DE

IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA ET CIVILI LIBRI IV.

Primus quæ ad forum; Secundus quæ ad legum, ſtatutorumq́ue condendorum authoritatem; Tertius quæ ad onerum irrogationem; Quartus quæ ad Auxilij præſtationem ſpectant, complectitur.

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
CANONICO, OFFICIALI,
ARCHIDIACONO ET VICARIO
GENERALI ANTVERPIENSI.

Editio poſtrema ab Authore aucta & emendata.

OPERVM TOMVS SECVNDVS.

ANTVERPIÆ,
Apud Hieronymum & Ioan. Bapt. Verduſſen.
M. DC. LXXV.

Cum gratia & Priuilegio.

BENEVOLO LECTORI.

INTRICATA ſpinis, & controuerſijs perplexà eſt materia, quam imus tractatum, Eccleſiaſticæ ciuiliſque iuriſdictionis: obſcuri fines, dubij limites, termini contentioſi: nec, qui illos diſcriminet, certus ſatis aliquis agri-menſor: qui adminiſtris vtriuſque ſuas figat ſedes; quas vltra citraque nequeant conſiſtere. Eos igitur ego hîc ſequar menſores, qui non aliam virgulam adhibeant; non aliud in hoc labyrintho filum ducant; quàm ſacros canones, legeſque Romanas. nihil eos morabor, qui iura negant ſibi nata; qui ipſos canones impugnant; qui œcumenicorum Conciliorum decreta non recipiunt; qui inter oues Petri numerari nolunt; ab illiúſve ſucceſſore, Chriſti Vicario, paſci, dirigi, gubernari. agam ergo cum Catholicis: neque diſſertationem inſtituam cum ijs; qui ab orthodoxa fide ſeceſſionem fecerunt: neque ſemel ab œcumenicis Concilijs iudicata reuoluam. quod dum vetat Martianus in l. 4. C. de ſumm. Trinit. cauſam ſubtexit; quia non ſolùm, inquit, contra fidem verè expoſitam veniunt; ſed etiam Iudæis & Paganis ex huiuſmodi certamine prophanant veneranda myſteria. quare non admitto illas quæſtiones, quas Chriſtophorus Beſoldus in Diſſertatione politico-iuridica de Maieſtate proponit; ſectione 2. de Poteſtate ſæculari in perſonas & bona Eccleſiaſtica; item an & quatenus religio, cultuſque religioſus in Principis, eorúmve, qui maieſtatem habent, ſit adminiſtratione: Iterum an & quatenus vocatio Miniſtrorum ſpectet ad Magiſtratum ſæcularem. Conciliorum inſuper, ac ſynodorum conuocatio; hæreſum denique cognitio, prohibitio, extirpatio: neque demum quatenus ſæcularis poteſtas poſſit bona Eccleſiaſtica in alium vſum, quàm relicta ſint; transferre: v. g. vbi religionis mutatio inuecta eſt, quatenus abrogatis catholicis ſacrificijs, & ritibus, álias in cauſas; bona Eccleſijs, monaſterijs, pijs locis relicta diuertere. huiuſmodi enim controuerſijs præiudicatum eſt, dum hæretici fontes, vnde illæ profluunt, ſunt damnati. Sed & veniam diſſentiendi ab ijs precabor, qui fidem nobiſcum orthodoxam profeſsi, principijs ijſdem non inhærent; ſacros canones, & Eccleſiaſtica decreta minùs inſequuntur; præiudicia opinionum, morum, ſententiarum, placitorumque patiuntur. qua in claſſe inter primos ſunt Franci. E quibus nuper Baunius, in Praxi ſua canonica (an anticanonica?) lib. 1. c. 22. q. 8. poſtquam, inquit, iuriſdictio Eccleſiaſtica eſt abrogata in Francia, tam per vſum contrarium, quàm Ordinationem anni 1539. & c. 23. in princ. generaliter negat canonicas conſtitutiones in Francia receptas, quæ magiſtratum iuriſdictioni præiudicent. adeoque quæcumque ad ſacramenta, Dei cultum, negocia fidei, res ſacras, & merè ſpirituales non pertinent. cum huiuſmodi lacte imbutis denuncio mihi non eſſe negocium: qui canonum terminis inſiſtam. illorum principia turbare; finéſve per-

uertere

uertere qui volent; non eſt vt mecum congrediantur. ne fortè reperire paradoxa quædam ſibi videantur, dum illis ex cauſis, quas dixi, præoccupati, aurem alteram canonibus integram non ſeruarunt. quibus tamen in dubio poteſtatis declaratio magis competit. Vt videbimus infrà lib.1.c.6.n.14. lib.4. c. vlt. rogatos tamen illos velim, vt dum res ſuas ſuâ menſurâ metiuntur, fundum meum non niſi pacificè ingrediantur; canonicos terminos ne moueant; res meas mihi habere, & mecum me habitare permittant. Alios autem etiam monitos velim, ne ijs, quæ ſecundùm canones traduntur, ita inhæreant; quin circumſpiciant, an pacificè apud ſuos ijs vti frui poſsint; an deferre conſuetudini teneantur. quæ & nonnunquam, ex temporum locorumque ratione, ſi non laudabilis, tamen tolerabilis eſt: &, vbi minus eſt, videant vtrum, quam vellere velint; in hac temporum iniquitate, queant conuellere: an res turbare tantùm; non emendare poſsint: difficultatibus ſe ſumptuoſis inuoluere; non extricare: zelo contendere; fructum non ferre. Neceſsitas tempeſtatum, quod ſereno cœlo illicitum eſt, licitum facit; bonus nauclerus tempeſtati cedit, quam ſuperare non poteſt. Non omnes omninò res exigunt, non omnia tempora ferunt Thomas & Staniſlaos. dabit Deus aliquando meliora. ſatis erit hodiè non negligere, quæ ſperes corrigere. non trepidetur modò, vbi trepidandum non eſt: non pax temporalis præ æterna quæratur. c.3. X. de immunit. Eccl. in 6. adſit prudens conſtantia, & affectus erga ſponſam Chriſti, Eccleſiam: fluentemque ex Chriſti ſponſalitia largitate, illius authoritatem, ſimul ac libertatem.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

CAPVT PRIMVM.

DE diſtinctione vtriuſque Iuriſdictionis. fol. 1

Cap. II. An Eccleſiæ poteſtas ita ſit à ciuili diſcreta, vt nunquam ad temporalia porrigatur? 3

Cap. III. An poteſtas temporalis nullo modo verſetur circa ſpiritualia? 7

Cap. IV. An præter defenſionem poteſtas ſæcularis ad perſonas, & res ſacras nullatenus extendatur? 8

Cap. V. An ſpiritualis poteſtas temporalem, an hæc illam errantem corrigere poſſit. 9

§. I. Protectio Concil. Trid. & ſacrorum canonum, an principibus conferat quippiam ad Iuriſdictionem? 10

§. II. De lege Regia Hiſpaniæ, verſante circa appellationes, quibus neglectis ſit executio; de qua vi cognoſcunt ibi ſæculares, & de appellatione tanquam ab abuſu apud Francos. 11

§. III. De illarum moderatione in Francia. ibid.

§. IV. Iterum de lege Regia Hiſpanienſi. 12

§. V. Breuis relatio appellationum quibus deferendum, aut ſecùs, ne vis fieri dicatur. 13

§. VI. Vt incompetenter hæc ad Iuriſdictionem referantur. 14

§. VII. Monitorijs pro rebus deperditis, vt laici immiſcere ſe non debeant. 15

§. VIII. Cui tribuendum quòd in Iudicijs hodiè non vitentur excommunicati? ibid.

§. IX. An Iudex ſæcularis aliqualem nullitatis excommunicationis cognitionem aſſumere, aut declarationem facere poſſit? ibid.

Cap. VI. An Eccleſia primitiua exercuerit Iudiciariam poteſtatem inter litigantes, vt hodiè Curiæ Eccleſiaſticæ? 17

Cap. VII. De Eccleſiæ Iuriſdictione in clericos, præſertim grauiorum criminum reos. 20

Cap. VIII. De clericorum exemptione à Iuriſdictione ſæculati. 22

Cap. IX. Vt hodiè ex Concilio Trid. exemptio obtineat. 23

Cap. X. Quæ ad cleri exemptionem pertineant? an clerici cadauer? 25

Cap. XI. An beginæ, beatæ, fratres tertij ordinis, cellitæ, oblati, eremitæ gaudeant priuilegio clericali? ibid.

Cap. XII. An ordines militares cleri priuilegio gaudeant? 26

Cap. XIII. De familia clerici, græci vxore, concubinis, colonis. ibid.

Cap. XIV. De clericis coniugatis. 27

Cap. XV. De ſcholaribus. 28

Cap. XVI. Clericus arreſtari, repræſalijs impeti, ad compromiſſum cogi an poſſit? ibid.

Cap. XVII. De remiſſione clericorum. 29

Cap. XVIII. De probatione clericatus. 30

Cap. XIX. De prorogatione iuriſdictionis. 31

Cap. XX. De actis coram Iudice ſæculari à clerico. 32

Cap. XXI. Clerici an eximantur à patria poteſtate. ibid.

Cap. XXII. Clerici an regia poteſtate ad conuentum Ordinum vocari poſſint? 33

Cap. XXIII. Clericus ex fideiuſſione, depoſito, officio, vbi conueniendus ſit? 34

Cap. XXIV. De fori variatione. 36

Cap. XXV. Inuentarij, ceſſionis, pactionis creditorum, euictionis cauſa clericus an coram ſæculari trahi poſſit? 37

Cap. XXVI. Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici vel eius abſentia, non tollit exemptionem cleri. 38

Cap. XXVII. De clerico lite pendente quid attentante, & qui emancipatur. 39

Cap. XXVIII. De reconuentione clerici? ibid.

Cap. XXIX. De clerico poſſeſsionis, vel rei cauſſa conueniendo. ibid.

Cap. XXX. De clerico feudi poſſeſſore. 42

Cap. XXXI. De retractu. 44

Cap. XXXII. Clerici exemptio an ceſſet in clerico turbante Iuriſdictionem laici, correo, ſæuis & enormibus immixto, læſa maieſtate, violatore pacis & quid de bonis, & accuſatione? ibid.

Cap. XXXIII. De cognitione rerum ſacrarum, de ſacramentis 46

Cap. XXXIV. De immunitate Eccleſiæ. 49

Cap. XXXV. De ædificandis aut ædificari prohibendis Eccleſijs. 51

Cap. XXXVI. De Iure ſepulchrorum? 53

Cap. XXXVII. De beneficiorum prouiſione; an aliqua mixtæ authoritatis eſſe queat? 54

Cap. XXXVIII. De Iure patronatus, regalia, & aduocatia. 55

Cap. XXXIX. De decimarum cognitione. 56

Cap. XL. De cognitione fidei. 59

Cap. XLI. De ſchiſmate. 63

Cap. XLII. De alijs rebus Eccleſiarum, & clericorum. ibid.

Cap. XLIII. De negotijs criminibuſque quæ mixti fori dicuntur, & primùm de præuentione. ibid.

Cap. XLIV. De vſuris. 66

Cap. XLV. De fractione ſigilli confeſsionis. 67

Cap. XLVI. De Iuramento. ibid.

Cap. XLVII. De concubinatu. 68

Cap. XLVIII. De adulterijs. ibid.

Cap. XLIX. De inceſtu. 70

Cap.L. De peccato contra naturam. 71
Cap.LI. De fracta pace. ibid.
Cap.LII. De conuenticulis,& collegijs illicitus. ibid.
Cap.LIII. De incendiarijs. ibid.
Cap.LIV. De pyratis. 72
Cap.LV. De falſificatione literarum Apoſtolicarum. ibid.
Cap.LVI. De ſortilegio. ibid.
Cap.LVII. De ſacrilegio. 73
Cap.LVIII. De feſtorum violatione. ibid.
Cap.LIX De rebus venalibus. 74
Cap.LX. De cauſis miſerabilium perſonarum, dotis,& infantium expoſitorum. ibid.
Cap.LXI. De executione vltimarum voluntatum. 77
Cap.LXII. De iuris vtriuſque differentijs,& legibus: ſeu de canonibus in iudicando ſequendis. ibid.
§. 1. De æquitate canonica, 78
§. 2. De differentijs Iuris canonici & ciuilis. ibid.
Cap.LXIII. De promulgatione canonum, conſtitutionumque Romæ tantùm publicatarum. 80
Cap.LXIV. De brachio ſæculari. 83
Cap.LXV. An Conſuetudo immemorialis, præſcriptio, aut priuilegium aduerſus exemptionem cleri præualere poſſit? ibid.
Cap.LXVI. Remiſſio ad ſpatioſiores tractatus. 86.

LIBRI SECVNDI

CAPVT PRIMVM.

De legibus. 87
Cap.II. De ſtatutis. 89
Cap.III. De conſuetudine. 93
Cap.IV. De ſtatuto interpretando, ne contineat clerum. 96
Cap.V. Statuta per papam confirmata,an comprehendant clericos? ibid.
Cap.VI. An poſſint clerici priuilegio renuntiare,vt ſubſint ſtatutis? ibid.
Cap.VII. Statuta ante clericatum edita, & in rem concepta,an ligent clericum? ibid.
Cap.VIII. Abolitio principis generalis, vt ſpectet ad clericos? 97
Cap.IX. An princeps poſſit legitimare clericum? ibid.
Cap.X. Statuta laicorum,an in curia Eccleſiaſtica obtineant? 78
Cap.XI. Literæ hortatoriæ. ibid.
Cap.XII. Statutum ſæcularium,quod aliqua ratione matrimonij ſubſtantiam ſpectat, aut libertatem impedit. ibid.
Cap.XIII. Tempore peſtis an parochus à functione ſua per ſtatutum,impedire poſsit. 99
Cap.XIV. De iuramento. ibid.
Cap.XV. De aſylo. 100
Cap.XVI. De ſtatuto ſuper ædificandis Eccleſijs. 101
Cap.XVII. De ſtatuto ſuper Eccleſiarum fabricis,ac rebus. ibid.
Cap.XVIII. De ſtatuto ſuper exequijs,mortuarijs &c. ibid.
Cap.XIX. De œconomia, curáve pauperum. ibid.
Cap.XX. De vniuerſitatibus ſtudiorum. 103
Cap.XXI. In Epiſcoporum & prælatorum deſignatione. ibid.
Cap.XXII. De Iudicio poſſeſſorio beneficiorum. 104
Cap.XXIII. De Iure patronatus. ibid.
Cap.XXIV. De nominationibus academicis. ibi.
Cap.XXV. De bullis & literis pontificijs examinandis. 105
Cap.XXVI. De ſtatuto ne ad Papam appelletur,aut recurſus fiat. ibid.
Cap.XXVII Statutum ne laici agant, aut conueniantur coram Eccleſiaſtico. 106
Cap.XXVIII. De Papæ poteſtate circa bella regum. ibid.
Cap.XXIX. De ſtatutis circa forenſia iudicia. 107.
Cap.XXX. De voluntaria clericorum condemnatione. ibid.
Cap.XXXI. Statutum quomodocumque impediens declinatoriam fori. ibid.
Cap.XXXII. Statutum ne forenſis audiatur ſine fideiuſsione? ibid.
Cap.XXXIII. De ſtatuto ne priuilegijs gaudeant non ſubditi. ibid.
Cap.XXXIV. De moratorijs generalibus à clerico non participandis. 108
Cap.XXXV. De ceſsione à laico facta clerico. ibid.
Cap.XXXVI. De inſtantiæ peremptione. ibid.
Cap.XXXVII. Statutum, vt plena fides habeatur libris mercatorum? 108
Cap.XXXVIII. Statutum ſuper notariis. 109
Cap.XXXIX. Statutum de præſcriptione. ibid.
Cap.XL. An poteſtate ſæcularium legum teſtamentum clerici ſit ſolutum? ibid.
Cap.XLI. Statutum, ſeu teſtamentum minus tribuens in caſum ingreſſus religionis, an valeat?& de teſtamento clerici. 110
Cap.XLII. Paternæ poteſtatis Iura in filium clericum,patronatus in libertum, an locum habeant? 111
Cap.XLIII. Statutum minuens pœnas iniuriantium clericis. ibid.
Cap.XLIV. Statutum quo clericus, vel monachus excluditur tacitè,vel expreſsè à ſucceſſione. ibid.
Cap.XLV. Statutum Vrbis, vt liberi in conditione poſiti,cenſeantur vocati. ibid.
Cap.XLVI. Statutum ne legatum peti poſsit niſi facta inſinuatione iudici loci. 112
Cap.XLVII. Statutum, ne vxor marito relinquat,niſi certam quantitatem. ibid.
Cap.XLVIII. Statutum, ſuper confectione inuentarij. ibid.
Cap.XLIX. Statutum ſuper ſolemnitatibus contractuum an in clericis obtineat? ibid.
Cap.L. De clerico negotiatore. ibid.
Cap.LI. Statutum ſuper prælatione veteris conductoris, vt finito termino alteri præferri

ſerri debeat tantumdem offerens. 113
Cap.LII. Statutum, vt finito vſufructu colonus non poſſit expelli, niſi collectis fructibus, quos ſeminauit. ibid.
Cap.LIII. De ſtatuto, ne res in extraneos alienetur. ibid.
Cap.LIV. De Conſtitutionibus principum, ſtatutiſque magiſtratuum circa annonam, & ſimilia. 114
Cap.LV. De neceſſitate publica. ibid.
Cap.LVI. De pecunia reip. mutuanda in emptionem annonæ, ad præueniendam caritatem. ibid.
Cap.LVII. Statutum diſponens, vt bona publicentur, quæ extra territorium vehuntur. 115.
Cap.LVIII. De donatione clerico facta à patre in fraudem fiſci. ibid.
Cap.LIX. Statutum, vt ſuperſtes lucretur dotem, ſeu donationem propter nuptias, licet extantibus liberis. ibid.
Cap.LX. Statutum, quod filius teneatur pro patre. ibid.
Cap.LXI. Statutum, de animalibus ad communia paſcua non deducendis, niſi ſub certo modo & pecunia. ibid.
Cap.LXII. De ſtatutis ſuper vtili dominio laicorum, quod habent ab Eccleſia. 116
Cap.LXIII. Feudales conſuetudines an clericos comprehendant. ibid.
Cap.LXIV. Statutum ne feudá in Eccleſiam transferantur. 117
Cap.LXV. Conſuetudo feudalis, vt nouus poſſeſſor releuium ſoluat, an comprehendat prælatum? ibid.
Cap.LXVI. Feudatarij prælati an priùs Regi, quàm alijs ſuperioribus ſuis aliquando debeant obedire? ibid.
Cap.LXVII. Inueſtituræ feudorum, ſeu emphyteuſeum mutari an poſſint? 118
Cap.LXVIII. Defunctorum voluntates aliæ mutari an poſſint? ibid.
Cap.LXIX. De appennagijs & ſimilibus Iuribus. ibid.
Cap.LXX. Maioratus. ibid.
Cap.LXXI. Prohibitio venationis & piſcationis. 119
Cap.LXXII. Statutum ne quis arma portet, ſub pœna commiſſi. ibid.
Cap.LXXIII. Statutum obuiare cupiens maleficijs nocturnis. ibid.
Cap.LXXIV. Statutum, ne occiſor quoquo modo ſuccedat occiſo. ibid.
Cap.LXXV. Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici an ſuppleri poſſit per laicum? ibid.
Cap.LXXVI. Statutum puniens clericorum conſanguineos, quod illi ſtatutis parere nolint; vel domeſticos, quod forum declinent. 120.
Cap.LXXVII. In dubio; an ſtatutum ſit contra libertatem Eccleſiæ? ibid.
Cap.LXXVIII. De appellatione regularium, & Clericorum. ibid.
Cap.LXXIX. De cognitione appellationum, vbi prælati habent vtramque iuriſdictionem. ibid.
Cap.LXXX. Statuere ſæculares an poſſint, ne annatæ ex ſuis prouinciis Romam mittantur? 121
Cap.LXXXI. Statutum ſuper puluere pyrio. 122.
Cap.LXXXII. De exceſſu penſionis. ibid.
Cap.LXXXIII. De Eccleſiarum dominis, vt vocant. 123
Cap.LXXXIV. De ſtatuto ſuper ordinatione Eccleſiæ patronatus Regij. 127
Cap.LXXXV. De libertatibus, vt vocant, Eccleſiæ Gallicanæ. 129
Cap.LXXXVI. De Iudicis vtriuſque officio in condendis legibus aut ſtatutis. 133

LIBRI TERTII

CAPVT PRIMVM.

De muneribus, vectigalibus, collectis. 136.
Cap.II. De munerum differentiâ, & quæ clero incumbere poſsint? 137
Cap.III. De collectis & oneribus nouiter imponendis. 138
Cap.IV. De muneribus perſonalibus. 139
Cap.V. De muneribus realibus. ibid.
Cap.VI. De muneribus mixtis. 141
Cap.VII. De cauſſis collectarum, & immunitate. 143
Cap.VIII. De contributione cleri in bellum ſacrum. 145
Cap.IX. De milite hoſpitio excipiendo, vigilijs, murorum cuſtodia, vt oneribus ad communes vtilitates ſpectantibus. 147
Cap.X. An eccleſia & clerici teneantur ad gabellas, quæ imponuntur vino, cereuiſiæ, & ſimilibus annonis, ſeu eſculentis, & poculentis; & an huiuſmodi tributum ſit iuſtum? atque illud etiam, quod equis, rhediſque. 150
Cap.XI. De onere plauſtrorum, chartæ ſigillatæ, Ordinum conſenſu, & in eis Prælatorum. 153
Cap.XII. Cuius epiſcopi vel cleri ſit opus aſſenſu in collectis imponendis? 154
Cap.XIII. Bonis diminutis, diminuenda an ſit taxa? 155
Cap.XIV. De grauamine clericorum, ſeu eccleſiæ indirecto. 156
Cap.XV. Qui clerici immunitate tributorum gaudeant? 157
Cap.XVI. De pœnis eorum qui clerum grauant. 159
Cap.XVII. De conſuetudine circa immunitatem à gabellis. ibid.
Cap.XVIII. De oneribus eccleſiaſticis. 161

LIBRI.

LIBRI QVARTI

CAPVT PRIMVM.

DE vtriuſque iuriſdictionis concordia. 163.
Cap. II. De inhibitionibus iudici ſæculari, ab eccleſiaſtico prouidè faciendis. 164
Cap. III. De auxilij inuocatione. ibid.
Cap. IV. Auxilium brachij ſæcularis an in ſingulas cauſas implorandum? 168
Cap. V. An auxilium eccleſiaſticus Iudex petere poſsit à militari, in cauſa ciuis; aut ciuili, in cauſa militis? ibid.
Cap. VI. An cenſuris inuiti cogi poſsint ab eccleſiaſtico iudices ſęculares, ad præſtandum brachium? 169
Cap. VII. De auxilio receptioni & obſeruationi Concilij Tridentini præſtando. 171
Cap. VIII. Quæſtio nullitatis executionis factę auxilio brachij ſæcularis à quo Iudice cognoſci debeat? 173
Cap. IX. De inuocatione auxilij non vertenda in ſubiectionem. 174
Cap. X. De inſpectione epiſcoporum in Iudices ſæculares. 175
Cap. XI. Reuerenter cum epiſcopis eſſe agendum. 176
Cap. XII. A quo Iudice petendum auxilium vbi alius iudicat, alius exequitur? 177
Cap. XIII. De captiuorum relaxatione. 180
Cap. XIV. De auxilio fidei orthodoxæ præſtando. 181
Cap. XV. Concluſio operis, vt quiſque Iudex ſuis terminis ſe contineat; Eccleſiam reuereatur; ad quam præcipuè ſpectat in obſcuro illos terminos deſignare. 183

FINIS.

CENSVRA.

Tractatus de Iuriſdictione Eccleſiaſtica & Ciuili Clariſsimi & Admod. Reuerendi Domini FRANCISCI ZYPÆI I.C. *Prothonot. Apoſt. Archidiaconi, & Vicarij Generalis Antuerpienſis, cùm nihil Religioni Catholicæ, & bonis moribus contrarium aut repugnans in eo reperiatur, tutò ac vtiliter typis mandari poterit. Datum hac 29. Auguſti 1648.*

IOANNES A CHOKIER DE SVRLET.
Canonicus & Vicarius Generalis Leod.

CENSVRA.

Tractatus de Iuriſdictione Eccleſiaſtica & Ciuili Clariſſimi & Adm. Reuerendi D. FRANCISCI ZYPÆI I.C. Protonot. Apoſtol. Archidiaconi & Vicarij Generalis Antuerpienſis, multam, ſolidam ac perſpicuam doctrinam in ſe continet: nihil verò fidei Catholicæ, aut bonis moribus contrarium. Quare eundem prælo digniſsimum cenſui 10. Decembris 1646.

GVILIELMO BOLOGNINO S.T.L. Canon. & Libror. Cenſor. Antuerpienſis.

DE

DE IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA, ET CIVILI.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

De diſtinctione vtriuſque Iuriſdictionis.

QVEMADMODVM homo, quem microcoſ-
mum dicunt, anima con-
ſtat, & corpore; ita mun-
1. dus hic magnus ſpiritua-
Quam diſtincta ſacra, & ciuilis poteſtas? lium rerum atque tempo-
ralium adminiſtratione di-
uerſimodè gubernatur. *Duo ſunt*, inquit Gela-
ſius Papa, *quibus principaliter hic mundus regitur*;
*authoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. c.
duo ſunt. d.* 96. Sacerdotium & Imperium: il-
lud quidem diuinis miniſtrans; hoc autem
humanis præſidens, ac diligentiam exhibens.
auth. quomodo oporteat Epiſcop. in prin, ita vt nec
Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pon-
tifex nomen imperatorium vſurpet. *c. cum ad
verum. ead. diſt. duo* quippe *fecit Deus magna lu-
minaria in firmamento cæli: luminare maius, vt præ-
eſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti. c. ſoli-
ta. X. de maioritat. & obedien. actibus enim proprijs*
2. *& proprietatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque
diſcreuit: vt & chriſtiani Imperatores pro æterna vita*
Præualet illa. *Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu tempo-
ralium rerum imperialibus legibus vterentur. d. c. cum
ad verum.* luminare ergo vtrumque magnum:
ſed alterum maius. ad firmamentum etenim
cœli, hoc eſt, vniuerſalis eccleſiæ, fecit Deus
duo magna luminaria, id eſt, duas inſtituit
dignitates: quæ ſunt pontificalis authoritas;
& regalis poteſtas: ſed illa quæ præeſt diebus,
id eſt, ſpiritualibus, maior eſt: quæ verò car-
nalibus, minor. vt quanta eſt inter ſolem &
lunam; tanta inter Pontifices & Reges diffe-
rentia cognoſcatur. *d. c. ſolitè. honor* quippe *&
ſublimitas Epiſcopalis*, inquit Ambroſius, *nullis
poterit comparationibus adæquari, ſi Regum fulgori
compares: & Principum diademati; longè erit inferius,
quam ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares;
d. c. duo ſunt.* & Gregorius Nazianzenus; *Chri-
ſtus dedit*, inquit, *& nobis poteſtatem; dedit & prin-
cipatum, multo perfectiorem principatibus veſtris. aut
numquid iuſtum vobis videtur, ſi cedat ſpiritus carni,
ſi terrenis cæleſtia ſuperentur, ſi diuinis præferantur
humana? c. ſuſcipitis. d.* 10. *ſed vt ſol & luna diuerſo
feruntur in cælo; ita ſpiritalis actio carnalibus diſtat
incurſibus, & militans Deo minimè ſe negotijs ſæcu-
laribus implicat: ac viciſſim nec ille rebus diuinis præ-
ſidet, qui eſt magis negotijs ſæcularibus implicatus d. c.
cum ad verum.* Igitur *Princeps fidelis filius eſt, non
præſul Eccleſiæ; quod ad religionem competit, diſcere
ei conuenit, non docere: habet priuilegia ſua poteſta-
tis; quæ adminiſtrandis legibus publicis diuinitus con-
ſecutus eſt: ad ſacerdotes autem Deus voluit quæ
eccleſiæ diſponenda ſunt pertinere; non ad ſæculi po-
teſtates. quas, ſi fideles ſunt, eccleſiæ ſuæ ſacerdo-
tibus voluit eſſe ſubiectas, non ſibi vindicare alienum
ius, & miniſterium quod alteri deputatum eſt: non
executiones ſuas eccleſiaſticis præſulibus præferre. c. ſi
Imperator d.* 96. *Iura*, inquit Auguſtinus, *huma-
na, Iura Imperatorum ſunt. quare? quia ipſa iura* 3.
humana per Imperatores & Reges Deus diſtribuit ge- Vt ſacra prophanis.
neri humano. ſed *allegatur*, inquit Ambroſius, *Im-
peratori licere omnia; ipſius eſſe vniuerſa. reſpondeo,
noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina
ſunt imperiale aliquod ius habere: noli te extollere:
ſed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus. ſcriptum
eſt: quæ Dei, Deo; quæ Cæſaris, Cæſari. ad Imperatorem
palatia pertinent; ad ſacerdotem eccleſiæ: publicorum
tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. tribu-
tum Cæſaris eſt; non negatur: eccleſia Dei eſt: Cæſari
vtique non debet addici: quia ius Cæſaris eſſe non poteſt
templum Dei. c. conuenior.* 23. *q.* 8. ſic optimè
Alexander III, *in c. cauſam quæ. X. qui filij ſint
legitim.* cauſam ſuper validitate matrimonij 4.
eccleſiaſticam facit: *ad Regem autem pertinet*, in- Hæc ad Principes ſpectant.
quit, *de poſſeſſionibus iudicare.* ne iuri Regis præ-
iudicaret, vetat à ſuo delegato de poſſeſſioni-
bus iudicium vſurpari. Ita Chriſtus *Lucæ* 12.
reſpondit petenti, vt fratri ſuo diceret, vt di-
uideret cum eo hæreditatem; *quis me conſtituit
Iudicem, aut diuiſorem ſuper vos?* Honorius III.
in c. tuam X de ord. cognit. cauſam natalium ſuam
aſſerit. hereditatis petitionem Regi Franco-
rum relinquit, Innocentius III. *in c. per venera-
bilem. X. qui filij ſint legitim.* noluit filios G.
Montis Peſſulani legitimare; quòd ille in
temporalibus recognoſceret ſuperiorem:
quamuis legitimaſſet filios Regis Franciæ; qui
neminem recognoſceret. quod in illo præiu-
dicaſſet iuri alieno: in hoc non item: &

quoniam cum difficile eſſet Iudicium ſuper
vtroque Regis matrimonio, & natalibus pro-
5. lium ex vtroque natarum, eoque, ſicut in
Vt de ambiguis iudicium ſit eccleſiæ.
Deuteronomio ſi ambiguum eſſet iudicium
inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam &
cauſam, lepram & lepram, præceptum eſſet
ire ad ſacerdotem, qui iudicaret iudicij veri-
tatem: eique obediendum foret: ita in
nouo teſtamento eundum eſſet in difficili
6. cauſa ad locum quem elegit Dominus, Apo-
ſtolicam vtique ſedem, ita vt extra patrimo-
Et caſuale de temporalibus.
nium eccleſiæ *in alys regionibus*, inquit, *certis cau-
ſis inſpectis temporalem iuriſdictionem caſualiter exer-
cemus*. ita *vt nec* tunc *alieno*, inquit, *iuri præiu-
dicari velimus*. ſic iterum Alexander III. *in c. ſi
duobus. §. denique. X. de appell.* reſpondit de iure
non valere extra terras eccleſiæ appellatio-
nem à Iudice ſæculari ad Pontificem inter-
poſitam. vtique quod *diuiſum imperium cum Io-
ue Cæſar habet*. quod Imperatori imperium à
cæleſti Maieſtate ſit traditum. *l. 1. C. de vet. iur.
enuclean.* Denique Innocentius III. *in c. nouit.
X. de iudic.* noluit vſurpare iudicium de feudo
inter Regem Francorum & Anglorum: ſed
tantum de iuratæ inter Reges pacis violatio-
ne, reſtaurationeque cognoſcere: per viam
denuntiationis euangelicæ, quæ obtinet in
quolibet criminali peccato. vt peccator reuo-
cetur à vitio ad virtutem; & ab errore ad ve-
ritatem. *d. c. nouit.*

7. Ad extremum cum Bonifacius VIII. *in c.
vnam ſanctam de maior. & obed. in extrau. comm.*
Vt duo gladij ſint in eccleſia.
ediſiſſet in eccleſia, eiuſve poteſtate duos eſſe
gladios; ſpiritualem videlicet & temporalem:
hunc quidem pro eccleſia; illum autem ab
eccleſia exerendum: illum manu ſacerdotis,
hunc manu Regum & militum, ſed ad nutum,
& patientiam ſacerdotum: oportere autem
gladium eſſe ſub gladio; & temporalem au-
thoritatem ſpirituali ſubijci poteſtati: aliaque
quæ duræ videbantur digeſtionis Philippo
Pulchro Regi Francorum; neceſſarium ei vi-
ſum fuit obtinere à Clemente V. extrauag.
Meruit *de priuil. in Comm* qua declaratum eſt
nullum per d. extrauag. præiudicium genera-
tum Francorum Regi, regno; aut regnicolis.
vt non amplius per illum eſſent ſubiecti, quam
ante fuiſſent: ſed omnia eſſe in eodem ſtatu:
tam quoad eccleſiam, quam regem, regnum,
& regnicolas. eo ſcilicet vergit declarationis
poſtulatio, vt Regia poteſtas diſparata, diſcre-
ta, & independens in temporalibus à ponti-
ficia poteſtate: neque huic illa tanquam ſu-
premæ ſubdi: ſed quod enunciauerat Innoc.
III. *in d. c. per venerabilem*, neminem in tem-
poralibus recognoſcere, cenſeretur. tametſi
nec id Clemens, neque contrarium ibi ex-
preſſerit. & quamuis de Francia rogatus reſ-
ponderit; cauſa tamen deciſionis communis
8. eſt omnibus Principibus ſuperiorem non re-
cognoſcentibus *vt diximus in Hiatu l. 3. c. 9.*
Vt intelligendum iuramentum Imperatoris.
Verùm idem Clemens *in c. romani. de Iureiur.
in Clem.* multis verbis deducit quod iuramen-
tum, quod Imperator præſtat Papæ, *iuxta for-
mam in c. Tibi domino 63. diſt. & in Pontificali ex-
preſſam, & latius in d. c. romani extenſam*, ſit iura-
mentum fidelitatis. quamuis tamen ibidem
non explicet, quid ſit, aut qui ab eo accipia-
tur fidelitas. in feudalibus quidem placitis eſt
ſacramentum, quo domino fidem ſuam ob-
ſtringit vaſallus. quod plura complectitur *l. 2.
c. 5. & 6. feud.* & quidem capitula fideli-
tatis, & tenorem d. iuramenti dicit Clemens
ſe benè penſaſſe: & reſpicere videtur ad *c. de
forma. 22. q. 5.* quod *d. c. 6. l. 2. feud.* refer-
tur: & id continet quod *c. 5. ibid.* ferè dicitur
eſſe vaſalli. ſed & ibidem alterius fit mentio:
ſcilicet qui ideo *iurat fidelitatem*, inquit *d. c. 5.
non quòd habeat feudum, ſed quia ſub iuriſdictione ſit
eius, cui iurat*: & quæ huic iuranda ſunt etiam
in iuramento imperatorio ſunt comprehen-
ſa: an huiuſmodi fidelitatis iuramentum ali-
quatenus Clemens reſpexerit? quaſi iuret
Imperator, non quod à Papa tamquam feu-
dum habeat Imperium: ſed quaſi Imperator
ſub Papæ iuriſdictione ſit. vt refert Clemens
ſibi fidelitatis & obedientiæ itidem præſtitum
ab Imperatore Iuramentum: & Bonif. VIII. 9.
in d. extrauag vnam definit *ſubeſſe Romano Pontifi-
ci*, omni humanæ creaturæ omnino eſſe de
Vt omnis creatura ſubiecta Romano Pontifici?
neceſſitate ſalutis: & Pius V. in formula pro-
feſſionis fidei hæc verba inſeruit; *Romano Pon-
tifici veram obedientiam ſpondeo, ac iuro.* quæ relata
ad ſubiectionem ſpiritualem, & primatum
Papæ inter Catholicos nullam habent diffi-
cultatem: ſed ſi ad ſubiectionem tempora-
lem, quaſi ordinario iure competentem Pa-
pæ referantur; eiuſmodi ex verbis cauſam ac-
cepit Philippus Pulcher acerbæ epiſtolæ ad
Bonif. VIII. ſcriptæ: & Ludouicus Bauarus
Imp. legis cum Electoribus conditæ, qua de-
clararit poteſtatem Imperatoris eſſe à Deo:
& læſæ Maieſtatis crimen incurrere, qui dice-
ret electum Imperatorem ante coronatio-
nem non eſſe verum Imperatorem; aut Im-
perium non poſſe adminiſtrare. de qua lege
Alberic. *in l. bene à Zenone n. 16. C de quadrien.
præſcript.* Itaque omiſſa quæſtione Imperij, quæ
ortum poteſt habere à pactis Tranſlationis in
Carolum Magnum: ſimpliciter hæc ſumma
ſit; diſtare & longo quidem interuallo Pon-
tificum tiaras, & ſceptra Regum: iuriſdictio-
nem illorum ſacram; horum politicam: aliam
Pontificum eſſe; aliam Cæſaris: ſi rebus Cæ- 10.
ſaris incubamus, ſi iure poteſtatis eius vtimur,
Longè diſtare Pontificum & Principum Iuriſdictionem.
extra querelam iniuriæ eſt, Cæſari reddi,
quod Cæſaris eſt: Deo autem, quæ Deo ſunt
propria, reddere nos oportere, corpus,
animam, voluntatem. *ita Hilarius in Comm. in
Matth. c. 23.* viciſſim, ſi à Chriſto inter oues
paſcendas Petro, eiuſque ſucceſſoribus com-
miſſi ſumus, extra iniuriam eſt authoritate
nos illorum regi, dirigi, atque compeſci. qui
tergiuerſantur, meminerint illius Iſaiæ *c. 6.
Gens, & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit.* &
vix accidit vt deſciuerint aliqui à fide, qui non
antè authoritatem externam eccleſiæ con-
tempſerint, oppugnarint. vtique & de exter-

na agit Chriſtus *Matth.* 18. vbi poſt priuatas monitiones denunciari fratrem peccantem eccleſiæ iubet; & exinde *ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi*, inquit, *tanquam ethnicus & publicanus.* qoaſi iam ex eccleſiæ gremio exciderit, qui authoritatem ſpreuerit. & vt vitabantur à Judæis ethnici & publicani: ita & à conſortio catbolicorum ſecludi debeant qui etiam in externis non agnoſcunt eccleſiam, vt matrem.

Ad quam rationem dicendum eſt, quamuis, vt proximo capite videbimus, Papa in Principes ſupremos ex ratione finis ſpiritualis exerceat etiam poteſtatem in temporalibus, non ideo tamen confundi poteſtates: ſed plenitudinem ſpiritualis, manere in Papa; plenitudinem temporalis, in principibus ſupremis. quippe non illud facit Papa authoritate temporali. *c. nouit. X. de iud.* ſed in conſequentiam, ratione peccati; quod poteſt compeſcere, & peccantes ad pœnitentiam reuocare *d. c. nouit. c. prædicandum.* 12. *q.* 2. *c. illis.* 6. *q.* 1. eoque media ad id neceſſaria ob finem ſpiritualem induunt naturam finis, & quaſi tranſeunt ſub poteſtatem ſpiritualem. Quæ odioſa eſſe non debent ijs, qui in eccleſia, non ſupra eccleſiam eſſe Principes credunt, vt ait Ambroſius de negotio fidei ad Cæſarem ſcribens, & qui venerantur eccleſiam, vt matrem. vt contra negant hodie hæretici eum ſupremum Principem eſſe, qui non & rerum diuinarum ſummam, vt humanarum vſurpat. vt Alberic. *Gentil. tract. de poteſtate Regis abſoluta.* quæ ſuperauit Nabuchodonozoris impietas. *Daniel* 6. illuc vergere videbatur opinio Guilielmi II. Regis Angliæ: de quo Eadmerus *in ſua Hiſtoria l.* 1. *Omnem*, inquit, *authoritatem exercendæ*

II. *chriſtianitatis illi* (Anſelmo Archiepiſcopo

Supremitati Principum non derogare ſacram eccleſiæ poteſtatem.

Cantuarienſi) *adimere cupiebat. nec enim regia poteſtate integrè ſe potitum ſuſpicabatur quamdiu aliquis in tota terra, vel etiam ſecundùm Deum, niſi per eum quicquam habere* (*nota dico*) *vel poſſe dicebatur.* ad quæ verba Seldenus per chriſtianitatem ab Eadmero, & illius æui ſcriptoribus, notat functionem epiſcopalem atque ſacri fori actionem, & adminiſtrationem intelligi. vnde & apud nos pridem dicti Decani chriſtianitatis, qui per territoria ſub Epiſcopis in perſonas & res ſacras aduertunt, & in iure Archipresbyteri dicuntur. & Seldenus ait apud Anglos eccleſiaſticas curias, etiamnum fora chriſtianitatis vocari: in quibus chriſtianæ religionis negotia, & politia eccleſiaſticæ curæ exercetur.

Chriſtiano-catholici ergo Principes filij eccleſiæ ſunt; non præſules: quæ rem chriſtianam ſpectant, ad eccleſiæ præſules; quæ publicam, politicamque ad ſe ſpectare arbitrantur: aliaque eſſe quæ Deo, alia quæ Cæſari tribuenda ſint. eam non indignantur eſſe eccleſiæ poteſtatem, quæ Chriſti ouibus, illi commiſſis, eſt neceſſaria paſcendis, regendiſque, quomodo *Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere eccleſiam Dei: Act.* 20. non Reges, Principes, Imperatores: ſed hos ipſos *lex Chriſti ſacerdotali*

ſubijcit poteſtati, inquit Greg. Nazianzen. *c. ſuſcipitis. diſt.* 10. à Chriſtiana ergo lege abſcedunt, qui chriſtianitatem, ſeu eccleſiam cogunt ſuis legibus ancillari.

CAPVT II.

An Eccleſiæ poteſtas ita ſit à ciuili diſcreta, vt nunquam ad temporalia porrigatur?

AIunt omnes hodiè heretici, & politici 1. Clauium Pontifici creditarũ poteſtas.

multi. ſed illos non moramur, qui ſedemus ad petram, ſuper qua Chriſtus ſuam eccleſiam fundauit; inter oues quas Petro paſcendas concredidit, ſub clauibus quas ei dedit regni cælorum: ſub poteſtate quam ei tribuit ligandi, atque ſoluendi. vt quod in terra Petri ſtetiſſet arbitrio, ratum eſſet in cœlo. cuius authoritas in Sede Romana defixa, poſt tot ſæculorum ſucceſſiones in hærede non deficit. de quo agere non eſt noſtri inſtituti, ſi tantum meminerimus Papam caput eſſe vniuerſalis eccleſiæ; vicariam Chriſti poteſtatem exercere. quam breuiter colligit Bernardus *l.* 2. *de conſiderat. c. age*, inquit, *indagemus adhuc diligentius qui ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in eccleſia Dei. Quis es? ſacerdos magnus, ſummus Pontifex. Tu Princeps Epiſcoporum, Tu heres Apoſtolorum, Tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriachatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, authoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus, Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem alij cœli ianitores, & gregum paſtores, ſed tu tanto glorioſius, quanto differentius vtrumque præ cæteris nomen hereditaſti. Habent illi ſibi aßignatos greges ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni omnes. nec modo ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor. Vnde id probem quæris? ex verbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum ſic abſolutè & indiſcretè totæ commiſſæ ſunt oues, ſi me amas Petre paſce oues meas? quas? illius aut illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? oues meas inquit: cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed adſignaſſe omnes? nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil.*

Igitur quod ad politicos attinet, qui plenam 2.

in ſpiritualibus eccleſiæ poteſtatem admittunt, & primatum Pontificis Romani, *iuxta d. extrauagantem vnam ſanctam*: ſed nullam in temporalibus; quin imo in his omnes Principibus ſæcularibus faciunt ſubiectos: videamus quàm à iure noſtro diſcrepent. Sed in primis Apoſtolus 1. *Cor.* 9. dicit ſibi poteſtatem eſſe prædicanti euangelium laicis ab ijſdem temporalia exigendi, ſeu metendi. Item 1. *Cor.* 6. iubet iudices conſtitui ex chriſtianis, & eos non litigare apud infideles. 1. *Cor.* 5. pro inceſtu excommunicat Corinthium.

Vt ad temporalia extendatur.

Quemadmodum ab initio eccleſiæ vſitata 3.

fuit excommunicatio: vt non tantum à ſacris arcerentur aduerſus eccleſiam contumaces; ſed etiam à conuerſatione fidelium per quam

Ad excommunicationem.

conuiuere, contrahere, commercari, in iudicijs agere, aliaque ciuilia negotia eis prohibentur: vt ita cenſura ad temporalia dimanet.

Illius effectus abſolutionem vaſallorum à iuramento.

4. Et ſi, qui excommunicantur, ſint magni, iure à clientibus debito priuantur. *Nos*, inquit Gregorius V. *in Synodo Romana ſanctorum prædeceſſorum ſtatuta tenentes* (nota ante annos ferè ſexcentos) *eos qui excommunicatis fidelitate, aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolica authoritate à iuramento abſoluimus: & ne fidelitatem obſeruent omnibus modis prohibemus, quo vſque ipſi ad ſatisfactionem veniant. c. nos ſanctorum. 15. q. 6. c. iuratos. ibid. c. fin. extra. de pœnis.* eccleſiæ enim illud competit Jeremiæ *c. 1. conſtitui te ſuper gentes, & regna, vt deſtruas, ædifices, euellas & plantes* & applicatur *in c. vnam. de maiorit. & ob. in extrauag. com.* quare rurſus idem & in hæreticis Gregorius IX. *c. fin. X. de hæret. abſolutos*, inquit, *ſe nouerint à debito fidelitatis, dominij, & totius obſequij, quicumque lapſis manifeſtè in hereſim aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur adſtricti. in c. ad abolendam. X. de hæret.* hæretici comites, barones, &c. honore priuantur *c. vergentis. X. eod.* bona confiſcari iubentur.

Ad Hæreticorum in temporali punitionem vt portigatur.

5. Jterum de hæreticis plenius ſtatutum in Concilio œcumenico Lateranenſi ſub Innocentio III. *refertur in c. excommunicamus. 13. X. de hæret.* vt bona hæreticorum laicorum addicantur fiſco, & ipſi hæretici relinquantur poteſtati laicæ debita animaduerſione puniendi, deinde præcepit poteſtatibus ſæcularibus, vt omnes hæreticos è ſuis ditionibus pro viribus expellant. & ſimul ſtatuit, vt, quando aſſumuntur, præſtent iuramentum, ſe hoc pro viribus, & bona fide executuros. Denique dominos temporales in eo negligentes iubet excommunicari, denuntiari Pontifici. vt vaſalli à fidelitate abſoluantur, terræ exponantur à catholicis occupandæ. item aduerſus fautores hæreticorum, vt ſint infames, officiorum, conſiliorum, electionum incapaces ac teſtimoniorum, inteſtabiles actiuè & paſſiuè, Actores in iudicio eſſe non poſſint: ſi Iudices ſint, ſententia eorum ſit irrita: ſi tabelliones, inſtrumenta nullius momenti: ſi aduocati, patrocinium non admittatur.

In votis, aſſaſinatu &c. clucet

6. In *c. licet X. de voto.* Innoc. III. coëgit Regem Hungariæ votum paternum explere ſub pœna priuationis regni. *In c. 1. de homicid. in 6.* Innoc. IV. Principes per aſſaſſinos Chriſtianum hominem occidi curantes dignitate priuat.

Frederic. II. Imperio priuatus, authoritate eccleſiæ.

7. In Concilio œcumenico Lugdunenſi *relato in c. ad apoſtolicæ. X. de ſent.* imperio & regno priuatus fuit Fredericus II. & omnes ſubditi à iuramento fidelitatis abſoluti.

Imperium à Græcis in Germano-Francos tranſlatum.

8. In Concilio Viennenſi *d. c. Romani. de iureiurand. in Clementin.* probatio perſonæ in Jmperatorem electæ, dicitur ad Pontificem pertinere: 2. authoritate eccleſiæ Imperium à Græcis tranſlatum in Germanos: 3. poteſtatem eligendi ab eadem ad certos Germaniæ Principes perueniſſe: 4. iuramentum Papæ ab Jmperatore præſtari, idemque eſſe fidelitatis.

Philippicus comes à Concilio Conſtantienſi coercitus, aliaque ab eodem decreta temporalitatem trahentia.

9. Jterum Concilium Conſtantienſe *ſ. 21.* aduerſus Philippicum Comitem & miniſtros, ſi in crimine perſtiterint poſt excommunicationem & interdictum, facultatem facit procedendi ad omnes alias pœnas, ſpirituales & temporales. idemque Concilium *ſ. 39.* renouat Bonifacij VIII. conſtitutionẽ, quæ incipit, *felicis de pœnis*; latam aduerſus metum inferentes electoribus Papæ. vbi aduerſus quacumque dignitate præditos ſtatuuntur hæ pœnæ, *infamia, inteſtabilitas, bonorum confiſcatio, inhabilitas ad omnes dignitates, tam ſæculares quàm eccleſiaſticas, ad agendum in iudicio, ad poſtulandum, teſtificandum.*

Alia in Concilio Lateran.

Jterum in Concilio Lateranenſi *ſub Leone X. ſ. 9.* renouatur eadem conſtitutio *c. felicis & c. ſi quis ſuadente diabolo*: & contra præſumentes vltra veteres pœnas ſtatuitur, vt ad omnes actus legitimos inhabiles, & inteſtabiles habeantur. 10.

Tridentino.

Jterum Concilium Tridentinum *ſ. 25. c. 20.* præcipit ſacros canones, & Concilia generalia omnia, nec non alias apoſtolicas ſanctiones in fauorem eccleſiaſticarum perſonarum, libertatis eccleſiaſticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præſenti etiam decreto innouat, exactè ab omnibus obſeruari debere. in quibus canonibus multa de temporalibus, ſubditorúmve liberatione habentur. & *ſ. 25. c. 19.* in duello pugnantes, & locum concedentes priuatione, & alijs pœnis temporalibus punit: & *ſ. 25. c. 3.* etiam mulctas pecuniarias, ſub certo modo, per Iudices eccleſiaſticos induci permittit, & per captionem pignorum, & perſonarum diſtrictionem procedi. 11.

Lugdunen. 2.

Jterum in Concilio Lugdunenſi *ſub Gregorio X. relato in c. 1. & 2. de vſur. in 6.* ſtatuuntur diuerſæ pœnæ temporales, aduerſus vſurarios vt manifeſti ſint inteſtabiles, vt illis non elocentur domus. &c. & toti tituli agunt de vſuris reſtituendis. 12.

Iterum Tridentino, alijs.

Iterum Concilium Trid. *ſ. 24. de mat. c. 6.* raptorem non tantum condemnat vt raptam ducat; ſed & bonis temporalibus dotet. & in *c. 2. X. de adult. & ſtup.* adijcitur etiam caſtigatio corporalis, & in monaſterium detruſio. Alibi permittitur flagellatio moderata: *c. 4. X. de raptor.* & verberatio, torturaque lenis: *c. circumcelliones. 23. q. 5.* captura: *c. nouimus. 23. X. de verb. ſignif.* ſcorticatio, raſio, in Concilio Liptinenſi: mulctatio: *c. ſtatuimus. 16. q. 1. c. quiſquis. 17. q. 4. c. presbyter. c. calumniam X. de pœn.* ad opus pium: etſi non fiſci Epiſcopi. *c. epiſcopo. 6. q. 6.* aut Archidiaconi. *c. licet. 3. X. de pœn.* debitæ vltionis acrimonia, perpetua Infamia, carcer, exilium, deportatio: *c. attendendum. 17. q. 4. c. quamuis de pœn. in 6. Gregor. lib. 11. epiſt. 50.* denique libera poteſtas adulteria & ſcelera inquirendi, vlciſcendi, & indicandi. *c. 1. X. de off. ord.* 13.

Principes ab eccleſia in temporalibus etiam damnati.

Illuſtre etiam præbet argumentum poteſtatis eccleſiæ in temporalia, quod ſummi Pontifices circa ipſos Jmperatores, Reges, & Principes, capita vtique politici corporis, & vnde temporalis authoritas alioquin fluit, ſtatuerunt. 14.

Philippicus Imp. ſtatuerunt. nam Conſtantinus Papa Jmperatorem Philippicum imagines aboleri iubentem, damnauit. conſtituens ne illius nomen publicis ſcriptis, aut priuatis in ære, argento, plumbóue reciperetur.

Leo Iſauricus. Gregorius. II. circa annum 720. Leonem Iſaurum iconomachum excommunicauit, & Jtaliæ vectigalibus priuauit: prohibens Italis ne conſueta tributa ei perſoluerent Gregorius III. Leonem communione ſimul & Imperio priuauit: quod imagines & ſtatuas demolitus eſſet, & de homouſio malè ſentiret.

Childericus. Zacharias Childericum regno Franciæ amoueri, & Pipinum ſuffici iuſſit. non tam ob crimina, quam ſocordiam, & incapacitatem. ob quam non tantùm noxius eſſet bono politico; ſed & in eccleſiam grauia incommoda redundarent.

Leo III. cum Græci eccleſiam Romanam negligerent, aut tueri non poſſent; Imperium diuiſit, & Occidentem in perſona Caroli Magni Germanis attribuit *c. venerabilem X. de elect. c. Romani de iureiurand. in Clem*

Jterum deficiente maſcula ſtirpe Caroli tranſlatum eſt Imperium in Henricum Aucupem, Ducem Saxoniæ. qui etſi nomine imperatorio abſtinuit; filius tamen Otho I. à Ioanne XIII. accepit.

Henricus IV. Imp. Gregorius VII. Henricum IV. ob grauiſſima ſcelera excommunicatum, nec emendatum Jmperio priuauit. idem Gregorius Boleſlaum II. ob cædem ſancti Staniſlai diris deuouit, & regnum ei abrogauit. Caliſtus II. filium patri ſimilem inueſtituras, & eccleſiæ iura vſurpantem, excommunicatione, & amittendi regni metu deterruit.

Boleſlaus.

Frederic. I. Alexander III. Fredericum I. ænobarbam ſacris interdixit, & iuramento fidelitatis ei adſtrictos abſoluit.

Otho IV. Innocentius III. Othonem IV. eccleſiæ nimis iniurium à communione remouit, & Jmperio deiecit. Jdem Papa Regi Hungariæ vt diximus regni iacturam minatus eſt, niſi votum Hieroſolymitanum expleret. *c. licet X. de vot* Jdemque rurſus Ioannem Angliæ Regem regni adminiſtratione ſubmouit.

Ioan. Angl. Rex.

Frederic. II. Imp. Honorius III. Gregorius IX. & Innocentius IV. Fredericum II. vt hoſtem eccleſiæ excommunicarunt, & hic probante Concilio Lugdunenſi ab Jmperio depoſuit. *c. ab Apoſtolica de ſent & re iudicat.* idem Innocentius IV. Regi Luſitaniæ negligenti fratrem coadiutorem dedit; cum iure ſucceſſionis, ſi Rex ſine prole moreretur. *c. grandi de ſupplend. negligen. prælat.*

Gregorius X. vacante nimis diu Imperio Electoribus mandauit, vt mox prouiderent; alioquin ſe eorum negligentiam ſuppleturum. elegerunt ergo mox Rodolphum Comitem Hapsburgenſem. Clemens V. iterum diu nimis vacante Imperio rogatus fuit à Philippo Pulchro, vt illud in Francos referret. cui enim, inquiebat, fit iniuria, ſi vacantis Imperij conditio permutetur? Electores ergo monuit, vt electionem maturent, alioquin periculum eſſe, ne cum Imperio poteſtatem eligendi impoſterum amitterent: at illi mox Henricum Luxemburgenſem eligerunt.

Ludouicus Bauarus. Ludouicus Bauarus à Ioanne XXII. & Clemente VI. excommunicatus, & per hunc ab Jmperio depoſitus eſt: & Electoribus mandatum alterum eligere, eccleſiæ morigerum e alioquin Pontificem curam neceſſariò, vt ſupremum caput, de Imperio habiturum.

Comes Toloſanus. Comes Toloſanus, quod hæreticis arma accommodaſſet, tam in Concilio Galliæ, quàm Lateranenſi ſub Jnnocentio III. principatu ſpoliatus fuit. *Simoni autem Monfortio*, inquit Mariana *in hiſtor. Hiſpaniæ l. 12. c. 3. nauatæ operæ præmium fuit Toloſa, & aliæ vrbes bello quæſitæ, partæque.*

Georgius Pogebratius, Henricus VIII. Angl. Elizabetha. Paulus. II. Georgium Pogebratium hæreſeos damnatum, dignitate ac regno priuauit. vt & Paulus III. Henricum VIII. Angliæ Regem: & Pius V. Eliſabetham ipſius filiam. denique Sixtus V. Henricum IV. tunc ab eccleſiæ doctrina alienum, regno Franciæ excludendum cenſuit: & reſipiſcentem reconciliatúque Clemens VIII. admiſit, rehabilitauitque retrorſum ad tempus delati regni per mortem Henrici III. bellumque religionis cauſa obortum compoſuit. plura ſunt apud alios huiuſmodi rerum geſtarum exempla, ac legi poſſunt apud Bozium *de ſignis eccl. t. 2. l. 17. ſig. 71. l. 21. c.* 8. longa ſanè tot ſæculorum conſuetudo, quamuis dubitari poſſet, interpretationem iuris facit *l. ſi de interpretat. D. de leg.* imò non competentem iuriſdictionem attribuit *l. ſicut* 3. *& l. omnes* 4. *C. de præſcript.* 30. *an* & ius facit conſuetudo: præſertim inſignibus actibus, & pluries repetitis firmata.

Neque verò mouere poteſt, quod non exemplis, ſed legibus ſit iudicandum: *l. nemo.* 13. *C. de ſent.* ſi quidem illud eſt accipiendum de vulgaribus iudicibus. ſi verò Princeps ipſe de cauſa cognouerit, & ſententiam dixerit, omnes omnino *Iudices ſciant*, inquit lex, *finalis C. de leg hanc eſſe legem non ſolum illi cauſæ, pro qua producta eſt; ſed & omnibus ſimilibus.* & ita argumentantur iureconſulti ex deciſionibus aliàs factis ab Jmperatore, aut Senatu. *vt citat Chriſtinæus volum* 1. *deciſ.* 1. *&.* 2. 15.

Qu. hæc authoritas exemplorum.

Quod ſi vnquam legis inſtar eſſe poſſit res aliàs iudicata; tum maximè id obtineat oportet ſi iudicium fuerit vniuerſalis eccleſiæ, ſiue Concilij œcumenici. cui fidem omnes catholici attribuere debent. quippe in quo fides Petri deficere non poteſt, vt neque portæ inferi aduerſus petram præualere. Præſidet enim in huiuſmodi Concilijs Spiritus ſanctus. vnde in primo Concilio ita fantur Apoſtoli *Act. c. 15. viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* de eoque habebant Chriſti promiſſum, & per eos in perpetuum illius eccleſia, *ille vos docebit omnia.*

At verò quædam ex his, quæ retulimus, exempla à Concilijs œcumenicis probata ſunt. & quæ ante diximus in Concilijs œcumenicis circa temporalia ſunt decreta: quæ adeoque

adeoq́ue circa fidem aut mores errare non potuerunt.

16. Neque verò rectè dixe .s, nullum eſſe alicuius Concilij decretum, quo expreſsè declaratum ſit, competere eccleſiæ io temporalibus poteſtatem: eoq́ue, vt res certæ fidei ſit, opus eſſe: adeoq́ue præuio examine: ſicut de Apoſtolis *in Actu d.c.* 15. dicitur; *conuenerunt videre de verbo hoc.* nam *quid intereſt*, inquit lex 32. *D. de leg. ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis, & factis?* & verò, quo caſu res dubia eſſet, Concilij examine, & ſententia opus eſſet: ſed (præterquam quod in Concilio Romano *ſub Gregorio VII.* hæ propoſitiones io termiois definitæ ſunt; *quod Papæ liceat deponere Imperatorem: quod à fidelitate iniquorum ſubiectos poßit abſoluere*) tot hic Concilia illam eccleſiæ in temporalia poteſtatem pro certa præſupponunt; & ex ea præſuppoſitione, quæ retulimus, decernunt: ut magnus videretur circa fidem & mores lapſus; ſi res ſecus ſe haberet, magna enim & grauia incommoda rei publicæ, & eccleſiæ incumberent, vt ſæpè hæc, & illa turbata eſt in executiooe exemplorum, quæ retulimus.

Eccleſiæ iudicium imo decretum.

Controuerſum quidem eſſe fatemur modum ipſum, quo competat eccleſiæ io temporalia poteſtas: controuerſum autem prioribus ſæculis inter orthodoxos non fuit, quin competat. Canoniſtæ quidam via regia, atque directà competere contendunt. Illoſque non parum iuuant verba d. extrauagantis *vnam ſanctam.* quæ ſimpliciter aiunt in eccleſia, eiuſque poteſtate duos eſſe gladios; ſpiritualem & materialem: gladium eſſe ſub gladio: hunc illi ſubijci: theologi negant directò Eccleſiæ poteſtatem competere io temporalia; ſed indirectè dumtaxat; quatenus finis ſcilicet ſpiritualis Eccleſiæ, atque animarum ſalus exigat. qui finis eiuſmodi media faciat neceſſaria, & quaſi fini conformet: ex eoq́ue poteſtatem in temporalia quaſi ſpiritualem faciat: quamuis circa materiam temporalem eo caſu verſetur. vt d. extrauagans *vnam*, aliaque iuris loca, in quibus canoniſtæ fundantur, ſecundùm hanc ratiooem ſint exaudienda; non vt ſonant verba ſimpliciter. *qua de re Bellarminus de Romano Pontific. l.* 5. *c.* 4. *&* 5. *alijque.*

17. Neque refert ſi obieceris ex huiuſmodi decreto, & executione exemplorum ſupra relatorum, grauiſſimas ſæpè in Eccleſia ortas eſſe turbas: & doceamur in materia morum *c. cum non poteſt.* 23. *q.* 4. potius omittendam eſſe correctionem, quam grauiora ex remedio mala cauſari. vtique enim id verum eſt, cum de præterito tantum crimine puniendo agitur: ſed cum de futuro impediendo non æquè: quamuis præſens graue malum immineat; ſi futuri temporis boonm præponderet. ſic bellum iuſtum eſt, quamuis multa grauiaque in præſentiarum ſecum trahat iocommoda, ex quo pax ſequatur; cuius bonum præcellat, quod ſi noo ſemper conſilio reſpondeat euentus; non reddiderit hic illud iniuſtum. fateri etiam oportet, cum de Papæ iudicio, æquumnè ſit an iniquum, nemo poſſit iudicare: *c. pater. c. aliorum.* 9. *q.* 3. adeoq́ue illud maneat irretractabile: graui meditatione, centum oculis, & multimoda circumſpectione opus eſſe; vt diſpiciat an neceſſariò deſcendendum ſit ad vrendum & ſecandum, neque enim aliter ius ei, aut fas eſt gladium exerere. *quid tu*, ioquit Bernardus *l.* 4. *c. de conſiderat. denuo vſurpare gladium tentes, quem ſemel iuſſus es ponere in vaginam? quem tamen qui tuum negat, non ſatis mihi videtur attendere verbum Domini, dicentis ſic; conuerte gladium tuum in vaginam. tuus ergo, & ipſe tuo forſitan nutu, etſi non tua manu euaginandus. Alioquin ſi nullo modo ad te pertineret, & is, dicentibus Apoſtolis, ecce gladij duo hic, non reſpondiſſet dominus, ſatis eſt; ſed nimis eſt. Vterque ergo eccleſia, & ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis. ſed is quidem pro eccleſia; ille vero ab eccleſia exercendus eſt. ille ſacerdotis; is militis manu: ſed ſanè ad nutum ſacerdotis, & iuſſu Imperatoris.* Quare neque ob quodlibet peccatum ad hæc extrema deueniendum eſt: ſed ob grauia demum & Eccleſiæ nimium noxia. vt in caſu hæreſis, & perſecutionis Eccleſiæ ad depoſitionem procedi poteſt. *c. ad apoſtol de re iud. in* 6. *c. ſi papa.* 40. *c.* 13. *X. de heret.* ſi Princeps contemnat Eccleſiæ claues: quod incidit in hæreſim: *c.* 1. *diſt.* 22. *c. hæc eſt fides. c. rogamus. c. alienus.* 24. *q.* 5. imo ipſo iure in pœnas incidit. *c. cum ſecundùm leges de heret in* 6. quamquam ad hos effectus adeo magnos & monitio non vna, & incorrigibilitas meritò deſideretur. *c. ad apoſtol. de re iud. in* 6.

Quid ſententium de obiectis incommodis?

Quod ſi ergo finis ſpiritualis requirat ſpiritualem gladium extendi ad materialia; ſtatuendum eſt Deum, qui fidem huiuſmodi præſcripſit, media ad illum neceſſaria conceſſiſſe. *l.* 2. *D. De iuriſd om iud* adeoq́ue cum ſalus 18.
exiget animarum, & Eccleſiæ ſalubris directio; licitum feciſſe Eccleſiæ temporalium attactum. Illudq́ue fuiſſe iudicium omnium ſæculorum liquidum fit ex tot centenis canonibus, per tota iuris canonici volumina ſparſis, tot ſæculorum interuallis diſtantibus: quibus Concilia, Pontificeſve Romani de rebus temporalibus varia atque infinita ſtatuerint, quæ ad finem ſpiritualem, ſalubrem Eccleſiæ directionem, animarumq́ue ſalutem, neceſſaria videbantur. quæ damnare ſimul omnia qui poſſit animus verè catholicus?

Finis ſpiritualis hęc media facit conceſſa, vt in multis in iure expreſſis.

Infioitum foret hæc producere omnia, non tamen citra operæ pretium carptim quædam educere. v. g: præſcriptionem mala fide procedentem leges ciuiles admittentes, ob peccatum in ijs contentum, & animæ ſalutem, corriguntur *in c. fin. X. de præſcript.* multa de Iudæis, de Saracenis, de hæreticis, de apoſtatis, de pœnis, de iniurijs, & damno, de reſtitutionibus, de foro competenti, de iudicijs, de immunitate clericorum per diuerſos titulos ſtatuuntur, à canonibus circa res temporales.

Lubet tantum hic annotare quæ Argentræus ad Conſuet. Brit. art. 44. not. 2. quaſi vſurpatæ iuriſdictionis à Pontificibus damnat in cauſis realibus prophanis *c. ex tenore. X. de for. comp. c. ex parte eod. c. ſignificant. X. de off. deleg. c. nouit.*

nouit X. de Iud c. olim. X. de off. leg. c. conſtitutus X. de reſtit in integ. c. dilecti. X. de arbit. c. ſuam. X. de ord. cognit. c. lator eod c. per venerabilem. ibid. c. ex parte. X. de conſuet. c. qualiter. X. de Iud. quibus locis de rebus temporalibus quidem ſtatuitur, ſed ita vt ſemper ea ſit Pontificum voluntas, vt iuriſdictioni Principum nolint præiudicatum, vt dicit d. c. nouit. ſed quod diſciplina Eccleſię exigit, actum velint. & ſingula porrò loca aut non impingunt, vt vult Argentræus, aut ſolutionem ſpecialem ſecum vehunt. quanquam & imbecilla ſunt tela legum ciuilium, quibus ille canones impugnat: alij arietes adhibendi ſunt aduerſus poteſtatem, quæ non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Vide quæ alia citamus infra hoc *lib. c.* 6.

19. Denique damnata pridem eſt hæreſis Marcilij à Padua, & Ioannis à Landuno à Ioanne XXII. *extrauagante licet ſecundum Apoſtolum.* quæ negabat Eccleſiæ competere poteſtatem coactiuam, quam vtique intelligebant in re temporali; non autem negabant poteſtatem arcendi à ſacramentis. Hanc reſumpſit Marc. Antonius de Dominis, negauitque vllam in Eccleſia eſſe poteſtatem, cum vera præfectura, iuriſdictione, coactione. negat vllam eſſe forenſem iuriſdictionem, ſed illum amplè refutauit Malderus *in primam ſecundæ q. 95. ar. 1. dub.* 4. Denique Cardinalis Bellarminus poteſtatem Eccleſiæ in temporalia firmiter aſſeruit, quem cùm oppugnaſſet Rogerus Widdringtonus, pro Bellarmino Apologiam dedit Adolphus Sculckenius. *Vide Chokier in Vindiciis libert. eccl. p.* 1. *c.* 8. 9. 10. etiam quæ tradimus *inf. c. 4. hoc lib.* de rebus eccleſiarum.

Contraria hæreſis Marſilij a Padua damnata.

CAPVT III.

An poteſtas temporalis nullo modo verſetur circa ſpiritualia?

HAc in re ſanctus Iſidorus *c. principes. 23. q. 5. Principes*, inquit, *ſæculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adepta culmina tenent, vt per eamdem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Cæterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non*

1. *eſſent, niſi vt quod non prævalet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, hoc imperet per diſciplinæ terrorem. non quod Imperatorum leges dicamus penitus renuendas, ſed quod eas euangelicis, apoſtolicis, atque canonicis decretis (quibus poſtponendæ ſunt) nullum poſſe inferre præiudicium aſſeramus. c. leges: & tot. d.* 10. *Debes Imperator*, inquit Leo Pontifex ad Leonem Imperatorem, *incunctanter aduertere poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.* præſidium, inquit, & munimen, vt fulciant, protegant, defendant; non iudicent. quoniam *Imperator catholicus filius eſt, non præſul Eccleſiæ: quod ad religionem competit, diſcere ei conuenit non docere. c. ſi Imperator. diſt.* 96. *ſancimus*, inquit Nouella *quomodo oporteat Epiſcopos. §. 1. ſacras per omnia ſequentes regulas:* exequendo igitur, quæ ab Eccleſia definita ſunt, non definiendo. Principes præſidio ſuo & munimine Eccleſiam iuuant, firmant, atque ſtabiliunt, tam leges condendo, quàm manu militari cuſtodiendo: ſacras ſemper ſequendo regulas, non regulas ipſas & canones decernendo. Quomodo accipere oportet quæ catholici plures Principes de rebus ſacris ſtatuerunt. alioquin viribus deſtituentur, ſi ſua authoritate de rebus ſacris ſciſcere quippiam, aut ſancire volent. Quod latè deducitur in c. benè & *tot. diſt.* 96. manet enim ſemper ea ratio. quod leges ferre, & iudicare; poteſtatis eſt ſuperioris in ſubditum. Principes autem Eccleſiæ filij ſint, non præſules. *quis dubitet ſacerdotes Chriſti Regum & Principum omniumque fidelium patres, & magiſtros cenſeri? nonne miſerabilis inſania eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus eum ſuæ poteſtati ſubijcere, à quo credit non ſolum in terra. ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe, & ſolui poſſe? c. quis dubitet. 96. d.*

In protegendo iuuando, exequendo, non definiendo.

Iſti ſunt, inquit Durandus *citatus à Bellarmino de Pontifice l. 5. c. 5. veri termini iuriſdictionis ſpiritualis, & temporalis à fundatione Eccleſiæ quos tranſgredi non licet. quia iuriſdictio temporalis nullo modo ſe extendit ad ſpiritualia, de quibus nihil nouit: iuriſdictio autem ſpiritualis ſe extendit primò & principaliter ad ſpiritualia: ſecundariò autem & per quandam conſequentiam ſe extendit ad actiones hominum circa temporalia, quæ ordinantur ad ſpiritualia tanquam ad finem.* cognoſcere ergo, & iuriſdictionem porrigere in Eccleſiam nullo modo poſſunt Principes: defendere ſemper tenentur. 2.
Defenſionem omnes in ſacris ſuis, ſeu coronatione, iurant. eoque iubet iniuriam clericis factam vindicari lex *epiſcopale iudic. C. de epiſ aud.* iubet executionem per poteſtates tribui iudicationi Epiſcoporum. Conſpirare enim debet cum ſpirituali ſæcularis poteſtas. vt ſimul Eccleſiam defendant, ac ſeruent, *res enim humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia & ſacerdotalis defendat authoritas. c. res autem. 23. q. 5.* vnde inductum eſt,
vt Eccleſia imploret auxilium brachii ſæcularis: illudque Principes, eorumque Iudices requiſiti exhibere teneantur: adeoque cenſuris cogi poſſint. *c. adminiſtratores. 23. q. 5. c. ad abolendam § penul. c. excommunicamus. §. moueantur. de hæret. quæ de re inf. lib.* 4. 3.

Defenſionem Eccleſiæ iurant Principes in coronatione ſua.

Brachium requiſiti præſtant auxiliare.

Vt autem auxilia vertantur in imperia, nulla ratio permittit. eoque defendi iure nequeunt Ordinationes Gallicæ permultæ: ſed neque ipſæ Iuſtiniani conſtitutiones, in Codice illius, & authenticæ multæ, de ſacramentis matrimonij, ordinis, alijſque, & rebus alijs ſpiritualibus; quatenus decernendo magis, quàm Eccleſiæ decreta dumtaxat iuuando, exequendòve procedunt. eum reprehendens Baronius *ad an.* 528. ait, dum dogmatibus Eccleſiaſticis perſcrutandis, pluſquam decet Imperatorem, curioſè vacaret, vniuerſum peſſumdediſſe Imperium. *Vide Dian. p. 1. ſ. 2. r. 105. ea Gadelin. iur. nouiſſ. l. 6. latè complexus eſt.* 4.

Vt tamen hæc non vertant in imperia.

CAPVT IV.

An præter defenſionem poteſtas ſæcularis ad perſonas, & res ſacras nullatenus extendatur?

1. Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere eccleſiam Dei, non Principes.

ECcleſiaſticas leges ferre ſæcularibus concedunt Nouatores noſtri temporis: quos refutat Malder. *In* 1. 2. *q.* 90. *de legib. ar.* 3. *d.* 4. *Poſuit* enim *Spiritus Sanctus Epiſcopos*, non Principes, *regere eccleſiam Dei. Act.* 20. & Rex ex officio quietem reip. non ſalutem animarum curat, ſed Prælati: tamquam rationem de animabus reddituri. & cum ad regimen,

2. Non ergo leges his ferre de eccleſia competit.

legeſque ferendas opus ſit iuriſdictione, *vt idem Mald. ibid q.* 90. *ar.* 3. *d.* 1. quæ eccleſiæ tributa eſt, etiam externa: *vt q.* 95. *ar.* 1. *d.* 4. *latè aduerſus Marc. Anton de Dominis.* à Iuriſdictione autem Principum, perſonæ, atque res eccleſiaſticæ ſunt exemptæ.

3. Non Papam, epiſcopos, ſacerdotes iudicare.

Primam ſedem, ſiue Pontificem Romanum, à nemine iudicari reſponſum eſt à Synodo Sinueſſana Marcellino: cum is metu fractus idolis thus adoleuiſſet. in Synodo Romana ſub Silueſtro, *can. vlt.* pace eccleſiæ, iam data per Conſtantinum, ita habetur; *neque ab Auguſto, neque à Regibus, neque ab omni clero iudicabitur prima ſedes.* idem in alia Synodo Romana, ſub Sixto III. dictum fuit, non licere aduerſus Pontificem dare ſententiam: & in alia ſub Symmacho: denique alia ſub Leone III. Carolo Magno reſponſum eſt, Sedē Apoſtolicam omnium eccleſiarum caput à nemine iudicari debere. *plura ſunt in diſt.* 21. 22. *in c. ſi papa diſt.* 40. Et quamuis adferantur quædā exempla Imperatorum, qui Pontifices depoſueruntq́; non id ſua authoritate, ſed Synodali fecerunt. *Bellarminus de Pont. l.* 5. *c.* 29. ſeu potius non legitimos iudicatos, auxiliatrice manu ex facto eiecerunt. de Epiſcopo Conſtantinopolitano. *in c ſolite X de maioritat. & obedien.* Innocentius III. loquens, oſtendit eum propriè non ſubeſſe Imperatori. & ſoluit argumentum, obijci etiam nunc ſolitum ex Apoſtolo, *ſubditi eſtote omni humana creaturæ propter Deum: ſiue Regi tamquam praexcellenti: ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis.* numquam de Pontificibus ait Gelaſius niſi eccleſiam iudicaſſe; non eſſe humanarum legum de talibus ferre ſententiam. *c. nunquam d.* 96. In Concilio primo Romano ſub Silueſtro *can.* 4. *Silueſter Epiſcopus dixit; nulli omnino licere cauſam quamlibet in publico examinare, nec vllum clericum ante Iudicem laicum ſtare: & dixerunt Epiſcopi; placet.* in Concilio Carthagi nenſ 14. *c.* 9. *quiſquis Epiſcoporum, presbyterorum vel clericorum, ſi derelicto eccleſiaſtico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiamſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat: & hoc in criminali actione: in ciuili verò perdat, quod euicit.* In Agathenſi *can* 23. decernitur; *clericum nullus præſumat apud ſæcularem Iudicem Epiſcopo non permittente pulſare: ſed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat: nec audeat criminale negotium in iudicio ſæculari proponere.* plura alia ſunt Conciliorum & Pontificum decreta cauſ. 11. *q.* 1. in Concilio magno Lateranenſi ſub Innoc. III. excommunicantur laici, eccleſijs vel clericis onera imponentes. *c. aduerſus. X. de immunitat. eccleſ.* & in alio Lateranenſi ſub Alexandro III. *c. non minus. eod* & Viennenſi ſub Clemente V. *c. præſenti. de cenſ. in Clement.* in Conſtantienſi *ſ.* 31. hæc inueniuntur verba; *attendentes quod ſubditi in ſuos prælatos, & laici in clericos nullam habent iuriſdictionem, & poteſtatem &c.* & in Lateranenſi *vltimo Leo* X. approbante ſacro Concilio ita ſtatuit; *cum à iure tam diuino, quàm humano laicis poteſtas nulla in eccleſiaſticas perſonas attributa ſit, innouamus omnes & ſingulas conſtitutiones fœl. record. Bonifacij Papæ VIII. etiam prædeceſſoris noſtri, quæ incipit felicis: & Clement. quæ incipit: ſi quis ſuadente. Nec non quaſcumque alias Apoſtolicas ſanctiones in fauorem libertatis eccleſiaſticæ, & contra eius violatores quomodolibet editas &c.* & ſimiliter Martin V. in Bull. *in c. ad reprehend.* relata *à P. Matth. Sept. decret. l.* 2. *t.* 1. *de for. comp. c* 1. *attendentes*, inquit. *quod laicis in clericos & eccleſiaſticas perſonas, & illorum bona nulla ſit attributa poteſtas.* eadem verba habet Vrbanus VI *in ea bulla quæ ibidem ponitur c.* 2.

4. Grauare oneribus.

Deinde addit d. Concilium Later. vlt. *& cum Lateranenſi pariter ac alijs Concilijs generalibus ſub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones &c. decimas collectas, & alia huiuſmodi onera clericis, prælatis & alijs quibuſve perſonis eccleſiaſticis imponant, exigant &c. ſtatuimus & ordinamus; vt de cætero talia præſumentes vltra ſupradictas pœnas (quas innouamus) ad omnes actus legitimos inhabiles, & inteſtabiles habeantur.*

5. Ex iure diuino.

Jn Concilio autem Trid. *ſ.* 25. *c.* 20. aſſeritur eccleſiæ, & perſonarū eccleſiaſticarum immunitatē Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus conſtitutā eſſe. vtique originem habere ex iure diuino. quo Petrus conſtitutus eſt paſtor, & rector ſupremus totius ouilis Chriſti: & Apoſtoli Principes eccleſiarum, & iudices animarum. eam enim ob cauſam indecens eſſet eos illis ſubiectos manere, quibus tantum terrena ſunt commiſſa. ſed cum id obſcurius videri poſſet, canonicæ ſanctiones clarius ſucceſſivè, huiuſmodi immunitatem expreſſerunt.

6. Per canones explicato.

eoque decernit d. Synodus Tridentina *ſacros canones & Concilia generalia omnia, nec non alias Apoſtolicas ſanctiones in fauorem eccleſiaſticarum perſonarum, libertatis eccleſiaſticæ, & contra eius violatores editas (quæ omnia etiam innouat.) exactè ab omnibus obſeruari debere.* adeo vt, quod ante communi theologorum & canoniſtarum ſententia receptum erat, dicendum ſit; quod

7. Quæ immunitas conſuetudine vt tolli non poſſit.

Principes ſæculares eam tollere non poſſint, nec vlla conſuetudo: corruptela verius dicenda: vt ſubinfert Bonifacius *in c. quamquam. de cenſ. in* 6. tametſi in aliquibus locis aliqui Pontifices quibuſdam in caſibus quoſdam clericos fori priuilegio vti noluerint. vt & Concilium Trid. *ſ.* 23. *c.* 6.

8. Aut renunciatione.

ſed neque ipſius cleri renunciatio exemptionem tollit. *c. inſolita* 11. *q.* 1. *c. placuit. c. ſi diligenti X. de for. compet.* quia ordini

concessa

9. Aut pactis expreſſis. conceſſa eſt. cui pacta ptiuatorum non derogant *Dian p. 1. t. 2. r. 3. Ceuall. d. c. 5.* quod ſicut expreſsè ne facere poſſint diſertè conſti-
10. Aut tacitis. tutum eſt *d. c. ſi diligenti. verſ. manifeſtè.* vtique ne tacitè poſſint, contrahendo, aut delinquendo, dicendum eſt. ne ſit maior virtus taciti, quam expreſſi. & quamuis quædam leges in contrarium quibuſdam in caſibus opponuntur; de quibus ſuis locis; tamen canones ſacros tollere non poſſunt. quippe rectè Concilium Trid. *d c. 20. ſ. 25.* immunitatem clericalem Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus eſſe conſtitutam, non beneficio Iuſtiniani, aut Conſtantini primùm inductam. *vide citatos à Diana. p 1. t. 2. r. 126. v. 1. 2. 4. 5. 6. 7.*
11. Rerum ſacrarum cognitio vt ad ſæculares ſpectare nequeat. Porrò quod res attinet, de ſacramentis, & ſacramentalibus, vaſis ad ſacramenta ſacratis, imaginibus ſacris, & ſacrorum reliquijs, eccleſijs, & locis ritu eccleſiaſtico conſecratis, illorumque ornamentis, dubitatio eſſe non poteſt, quin laicos illa attingere, vergat ad crimen Baltaſaris. *Daniel. 5.* quæ etiam apud gentiles venerationem habuerunt. *l inter ſtipulantem. §. ſacra D. de verb. oblig.* debent babere multo magis apud Chriſtianos. *l. ſancimus. C de ſacroſanct. eccleſ.* maximè per eccleſiaſticos canones. *c. ligna cum pluribus ſeqq. de conſecrat. diſt. 1. c. quæ ſemel cum ſeqq. 19. q. 3. & c. ſemel de reg. iur. in 6.*

12. Rerum ad eccleſias pertinentium. Alia bona mobilia, & immobilia eccleſiæ, non tantùm adminiſtranda ſunt per eccleſiaſticos: *Nouell. 123. §. œconomos, & verſ. ſi quis,* ſed etiam à ciuilibus conſtitutionibus eximenda. *c. eccleſia ſancta Maria X. de conſt. c. quæ in eccleſiarum ibid. c. vlt. X. de reb. eccl. non alienand. c. benè cum multis ſequentibus. diſt. 96.* quin & iudicijs laicis. *per d. c. eccleſia. c. ſi clericus. de for. compet. c. decernimus de iudic. nunquid enim non eccleſia derogatur honori,* inquit Ioannes XII. *in extrauagante ad conditorem. ſi ipſam oporteat nunc in foro eccleſiaſtico, nunc in ſæculari; interdum etiam coram pedaneis iudicibus & plerumque pro rebus paruis & vilibus litigare?* ſi quidem eccleſiæ, earumque bona nullius ſunt: *§ nullius Inſtitut. de rer. diuiſ. c præmia. cum ſeqq. 12. q. 2.* niſi Chriſti, ſeu ipſius ſponſæ eccleſiæ *c. hoc de reb. eccleſ. non alienand. in 6. & ibi Gloſſ. Faber in d. §. nullius:* atque inde non
13. Inde forte nomen amortizationis in his rebus. malè quidam amortiſationem dictam arbitrantur; quod res ex aſſenſu Principis ad eccleſiam delatæ ipſi atque mundo mori viderentur; & viuere Chriſto, ſeu eius eccleſiæ inciperent: adeoque deſinat in amortiſatis laica iuriſdictio, valeat ſpiritualis; atque eccleſiaſtica. *quicquid domino conſecratur ſanctum ſanctorum domino erit, & ad ius pertinebit ſacerdotis. c. nulli. 12. q. 2.* ac multo magis in eccleſijs id obtinet ac locis ſacro ritu Deo dicatis. vt magno verborum abuſu quidam nobiles ſe eccleſiarum do-
14. Vt abuſiuè quidã domini eccleſiarũ vocitentur. minos iactitent, quod intra ſphæram ſui dominij ſitæ ſint. quod etiam Duarenus notauit, *l. 5. de ſacr. eccleſia miniſt. c. 4.* Quamuis ergo dominus ſit eius ſoli, in quo baſilicam ædificat, & earum rerum, quas eccleſiæ conſtitutæ donat; tamen ratio iuris non patitur, vt poſt conſecrationem, dedicationemque is locus, aut aliæ res Deo conſecratæ, in eius dominio manere dicantur. quamuis eo verbo quidam abuſi ſint. & quamuis c. monaſterium 16. q. 7. fauere videatur dominio veteri retinendo: loquitur tamen dumtaxat de eo, qui conſtruxit monaſterium, ne eo inuito loci auferatur dominium: non agit autem de dominio iuriſdictionali. & porrò non remanere dominium ſtrictè dictum in loco ritè conſecrato ex multis cc. *ibid.* ſatis conſtat. *Vide & Burgund. ad conſuet. Fland. c. 1.* vbi parochiæ dominus, aduocatus, toparcha vt in his diſſideant. *Vide infra cap. 83. De eccleſiarum dominis.* adeoque dicendum eſt dominium ibidem impropriè accipi, pro iure quodam patronali. quod & indicant ſequentia verba; *liceatque ei presbyterum cum licentia Epiſcopi commendare:* quod hodie dicimus, præſentare, agitur autem ibidem de monaſterio, cum monachi adhuc eſſent laici; quibus Presbyter tanquam parochus dabatur. deſumptum eſt enim ex Synodis Romanis antiquiſſimis. Verùm ne his in rebus latiùs euage- 15.
mur, remittemus ad cauſam 16. q. 7. cui titulus; *vt ne res eccleſiæ laici attingere, vel adminiſtrare audeant.* vbi inter cætera in Synodo Romana ſub Symmacho his verbis eſt decretum; *non placuit laicum in eccleſia ſtatuendi aliquam habere poteſtatem: cui obſequendi manet neceſſitas; non authoritas imperandi. laicis quamuis religioſis nulla de eccleſiaſticis aliquid diſponendi legitur attributa facultas. c. non placuit. cum ſeqq. 16. q. 7. ſi quis,* inquit Caliſtus, *Principum, vel aliorum laicorum diſpoſitionem, ſeu dominationem rerum ſiue poſſeſſionum eccleſiaſticarum ſibi vindicauerit, vt ſacrilegus iudicetur.* vſque adeo vt nec valeat diſpoſitio laicorum de rebus ſacris, quamuis in fauorem eccleſiæ, niſi acceptetur. *c. eccleſia S. Mar. X. de conſt. c. quæ in eccleſiar. eod.* nec acceptari Synodus ſub Symmacho *in c. bene. diſt. 96.* voluit; *ne ſit exemplum ad decernendum quicquã de eccleſiaſticis facultatibus, quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi à Deo cura commiſſa eſt d. c. bene.* qui ſecus ageret à liminibus eccleſiæ arcetur. *d. c nullus laicorum. 16. q. 7. c. nouerit X. de ſent. excommun.*

Ne res eccleſiæ laici attingant vt iam olim decretum.

De negocijs porrò eccleſiaſticis generaliter ſtatuitur *in c. decernimus. X. de iud.* vt ea Prælati tractent, non laici; nec illi quidem ex borum iudicio diſponant: nec *propter illorum,* inquit, *prohibitionem, eccleſiaſticam omittant iuſtitiam exercere.*

CAPVT V.

An ſpiritualis poteſtas temporalem, an hæc illam errantem corrigere poſſit.

1. Spiritualis poteſtas corrigit temporalem, non contra. BOnifacius VIII. *in c. vnam ſanctam, de maior. rit. in extrauag. commun. ſi,* inquit, *deuiat terrena poteſtas, iudicabitur à poteſtate ſpirituali ſi deuiat ſpiritualis minor, à ſuo ſuperiore: ſi vero ſuprema; à ſolo Deo iudicari poteſt.* ſic Concilium Trid. *ſ. 25. c. 3.*

c. 3. *nefas ſit*, inquit, *ſæculari cuilibet Magiſtratui prohibere eccleſiaſtico Iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet: ſub prætextu quod contenta in præſenti decreto non ſint obſeruata: cum non ad ſæculares, ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat.* vbi inſigniter ſunt notanda & ratio Concilij; & obiectio. illa quidem tanquam conformis Bonifacianæ; ſi deuianerit ſpiritualis poteſtas, illius correctio adeoque cognitio, ad Iudices eccleſiaſticos, ſeu ſpirituales ſuperiores pertineat: obiectio autẽ, quam Concilium ſic format, quod illam *prætextum* vocet, ſi ſæculares ſe immiſceant; eò

2. Damnantur ideo appellationes tamquam ab abuſu, & caſſationes atque recurſus ad iudices ſæculares. quod contenta in decreto non ſint obſeruata. quæ ratio procul dubio damnat appellationes ab abuſu; & caſſationes; quæ in eo fundantur quod decreta eccleſiæ, vetereſque canones à Judice eccleſiaſtico non ſint ſeruati. quare huiuſmodi ad ſæculares recurſus ſæpiùs iam olim ſunt damnati. atque inprimis inter eccleſiaſticos *c. grauem. X. de exceſſ. prælat. c. ſi diligenti. de for. compet.* Vide diffuſè diſſertantes deciſiones *Rotæ* 10. *April.* 1595. 1. *Dec.* 1595. *in calce part.* 5. *Reſol. Diana late obiecta ſoluentes.* quomodo & Patres in Concilio Trecenſi ante annos quingentos in Virdunenſem Epiſcopum ita fulminarunt; *Richardum Virdunenſem, qui ſe tradidit regiæ Curiæ, nos tradidimus ſatanæ* nec magis tuti ſunt qui per regiam vim & metum abſolutionem extorquent. *abſolutio-*

3. Et recurrentes eo magis à iure excommunicantur. *nis beneficium*, inquit Gregorius X. *in c. vnico de ijs quæ vi metuvè in 6. ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque reuocationem ipſius, aut ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti per vim vel metum extorta; præſentis conſtitutionis authoritate omnino viribus vacuamus: ne autem ſine vindicta violentia creſcat audacia, eos, qui abſolutionem, ſeu reuocationem huiuſmodi vi vel metu extorſerint, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere.* prætextus ergo huiuſmodi nec authoritatem tribuunt, nec abſolutiones extorquentibus proſunt, ſed iniquitates aggrauant, & vincula multiplicant.

4. Commendauit Côcil. Trid. libertatem eccleſiaſticam Principibus. Poſtquam Concilium Tridentinum præſentium temporum hæreſes damnaſſet, & fidei orthodoxæ dogmata declaraſſet, & quæ ad mores & diſciplinam pertinent latè edixiſſet; pro coronide *ſ.* 25. *c.* 20. obteſtatur Principes, vt murum ſe ponant pro domo Iſraël; & ſanctè decreta ſæcularis brachij auxilio tueantur: vt meminerint Deum eos ſanctæ fidei, eccleſiæque protectores eſſe voluiſſe: debitam ſacris conſtitutionibus obſeruantiam præſtent: quæ eccleſiaſtici iuris ſunt, tanquam Dei præcipua, eiuſque patrocinio tecta, venerentur: nec ab ullis, maximeque miniſtris ſuis lædi patiantur: ſed ſeuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iuriſdictonem impediunt, animaduertant. quibus etiam ipſimet exemplo ad pietatem, religionem eccleſiarumque protectionem exiſtant. aurea ſanè verba; niſi ferrea eſſent ſæcula.

§. I.

Protectio Concilij Trid. & ſacrorum canonum, an Principibus conferat quippiam ad iuriſdictionem?

HVnc Concilij locum Salgado *de protect. reg. p.* 1. *c.* 1. *prælud.* 2. *n.* 72. eo citat, vt 1. Nihil ideo iuriſdictionis in eccleſiam tribuit.
Regem Hiſpaniæ, alioſque ſupremos Principes in ſuis ditionibus defenſores eſſe aſtruat Concilij Tridentini. quod pridem Galli dicunt vniuerſalius, ſacrorum canonum: & rectè quidem, quatenus protectio ritè impenditur. ſed ex eo filo ea ſubtexere, quæ magnis multi voluminibus ſubinducunt de protectione regia eorum, qui à miniſtris eccleſiæ, eccleſiaſticiſve tribunalibus lædi, grauarive ſe querentes, ad tribunalia regia recurrunt, aduerſus violentiam eccleſiaſticorum Judicum, vt hi vocant, aut abuſus ſacrorum canonum, vt illi; recurrentes appellanteſve tueantur; tam à mente Concilij ſacrorumque canonum alienum eſſe dubitare non poſſum, quam cœlos empyrios ab inferis diſtare. declarat ſeipſum Concilium verbis, quæ mox recitauimus. *ſeuerè*, inquit, *in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iuriſdictionem impediunt, animaduertant.* commendat vt impedimenta auferantur, non vt iudicijs eccleſiaſticis remoræ inijciantur, aut ad laicorum cenſuram illa deuocentur. quæ ſi deuiant, Bonifacius VIII. *in d. c. vnam ſanctam de maior. & obed. in extrauag commun.* vult à poteſtate ſpirituali maiori; ſupremam à ſolo Deo; non ab homine iudicari. *teſtante*, inquit Apoſtolo; *ſpiritualis homo iudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur.* ad quam rationem & idem Concilium Tridentinum *ſ.* 25. *c.* 3. poſtquam de iudiciorum eccleſiaſticorum executione reali, diſtrictione perſonali, excommunicationis gladio ſobriè exerendo plura decreuiſſet; *nefas ſit*, inquit, *ſæculari cuilibet & magiſtratui prohibere eccleſiaſtico Iudici, ne quem excommunicet; aut mandare vt latam excommunicationem reuocet: ſub prætextu* (nota) *quod contenta in præſenti decreto non ſint obſeruata*; nonne idem eſt dicere quod ſit iudicatum contra ſacros canones; adeoque appellationi tanquam ab abuſu ſit locus? ſiue quod excommunicatus non obſeruato decreto Concilij vim patiatur, adeoque recurrere poſſit ad protectionem re-
giam? pergit Concilium; & prætextum refutat; *cum*, inquit, *non ad ſæculares ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat.* hæc cauſa vniuerſalis 2. Sed penes hanc manet omnis cognitio.
eſt *iuxta d. c. vnam.* Sæcularium igitur non erit falcem ſuam mittere in eam meſſem, quæ de obſeruantia canonum colligitur. quod diſertè etiam expreſſum eſt *in c. qualiter & quando X. de iudic.* vt nequidem in caſu negatæ iuſtitiæ laicus de eccleſiaſticis iudicet, nec errorem

eccleſiaſtici

eccleſiaſtici corrigat. *d. c. vnan.* cum deſit omnino iuriſdictio. *c. eccleſia. X. de conſtit. c. ſecularis de for. compet. in 6. c. placuit. 16. q. 7. vide Dianam p. 4. t. 1, r. 75.*

3. An non ſaltem qualis qualis Principibus tribuatur;

Quoniam tamen quidam cognitionem hanc extraiudicialem a, alij aliter interpretantur; œconomicam, aliaſque nouorum intellectuum cognitiones hic probiberi negant, nec tamen ſoluunt verba Concilij; *nefas ſit prohibere, nefas ſit mandare*; quæ facti ſunt; nec ad iuris ancipites ſenſus referri tantum poſſunt. & quamuis Rota etiam immemorialem conſuetudinem aduerſus huiuſmodi decretum non ſuffragari reſponderit; non deſunt tamen inſignes, tam theologi quam iuriſconſulti, qui aſſerant bullas Apoſtolicas in Concilijs Regijs detineri, & examinari poſſe, antequam permittantur executioni mandari; eademque Concilia cauſas eccleſiaſticas per viam violentiæ poſſe cognoſcere. *vt licet videre citatos apud Dianam p. 1. t. 2. de immunit. eccleſ. reſol.* 12. 13. *&* 14 *p.* 5. *t.* 1. *r.* 12. 13. vbi quæ ex iure vetere adferri poſſunt pluribus ſoluit; & planius vt explicita ſint omnia; ſi non & correcta per d. c. qualiter; & clarius *per bullam cœnæ p. 3. t. 1. r.* 53. 54. 55. 56. 57. 64. non lubet in eam rem amplius incumbere.

§. II.

De lege regia Hiſpaniæ verſante circa appellationes, quibus neglectis fit executio, de qua vi cognoſcunt ibi ſeculares. & de appellatione tanquam ab abuſu apud Francos.

SEd id tantum meminiſſe; legem regiam qua Hiſpani vtuntur, & ad quam latè ſcripſit Ceuallos *de cognition. per viam viol.* & Salgado *de protection. regia.* verſari maximè circa appellationes, & Iudicum ſine illarum remora ſententias ſuas exequentium, quo caſu lege Iulia de vi publica illos teneri declaratum eſt *l. 7. D. Ad leg. Iul. de vi publ.* quam reprimere, & ne opprimere pergat, donec Iudex ſuperior quid decreuerit, obſiſtere regium ſit officium. *c. regum.* 23. *q.* 5. atque in ſuis tractatibus hoc potiſſimùm agere, vt in cauſis quibus poſt appellationem vetita ſit executio, ei obſiſtatur: in quibus liceat; potius brachio auxiliari iuuetur. Franci autem vniuerſalius appellant tanquam ab abuſu, quoties aduerſus canones videtur pronuntiatum: Belgæ magna parte caſſationibus vtuntur: ſi quà Iudices eccleſiaſtici in ſecularem iuriſdictionem falcem dicantur immiſiſſe, aut in priuilegia patriæ impegiſſe. & Franci quidem in initio in re admodum graui, & publica, vſi ſunt appellatione tanquam ab abuſu: tunc, per abuſum illo maiorem, eam ad triuiales de tribus cappellis quæſtiones detulerunt. Carolus tamen IX. *edicto* 1571. *ar.* 6. profeſſus eſt generatim nolle ſe vt à quopiam turbetur iuriſdictio eccleſiæ: quamuis ægrè admodum multi vocem illam pro eccleſia digerere poſſint. Henricus autem III. *edict.* 1585. *ar.* 59. inhibuit recipi appellationes tamquam ab abuſu, niſi eccleſiaſtici *impetant*, inquit, *noſtra iura, authoritatem, & iuriſdictionem; contraueniant ſanctis decretis, quorum ſumus protectores, noſtris ordinationibus, arreſtis, & ſententijs curiarum noſtrarum, aut libertati eccleſiæ Gallicanæ, alias qui grauatos ſe queruntur, per appellationem adire poſſint ſuperiores eccleſiaſticos*, & quidē, quod ad ſancta decreta attinet, rectè quidam intelligunt de ijs, quæ ex Concilio Baſilienſi deſumpta, per ſanctionem Pragmaticam firmata ſunt: & ijs, quæ per concordata inter Leon. X. & Franc. I. conuenta ſunt: & quorum protectionem, executionemque Pontifex Regi bulla ſpeciali demandarit, tametſi vſus hos abuſus latiùs extendat. & ſanè huiuſmodi protectionis prætextus facilem præbet anſam malignantibus, omnia Iudicum eccleſiaſticorum acta impediendi; ſaltem ad tempus, vel euertendi. quid enim eſt tam à ratione alienum, cui non pro vmbra & nebulis prætexi aliquis canon poſſit, cui contrauentum dicatur? verò id, an falsò longa inquiſitio. & tamen cum in Concilio Trid. *ſ. 24. c.* 20. conformiter decretis Conc. Baſil. ſeruidè in Franciâ recepti ſtatutum eſſet, vt cauſæ omnes in primá inſtantia coram Ordinarijs tractarentur, nec Romam quis vocaretur; ſed addita eſſet exceptio; niſi graui ex cauſa, & manus propriæ pontificiæ ſubſcriptione aliud eſſet reſcriptum; reſpuerunt Franci huiuſmodi decretum, ob ſuam exceptionem: quod Curia Romana facile cauſam grauem, quæ non ſubeſſet, prætexere poſſet: nec tamen licet per eos eccleſiæ queri, quod ſub prætextu appellationum, tamquam ab abuſu generaliter permiſſarum, cum contrauentum aſſeritur ſacris canonibus, eccleſiæ protectio abeat in metamorphoſim ſeruitutis. *vide citatos à Diana p. 1. t. 2. r. 101. 102 p. 3. t. 2. r. 53.*

1. Sed quatenus?

§. III.

De illarum moderatione in Francia.

QVam tamen Franciſci I. edicta 1589. *ar.* 59. *Caroli IX.* 1571. *ar.* 5. *Henrici III.* 1589. *ar.* 59. omnihil inſuper moderantur, dū declarant ſententias in materia diſciplinæ, & correctionis à Iudicibus eccleſiaſticis contra eccleſiaſticos latas, aut etiam in materiâ purè perſonali, non pendentes à realitate, executioni fore demandandas; non obſtante appellatione tanquā ab abuſu; cui non dabitur effectus ſuſpenſionis: quinimo vetant literas receptarum huiuſmodi appel-

1. Quibus in cauſis.

appellatiotum ſigillari, niſi antè conſtiterit cauſam relatam, deliberatamque fuiſſe, ſubſcribente Referendario, ueque literis inſeri clauſulam, qua rei authoritate Iudicis eccleſiaſtici in carcerem miſſi iubeantur dimitti: niſi Curia viſis informatiotibus ita decreuerit: facilius tamen inſeri clauſulam abſolutionis ab excommunicatione ad cautelam: quæ exceptio in edictum irrepſerat; oſcitantiâ graphæi, an temporum malitiâ incertum: poſtmodum quod hæreſim ſaperet, quæ poteſtatem clauium eccleſiæ à Chriſto datam Curiæ tribueret, edicto Meſunenſi emendata eſt, & ad eccleſiam, quæ requirenda ſit, remiſſa. ſed & ceſſare iuſſa huiuſmodi ad cautelam abſolutio; ſi manifeſta ſit offenſa. Sed & iterum Henr.

2. Præſtandum brachium auxiliare ſine cauſæ examine.

III. *edict.* 1580. *ar.* 24. ſententijs eccleſiaſticorum exequendis brachium ſæculare præſtari iuſſit, acta examinari vetuit. Iterum Ludouicus XII. *edict.* 1510. *ar.* 45. Franciſcus I. *ed.* 1525 *a.* 12. *ar.* 26. vetuit vllas inhibitiones fieri, niſi viſis citationum eccleſiaſticarum literis, & præuia cognitione, quod res ad eorum non

3. Vt non dandæ inhibitiones

ſpectet iuriſdictionem: eoque caſu inhibitionibus inſeri iuſſit cauſam cur ad iuriſdictionem eccleſiaſticam ſpectare non poſſit: alioquin obedientia non præſtaretur. Denique Carolus IX. *ed.* 1571. *ar.* 18. *Henr. III. edict.*

4. Cenſuræ permiſſæ.

1586. Judicibus eccleſiaſticis permiſit monitionum & cenſurarum vſum, quatenus ſacri canones permittunt, etiam pro executione rerum à ſe iudicatarum; pœnarumve in contumaces latarum. ita tamen ne eccleſiaſtici excommunicentur ob pecuniam ab eis debitam. In caſibus autem criminum priuilegiatorum:

5. Non in clericis ob pecuniam debitam.

Franciſcus I. *edict.* 1540. *ar.* 11. ſententiam in clericos dici vetuit, niſi procuratore regio vocato, qui diſpiciat an Regis interſit. Henricus autem III. *edict.* 1580. *ar.* 11. caſus priuile-

6. De caſibus priuilegiatis.

giatos coniunctim ab eccleſiaſtico & ſæculari cognoſci voluit; & ſæcularem in id delegatum ad ſedem accedere iuriſdictionis eccleſiæ; Denique Carolus IX. *edict.* 1571. *ar.* 14. ſacerdotes aliosque in ordinibus ſacris conſtitutos, ad mortem damnatos, vetuit ſupplicio affici, niſi degradatione præcedente. Quibus in rebus etſi ſacrorum Conciliorum canones, & eccleſiæ decreta non parum ſuccidantur; optandum eſſet tamen, vbi aliud modo obtineri nequit, modificationes regias, quas diximus,

7. Vbi hæc tolerantur tamen foro ante inquirendum an cauſa eò pertineat.

obſeruari. & ſpeciatim antequam Judices ſæculares quidquam decernant aduerſus eccleſiaſticos, vt prouidè cognoſcant an ſua ſit iuriſdictio: ſeu qualiſcumque œconomica protectio ſit neceſſaria; exterque violentia: vt quemadmodum Judex qui ſub conditione, aut certa qualitate eſt datus, ante omnia cognoſcere debet an extet conditio; an adſit qualitas; vt mox dicemus: ita & ſæculares antequam manum mittant ad ſortem Dominij, prudenter circumſpiciant, an verè exceſſum ſit; an verè abuſus ſubſit: vereri que ne, ſi in caſu non tributæ iuriſdictionis diuina eccleſiæ iura minuerint; in illa dira incidant, quibus Deus terminos muniuit, poſitos inter ea quæ reddenda ſunt Deo; & quæ Cæſari.

---

§. IV.

Iterum de lege regia Hiſpanienſi.

1. De vi admiſſa contra appellationes.

REdeamus ergo ad legem regiam Hiſpanienſem. *Appellatio ipſa*, inquit Salgado in prooemio, *eſt præciſum & neceſſarium principium & fundamentum huius regij recurſus. quia vbi deficit, non poteſt cadere nec appellationis delatio, nec delationis negatio, nec attentata executio: & per conſequens deficit violentia: ſuper quibus fundatur. quibus mediantibus, non aliter, regia protectio inuocatur, & auxilium exhibetur.* lege etiam regia vetitum eſſe ait in Hiſpanijs, recurſum admitti in cauſis viſitationum, & correctionum regularium perſonarum. *de qua re agit p.* 1. *c.* 2. §. 5.

2. Quid de hac Ceuallos?

Porrò tam Ceuallos *in tractatu de cognitione per viam violentiæ* per modum commentarij, poſt prolixum prologum, ſcribit in d. legem regiam, formulaſque practicas exhibet, atque exinde ſine certa methodo quæſtiones examinat omnino multas; quibus liceat aut non liceat de his illiſve cauſis Iudici eccleſiaſtico cognoſcere, vel ſæculari inhibere? aut quando appellatione reiecta ſententiam exequi poſſit, aut illi deferre teneatur: alioquin an, & quando recurſui locum faciat.

3. Salgado.

Salgado verò *p.* 1. poſt præludia d. legem regiam, modum, praxim, formulaſque recurſus explicat *p.* 2.: de recurſibus qui fiunt ab interlocutorijs ſententijs, vel extraiudicialibus decretis, actibuſve: *p.* 3. qui à definitiuis: *p.* 4. qui ab executione: *p.* 5. qui circa pontificia diplomata, ac ſimilia: *p.* 6. varios caſus enucleat recurſuum. potiſſimus fons eſt contempta appellatio: multos ille riuos habet: inſpici poſſunt apud eos, qui eam materiam ex profeſſo tractant. per indicem tantum videamus eos, quorum ex decreto Concilij Trid. frequentior eſt diſceptatio. nam & in huiuſmodi controuerſia quoad cauſas eccleſiaſticas, ſæcularis Judex canones ſequi debet; *c. canonum. X. de conſt.* & ſtylum fori illius, vnde defertur quæſtio. *Salgad. p.* 1. *c.* 2. §. 3. famoſum eſt Con-

4. Regula, vt vis ſit ſi contra appellationes à definitiua ſiat executio, non ſi ab interlocutoria niſi doceatur exceptio.

cilij decretum c. 20. ſ. 24. vt appellationes non recipiantur, niſi à definitiua, vel à definitiuæ vim habente, & cuius grauamen per appellationem à definitiua reparari nequeat. cui conſonat c. 1. ſ. 13. loquens in cauſis viſitationis & correctionis; & criminalibus, vt appellationes ante definitiuam, vt friuolæ reijciantur. *niſi grauamen*, inquit, *per definitiuam reparari, vel ab ipſa definitiua appellari non poſſit.* Regulæ hinc duæ emergunt. 1. vt ab interlocutorijs appellari non poſſit. 2. à definitiuis poſſit. qui ab illis appellat, docere debet caſum ſuum exceptum: alioquin ceſſat recurſus: qui ab his;

ſi patitur,

ſi patitur executionem, poſſit: niſi liqueat canones ab eo caſu prouocationis beneficium remouiſſe.

§. V.

Breuis relatio appellationum quibus deferendum, aut ſecus; ne vis fieri dicatur.

1. *Incarceratio.* QVod ad regulam interlocutoriarum attinet, latè examinat Salgado *d. p.* 2. *c.* 1. eam, innumeraſque illarum ſpecies; ſed ſingularibus exinde capitibus eas, quarum meminit pragmatica ſanctio Clementis VIII. *inc. ad tollendas an.* 1600. vtpotè grauamen quod, inquit, *per definitiuam reparari* nequit, *vt indebita carcerationis, vel tortura aut excommunicationis etiam comminata dumtaxat.* & quidem *d. p.* 2. *c.* 4. latè diſſertat de carceratione, vt indebita ſit ratione perſonæ, temporis, loci, ordinis non ſeruati, & cauſæ: 2. *Excommunicatio.* & negata relaxatione c. 5. de excommunicatione, alijſque cenſuris: quando ritè cenſeantur & iuſtè latæ, quando appellatio ab eis permiſſa; & ſi ſpernatur, recurſus conceſſus ſit. de tortura autem, c. circumcelliones 23. q. 3. & *p.* 2. *c.* 4. *n.* 173 *& ſeq.* 3. *Tortura.* & quando ius remouet appellationem, vt vis non fiat per executionem, v.g. *p.* 2. *c.* 9. decreti ſuper præcedentia *ex c.* 13. *ſ.* 25. *de regul. Trid.* 4. *Caſus in quibus remouetur appellatio.* reddendæ rationis per adminiſtratorem cauſæ piæ; *c* 9. *ſ.* 22. *& c.* 13. prouiſionis parochialis per concurſum *ex c.* 18. *ſ.* 24. *Trid.* vbi & hoc quæritur an ad non parochialia porrigatur? & *p.* 3. *c.* 11. an ad prouiſiones iure deuoluto factas? c. 15. mandatæ reſidentiæ: *ex c.* 1. *ſ.* 23. *Trid.* & ibid. *n.* 34. *& ſeq.* ordinis debiti ſuſcipiendi: *ex c.* 4. *ſ.* 22. *Trid. & canone ibid innouato.* & *ibid. n.* 50. *& ſeqq* correctionis morum: *ex d. c.* 1. *ſ.* 13. *c.* 10. *ſ.* 24. *c.* 1. *ſ.* 22. ſed de criminibus ſtrictè, ijſdemque notorijs vide Salgad. *p.* 3. *c.* 14. huiuſmodi ergo caſibus, pluribuſque alijs ex priori iure, interlocutoriæ ſententiæ, ſeu decreta appellationem non remorantur; neque cauſam præſtant recurſui.

Sed & definitiuarum regula perplures exceptiones patitur ex iure communi. ſed videamus quas imprimis ex Tridentino. *vt p.* 3. *c.* 2. in congrua portione aſſignanda parochialis eccleſiæ rectori, vicario coadiutori: *ex c.* 5. *&* 7. *ſ.* 7. *c.* 2. *ſ.* 6. *c.* 18. *ſ.* 24. *c.* 6 *ſ.* 21. *Trid.* vt c. 1. generaliter in alimentis id aſſeruerat; vt & in decimarum præſtatione, ſacerdotum alimentis, decretum eſt. *c. tua nobis.* 26. X. *de decim.* & *c.* 5. in reparanda eccleſia: *ex c.* 7. *ſ.* 21. *c.* 8. *ſ.* 7. *Trid. & ibid. n.* 34. *& ſeqq.* erigenda noua parochia: *ex c.* 4. *ſ.* 21. *Trid. innouante c. ad audientiam* X. *de ædif. eccl.* quod bis obſtaculum appellationis tollit. & *c.* 6. ab executione legis, canonis, ſeu decretorum Concilij Trid. vt d. ſanctio Clementis VIII. *ar.* 8. atque vt Pius IV. Bulla confirmatoria Concilij Trid. illius decreta obſeruari voluit, contradictores & contumaces appellatione poſtpoſita compeſcendo & vbi appellationi iuris præſumptio aduerſatur. vt *c.* 1. *ſ.* 13. *Trid.* & de beneficiorum incompatibilitate, priuatione ipſo iure, & aliorum prouiſione libera, ſeu cui non obſtet appellatio *p.* 3. *c.* 7. *ex c.* 4. *ſ.* 7. *Trid. & c. de multa* X. *de præb à Trid. innouato*, vtique ergo ſecundùm eam libertatem *de qua ibid n.* 24. *& ſeqq.* quoad collationem: etſi inductio in poſſeſſionem fieri non poſſit poſſeſſore inaudito: *c. licet. de præb. in* 6. *de quo ibid. n.* 11. *& ſeqq.* & *c* 8. de examine notariorum per ordinarium, & inidoneorum ſuſpenſione in negotijs eccleſiaſticis. *ex c* 10. *ſ.* 22. *Trid.* vti quilibet officialis à ſuo Iudice quoad officium damnatus executionem patitur, non ſuffragante appellatione. *l. nulli officialium.* C. *quorum appell. non recip.* ob quam legem & verbum *compellatur*, quo vtitur. c. 20. *verſ. qui notarius* 24. notarium aduerſus *d. c.* 20. delinquentem remota appellatione puniti contendit Salgado *p.* 3. *c.* 8. *n.* 8. & *c.* 9. quando euidens ex actis apparet nullitas, priuilegium cauſæ inappellabilis ceſſat, vt latè ibid. de concurſu ad parochialem non ſeruatis Concilij præſcriptis *ex c.* 18. *ſ.* 24. *Trid.* de quo & diximus *in Conſult. can. de elect. conſ.* 1. plures alij ſunt caſus, in quibus Concilium appellationes vetat. *de quibus diximus in Iuris Pontificij nou. an. tit. de app. n.* 3. *& ſeq.* expreſſi *ſ.* 5. *c.* 2 §. *ſi quæ ſ.* 7. *c.* 5. 7. 8. 13. 14. *ſ* 13. *c.* 1. *ſ.* 14. *c.* 1. *ſ.* 21. *c.* 3. 4. 5. 7. 8. *ſ.* 22. *c.* 1. 7. 10. *ſ.* 23. *c.* 1. *c.* 18. §. *ad hanc ſ.* 24. *c.* 10. 11. *in fin.* 15. 18. §. *in omnibus* 20. *ſ.* 25. *de regul. c.* 5. 13. 22. *in fin. ſ.* 25. *de reform. c.* 14. plures format Ceuallos paſſim, & Salgado caſus vbi appellationis remotio obſiſtat recurſui, vtique ſi eccleſiaſticus neque in forma iuriſdicendi peccauerit, neque materiæ ſuæ ſphæram exceſſerit. quæ totam complectitur vtriuſque iuriſdictionis cognitionem, eoque idem Ceuallos *in prolog. n.* 133. proteſtatur niſi eccleſiaſticus limites excedens vim fecerit, dignum eſſe anathemate quemcumque ad tribunalia ſæcularia recurſum ſeu deuocationem. & ſubſequenter *n.* 136. id per aliquot concluſiones explanat. 5. *Vt Ceuallos agnoſcat in caſibus non permiſſis cognoſcentes Iudices incidere in excommunicationem.* 1. ſi Iudex eccleſiaſticus proceſſerit in laicum per cenſuras in cauſa temporali, tunc manifeſtam ingerat violentiam. 2. ſi cauſa ſit merè eccleſiaſtica inter qualeſcumque non poſſit cognoſci à Iudice ſæculari, niſi de executione, facta appellatione repulſa, in caſibus in quibus expreſsè ius appellationem non remouet. 3. quando cauſa non eſt euidenter, ſed probabiliter iuriſdictionis eccleſiaſticæ, vim non faciat eccleſiaſticos, de illa cognoſcens. quod ſi autem dubium ſit an cauſa ſit appellabilis, ſi appellatione reiecta exequi voluerit, vim faciat: quia in dubio eſt appellationi deferendum. vtique ſecundùm regulam Concilij Trid. *ſ.* 24. *c.* 20. vt ſi ab interlocutorijs appelletur non habentibus vim definitiuæ, aut per definitiuam reparabilibus, vim facere non videatur, qui ſequitur iuris regulam: niſi qui vim arguit, probet cauſam

ſuam diſertè à regula eſſe exceptam. atq; iterum ſi definitivè pronuntiatum ſit, vim cenſebitur Iudex facere, ſi remota appellarione exequi voluerit, obſtante ſibi regula, permiſſiua appellationis à definitiuis; niſi euidens ſit canſam eſſe talem à qua expreſsè ius appellationem remoueat. quos caſus vide apud Fragoſ. *Regim. reip. l. 8. d. 24. ſ 8. & 9.* vbi etiam latè examinat §. 12. reſcriptorum clauſulam *Appellatione remota.*

§. VI.

Vt incompetenter hæc ad iuriſdictionem referantur.

1\. Iuriſdictio cur in his propriè eſſe non poſſit?

EAtenus autem Hiſpanos religioſius ex eo conſtat circa hanc rem verſari, quod quaſi œconomicam tantum protectionem impertiuntur appellantibus, quaſi vim paſſis; quam facere intelligatur Iudex dum ſententiam ſuam vult exequi, quam per appellationem ius vult ſuſpendi: nam extra leges procedens Iudex priuatus eſt; & priuato reſiſti poteſt: etiam à priuato: quanto magis à Rege? ſed illud eum & factum & ius eſt notorium: cum autem hoc eſt controuerſum; nec illud liquidum; non eſt par ratio: Franci autem & merita cauſæ cognoſcunt, & definitionem ipſam examinant, & ſi diſpliceat, contra aliquem canonem latam cauſantur; abuſum vocant; non facti protectionem, quæ & priuato liceat, ſed iuriſdictionalem interponunt; nomina appellationis, ſuſpenſionis, & deuolutionis ad ſua tribunalia, etiam in edictis admittunt, quæ ſonant ſubiectionem & maioritatem.

2\. Vt qui id verbis agnoſcunt, reipſa ſibi non conſtent.

Vbique autem Ceuallos & Salgado proteſtantur recurſum per modum violentiæ, œconomica tantum niti defenſione, nulla iuriſdictionali authoritate interponi. tametſi Gloſſ. 16. etiam condemnationem in parte, non in Iudice ex lege regia admittat; quæ tamen vocabula iuridica ſunt, non œconomica. & quamquam qui ſe pronunniat incompetentem, tamen victum damnat in expenſas, *l. fin. §. quorum vero. C. de re milit. l. 12.* nihil obſtat; quoniam ſaltem vt Iudex procedit, & quidem competens in quæſtione an ſua ſit iuriſdictio; at hic negat ipſe Ceuallos procedi iuriſdictionaliter: & vero non poteſt aduerſus clericos, in quos non eſt laicis iuriſdictio. & Ceuallos quidem *c. 1. proœmij* id ipſum latè proponit. adeo vt contendat *c. 4. 5. 6* clerum & cauſas eccleſiaſticas iure diuino eſſe exemptas: ſic vt nec Regi, niſi per cauſam violentiæ, aliquid in clerum iuris competat: nec ipſe Pontifex totam cleri exemptionem vllatenus tollere poſſit: c. 9. Reges inuentos eſſe ad defenſionem vim paſſorum: c. 10. eamque adeo protectionem regimini ineſſe; vt abdicare illam nec Reges poſſint; eoque ſale condiendos eſſe canones, & bullam cœnæ: vt maneat interpretatio iuris naturalis, quo vim vi pellere licet. quod Regum officium eſt, *d. c. Regum.* quod naturæ dictamen admittunt canones *c. dilecto de ſent. excommun. in 6.* c. 12. adeoque

3\. Vt Bulla cœnæ prætextus excludat?

bulla cœnæ, dum prætextus violentiæ excludit, de friuolis eſſe intelligendam, in *prologo n.* 109. 172. 203. 210. *& ſeqq.* quam ego tamen ita excipiendam puto, vt mox dixi de Concilio Trid. *ſ. 25. c. 3.* & vt quamuis non mox in bullam cœnæ incidant, quibus plus ſit cauſæ, quam prætextus; non tamen mox bulla licitum faciat id omne quod non punit pœna excommunicationis. ideoque dum Ceuallos *d. c.* 12. refert primùm Adrianum VI. inſeruiſſe bullæ ea verba *etiam prætextu violentiæ*: cum illa phraſis in alijs ditionibus non ita fuerit vſurpata, ſicut in Hiſpania, vnde recens ad Pontificatum venerat Adrianus, credendum eſt vel eò maximè reflexiſſe, ac ſuſtuliſſe omnem illam, qualis iure naturæ non cuilibet compe-

4\. Is eſt vbi violentia non eſt euidens.

tat. & ſic prætextum violentiæ ceſſare; non autem euidentiam, in qua cuilibet vim vi pellere liceat. ſed & iterum ſi Iudex adſtat vbi quis vim intentat, priuati non eſt occupare Iudicis officium; ſed partes illi ſuas relinquere: iubenti tamen, manum auxiliatricem commodare. adeoque non rectè Ceuallos *in eodem prologo n.* 144. recurſui locum dare, dum Legatus aut Archiepiſcopus ad manum eſt, qui prouidere poſſit; niſi ille auxilium imploraret.

5\. Recurſus in violentiâ quatenus euidente, vbi adeſt eccleſiaſticus qui prouidere poteſt.

rectius illud quidem recurſui locum non eſſe faciendum, vt diſputetur de meritis cauſæ principalis, *in prologo n. 40. & n. 46. 58.* ſed neque in dubio: quippe ſtatutum ſi qualitatem exigat, illa imprimis probanda eſt. *Latè Gail de pace publ & violat. c. 13.* ideoque qui ſub conditione datus eſt Judex, non niſi purificata condinione iudicare poteſt. *Gail. ibid. n. 12. l. 4. §. toties. D. De damn. infect.* vbi tributa Cameræ Imp. ex cauſa fractæ pacis Iuriſdictio, ceſſat illâ non probatâ. facit *c. prudentiam. X. de off. deleg. c. cum plures. eod. in 6.* vt & in his qui ſurrogantur in defectum negatæ iuſtitiæ, in cauſam miſerabilis perſonæ, aut ſuſpecti Iudicis Ordinarij. *c. cum ſit generale. c. quod clericis. c. licet ex ſuſpecto c. ex tenore de for. compet. auth. ſi vero contigerit. C. de iudic.* quibus caſibus, niſi eas qualitates ſubeſſe liqueat, perperam Judex eccleſiaſticus viâ regiâ ſe immiſcuerit perſonis vtrimque, & negocijs ſæcularibus. quapropter & optimè Ceuallos *in prolog. n.* 181. cenſuram bullæ cœnæ eum incurriſſe fatetur, qui recurſum fecerit, & qui receperit inhibendo Iudici eccleſiaſtico, antequam ille cauſam agere cœpiſſet; iniuriam aut violentiam intuliſſet: nec Senatum regium cognitionem per violentiam

6\. Cognita ſit prius violentia antequam ſe immiſceat ſecularis.

vnquam aggredi, niſi iniuriâ & violentiâ ſatis perſpectâ. quod optandum eſſet Senatores vbique ſeruare. aliquando enim aliqui tantâ proruerunt ad inhibendum Iudici eccleſiaſtico præcipitantiâ, vt eis ſuffecerit mendax cuiuſvis vitilingatoris libellus, nullo documento aut teſtimonio munitus; actiſve, quæ Hiſpani ſemper exigunt, exhibitis; ex quibus quaſi in

promptu

promptu appareat violentia: quam ſiſtere regium ſit officium, non verò ſi quid circumſpectioni deëſſe videatur, quæ ipſi Iudici eccleſiaſtico commiſſa eſt. neque defectus ille à laico vnquam ſupplendus. *d. c qualiter. X. de iudic. d. c. 3. ſ. 25. Conc. Trid.*

§. VII.

Monitorijs pro rebus deperditis, vt laici immiſcere ſe non debeant.

1\. Monitoriæ vt dantur? VBi ſub illa theſi generali ſpecialiter Concilium diſponit quoad eas excommunicationes, quæ pro rebus deperditis ad finem reuelationis proponuntur. § *quapropter.* fundatæ *in c. qui cum fure. X. de furt & ibi DD.* quæ habent eam cauſam, vt res ſua Domino reddi poſſit. quodque fur non ſolùm, ſed & ille reus teneatur, qui furti conſcius, quærente Domino, non indicat, ideoque M. A. Genuenſis *in prax. c. 1. n. 15. ex Crauetta* ait ſuſpectum eſſe qui impugnat monitorium. requiſita optimè explicat *n. 13.* appellari rectè dicit à monitoriarum denegatione, tanquam officio à Iudice non præſtito, ſeu iniuriâ factâ: illis autem conceſſis, nefas eſſe dicit Concilium ſæculari Magiſtratui ſe immiſcere. *& n. 4. anno,*

2\. Conceſſis non ſe poteſt ſæcularis immiſcere. inquit, 1599. *quidam laici tentauerunt infringere hanc praxim, dicentes Curiam Archiepiſcopalem non poſſe laicos cenſuris compellere per viam præcepti ſupradicti; ſed non potuerunt.* & hic quidem, vbi rarus eſt cenſurarum vſus, quadam in cauſa monitoriæ fuerunt oppugnatæ: ſed & tamen ante paucos annos Procurator ipſe regius eaſdem petijt ab Epiſcopo Brugenſi aduerſus eos, qui bona naufraga ad Flandriæ littora appulſa ſubtraxerant. Neque verò in literis receptionis Concilij Trid. quidquam exceptum eſt,

3\. Trahi vt illæ non debeant ad imminutionem iuriſdictionis ſæcularis. quod c. 3. de monitorijs decernens excluderetur. niſi fortè perperam ijs quis abuti velit ad imminutionem iuriſdictionis ſæcularis. quò ſanè trahi non debere rectè docet Martha *de iuriſdict. p. 3. c. 6.* qui & pluribus antecedentibus & ſubſequentibus capitulis dictarum monitorialium requiſita pluribus examinat. vt & rectè has monitorias Franc. Marc., dicit eſſe de iuſtitia *tom. 1. deciſ. 854.* ita etiam conſequenter nihil Iudex eccleſiaſticus præter rationem ad ſuum forum trahere debet, nullam cauſæ cognitionem aſſumere: monere tantùm raptores, vt conſcientiam ſuam purgent, & reos conſcij reuelent; teſtimoniumque dicant, coram Iudice cauſæ competenti: eccleſiaſtico quidem; ſi cauſa eſt eccleſiaſtica: laico autem; ſi laica. *Marc. Anth. Gen. d. c. 1. n. 4.* in ſubſidium tantum dantur monitoriæ. ideoque in genere contra ignotos; non extantibus teſtibus. *idem d. c. 4.* ſicut teſtes notos ad veritatem dicendam ſpecialiter, & per cenſuras adigi iura permittunt. *c. cum ſuper. 2. X. de teſt. cog.* & curare debent Magiſtratus vt ſalua ſit rerum probatio. *l. curent. D. de teſt.* & pro inuenienda re furto ablata debet Iudex concedere, vt perquiratur domus alterius. *l. 2. C. de ſeru. fug.* ad iuſtitiam ergo cum tendant huiuſmodi literæ monitoriæ, neque iuriſdictionem ſæcularem imminuant; perperam illarum curſus impediretur. *c. quoniam. 8. de immunitat. eccl in 6. c. grauem. X. de ſent. excommun.* bulla cœnæ in §. 13. Contingere tamen poteſt vt monitoriæ huiuſmodi etiam laicos trahant ad iudicium eccleſiæ. v. g. ex ratione c. nouit *X de iud.* ſed tamen ſuo ſtricto ſenſu, & modo: aut cum agitur de huiuſmodi cauſis, in quibus leges à canonibus ſunt correctæ; quod peccatum contineant ſi canones non ſequatur laicus. *qua de re Marth. d. p. 3. c. 8.* 4. Vt aliquando laicos ad eccleſiaſticum trahant.

§. VIII.

Cui tribuendum quod in iudicijs hodie non vitentur excommunicati?

ENim-vero Iudicum aliquorum authoritati tribuendum non eſt, quod hodie excommunicati ne quidem in iudicijs vitentur: ſed Concilij Conſtantienſis, & Lateranenſis ſub Leone X. quæ eam vitationem remiſerunt, præterquam in denuntiatis nominatim publicè, aut notorijs clericorum percuſſoribus: quos etiam hodie à iudicijs repellere debet exceptio excommunicationis. quæ Concilia, vt nihil fauere voluerunt excommunicatis; ita illud dare voluerunt bono publico, & vitandis ſcrupulis hominum timoratorum. ſecundùm quam rationem etiam hodie ſuſtinendus eſt Iudex, notarius, & teſtis. & verò quoniam diſertè declaratum eſt, nihil in gratiam excommunicatorum à d. Concilijs eſſe ex iuris rigore relaxatum; etiam dicendum eſt agere in iudicio illis nec hodie eſſe permiſſum: nec quidquam eorum, quæ veteres canones vetuerunt. niſi quæ cedant in releuationem eorum, quibus cum excommunicatis negocium eſt. tametſi non vbique eadem ſit praxis. 1. Eccleſia quos nunc excommunicatos decernat vitandos: quod & in iudicijs ſeruandum.

§. IX.

An Iudex ſæcularis aliqualem nullitatis excommunicationis cognitionem aſſumere, aut declarationem facere poſſit?

NOn rectè dubitatur: ſi quidem excommunicatio, quæ à poteſtate clauium dependet, originem habet à Christo. *Matth. c. 18.* quâ vſus eſt Paulus *ep. 1. ad Corinthios c. 5. & 2.*

1\. Iure non poteſt ſecularis quicquam declarare niſi ſequendo eccleſiæ decreta.

ad Theſſal. c. 3. & vt inſtitutum Chriſti agnoſcitur à Chryſoſtomo, & Auguſtino. *c. nemo contemnat. 11. q. 3. c. quodcumque. 24. q. 1.* merè eſt ſpiritualis. adeoque illius cognitionis omnino incapax eſt laicus: eoque nec ſuper illius nullitate apud eum quis queri poteſt. *Conc. Trid. ſ. 25. c. 3. §. nefas.* vbi vetat ſæculares cognoſcere ſuper formâ ibidem præſcriptâ, ex cuius neglectu nullitas aut iniuſtitia arguatur: aut deſuper aliquatenus ſtatuere. *de qua re diximus alibi. vide Cauall. de cogno. per viol. p. 2. q. 51. Salgado de protect. reg. Martha de iuriſdict. p. c. 16. Dianam p. 4. t. 1. r. 98.*

2\. Cuius eſt ſoluere & ligare, & declarare.

Soluere & ligare presbyteris tributum eſt, non alijs; eccleſiæ claues ſunt. *quodcumque 24. q. 1.* non huius ſæculi: non homines; ſed ipſe potius Chriſtus ſoluit, & ligat. *d. c. nemo. 11. q. 3.* non licet Principibus rebus ſacroſanctis humanitus ſequenda iura præfigere. *c. certum. d. 10.* non licet ergo laicis de clauibus eccleſiæ, earumve vſu quidquam ſtatuere; ſed neque iudicare; aut cognoſcere: validitatem, aut inualiditatem daclarare. *Martha d. c. 16.* niſi fortè tam notoria ſit inualiditas;

3\. Niſi nimia ſit euidentia, vt priuato liceat non curare.

vt ipſe cenſuram paſſus poſſit ſe gerere pro libero. quod vix vſu venit in ſubdito. *c. illud §. licet de cleric. excommun. miniſt. c. per tuas. c. ſacro X. de ſent. excomm. c. ſententia c. quibus 11. q. 3.* præſertim cum Clemens VIII. *conſt. incip. litium* etiam ſuſtulerit proceſſuum nullitates: ſi non ex defectu iuriſdictionis, citationis, aut mandati natæ ſint. vnde & quod ait *c. per tuas. X. de ſent. excom. in verb. proponat ſe poſt appellationem legitimam interpoſitam excommunicatione fuiſſe notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum* (vide quæ diximus *in Reſponſ. de ſent. excom. r. 2.*) ſtrictius nunc obſeruandum eſt: vt in priori quidem caſu nullitas ſuſpenſionem iuriſdictionis, in ſecundo, vt error intolerabilis, & in ſententia patenter expreſſus, nullitatem cauſet. vt non faceret leuioris rei non obſeruata præſcriptio. & ſic pro excommunicato gerere nunc magis ſe debeat, etiam nec ſatis ritè, nec admodum iuſtè innodatus. *Vide citatos à Marth. p. 3. c. 14. 15. 18. de iuriſdict.* vnde nec laicus de iudicio eccleſiæ declarare quicquam poteſt: cui nihil iuris, quod ad claues, competit; extrà quam ex facto liceret priuato obſiſtere. *Vide eundem d. c. 16.* Quare & clementina 2. *de ſent. exc.* rectè detonat in Principes & poteſtates temporales, qui tempore interdicti campanas pulſari, & ſacra fieri mandant.

4\. Agitur de excommunicatione dependente à clauibus: cuius imago in gentilibus, & propior in Iudæis.

Dixi in quantum reſpicit poteſtatem clauium: vnde Marth. c. 16. immeritò iraſcitur Couuar. aut alijs, qui excommunicationis originem ad gentiles referunt. id enim liquidò ex hiſtorijs conſtat à ſacerdotibus ethnicis quoſdam cœtu aliorum prohibitos, ab alijſque fuiſſe vitatos quoad ſacra illorum, & ciuilem hominum ſocietatem. ſed & à Iudæis vſurpatum fuiſſe patet *ex c. 9. Ioan.* vbi conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis confiteretur Chriſtum extra Synagogam fieret: & cœcum illuminatum eiecerunt foras. quò ſpectat & illud Chriſti ad Apoſtolos; *abſque Synagogis facient vos.* ſed huiuſmodi anathema gladius non erat, qui pertranſiret animam, qualem Chriſtus inſtituit: vt quæcumque Apoſtoli ligaſſent ſuper terram eſſent ligata & in cœlis.

Iterum neque huc pertinet ea excommunicatio, de qua in Regula S. Benedicti, & alijs regularibus, & ſæcularibus inſtitutis. vt ſuperiores olim laici, & fœminæ etiam clericos ſibi ſubditos excommunicarent contra regulá ſeu inſtituta delinquentes, ac ſæpiùs monitos, neque correctos. Hæc enim ad formulam diſciplinæ ſpectant, non autem ad claues: quarum laici, aut fœminæ non ſunt capaces. nec ipſa quidem diua Virgo. *c. noua X. de pœn. & remiſ.* & ſic in regula S. Benedicti dicitur, vt qui excommunicatione non emendatur, grauiori ſubdatur correctioni: ſcilicet verberum: cùm vera excommunicatio longe grauior ſit verberibus. 5. Quid illa de qua in Reg. S. Benedicti?

Igitur agimus hic de excommunicatione, quæ à poteſtate clauium procedit. quæ omnimodo ſpiritualis eſt, adeoque ad Iudicem ſæcularé ſpectare non poteſt illius cognitio: ne quidem incidenter: ſed ad eccleſiaſticum remittenda eſt. *c. tuam de ord. cognit. c. lator. c. cauſam quæ. X. qui filij ſint legit. c. decernimus. c. quanto. X de iudic. Diana d. r. 98.* leges quidem permittunt, vt incidens quæſtio cognoſci poſſit ab eo Iudice, coram quo incidit; qui non poſſit de eadem cognoſcere propoſita principaliter: ſed natura rei ſpiritualis, cum illius capax non ſit laicus, idem non admittit in ſpiritualibus. 6. De ſpirituali ergo hic.

Eoque in quantum ſecundùm ſuam ſpiritualitatem non proponitur, cognoſci poſſe à laico, non improbabiliter dicunt authores *citati à Martha vbi ſup. n. 7. & ſeqq. v. g.* cum ex facto obijcitur quem ab homine eſſe excommunicatum, vt ſententia proferri iubeatur; vel à iure, v. g. ex percuſſione clerici, vt factum probetur: vt de facto, inquam, cognoſci poſſit non de quæſtione iuris. ſed nec hoc laico competere rigido iure verius eſt: ſecundùm ea quæ diximus de quæſtione facti, an quis ordinatus ſit clericus. *infra lib. 1. c. 18.* 7. Vbi de ſpiritualitate non cognoſcitur, an cognoſcere poſſit ſecularis?

Obijcitur quidem c. poſtulaſti *X. de homicid.* vbi coram Rege conuenti, ſunt excommunicati; ſed non fuit ibi diſputatio ſuper ipſa excommunicatione: ſed, qui per illam coërceri ab eccleſia non potuerant, conuenti coram Rege, vt ab eo comprimerentur: iuxta præſcriptum c. cum *non ab homine. X. de iud.* & quæſitum dumtaxat; an, ſi Rex eos vita aut membris mulctaret; illi clerici, qui ciuiliter tantùm eos conuenerant, ex pœna ſanguinis per Regé illata, irregularitatem incurrerent? cuius negatiua deciſio nihil ad rem noſtram facit.

CAPVT

CAPVT VI.

An eccleſia primitiua exercuerit iudiciariam poteſtatem inter litigantes, vt hodie Curiæ eccleſiaſticæ?

IN hac quæſtione Ioannes Gallus q. 186. *& eum ſecutus L'Oyſeau de ſeigneuries. c. pen.* eſſe de eccleſiæ clauibus iuriſdictionem, vt hodie exercetur, negant: ſed fuiſſe contendunt notionem circumſcriptam terminis controuerſiarũ religionis, viâ compromiſſi, vel modo pœnitentiali, ex Chriſti directione relata *in c. ſi peccauerit* 2. q. 1. quem laxauerint eccleſiaſtici ad iudicandas partium controuerſias nihil ſpirituale, vel quod animam reſpiciat, continentes. *Veritas catholica eſt*, inquit Suares *in Defenſione fidei. c. 6. dari in eccleſia ſpiritualem poteſtatem, vera & propria iuriſdictionis: per quam poſſit populus chriſtianus in ordine ad ſalutẽ animæ conuenienter gubernari. Agia de exhibendis auxil. 6. fundam.* Iuriſdictionẽ Ordinariam, liberumq́; eorum quæ ad officium epiſcoporum ſpectant exercitium eis competere dubium eſſe negat *c. ſi epiſcop. de offic. ord. in 6.*

1\. Eſt poteſtas exercendæ Iuriſdictionis in eccleſia neceſſaria ad ſalutarem directionem populi.

2\. Rudior principio fuit, cuius exactior illius praxis.

Sed enimuero ne ipſæ quidem leges ciuiles tam exactè complexæ ſunt ordinem iudiciorũ, quã canones hodie, & leges eccleſiaſticæ, tempus & cogitatio perfectionem adferunt. iudicia initio rerum fuerunt rudia admodum. vt nec mirũ ſit in infantia eccleſiæ chriſtianæ, atque primis ſæculis ſub ethnicis principibus, non eoſdem iudiciorum ritus, atque ſolemnitates fuiſſe adhibitas; quas ſecuta eccleſiæ libertas, ratio temporum, & malitiæ indies creſcentis comprimendæ, iuſtitiæque ſeruandæ neceſſitas poſtmodum introduxit. fuiſſe à Chriſto poteſtatem iudiciariam eccleſiæ ſuæ relictã ſatis eſt dictum ſupra: exercitam etiam fuiſſe conſtat ex actis Apoſtolorum, *D. Pauli ep. 1. ad Timoth. in v. aduerſus presbyterum accuſationem non recipias, niſi ſub duobus vel tribus teſtibus.* Tertulliano *in Apologetico.* vbi de conuentibus eccleſiaſticis ait, *ibi exhortationes, caſtigationes, & cenſura diuina*; omniumq́ue hiſtoria eccleſiaſtica; vt ſuppoſita eccleſiæ poteſtate, magis hiſtoriæ, quam iuris, ea foret quæſtio. *Vide cauſ.* 11. *q.* 1. *per tot.*

Nam ſi de poteſtate ipſâ à Chriſto relicta quærendum eſt; quem illius Iudicem faciemus? Petrum & Paulum, an Neronem? nullibi dedit Chriſtus ſæcularibus Principibus Chriſtianis maiorem poteſtatem, quam habuerunt ethnici. exercuerunt ergo Apoſtoli, & ſucceſſores poteſtatem à Chriſto eccleſiæ relictam, ſub ethnicis iure ſuo, ſed ſub iugo: liberius ſub chriſtianis.

3\. Neq; quoad fidem tantũ, ſed & politiã iacram.

Neque tantum ſuper religione & fidei controuerſijs; ſed & alijs. Ananias & Saphira *Act. c.* 5. quæſtionem hæreſis, aut peruerſi dogmatis non patiebantur; ſed cum fidelibus primitiuis ſocietas chriſtiana, & cõmunio omnium eſſet bonorum; voluerunt illi fraudẽ facere; de pretio agri clam ſibi partẽ habere: auditos, & interrogatos ſuper iniquitate, Petrus damnauit; ſocietate, & vita expulit. atque hæc ex officio.

Ad querelam etiam partium exercuerunt Apoſtoli iudicium nam *cum murmur factum eſſet Græcorum quod in quotidiano miniſterio deſpicerentur viduæ eorum*; quaſi ex communibus bonis minus eis tribueretur, quam Iudæis; decreuerunt Apoſtoli vnicuique tribuendum eſſe, prout opus foret. & ne huiuſmodi cura impedimento eſſet prædicationi; conſtituerunt alios ſuper hoc opus. *Act. c.* 6. quod opus in diſtribuenda temporalitate conſiſtebat, non ad controuerſiam dogmatis chriſtiani pertinebat. ſuper ea tamen altercantes Apoſtoli audiebant, decernebant, ſubſtituebant.

In cuius rei conſequentiam de facultatibus eccleſiaſticis, etiam ſoluta illa omnium bonorum communione, quæ inter primos chriſtianos erat, eccleſiarum præſules, eorum vices gerentes, Archidiaconi, alijq́ue Ordinarij, ſeu delegati Iudices eccleſiaſtici, ſtatuerunt. vt latè tractat Gratianus 16. *q.* 7. *& alibi diximus in Conſult can De paroch. conſ.* 8.

4\. Singulatim quoad coercenda crimina.

Exercitium iudiciarium adeo etiam ex hiſtorijs, ac ſcriptoribus eccleſiaſticis notorium eſt, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. *Vide Chockier Vindic. libert. eccleſ. p. 1. c. 5. & ſeqq.* veteres omnino, recentioreſque canones eccleſiæ probant. in c. *attendendum.* 17. *q.* 4. debitæ vltionis acrimonia, perpetua infamia, carcer, exilium. deportatio proponuntur: in c. 1. X *de off. ord.* libera poteſtas adulteria, & ſcelera inquirendi. vlciſcendi, iudicandi conceditur. *c.* 15. *X. de for. comp.* redintegratur ſpolium poſſeſſionis. *c.* 16. *de off. ord* datur iuriſdictio cauſarum fori eccleſiaſtici. à Gregor. *lib.* 11. *epiſt.* 50. & priuatio, & exilium, & depoſitio, & cuſtodia ſeu carcer indicitur. flagellatio moderata. *c.* 4. *X. de rap. c. circumcelliones.* 23. *q.* 5. verberatio *ſolet*, inquit, *ab Epiſcopis exerceri.* carcer. *c. nouimus.* 23. *de verb. ſignif.* etiam ad pœnam *c. quamuis. de pæn. in* 6. relegationem & fuſtigationem infligit c. 1. X. *de calum. c. ad audient. de crim. falſ. can.* 10. *&* 12. *cauſ.* 26. *q.* 5. quæ iuriſdictionem contentioſam requirunt, & quæ redditur in inuitos. *l. inter ſtipulant.* §. 1. *de verb. obligat.*

5\. Sed an iure ſuo, an vt arbitri tantum?

Sed quid fruſtra tempus terimus? huiuſmodi actionum plena ſunt omnia. ſed vmbræ quæruntur, quod ſecundùm leg. 8. C. *de epiſcopal. audiend.* cognouerint præſules tanquam arbitri, non vt Iudices: quod omninò verum eſt in multis: vtique rebus omninò temporalibus, quæ ſimpliciter in ſua natura conſideratæ, non ſpectant ad Iudicem eccleſiaſticum: ſicut Chriſtus *Luc c.* 12. Iudicem ſe negauit, & diuiſorem hæreditatis inter fratres. ſed ex circumſtanijs, illa poteſt alterari. vt Paulus 1. *Cor.* 6. increpat fideles, quod inter ſe non haberent Iudices, ſed litigarent apud infideles. quod Chriſti bonũ odorẽ impediebat. ex cauſa igitur ſeu *caſualiter* (vt loquitur Innoc. III. *in c.*

per venerab X qui filij ſint legit.) eccleſia iudicium exercet in temporalibus, & tali quæ res temporales ſubijciat eccleſiæ. quomodo D.Paulus 1. *Cor.c.6. neſcitis quoniam angelos iudicabimus, quanto magis ſæcularia?*

Per modum ergo arbitrij olim Præſides inter ſæculares cognouerunt, etiam de re temporaria vt diuiſione inter fratres: quas tamen, vt etiam ipſas res & perſonas, ſpecialis aliqua cauſa ſubijcere poteſt ipſi eccleſiæ. *vt mox diximus.*

6. Aut correctionis fraternæ nomine, ad eccleſiam relatæ:

Vmbra altera quæritur exercitio iuriſdictionis eccleſiaſticę obducenda: quod illud multis in cauſis natum ſit ex occaſione directionis chriſtianæ. *ſi peccauerit in te frater tuus, dic eccleſiæ:* quæ cùm eſſet intelligenda de foro quaſi pœnitentiali, tracta ſit in iudicium contentioſum, ſeu forenſe. *c nouit. X. de iudic.* eademque occaſione inducta denuntiatio euangelica, quam vocant; & eccleſiæ iudicium de moribus. quod, vt olim cenſoribus competijt; diligenter exercuerit: atque inde natum ſit nomen cenſurarum eccleſiaſticarum. ſed, vt cenſores iuriſdictionem non habuiſſe ait Bodin. *lib.6.c.* 1. ita nec habuerint eccleſiaſtici; ſed pro ſummo duntaxat coërtionis genere, cenſuram, ſeu excommunicationem in laicos. *c. cum non ab homine. X. de iudic.*

At verò d. lex Chriſti; *ſi peccauerit in te frater tuus, dic eccleſiæ*; non ſpectat forum pœnitentiale; quod conſiſtit inter pœnitentem & ſacerdotem; & potius internum eſt, quam externum iudicium; nec teſtibus eget; quos illa tamen lex exigit: & dictatur iudicium pœnitentiale in pœnitentem; illa autem Chriſti lege adhibentur teſtes; aditur eccleſia; auditur delinquens, dictatur in delinquentem iudicium, &, niſi pareat, de eccleſiâ eijcitur.

7. Imò cum finis ſpiritualis exigit, amplius eccleſiæ competit, & exercuit.

Hanc eſſe ſummam eccleſiæ poteſtatem regulariter verum eſt *d. c. cum non ab homine.* cæterum cum finis ſpiritualis plus exigit, plus etiam competere poteſtatis, & plus exercuiſſe eccleſiam, ſupra diximus. regulariter ergo, vel cum cenſura non videtur futura medicina, auxilium brachij ſæcularis exigit ad executionem manu militari in contumaces faciendam. quam negat Valentinianus Iudici eccleſiaſtico cumpetere. vtique qui nec forum habeat nec iuriſdictionem propriè forenſem illam, *de qua re diximus latè in Iur. Pont. nou. anal tit. de off ordinar. & in Notitia iur. Belg. tit. de epiſc. audien. & infra lib.* 4. *c* 4. eaque de cauſa brachij ſubſidiarij præſtandi, dicit c. principes 23. *q.* 5. vt *quod non prævalent ſacerdotes facere per doctrinæ ſermonem, hoc ſæculi poteſtas impleat per diſciplinæ terrorem.* & de executione accipitur c. inter. 33. *q.* 2. quod eccleſia gladium non habet, niſi ſpiritualem; non occidit; ſed viuificat: de poteſtate autem; *ecce duo gladij hic c. vnam ſanctam. de maior in extrauag. commun.*

8. Vt exaudiendæ leges quædam ciuiles?

Et verò fuit Valentinianus eccleſiaſticæ poteſtati palam iniurius: vt rectè Baronius in ſuis Annalibus refert *ad an.* 452. neque verò quicquid ille dixerit, ſciuerit, ſtatuerit aduerſus poteſtatem eccleſiæ à Chriſto relictá, veritati poterit præiudicare. neque enim ei interpretatio illa à Chriſto tributa eſt; ſed eccleſiæ. & verò eccleſia tractari manu eccleſiaſtica militaria arma prohibuit. *c* 1. *& ſeqq.* 23 *q.*8. vt ſic executionem regulariter non faciat: nec in foro, quod etiam arguit Valentinianus, ſeu prætorio, iudicia exercuit; nec propriè dictam iuriſdictionem vetere Romano more loquendi, quæ tribuebatur duntaxat prætoribus, præſidibus prouinciarum, præfectis vrbi, prætorio &c. ſed vulgari: quo & forum & iuriſdictio dicitur, quo ius dicitur, & iuſtitia exercetur. neque de tribus tantum capellis dicitur; ſed de rebus ſummis, optimis, maximis, eccleſia iudicat. animam etiam percutit, ſoluit, ligat; quæ teſtimonio Chriſti præ toto orbe valet.

Cæterum quod iure communi Romano. 9. Nec conceſſa facultas vt collegijs licitis inter ſuos tantum.
l. vlt D de colleg illicit licitum fuerit religionis cauſa co[i]re. & collegijs probatis ſtatuta de rebus ſuis facere, quæ nihil ex lege publica corrumpant: ad eumdemque modum dicendum ſit permiſſum fuiſſe chriſtianis de religione ſua ſtatuere, & refractarios de cœtu ſuo pellere; iniqua ſanè eſt comparatio; neque ſatis chriſtiana illis enim emiſſis nihil aliud irrogari poteſt: at ab eccleſia excommunicatus etiam ſatanæ traditur. 1. *Cor. c.* 5. & cum alijs ſocietas prohibetur: vnde ſequuntur multi inſignes etiam temporales effectus.

Ex eo quem arguit defectu iuriſdictionis, 10. An executio eccleſiæ competat, territorium, apprehenſio.
executionis've ſubinfert L'Oyſeau *n.* 53. ſententias eccleſiaſticas per iudices ſæculares executioni eſſe mandandas: *l.* 8 *C. de epiſcop. audien. l.* 1. *de epiſc iudic. C. Theod.* quippe territorium non habere; cui perfecta iuriſdictio adhæret: *n.* 57. ſeu poteſtas terrendi: *iuxta l. pupillus.* §. *territorium. D. de verb ſignif.* item non habere poteſtatem ſine brachio ſæculari apprehendendi perſonas, quamuis eccleſiaſticas: *Ioan. Gall. quæſt.* 103. 246. & 276. *le Maiſtre tract. des appellations comme d'abus.* *c.* 5. excepto loco ſuæ audientiæ: ideoque quod Bonifacius VIII. *in c. epiſc. de off. ordinar. in* 6. Epiſco- 11. Erectio tribunalis per totam diœceſim?
pis licitum declarauerit in omni loco ſuæ diœceſis erigere tribunal, receptum id non ſit in Gallia. item quod non habeat ius mulctæ. *c.* 1. *de dol. & contumac. c. licet de pæn. c. irrefragabili de off. ordinar.* ſuo iure, quamuis ex delega- 12. Suo iure an ex delegatione?
tione habere poſſit. *c. in Archiepiſcopatu de raptor.* ideo quod iure Romano ius mulctæ magnis duntaxat Magiſtratibus competat. *l. aliud eſt fraus.* §. *inter pœnam. D. de verb. ſignif. l.* 13. Ius mulctæ.
1. *ſi quis ius dicenti non obtemperauerit tot tit. D. de mod. mulct.* & quamuis mores illud etiam minutis toparchis conceſſerint; non tamen ferendum in eccleſia; niſi ſaltem pecunia certæ piæ cauſę aſſignetur. ne quidem generalibus terminis in vſus pios. quia fiſcum eccleſia non habeat. quem *n.* 26. interpretatur vtilitatem propriam: cum minuti toparchæ nec illum propriè habeant. ſed more Romano ſola Reſpublica Romana, ſeu Imperator. Quæ eadem aliaque Chopin. *de ſac. politia* pluribus locis,

alijque

alijque ferè Franci ex ſuis Senatuſconſultis tradunt. ſed de omnibus iſtis videbimus ſuis ſingulatim locis. nunc porrò, omnia vna fidelia dealbando, dico poteſtatem eccleſiæ non

14. *Poteſtas eccleſiæ à Deo, non ab homine.*

eſſe ab homine; ſed à Deo. *d. c. nouit.* non ſpectare ad Principes ſæculares illius poteſtatis limites deſignare; ſed ad eccleſiam; cui Chriſtus promiſit ad futurum Spiritum ſanctum; qui eam doceret omnem veritatem. *Ioan. c.* 16. in qua Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere eccleſiam Dei. *Act. c.* 20. quo modo illud verbũ *regere* latè alloquin patens, *vt* liquet *ex tot tit C. de Rectoribus prouinciar.* & inde deriuata nominatione regis, hic ſit accipiendum: qualiter regere Epiſcopi eccleſiam ſuam debeant, & quomodo mandati Petro dati, *paſce oues meas*; fines ſint ſeruandi, ad quæ paſcua Chriſti oues poſſit dirigere, intra quæ debeat coercere, & rectè paſcere; eccleſiæ eſt explicare. & ſic Concilium Florentinum de-

15. *Eccleſiæ eſt definire quouſque ſe extendat illud Chriſti Paſce oues meas: & Pauli; Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam Dei: qui terminus ſint paſcendi, qui regendi.*

finiuit B. Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem eccleſiam à Domino plenã poteſtatem traditam eſſe, & Rom. Pontificem Petri eſſe ſucceſſorem, & Chriſti Vicarium. non ergo quia hi vel illi Principes chriſtiani, Imperatores, Reges, his vel illis legibus, hanc vel illam eccleſiæ poteſtatem agnouerunt, vel negauerunt; ideò rei veritas ita ſe habet. *imperiali iudicio non poſſunt eccleſiaſtica iura diſſolui. c.* 1. *& tot. d.* 10. ſed oportet aſcendere ad montem quem Dominus elegit: ſanctam videlicet Sedem Apoſtolicam, omnium fidelium magiſtram *c. ita d.* 19. atque inde haurire ſcientiam poteſtatis eccleſiaſticæ: videre quid œcumenica Concilia ſenſerint: quid Chriſti Vicarij declarauerint: legendi ſunt ſacri canones; & ſeruanda eccleſiæ decreta ab ijs, qui volunt eſſe de eccleſia. *c.* 1. 4. 5. *& tot. diſt.* 19. Quinimo quando inter eccleſiaſticum & laicũ contenditur, cuius ſit iuriſdictio: determinatio ed eccleſiaſticum pertinet. *Diana p.* 7. *tract.* 10. *miſc. r.* 5. *vid. j. lib.* 1. *c.* 43.

16. *An ſpectanda ſint quidam practicorum eccleſiaſticorum abuſus.*

Proſequitur exinde L'Oyſeau artes quibus cauſidicos Curiarum eccleſiaſticarum ait extendiſſe iuriſdictionem. adeoque priuilegium clerici, quamuis coniugati, ad bona illius mobilia, quaſi ſequantur conditionem perſonæ, *c. quo iure.* 8 *diſt.* quod hodie apud Gallos non obtineat. ſed tantũ in ſacris mobilibus. quamuis ex Ordinatione Aurelianenſi in cauſam iudicati prehendi, vt alia nequeant. iterum quod ex ſtylo notariorum inſerto contractibus iuramento, quæſtionem implendi contractus ad eandem Curiam traherent. *ex c.* 3. *de for. compet. in* 6. quod eodem quæſtionem teſtamentorum; quaſi corpus teſtatoris ſacro loco ſepultum ſequatur. vt etiam honoris cauſa pro illo hæredes aliquando coacti fuerint teſtari ad pias cauſas. *Gall. quæſt.* 102. quod per connexionem clerico debitore in ius vocato, laici correi eodem traherentur. quòd conuentione dicis cauſa inſtituta, mutuam petitionem, ſeu reconuentionem eodem cogerent: quod defectus Iudicis laici ſuppleri ab eccleſiaſtico peterent: *c. licet X. de for. compet.* quod nomine protectionis cauſas miſerabilium perſonarum eiuſdem iuris facerent: *c. ex parte de for. compet. c. nuper de donat inter vir. & vxor.* quod crimina tanquam eccleſiaſtica haberentur; quæ verè non eſſent leuia cenſuræ veteri morum relicta: nec quæ dogma, aut diſciplinam eccleſiæ ſpectant. illiſque omnibus occurrerit Ordinario an. 1539. quæ ſex lineis in Gallia reduxerit eccleſiaſticam iuriſdictionem ad ſolam cognitionem fidei, & ſacramentorum, quoad omnes; & cauſarum perſonalium, quoad eccleſiaſticos. ſed quadrarit illud;

Cum tua perſpicias oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum?

Vitia fuiſſe, aut eſſe aliqua perſonarum ne negemus, optamus ne maiora ſint apud ſæculares in comprimenda eccleſiæ iuriſdictione. quæ indies per appellationes tanquam ab abuſu, atque aliàs admittuntur. de quibus hic dicendi locus non eſt. ſed, abuſibus huiuſ- 17.

An quid reipſa à Chriſto eccleſiæ demandatum ſit, & canones circa hæc explicant?

modi ſepoſitis, quærimus quid ab eccleſia de iurſdictione ei à Chriſto relicta declaratum ſit? & quidem ſuper captura, & carcere extat c. cum Epiſcopus *de off. ord. in* 6. *c. quamuis. de pæn. in* 6. ſuper territorio: *c. omnes baſilicæ* 16. *q.* 7. *diximus vbi ſup.* ſuper iure mulctæ. *c. presbyteri. X. de pæn. c poſtulaſti. X. de Iudæis. c.* 2. *X. de priuileg. Conc. Trid. ſ.* 25. *c.* 3. ſuper ordinaria epiſcopi iuriſdictione: *c. cum Epiſcopus de off. ord. in* 6. ſuper priuilegio clerici coniugati: *c. vn. eod. tit in* 6. ſuper mobilibus, commune axioma, & DD. paſſim. ſuper iuramento: *d. c. nouit. d. c.* 3. *de for. comp. in* 6. de connexione *l. nulli. C. de iudic.* & magis dignum trahit ad ſe minus dignum. ſuper reconuentione: *c.* 1. *X. de mut. petit.* ſuper negligentia laici ſupplenda: *d. c. licet X. de for. comp. c. ex tenore. eod* ſuper miſerabilibus perſonis: *d. c. ex parte. d. c. nuper.* quæ non ſunt artes tantum pragmaticorum; ſed eccleſiæ decreta; Epiſtolæ Pontificum. quibus omnis fidelis debeat deferre. *d. c.* 1. *d.* 19.

Sed de his omnibus plenius ſuis locis. 18.

A principio eccleſia iudicia exercuit, ſed ſimplicius.

nunc ſatis eſt dixiſſe à principio eccleſiæ chriſtianæ iudiciariam poteſtatem fuiſſe exercitam: ſine ſtrepitu ſub ethnicis; ſimplici etiam, ac rudiori modo ſub primis chriſtianis: exinde paulatim exactius: præſertim poſtquam frequentatæ magis fuerunt damnatorum ab Epiſcopis aut Synodis appellationes ad Romanum Pontificem. vnde, ſæpè ſententiarum reformatione procedente, natæ ſunt exactiores iudiciorum reddendorum regulæ, canones, decreta, reſcripta, quæ iam pridem ſuperant diligentiam legum ciuilium. vt diximus. neque tamen dicere licet primitiuam eccleſiam iuriſdictionem eam non exercuiſſe, quam hodie: quippe vrſini fœtus, etſi lambendo primogenia maſſa perfectior reddatur, non deſinit tamen dici idem partus; & idem catulus eſſe. fatendum quidem eſt in primitiua eccleſia non fuiſſe quoſdam abuſus, qui ir-

repunt exinde nonnumquam: ſed hæc ætatum vitia ſunt in omni genere perſonarum; non eccleſiæ: non ipſius eccleſiaſticæ poteſtatis. *Vide de exercita à primitiua eccleſia iuriſdictione Chokier Vindic. libert. eccl. p. 1. c. 5. 6.*

CAPVT VII.

De eccleſiæ iuriſdictione in clericos, præſertim grauiorum criminum reos.

1. *De omni crimine eccleſia clericos iudicat.*

AD Epiſcopum iure pertinet clericus iudicare, cuiuſcumque ordinis ſiue in furto, ſiue in homicidio, ſeu in periurio, ſeu in quibuſcumque fuerint criminibus deprehenſi. *c.* 10. *X. de iud. Concil. Trid ſ.* 14. *c* 8. ita vt *de omni crimine*, loquit *c.* 8. *ibid.* nullo caſu excepto, *c. clerici ibid.* debeant coram eccleſiaſtico Judice conueniri. nec caſus ſint excepti, ſeu priuilegiati: quin ab eo iudicentur: pœniſque condignis puniantur. *vide latè Dianam p.* 7. *t.* 1. *r.* 9. *& ſeqq. &* 16 *& ſeqq.* minus verum eſt leuia

2. *Imprimis ad iudicem eccleſiaſticum ſpectat cognitio criminum clericalium.*

tantum crimina ad eccleſiam ſpectare, vt olim ad Cenſores vt imaginatur L'Oyſeau, vt mox diximus. Sed imprimis eccleſia clericos iudicat de delictis eccleſiaſticis: vtique admiſſis aduerſus diſciplinam militiæ clericalis; quæ diuerſis canonibus inducta atque ſancita eſt. cuiuſmodi delicta longo ordine proſequitur P. *Gregor. Toloſ. in Syntag. iur. can. lib.* 4. *tit.* 1. *& ſeqq. Diaz & Lopes in prax crim.* atque imprimis, ſi ad ordines ſubrepſerint non legitimi natalibus, vel ætate; ſerui, illiterati, qui ſolemniter pœnituerunt, rebaptiſati, bigami, excommunicati, ſciſmatici, ab alieno epiſcopo, furtiuè, per ſaltum, ſimoniacè, extra tempora, ſine examine, promoti: qui in miniſterio eccleſiaſtico ſibi commiſſo peccant; qui illud vſurpant non ordinati; interdicti, ſuſpenſi, excommunicati miniſtrant: presbyteri qui non ieiuni, aut ſæpius eodem die celebrant: aut ſine orario, aliiſque ornamentis, vino, aqua & igne, ſeu lumine: miſſam pro viuis dicunt, quæ ordinata eſt pro defunctis, qui non conſecrant, aut celebrantes non communicant, ſanguinem effundunt, euchariſtiam indiligenter cuſtodiunt, in mortali peccato celebrant, aut miniſtrant. confeſſionem detegunt, ſecundas nuptias benedicunt; prohibitos ad matrimonium admittunt, infirmum baptizandum, aut ſacris extremis muniendum negligunt, prohibitos ſepeliunt, aut à prohibitis oblationes accipiunt; in beneficia ſe intrudunt, aut à laicis accipiunt, aut adhuc viuentium impetrant; incompatibilia retinent; ad curata promoti, intra annum ad ſacerdotium non ſe offerunt; bona dilapidant, aut non ritè alienant; ebrietati, crapulæ, aleæ, fornicationi, concubinatui ſe dedunt; congruo habitu, & tonſurâ non vtuntur, comam nutriunt, ſpectaculis, ſcurrilibus ſermonibus, ſchenis, hiſtrionibus immiſcentur; vilia opificia, venationem illicitam exercent; ſæcularibus negocijs, officijs aut negociationibus ſe dedunt, ſanguinem fundunt, baliſtarijs præponuntur, leges prohibiti audiunt, in duello pugnant. de quibus exceſſibus, eorumque pœnis canones propoſitos ſuis locis citauimus. enarrat Toloſanus, Diaz *in prax. crim. can.* aliiſque paſſim. quas eapropter imponi à Iudice eccleſiaſtico iuſtum, æquumque eſt. vindicare enim in legem peccatum eumdem legiſlatorem conuenit; ſed neque tantum de clericalibus delictis, ſed & communibus iudicem eccleſiaſticum cognoſcere oportet, & vindicare. Sed ſi ſcelera tanta ſint vt pœnas ſanguinis mereantur; quia illum non fundit eccleſia, quæ ea parte imitatur Dominum quà miſericordia illius eſt ſuper omnia opera eius, dat noxæ, traditque Iudici ſæculari. *c.* 10. *X. de iudic. vt quod non prævalet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem; poteſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem. c. principes.* 23. *q.* 5. *efficere*, inquit, ſeu exequi: non iudicare. Vetantur ergo, quod morte plectendum eſt

3. *Sed abſtinet à iudicio ſanguinis & cur?*

ſententia propria iudicare; truncationes per ſe inferre: *can.* 30. *Conc.* 11. *Tol can.* 6. ſub pœna excommunicationis: *c. his à quibus.* 23 *q.* 8. ſuſpenſionis ab ordinibus: *d. c.* 6. *&* 30. irregularitatis: *c. ſi quis viduam diſt.* 50. priuationis beneficiorum. *c ex literis.* 10. *de exceſſ. prælat.* etſi ad huiuſmodi ſanguinis fuſionem non pertinet flagellatio moderata: adeoque Iudici eccleſiaſtico permiſſa. *c.* 4. *X. de rapt. c. circumcelliones* 23. *q.* 5. quin etiam leuis ſeu moderata

4. *Quibus tamen pœnis vtatur.*

tortura eidem permiſſa creditur. *de qua diximus in Reſponſ. de purgat. can. r.* 1. quæ adeoque irregularitatem non infert. quippe quæ non incurritur, niſi in iure exprimatur. *c. is qui de ſent. excom. in* 6. expreſſi autem ſunt tantum qui occidunt, mutilant, ſeu mortis, aut mutilationis ſententias dictant. *c. aliquand diſt.* 51. adeo vt quamuis verberando ex decreto Iudicis, fortuito ſit nocitum oculo verberati, non incurratur irregularitas. *arg. c. tua nos. X. de homicid.* vbi monachus chirurgiam exercens, peritus, & pietatis gratia, ex infortunio non fit irregularis *Bauny prax. can. lib.* 1. *c.* 22. *quæſt.* 3. Quod ſi ergo crimina clericorum tam ſint enormia, vt pœnis, quales ſupra diximus, corrigi non poſſint; ſed excedant eccleſiæ poteſtatem: *cum opus*, inquit, *fuerit d. c.* 1. *X de off. ordinar. publicum Iudex eccleſiaſticus conuocat auxilium*, ſeu publicæ poteſtatis brachium auxiliare ad executionem damnationis. ſeu demum

5. *Quando brachium ſeculare imploret?*

quando conſumpta ſunt eccleſiæ remedia, nec habet quod vltra faciat, Magiſtratui tradit ſæculari, legitimis pœnis ſcelus vindicaturo. *c. cum non ab homine. X. de iud.*

6. *Quantacumque ſint crimina eccleſia cognoſcit. ſed damnatos tradit ſeculari Iudici.*

Cognoſcit igitur Iudex eccleſiaſticus de quantiſcumque criminibus clericorum, iudicat, damnat: pro executione brachium ſæculare implorat: ſi opus eſt, aut honorum ordinumque gradibus deiectos, ſeu degradatos Curiæ tradit ſæculari: ac tum demum incipit

dé-

degradatus poteſtati ſubeſſe ſæculari. *Fragoſ. Regim.reip.l 2.d.* 4. §. 4. *memb.* 10. *Diana p.* 7. *t.* 1. *r.* 11. quæ tunc in ordine ad pœnam legitimam mortis, mutilationiſve iterum de cauſa cognoſcit, damnatque. imo, ſi probationes illi non ſufficiant, abſoluit.

7. Quid dicendum de caſibus, quos vocant priuilegiatos?

Perperam igitur ſtatuuntur caſus excepti, priuilegiatique: quibus in clericum inquirat animaduertatque Iudex ſæcularis. neq; enim, quamuis ſanguinem fundere non poſſit, ideo prohibendus eſt Iudex eccleſiaſticus cognoſcere an clericus, veri criminis ſit reus; an à clero ſubmouendus, degradandus, & ſæculari tradendus ſit: an v.g. defenſionis cauſa homicidium cummiſſum ſit, an circumſtantiæ ſint aliquæ crimen minuentes; ob quas mitiganda ſit pœna: an iuſto fortè dolori quid tribuendum: an ætati parcendum: an prioris vitæ meritis aliquid dandum: an, cum pœnæ ſint hodie arbitrariæ, reus carceri, aut alteri citra mortem pœnæ, ſubijciendus ſit. vt *in c. tuæ X. de pæn.* clerici in latrocinijs aut alijs magnis ſceleribus deprehenſi degradantur; & in arctis monaſterijs ad pœnitentiam includuntur: an verò perueniendum ſit ad traditionem Magiſtratui ſæculari faciendam: hæc omnia rimari iudicantem oportet. non hoc iudicium eccleſiæ, de ſuis clericis, auferendum eſt ideo, quod damnationem, executionemque ſanguinariam ſubterfugit. imo pro iam traditis deprecatur. vtiq; ex ſpiritu lenitatis; non defectu poteſtatis. ſi Petrus competenti iuriſdictione Ananiam & Saphiram exanimauit. idque non cauſa fidei & religionis chriſtianæ; ſed ſacropolitica, quod mentientes Spiritui ſancto fraudem facere volebant in pretio agri.

Non opus eſt igitur iuriſdictioni eccleſiaſticæ ſubducere caſus exceptos, & priuilegiatos; *Diana p.* 7. *t.* 1. *r.* 16. de quibus Gallici paſſim ſcriptores, & nuperrimè Baunius *in Prax. can. lib.* 2. *c.* 3. *&* 4. vbi qui citantur canones, vel euincunt, vel indicant iudicium eccleſiæ ſeruari vſque ad traditionem Iudici ſæculari faciendam. vt de ſingulis ſuis locis demonſtrabimus. de priuilegijs verò & conſuetudinibus immemorialibus contrarijs, & an per bullam cœnæ reuocata cenſeantur, dicemus etiam alibi.

7. Deponitur clericus.

Excommunicatur.

Traditur brachio ſeculari.

Et tum de illius foro efficitur.

Deponitur ergo clericus ob grauiſſima crimina; nec in quibuſcumque deprehenſus à ſæculari poteſtate iudicatur. *c. cum non ab homine. X. de iud.* ſi recidat excommunicatur; creſcente contumacia, anathematiſatur: cum in profundum malorum venit, & contemptum eccleſiæ; tum demum requiritur Iudex ſæcularis: qui exilium aut legitimam pœnam imponat. nec ante ad illum pertinet. *ibid.* cum autem non tantum ab honoribus deponitur, & verbaliter degradatur; ſed etiam actualiter; ſecundùm formam *c. degradatio de pæn. in* 6. *& Trid. ſ.* 13. *c.* 4. omni honore, ordine, & priuilegio clericali exuitur: *d. c. degrad. in fin.* & conſequenter è foro eccleſiaſtico eijcitur, & *ſæculari foro*, inquit c. nouimus *de verb. ſignif. per conſequentiam applicatur*; tum omnem iuriſdictionem in eum poteſt exercere ſæcularis. ſed hæc non vſurpatur niſi in caſibus, quibus canones exprimunt, vt curiæ ſæculari degradati tradantur. *c. etſi clerici in fin. X. de iud.* & tunc in actu degradationis præſens eſt ſæcularis, eique pronuntiatur, vt in ſuum forum recipiat. neque id ſimpliciter; ſed *debet*, inquit d. c. nouimus, *eccleſia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur*. quod non addit *d. c. cum non ab homine*. eoque ibi magis imploratio brachij ſæcularis in fine proponitur: quam rei fiat traditio Curiæ ſæculari. nam hæc ſine illa clauſula fieri nequit. ne tradens cooperari fuſioni ſanguinis cenſeatur; & fieri irregularis. ideoque cum depoſitionis, aut degradationis mentio fit; de verbali tantũ accipiendi textus ſunt. tum quod in pœnis benignior eſt interpretatio facienda: tum quod in obſcuris minimum eſt ſequendum. *c.* 30. *&* 49. *de reg. iur. in* 6.

Cum intercesſione.

Sed demum cum actualiter degradatur.

Igitur depoſitus & verbaliter degradatus, coram Iudice eccleſiaſtico adhuc conuenitur, punitur, & incorrigibilis, demum actualiter degradatur, & ſæculari traditur. poſt declarationem tamen incorrigibilitatis, & ordinem d. c. cum non *ab homine* ſeruatum. *Diana p.* 7. *t.* 1. *r.* 11. *n.* 4. *& ſeqq.* niſi quod quædam videntur eſſe crimina, quorum grauitas etiam ex actu vno degradationem poſtulet. *vide citatos à Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 43. ſed & incorrigibilem d. c. cum *non ab homine*, dicit per ſæcularem poteſtatem comprimendum; ſed non negat ordinem præuiæ degradationis ſeruandum ab alijs canonibus præſcriptum. d. c. degradatio *c. non minus de verb. ſignif. cap. falſam. X. de crim. falſ.*

8. Actualiter degradatus torqueri, & tota cauſa de nouo cognoſci ad effectum vltc-rioris condemnationis poteſt.

Actualiter degradatus, & ſæculari traditus an ab eo torqueri poſſit, examinari, cauſa de nouo cognoſci, ſeu inſtrui; an ex ijſdem duntaxat actis iudicari, quæritur. & quidem non videtur in dubium reuocare poſſe Judex degradationem: cum in eo ipſius iuriſdictio fundetur: nec poſſit quis illud impugnare, vnde fructum vult conſequi. *c. ex eo. de reg. iur. in* 6. ſed tamen ad effectum, vt ſciat quæ ſit legitima pœna; acta per eccleſiaſticum compilata videre debet. §. *ſi vero crimen. verſ. & ſecundùm leges litem examinans in auth. de ſanctiſſ. epiſc.* quod omnes admittunt. ſed ſi vel iuris ordo non ſatis ſeruatus, vel probatio criminis non ſatis exacta Iudici ſæculari videatur; non videtur iuſta ratio ne poſſit diligentius cauſam pertractare. non ad improbandam ſententiam degradationis; ſed ad formandum animi ſui motum, ad pœnam quam ipſe debeat infligere. eoque ſi probationes inueniat non ſatis eſſe plenas; prohiberi non debet torquere eum; quem criminis morte digni reum degradans, & tradens iudicauit. tum quia cui conceditur quod eſt maius, conceſſum intelligitur quod eſt minus: & cui conceſſum eſt, vt ad mortem poſſit damnare: conceſſum intelligitur id ſine quo damnatio explicari

plicari noo poteſt. *l. 2. D. de iuriſd. om. iud.* ideoque & tortura ; quæ ad probationem refertur. vt & hæc neceſſaria eſt ad ſententiam. qua æquitate cum inquiſitum reum Iudex eccleſiaſticus torturæ ſubiecisſet, & exrorta confeſſione declaraſſet degradandum, & Curiæ ſæculari tradendum ; examinatis à Coria

9. Quin & abſolutionis.

actis, cum Inuentum eſſet noo ſufficientibus indicijs eculeo ſubiectum, & ex iniqua confeſſione damnatum ; à crimine abſoluit : ac in beneficiorum, qoibus priuatus, ſeu ſpoliatus fuerat, poſſeſſionem reſtituit. ſummum ius fuerit abſolutionem damnati oon admittere, quaſi ex defecto iuriſdictionis : dum eccleſia efficaciter debet intercedere etiam pro ijs, quos vt veros reos damnauit. *d. c. nouimus.* vt circa reum ſcntentia moderetur ; de moderatione queri non poteſt, qui obtinuit abſolutionem. præſertim cum d.c nouimus ad effectum degradationis actualis, & traditionis Curiæ conſideret : *flagitium*. inquir, *graue, non ſolùm damnabile; ſed & damnoſum.* damnorum autem cora ad Iudicem ſæcularem imprimis ſpectet. *vide quæ de his latè Martha & citati de iuriſdict. p. 4. caſ.* 130. 131. 132.

10. Iterum de caſibus priuilegiatis, præſertim reſpectu Epiſcoporum.

Exiſtimant quidam Epiſcopos ſeditioſos à Principe relegari poſſe. *vt in l. quicumque. C. de epiſc. & cler.* clericos pacem rurbantes proſcribi, & priuari. *§. ſi clericus. de Pace tenend.* imo & multos caſus formant, quos vocant priuilegiatos, quaſi extra regulam io ſacrum ordlnem ſtatuere liceat. de Epiſcopis & prælatis eſt §. 11. *in Bulla cœnæ.* qui apertè obſtat. *c. olim X de iniur.* de epiſcopo Feſulano à Florentinis bannito. *Vide latè Binsfeldium tract. de iniur. ad c olim. q. 1. clem. 1. de pæn.* generaliter de percuſſione, captura, banniione Epiſcoporum. *c. nouerit. de ſent. exc.* aduerſus omnes ſtatuentes contra eccleſiaſticam libertatem. *c. grauem. in fin de ſent. excom,* denique Conc. *Trid. ſ.* 13. *c.* 8. *ſ.* 24. *c.* 5. ad ſolum Ponnificem vult ſpectare cauſas criminales Epiſcoporum. *c. nunquam diſt.* 96 *nunquam de Pontificibus*, ait Gelaſins, *niſi eccleſiam iudicaſſe:* oon eſſe humanarum legum de talibus ferre ſententiam. vide Dianam *p. 5. t. 1. r 5. p. 4. t. 1. r. 81.* vt ne capi quidem, & ad Pontificem remitti poſſint. Jmo nec proceſſus formari ad Pontificem tranſmittendus. *Barboſ in collect. ad Concil. Trid ad d. c. 5 n.* 8. id ſi verom credimus; de priuilegiatis caſibus latas leges corruere oportebit. & generaliter oon admittit *c. cum non ab homine. X. d. iud.* quamdio eccleſia punire poteſt, & in habitu incedunt. (nam eo ita abiecto vt laici habeantur, priuilegio excidunt. *c. ex parte. 27. X. de priuil.*) nec ſint incorrigibiles : *c. perpend X. de ſent. exc. vid. Marth. p. 2. c. 36. de iuriſdict.*

11. Quid de aſſaſſinatu ?

Excipi videtur caſus aſſaſſinatus: ſine alia declaratione. *c. 1. de homicid. in 6.* vbi non id tribuitor tantum loriſdictionl ſæculari ; ſed cuilibet priuato. vt per aſſaſſinos occidens ipſo facto ſit diffidatus. verùm non videtur id vſo receptum, cum etiam Greg. XIV. *in bulla cum alias ſuper confugientibus ad eccleſiam edita*, inter extrahendos oumeret aſſaſſinos ; & tamen oon niſi præuia cognitione, & modo ibi præſcripto extrahi permittat, vt cæteros. ſed & iure præcedere debet eccleſiaſtici iudicis declaratio. *Diana p. 7. t. 1. r. 11.* quin & apud Martham oon malè dicitur illud c. 1. tanquam nimis pœnale extendendum oon eſſe extra proprios terminos, qui agunt de conductis homicidis paganis, qui vocabantur aſſaſſini. quod & Diana rectè docet *p. 7. t. 1. r. 15. n. 2.*

CAPVT VIII.

De clericorum exemptione à iuriſdictione ſæculari.

1. Manus violentas in clericum iniiciens excommunicatur.

CLerici perſona ſacroſancta eſt à violentia ſimul ac iuriſdictione ſæculari exempta *vt diximus ſup. c. 4.* eoque pulſans clericum violenter excommunicatur. *c. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4 vel remerariè cum ordinis iniuria, etiam volentem. *c. contingit. de ſent. excom.* vt & ipſe conſentiens propter iniuriam ordinis *ibid.* ſi tamen abiecto habitu tyrannidi, & enormitati ſe immiſceat, percutiens lata ſententia non tenetur, pœnitentia tamen competens, & aſperior, quam pro laico, iniungitur. *c. cum non ab homine. X. eod c. perpendens eod.*

2. Niſi abiecto habitu enormibus ſe immiſceat.

vbi clericus iodutus armis, filium Regis ſe fingens, bellum inferens; captus, fuſtigatus, ſuſpenſus eſt. quod ſacerdote oon propulſando, ſed inferendo iniuriam occiſo. *non videtur*, inqoit, *quod interfectores eius propter hoc ad obtinendam abſolutionem ſedem Apoſtolicam adire teneantur, tu verò qui merita perſonarum bene noſti, pœnitentiam eis competentem iniungas.* noo tranſmittit ergo vel

3. Neque ſine degradatione actuali ſecularis Iudicis poteſtati ſubditur.

hoc ſine pœnitentia. minimè ergo caſus priuilegiatos admitteret, quibus clerici à Iudice ſæculari inquiri, condemnari, atque etiam morti rradi, præſertim ſine degradatione præuia, poſſint. nam & in d c. perpendimus Comes Toloſanus iuriſdictionaliter proceſſit. quio etiam ſi non pulſetur clericus, ſed incarceretur, cuſtodia publica, vel priuata detineatur, io vincula conijciatur, locum habet ex-

4. In quos excommunicatio porrigatur vltra pulſantem.

communicatio. *c. nuper. eod.* nec authores hotum tantum, ſed & qui coolentiunt, & fauent parem pœnam incurrunt. & fauere ius interpretatur eos, qui cum poſſint, manifeſto facinori deſinont obuiare. *c. quanta. X. de ſentent. exc* excommunicatio ergo iniuriantibus clerico, vel iure ipſo canonico infligitur, vel à Iudice eccleſiaſtico : ſæcularis etiam grauiter pu-

5. Capitaliter punitur facta clerico iniuria in loco, & officio ſacro.

nit. *l. ſi quis & auth. ſed nouo C. de epiſc. & cler.* & cuilibet de populo facultas datur accuſandi. *d. l. ſi quis.* & quidem iniuria facta in eccleſia miniſtris, ipſi cultui, locoque capitaliter punitur. ſeu hodie in exilium mittitur. quæ pœna à laicis in laicos fertur ; nec impeditur per excommunicationem ab eccleſiaſtico latam ; nec locum habet præuentio : niſi fortè caſus

ad-

ad d. legem *ſi quis & auth. ſed nouo.* non ſpectet.
6. *An in his præuentio aliam Iudicem impediat?*
ſed extra ordinem tantum vindicandus ſit, vt ſufficienter ab eccleſiaſtico poſſit puniri. quo modo accipienda videntur, quæ habet Guido *Papa d.* 562. Ex his apparet etiam iniuriam verbalem clerico factam, ſacrilegio obſtringere iniuriam inferentem: actionemque popularem ex origine dari, & Iudici eccleſiaſtico correctionem etiam poſſe competere. *Vid. citatos à Diana. p.* 1. *t.* 2. *r.* 81.

7. *Iudex ſæcularis ab eccleſiaſtico cogitur ad reparandam clerici iniuriam.*
Pro iniuria clerico facta Iudex ſæcularis ab eccleſiaſtico per cenſuram condemnatur ad reparationem. *c. olim. X. de iniur.* non eſt par cauſa, vt eccleſiaſticus Iudex à ſæculari per bonorum patrimonialium, mobilium aut prouentuum eccleſiaſticorum cogi poſſit ad exceſſum reparandum, ſicubi vſurpauit iuriſdictionem laicam. quia perſona illius cum tangi non poſſit, non licet indirectè eò tendere per bonorum apprehenſionem. *c. vn. de cler. coniugat. in* 6. neque conſuetudo prodeſt;
8. *Conſuetudo non derogat clericali immunitati ac libertati.*
quamuis antiqua aduerſus rationem, *c. fin. X. de conſuet.* & libertatem eccleſiæ: *c. aduerſus in verb. irrita habeantur, nullo vnquam tempore X. de immunitat. eccl.* & Leo X. in Concilio Lateranenſi *ſ.* 10. ſtabiliendo rurſus libertatem, & immunitatem eccleſiaſticam, adiecit derogationem conſuetudinis contrariæ cuiuſcumque: vt & bulla cœnæ quotannis § *fin. verſ. non obſtantibus.* par, inquam, ratio non eſt, ob priuilegium Ordini clericali conceſſum: cui nec tacitè nec expreſsè clericus poteſt derogare, per pacta vel delicta. *c. ſi diligenti. X. de for. compet.* manet laicos obſequendi neceſſitas, non authoritas imperandi, quoad clericos & res eccleſiaſticas. *c. bene. diſt.* 96. *c. laicis* 16. *q. vlt.* vt eadem imparitas exprimitur *in c. qualiter. X. de iudic.* vt quamuis eccleſiaſticus ſuppleat negligentiam Iudicis ſæcularis; non tamen vice verſa hic illius. *vide Marth. p.* 4. *caſ.* 101. Igitur
9. *Iudex ex officio vindicat clerici iniuriam à laico factã: ſed ſi ipſe clericus agat de iure ſuo priuato ſequitur forum rei.*
de iniuria facta clerico ex officio, ſeu ad promotoris inſtantiam cognoſcere poteſt Iudex eccleſiaſticus: clericus autem actor ſequitur forum rei. *Ceuall. de cognit. per viol.* 2. *q.* 59. & ſic Senatuſconſ. refert, quo partes ad ſæcularem Judicem remiſſæ ſunt: quatenus autem iniurians ad audientiam eccleſiaſticam, vt perſonaliter compareret, vocatus erat, vt ſalutariter corrigeretur; vim factam non eſſe declaratum eſt. Quod ait autem idem Ceuallos *q.* 60. poſt annum de iniuriã quæri non poſſe; rectè quatenus inſtituitur odioſa actio iniuriarum; quæ anno tollitur: ſin autem ex officio agatur ad correctionem, pœnitentiamque ſalutarem, non item. quod in percuſſore clerici euidentiſſimum eſt. vt ſi in excommunicatione inſordeſcat, in ius vocari & corrigi poſſit; pœnitenti abſolutio dari, & venia: ſed non niſi correcto. *c.* 6. *de reg. iur. in* 6.

10. *Clericus foro renuntiare non poteſt. neque comparere aut exceptionem proponere debet.*
Non tantum gaudet clericus fori priuilegio: ſed & vetitum ei eſt, ne coram Iudice ſæculari cauſam dicat: ſed & ne curiam intret. *c. nullus.* 11. *q.* 1. & iudici ſeculari ne clericum citet ſub anathemate *c.* 2. *X. de for. compet.* ideoque nec tenetur exceptionem declinatoriam proponere. *vide quæ diximus ſupra c.* 4. neque etiam tanquam contumax condemnari, vel in expenſas poteſt. *arg l. contumacia.* § *fin. D. de rei iud.* ſi tamen in fraudem, cum pro laico fortè ſe gereret, diſtulit ſe declarare clericum, & declinare; vt ad expenſas teneatur non eſt abs ratione. *arg. c. exceptionem. X. de except.* ſed an tunc ab ipſo Iudice ſæculari, vel eccleſiaſtico in eas damnari debeat *vide citatos à Mart. p.* 4. *c.* 102. Et quidem hæc clericorum exemptio tanta eſt, vt ab eorum perſonis nihil Iure ſupremi etiam Principes exigere poſſint: ne fidelitatis quidem iuramentum. vnde Conciliũ
Lateran. *ſub Innoc. III. c.* 43. *Nimis*, inquit, *de iure diuino quidam laici vſurpare conantur, cum viros eccleſiaſticos, nihil temporale obtinentes ab eis, ad præſtanda ſibi fidelitatis iuramenta compellunt.* 11. *Nec fidelitatis iuramentum præſtare.*

CAPVT IX.

Vt hodie ex Concilio Trid. exemptio obtineat.

IGitur exemptio cleri principio huius tractatus ſpecialius vt enucleetur; videamus ſingulares quaſdam quæſtiones. ac primum vt per Concilium Trid. hodie obtineat? ex illo 1. *Reſtricta per c.* 6. *ſ.* 23. *Trid.*
enim inducta eſt mutatio quædam ſatis generalis *ſ.* 23. *c.* 6. ne clericus etiam in minoribus ordinibus conſtitutus fori priuilegio gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat; aut clericalem tonſuram deferens alicui eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſeruiat; vel in Seminario, ſchola, vel vniuerſitate, de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines, verſetur; aut coniugatus requiſita conſtitutionis Bonifacianæ obſeruet, atque inſuper alicui eccleſiæ ſimiliter inſeruiat. quæ communis iuris reſtrictio repetenda hodie venit in omnibus ijs controuerſijs, quæ vndecumque de clericorum exemptione motæ ſunt in hoc tractatu. conditiones hæ alternatiuè quædam, copulatiuè aliæ requiruntur. in illis ſufficit alterum: in his vtrumque requiritur. alternatiua eſt, *beneficium habeat, aut clericalem habitum* &c. copulatiua, *habitum & tonſuram deferens, eccleſiæ inſeruiat* &c. igitur fori priuilegio gaudet clericus quamuis non deferat tonſuram & habitum; ſi beneficium habeat: & beneficio carens habitum & tonſuram deferre, & ſimul eccleſiæ inſeruire debet: vel (iterum alternatiuè ſub hoc ſecundo membro) in ſeminario, ſchola, ſeu Vniuerſitate verſari; ſed & iterum ſub hoc membro copulatiuè, ex licentia Epiſcopi, & quaſi in via ad maiores ordines. fori ergo priuilegio non gaudet ſtudioſus vel licentiam Epiſcopi non habens, vel non quaſi in via ad maiores ordines verſans: quæ exigit non tantum delationem habitus, & tonſuræ, quæ mox præmiſſa eſt in eadem parte orationis; ſed & mores clericatui congruos: *vt ibid. c.* 11. *vt in eis cum ætate vita meritum & doctrina*

maior

maior acceſcat. quod & bonorum morum exemplum, & aſſiduum in eccleſia miniſterium, atque maior erga presbyteros, & ſuperiores ordines reuerentia, & crebrior quam antea, corporis Chriſti communio maximè comprobabunt.

2. An illud obtineat in clerico ſtudioſo qua tali?

Non tamen exiſtimem per d. c. 6. derogari priuilegio auth. *habita. C. ne filius pro patre.* ne illo ad declinationem Iudicis ſecularis vtatur clericus, non obſeruans requiſita d. c. 6. quà ſtudioſus; ſed dumtaxat quà clericus. Quæ autem ad reſtrictionem d. c. 6. pertinent latè

3. Remiſſio, vbi d. c. 6. reſtrictiones excuſſæ.

proſecuti ſumus in *Iur. pont. nou. anal. de for compet n.* 38. *& ſeqq. vide citatos à Diana p.* 1. *tract.* 2. *r.* 28. *& ſeqq. p.* 3. *t.* 1. *r.* 62. 69. *p.* 4. *t.* 1. *r.* 26. *Barboſ. de poteſt. epiſ. alleg.* 12. *à Barboſ. in Collect. DD. ad Concil. Trid. d. c.* 6 *n* 12. *& ſeqq. Ceuall de cog per viol. p.* 2. *q.* 44. Vide omninò declarationes Card. *poſt partem* 5. *Reſol. Dianæ relatas. n* 21. *& ſeqq.* adde & ordinatos in minoribus ſine dimiſſorijs, aut ex falſis; *ex conſtitutione Vrbani VIII.* 11. *dec.* 1624. non gaudere priuilegio fori. *Dian p.* 3. *t.* 1. *r* 62. *p* 4. *t.* 1. *r.* 26. ſed & quod de habitu clericali

4. Sine monitione præuia hodie obtinent.

ſtatuit Concilium hodie ſine præuia monitione obtinet. quamuis olim monitio requiſita videatur. *arg. c. fin. X. c.* 1. *in clem. de vit. & honeſt. cler.* figit enim regulam d. c. 6. ne clericus in minoribus fori priuilegio gaudeat: exceptionem autem, in verb *niſi beneficium eccleſiaſticum habeat, aut clericalem habitum deferens* &c. exceptio autem in reliquis firmat regulam: & qui in exceptione ſe fundat, eam probare debet. & ita S Congregationem cenſuiſſe aiunt citati *à Diana p.* 1. *t.* 2. *r.* 23.

5. Non obtinet d. c. 6. in criminalibus iudicijs, aut priuatis iniurijs.

Ceterum d. c. 6. *ſeſ.* 23. *Trid.* quia derogat iuri communi, ſequitur extra proprios terminos non extendi. adeoque non derogare priuilegio canonis *ſi quis ſuadente diabolo.* vt nec priuatus in clericum, requiſita d. c. 6. non ſeruantem, poſſit inijcere manus violentas; nec Iudex capere, aut iuriſdictionaliter diſtringere, ſeu criminaliter aduerſus illum procedere.

6. An in criminalibus ciuiliter intentatis?

Et quamuis, ſi ex crimine ciuiliter ageretur, videri poſſit ad fori nomen quæſtio ſpectare; adeoque eo caſu fori priuilegium ceſſare; ſicut illud relatum eſt *ad tit. de for. compet. X. c.* 2. tamen à S. Cong. videtur declaratum etiam hoc caſu d. c. 6. ceſſare. & probari id videtur ex eo, quod idem c. 6. *in clericis,* inquit, *coniugatis ſeruetur conſtitutio Bonifacij VIII. quæ incipit clerici qui cum vnicis:* illa autem *pro commiſſis,* inquit, *ab eis exceſſibus vel delictis eos alibi non poſſe criminaliter aut ciuiliter ad iudicium ſæculare: in cæteris autem eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* vt in ciuilibus non deſcendentibus ex crimine, non gaudeant. vt cum hanc conſtitutionem innouet in coniugatis; meritò in alijs dicatur fori priuilegium non ceſſare in ciuilibus actionibus ex crimine deſcendentibus: ſicut ceſſat in alijs ciuilibus. *citati à Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c.* 6. *n.* 46. *& ſeqq.* Nihilominus quoniam d. c. 6. in clericis coniugatis, qui alicui eccleſiæ non adſcribuntur, Bonifacianam non vult ſeruari; adeoque videri poteſt ea ceſſante criminaliter etiam aduerſus coniugatum procedi poſſe; nam Iudicem non nominat d. c. ſi quis ſuadente: vnde & d. Bonifaciana in eo non radicatur; ſed allegat Concilium Pariſienſe *relatum in d. c.* 2. *X. de for. compet.* quod vetat clericum vllum diſtringi, aut condemnari per Iudicem ſæcularem; vt alia quæ citauimus ſupra iniuriâ factâ clerico; hac radice ſublata ciuiliter ſaltem ex crimine, & pecuniariter à ſæculari clericum d. c. 6. requiſita non ſeruantem, condemnari poſſe videbitur. *Vide citatos à Diana p.* 1. *t.* 2. *r* 50. citra pœnas tamen corporis afflictiuas. quale priuilegium datum diximus Carolo V. à Leone X. *in Iur. pont. nou. anal. de for compet.* corpus autem attingere, niſi brachio ſæculari tradatur, etiam alijs conſtitutionibus eſt prohibitum. *c. cum ab homine. X. de Iud.* Igitur per d.

7. An per d. c. 6. ceſſet exemptio à gabellis?

c. 6. non niſi fori priuilegium eſt ademptum. non ergo exemptio à gabellis, vbi, vt iure, ita conſuetudine ſeruatur clericis in minoribus dumtaxat conſtitutis. vt & S. Congregationem reſpondiſſe ex Comitolo refert Diana *p.* 1. *t.* 2. *reſ.* 36. vbi quod de minoribus aſſeritur *reſ.* 35. extendit etiam ad nouitios *reſ.* 37. quod iuuat ea lectio quæ *iuniores,* inquit, *eccleſia.* 18. *q.* 2. *c.* 2. qui titulus meritò nouitijs tribuitur. cùm iam ſint eccleſiæ ſeu monaſterio adſcripti, quamuis nondum irreuocabiliter: ſicut nec clerici ſæculares: niſi per ordinem ſacrum; vt religioſi per profeſſionem, perpetuò eccleſiæ mancipantur. *Vide infra lib.* 3.

8. Quid de clerico penſionem habente?

An clericus penſionem habens æquiparetur habenti beneficium multis quærit Ceuallos, *de cog. per viol. p.* 2. *q.* 72. quod propriè beneficium non ſit; & Concilium Trid. exigat beneficium, aut alia requiſita, & vt incedat in habitu, & tonſura requirit Gonſales *ad reg.* 8. *Canc. Gloſſ.* 5. §. 5. *n.* 6. quamuis d. c. 6. alternatiuè tantum beneficium requirat, aut inceſſum in habitu & tonſura: & Interpretes 18. dec. 1595. quoad forum pro beneficiato habendum cenſuerint qui penſionem habet. non tamen ſi illa conceſſa eſt vt clerico, ſi non incedit in habitu *S. Cong. Declaration. ad calcem part.* 5. *Reſol Dianæ. n.* 34. vbi etiam gaudet beneficij nondum poſſeſſionem habens, *n.* 51. & deſcriptus tantum in catalogo clericorum, obedientia epiſcopo præſtita, choro & proceſſionibus quamuis rarò interueniens.

9. Ordinato per dimiſſorias ſede vacante primo anno; aut alieno epiſcopo? &c.

Ordinatum per dimiſſorias Sedis vacantis primo anno in minoribus non gaudere clericali priuilegio decernit Trid. *ſ.* 7. *c.* 10. quæritur an & alij ab alieno Epiſcopo ordinati fori priuilegio deſtituantur? ſiquidem à non ſuo Epiſcopo ordinari clericus prohibetur. *tot. quæſt.* 2. *cauſ.* 9. *c. nullus. de temp. ord. in* 6. niſi fortè ex iuſtè præſumpta proprij Epiſcopi voluntate. c. *fin.* 2. *q.* 9. (Quod hodie reuocatum videtur à Concil. *Trid. ſ.* 6. *c.* 5. *ſ.* 23. *c.* 8. *ſ.* 14. *c.* 2. *in fin in V. expreſſo conſenſu*) characterem tamen recipit. quamuis irrita ordinatio dicatur *in c. nullum* 2. *q.* 9. neque enim

ſuſpendi

ſuſpendi poſſet, & poſtea ſine alia ordinatione miniſtrare, niſi valida eſſet ordinatio: vt tamen permittitur *d. c fin. Concil. Trid. ſ.* 14. *c.* 2. *ſ.* 7. *c.* 10. *ſ.* 23. *c.* 8. ſed ſpecialiter *d. c.* 10. *ſ.* 7. adiungitur, quod ſic ordinati in minoribus nullo priuilegio clericali, præſertim in criminalibus, gaudeant. ſed cum illud caput ſit pœnale, extra proprios terminos extendendum non eſt. ſed clerici à non ſuis Epiſcopis ordinati extra d. c. 10. coram Iudice eccleſiaſtico conueniri debent. ſed Vrbanum VIII. refert ſecus conſtituiſſe Diana vt mox citauimus.

Hanc quam diximus exemptionis clericalis reſtrictionem à Conc. *Trid. c.* 6. *ſ.* 23. *c.* 10. *ſ.* 7. factam repetitam volumus toto hoc tractatu, quamuis breuitatis cauſa indiſtinctè de clerici exemptione loquemur.

CAPVT. X.

Quæ ad cleri exemptionem pertineant? an clerici cadauer?

CLerici Deo deuoti, à ſæculo conuerſi, & in ſortem Domini vocari, à tonſurà minimoque ordine vſque ad ſummum ſacerdotium, à laico populo diſtinguuntur: *c. duo ſunt.* 12. *q.* 1. ſaluo præſcripto d. c. 6. ſ. 23. Conc. Trid. aliorumque canonum, qui ab aliquibus commune cleri priuilegium ſpecialiter auferunt. vnde quæritur 1. an cadauer defuncti clerici retineat priuilegium quod viuus habuit? & verius eſt retinere. cum non tantum per ordinationem character animæ ſit impreſſus; ſed etiam vnctio, ſanctificatio, & conſecratio corpori. ob quam in degradatione non tantum inſignia, & veſtes ſacræ detrahuntur; ſed etiam tonſuræ locus raditur: aliaque ſolemnia corpori adhibentur. *c. degradatio. de pœn. in* 6. eoque non tantum vt reliquorum debitorum arreſtari per creditores non poteſt; *l. cum ſit iniuſtum auth. qui domum. C. de ſepulc. violat.* ſed etiam remittendum eſt ad Iudicem eccleſiaſticum, vt debuit clericus. V. g. ſi ſibi mortem conſciuit, remittenda eſt cognitio ad Iudicem eccleſiaſticum an ſui compos fuerit; an ex crimine puniri debeat. *vide Marth. & citatos de iuriſd. p* 4. *caſ.* 155. ſed & Rituale Pauli V. clerici cadauer in veſte ordinis ſui iubet ſepeliri. *Tit. de exequijs.*

1. Cadauer clerici gaudet exemptione.

2. Si mortem ſibi conſciuit cognoſcit eccleſiaſticus.

CAPVT XI.

An beginæ, beatæ, fratres tertij ordinis, Cellitæ, Oblati, eremitæ gaudeant priuilegio clericali?

DE Beginis latè diſſertauimus *in Iur. pont. nou. anal. n.* 2. *& multis ſeq. in Conſult. can. Fr. Zypæi oper. tom.* 2. *de regular. conſ.* 1. *in Reſponſis eod tit. reſp.* 14. & vt in extrauag. *ratio. de religioſ. dom. in communib.* dicitur, eas dioceſanis locorum & rectoribus parochialium eccleſiarum reuerenter obedire: ita ad iuriſdictionem & forum eccleſiæ etiam ſpectant. quoniam verò earum ſtatus approbatus non eſt; §. *cæterum ibid.* exemptæ non ſunt à linea, & foro laicorum, *ſecundum ea quæ d. locis deduximus. Vid Dian p.* 1. *t.* 2. *r.* 84. *Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *quæſt.* 33. & 61.

1. Vt ſpectent etiam ad iuriſdictionem eccleſiæ non tamen eximuntur à ſeculari.

Fratres tertij ordinis, qui vota religionis non emittunt, pro exemptis à iuriſdictione laica non habentur. quamuis & dioceſanis reuerenter debeant obedire. vt mox diximus de beginis. *Ceuall. de cog. viol. p.* 2. *q.* 33.

2. Vt neque fratres tertij ordinis, qui non emittunt tria vota.

Fratres cellitæ regulam hic profitentur Sancti Auguſtini, & veri ſunt regulares: adeoque à iuriſdictione ſæculari exempti: & per priuilegia etiam à iuriſdictione dioceſana. quamuis ea non vbique ſint recepta. *vide quæ de his diximus in Reſponſ. de regular. reſp.* 9.

3. Vt fratres Cellitæ.

Oblati vt perpetuò in religione maneant, actuque ſeruiunt, intra monaſteriorum ſepta, ac domos reſident, ſub obedientia viuunt, ſeu militiam ac regulam profeſſi ſunt, priuilegio atque exemptione regularium gaudent. *Conc. Trid. ſ.* 24. *c.* 11. alij verò qui ad tempus tantum famulantur, aut viuunt in monaſterijs, non item. ex declaratione Interpretum. *Vide fuſam Declarationem inter eas quæ ſubiuncta ſunt ad calcem partis* 5. *Reſ. Dianæ n* 48. *Martham de iuriſdict. p.* 4. *caſ.* 114. *n.* 37. *Dianam p.* 4. *t.* 2. *r* 31.

4. Qui oblati?

Sed in monaſterio habitans, qui omnia ſua bona monaſterio dedit cum onere illum ad vitam alendi, non fit monachus; nec familiaris. quippe non expenſis monaſterij viuens. *c. fin. de verb. ſignif. in* 6. nec priuilegia monachi nanciſcitur. adeoque nec forum mutat. bona tamen in dominium eccleſiæ tranſlata adipiſcuntur naturam, & priuilegia rerum eccleſiaſticarum. *Marth. De Iur. p.* 4. *caſ.* 167. de veris familiaribus vide quæ diximus *infr. l.* 1. *c.* 13.

5. Familiares regularium &c.

De Eremitis etiam controuertitur à citatis à Martha *de iuriſdict. caſ.* 113. *Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 53. *Diana p.* 5. *t.* 1. *r.* 35. & pro illis faciunt c. vn. *in fin. de exceſſ. prælat. in* 6. *c. priuilegium. de verborum ſignificat. in* 6. ſed hoc apertè loquitur de fratribus monachis: illud etiam de religioſis Mendicantibus: de quibus dubium non eſt, dum regulam probatam profeſſi ſunt. ſed qui habitum tantum aliquem aſſumunt, & ſui iuris manent, non eodem loco ſunt: hodie præſertim; cum etiam clericus habitum & tonſuram deferens, niſi alicui eccleſiæ adſcribatur, fori priuilegio non gaudeat. *Concil. Trid. ſ.* 23. *c.* 6. admittit tamen Choppin. *mon. l.* 2. *t.* 2. *n.* 25. ſi ſub epiſcopi obedientia viuat. qui & prohibere habitum religioſum non religioſo poteſt. *c. vt clerici. X. de regul. c.* 1. *de relig. dom. in* 6. *V. Marc. Ant. Gen. in prax. c.* 47.

6. Eremitæ.

CAPVT XII.

An Ordines militares cleri priuilegio gaudeant?

1. Milites Melitenſes & qui alij exempti ſint? & an coniugati?

QVi emittunt tria vota ſubſtantialia, veri fiunt religioſi, vt Melitenſes, citra dubium eoque gaudeot priuilegio fori. De eqoitibus D. Iacobi, Alcanraræ, & Calatrauæ vide *Dian. p.* 1. *t.* 2. *r.* 72. *p.* 4. *t* 1. *r.* 36. *p.* 5. *t.* 1 *r.* 18. *Cenallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 149. ſed coniugati, vt Sancti Stephani, non videntur ſimpliciter religioſi. Nauarrus tamen caſtitatem coniugalem pro voto continentiæ ex diſpenſatione pontificia recipi; fori, alijſque priuilegijs regularium frui huiuſmodi milites contendit. & rebus etiam iudicatis firmat. *de regularibus. conſ.* 10. *&* 11. contra verò Martha *de iuriſdict. p* 4. *caſ.* 113. *n.* 32. adfert deciſiones Rotæ. & habent quidem priuilegium fori ex Pij V. (quæ videtur quoad exemptionem etiam Melitenſibus æquaſſe; *Diana p.* 3. *t.* 1. *r.* 61.) aliorumque Pontificum conceſſione, ſed tamen niſi ante litem conteſtatam oppoſuerint, ſi veri religioſi non habeantur, videntur gaudere non poſſe. cum tantum ex priuilegio fori declinatoriam habent. vt iterũ deciſum refert Martha *n.* 35. ſi autem verè & ſimpliciter religioſos cenſeamus; ſequitur iure communi exemptos eſſe: nec tacitè nec expreſsè per contumaciam aut omiſſionem declinatoriæ; ſubijci poſſe. *c. ſi diligenti. X. de for. compet.* ſanè equitum ſancti Stephani priuilegium vix hic receptum eſt. vt nec in Sicilia aiunt citati *à Diana p.* 3. *t.* 1. *r.* 61. Ordinum autem militarium antiquorum per delegatos militares propius vſurpatur: non tamen ex aſſe quoad coniugatos. hoſpitalarij antiqui è terra ſancta, ac Rhodo profecti in Melitenſes incidunt, ac Rhodo expugnata Melitam conceſſerunt. qui aut non ſunt illi, de quibus agunt citati à Diana *p.* 3. *t.* 1. *r.* 51. aut errant, qui putant ſine regula eſſe approbata: aut alios à Melitenſibus; & de quibus agit Concilium Trid. *ſ.* 23. *c* 18 *in verb. fratribus S. Ioannis Ieroſolimitani. ſ.* 24. *c.* 11. *ſ.* 25. *de reg. c.* 22. Equites autem Ordinis Teuthonici, eodem ferè inſtituto, & priuilegijs cenſentur, & vt Melitenſes in Gallia, ita ipſi ſucceſſerunt in bona Templariorum in Germania. alij autem de quibus Nauarrus *de regularibus conſ.* 8. per bullam Pij V. probati, nec equites, nec regulares ſunt; nec Pius congregationem vt religionem probauit. *ibid. Nauarr. n.* 3. & generalius Martha *de congregatione hoſpitalariorum vbi ſup. n.* 7 *& ſeq* niſi quoad ſpiritualia. Eum autem, qui ex commiſſione dumtaxat Epiſcopi adminiſtrat hoſpitale, Epiſcopi authoritate erectum, non ob id gaudere priuilegio fori, probabilius eſt: niſi fortè ſit clericus, & adminiſtratio pro officio eccleſiaſtico habeatur. vt clericus beneficium habens, & ſi in tonſura & habitu non incedens, gaudet tamen *c.* 6. *ſ.* 23. *Trid.* vt vicem beneficij officium huiuſmodi videatur habere *arg. eorum quæ docent citati à Barboſ in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ* 23. *c.* 6. *n.* 20. *& ſeqq.* id quidem extra controuerſiam eſt Epiſcopo rationes dare debere. *Trid. ſ.* 22. *c* 9. Melitenſes autem an comprehendantur ſub diſpoſitionibus communibus de regularibus; & ſingulatim decreto *c.* 3. *ſ.* 6. *Conc. Trid* Nauarro *de regular conſ.* 12. ſatis dubium viſum eſt ſed declaratione priuilegiaria Pij V. pro Ordine deciſũ. vt plura ſunt alia vbi à Tridentino militares Ordines excipiuntur: aut nominatim exprimuntur. quæ decernendi ratio argumento eſt in non expreſſis regulam obtinere.

2. Milites hoſpitalarij exempti: an & qui hoſpitale ex iuſſu Epiſcopi adminiſtrat?

3. Melitenſes vt à regulis communibus exempti.

CAPVT XIII.

De familia clerici, græci vxore, concubinis, colonis.

1. Familia clerici exempta, vt ipſe.

ECcleſiarum & clericorum ſerui illorum priuilegio gaudent. *c. eccleſiarum.* 12 *q.* 2. *l.* 1. *&* 2. *in fin. C. de epiſc. & cler.* quod ad familiares communiter extenſum eſt. *in c. fin. verſ. ſpecialibus X. de off. Archidiac. S. Cong. Declarationes ad calcem part.* 5. *Reſol Diana n,* 1. 30. 31. in familia ante omnes recenſetur filius. *l familias. D de verb. ſig.* tanquam portio corporis patris. *l. cum ſcimus.* § *fin C de agric. & cenſ. l.* 10. ſeu eadem cum illo perſona. *l fin. C. de Impub.* eoque gaudet priuilegio patris. clerici filius legitimus, dum viuit ille: *Dian. p.* 3. *t.* 1. *r.* 7. *p.* 4. *t.* 1. *r.* 32. *Vide decl Card. citatas apud Dianam ad calcem part.* 5. *n.* 37. imo cohabitat. nam alioquin natura ſubditum dedit Iudici ſæculari. patris ſtatus mutationem ſequitur, dum patri adhæret: dum ſibi viuit; iure ſuo cenſendus eſt. quare & familiarium priuilegium reſtringitur ad eos vtique, qui heri expenſis, domeſticique viuunt. *c. ſi. de verb. ſignif. in* 6. *Concil. Trid. ſ.* 14 *c.* 5. (vbi priuilegium familiarium reſpectu Conſeruatoris & Ordinarij ad duos reſtringitur) nam curam tantum rerum aliquarum ab eccleſia commiſſam gerentes, non ideo ſubijci dicuntur eccleſiæ. *c. indicatum diſt.* 89. vt ideo Pontifex conſulat eccleſiarum negotia clericis committi, qui iudicium eccleſiæ declinare nequeant. ſed non negat ſubijci quidem; ſed mandatarios hoc obijcere; eoque conſulit vt clericis vtantur, ad vitandam controuerſiam. quare actuarius Epiſcopi, non clericus, an priuilegio illius comprehendatur, grauiter diſputatur, *apud Riccium deciſ.* 540. *& alios. Dian. p.* 3. *t.* 1. *r.* 12. *p.* 5. *t.* 1. *r.* 1. & declarauit S. Cong. gaudere. *Vide declarationes citatas ad calcem p.* 5. *Reſ. Diana n.* 30. quanquam conſuetudo fauere ſoleat; & ratio officij,

2. An mandatarius.

3. Epiſcopi actuarius?

officij, quare generatim officiarios & ſeruien-
tes epiſcopi exemptos eſſe latè contendit Bar-
boſa *Iur. Eccl.vn.l.* 1.*c.* 39. §. 4. vnde à *Trid. ſ.*
24 *c.* 20. notarius, actuarius io officio delin-
quens à Iudice eccleſiaſtico emendari iubetur:
& *ſ.* 22. *c.* 10. notarius imperitus ab eccleſi-
aſticis negocijs ſuſpenditur. & *l. nulli offici.d.* C.
Quor.app. non recip. vbi nec correcti à ſuo Judi-
ce appellatio recipitur. eoque; & in officiario
Iudicis eccleſiaſtici id admittit Salgado *de pro-
tect. p.* 3. *c.* 8. *n.* 11. De familia porrò Inquiſi-
torum vide Clementinam 2. *de heret. citatos à*
4. Familia Inquiſitorum ? *Dian.p.* 1. *s.* 2. *r.* 135. Nuntij: *latè Dian. p.* 6.
tot. tr. 2. Vicarij Epiſcopi: *p.* 3. *t.* 1. *r.* 46.
contra Ceuallos *de cogn. per viol p.* 2. *q.* 58. ſed
S. Cong cenſuit gaudere. *Vide Declarationes ad
calcem Reſ. p.* 5. *Diana n.* 31. 32. *V. M. Ant.Gen.
inp c.* 9. *in fin.* quare & familiares clerici ad il-
lius forum ſpectare creduntur. *Diana p.* 3. *t.* 1.
r. 47. ſicut libertini ad originem, vel domici-
lium patroni. *l. aſſumptio in fin. D. ad municip.*
famulus ſcholaris ad Iudicem ſcholaris. *auth.*
5. Scholaris ? *habita in v. tam ipſi quam eorum nuncij. C. ne filius pro
pat.* ſeruientes in monaſterijs ſub obedientia
6. *Conc. Trid ſ.* 24. *c.* 11. ad Iudicem monaſterij.
Famuli monaſteriorum ? *Vid. Dian. p.* 1. *t.* 2. *r.* 97. vbi rectè dicit c. 6.
ſ. 23. *Trid.* oon agere de familia clerici, ſed
7. clerico: illa priori iuri relicta, ſeu conſuetu-
Vxor clerici græci, qui in ſacris ſit? dini. Quid de vxore clerici græci? de familia
cenſetur viri, forumque ſortitur. *l. cum quadam.
D. de iuriſd. om. Ind. Diana p* 5. *t.* 5. *r.* 26. etiam
Vidua, *vid. Dian. p.* 3. *t.* 3. *r.* 45. quidni & la-
tini clerici coniugati, dum vnica eſt & virgo,
8. eccleſiæ ſeruientis *iuxta præſcriptum c.* 6. *ſ.* 23.
Et latini ? *Trid.* tanquam de clerici familia, & quatenus
priuilegium fori oon ſit ablatum? de quo *infr.*
cap. proximo.

Ad familiæ rationem etiam pertinet clerici
9. concubina, & ad iudicium eccleſiæ. *c. eos. diſt.*
Concubina ? 32. vbi & Principibus permittitur eas in ſer-
uitutem redigere. quod adeo quidem ad ec-
cleſiæ iudicium ſpectare quidam contendunt;
vt ſecularem Iudicem excludant. *citati à Mar-
tha de iur. p.* 4. *caſ.* 44. *n* 5. *Binsfeld. in tract. de
In iur. ad c. olim.* 7. *ſub concl.* 13. *latiſſimè.* tum
quod crimen hoc ſit canonicum: *c. nemo.* 32.
q. 4. iure ciuili permiſſus ſit concubinatus: *l.
in concubinatu D. de concubin.* tum quod ſocietas
criminis trahit concubinam clerici ad huius
forum: vt famuli ſortiuntur forum heri. *c. ad
deliberandum verſ. quique in piratis. X. de Iudeis
Vide plura ibid. apud Mart. caſ.* 119. nihilominus
d.c. eos à ſecularibus etiam caſtigari permit-
10. tit. neque id prohibet Leo X. *in Concilio Late-
Subijcitur hæc Eccleſiæ, & ſeculari foro. ranenſi*, aut bulla Concordatorum Franciæ:
ſed ne impediantur prælati ſuos ſubditos cor-
rigere. mulieres etiam poſſint auxilio brachij
ſecularis, ſi opus fuerit, inuocato. quomodo
etiam loquitur *Trid. ſ.* 24. *de mat. c.* 8. ſed tam
Lateranenſe & Trid. quam d. c. eos agunt de
monitis, & non ſe corrigentibus: & Leo qui-
dem X. ſeuerè in monitis, non correctis, ſta-
tuit pro publicis habendos: vt corrigi iam il-
læ poſſint à ſeculari. *Vide infr. c.* 47.

Quamdiu enim crimen occultum eſt, 11.
non Iudices tantum ſeculi; ſed nec eccleſia Sed ſi crimen non ſit occultum.
iudicat. *c. multi: c ſi peccauerit. c. Deus omnipotens.* 2.
q. 1. *& tot. illa quaſt.* neque enim habent laten-
tia peccata vindictam. *c chriſtiana.* 23. *q.* 5 ſecre-
torum Deus cognitor eſt, & Iudex. *c. erubeſcant.
diſt.* 32. *de manifeſtis loquimur*, inquit d. c. erubeſ-
cant. vbi de abijciendis concubinarijs agit. &
eò ſpectat Leo X. in d. Concilio Lateranen-
ſi, vt pro manifeſtis habeantur moniti & oon
abſtinentes. in inquirendis ergo ſeruetur c.
qualiter: *& quando* 24. *X. de accuſat.* quod a-
deoque obſeruare teneantur & ſeculares:
quia non aliter eis committit d. c. eos: niſi in 12.
monitis *d. c. qualiter* ſecundùm formam ibi Cur ita?
præſcriptam, & ratio eſt, ne eccleſia & cleri-
cus infametur, ſi Iudex laicus aduerſus non
manifeſtam concubinam inquirat. quippe ea-
dem operâ clericus denigratur. & ſolent libe-
rius ſeculares in inquiſitione vagari, quam d.
c. qualiter & quando permittat. imo aliquan-
do tam ſunt proiectæ audaciæ, vt ipſos ſacer-
dotes fornicarios aut concubinarios mul-
ctent, non ſine iocurſu cenſurarum. *Binsfeld.
vbi ſup* vnde mox oriuntur ſuſpiciones, &
ſcandala. *habet enim hoc*, inquit Gregorius,
*antiqui hoſtis inuidia, vt quos in prauorum actuum
perpetratione Deo ſibi reſiſtente deijcere non valet; opi-
niones eorum falſas ad præſens ſimulando dilaceret. c.
habet.* 2. *q.* 5. vnde citati à Marth *d. caſ.* 44. *n.*
11. 15. *caſ.* 114. *n* 17. *& ſeqq.* de concubina
clerici ſtatui, puniri, aut cognoſci poſſe ne-
gant per ſecularem: niſi ab eccleſiaſtico re-
quiſitum: quod vt in non monitis recipiatur:
in monitis tamen d. c. eos amplius indulget.

Porrò coloni eccleſiæ, liberi homines, ſuæ 13.
poteſtatis, ſuis expenſis viuentes priuilegio Quid de colonis?
eccleſiaſticorum non gaudent: ſed coram ſe-
culari ciuiliter, & criminaliter reſpondent. *Ce- 14.
uallos de cognit. per viol. p.* 2. *q.* 52. Conductores Decimarum conductoribus?
tamen decimarum per concordata Brabantię
etiam coram eccleſiaſtico conueniri poſſunt.

CAPVT XIV.

De clericis coniugatis.

Clerici coniugati an in ciuilibus coram 1.
ſeculari poſſint conueniri ſeruantes re- Niſi ſint exempti in ciuilibus.
quiſita *in c. vn. de cler. coniugat. in* 6. *& Conc.
Trid. ſ.* 23. *c.* 6. ſatis controuertitur. *apud au-
thores citatos à Martha de iur. p.* 4. *caſ.* 153. *Ceuall.
de cognit. per viam viol. p.* 2. *q.* 79. *Diana p.* 4. *t.* 1.
r. 78. *& Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c.*
3. *&* rectè argumentatur Martha, quod Bo-
nifacius VIII. vtitur verbo *declaramus*, & alle-
gat Concilium Pariſienſe: hoc autem indiſtin-
ctè coniugatos & non coniugatos fori priui-
legio voluit gaudere. *c.* 2. *X. de for. compet.* &
conſequenter declarat Bonifacius in vim d. 2.
Concilij clericum coniugatum ne pecuniari- Deſcendentibus ex crimine?
ter quidem ex cauſa criminis condemnari

poſſe

poſſe à ſæculari. verùm oportet animaduertere Bonifacium *in verſ. in cæter u* mutare ſtylum, neque amplius procedere declarando ; ſed de nouo conſtituendo: *in cæteris autem*, inquit, *vel niſi tonſuram & veſtes ferant clericales, etiam in præmiſſis eos gaudere nolumus* (nota) *priuilegio clericali* quod ipſum etiam ſtatuit Concilium *Trid. ſ. 25. c. 6.* & vt in clericis celibibus requiſita ibidem ſeruent. *Vide ſupra c. 9. n. 6.*

CAPVT XV.

De ſcholaribus.

1. Iuriſdictio Rectorum Vniuerſitatis.

REctor Vniuerſitatis ſeu magiſtri ſcholarum iuriſdictionem habent in ſtudioſos, *auth habita. C. ne filius pro pat.* priuilegiariam Vniuerſitatum iuriſdictionem etiam admittit Concilium Trid. *ſ. 25. c. 6 ſub fin.* clericus ergo in Vniuerſitate ſtudens ſubijcitur Rectori ſeu magiſtro, ſi quidem ille clericus ſit. nam iure laicus clericum non iudicat. ſed tunc

2. Habet iuriſdictionem in clericum ſi clericus ſit:

Epiſcopus adeundus ſit. quem etiam Iudicem facit d. auth. habita, quæ cum ſcholari tribuat electionem eoram quo conueniri velit, non poteſt is eligere laicum: *ob c. ſi diligenti X. de for. compet.* ſed neque ſcholarem clericum poteſt

3. Neque ſola authoritate ſeculari conſtitutus.

Rector Vniuerſitatis inſtitutæ dumtaxat authoritate Imperiali, regia, principali iudicare. quia eius qui mandauit dumtaxat iuriſdictione vtitur. *l. 1. §. qui mandatum. D. de off. eius cui mandata*, at Princeps ſæcularis non habet iuriſdictionem in clericum: nec ergo Rector: in quem non potuit plus iuris transferre, quam Princeps haberet. quare ſolent Vniuerſitates ſtudiorum magis ſtabiliri authoritate pontificia: & iuriſdictionalia non tantum ; ſed & alia priuilegia conſequi ; & Rector Vniuerſi-

4. Solet ideo eligi clericus.

tatis clericus eligi. *vide Marth. de iur. p. 4 caſ. 39. & Cevallos de cog per viol p. 2. q. 147.* vbi & tradit Conſeruatorem Vniuerſitatis ſolere dari, vt cognoſcat de cauſis ſcholarium, eorumq; debitores intra certas dietas poſſit in ius vocare, non ſuper iniurijs manifeſtis tantum ; ſed & ijs, quæ iudicialem indaginem requirant: ſi modo Regio aſſenſu priuilegia admiſſa ſint. ſine quo laicos in temporalibus ſubijcere ſuis delegatis iure & cauſa ordinaria non poteſt. quoad eccleſiaſticos autem citra dubium poteſt. Concilium tamen Trid. formam præſcripſit, Ordinarijs primam inſtantiam reſeruans *ſ. 24. c. 20.* vbi cum *§. ab his* certas cauſas excipit, in alijs firmat regulam: adeoque & in Vniuerſitatū Conſeruatoribus. niſi obtineant declarationem derogatoriam. vt excipiuntur in alijs decretis Concilij *ſ. 14 c. 5. ſ. 24. c. 6.* ordinariam iuriſdictionem ſpectantibus.

5. Conſeruator priuilegiorum Vniuerſitatis ex aſſenſu Principis citat debitores laicos.

Doctor igitur ſcholaribus eſt pro Iudice, *auth. habita. C. ne filius pro pat.* vt ſi quis eis litem mouere velit, ex illorum optione conueniantur *coram magiſtro ſuo*, inquit *vel ipſius ciuitatis Epiſcopo, quibus hanc iuriſdictionem dedimus.* habet ergo doctor iuriſdictionem. Vetiti ſunt porrò clerici vel monachi ne phyſicam vel leges audiant: *c. non magnopere. c. ſuper ſpecula fin X. ne cler. vel monach c. 1. & 2. eod. in 6.* ſed non omnes: *d. c. 1. in 6.* ſed enumerati *in d. c. ſuper ſpecula in fin.* addit autem d. c. 2. *Doctores quoque ſiue magiſtri, qui religioſos habitu ſuo dimiſſo leges vel Phyſicam audientes ſcienter docere, aut in ſcholis ſuis præſumpſerint retinere, ſimili eo ipſo ſint ſententia excommunicationis innodati*: quærit Martha an hæc pœna extendatur ad Doctores ſcienter docentes clericos probibitos? nec malè extendit. cum non tam pœnalis ſit cenſenda, quam medicinalis, vt eo medio docentes & diſcentes à re probibita cohibeantur. tamerſi ſingulares illæ circumſtantiæ in religioſis dimiſſionis habitus ſui, & aliam opinionem non omnino improbabilem faciant.

6. De clericis phyſicam aut leges audientibus.

Sed cum Doctori tributa ſit iuriſdictio, & d. c. 2. prohibitos religioſos & clericos in ſcholis ſuis vetet retinere ; quæſitum eſt, an monitos contumaces poſſit expellere? & certum quidem eſt modo iniurioſo non poſſe; *c. contingit. & tot tit X. de ſentent. excomm.* poſſe autem ſeruatâ modeſtiâ ſuadet c. veniens. X. *eod* vbi extrahens clericum & monialem diuina officia turbantes dicitur non incidere in cenſuram. qui ergo retinere probibetur, vtique ſic expellere permittitur.

7. An prohibitos Doctor à lectione poſſit expellere.

CAPVT XVI.

Clericus arreſtari, repræſalijs impeti, ad compromiſſum cogi an poſſit?

1. Nulla huiuſmodi iniuria clerico irrogari poteſt.

ARreſtare, capere clericum, aut quamcumque violentiam inferre non licet. *c. ſi verò X. de ſent. excomm c. clerici de immunit. eccl. in 6.* nequidem de prælati licentia. *c. vniuerſitatis. eod.* niſi grauitate criminis exigente. *c. vt fama X eod. c. ſi clericos eod. in 6.* nec detinere, ſi cautionem offerat: niſi enormitas exceſſus, iuſtáve ratio ſecus ſuadeat. *d. c. ſi clericos in fin* multo minus ob debita: ſed ſini debet frui beneficio *c Odoardus. X. de ſolut.* niſi ob decoctionem fraudemque illo beneficio ſe reddiderit indignum. quamuis nec tunc fugitiuū, aut aliàs criminoſū, Martha *de iur. p. 4. caſ. 42.* permittat à Iudice ſæculari apprehendi, vt ſuo Iudici tradatur. obſtante etiam bulla *cœna* §. 19. quæ generatim perſonam eccleſiaſticam Iudici ſæculari vetat capere, *proceſſare*, ſententiam in eam ferre, vel exequi. vbi verbum *proceſſare* huiuſmodi apprehenſionem includit, & verba *quomodolibet ſe interponentes* etiam cauſam fugæ videntur complecti: & intentio Papæ ſignificantius exprimi, cum ait licentiam apoſtolicam contrariam, ſpecialem, ſpecificā, & expreſſam eſſe debere. quam vetat extendi ad

2. Nec à Iudice ſeculari clericus fugitiuus apprehendi poteſt vt criminoſus.

3. Niſi ſpeciali licentia Papæ.

ad caſus non expreſſos. vt præſens eſſe non videtur. *Diana p. 5. tract. 2. de Imm. eccleſiaſtica r.10.* quare ſufficere non videtur argumentum ex lege *ait prætor §. ſi debitorem. D. quæ in fraud. creditor.* ſumptum: vt liceat fugientem debitorem ſiſtere, & rem tollere; multo magis per Iudicem, etſi incompetentem. quo argumento citati à *Matth. n. 5 & ſeqq* id admittunt, & æquitas nonnihil fauet. dummodo ſalua reuerentia ordinis fieret, non verò vt apud Horatium *lib. 1. ſat. 9.*

——Rapit in ius; clamor vtrimque.

Sed reuerentia ordinis clamores huiuſmodi, concurſus, & iniurias non admittit. vt olim priuatis licuit in ius rapere aduerſarium ſine nuntio, aut mandato Iudicis. quod in clericis non fuit admiſſum.

4. An modeſtè ſeu occultè ſecularis informationes capere poſſit, quas tradat eccleſiaſtico?

An autem ſine ſtrepitu, ſed occultè Iudex ſecularis poſſit informationes ſumere contra clericum, ea ſolum intentione, vt mox tranſmittat illius prælato? etiam quæritur: cum id non ſit *proceſſare*: ſed Bulla prohibet etiam quomodolibet ſe interponere. vt cum quippiam prohibetur etiam illa prohibentur, per quæ peruenitur ad illud. *d. l. oratio. D. de ſponſal.* quare citati à *Diana p. 1. t. 2. r. 52. p. 3. t. 1. r. 52.* negant per canones & bullam cœnæ hæc licere. & rectè dat rationem; quod ea intentio non tribuat iuriſdictionem. ſed & poſſe hæc fieri aiunt ſi graue periculum eſſet in mora, cui aliter nequeat occurri; ſed cenſet metaphyſicos eſſe huiuſmodi caſus Diana. In ipſis atrociſſimis tamen criminibus inuentum

5. Si in flagranti atrociſſimo crimine inueniatur?

ac fugientem prehendi, ac mox Iudici ſuo tradi, non à laico puniri, Diana *p. 1. t. de eccl. immun. r. 23.* poſſe publicum bonum ſuadere videbitur. vt præſumpta authoritate ſuperioris eccleſiaſtici id fieri videatur. eoque plurimi Doctores hoc admittunt. *apud Matth. & Dian. vbi ſupra.* mox, inquam, tradat, & rectà ducat: non in ſuum carcerem compingat: ſi fieri poſſit. *Diana. r. 15.* citra moram; ne quidem paucarum horarum. ſed & ſi graſſetur

6. Si omnino mox tradatur.

noctu clericus cum armis prohibitis, illa quidem auferri; *citati à Dian. ibid. r. 9. p. 3. t. 1. r. 28.* non mox ipſe capi, quamuis mutato habitu incedat, ſi tamen agnoſcatur, poterit. *d. c. ſi vero de ſent. exc. d. §. 19. bull. cœnæ.* quamuis & in graſſante hoc ob tranquillitatem, ſalutemque publicam non ignobiles Doctores admittant. *citati à Dian. ibid. r. 11.* quin etiam

7. Quid de rebus quibus clericus peccauit?

auferri clerico poſſe pecuniam, frumentum, equos exportari prohibitos: *idem p. 1. t. 2. r. 15.* non æquè autem merces vltra taxam venditas, quaſi in pœnam: quam ei indicere non poteſt ſecularis. *apud eundem. r. 75.* neque in venditis ſub falſa menſura: *r. 76.* quin nec pecora eius, quæ pauperiem feciſſe dicantur. *r. 80.* retia venatoria prohibita, & ſimilia. *p. 3. t. 1. r. 28.* annonam contra leges emptam: *p. 3. t. 1. r. 41.* nec quicquam in eum ſtatuere, infligere, exequi. *vide infr. l. 2.*

Per repræſalias etiam clerici incommodari non debent, nec pro alijs luere neque illarum nomine ad aliud forum trahi: ſeu aliud quodcumque grauamen pati. *c. 1. de iniur. in 6.* ſed ſicut clerici bello exempti ſunt; *c. 2. X. de treug. & pac.* ita & eſſe debent à repræſalijs immunes. quæ etſi priuatam cauſam ſpectent; publicam tamen exigunt authoritatem illius, qui bellum indicere poteſt: & præuiam requiſitionem ſupremi Principis illius contra quem conceduntur; vt ſuper rebus ablatis, iniurijſque illatis iuſtitiam adminiſtret. *diximus in tard. lib. 4. c. 41.* aduerſus clericos indici non poſſe, niſi prærequiſitus fuerit illorum ſuperior eccleſiaſticus vſque ad Papam incluſiuè.

8. Etiam iuſtæ repræſaliæ ad clericos non extenduntur?

9. An cogi poſſit ad compromiſſum ex ſtatuto laico?

Ad compromiſſum clericus an teneatur ex ſtatuto, in foro laico litigans, iubente conſanguineos & affines prius per arbitros experiri? ex eo pendet, an ea res ad ordinationem, an litis deciſionem pertineat. ſi ad illam: tenetur clericus ſtylum fori, in quo litigat, ſeruare: adeoque experiri an lis per arbitratores componi poſſit; antequam iudicium ſuſcipiat. quoad deciſionem autem cauſæ; quia illa ſecundùm rei ſitæ, lociue contractus regitur: neque illi Iudici ſubeſt; non tenebitur ad compromiſſum. quod etſi in patrimonialibus poteſt facere; *c. expoſita. X. de arbit.* in rebus eccleſiæ niſi minutis vix poteſt. *c. 3. c. ſtatuimus. c. veniens. X. de tranſact.* & licet huiuſmodi ſtatutum laudabile ſit; *c. fin. X. de tranſact. l. 7. C. de ſent.* iuris tamen capit interpretationem; vt rebus eccleſiæ perperam alienandis non ſeruiat. *vide Matth. de im. p. 4. caſ. 40.*

10. Ne quidem volens in rebus eccleſiæ, ſaltem immobilibus & pretioſis.

Quæri tamen rectè poſſit, an vbi in ciuilibus laici peregrini arreſtari, carcerariue poſſunt, etiam clericus poſſit pro debito? certum eſt iniuriâ carcerantem, aut diutius detinentem iure incidere in excommunicationem; *c. nuper de ſentent. excommun. in 6. c. ſi verò. X. eod. clerici. §. fin. de immun. & in 6.* & quidem vbi pro iure id fit in laicis; iam iſti pœnæ ſubiectum non eſſe in clericis, non abs ratione dicatur. cæterum ſi de facto per iniuriam fiat, periculum eſt à canone *ſi quis ſuadente diabolo. 17. q. 4. d. c. nuper. d. c ſi verò. d. §. fin.* quem per d. c. 6. negant abrogatum. *vt diximus vbi ſup. n. 43.* cæterum arreſtum authoritate eccleſiaſtica factum, cum ad fundandam tantum iuriſdictionem interponitur, vbi arreſta in ius conſuetudinarium tranſierunt, ad d. c. *1. de iniur in 6.* ſpectare non videtur, ſi clericus verbaliter & modeſtè arreſtetur. *Vide Pecq. de Iure ſiſtendi c. 4. n. 14.*

11. Vbi arreſta pro iure vſurpantur, etiam authoritate eccleſiaſtica arreſtantur clerici: quod in cætero vicem citationis habet.

CAPVT XVII.

De remiſſione clericorum.

OBtinet illa in ijs, qui fori priuilegio gaudent. iuxta *c. 6. ſ. 23. Conc. Trid.* quod agit de clericis ſæcularibus regulares enim ſemper remittendi ſunt. quippe in quibus Con-

1. Remittendi ſæculares, qui fori priuilegio gaudent;

vt ſemper regulares, qui c. 6. ſ. 23. non comprehenduntur.

Concilium nihil mutauit. vtique propriè dictis: qui tria vota ſubſtantialia emittunt. quare & milites illi religioſi, qui ea vota faciunt, vt Melitenſes, & Theutonici, in eadem cauſa ſunt. alij qui vxores ducunt, diuerſa habent priuilegia: quæ inſpicienda ſunt. *diximus* 1. c. 52: quemadmodum & Gregorius XIV. *in ea conſtitutione quam edidit de confugientibus ad eccleſiam*, poſtquam certorum criminum reos ad inſtantiam Judicum laicorum permiſit ab eccleſia extrahi; ſub finem vetuit ne contra eccleſiaſticas perſonas ſæculares, aut cuiuſuis ordinis, aut militiæ regulares quoquo modo procedant; aut ſe intromittant. & quidem ſi Concilium d. c. 6. clericos coniugatos cum vnicis, & virginibus, dum tonſuram & veſtes deferunt clericales, *iuxta c. vn. de cler. coniugat. in 6.* velit gaudere priuilegio clericali, modo & *ex d. c. 6.* alicui eccleſiæ miniſtrent; facile dari debet, vt & milites votiui eo gaudeant. vtique, vt inquit Gregorius XIV. cuiuſuis militiæ regulares: alij enim milites, qui regulares non ſunt, vt aurei Velleris, Sancti Michaëlis, & ſimiles huc non pertinent.

2. Militares tria vota emittentes.

3. An qui negociis ſecularibus ſe immiſcent?

Igitur clerici, qui negocijs ſæcularibus ſe immiſcent, an remittendi ſint? & quidem vt amittant priuilegium admonitio requiritur præuia: vt ad omnem vindictam. *c. indignè, 1 1. q. 2.* ita & in clerico negociatore: *c. fin in verb. 3. commoniti. X. de vit. & honeſt. cler. clem. 1. eod. c. ſacerdotes. X. ne clerici vel monachi ſecul.* ita tamen, vt ſufficere publica videatur & generalis; perſonalis non requiratur. *d. c. ſacerdotib.* ſed Panormitan. tamen *in d. c. fin. de Vit. & honeſt. cler.* trinam formaliter in pœnali hac conſtitutione requirit, non peremptoriam, aut æquiualentem. & d. clem. 1. nominatim vt fiat, requirit: niſi abſtinuerint; priuilegio clericali excidunt. eum facto inquit d. c. fin. *abijciant priuilegium clericale, tu, quo minus dum negotiationibus ſe implicant, de ſuis facultatibus ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubiaceant, non defendas eoſdem.* ita Honorius III. Epiſcopo Ambianenſi. quare ſi facultates laicorum ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ad certum vectigal, aut quodcumque onus coguntur; poterunt & facultates clerici in negotiationem locatæ eodem grauari. vnde elicitur clericale priuilegium eſſe, ne clerici facultates ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubiaceant. etſi illud quoad bona immobilia clerici patrimonialia vix vſu ſeruetur. eodem modo loquitur d. c. ſacerdotib. vt in pecuniaria cauſa talibus ab eccleſia non ſubueniatur. ſed clarius d. clem. 1. quod ſi moniti *non deſiſtant, coniugati*, inquit, *omnino: non coniugati vero, in rebus; & ſi omnino incedant vt laici, in perſonis priuilegium clericale, quamdiu præmiſſis inſtiterint, eo ipſo amittant.* vnde conficitur ſecundùm eandem Clementinæ diſtinctionem cauſas rerum, & perſonarum clericorum remittendas eſſe, vel non. porro huiuſmodi monitiones neceſſarias eſſe, nec ſufficere iuris prohibitionem ex d. ſucceſſiuis canonibus ſatis intelligitur. & d. clementina diœceſanis locorum diſtrictè præcipit, vt illas faciant: & in Concordatis Caroli V. vt Ducis Brabantiæ cum Epiſcopo Leodienſi an. 1541. conuentum eſt, vt quotannis bis fiant: in Natiuitate Domini publicè, & in ambone; atque vna peremptoria pro tribus: vt in habitu clerici & tonſura incedant, & officijs ſæcularibus interdictis abſtineant, & ſæuis & enormibus ſe non ingerant; aut immiſceant: *alioquin* inquiunt, *priuilegio clericali non gaudebunt: quacumque requiſitione declinatoria non obſtante.*

4. Poſt monitionem.

Remiſſio autem, vt & detentio decenter fieri debet: ſine vllo modo iniurioſo. alioquin detinens, aut remittens incidit in excommunicationem. *c. nuper. X. de ſent. excommun.* ſumtu autem remittendi. *arg. l. lege Cornelia. D. ad Silan. Menoch. de arbit. c. 228. n. 7. M. Ant. Gen. in prax. c. 6.* aut in paupere ex publico. *arg. d. l. lege.* & ſic Epiſcopo remiſſionem clerici petente, ſumptu Epiſcopi. *Menoch. ibid. n. 23. Choppin de ſac. pol. l. 2. t. 5. n. 15.* ſi tamen per iniuriam captus, aut detentus ſit clericus; aduerſarius cauſa cadens, & in expenſas damnatus, meritò ad remiſſionis ſumptum etiam obligatur. Remiſſionem autem petere debet epiſcopus omnino. *Genuenſ. in prax. c. 6.* adeo vt, etſi non debere priuilegio gaudere clericum conſtet; irregularem fieri ob negligentiam dubitatum ſit, ſi contingat vita aut membro clericum priuari. quod tamen negat Naldus *in Annot. pract. ad c. eoſ. de imm. in 6.*

5. Decenter facienda eſt remiſſio.

Sed & remiſſione petita interim, inquit c. ſi Judex *laicus de ſent. exc. in 6.* quiuis proceſſus Iudicis penitus conquieſcat. vbi & deſcribitur quando clerici remiſſio habeat locum,

6. Poſt illius petitionem nihil innouandum.

CAPVT XVIII.

De probatione clericatus.

MIxti fori eam quidam eſſe volunt vt iudex cognoſcat, & probationem recipiat coram quo quæſtio inceperit; iure, tantum eſt eccleſiaſtici. *c. ſi Iudex. de ſent. excomun. in 6.* vſus tamen obtinuit in multis locis, vt ſine veſte clericali deprehenſus à Iudice ſæculari, apud illum doceat de clericatu. *diximus in Iur. Pont. nou. de for. compet. n. 46.* quod quidem ad Iudicis inſtructionem ſummariam, dum fortè ex officio proceſſit, & ex ea dimiſſurus ſit, admitti poſſit: cæterum ſi de graui crimine ex iuris ordine vellet cognoſcere, cum in eo clericus ad illum non poſſit ſpectare, præiudicialem hanc cauſam iuriſdictionis eodem marte dirimendam rectius dixerimus. vt ſequatur naturam principalis; & tanquam ſpiritualis eccleſiæ concedatur. *c. quanta. X. de iudic. c. decernimus. eod.* ſine offenſa autem iuriſdictionis eccleſiaſticæ eſſet ea probatio, quam ſuppeditat obſeruatio edicti ann. 1611. *ar.* 20. vt locorum Iudices, vt baptizatorum, matrimonio iunctorum, & ſepultorum catalogum, ex regiſtris parochialibus

1. In cauſa criminis de quo non cognoſcit ſæcularis, non poteſt de clericatu.

2. Exhibitio literaria an coram eo fieri poſſit?

parochialibus ſibi procurent authenticum, & in archiuis ſeruandum, & alium ad ſuperioris ſui Judicis archiuum tranſmittendum quotannis procurent, ita & ordinatorum habeant, quo inſpecto mox poſſent dimitti. etſi c. tuæ. X. *de cleric. peregrin.* etiam teſtes admittit, & quia plurali locutione vtitur, duorum

3. Quomodo alias probetur clericatus?

numerum videtur exigere. niſi fama iuuet; habitus, & poſſeſſio clericatus. *d. c ſi Iudex.* nam iuramentum non ſufficit. *c. 2. eod.* & quidem hodie ex *Conc. Trid. ſ. 23. c. 6.* aliquid amplius tributum quibuſdam videtur Iudici ſæculari; quoad cognitionem priuilegij clericalis; quippe clericus in minoribus exiſtens *fori*, inquit, *priuilegio non gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſticum, aut clericalem habitum, & tonſuram deferens, alicui eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſeruiat, vel in ſeminario clericorum, aut in aliqua ſchola, vel*

4. An requiſita Concilij Trid. ſ. 23. c. 6. quæ in facto conſiſtunt coram ſæculari inquiri poſſint? vt ſunt nuda facti, non ſi ex facto negetur Ius; ſeu priuilegij exiſtentio quod clericus tamen prætendit.

vniuerſitate, de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos verſetur, ſi quidem hic conditiones proponuntur, quæ in facto conſiſtunt: vt quæſtio non ſit de ipſo clericatu, vt re ſpirituali, cognoſcendo: ſed de delatione habitus, & tonſuræ, beneficio aut ſeruitio eccleſiæ, aut ſtudio in ſchola: quæ omnia facti eſſe nec ſpiritualitatem implicare; eoque cognitionis ſæcularis eſſe poſſe nonnullis videntur: vt obiecta clericatus exceptione, & per aduerſarium defectu harum conditionum replicato; Iudex ſæcularis ingredi hanc cognitionem poſſe videatur: quod non admittit d. c. ſi *Iudex*. neque ex defectu habitus clericus amittit priuilegium; vt hodie ipſo iure non gaudet, ſaltem in ciuilibus, qua *de re diximus in Iur. Pont. nou. anal. de for. compet. num.* 38. *& ſeqq.* nihilominus Rota decidit in conformitatem d. c. ſi *Iudex*. etiam de his requiſitis cognoſcere ad ſolum Iudicem eccleſiaſticum ſpectare. *Vide deciſ. Rotæ ad calcem part. 5. Reſol. Dianæ.* multo magis cum quæritur non de habitu, ſed de qualitate, an is ſit eccleſiaſticus; non poteſt cognoſcere ſæcularis. *Diana p. 4. t. 1. r. 5. v.*

5. Conſuetudo non poteſt laicis in clericos ius arreſtandi parere.

g. an vnica veſtis talaris ſufficiat? de qua *Diana ibid. r. 91.*

Quæri inſuper poteſt an vſu, conſuetudine, præſcriptione, obtineri huiuſmodi iuriſdictio à laico poſſit? & quidem acquiri iſtis modis iuriſdictionem probant c. cum contingat. *de for compet. c. 1. de off. ordinar. in 6. c. romana de appell. in 6. l. magiſtratus D. ad municipal. l. probatorias. C. de diuerſ. off. l. 12.* ſed ſpiritualium negociorum tractandorum laici non ſunt capaces; *d. c. decernimus.* ideoque iſtis modis acquiri negat Martha *& citati de iuriſdict. p. 4. caſ.* 64. ſed de his factis vt cognoſcant, non ſunt incapaces: eoque conſuetudo in his multum valebit. Et quamquam de habitu, an clericalis ſit, cognitio ſit eccleſiaſtica, *citati à Martha de iuriſdict. p. 2. c. 31. n. 26.* vtpotè ex canonibus proficiſcens: *c. clerici X. de vit. & honeſt. cleric.* & multo maximè in hac prouincia: vbi ex Concilio prouinciali 1607. à Sede Apoſtolica approbato *tit. 18. c. 4.* omnis ille habitus cenſetur interdictus *à quo*, inquit, *Epiſcopus abſtinendum mandarit*: tamen vbi de veſte notoriè laica non quæritur; ſed delatione illius; facilius admittendum eſt, vt ſæcularis cognoſcat, an vſus, & delatio interuenerit. Sed quid ſi clericus non incedens notoriè ſecundùm requiſita, non agnitus, in expenſas contumaciæ à laico ſit condemnatus, quod citatus nec comparuit, nec excepit? ex pòſt facto poterit agnoſci contumacem non fuiſſe, qui comparere non debuit. ob expenſarum tamen cauſam ab eo datam, coram eccleſiaſtico conueniri poterit? *Vide Binsfeld. tr. de Iniur. ad c. 7. ſub concl. 13. dub. 1.*

CAPVT XIX.

De prorogatione iuriſdictionis.

1. Laici iuriſdictionem non poteſt clericus prorogare.

PRorogare laici iuriſdictionem clericus non poteſt. *c. ſi diligenti c. ſignif. de for. comp.* adeoque nec pacto validare ſententiam à Iudice ſæculari aduerſus illum latam. quod tamen aliàs permiſſum eſt. *l. 2. C. communia vtriuſque iudicij.* nihil tamen impedit quin tenorem ſententiæ in pactum deducere poſſit; illudque

2. Nec ſententiam validare.

obſeruare teneatur, vt pactum: *c. 1. X de pact.* non quo validam reddat ſententiam authoritate carentem, quam priuatus tribuere non

3. Niſi vt pactum.

poteſt, vbi ius reſiſtit: vt prorogationi iuriſdictionis laici in clericum.

4. Ne quidem ex conſenſu Epiſcopi.

Prorogare vetat d. c. ſignificaſti. X. *de for. comp.* niſi ſit perſona eccleſiaſtica, & Epiſcopi dioceſani voluntas accedat. Baunius tamen *prax. can lib. 2. c. 6. n. 3.* ex alijs Concilijs, & nominatim *Aurel. 3. can. 25.* etiam laici iuriſ-

5. Quid decontrario can. 25. Concil. 3. Aurel. dicendum?

dictionem poſſe prorogari ait à contrario ſenſu d. can. 25. *in verb. clericum cuiuſlibet ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullus præſumat ad ſæcularem Iudicem attrahere*: ſed huiuſmodi argumentum non procedit cum aliud eſt in iure ſtatutum: vt hic; ne clericus apud ſæcularem Iudicem cauſam dicat. præſertim cum huiuſmodi prohibitio non tantum afficiat clericum; ſed & illius Epiſcopum; ne id permittat. neque enim permiſſio Epiſcopi tollit iudecentiam, finemque canonum prohibentium, ne clericus in ſæculari foro ſiſtatur.

Ideoque & rectius dicetur huiuſmodi exceptionem, *abſque Pontificis ſui permiſſu* eò ſpectare, vt Epiſcopus ante adeatur; atque is diſpiciat, an cauſa, de qua agendum eſt, ſpectare poſſit, debeatque ad Iudicem ſæcularem; eoque ibi agi annuat: vt ſi de feudo, fundo, cenſu, hypotheca agatur. Quemadmodum in ſimili decretum eſt, ne clericus ad dicendum teſtimonium coram Iudice ſæculari trahatur, ſine licentia ſui Epiſcopi: *c. ſuper. §. poteſt in verb. iubente Epiſcopo teſtimonium dicant. 14. q. 2. c. quamquam. ibid. in verb in prouidentia proprij Epiſco-*

6. De teſtimonio clerici coram Iudice ſæculari.

pi ſit, vt aut coram ſe & competentibus Iudicibus, aut aliter honorificè veritatem dicant: ſed iuramentum in manu Iudicis eccleſiaſtici facere iubet *c. teſtimonium. 11. q. 1.* teſtimonium dicere coram

laico. *S. Cong. Declarat. ad calcem part. 5. Reſ. Dian. n. 45.* tametſi iam pridem illud non ſeruent Franci. *Guido Papa: q. 65. Bugnon. de leg. abrog. p. 3. c. 133.* nec in criminali quidem cauſa hodie. *Bauny in ſua Prax. can. l. 1. c. 3. q. 6.* quamuis in hac incurri poſſit irregularitas; atque ſanguinis effuſioni cooperari clericum adeò abominetur, & grauibus pœnis vetet Eccleſia: & à qua non excuſaretur clericus, quamuis ſui epiſcopi acceſſiſſet conſenſus: nec ergo idem excuſaret à cenſura d. c. ſi diligenti.

7. Pœna perperam prorogantis.

Pœna, vt clericum trahentis ad tribunal ſæculare, ita prorogantis, ſiue in criminali, ſiue ciuili cauſa, canonica; eſt excommunicatio: ciuilis; vt ita trahens à iure ſuo cadat. *auth. ſtatuimus. C. de Epiſc. & cler. c. inolita, c. placuit. 11. q. 1. c. ſi diligenti X. de for. compet.* iactura autem actoris lucro cedit reo. quod ſi colludant actor & reus; Eccleſiæ. *citati à Martha de iuriſdict. p. 4. caſ. 126. n. 4.* vbi ſubſequenter *n. 6.* volunt committi pœnam demum per litis conteſtationem in iudicijs ordinarijs: per primum actum in ſummarijs quoniam in his illa neceſſaria non eſt. *clem. ſæpe de verb ſignif.* atque eò vſque pœnitentia euadi pœnam.

CAPVT XX.

De actis coram Iudice ſæculari à clerico.

1. Acta coram laico contra clericum in foro Eccleſiaſtico non valent.

PRorogatio adeo clericis eſt inhibita; vt nec confeſſus coràm laico rite conuictus, ex ijs actis, tanquam nullis defectu iuriſdictionis, damnari poſſit. *c. & ſi clerici X. de iud.* & quamuis loquatur tantum de condemnatione: ratio tamen, qua vtitur, quod quæ fiunt coram Iudice incompetenti, ſint nullius momenti; arguit nec ad alios effectus valere. Vt & probatio, aut confeſſio coram ſæculari, ne quidem ſufficiat ad torturam, aut purgationem indicendam. *Martha de iuriſd. p. 4. caſ. 139. n. 11. & ſeqq.*

2. Nec confeſſio voluntaria, aut ex tortura.

& verò d. c. etſi clerici confeſſionem & probationem fieri requirit coram Epiſcopo: ſed & tortura ipſa, & purgatio, quæ vices torturæ obtinet, magna pœna eſt: & negat d. c. aliquatenus clericos poſſe damnari ex actis coram ſæculari: & porrò tortura ſine legitimis indicijs illata, eſt irrita. *l. mar. cum ſeqq. D. de quæſt. v. Mart. vbi ſeq. n. 19.*

3. Aliàs acta ritè habita coram vno iudice, fidem faciunt coram altero.

Enimuero generalius quærendo an acta coram Iudice ſæculari, fidem faciant coram Eccleſiaſtico? videndum eſt ritè an perperam proceſſum ſit. ſi ritè; fidem faciant: *c. fin. de except. in 6.* ſi perperam; non item. *c. etſi clerici X. de iud.* ſi tamen non ad eundem finem tendant, quæ geruntur coram vtroque Iudice; v. g. in negotijs mixti fori; cum vterque pro modo ſuæ iuriſdictionis, & ad finem diuerſum tendit; alter alterum non remoratur: ſed quiſque fabricat ſuum proceſſum. v. g.

4. Quid in mixtis?

percuſſit laicus grauiter clericum, qui coram Iudice ſæculari mox illum in ius traxit ad reparationem iniuriæ ciuilem & congruam, teſteſque produxit; & coram eccleſiaſtico ad declarationem, denunciationemque cenſuræ; non vtetur hic teſtimonijs illic productis. *vide Marth. de iuriſdict. p. 4. caſ. 167.*

CAPVT XXI.

Clerici an eximantur à patria poteſtate.

QVamuis Cuiacius *in Nouell. 5. de monach.* ait monachos nullam pati capitis diminutionem; monachiſmus, *nec ciuitatem*, inquit, *nec libertatem. nec familiam adimit.* vt *ibid.* proſequitur: tamen communiter traditur monachos tranſire in poteſtatem Abbatis, adeoque ſolui patria poteſtate: &, ſi liberos habeant, eandem amittere, quaſi non poſſint qui in aliena poteſtate ſunt, in ſua aliquos habere. ex regula *l. ſic eueniet. D. de adult.* eâdem ſoluit dignitas Epiſcopalis. *authent. ſed Epiſcopalis dignitas. C. de Epiſc. & cler.* ſacerdotalis non item. *authent. presbyteros eod.* nec rectè Martha *de iuriſd. p. 4. cent. caſ. 27.* ait æquales eſſe presbyteros Epiſcopis *ex c. olim diſt. 95.* eoque, quod in vno ſtatutum eſt, in alio recipiendum eſſe. *olim*, inquit Hieronymus, *idē erat Epiſcopus, qui & presbyter:* & infra; *decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus cæteris ſuperponeretur:* & infra; *ſicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos; ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quam diſpenſationis dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores; & in communi debere Eccleſiam regere.* Sed vndecumq; foret nata ſuperioritas; quod lex, aut vſus, Epiſcopo tribuit, non eſſet trahendum ad ſacerdotem: quamuis hodie conſuetudo vbique ſoluat patria poteſtate ſacerdotes: & *Concilium Trid. ſ. 23 in doctrina ſacramenti ordinis. c. 4.* Epiſcopos vt Apoſtolorum ſucceſſores *ex ordine hierarchico presbyteris ſuperiores eſſe, & poſitos a Spiritu ſancto regere eccleſiam Dei docuit;* & *can. 7.* anathema dicit ijs, qui eam, quam habent Epiſcopi poteſtatem, dicunt cum presbyteris eſſe communem. & perperam interpretatur Martha *n. 8.* quamuis ſit hodie; tamen cum leges compilatæ fuerunt, maiorem non fuiſſe poteſtatem. nam quæ ad fidei doctrinam pertinent, numquam mutantur, etſi per ſynodos ſubſecutas euidentiora fiant. quod autem Martha quemlibet clericum patria poteſtate ſolui velit; nec conſuetudo recepit; & euidenter ius oppugnat. *in c. fin. de indic. in 6.* vbi Bonifacius VIII. minori beneficium obtinenti, adeoque tonſuram habenti, reſcribens, *quanquam*, inquit, *in poteſtate patris exiſtas:* & expreſsè declarat in ſpiritualibus litigantem, patria authoritate non egere; in alijs abſque illius aſſenſu in iudicio regulariter eſſe non poſſe. Vt clerici reſpectu beneficiorum aliter cen-

Marginal notes (right):

1. Monachus an ſoluat patriam poteſtatem?

2. Epiſcopatus?

3. Sacerdotium?

4. Vt Epiſcopi & ſacerdotes ſint diſtincti.

5. Conſuetudo ſacerdotes eximit.

6. Semper Epiſcopi presbyteris ſuperiores fuiſſe.

7. Quid de clericis inferiorum ordinum?

cenſeantur affecti, quàm patrimonialium bonorum. nec rectè dicitur ab eodem Martha *n.* 21. eam poteſtatem eſſe indiuiſibilem : nec quem ad vnum actum cenſeri emancipatum, non ad alterum : ſed verius eſt clericum quaſi duplicem perſonam agere; quà clericum, & quà filium: illam in ſpiritualibus, hanc in temporalibus : eumque eſſe ſenſum Boniſacij , qui non meminit tantum facultatis litigandi ex poteſtate ſuperioris eccleſiaſtici ; ſed etiam patriæ poteſtatis.

8. Vt libertatem teſtandi habeant, de bonis ſuis: Eoque Iuſtinianus *in auth. presbyt. C. de Epiſc. & cler.* cum teſtamentum condere non poſſit, qui in aliena eſt poteſtate , tamen id admittit in clericis , quoad res quolibet modo ad dominium eorum venientes. adeoque vt eas habeant in ſua poteſtate ad ſimilitudinem caſtrenſium peculiorum. quod & admittit c. 9. X *de teſt.* ita tamen, vt quæ per cauſam eccleſiæ quæſita ſunt, relinquantur eccleſiæ. *tot. tit. X. de pecul. cleric. c.* 1. *&* 7. X. *de teſtam.*

9. (Non Eccleſiæ intuitu quæſitis) Enimuero d. c. 6. illa verba , *liberè diſponere valeant*, non aliò pertinent, quàm ad antitheſin bonorum conſideratione eccleſiæ perceptorum : vt de his nullatenus teſtari queant : de illis liberè poſſint. verba enim ſecundùm ſubiectam materiam , de qua agitur , commodè accipienda ſunt. non ergo infertur libertas teſtandi ſine vllis iuris ſolemnitatibus : vel de ijs, in quibus patri, aut alteri aliquod ius ſit, nō ademptum per d. auth *presbyt* diſponendi. *vt latè quidem Martha de iuriſd. p. 4. cent. 1. caſ. 16.* minus libertas eſt clerico prætetire, aut exhæredare parentem; aut ingratū eſſe. ſed leges illæ in teſtamento clerici locum habent. vt & d. authentica

10. Salua legitima liberis aut parentibus debita. *presbyt.* libertatē teſtandi reſtringit; vt legitimam liberis & parentibus relinquere teneautur. rectè tamen minorum ordinum clerici eandem cum presbyteris teſtandi facultatem habere dicuntur: & diſertè exprimit d. auth. *presbyt. quos omnes*, inquit , *clericos appellamus* vt generaliter his competat illud priuilegium : tamquam omnes in ſortem domini vocati ſint. *c duo ſunt.* 12. *q.* 1. vt non adeo abſonus ſit hiſpaniſmus, qui clericos de miſſa, de Euangelio, de epiſtola, &c. vocat. De monachis autem ſingulatim

11. Clericus & monachus an exhæredari poſſit? ſtatutum eſt *Nou.* 123. vt quamuis , dum laici eſsent, incidiſsent in cauſam ingratitudinis , à parentibus aut liberis nequeant exhæredari *c. non liceat.* 19. *q.* 3. nec ingreſſus inuito patre, cauſam ingratitudinis; aut exhæredationis præſtet. nec filiumfamilias pater poteſt abſtrahere. *l. Deo nobis. §. hoc etiam C. de Epiſc. & cler.* vbi agitur tam de ijs, qui monaſterio ; quam qui clero ſe voluerint ſaciare. *non liceat propter hanc*, inquit, *tantummodo cauſam, quaſi ingratum à ſucceſſione repellere* : eoque ſignificare à contrario videtur ; ſi aliæ cauſæ ſint , repelli poſſe : ſed in monachis illud correctum *per d novellam* 123. & gloſſa *in d. §. hoc etiam in v. quaſi ingratum* cauſam aſſignat , quaſi ingreſſus Monaſterij omnia purget. quod de ingratitudine ſatis expreſſum *in d. c. non liceat* : de alijs in argumentum adfertur c. ex literarum *X. de apoſtat. vbi gloſſ. fin.* ſed ipſe textus non tam purgationem inducit : quam vt fauòre *religionis ipſius* , inquit, *circa eum valeat diſpenſari.* ſed c. 1. X. *de filijs presbyt* , ordinationem admittit in filio presbyteri monacho , ſine mentione diſpenſationis. Vnde Nauarr. & alij *apud Zerolam p.* 2. *v. irregularitas* §. 11. irregularitatem omnem 12. An monachiſmus tollat irregularitatem? colli aiunt, quæ non ſit incurſa proprio vitio ingreſſi. Paulus V. 23. May 1606. reuocatis omnibus anterioribus Indulgentijs regularibus conceſſis, certas literis ſuis expreſſas, omnibus concedens; & quidem nuncupatim plenariam omnium peccatorum die ingreſſus , de purgatione irregularitatum nullatenus meminit.

CAPVT XXII.

Clerici an regia poteſtate ad Conuentum Ordinum vocari poſſint?

IN more fuit Carolo Magno, viciniſque iſti 1. Vt vſus iam olim obtinuit? æuo principibus conuentus quotannis vel ſæpius agere procerum, tam eccleſiaſticorum quam ſæcularium. inde nata Capitularia Caroli Magni , ac parlamenta. quæ vox gallica etiam in Angliam & Siciliam à Normannis eſt tranſlata. Magni dies etiamnum in Gallia ac aliter nuncupantur. in huiuſmodi conuentibus de re publica conſeruanda, defendenda, adminiſtranda agi ſolebat. Salutique fuerunt non ſemel aduerſus pericula hoſtium externorum, ac ſeditiones ciuium. dummodo prudenter habeantur ex temporum ratione. Vocatus ergo prælatus ex more inſtitutoque maiorum, & comparere debet, & Regi reipublicæque rectè conſulere. *Diana p. 1. t. 3. de parlament. reſ.* 23. & fortè huc reſpexit *Concil. Trid. ſ.* 23. *c.* 1. *in verb euidens Eccleſiæ vel reip. vtilitas aliquos nonnunquam abeſſe poſtulent* : iterum *cum abſentia inciderit propter aliquod munus , & Reip. officium Epiſcopatibus adiunctum : cuius quoniam cauſa ſunt notoria & interdum repentina.* &c.

Et quamuis à Principibus ſæcularibus Præ- 2. Vt poſſeſſores Feudorum eccleſiaſtici teneantur adeſſe. lati eccleſiaſtici vi iuriſdictionali ad conuentum cogi non poſſe videantur ; tamen pauci olim erant per Germaniam Galliámue Epiſcopatus, atque abbatiæ , quæ non poſſiderent magna, atque nobilia quædam feuda : eorumque ratione poſſeſſores obligabantur ope , conſilioque Principi adeſſe ; cum res poſtularet. idemque nexus etiamnum poſſeſſores tenet. adeò vt obedire teneantur regijs ordinationibus in his , quæ Regis reiue publicæ ſalutem ſpectant : & iure feudorum exigi poſſunt : & alioquin feudorum prouentibus priuari. *iuxta §. fin. de Capitulis Corradi. lib. 2. feudorum.* extra obligationem feudalem quin vi ſaltem directiua legibus, ordinumque conſultis è republica latis conformare ſe teneantur, non poteſt controuerti : quin & inuitari, requiri , non præcipi, vt conueniant, deliberent in bonum reip. quin & eccleſiæ. Vt de inuanda Epiſcoporum,

piſcoporum, parochorumque reſidentia. *Vide citatos à Diana in locis mox referendis*: ſed illud, an

3. An inobedientes regno pelli poſſint?

poſſint inobedientes regno pelli? quod rectiſſimè negat Diana, & *ab eo citati d. t. 3. reſ. 23. tract. 2. reſ. 17. p. 3. t. 1. reſ. 27. 42.* & generatim vetuit Vrbanus VI. & generalius Martinus V. *in conſtitutionibus relatis a Pet. Matth. lib. Sept. Decret. l. 2. t. 1. c. 2. & ſeqq.* quas conſtitutiones ſi attenderent Salgado *de protect. l. 1. c. 2. n. 167. & ſeqq* aliique à Diana citati, non tam liberè ſecus ſentirent. neque hanc regiam poteſtatem verbotenus regulis œconomiæ, ſeu paternæ poteſtati: & legi *vnic. C. de emendat. propinq.* compararent. verba enim hæc ſunt, & voces. quid enim iure originis, bonis omnibus priuare, regno pellere, ad officia & beneficia regni inhabilitare, tantum domeſticæ pœnæ videntur? ſed & voces etiam ſunt tantum, quod non iuriſdictionaliter hæc agantur. Vis imperij eſt attendenda: non verba. Inauditos ergo ſic damnent, an auditos? Si illud; an naturæ ius eſt? ſi hoc; nonne ſatis ad iudicij nomen, & iuriſdictionis? ſed & quæ in hanc rem citat Salgado iuris loca, iudiciariam poteſtatem vocant. *c. petimus.* 11. *q.* 1. *c. principes. c. adminiſtratores.* 23. *q.* 5. *c. tributum,* 23. *q.* 8. quin & arguitur ibidem ſtaterem dumtaxat datũ Imperatori in piſce inuentum, non ipſum piſcem, aut caput: ſed eccleſiæ reſeruatum. quæ adeoque & ipſum principem excommunicaret, niſi rogatus ſuam poteſtatem protectioni eccleſiæ impendat. *d. c. adminiſtratores in fin.* ſed recurrere oportet ad ſupe-

4. Niſi periculum ſit in mora ab ipſis.

riores eccleſiaſticos; etiam Papam. quod ſi euidens in mora eſſet periculum, quod recurſum illum non pateretur, vt in ſeditione iam orta, ac proditione mox imminente; per modum defenſionis id fieri poteſt, quod dira neceſſitas, quæ lege ſoluta eſt, exigit: neque amplius, quomodo Clemens VIII. apud Dianam *d. tract. 2. reſol.* 19. in quodam monacho, cum Turcis ſuper proditione pacto, ſtatuit.

CAPVT XXIII.

Clericus ex fide-iuſſione, depoſito, officio, vbi conueniendus ſit?

1. Clericus fideiuſſore coram laico, conueniendus coram Eccleſiaſtico.

CLericus fideiubere prohibetur. *c. te quidem.* 11. *q.* 1. frequentius præſertim, ac fideiuſſionibus inſeruire. *c. 1. X. de fideiuſſ.* ſi tamen fideiuſſit, cogitur ſoluere. *c. 2. ibid.* ſed per ſuum Iudicem: non ſæcularem. *c. 1. 2. X. de iud.* ne quidem ſi iudicatum ſolui fideiuſſit coram ſæculari. *citati à Matth. p. 4. caſ.* 105.

2. Clericus fideiuſſor laicus coram laico.

Fideiuſſor pro clerico laicus ex contractu, coram ſuo Iudice conueniendus eſt: ex communi regula, qua actor ſequitur forum rei. *Fragoſ. Reg. reip. l. 2. d. 4. §. 4. Memb. 3.* fideiuſſor autem iudicatum ſolui, ſine nouo proceſſu ab eodem Iudice, coram quo fideiuſſit, principali condemnato, cenſetur condemnatus. *l. 1. D. iudicatum ſolui.* perempta tamen inſtantia euaneſcit ſtipulatio. *l. 2. ibid.* nec extenditur ad alium Iudicem, quam qui in ſtipulationem venit, ſed tamen porrigitur ad Iudicem appellationis: ad quem iure ordinario prouocari poteſt: non quem Princeps extra ordinem dederit. *Vide Matth. & citatos p. 4. caſ.* 178. *Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 70. M. Ant. Gen. in prax. c.* 13.

Atque hæc diuerſimodè. prorogare quippe laicus iuriſdictionem clerici poteſt; non clericus laici. quamquam nec illud hodie in præiudicium domini territorij, eiuſue iuriſdictionis, in Gallia *Latè Imbertus Inſt. for. lib. 1. c.* 26. ſecus tamen Neapoli adhuc obtinet. *M. Ant. Gen. in prax. c.* 13. **3. Fideiuſſor iudicatum ſolui.**

Tutor clericus non niſi ſua ſponte fit. *Vt diximus auth. presbyteros. C. de Epiſc. & cler.* voluntate ſua non poteſt ſubdi laico. non ergo per voluntariam ſuſceptionem tutelæ, prorogare iuriſdictionem laici. *c. ſi diligenti X. de for. comp* quod ergo deciſum eſt in *l. 1 & 2. C. vbi de ratiocinijs* reddendam ibi rationem, vbi geſta eſt, regulariter quidem procedit. ſed, ob incompetentiam Iudicis ſæcularis, non obtinet in clerico; ſed competens illius Iudex eſt adeundus. *l. ſi curatores C. de accuſ. tutor. in verb. adire debetis competentem Iudicem.* nec enim per officium adminiſtrationis ſæcularis fit competens Iudex clerici: propter nimiam eccleſiæ inhibitionem. *in d. c. ſi diligenti. Vide citatos a Diana p. 1. t. 2. r.* 18. quamuis alioquin exemptus Ordinario ſubijcitur per cauſam executionis teſtamenti: *clem. vn. de teſtam.* ratione contractus, rei, aut delicti: *c. volentes. de priuil. in 6.* ſed multa intereſſe inter prorogationem iuriſdictionis eccleſiaſticæ, & ſæcularis liquet *ex. c. ſignificaſti. X. de for. compet.* **4. Tutor clericus coram Eccleſiaſtico conuenitur.** **2. Executor teſtamenti contrahens, delinquens.**

Clerico minori Iudex ſæcularis tutorem dare non poteſt, quia cum tutela ſit poteſtas in capite libero, *Inſt. in princ. & l. 1. D. de tutel.* ſæcularis autem Judex, cum non habeat poteſtatem in clericum; non poterit alteri dare: non ergo tutelam. quare & leges excuſationem clero tribuunt non tantum à tutelis: ſed & canones vetuerunt, ne teſtator; ideoque nec Judex, clericum det tutorem. *c. Cyprianus.* 21. *q.* 3. ne implicitus negocijs ſæcularibus, Deo non ſeruiat. *d. c. Cypr. tot. illa quæſt.* 3. vnde nec volens dari poteſt. **3. Clerico minori tutorem, & curatorem dat eccleſiaſticus.**

Curator autem, quia bonis datur, vtique quoad beneficia, & bona eccleſiaſtica, vtpotè exempta, curator dari non poteſt à ſæculari: ſed prouidet eccleſiaſticus. *c. fin. de iud. in 6.* ſuper patrimonialibus, ſaltem immobilibus, ſi non exempta dicamus, poterit ſæcularis. Et citra controuerſiam, ſi curator in litem coram ſæculari pendentem, detur. *l. fin. §. 1. C. de adminiſtrat. tutor.* in cauſis beneficialibus, & ſpiritualibus Ordinarius eccleſiaſticus, vel delegatus in litem coram illo pendentem. *d. c. fin.* vnde à contrario in non ſpiritualibus ſæcularis, etiam dare in litem poterit. *Vide Dian. p. 1. t. 2. r.* 94. ſaltem quæ de immobili re agitatur. **4. An laicus quoad immobilia patrimonialia?**

tur. nam mobilia ferè ſequuntur perſonæ conditionem. ſed & hodie vix alij ſunt curatores, quàm tutores: vt diſtinctio vſum vix habeat. *Vide fragoſ. Regim reip. lib.* 6. *d.* 16. §. 2.

5. *Officij ratione non ſubditur clericus laico ſi ſit contra.*

Exempti etiam, vt ratione officij, ſeu aliàs pluribus caſibus ſubdantur Ordinario; & ſpeciatim ex cauſa executionis vltimæ voluntatis: *Vide Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 71. & *ad intellectum c. volentes. de priuil in* 6. ſed non eſt paritas argumenti, nam ſeuerius ſtatutum eſt ne ſæculares poſſint in ius trahere coram ſe clericos; quam ne eccleſiaſtici ordinarij exemptos.

6. *Collega collegio ſubditur.*

Qui ſe dedit in aliquod collegium, quamuis miles, eius iuriſdictionem declinare non poteſt. *l. fin. de iuriſd. om. Iud.* qui munus publicum in prouincia locóue aliquo tutelam, curatelam geſſit; eo loci ad rationes reddendas conueniri poteſt. *l.* 19. §. 1. *D. De Iudicijs.* eoque rectè inferretur & clericum, qui officium aliquod huiuſmodi gesſerit, coram illius loci, ſeue geſtæ Iudice conueniri poſſe: niſi vniuerſaliter, & citra exceptionem huiuſmodi, decretum eſſet ne clericus coram Iudice ſæculari conueniatur.

7. *Sed non laico clericus iuriſdictionaliter, ſed per modum pacti.*

Et quamuis conſuetudine, ferè vbique recepta, contrarium ſeruetur; vt ex illis patet, quæ conglomerat Ceuallos *de cogn per viol. p.* 2. *q.* 23. ex facto quidem; tamen canones aduerſari manifeſtum eſt ex illa vniuerſali prohibitione, quam diximus, ne clericus in ius ſæculare vocetur. *Vide Dianam p.* 4. *t.* 1. *r.* 39. Ex ijs enim omnibus quæ ex legibus proferuntur nulla canonum exceptio deducitur; ſed illud tantum confici poteſt generatim ex ratione officij, muneris, tutelæ, curatelæ fundari Iudicis quamuis cæteroquin alieni, iuriſdictionem, quam per leges priuilegiatus declinare non poſſit.

8. *Ex priuilegio ſubditur ratione muneris clericus laico.*

Nihilominus refert Choppin. *Monaſt. l.* 1. *t.* 3. *n.* 27. priuilegium Clementis VII. Regi franciæ conceſſum, vt clerici in officio regio delinquentes à rege puniri poſſint; ſub ea conditione, dummodo in tali officio non exiſtentes clericali priuilegio frui. prout de iure, permitteret, quæ reſtrictio & conditio an à praxi recipiatur in Gallia, non opus eſt inquiri. norunt lippi & tonſores: interim conceſſio priuilegij arguit ius eſſe contrarium; ſed liquet illud legenti loqui de clerico coniugato, tum etiam ſi clericus perſonali actione depoſiti conueniatur, *vt c.* 1. *X. depoſ.* actor vtique debet ſequi forum rei. ſi res vendicetur, iure verius eſt etiam coram eccleſiaſtico eſſe conueniendum: praxi magis receptum, vt reali conuentus rem ſequatur. ſed maximè quoad res immobiles. Cæterùm clericus a Iudice ſæculari datus ſequeſter, debet reſtituere ei, & quando Iudex decreuerit; *l. fin.* §. *pen. C. de bon. auth. Iud. poſſid.*

9. *Non etiam tanquam depoſitarius.*

ipſe tamen Iudex clericum ſequeſtrum damnare, aut cogere non poterit. *c.* 1. & 2. *X. de for. comp. cauſ.* 11. *tot. q.* 1. eadem dicenda ſunt de ſequeſtro à Iudice conſtituto. *v. citatos à Diana p.* 1. *t.* 2. *r.* 21. neque officij commiſſio exemptionem tollit. *Diana ibid. r.* 18. neque enim eam exceptionem aliquis canon exprimit. Nec eſt nouum damnari quem ab vno Iudice, & executionem fieri ab altero, ſub quo res eſt. *c. poſtulaſti. X. de iud.*

Nihilominùs Iudex ſæcularis rectè poterit 10.
in rem ſententiam dicere; depoſitum vtique; eſſe reſtituendum; & eccleſiaſticum Iudicem requirere; vt eam ſententiam exequatur in clericos. *Ceuallos de cog. per viam viol p.* 2. *q.* 76.

Poteſt tamen decernere ſecularis rem depoſitam eſſe reſtituendam: idque exequi eccleſiaſticus.

11. *Clericus aduocatus.*

Aduocati clerici in Curia ſeculari eſſe non poſſunt in negotijs ſecularibus: nec procuratores, aut notarij *c.* 1. 2. 3. *ne cler. vel Monach. c. te quidem.* 11. *q.* 1. & ſi huiuſmodi officia clericus obiuerit; quamuis actus valeant quidem, à ſeculari Iudice puniri non poterit. *Citati à Dian p.* 1. *t.* 2. *r.* 18. *Martha caſ.* 115. *n.* 10. *caſ.* 116. *n.* 7.

12. *Criminaliter à laico non punitur, in re ciuili ei non ſuccurritur in quâ aduocatum egit.*

ſed neque in pecuniaria cauſa ab eccleſia ei ſubuenietur. *c.* 2. *X. ne cler. vel Monach* neque tamen de fraude cognoſcet ſeçularis; ſed eccleſiaſticus. *Gloſſ. ibid.* ſed neque teſtes, aut accuſatores laicorum eſſe debent, ſicut nec laici clericorum. *c. ſuper. c. quamquam.* 14. *q.* 2. *c. ſicut* 2. *q.* 7. & *tot. illa quaſt.* ſed ſi de prælati licentia teſtis fuerit clericus, ad eumque depellendum crimen obijciatur; denuntiatur Epiſcopo, vt inquirat; Iudex tamen laicus ſe poteſt eatenus informare, quatenus requiritur ad fidem ei abrogandam, reſpectu litigantis: non in damnum clerici. *Martha de iuriſdict p.* 4. *caſ.* 117. *in fin.*

13. *A clerico & laico arbitris ad quem appellatur.*

Arbitri clericus ſimul & laicus cum ſunt, à Iudice laico cogi non poterit clericus: ſed vterque à Iudice eccleſiaſtico. *c. ſuſpicionis. de off. deleg.* an autem vim faciat eccleſiaſticus non admittendo appellationem à ſententia arbitri: *vide Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 73.

14. *Aſſeſſor laico clericus non ſubijcitur.*

Aſſeſſor laici clericus nec ideo ſubijcitur. Aſſeſſorum conſilium requirere poteſt Iudex: *c. ſtatutum.* §. *aſſeſſorem de reſcript. in* 6. Si tamen illo indigeat: quod ibidem conſcientiæ illius relinquitur: & obtinere dicendum eſt quamuis laicus foret; etiam in cauſa clerici. Quia iuriſdictionem non habet; ſed conſiliarius eſt dumtaxat. *l.* 1. 5. 6. & *tot. tit. D. de off. aſſeſſor.*

15. *An eſſe poſſit?*

etiamſi cauſa clerici agatur coram Iudice laico. Neque enim id diſertè prohibetur. nec quicquam eo facit c. ad noſtram *X. de conſuet.* quod Martha *p.* 4. *caſ.* 173. citat. etenim illud dumtaxat in cauſis eccleſiaſticis vetat à turba vulgari peritorum, & imperitorum cauſa perorata petere, quid iuris conſuetudinarij ſit? tanquam quod à populo proficiſci debeat, & ſciri: & conſuetudinem contra canonica inſtituta inductam vetat ſeruari: ſed ex his cauſas decidi iubet. ſcripta eſt autem illa decretalis ad Epiſcopum Pictauienſem, quæ patria eſt conſuetudinaria, & repræſentat modum conſuetudinis probandæ, per turbam. quæ admittenda non eſt in cauſis eccleſiaſticis. quia vulgus, vt per mores ſuos inducere poteſt conſuetudinem in temporalibus; ita non poteſt in eccleſiaſticis, & ſpiritualibus negotijs, in quibus non habet, niſi vt obſequatur canonibus, & ſuperioribus eccleſiaſticis. Igitur aſſeſſor Iudicis eccleſiaſtici poteſt eſſe laicus, quia conſilium tantum præſtat, iuriſdictionem non exercet. *l.* 1. & *tot. tit. D. de off. aſſeſſ.*

aſſeſſ. Martha de iuriſdict. p. 4. caſ. 174. arg. c. fin. diſt. 38. c. ſi habes 24. c. 3.

16. Teſtis coram laico clericus ab illo non punitur.

Teſtimonium dicens clericus vacillans, aut falſum dicens, puniri nequit à ſæculari, coram quo delinquit: non tantum ex generalibus terminis; quibus neque in ciuili neque criminali cauſa ſæcularis Iudex nanciſcitur in illum iuriſdictionem: *c. 1. & 2. c ſi diligenti. X. de for. compet. auth ſtatuimus C. de Epiſc. & cler.* ſed etiam quod etſi *in l. nullam. C. de teſtib* permittitur Iudici punire teſtem corá eo delinquentem; tamẻ, ſi delictum eius eccedat iuriſdictionem, ad ſuperiorem debet referre. *l. diuus Pius, D. de falſ.* cum ergo clerici punitio excedat facultatem Iudicis ſæcularis; deferre debet ad ſuperiorem illius. *Cenallos de cog. per viol. p 2. q. 67.*

17. Quamuis contra fiat.

quamuis rectè Iudex eccleſiaſticus non tantum clericum alienæ iuriſdictionis falſum coram eo dicentem, aut falſas literas proferentem; ſed & laicum detinere, ac punire poſſit. *c. 2. X. de falſ. vid. Dian. p. 3. t. 1. r. 60.* ita tamen

18. Cognoſcit laicus de falſitate clerici, quatenus negocium coram eo pendens concernit.

quod ſi crimen exigat punitionem excedentem terminos pœnarum canonicarum; ſæcularis ſuppleat. *c cum non ab homine X. de iudic. vide Dian. p. 1. t. 2. r. 109.* Competit tamen ſæculari Iudici de falſitate per clericum commiſſa eatenus cognoſcere, quatenus opus ſit ad cauſæ expeditionem. *l. 2. De de iuriſdict om. Iud.* imo quatenus non tantum ad principalis cauſæ cognitionem opus ſit; ſed etiam ad ciuilem effectum, vt cauſa ob falſitatem in ea commiſſam cadat; ſicut alij. *l in fraudem. §. quoties apud fiſcum. D. de iur. fiſc.* quam examinat Boerius *deciſ. 295. an aliter in bonis. vide citatos à Ceualos de cog. per viol. p. 2. q. 74.* an etiam irreuerentem in iudicio, mulctis compeſcere poſſit? Vide Dianam *p. 1. t. 2. r. 25.*

De clerico milite, negociatore, artifice diximus *c. 17. & infrà lib. 2. c. 50.*

CAPVT XXIV.

De Fori variatione.

1. Clericus factus poſt captum Iudicium debet coram eodem Iudice ſtare.

LAicus factus clericus poſt iudicium cœptum, ſeu litem conteſtatam, imo citationem debet coram eodem Iudice ſtare. Quia vbi acceptum eſt ſemel iudicium, ibi & finem accipere debet: *l. vbi. D. de iudic. l. ſiquis poſtea. D. de iud.* nec mutatur ex pòſt facto *l. cum quadam D. de iuriſd. om. Iud.* ſi tamen intra terminum citationi præſcriptum factus ſit clericus,

2. Imò poſt citationem, ſed executam.

dum vim nondum ſuam exeruit omnino citatio; aiunt citati à Martha non arctari clericum; quin declinare, aut non comparere poſſit. *de iur. p. 4. caſ. 121.* ſed ſi iudicium acceptum fuerit contra defunctum laicum coram ſæculari, an tranſeat in clericum hæredem?

3. Quin etiam iudicium cum defuncto cœptum.

negant aliqui apud Dianam *p. 1. t. 2. X. 24 p. 2. t. 1 r. 121,* communiter contra aſſeritur, *ob d. legem vbi captum.* quodque hæres & defunctus eadem perſona cenſeantur, & defunctus conteſtando quaſi contraxerit: & apud eum Iudicem perſiſtere, & ſententiam accipere ſpoponderit. *Vide Ceuall. de cog. viol. p. 2. q. 40. Frageſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. n. 5.*

4. Perempta inſtantia factus clericus, priorem Iudicem declinat.

Perempta inſtantia *iuxta legem properando. C. de iud.* laicus factus clericus deinceps conueniendus eſt coram eccleſiaſtico. euanuerunt ſiquidem acta perempta inſtantia ordinatoria: quamuis probatoria durent. ideoquẻ reuiuiſcere non poſſunt beneficio Principis in præiudicium iam clerici, & Eccleſiæ. *arg. l. 2. C. vbi & apud quem in integ. reſtit. peti deb.*

5. Nec beneficio quidem Principis reſtituta inſtantia.

quamuis nondum perempta, inſtantia prorogari potuiſſent: ſicut fatalia. *clem. quamdiu de appell. auth. ſi tamen l. fin. § fin. C de temp. appell.*

6. Poſt aditionem Iudicis actor variare non poteſt.

Forum variare clericus vel laicus non poteſt poſt aditionem prioris Iudicis, ob præuentionem, ac litiſpendentiam. *l. poſteaquam. D. de iud. c. propoſuiſti. X. de for. compet.* ſi autem proceſſit via executiua, vnum remedium non impedire alterum ait Marth *de iur. p. 4. caſ. 177.* ſed tamen incepta via ordinaria ad hæc non poſſe delabi idem ait.

7. Poſt delictum ordinatus ſit exemptus.

Poſt delictum, tonſuram, ſeu ordinem clericatus, *vt vocat Innocentius III in c. cum contingat X. de ætat. & qualit.* qui receperit, fit exemptus. *arg. legis qui cum vno. §. reus. D. de re milit.* facit Conc. *Trid. ſeſſ. 23 c. 4.* ne quis ordinetur, vt fugiat iudicium ſæculare: nam inanis fuga eſſet, ſi fraudulento exemptio non obueniret. *Dian p. 3. t. 1. r. 67. vid. Ceuall. de cog. viol. p. 2. q. 37.* nam quamuis in fraudem ordinato, non deſinit imprimi character: quamuis illegitimè collatus. *c. quod tranſlationem. X. de temp. ord.* imo extra homicidium reus non condemnatus, aut notorius; ordinari non impeditur pœnitens. *c. fin. X. de temp ord* eoque conſequitur exemptio ordini conceſſa. vt etſi alioquin ei culpa, aut fraus ſua non deberet patrocinari; tamen priuilegium ordini conceſſum *c. ſi diligenti X.*

8. Et monaſterium ingreſſus.

de for. comp. ob priuati culpam non debeat aboleri. *c. non debet de reg. iur. in 6.* id quod eò magis obtinet in eo, qui monaſterium ingreditur. *Diana p. 3. t. 1. r. 31.* quod non tantum licet innoxijs, ſed & reis criminum pœnitentibus ingredi. ſed & coguntur nonnumquam. *Marth. de iur. p 4. caſ. 121. n. 22.*

9. Et delinquens habitu dimiſſo, quem poſtea reſumit:

idem eſt dicendum de clerico delinquente habitu dimiſſo, quem poſt delictum reſumat. *Vide c. 27. X. de priuil. Dian. p. 1. t. 2. r. 26. Declarationes S Congr. n. 23. ad calcem part. 5. reſ. Dianæ.* niſi ea ſpe deliquerint vt illudant iuſtitiæ. *vt in d. c. 27.*

10. Contra ſi in habitu clerici delinquat, & illum firmiter deponat.

ſed ſi contra in habitu incedens delinquat, habitumq́ue deinde dimittat, à ſæculari etiam puniri poſſe. quia iam ei ſubeſt, nec reus eſſe deſijt: non tamen idem erit ſi momentanéa tantum ſit dimiſſio, citra mentem in laico habitu manendi. vt diuertiſſe non dicitur vxor, quæ ſtatim redijt. & de ea videtur intelligenda declaratio Interp. *apud Dian. p. 1. t. 2. r. 32. 33. 79.*

11. An in fraudem gabellarum promotus ab illis eximatur?

ſed an in fraudem gabellarum promotus ſine animo clericandi, ab illis eximatur? Vide *citatos à Dian. p. 1. t. 2. r. 43.* non videtur præpoſtera priuati intentio ſacro-politicos effectus publicos impedire. ordini facta conceſſio

etiam

etiam priuatim immeritos comprehendit.

12\. *Poſt relegationem ordinatus incidit in pœnas, quæ ipſo iure ob regreſſum incurruntur: non quæ per ſecundam ſententiam, nec amplius cognoſcit ſecularis.*

In exilium laicus damnatus, ſi fiat clericus; an iam pœnæ ſubijci poſſit ab eodem Iudice, non ſeruans exilium? & dicendum eſt pœnas; quæ ſine miniſterio Iudicis incurruntur, obtinere: ſed, ob mutatum per tonſuram forum, Iudicem ſæcularem amplius non poſſe cognoſcere, aut ſtatuere de clerico. & pro executione pœnarum ipſo iure incurſarum, requirere debere Iudicem eccleſiaſticum: qui in his executionem; in illis etiam cognitionem exhibet. *Vide Marth. de iuriſd. p.4. caſ.176. Dian. p.1. t.2. r.118. M. Ant. Gen. in prax. c.1. Baſſei flores v. clericus n.18. vbi de omnibus huiuſmodi variationibus.*

13\. *Litis pendentia neutrius tollit iuriſdictionem: ſed deſuper excipiendum eſt.*

Litis pendentia coram vno Iudice non tollit iuriſdictionem alterius: ſed coram illo excipiendum eſt. neque hic per cenſuras, & alter per caſſationes poteſt procedere. *Ceuall. de cognit. per viol. p.2. q.155.*

CAPVT XXV.

Inuentarij, ceſsionis, pactionis creditorum, euictionis cauſa clericus an coram ſæculari trahi poſsit?

1\. *Vocari poteſt clericus ſignificatiuè non imperatiuè à laico, ad inuentarium confici videndum.*

INuentarium ſi faciendum eſt, *iuxta l. fin. C. de iure deliberand.* vocari ad illud debent creditores nominatim, ſi ſciantur: per edictum ignoti. cum inter creditores eſt clericus; quæritur, an coram Iudice ſæculari cum reliquis comparere debeat, an totam inuentarij confectionem, tanquam magis dignus trahat ad Iudicem eccleſiaſticum? an ipſi ſaltem non præiudicetur in foro ſæculari? de hæreditate quidem agi poteſt, vbi degit hæres: ſed & vbi ſita eſt hæreditas, ſeu illius pars maior: *l.1. C. vbi de hæred.*

2\. *Citationem iuridicam leges ciuiles non exigunt in inuentario.*

ſed cum de iure confectio inuentarij non ſit actus iudicialis; adeoque non iuridicè citari; ſed certiorari tantum oporteat creditores: nec præſentiam Iudicis exigat repertorij confectio, ſed tantum notarij & teſtium: *d. l. fin. §. ſin autem in verb. impleatur, ſub præſentia tabellariorum cæterorumque qui ad huiuſmodi confectionem neceſſarij ſunt: puta,* inquit gloſſa *teſtium, legatariorum, & creditorum*: ſequitur vt quis priuilegio inuentarij gaudeat; *ex d. l. fin.* certiorari tantum clericum, vt reliquos, oportere.

3\. *Clericus ſi de fraude hæredis queritur, illius forum ſequitur.*

quiſi fraudem hæredis poſtea velit arguere, debet ſequi forum hæredis, ſeu ſitæ hæreditatis. ſed quoniam enaſci ſolent ex inuentario plures quæſtiones; ſolet confici authoritate Iudicis; & impetrari à Principe literæ; quibus ei etiam authoritas detur citandi non ſubditos. *ex edicto 1611. art. 30. & ſeqq.* quæ moribus noſtris per ſequelam etiam comprehendent clericum.

4\. *Vt edicta hic decernant?*

quod æquitatem habet in ea ſententia, quæ in cauſis realibus tradit clericum etiam ſequi forum rei ſitæ. dum illa magis agitari videtur, quàm perſona. *Vide citat. à Diana p.1. t.2. r.20. Marth. de iur. p.4. c.38. Ceuallos de cog. per viol. p.2. q.78.*

Citationes laicorum, aut monitiones per edictum omnium ſua intereſſe putantium, an arctent clericos? Vide Marth. *de iur. p.4 caſ.* 37. & quæ mox diximus de edicto pro inuentario. &c. 5. *Edicta generalia an arctent clericos?*

In ceſſione bonorum clericus inter reliquos creditores non mutat cauſæ conditionẽ. cum ceſſio fieri poſſit in iure, & extra ius: *& ſufficit,* inquit lex finalis, *D. de ceſſ. bon. & per nuntium, vel per epiſtolam id declarari.* certioratione ergo dumtaxat, nõ citatione iudiciali eſt opus, vt debitor priuilegio miſerabili fruatur. ſi fraudẽ illius clericus velit arguere, ſequatur oportet forũ rei. 6. *In ceſſione debitoris clericus certiorari per laicum poteſt.*

De euictione clericus vbi conueniri debeat, controuerſum eſt, *apud citatos à Farinac. controuerſ. lib.2. c.37. Ceuallos de cog. per viam viol. p.2. q.45. Dianam p.3. t.1. reſ.22. Fragoſ. Regim. reip. l.2. diſp.4. memb.4. n.352.* & quidem, ob priuilegium, cauſam coram ſæculari inſtitutam aduerſus laicum ad forum ſuum reuocare non poſſe; patet ex l. venditor *D. de iud.* neque iuriſdictionis formam ob authoris perſonam immutari: *l.1. C. vbi in rem actio.* 7. *Pro lite contra emptorẽ mota, clericus venditor ſtare coram ſæculari cogi non poteſt.*

cæterum clericum, cui denuntiata lis eſt, cuique euictionis ea propter periculum imminet, *d. l. 1.* nolentem defendere non cogit Iudex ille ſæcularis: cùm ſit extra eius poteſtatem: ſed adeundus eſt eccleſiaſticus: qui id iubeat. vt fecit apud Ceuallos Vicarius Toletanus. ſi emptor experiri noluit, denuntiatione contentus, aut à Iudice iuſſus, & deinde condemnatus eſt; de indemnitate aget coram eccleſiaſtico, ſequeturque forum rei. 8. *Sed neque ſe cauſam ad eccleſiaſticũ extrahere.*

Enimuero quod de clerico diximus, vt cogi non poſſit à Iudice ſæculari ad ſuſcipiendam defenſionem cauſæ emptoris coram eo motæ, rationem habet generalem. quia etſi venditor ſit ſæcularis, ſub eius tamẽ territorio domicilium non habens, ad huiuſmodi defenſionem, aut præſtandam euictionem ab eo cogi non poteſt. quoniam ea ex empto actio eſt perſonalis. quo in genere extra territorium ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iuriſ. om. Iud.* à qua regula leges hanc ex empto actionem non excipiunt. 9. *Sed nec quiſquis venditor à Iudice non ſuo cogi poteſt coram eo iuri ſtare.*

Denuntiare quidem debet emptor actionem ſibi eſſe motam, vt poſtea ſibi non negetur actio de euictione: *c. fin. X. de empt.* ſed habeat denuntians regreſſum. *l.29. 53. 55. 63. D. de euict.* idque iure Romano ab ipſo emptore teſtatò fiebat. *l. de teſt. 40. & ibi latè Alciat. D. de verb. ſignif.* praxis induxit, vt ſuas ipſe literas ſeu nuntios mittat Iudex ad venditorem, vt de lite mota certioretur. quam ſi monitionem contempſerit, proteſtari licet emptori aduerſus venditorem; & Iudici dare declarationem emptori præſtiti officij per factã denuntiationẽ. *Damhaud. in prax. ciuil. c.134. nu.11.* iubere autem vt defenſum veniat, aut ad euictionem condemnare, non poteſt. quippe nec ius dicere extra territorium. 10. *Denunciari tamen ei poteſt.*

Sed &, ſi venditorem in ius coram ſe vocauerit, non comparentem declarare contumacem non poteſt. *contumaces*, inquit lex *contumacia. 53. D. de re iud. non videntur. niſi qui cum obedire* 11. *Et citatus non comparens, dici contumax aut damnari non poteſt.*

D

obedire deberent, non obſequuntur: id eſt, qui ad iuriſdictionem eius, cui negant obſequi, pertinent. non pertinent autem qui extra territorium ſunt: & illos excipit eadem lex ab ijs, qui tribus edictis vocati alioquin facti eſſent contumaces. notorium ergn cum ſit venditorem extra territorium huius Iudicis degentem, ab eo ad mox dictos effectus citari nnn poſſe, non parere poſſe impunè, *d.l.fin.* adeoque nnn comparere, ac prninde nec contumacem fieri: *d.§. contumaces.* idem ergo de clerico, qui ad tribunal, & Iuriſdictionem ſæcularem non pertinet, dicendum venit.

CAPVT XXVI.

Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici, vel eius abſentia non tollit exemptionem cleri.

1\. Supplet eccleſiaſticus defectum laici in reddenda iuſtitia, non contra.

DEfectum dilatæ iuſtitiæ per Iudicem ſæcularem, ſupplet eccleſiaſticus. *c. licet c. ex tranſmiſſa X. de for. compet.* non contra clericus trahitur ad Iudicium ſæculare *c. qualiter. X. de iud.* quia minor non corrigit maiorem: ſed contra. *c. cum ſcimus. 9. qu. 3.* & generaliter errantem eccleſiaſticum nnn corrigit ſæcularis. *c vnam ſanctam de maior. & obed. in extrauag. comm. de qua diximus ſupra* eoque Conc. Trid. *ſeſſ. 24. c.* 20, cauſas omnes ab Ordinario vult terminari intra biennium à die motæ litis: alioquin liberum eſſe adire Iudices ſuperiores. addit tamen *alias competentes* nnn vtique ſæculares: ſed, vt proſequitur *in §. legati* ſuperiores eccleſiaſticos.

2\. Non obſtat c. ſi quis 11. q. 1.

Obijcitur quidem c. ſi quis *cum clerico, 11. q. 1.* ſed ſumptum eſt illud ex authenticorum iure ciuili: cuius fauor, etſi acceptetur, nnn obligat ad præiudicium: quod eccleſiaſticæ libertati inferre non potuit Princeps ſæcularis. ſed debet omnis oppreſſus ad ſuperinrem eccleſiaſticum appellare, etiam Papam. qui res intricatas remittit ad Synodos prouinciales annuas. *c. omnis oppreſſus. 2. q. 6.*

3\. Nec c. 1. X. de regular.

Obijcitur c. 2. X. *de reg.* vt ſi quis tonſus fuerit ante pubertatem inſcijs parentibus, vel pôſt ipſe per vim, parentes vel ipſe reclamet apud Epiſcopnm, Principem, aut miſſum dnminicum: alioquin in clericatu permaneat. quod caput ſumptum eſt ex Cnncilio Moguntino: eoque perperam Martha *de iuriſdict. p. 4. caſ. 147. num. 18.* nomine Principis Papam intelligit. neque enim miſſum dominicum eo nomine excludit.

4\. Per vim tōſus reclamat apud Epiſcopum vel Principem.

facit ergn Concilium poteſtatem huiuſmodi iniuriam paſſis reclamandi vel apud eccleſiaſticum Iudicem, vel ſæcularem. Princeps ergn eo loci dicitur territorij dnminus hæreditarius, ſub titulo Comitis, Ducis, aut ſimili. miſſi autem dominici erant Iudices territoriorum non hæreditarij: ſed ad vitam, vel tempus dumtaxat prouincijs dati. ea porrò optio datur hanc iniuriam paſſis; quia in quæſtionem vocatur ipſa cauſa fundandæ iuriſdictionis eccleſiaſticæ. *iuxta l. pen. D. ad municipal.* tametſi planius dicatur correcta eſſe illa loca per d. c. qualiter *de iud.* quoad defectum negatæ iuſtitiæ: per *c. ſi iudex de ſent. exc. in 6.* quoad cngnitionem ſuper tonſura: quoad ſuſceptionem religinnis per c. 19. *ſ. 24 de regul Conc. Trid.* quamquam dici poſſit in d. c. 2.

5\. Seu poteſt proteſtari, non ideo iudicialiter cauſam ibi inſtituere.

non agi de examine iudiciali; ſed de proteſtatinne ſuper vi, aut defectu ætatis; ne per anni lapſum tonſura habeatur pro ratificata: & excludatur querela: quæ alioquin vbi inſtituenda ſit, ibi non dicitur. quem ſenſum etiam ſubminiſtrat c. cum *virum. X. de regul in verb. cum eam non conſtet euidenter contradixiſſe:* ad quā dirigitur forma reclamatinnis *d. c. 2.*

6\. Ne quidem in cauſis mixtis defectum eccleſiaſtici ſupplet laicus.

An ſaltem in cauſis mixtis defectus eccleſiaſtici Iudicis per ſæcularem ſuppleri poſſit? diſputatur: & verius eſt, ne poſſit. propter præuentionem. quæ facit perſeuerantiam in eodem foro, ſeu fori linea, & prædicamento, ſi primus Iudex ſibi defuerit, vt quidam vocant. *l. ſi quis poſtea D. de iud. vide Martham de iuriſdict p. 4 caſ. 146. & caſ. 147.*

7\. Quomodocumque agatur hæc obtinent.

Quod negligentia eccleſiaſtici Indicis non ſuppleatur per laicum: *d. c. qualiter & quando X. de iud.* non tantum obtinet vbi de iuſtitia partibus exhibenda agitur; vt in *d. c. qualiter.* ſed etiam in criminalibus: ſiue ſit accuſator aliquis, ſiue denuntiator, ſiue negligat inquiſitinnem ex officio. neque enim ideo canones clericum redigunt ſub iuriſdictionem laici. vt contra ſtatuunt vt eccleſiaſticus poſſit defectum ſæcularis in exhibenda iuſtitia ſupplere: aut mandare etiam ſub cenſuris ſæculari, vt iuſtitiam exhibeat, aut etiam quoad crimina munere ſuo fungatur. c. final. *ne cler. vel monach. neg. ſecul. in 6. citati à Diana p. 3. t. 1. reſ. 25.*

8\. Nec ideo ſæculari clericus ſubditur, quod ſuperiorem in regno non habeat.

Similiter qui ſuperiorem in regno non habet clericus, non ideo coram ſæculari poteſt conueniri, vt quidam volunt apud Ceuallos *de cog per viol p. 2. q. 23. n. 14. Diana p. 4. t. 1. r. 73. & 82.* tum quia Iudicis eccleſiaſtici defectus per ſæcularem non eſt ſupplendus: vt ibidem admittit *ex Farinacio.* argui autem tantū hic poſſit defectus ſuperioris eccleſiaſtici. & ex propoſito Concilij *Trid. ſ. 6. c. 3. ſ. 14. c. 4. & 5. & alibi:* at nunquam non patet aditus ad Papam. quod ſi autem res eam moram non patiatur; rectius dicitur ceſſare exemptionem canonicam, vt quis ſubijciatur Epiſcopo loci; quam Iudici ſæculari. vt ille quaſi Sedis Apnſtolicæ delegatus procedat potius, quam vt clericus coram ſæculari cauſam dicat. Facilius enim redit res ad naturam ſuam, quam degeneret. Si autem quæratur de Epiſcopo qui ſuperiorem non habet in regno, vt vbique terrarum id occurrit, nullus canon eam exceptionem facit. manendum eſt ergo in regula.

CAPVT

CAPVT XXVII.

De clerico lite pendente quid attentante, & qui emancipatur; & de inſinuatione donationis.

1. *Clericus attentans ſtare iuri debet quoad attentata poſt cœptum iudicium.*

ATtentante aliqnid clerico lite pendente coram laico, idem laicus attentata decernit reuocanda. quia vbi acceptum eſt iudicium ibi finiri debet. *l. vbi acceptum. D. de iud.* quamuis executio reuocationis ab eccleſiaſtico poſtulari deberet. cæterum clericus incompetenter à laico citatus, ſi quid de facto videatur attentare; quoniam Iudex competens non eſt; nec lis pendere, nec attentari dicitur. *clem. fin. vt lit. pend.* non ergo Iudex ſæcularis in clericum aliquid poterit ſtatuere, cùm ſua non ſit iuriſdictio: nec inde procedere, aut accipi poſſit iudicium aduerſus clericum. *Vide Ceuallos de cog. per viol p. 2. q.* 80.

2. *Sed ritè cœptum.*

3. *Vt clericus emancipari poſſit apud laicum.*

Emancipatio fieri debet apud Iudicem competentem. eius vtique, qui emancipat. *l. 1. & quæ citantur à gloſſ. in verb triumuiris C. de emancipat. liberor.* poteſt ergo clericus emancipari apud Iudicem laicum: quin &, tanquam ſit actus voluntariæ iuriſdictionis, apud eccleſiaſticum. *Marth. de iuriſdict. p.4.caſ.*108.

4. *Donationis inſinuatio apud vtrumque iudicem.*

Donationis inſinuatio ex eadem ratione apud vtrumque Iudicem fieri poteſt. *Marth. ibid. caſ.*109. ſed apud nos, vt dominium transferatur, rei immobilis traditio debet fieri coram iudice rei ſitæ.

CAPVT XXVIII.

De reconuentione clerici.

1. *Vt regulariter clericus coram laico reconueniri poſſit.*

CLericum reconueniri poſſe coram laico magis obtinuit. quod iniquum ſit cuius quis in agendo obſeruat arbitrium eum contra ſe Judicem dedignari: & mutuæ petitiones eodem iure cenſeri debeant. *c. 2 X. de mutuis petit.* & reconuentio ferè induat naturam defenſionis, exceptionis, ſeu compenſationis à conuento propoſitæ. non tamen ſuper re ſpirituali; ſed neque iniuria, crimine; quamuis de eo ciuiliter ageretur. *arg. c. vn. de cler. coniug. in 6. vt volunt citati à Marth. de iur. p. 4. caſ.* 190. *vid. Ceuallos de cog. per viam viol. p. 2. q.*68. *Pragoſ. Regim. reip l.2. d. 4. §. 4. n. 4.*

2. *Etiam in cauſa feudali?*

Reconueniri in cauſa feudali an clericus poſſit? communis quæſtio eſt; etiam ad laicos pertinens. & vt poſſit ex mutua petitione feudataria, admittitur: ſed an ex cauſa non feudataria? controuertitur: negat Minſing. *obſ. cent. 4. obſ. 90. & ex eo Marth. de iuriſd. p. 4. caſ.* 184. quod reſtrictam ad cauſas feudales tantũ iuriſdictionem habeant curiæ pares: quæ vt nec à volentibus prorogari poſſit coram alio, abſque domini conſenſu; ita nec corã hoc alia quæſtio per reconuentionem introduci. contra affirmat Gail. *obſ lib.1. obſ.1. num.*57. eo quod ſint Iudices ordinarij, habentes ex lege iuriſdictionem conſuetudinario quidem feudorũ nunc iure probatam: primordialiter tamẽ magis priuatorum conuentio eſt. quinimo admittitur reconuentio coram delegato: *in c. 1. X. de mut. petit.* tametſi delegati reſcriptum ad ſolas cauſas reſcripto commiſſas extendatur. *c 34. 35. & tot. tit. X. de reſcript* quæ ſententia æquior videtur: ex regula cuius in agendo quis obſeruat arbitrium, eundem coram ſe Iudicem habere non debet dedignari. *l. cum Papinianus C. de ſent. & interloc.* quam rationis ordinem videtur vocare d. c. 1. *X. de mut. petit.* & d. lex cum Papinianus, aliiq́ue indiſtinctè loquuntur: & reconuentio naturam induere videtur exceptionis, vt diximus.

CAPVT XXIX.

De clerico poſſeſſionis, vel rei cauſa conueniendo.

1. *Iudices regij hic de poſſeſſorio cognoſcunt inter clericos etiam de beneficijs: etſi id cum iure ſcripto non ſatis conueniat.*

POſſeſſoria iudicia ferè paſſim in tribunalibus regijs agitantur. quaſi poſſeſſio facti ſit; ac ſuper eo competens eſſe poſſit ſæcularis: & vt quieta ſit reſpublica. vt conſiderat Couuar. *pract. quæſt. c. 35. num. 2. verſ.* 6. ne ſuper poſſeſſione contendentes ad arma proſiliant. quorum cura imprímis regia eſt, & quamuis beneficiorum poſſeſſio ſine titulo eſſe non poſſit; in hoc tamen iudicio ille non penitius examinetur: ſed tantum vt coloratus ſit ſufficiat. quamquam etiam præſertim in poſſeſſorio retinendæ, vtriuſque titulos examinent Iudices ſæculares, ponderent; & ſecundùm apparentiorem iudicent. vt in petitoria cauſa Iudice eccleſiaſtico relicta, plenius diſcutiatur. quæ praxis procul dubio eſt contrà legem *nulli C. de iud.* quæ vetat alium ſuper poſſeſſione, alium ſuper principali quæſtione Iudicem poſtulare. quam legem etiam obſeruari vult c. 1. *X. de cauſ. poſſeſſ.* ita tamen, vt qui reum conuenit ſuper poſſeſſorio coram Iudice ſuo, ea ſibi adiudicata; ſi eſt alterius fori, coram eodem non teneatur reſpondere de proprietate. *c. fin. X de iudic.* vt regula continentiæ cauſæ non diuidendæ impotentior ſit illâ, quæ actorem iubet ſequi forum rei. ad quam rationem *in d. c. fin.* Poteſtas florentina ſuper poſſeſſorio eligendi rectorem aduerſus communitatem de ſigna cognouerat: & perperam etiam cognoſcere volebat de proprietate, in iudicio ſæculari: quod ibidem improbatur. & à petitorio quidem beneficiorum aliarumq́ue rerum ſpiritualium iudicio abſtinent quidem Iudices regij; ſed quòd inter clericos cognoſcant de poſſeſſorio, qui aliàs coram ipſis conueniri non poſſunt, ſatis quidem aduerſus ius eſt. quod etiam docet Couar. *pract. q. c.* 35. ſed adeo hic obtinuit; vt & poſſeſſorium inter clericos de bene-

ficio iudicium nec mixti quidem fori videatur nec vnquam ferè coram eccleſiaſtico tractetur.

2. Clericus dum durat miſſionis iudicium coram laico ſtat; non poſtea.

Jmmiſſus in poſſeſſionem clericus à Iudice ſæculari ex edicto d. Adriani, aut ſimili, ſi finitum eſt Iudicis officium, eáve inſtantia peracta, conueniri deinceps debet coram eccleſiaſtico: & futurus actor forum illius ſequi: ſi autem non eſt finitum; vt quando mittitur tantum in poſſeſſionem, vt tædio affectus debitor compareat; coram eodem Iudice cauſa debet peragi: obtinuit tamen multis locis vt poſſeſſoriæ quæſtiones apud Iudicem ſæcularem agantur. quamuis enim ſola poſſeſſio non faciat quem ſubditum; *l. libertus. §. ſola. D. ad municipal. l. cum neque. C. de incolis. lib.* 10. trahit tamen poſſeſſorem ad Iudicem rei ſitæ, *l. fin. C. vbi in rem act.* quia res ipſa potius conueniri videtur, quàm perſona *l. loci corpus. §. ſi aliter fundus. D. fin. reg. l. qui aliena. §. vlt. D. De neg. geſt. l. Imp. D. de public* eoque iudicia huiuſmodi realia coram Iudice rei ſitæ paſſim admiſſa ſunt. *d. l. fin.* & quamuis iudicia poſſeſſoria ſeu interdicta factum etiam hominis reſpiciant, adeoque & in perſonam ferri videantur; tamen quia circa rem verſantur, eodem ferè ſpectare videntur.

3. Principis curam ſpectat ne poſſeſſiones armis vindicentur cum nudum factum inſpicitur.

Vſu tamen ad Principes tranſlata ſunt, quaſi ad hos quies publica imprimis pertineat: ne quis armis abutatur, vt diximus. quod extenditur etiam à practicis ad cauſas poſſeſſorias beneficiorũ. quamuis res ſpirituales non ſubſint laicis. *c. 1. & 2. X. de iud.* & aduerſetur clem. *vn. de cauſ. poſſ. & prop. clem. vn. de ſequeſt. poſſeſ. vide Martham de iur. p. 4. caſ. 38. Layman in Theolog. mor. l. 4. t. 9. c. 2. nu. 10. Diana p. 4. t. 1. r. 23.* & in eo, qui cõtemnit Eccleſiæ authoritatem, aliquid videtur admitti in c. petimus 11. q. 1. ſed non viâ regiâ ipſa poſſeſſionis ratio, quæ de ſpiritualitate participat in rebus ſpiritualibus, quatenus conſideratur vt iuſta, vtique ex titulo ſpirituali, non vt nuda detentio. & illo modo eſt laicus poſſeſſionis ſpiritualium incapax. *c. cauſam. X. de præſcript.* ſi verò non de iuſta poſſeſſione eſt quæſtio, ſed nudo facto turbationis, poſſet ſæcularis cognoſcere. *Layman ibid. num.* 13. vbi & *num.* 12. rectè explicat l. naturaliter. §. 1. *D. de acq. poſſeſſ.* quod proprietas & poſſeſſio nihil commune habeant quoad acquiſitionem: ſed benè quoad cognitionem. *d. l. nulli.*

Ratione rei non feudalis, an clericus coram Iudice ſæculari conueniri poſſit, grauiter diſputatur de iure. *Auth. vt clerici apud proprios Epiſcopos conueniantur* ad eos remittit; *ſi quis*, inquit, *habet aduerſus eos quamlibet pecuniariam cauſam: & Auth. ſtatuimus C. de Epiſc. & cler. ciuilem. & criminalem.* de praxi porrò paſſim obtinuit, *Caualcan de cog. per. viol. p. 2. q.* 54. vt conueniri poſſit coram Iudice, ſub quo res ſita eſt: quæ Iudicem faciat competentem: etiam illius, in quem aliàs iuriſdictionem non habet. *l. fin. C. vbi in rem actio*, quaſi res potius quàm dominus conueniatur. vt diximus. ideoque in cauſis etiam rerum eccleſiaſticarum. Archiepiſcopus parochiæ, de qua contenditur, aditur. *c. ſane. X. de for. compet.* & priuilegiati etiam cognoſcere debent Ordinarium rei ſitæ. *c. volentes de priuil. in* 6. in Brabantia bona amortiſata ad cognitionem eccleſiæ ſpectant: etiam contra laicũ. *ex Concordatis ann.* 1541. Conſtitutio tamen Martini V. & Vrbani VI. *quam refert P. Matth. Sept. Decret. de for. comp. c. 1. & 2.* neque in reali, neq; mixta, neque perſonali permittit clericum à clerico coram laico conueniri: ſed hæc ſententia ſupponit vtique clerici, eccleſiævè rem immobilem non eſſe à ſæculari Iudice exemptam, ſcilicet non amortiſatam. alioquin nec illa videri poſſit conueniri coram laico cui non ſubſit: eoq; nec illius cauſa dominus, ſed à praxi in realibus vix recepta videtur. *Argentræus ad conſuet. Brit. art. 44. not. 2. vbi tamen n. 1. de Pontificibus Rom. nimis magiſtraliter loquitur.* & loca quæ citat ſingula ſuam ſolutionem habent. tametſi fatendum ſit *cum gloſ. in c.* 11. *ſi cleric. X. de for. compet.* ſæpè ab Aula Rom. reſcripta exire in materia reali & ſucceſſionum; ſed ſubreptitia: vt ipſi Pontifices ſæpius reſcripſerunt *in ipſis decretis.* quæ citat Argent. & nominatim ſe explicat *Innoc. in c. nouit. X. de Iud.*

4. In actione reali an clericus coram laico conueniatur?

5. An ratione cenſuum patrimonialiũ?

De cenſibus patrimonialibus, à clerico debitis, cognoſcere Iudicem eccleſiaſticum, eo argumento, quod in ciuili & criminali cauſa exemptus ſit; contrà, quod realis cenſuum quæſtio ad ciuilem pertineat, multi volunt. *apud Marth. de iur. p. 4. caſ.* 152. ſed praxis magis recipit, vt & ſæcularis ſit competens. quod maiorem rationem habet in cenſibus dominicis; vt pares curiæ cenſualis cognoſcant. ſicut in feudis etiam canones receperunt. *c. ex tranſmiſſa cum ſeqq. X. de for. compet. c. cæterùm. X. de iud.* quia clerici exemptio iuri domini nullatenus debet præiudicare, neque directo dominio penes laicum adhuc exiſtenti: cuius ratione moribus inducta eſt iuriſdictio in emphyteuticis, & cenſualibus bonis, ſicut in feudis: in allodialibus autem ea non obtinet; quia optimo maximo iure poſſidentur; ſed tantum illa, quæ ex iure publico naſcitur.

6. An in actionibus mixtis?

In mixtis actionibus, an clericus coram laico conueniri poſſit, acriter diſputatur quidem; & earum natura excutienda eſt. vt ſi perſonales ſint; non poſſit. quia citra controuerſiam in his Iudicem eccleſiaſticum adeundum eſſe expeditum eſt, ſin autem reales ſint; recurrit controuerſia an ratione rei clericus coram laico, ſub quo ſita eſt, conueniri poſſit. *de qua diximus ſup.* ex eoque augetur, ſi plures ſint cohæredes; aut conſortes, qui de familia erciſcunda, communi diuidundo, finibus regundis agunt: in quibus idem Iudex, eademque cauſa omnes trahit. *l. 1. D. quibus de rebus ad eundem Iudicem eatur.* Et hæ quidem natura reales magis videntur. præſtationes autem, quæ intercurrunt, perſonales. eoque magis vſu obtinuit, vt coram laico rei ſitæ agantur etſi diſſentiat Martha. *de iuriſdict. p. 4. caſ.* 142. quod ſi autem perſonales eſſent; vt ſunt indiuiduæ, actor ſequi deberet forum rei; & alioquin magis dignus traheret minus dignum.

7. Diuiſione iſte hæreditatis?

Diuiſio hæreditatis, rerúmve communium

iure ciuili à Iudice ſit ſingulis partes aſſignando *l.7.§.cum de vſufruct. D.communi diuidundo*, vel diuiſas ſorti committit. *l. 2. C. quando & quibus quarta pars.* iure canonico videtur ſenior diuidere, iunior eligere, *arg.c.1.X.de paroch.* quod & vſurpatum ab Abraham & Loth. *Gen. 13.* vbi autem canones legibus ſunt contrarij, ſi interueniat perſona clerici, canones eſſe ſequendos ait Martha, *de iur. p. 4. caſ. 189.* quamquam vix illud admittat praxis. quæ ſucceſſionum regulas per mores, aut leges rebus ſcriptas, illa exceptione turbari non patietur.

De emphyteutarum vtili dominio cognoſcere quando directum eſt penes Eccleſiam, vel ſtatuere non ſpectare ad laicos, ſuaderi videtur *ex c. quæ in eccleſiarum. X. de conſtit.* vbi de ſtatuto; & de quo quis ſtatuit etiam cognoſcit. *c. 2. de conſt. in 6.* neque ſolum ad effectum ne laicus Eccleſiæ præiudicet; quia *d. c. quæ in*, arguit de poteſtate; non tantum de præiudicio, quare vbi eccleſia de directo, etiam de vtili dominio ſtatuere poſſe videbitur: propter connexionem *arg. c. quanto X. de Iudic.* Vide deciſ. *Rotæ. 19. Ian. 1611. 23. May 1621 ad calcem 5. part. Reſol. Dianæ. Capell. Toloſ. q. 353.* & hæc quæſtio fundamentaliter cohæret controuerſiæ quæ Venetis fuit cum Paulo V. & ſanè maior eſt inter directum & vtile dominium connexio, quam inter proprietatem & poſſeſſionem; & tamen harum continentia diuidi vetatur. *l. nulli. C. de Iudic. Vide quæ dicimus infr. lib. 2. c. 62.*

8. Finium regundorum?

Finium regundorum iudicio clericus in quantum agitur de re ipſa, coram Iudice rei conueniri ſolet. *ex l. 1. C vbi in rem actio. l. 3. in verb. inſſione rectoris prouinciæ C. finium regund.* quod ſi autem de præſtationibus perſonalibus agitur, coram eccleſiaſtico conueniendus eſt. contendit tamen Ceuallos *de cog. per viol p. 2. q. 128.* ſæculari Iudici terminorum inhiberi potuiſſe, ne aduerſus eccleſiaſticos in controuerſia terminorum procederet.

9. An leges de finibus latas clerici ſequantur?

Quæritque ibidem an eccleſiaſticus de terminis cognoſcens, ſententiam poſſit exequi, appellatione & nullitatis quæſtione reiecta? Vt admittit lex regia. quaſi lex regia in foro eccleſiæ non obtineat; ſed eccleſiaſticus ſecundùm canones procedere debeat *c. quod clerici. X. de for. compet.* qui ab hac materia appellationem non remouent. nihilominus in quantum rebus & finibus lex ſcripta eſt, *d. l. ſi quis.* non dedignantur canones leges imitari. *c. 1. & 2. X. de noui oper. nunc. c. ſi in adiutorium. d. 10.* & vt ius ciuile Romanorum, ſic & leges regias, atque edicta illius etiam derogatoria in forum eccleſiaſticum admitti eadem æquitas ſuadet: ſi priuilegia non lædant.

10. Et, ſi actori lubet, etiam coram Eccleſiaſtico.

In cauſis realibus, ſeu alijs, quibus poſſit clericus coram laico conueniri: ſi tamen conuentus fuerit coram eccleſiaſtico; rectè actum erit. *l. final. C. de iuriſd. om. Iud.* quippe perſona eius ſemper ſubiecta manet eccleſiaſtico: quamuis quibuſdam ex cauſis etiam ſubijciatur laico: ſeu priuilegio fori nudetur. vt clericus in minoribus non ferens habitum, vel Eccleſiæ non adſcriptus. *Riccius prax. cler. deciſ. 607.*

& ita Diana *p. 3. t. 1. r. 48.* ait S. Cong. reſpondiſſe. nec vllus textus, aliter clericos ab- 11.

11. Neque criminis ſubiectio amittitur, neque aliàs eorum etiam, qui fori priuilegio non gaudent.

dicat; niſi per degradationem, & ſecutam traditionem brachio ſæculari; quare perperam ait Ceuallos *de cog. per viol. p. 2. q. 23.* eccleſiaſticum vim facere procedendo in realibus contra clericum: ſeu ratione officij, ſeu adminiſtrationis. & de caſibus, quos ibidem facit, ſingulatim alibi diximus: & ipſe Ceuallos *ibid. q. 32.* in confraternitatibus laicorum admittit; vt quamuis Iudex laicus ſit competens; non prohibeatur eccleſiaſticus illas viſitare, & decernere. *iuxta c. 8. & 9 Conc. Trid. ſeſſ. 22.* quod etiam derogat omnibus conſuetudinibus Ordinarij excluſiuis.

12. Executio in bonis clerici vt fiat?

Non igitur Iudex ſæcularis in perſonam clerici, aut mobilia, quæ perſonæ conditionem ſequuntur communi opinione, ſententiam executioni mandare poteſt: ſed requirere debet Iudicem eccleſiaſticum. *l. à diuo pio. §. ſententiam D de re iud.* an poſſit aduerſus rem immobilem ſub ſe ſitam? pendet ab ea quæſtione, an res immobilis patrimonialis clerici eximatur à iuriſdictione ſæculari, ſicut clericus? de qua re alibi. requiſitus autem eccleſiaſticus ſententiam exequitur: niſi appareat eſſe nullam. *l. ſi ſe non obtulit. §. condemnatum D. de re iud. l. ſi cum nulla. D. eod. l. 1. C. de reſtitut. rei ind.* omnia autem acta reuoluere requiſitus Iudex non debet. *l. à diuo Pio. § ſi poſt addictum. D. de re iud. Vide infr lib. 4. c. 3. 27.*

13. Et cum beneficio, c. Odoardus.

Clericus, qui ſoluendò non eſt, gaudet beneficio c. Odoardus *de ſolut.* ne vltra quam facere poteſt, cogatur ſoluere. inſtar militis. *l. miles. D. de re iud.* relinquitur ergo ei tantum ex bonis, quanto opus habet, ne egeat *l. in condemnatione. D. de reg. iur.* non ergo in carcerem agi poteſt. vt communiter traditur *in. d. l. miles.* nec cogi bonis cedere; minus fructibus beneficij; ipſum etiam beneficium nec volens reſignare poteſt, ſine ſuperioris authoritate. *c. admonet. X. de renunciat.* nec is admittere poteſt, niſi conſtito, quod aliunde commodè viuere poſſit; ſi ad illum titulum eſt ordinatus: aut is illi ſubrogatus ſit. *Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 2.*

14. Iure Rom. poſſeſſio non tranſit in hæredem, ſecus per mores.

Iure Romano hæres non ſuccedit in poſſeſſionem defuncti, ſine reali apprehenſione. *l. cũ heredes. D. de acquir. poſſeſſ.* ſecus obtinet iure Galliæ, & Burgundię. *le mort ſaiſiſt le vif.* vt ſub eo titulo tractatũ ſcripſit Tiraquel. vnde etiam defluxit ad Belgas, poſtquã Burgundi Principes hìc imperare cæperunt. vti hanc conſuetudinẽ recens inductã, & verbũ *ſaiſina* nouum inuentum dicit Euerard *conſ. 136.* quod alij noſtro idiomate dicunt, *den dooden erft den levenden.* Gudelinus legẽ vocat continuationis dominij. *iur. nouiſſ lib. 2. c. 18. ſub fin.* Iac. autem Curt. *coniect. l. 1. lib. 1. c. 6* ſignificare vult verbum *eruen*, hæredem; eoq; illud axioma ſignificare hæredem in poſſeſſionẽ collocari. niſi rectius dixeris hæreditatẽ capere. vt illud, *eruen*, explicat Euerard. *conſ. 141.* deuolui hæreditatẽ, & inueſtiri. moti autẽ fuerunt maiores optima ratione: vt ſcilicet hæredibus competerent interdicta ſine apprehenſione ſingulorũ corporũ, aduerſus alios iure

poſſidentes, quam relicto à defuncto. quod in Belgis tantum admittit Curtius *ibid c.7.* pro Gallis etiam aduerſus poſſidentes ex voluntate defuncti. quod & Antuerpienſes hodie vſurpant. ad exemplum fortè legatariorum, quibus etſi vindicatio competat; per manum tamen hæredis accipere legatum leges volunt. *l.1.D quorum legat.* de qua conſuetudine iterum latè Kinſchot *reſp.*1.vti & Chaſſanæus *ad Conſuet. Burg.§.1.de ſucceſſ.num.*1.2.3.4.per ſaiſinam ſuſtinet ceſſare titulum *C. de edicto D. Adrian. toll.* quamuis communem ſententiam eſſe in contrarium patet ex ijs, quæ habet Tiraquell. *d.tr p.2. declar.7 n.*13.& Euerard. *vbi ſup.* ſaiſinam & aditionem eiuſdē dumtaxat virtutis eſſe dicit: Bellon. *ſupput. Iur c.*15 *lib* 4. nec aliud intendere quam diſponere aduerſus d. l. eum hæredes: & Bellon. *c.* 19.*n.* 6. *& ſeqq.* ſtricti iuris eſſe, & ſtrictè interpretandam.

15. Scriptus hæres conuenit aenonum poſſeſſorem ex edicto D. Adrian. toll.

Rectè ergo, vt *ex d.l.*1. legatarius rem legatam in manum hæredis redactam, mox vindicat; ita & hæres ſcriptus hæreditatē petet, & prouiſionale iudicium ex edicto *D. Adr. toll.* inſtituere poterit. nam & hoc competit contra hæredem ab inteſtato poſſeſſionem nactum. *gloſſa in l.2. C. de edict. D Adriani toll.* & conſtat *ex l. vlt. C eod. in fin.* vbi dicitur beneficium illius legis eſſe perpetuum, niſi præſcriptum ſit cauſæ principali: quare neceſſarium eſt, vt hæredes illi ab inteſtato poſſederint; factoque hæreditatis poſſeſſionem (ſine qua præſcriptio non procedit) apprehenderint. verb. legis, *ſiue qui miſſus eſt, ſiue qui antea detinens &c. niſi tantum temporis effluxit, quod poſsit vel poſſeſſori, vel qui miſſus eſt &c.* & *ibid. gloſſ. in verb. legitimè. & in caſu poſitione.*

17. Sic & ſaiſitum.

Poſſeſſione ergo actuali hæredis nulla eſt ratio vt potentior ſit ſaiſina.

Neque per id videbitur illuſoria reddi conſuetudo: non magis, quam ratio d. l. 1. aut vt prætor dat bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas. tametſi alioquin vnum beneficium conſumit alterum. *Cuiac. in Paratit. C. de edicto D. Adriani tollend.*

18. An coram Eccleſiaſtico, qui cognoſcit de validitate teſtamenti?

Itaque nonnullibi obtinet, vt eccleſiaſtici Iudices etiam inter laicos cognoſcant de validitate teſtamentorum: ſit ergo hæres ab inteſtato declaratus per Iudicem ſæcularem eſſe ſaiſitus; conueniatur coram eccleſiaſtico ſuper validitate teſtamenti: quod *in prima ſui figura ſine omni vituperatione appareat*, eoque *ex l. vlt. C. de edict. D. Adriani toll.* ille petat per prouiſionem declarari à Iudice eccleſiaſtico illud pro valido haberi, & effectum ſortiri debere: cum beneficia legum ciuilium etiam in foro eccleſiaſtico ſint recepta: *c.*1. *& tot tit X de noui oper. nunciat.* dicendum erit iuſtam eſſe, legitimamq; petitionem: tametſi ſæculares ægrè tolerabunt, vbi omnia iudicia poſſeſſoria, ſolis ſibi competere exiſtimant. ſed hoc ipſum aduerſus rationem legum eſt; quæ cauſæ continentiam in petitorio à poſſeſſorio vetant diſtrahi. *l. nulli, C. de Iud.*

Si obieceris iure non cognoſcere Iudicem eccleſiaſticum de temporalibus inter vtroſque laicos; reſpondeo nudè id verum eſſe: ſed agimus hic vbi ſiue ex intentione canonum, ſiue ex conſuetudine de validitate teſtamenti cognoſcit eccleſiaſticus: ideoque poteſt is incidenter cognoſcere de quo non poteſt principaliter.

Quamuis materia incidens fuerit temporalis. *c. prudent. X. de donat. inter. vir. & vxor.* cum & alioquin digoius trahat ad ſe minus dignum. *c. ſolite. c. illud. X. de maior. & obed. c. 3. X. de conſecr. Eccl. vel alt.*

CAPVT XXX.

De clerico feudi poſſeſſore.

1. Clericus feudi poſſeſſor coram domino ſeu curia conuenitur.

Feudi poſſeſſor clericus hodie eſſe poteſt, & ſeruire per ſubſtitutum: imo & Epiſcopus. *c. inter dilectos. X. de fid. inſtrum. in verb. Leuitardi Comitis quondam Epiſcopi vbi Baldus Marth. de iur. p.4. c.* 97. talis ergo poſſeſſor conueniri poteſt coram domino feudi. *c. cæterum X. de iud. c. vn. de ſtat. reg. in* 6. modo conſtet eſſe tale. quando enim controuertitur rei qualitas, in qua iuriſdictio fundatur, cognoſcit Iudex rei, quē actor ſequi debet: ſicut clericus laicum conuenit coram ſæculari: quamuis rem dicat eſſe eccleſiæ, ſi id laicus negat. *c. ſi clericus laicum. X. de for. compet.* ſic quamuis in Brabantia quæſtiones ſuper bonis amortiſatis ſpectent ad Iudicem Eccleſiaſticum; ſi tamen amortiſata negentur; cognoſcit ſæcularis ſuper amortiſatione.

2. Si quæritur an feudum ſit, cognoſcit iudex rei.

Feudali in cauſa feudi dominus eſt Iudex competens, ſeu illius curia aduerſus clericum etiam, & Eccleſiam *c.6.7. X de for. comp. Fragoſ. Regim. reip. l.2. d.4. §.4. n.5.* vtiq; de proprietate. non tamen de poſſeſſione: ſed hæc quæſtio, vt deferri ferè ſolet per mores ad Concilia Principum; ita mero iure intentari coram eccleſiaſtico volunt citati *à Dian. p.3. t.1. r.*59. *Vide quæ diximus ſupr. c* 28. *ex c fin. X. de iud.* Sed quid ſi de crimine feloniæ agatur ad effectum amittendi feudi? latè quærit Marth *de iuriſ. p.4. caſ* 89. citatis in vtramque partem authoribus: & verius videtur in crimine aduerſus leges feudi commiſſo, vt ſi rem feudalem eſſe negauerit; ſi iniuriam domino fecerit; ſi arcana reuelauerit; periclitantem deſeruerit; infidelis fuerit; coram paribus cauſam agendam eſſe: ex claris feudi legibus: *& c. cæterum. X. de iud. c. ex tranſmiſſa. c verum. X. de for. compet.* indiſtinctè in cauſis feudalibus clericum ad pares Curiæ remittentibus. cæterum ſi agatur de crimine, v. g. læſæ Maieſtatis, vbi per conſequentiam irrogatur confiſcatio bonorum, (pone feudi dominum ipſum Principem eſſe aut à ſupremo Principe etiam ius fiſci habere) tunc clericus coram Iudice ſuo Eccleſiaſtico eſt conueniendus, & damnandus, antequam feudi dominus manum apponat rei feudatariæ. nam perſonam clerici tangere non poteſt: ſed neque adhue poſſeſſorem vi deijcere, ſed vti requiſitione Iudicis Eccleſiaſtici. *Marth. ibid.*

3. Dominus ſeu eius curiæ eſt iudex competens in cauſa feudali.

4. Etiam quoad feloniam clerici.

5. Non aliud crimen, quod feudum non ſpectat.

6. Felonia clerici patrimonium

Enimuero feudi amiſſio, ex felonia clerici, ad patrimonium illius pertinet. nam bona eccleſiæ ob clericorum delictum fiſco non applicantur.

illius ſpectat; in Eccleſiaſticum tantum fructus quoad eius tempus amittuntur.

cantur; *clem. nolentes. verſ. nec ſciente. de hæret.* ſi tamen ad clerici v. g. Abbatis ſolius, menſam pertinet feudum, *eo*, inquit. §. *fin. de Capitulis Corradi. lib. 2. feud.* viuente, *& Eccleſiaſticum beneficium vel honorem habente, ad Regem pertineat: poſt mortem verò eius, (vel amotionem) ad ſucceſſorem eius reuertatur.*

7.

Ex inficiatione muniti ad feudi amiſſionem coram Paribus agitur: an feudalis res ſit cognoſcit ordinarius.

Dixi, ſi negauerit rem feudalem eſſe. huiuſmodi enim inficiatione feudum ammittitur. cæterum ſuper ipſa inficiatione non feudi dominus, ſed Iudex ordinarius cognoſcit, an res ſit feudalis. *arg. c. ſi clericus laicum. X. de for. comp. Marth ibid. n 26.* poſtquam autem determinatum erit feudalem eſſe; coram paribus quæretur an inficiatio fuerit digna commiſſi pœna: an aliqua iuſta ignorantia feudi excuſet amiſſionem.

8.

Ad fines oſtendendos clericus ad curiam vocatur.

An autem clericus feudatarius à directo domino vocari in curiam poſſit, vt feudi fines oſtendat? & dicendum eſt teneri clericum fines oſtendere, agnita conditione feudi; vt reliquos: & iuri ſtare, citra proteſtationem quæ pro contumacia accipitur, & vergit ad amiſſionem feudi. *Marth. de iuriſd. p. 4 caſ.* 183.

De reconuentione in cauſa feudali diximus. *ſup. c. 26.*

9.

Cuique domino de ſuo feudo clericus reſpondet; non alieno.

Diuerſos feudorum dominos clericus habens, an ſub vno de omnibus conueniri poſſit? communis etiam laico eſt quæſtio; & dicendum eſt, non cenſeri cauſarum continentiam: quæ radicem vnam, rationemque exigit: ſed diuiduas illas eſſe. *l. cum eiuſdem in fin. D. de ædil. edict.* adeoque cogi non poſſe ſub vno feudi domino de omnibus cauſam dicere. *Marth. de iuriſd. p. 4. caſ.* 189.

10.

Etiam ſuper feudali pignore.

In actione pignoratitia ſuper feudo clericus coram paribus curiæ conuenitur; in quantum realis illa eſt: in quantum autem perſonaliter agitur, ſeu ex contractu pignoris, magis decet vt inſtituatur actio coram Judice ordinario Eccleſiaſtico quoad clericum: ſæculari, quoad laicum. ſed ſi ſuper validitate ipſius contractus, an licitus, an vſurarius ſit, quæſtio oriatur; ad Eccleſiaſticum pertinet. & vt

11.

An feudalis contractus vſurarius ſit, cognoſcit Eccleſiaſticus.

alibi diximus generaliter de vſuris; & quotieſcumque queritur an actus, peccatum; an licitus ſit? item quis ſenſus ſit c. 1. X. *de feud. c. 1. in fin. c. 8. X. de vſur.* nuncupatim an, ſi feudum ſeruitium nullum debeat; ſi non annuum, ſed fortuitum aliquando, aut impar fructibus; an nihilominus feudi dominus fructus percipere, & in ſortem non imputare poſſit. quod ſi reali actum ſit ad reſtitutionem pignoris, & oriatur quæſtio de fructuum rationibus ſubducendis, tanquam acceſſoria ſequetur conditionem principalis: & clericus de illa; vbi de hac, reſpondebit. *Vide Marth. & citatos de iur. p. 4. caſ.* 191.

12.

Ab Epiſcopi Paribus appellatur ad ſuperiorem Curiæ dominum: ab Officiali ad Metropolitanum de iure.

Appellatio ab Epiſcopi Curiæ paribus (nam per hos iudicare debet: *c. fin. ne cler. vel monach. in 6.*) defertur ad Curiam ſuperiorem: ſi autem ipſe iudicat, ſeu eius Officialis, ad metropolitanum *c. romana §. debet. de appell. in* 6. de quo alibi diximus vix vſu id recipi. quaſi non iudicet, vt talis. *Vide Marth. de iur. p.* 4. *caſ.* 198. *Vide infr. hoc lib. c.* 79.

A rege aut Principe vaſallo an appelletur ad Papam *arg. c. ad apoſtolica. de ſent. & re iud. in* 6. Vide Martham *de iur p. 4. caſ.* 199. pendet ab inueſtituris, aut indicijs ſubiectionis reſeruatæ, vt ſunt cenſus, homagium, ligium, & tributa. *c. omnis anima X. de cenſ.* 13.

A Rege S. Apoſtolicæ vaſallo an appelletur?

Feudale fidelitatis iuramentum ſi quæritur an valeat, merito ad Iudicem Eccleſiaſticum defertur cognitio: non tantum reſpectu iurantis, qui ſpiritualiter obligatur; ſed etiam hæredum: an in eos transfuſa ſit obligatio obſeruandi contractus. *vid. Marth. p. 4. caſ. 162. c. intellecto & tot. tit. X. de iureiur. c. venerabilem. §. idem etiam X. de elect.* 14.

Feudale fidelitatis iuramentum ſi quæritur an ſit validum cognoſcit eccleſiaſticus.

Ex cauſa feudi fidelitatiſque obligati prælati an prius Papæ, Epiſcopo, an Regi, Principive obedire, ſeu accedere teneantur? rectè ait Diana *p. 3. t. 1. r.* 6. vinculum ſpirituale præualere temporali. *c. ſolitæ. X. de maior. & ob.* contingit tamen ex cauſa periculi quod ſit in mora, præſumptio ex reuerentia aſſenſu, ſæcularem prius adeundum eſſe, quam eccleſiaſticum. alioquin generale eſt, vt vocatus à duobus Iudicibus prius accedat eum, qui eſt maior. 15.

Prælatus vaſallus an prius Papæ, an Regi obſequatur.

Vaſallus non reuelans ſecreta, quæ intellexit vergere in perniciem domini, amittit feudum. *c. 1. §. præterea. quæ ſit prima cauſa beneficij amittendi.* quod tamen nullatenus extendi poteſt ad ſcientiam, quam habet feudi poſſeſſor ſacerdos ex confeſſione ſacramentali: quæ nullo caſu reuelationem permittit, ne maieſtatis quidem in crimine. ratio eſt in *c. ſi ſacerdos. X. de off. ordin.* quia non ſcit niſi ex purè Dei, non humana ſcientia. vt ne quidem ſi imaginaremur Papam mandare reuelationem; obedire liceret, quoniam obuiaret iuri diuino: atque obedire oportet Deo magis quam hominibus. *Marth. de iur. p. 4. caſ.* 194. 16.

Feudalis obligatio reuelandi quæ faciant ad perniciem domini, non ſpectat ad ſcientiam pœnitentialem.

Exceptionem in quantum facere poſſit competere clerico aduerſus Dominum, & Domino aduerſus clericum feudi poſſeſſorem *ex c. vnic. de not. feud. l. 2. & c. Odoardus. X. de ſol.* deducit Marth. *de iur. p 4. caſ.* 186. 17.

Priuilegium non excucienti niſi in quantum facere poſſit, habent dominus & vaſallus clericus.

Dominum & vaſallum ad paria duci, niſi in quibus eſt ratio diſparitatis, in Eccleſia ſeu clerico examinat Marth. *de iur. p. 4. caſ.* 187.

Vaſallos ideo clericos non dicendos tanquam obſides, clientes, ſeruitores; ſed potius fideles, ſalua dignitate. *arg. leg. fin. §. fin. verſ. ſedendi. C vbi ſenat.* 18.

Et ad paria ducuntur.

Feuda Eccleſiæ conceſſa non dicuntur exempta, ſed ſequuntur aliorum regulam illiuſque curiæ à qua dependent. *Marth de iur. p. 4. caſ.* 193. 19.

Clerici non rectè vaſalli dicuntur.

Feudorum iuriſdictionem Princeps minuere non poteſt, quaſi ex contractu competentem: quem Princeps debet ſeruare, ſicut priuati. iuriſdictionum autem terminos à ſe liberè conſtitutos, liberè poteſt figere, & refigere · cauſas committere, & auocare; ſubijcere litigantes, & eximere: iubere iudicare, & vetare: iuriſdictiones autem ex contractu competentes non poteſt auferre: niſi qua pleni- 20.

Feuda Eccleſiæ communem regulam ſequuntur.

21.

Etiam in nouis legibus feudalibus condendis, dummo-

tudine

de iuri Eccleſiæ non præiudicetur.

tudine poteſtatis, ex cauſa publica, alicui ſua bona poteſt auferre : ex publico compenſanda. attamen legem condere, vt poſſit pro directione iuſtitiæ; tum generalis, tum ſeudalis; ſupremitati Principis auferri non poteſt quæ in omnibus actibus, & contractibus cenſetur excepta. vt tamen Eccleſia feudataria per nouas leges minimum lædatur. *Marth. de iur p.* 4. *caſ.* 190. 196.

22. *An Princeps aduerſus feloniam, clericum reſtituat?*

Aduerſus feloniam an Princeps reſtituere poſſit, in præiudicium directi domini? *Vide latè Marth. de iur. p.* 4. *caſ.* 195.

Vacante Imperio adminiſtratio ad Papam pertinet. *c. ſi fratrum. ne ſed vac. in extrauag Ioan.* XXII. quamuis conſtitutio Caroli IV. Comiti

23. *Vacante Imperium an adminiſtret Papa, & vacante Papatu illius feuda Imperator?*

Palatino Rheni illam tribuit. ſed vereor ne hæc magis ſeruetur, quàm illa; aut c. licet *de for. compet. clem paſtoral. §. fin. de ſent. & re iud.* an autem vacante Papatu ſeuda papalia poſſit adminiſtrare Imperator? *Vid. Marth. & citatos p.* 4. *caſ.* 197. & iure quidē ordinario vt mortuo prælato adminiſtrat Capitulum; ita & mortuo Papa non deeſt Cardinalium collegium. alioquin vbi feudū ea lege conceſſum eſt, vt mortuo vaſallo fructus ſpectent ad dominum, donec ſucceſſor fidelitatem iurauerit; admitti poteſt, vt Imperator manum admoueat: ad terras autem nominatas in clem. *vnic. de iureiurand.* extendere non poteſt.

Feudum antiquum Eccleſia an in nouum

24. *Feudum antiquum an vt nouum Eccleſiæ concedat?*

concedere poſſit? aut contra nouum iure antiqui? *Vide c.* 2. *X. de feud, & ibi dd. Marth. de iur. p.* 4. *caſ.* 200.

CAPVT XXXI.

De retractu.

1. *Ius retractus actiuum clerico competit, an & paſſiuum?*

IVs congrui ſeu retractus clericis actiuè concedi deciſum eſt *in c. conſtitutus. X. de in integrum reſtitut.* an etiam paſſiuè aduerſus illos exerceatur? controuerſum. *Diana p.* 3. *tract.* 3. *reſ.* 43. & rectè quidem negare videretur Diana, ſi ex ſolo laicorum ſtatuto, quaſi priuilegium concederetur : quod illo vti in fauorabilibus; non vti poſſint in odioſis : at verò d. c. conſtitutus retractum agnoſcit iuris eſſe conſuetudinarij. adde & natum ex ſimili diuino poſitiuo. *Leuit. c.* 25. hodieque vbique ferè gentium receptum. eoque non iam odioſum ſed fauorabile : & ferè non in perſonam; ſed rem dari : vtique vt res vendita retrahi poſſit; oblato per agnatum pretio. adeoque cum ea qualitate res iure affecta ad emptorem clericum venerit; non poteſt videri iniuria, ſi cogatur retrahenti remittere.

2. *Conuenitur vbi in rem actio exerceri debet.*

Qua eadem ex cauſa, quod ius conſuetudinarium retractus reale ſit, ſi quæratur, vbi clericus ſuper eo conueniri debeat? reſpondendum eſt; vbi in rem actio exerceri debet. eoque per conſuetudines paſſim præſcripta eſt huiuſmodi actioois inſtituendæ formula: quomodo deſiderium ſuum agnatus proponere debeat, coram Iudice rei ſitæ : quomodo offerri pretium : quomodo denuntiari emptori. quæ niſi ſtrictè ſeruetur, intelligitur retrahens iure ſuo cadere.

CAPVT XXXII.

Clerici exemptio an ceſſet in clerico turbante iuriſdictionem laici, correo, ſæuis & enormibus immixto, læſa maieſtate, violatore pacis, & quid de bonis, & accuſatione?

REpetita hìc volumus quæ c. 7. & ſeq. dicta ſunt. Porro iuriſdictionem ſuam

1. Iudex eccleſiaſticus coërcet laicos iuriſdictionem ſuam turbantes.

turbantes poteſt Iudex eccleſiaſticus etiam per cenſuras coërcere. *c. dilecto. de ſent. excom. in* 6. *c. ſignificaſti X. de off. deleg.* M. Ant. *Gen. in prax. c.* 11. id etiam firmat in offendentibus curſores curiæ eccleſiaſticæ. vt omoibus magiſtratibus conceſſum dicitur iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iudicio. *l.* 1. *D. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit.* eoque Ceuallos *de cog. per viol. l.* 400. *nu.* 5. negat eccleſiaſticum vim facere procedendo per cenſuras, aduerſus laicum turbantem ſuam iuriſdictionem. Sed hic ex edicto 4 *oct.* 1540. quomodo recurrendum ſit ad regia Concilia diximus *in Iur. pont. nou. anal. de for. comp. n.* 25. *& ſeq.* quod autem id inferat Guttier. ex eo, quod contrariorum eadem ſit diſciplina, & Reges clericos regiam iuriſdictionem turbantes poſſint expellere; ex facto quidem procedit : cum habeant manum armatam; non iure. M. Ant. Gen. in prax. *c.* 76. *vt alibi diximus. & diſertè ſtatuit Vrbanus VI.* 4. *id. dec.* 1362. *quam conſtitutionem refert Petrus Matthæus in ſeptimo decret de for comp. c.* 2. eoque prætextu vſus eſt Henricus II. Angliæ Rex aduerſus Thomam Cantuarienſem. *de qua re latè Baron. in Annal. Monomachia & Dialogus Richardi Brunei.*

2. Hic recurritur ad Principem.

3. Non coërcet laicus clericum.

4. Niſi vis fiat ac ſeditio.

Quod ergo turbans iuriſdictionem regiam, ſeu cuiuſuis Iudicis, clericus ex ciuili quidem iure *l. addictos C. de Epiſc. & cler.* coërcetur per Judicem ſæcularem: ſed & agit de his, qui per vim damnatos eximunt ſupplicio : etſi tanta fuerit, vt bellum videatur, mandat deferri ad Imperatorem : & ſcire Epiſcopos ad culpam ſuam redundare, niſi clericos, & monachos ſuos cohibuerint. Vt ex huiuſmodi caſu ſingulari non rectè ſtatuatur regula communis : minus derogatio canonum clericos eximentium, ſine huiuſmodi exceptione. præterquàm, quod ſi priuato liceat vim vi repellere, multo magis id permiſſum ſit Iudici, executionem ſui officij vi, & iudicio defendere. cum etiam prætor edixerit; *Ne quis eum qui in ius vocatur eximat. D. eo tit.* quanto magis ritè damnatum ad iudicium ductum? tueri ergo ſæcularis iuriſdictionem ſuam poteſt; non punire

nire clericum. *Dian. p. 4. t. 1. r. 77.*

5. Clericus vt trahat correum laicum, non contra.

Correus cum laico clericus laicum trahit, vt coram Eccleſiaſtico conueniri poſſit. *c. Ioannes. X. de teſtam. c. per tuas. X. ſde arbit. & quæ plura citat Marth. de iur. p.* 4. *caſ.* 118. *Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q.* 69. ita tamen, ſi res ſint indiuiduæ. *vt ibid. nu.* 8. *& ſeqq.* quod idem in clerico & laico criminis correo deducit Marth *caſ.* 119. *per legem Aithales. D. de falſ. ac ulias.* Neque obeſt lex *ſi quis vxori in princ. D. de furt.* vt vxor furti non teneatur, ſed rerum amotarum: & qui opem tulit, furti teneatur. neque filius patri teneatur furti, vt opinatur *ibid.* quoniam diſpar in vxore, & opem ferente ratio, nomen actionis, & criminis diuerſum facit: alios effectus identitatis non tollit. adeoque cum inter ſe perplexum eſt vtriuſque negocium, eaque cauſæ continentia, vt diuidi non rectè poſſit; merito ad eundem Iudicem magis dignus trahet minus dignum, alioquin ſæcularis Iudex, quamuis clericum ad ſe trahere non poſſit; reum laicum non omittet. *Ceuallos com. q.* 897. *num* 567. quamuis ex Scacia ait Diana *p.* 3. *t.* 1. *r.* 1. S. Cong. cenſuiſſe clericum & laicum violentiæ mulieri illatæ reos, ad eundem Iudicem miſſos.

6. Clericus ſæuis, & enormibus ſe immiſcens, ter monitus, vt laico ſubdatur?

Sæuis & enormibus clericus ſe immiſcens non eo ipſo ſubditur Iudici ſæculari: ſed ſi ter monitus non ſe corrigat, incedens in habitu, & tonſura. *c. in audientia in verb. tertiò commonit. c. in audientia. in fin. c. contingit. eod. c. fin. X. & clem. 1. de vit. & honeſt. cler.* eoque refert Martha *de iuriſdict. p. 4. caſ.* 135. *& citati apud Dian. p.* 3. *r.* 1. *r. vlt.* priuilegia Principibus conceſſa trinæ monitionis nonnihil derogatoria. quæ ſi ex lege competerent; ex priuilegio poſtulari non deberent.

Neque obſtat c. perpendimus. *de ſentent. excomm.* cum factum *ibidem* propoſitum reprobetur, cum pœnitentia competens iniungi mandatur; & rei ſatisfactionem obtulerant: vt in ſupplemento narratur: iniuriâ ergo, non iure feciſſe ſe agnouerant. *Vid. Dian. p.* 1. *t.* 2. *r.* 23. & de religioſo profeſſo, enormibus immixto. plenius *r.* 129. *& Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 75.

7. Clericus læſæ maieſtatis reus.

Læſæ Maieſtatis crimine an clericus Principi obſtringatur? odioſa quæſtio eſt. *Vide citatos à Diana p.* 3. *t.* 2. *r.* 19. certum eſt hoc crimen non committi niſi à ſubdito: *clem. paſtoral. §. cæterum. verb. non ſubfuit. de re iud.* ſiue origine, ſiue domicilio. *argumento à contrario ſenſu d. clem. in verb. continuum & notorium domicilium habens.* atqui clerici dicuntur etiam domicilium habere in dominio, & iuriſdictione Principum. *c. fin. in verb. qui ſub ipſius iuriſdictione. de off. deleg. in* 6. videri poterunt ergo in hoc crimen incidere. ſed domicilium reſpectu clerici non ſubijcit illum, niſi ſuperiori Eccleſiaſtico. Vbique terrarum iure ſunt exempti. neque verò res, quas clericus poſſidet, quamuis feuda, perſonam clerici ſubijciunt: ſed naturæ ſuæ illam relinquunt. vt ſecundũ contractus, & inueſtituras, quæ imperium non tribuunt, cedant. *d. clem. §. denique* iure ſanè voluntarius eſt hoc crimen vindicari per Iudicem Eccleſiaſticum, non laicum. *c. ſi quis laicus.* 22. *q.* 5. vbi degradari præcipitur. quod etſi Martha *de iur p.* 4. *caſ.* 133. *nu.* 33. de verbali dumtaxat intelligat: quod in pœnis benignior ſit interpretatio facienda: *c.* 49. *de reg. iur. in* 6. & conſpirantes honore clericali tantum priuentur: *c. coniurationem. cum ſeqq.* 11. *q.* 1. tamen ſi in perſonam ipſius ſupremi Principis commiſſum ſit delictum, merito degradatio actualis infligitur: & curiæ ſæculari traditur: ob delicti nimiam grauitatem. *Vide citatos à Diana p.* 3. *t.* 1. *r.* 16. *r.* 30. eoque recidit in poteſtatem Iudicis ſæcularis, qui antea illum attingere non poſſit. & verò canones hoc crimen, quantumuis graue, & quamuis propriè loquendo, maieſtatis eſſe daretur, diſertè non excipiunt. & *in c. imprimis.* 2. *q.* 1. Stephanus Epiſcopus de crimine maieſtatis accuſatus fuit, cognouerunt Epiſcopi: & delegat D. Gregorius. cum in regno Neap. monachus Turcæ vrbem prodere moliretur Clemens VIII. cauſam Nuncio, & Conſiliario regio clerico commiſit. *Marc. Ant. Gen. in prax. c.* 73.

Non diffiteor, ſi dicamus exemptionem cleri non eſſe à iure diuino, & eccleſiæ ordinatione; ſed magis priuilegio Principum: videri poſſe in ſuam ipſorum perſonam machinaturos clericos intentione Principum comprehenſos non eſſe: & diſputare hîc nolim; an finis ſpiritualis poteſtatis eccleſiaſticæ hoc in caſu neceſſariam exemptionem faciat: neque an praxi contrariæ, pluribus Europæ locis, ſpecialioribus vijs obſiſti deberet; quàm per generales canonum, aut Bullæ cœnæ reprobationes ſanè quomodocumque exemptionem ſuſtineamus, manet tamen fomes aliquis ſuperioritatis regiæ, & ſubiectionis clerici, qua parte eſt ciuis; naturali ratione ſubditus; quamuis, vt clericus, priuilegio exemptus: aliuſque à clerico debetur reſpectus naturali Principi, quàm Regi externo.

Quoad bona verò, præſertim feudalia, non ita impreſſa eſt illis ſanctitudo, ſicut perſonis 8.

De bonorum clerici confiſcatione ob læſam maieſtatem.

character clericalis: eoque ſi propius attingi illa contingat à Iudice ſæculari, quam perſonam; minus oppugnat rationem exemptionis, quam ſi, quoad perſonam: per hanc ceſſare diceremus legem *quiſquis. C. ad leg. Iuliam. Maieſt.* ad quam rationem etiam expendendum eſt, quod ait gloſſa *in c. ſatis peruerſum. diſt.* 56. *alijque citati à Marth. de iuriſdict. p.* 4. *caſ.* 133. *nu.* 18. filium clerici, tanquam non ſubditi, non teneri ex d. l. quiſquis, quatenus filij reorum læſæ maieſtatis infames etiam fiunt; & pœnam ad poſteros etiam tranſmittunt. infames etiam per canones habentur. *omnes*, inquit c. infames. 6. *q.* 1. *quos Eccleſiaſtica vel ſæculi leges infames pronuntiant: vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam prouocant.* ſed omiſſa hac odioſa ſubtilitate in criminibus, quamuis grauiſſimis, exaudiri æquum eſt il- 9.

Cognoſcit Iudex Eccleſ. de crimine.

lud Ioannis Papæ *in c. ſi Imperator diſt.* 96. *non à legibus publicis, non à poteſtatibus ſæculi; ſed à Pontificibus & ſacerdotibus omnipotens Deus chriſtianæ*

religionis

religionis clericos & ſacerdotes voluit ordinari, & diſcuti. quæ eo magis recipienda ſunt, dum non perſona Regis offenditur, ſed authoritas; infringendo v. g. eius ſaluum conductum; *de quo Marth de iur. p. 4. caſ.* 134. vel eius dumtaxat conſiliarios, officiarios &c. offendendo.

10. Accuſator clericus vt in cauſa ſanguinis eſſe non poſſit, neque poteſt de calumnia à laico condemnari; ſed in expenſas litis.

Accuſator clericus eſſe non poteſt in delictis grauioribus. *c. his à quibus.* 23. *queſt.* 8. *c. ſacerdotes.* 2. *quaſt.* 7. ſub pœna carceris: *d. c. de his.* & irregularitatis, ſi ſequatur pœna ſanguinis. *c. ſentent. X. ne cler. vel monach.* nec vnquam ad vindictam publicam, ſed ciuilem dumtaxat iniuriæ reparationem. *c. poſtulaſti. X. c. prælatis de homicid. in* 6. ſub proteſtatione, quod non exigat vindictam ſanguinis. quæ tamen proteſtatio non iuuat teſtem clericum. quia illic prohibetur contra laicum recipi eius teſtimonium in foro, ſed tantum in Eccleſia. *c. teſtimonium* 11. *q.* 1. & fauorabilius eſt permitti clerico actionem, ne damnum faciat; quam teſtimonium, quo ſe immiſceat rei alienæ. quod adeoque ei prohibitum eſt ſine prælati licentia in ciuilibus negocijs, & cauſa iuſta. ſed ſi eccleſiæ, ſuam, vel ſuorum cauſam proſecutus, licitè accuſauerit. vel aliàs illicitè ſeobtulerit; quærunt an de calumnia puniri, vel in expenſas damnari poſſit? *citati apud Mart. de iuriſdict. p.* 4. *caſ.* 136. *nu.* 10. & de calumnia quidem puniri ne poſſit, iuſtè recipitur: propter exemptionem clerici, & ea, quæ ſuprà diximus de clerico delinquente coram Iudice laico: quoad verò expenſas, æquius eſt vt poſſit. quia, etſi ea condemnatio pœna ſit temerè litigantium; tamen cohæret cauſæ partium, de qua qui cognouit Iudex, vnicuique ſuum per ſententiam tribuere debet: non minus hac in cauſa; quam quotieſcumque clericus actor ſecutus eſt forum laici.

11. Clerici bonorum publicatio, vt fiat, & cui applicetur?

Publicatio bonorum clerici, ſi ex delicto facienda eſt, quæritur cui ſit applicanda? fiſcum habere Eccleſiam apertè dicitur *in c. nolentes. de heret. in clem. in verb. fiſco etiam Eccleſiæ applicare. c. excommunicamus. §. damnati. l ſi quis presbyter. C. de Epiſc. & cler.* vbi, atque alibi inter bona diſtinguitur, vnde nam ſint profecta. & latè tractat Marth. *de iuriſd. p.* 4. *caſ.* 137. *Fragoſ. Regim. reip. l.* 2. *d.* 4. §. 4. *m.* 31. hic ſufficiat, ob delictum clericorum attingi non debere bona eccleſiæ. *d. clem. nolentes.* ipſorum bona ex ſtipendijs eccleſiæ quæſita, applicantur Eccleſiæ. *d. § damnati.* qui tamen loquitur generalioribus verbis: *bona damnatorum,* inquit, *ſi laici fuerint confiſcentur: ſi verò clerici; applicentur Eccleſijs, à quibus ſtipendia perceperunt.* ſed an generalitas illa reſtringenda ſit per illam deſignationem *à quibus ſtipendia* (quo verbo tam fructus, quam diſtributiones ſignantur) *receperunt,* an verò, non cauſa ibi applicationis innuatur; ſed tantum deſignatio ad tollendam inter eccleſiam originis, domicilij, delicti, beneficij controuerſiam, vt maneat de cætero regula, *ex d. l. presbyt.* vt bona cedant Eccleſiæ: exceptio in ijs, quæ d. lex proſequitur? & verius eſt præter d. eccleſiarum diſtinctionem omnia relinqui priori iuri, de quo benignius Martha *vbi ſupr.* quam praxis admittat.

12. Clericus pacis violator quomodo & à quo puniendus?

Violator pacis clericus bannitur, proſcribitur, viginti libris punitur. §. *ſi clericus. de pace tenend.* ſed illa conſtitutio merito irrita cenſetur. *Marth. de iuriſdict. p.* 4. *caſ.* 140. neque enim criminaliter puniri clericus à laico poteſt. obſtantibus œcumenicis canonibus. neque in eo tantum prolabitur; ſed & mox in principio probationem indicit per duellum: contra ius diuinum: explicatum etiam per eccleſiæ canones. *tot. tit. X. de purgat. vulgar.* ideoque ſecus hodie in Camera Imperij ſeruatur vt refert *Gail. de pace pub. l.* 1. *c.* 1. vt qui ab Imperatore feuda ſeu regalia habent in ijs puniantur, non banno & pœnis laicorum; ſimplices verò clerici coram ſuo ordinario conueniantur. idque habeat conſtitutio hodierna ſuper pace publica. quare etſi in cauſa fractæ pacis declinatoria exceptio locum non habeat; ſecus tamen ſit in clerico. *idem c.* 11. *nu.* 6. ſicut etiam his negatur accuſandi facultas in cauſa fractæ pacis: ex ratione eorum quæ mox *num.* 10. diximus: clericis autem Imperij Principibus conceditur. *Gail. ibid. c.* 8. ſed per canones pacis violatores deponuntur. eandemque pœnam comminatur Alexander III. Epiſcopis, qui non allaborant quantum poſſunt, vt pax turbata coaleſcat. c. 1. X. de treuga. *Vide Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 77. cogita, quid ſenſerit de illis, qui arma cient, & ipſi pugnant.

CAPVT XXXIII.

De cognitione rerum ſacrarum. De ſacramentis.

1. De ſacramentis eorumque adminiſtrandis omnis cognitio ſacra.

A Chriſto inſtituta eſſe omnia nouæ legis ſacramenta; per eadem omnem veram iuſtitiam vel incipere, vel cæptam augeri, vel amiſſam reparari; non omnes chriſtianos omnium eſſe adminiſtros; receptoſque eccleſiæ catholicæ ritus aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro libitu omitti; aut in nouos alios per quemcumque etiã eccleſiarũ paſtorem mutari non poſſe, ſub anathemate definitum eſt à Concilio *Trident ſeſſ.* 1. *in canonibus ibidem propoſitis.* vt tractatio hæc ſit ſacroſancta, ſpiritualis; & quæ ſubijci omnino nequeat laicæ poteſtati, adeò quidem, vt quamuis matrimonium etiam contineat contractum humanum, eoque cenſeantur illius miniſtri ipſimet contrahentes; tamen & antiqui canones illius iudicium ſolius eccleſiæ eſſe declarauerint. *c. multorum* 35. *q.* 6. *c. auditis. de præſcript. c. accedent. de exceſſ. prælat. latè Couar. de mat. c. vlt.* §. 12. ac denique Concilium *Trid. ſ* 24. *de mat. can.* 12. detonuerit his verbis; *ſi quis dixerit. cauſas matrimoniales non ſpectare ad Iudices eccleſiaſticos anathema ſit.* non tantum quoad hæreticorum doctrinam, quæ matrimonium ſacramentum eſſe negat; ſed etiam

2. Singularis etiam matrimonij cuius hic multi caſus.

quoad

quoad iuriſdictionem, vt ne quidem de eo cognoſcat laicus, quatenus eſt contractus ciuilis, nunc factus altioris naturæ. *Diana p. 7. t. 1. r. 24.* vt ne quidem incidenter coram laico cauſa matrimonialis tractari poſſit. *c. tuam. de ord. cognit. c. Later. qui filij ſunt legit. c. penult. de in integrum reſtitut.* vti nec quælibet ſpiritualia. *c. contingit. X. de arbit.* ſolius ſit eccleſiæ impedimenta matrimonij ſtatuere. *Sanchez latè de matr. l. 7. diſp. 1. n. 3. Diana p. 5. t. 1. r. 16. Pontius de matrim. l. 7. c. 2. num. 3.* ſed & hic illo rectius, quod eo ipſo, quod ea materia à Chriſto ſacra facta eſt, iam extra iuriſdictionem, & poteſtatem ſæcularem ſit: cum ille poteſtatem admitteret, niſi ſibi eccleſia reſeruaſſet. *Diana p. 2. t. 2. r. 127. & latius p. 7. t. 1. r. 23. 24. 25. 26.* vnde & quædam à iure ciuili vetita, aut permiſſa, canones correxerunt. *Vide Azor. Inſtit. mor. p. 1. l. 5. c. 20.* & quæ iure ciuili ſtatuta ſunt, reprobarunt. *c. fin X. de ſecund. nupt. & quæ citauimus in Conſult. can de ſponſal. & matrim. conſult. 11.* eaque ſententia manifeſtè proponitur à Concilio *Trid ſ. 24. de reform. matr. c. 1.* dum decidit matrimonia clandeſtina liberè contracta, rata & vera eſſe matrimonia; *quamdiu*, inquit, *Eccleſia illa irrita non fecit*: non Principes. eoque irritat, & inhabiles reddit contrahentes citra formam d. c. 1. ideoque & ſolius eſt eccleſiæ de matrimonio cognoſcere. quia cuius eſt legem ferre, eiuſdem eſt interpretari: cuius canones condere; eius & explicare. *l. omni innouat. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* cuius ſtatuere; eiuſdem & cognoſcere. ſtatutum enim, interpretatio, & cognitio vires ſumit à poteſtate ſtatuentis: eidemque commenſuratur. *Euerard. conſ. 136. num. 20.*

3. Vt neque circa acceſſoria matrimonij ſæculares ſtatuant, ſiquod hæc principali impedimentum fieret.

Sicut ex defectu poteſtatis Principes ſtatuere nequeunt matrimonij impedimenta; aut pœnis diſpenſationes pontificias impedire; *ibid. r. 17.* ex eademque cauſa infert Pontius *vbi ſup. n. 4.* ita neque circa acceſſoria matrimonij ſtatuere poſſe Principes ſæculares: ſi ex eo acceſſorio impedimentum fieret principali: ſin minus, neque ſubſtantia matrimonij tangatur; poſſe: v. g. circa dotem, illius lucrum, donationes inter coniuges, ſponſalitiam largitatem, & ſimilia. *Diana vbi ſup.* Vt filia nubat de conſilio Caij, quod, vt pater, *L. Titio centum. §. 1. D. de condit. inſt. l. 2. C. de Inſt. & ſubſt.* ita ſtatutum decernere poteſt. *citati à Martha de iuriſd. p. 4. c. 1. c. 70. num. 12.* ita, ſi non nupſerit, habeat hoc illudve lucrum: *auth. cui relictum. C. de indict. Vid. Martha ibid. num. 17.* ne ſecundo nubens ſuccedat filia: *ex Baldo ibid. 27.* Vnde cenſenda ſunt & hæc ſtatuta inualida; ne qua extra territorium nubat: *Diana & citati p. 2. t. 2. r. 56.* ne forenſi non ſuſtinenti onera ciuitatis: *Curt. ſen. apud Marth. d. c. 70. n. 22.* ne intra tempus luctus: *c. fin. X. de ſec. nupt.* ne poſſint filijf. nubere ſine conſenſu patris *citati apud Marth. d. c. 70. n. 5.*

4. Non autem ſi iuuent intentionem Eccleſiæ. vt in matrimonijs filiorum ſine parentum conſenſu.

Non in eodem mox gradu ſunt edicta, vel ſtatuta pœnam imponentia filijsfamilias, ſi ſine parentum; minoribus, ſi ſine tutorum authoritate matrimonium contraxerint: quod, vt ait Concilium *Trid d. c. 1.* Eccleſia illa matrimonia ſemper deteſtata fuerit. quatenus tamen pœnæ reſtringantur ad illa matrimonia dumtaxat, quæ eccleſia fuerit deteſtata. vt nullatenus videantur officere libertati matrimonij; ſed tantum pœnis adiectis iuuare eccleſiæ deteſtationem, ideoque edicta hic Caroli V. 1540. & Philippi IV. 1623. à pœnis excipiunt illos, quorum cum parentes aut tutores irrationabiliter diſſentirent, Magiſtratum adierunt, qui cauſa cognita iudicium parentum, tutorumve corrigendo, fecerit contrahendi facultatem. de his egimus *in Notitia Iuris Belgici de ſponſal. in Iuris Pont. nou. anal eodem tit. nu. 5. & Conſult can. eod. conſ. 12.* de controuerſia autem ex iure, vide citatos à *Diana p. 2. t. 2. r. 74. 104. Marth. de iuriſd p. 4. cent. 1. c. 70. Fragoſ Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 2.* Diximus autem ſub magiſtratu debere comprehendi & eccleſiaſticum. quod iuuat d. ratio, quod ad illum propius ſpectet interpretari eccleſiæ deteſtationem, vbi locum habeat, vbi non habeat.

5. In clandeſtinis.

Eodemque modo cenſendum eſt de ſtatutis pœnam imponentibus clandeſtinè contrahentibus: non quidem nullitatis; quia illa eſt extra poteſtatem laicam, vt diximus, ſi circa ſacramenti ſubſtantiam ordinatur; ſed cauſam lucri alicuius nuptialis, aut ſimilis. ideoque edictum Bleſenſe irrogans nullitatem ob omiſſas denuntiationes, eſt irritum. quia ad ſolam eccleſiam id ſpectat. *d c. 1. de reform. mat. Trid. in verb. quamdiu Eccleſia illa irrita non fecit*: Eccleſia autem tantum illa irritauit, quæ ſine parocho, & teſtibus; nō quæ ſine denuntiationibus fierent. quod autem ex iure vetere mutatum non eſt, incorrectum maneat oportet. quia tamen & illa prohibuit *d. Concilium Trident. & Lateranenſe*, ſi ſtatutum pœnam tantum temporalem adiungat ad iuuandam eccleſiæ intentionem, tanquam exequendo decretum eccleſiæ; non ita poteſt improbari. *Couar. de cognit. per viol. p. 2. quæſt. 19.* etſi diſſentiat Martha *de iuriſdict. p. 4. cen. 1. c. 71.* ſed rectius Sanchez *de matrim. l. 3. diſput vlt.* vbi etiam ait Iudicem ſæcularem clandeſtinè contrahentes ab Eccleſiaſtico puniitos, ſed non ſatis, poſſe condignius punire. *arg. c. 2. X. de maled. d. c. felicis. X. de pœn.* quod generatim negat Diana *p. 1. t. 2. r. 107. ob. l. ſenatus. D. de accuſ.* vtique cum lex aut canon aliter non expreſſit: aut vt puniat vterque Iudex ſecundùm qualitatem iuriſdictionis: vt vnus canonicas, alter temporales pœnas imponat. ſed de hoc alibi.

6. Obligatis contrahere tergiuerſantibus. Si nulla cauſæ cognitione opus ſit.

Pari ratione ſi agatur de mera coactione ſponſorum, vt progrediantur; vide citatos à Diana *p. 2. t. 2. r. 130.* vel coniugum diuertentium, vt regrediantur: *c. non eſt. X. de ſponſal.* ſæcularis, brachio ſuo Eccleſiæ decreta iuuando, poterit pœnas infligere: dummodo ſanè nihil iuris miſceatur: id eſt nullatenus de iure obligationis ſponſalium, aut iure diuortij, tanquam iure, vel iniuriâ facti, ab vlla parte propohatur. Vnde nec ſuper ſponſæ ſequeſtratione ſtatuet. *Dian. ibid. r. 131. Vide c. accedens. X. de procur. de quo egimus in Reſponſ. de Iudic.*

r. 2. M.

r. 2. Marc. Anton. Genuen. in prax cap. 15.

7. An de facti meri quæſtione, an contractum ſit?

Vnde cum de mero facto, an ſcilicet de facto, non autem an ritè ſit contractum matrimonium, quæritur; ſatis quidem probabile eſt mixtæ cognitionis eam controuerſiam eſſe. *Vide Mattham & citatos p. 2. c. 8. n. 16. & ſeqq. & Sanches d. diſp. vlt. l. 3. de matr. Fachin. controu. l. 1. c. 44. Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 13. n.* 141. verius tamen de iure ſolius Eccleſiæ eſſe. nam quod ex Marci deciſione Martha dicit in quibuſlibet merè eccleſiaſticis articulis ſuper mero facto cognoſcere laicum; aduerſatur c. ſi Iudex *de ſentent. excommun. in 6. §. fin.* vbi & facti eſt quæſtio, an quis ſe publicè pro laico geſſerit, pro tali reputatus fuerit; & tamen cognoſcit Eccleſiaſticus: & interim *quiuis proceſſus Iudicij*, inquit, *penitus conquieſcat*: nitius verum eſt, quod dum de ſucceſſione agitur, poſſit de incidenti Iudex ſæcularis cognoſcere: quia contradicit c. tuam X. *de ord. cognit. c. cauſam. qua. & 2. X. qui filij ſint legit.* vbi agitur de ſucceſſione, & Eccleſiæ tribuitur cognitio matrimonij, vnde ſucceſſio dependet. ſed neque verum eſt, quando non inter coniuges, ſed tertios incidenter agitur de matrimonio, poſſe cognoſcere ſecularem, vt iterum vult Martha, *d. c. 8. n.* 16. quia non deſinit ſpiritualis eſſe quæſtio, quotieſcumque de ſubſiſtentia matrimonij quæritur; ex eaque quæſtio ſæcularis dependet: nec tollitur incapacitas laici. & in d. c. cauſam non inter coniuges, ſed inter tertios, & nepotes de matrimonio aui quærebatur. *& in d. c. tuam* de matrimonio matris, & alibi paſſim *tit. qui fil. ſint legit.* Et hæc hodie minus controuerti debent, cum non amplius ex ſolo partium contractu, ſeu conſenſu oritur matrimonium; ſed eſt ſeruanda forma Concilij Trid. *de mat. ref. c. 1. ſeſſ.* 24. multa exigens, vt naſcatur matrimonium ijs ex facto ſeruatis: quæ inſtituto, & materia, & obiecto ſunt ſpiritualia. accedit quod Concilium *Trident, de matr. can.* 12. anathematizat eos, qui negant cauſas matrimoniales ad Eccleſiam ſpectare: at eæ dicuntur non tantum cum de iure, ſed & cum de facto quæritur: *c. forus. X. de verb. ſignif.* quodque idem Concilium *ibid. c.* 10. ait. *res ſancta eſt matrimonium; & ſanctè tractandum*; ideoque videtur, non in prophanis iudicijs.

8. An de poſſeſſorio coniugij?

Multo magis dicetur ſolius eſſe Eccleſiæ cognitio, quæ de poſſeſſione coniugij inſtituitur, quippe iuſtificari ea debet ex titulo, qui ſpiritualis eſt, & ſacramentalis: quod pertingere non poteſt laicus. *Molin. tract. de rit. nupt. l. 2. dif. 10. num. 19. citatus à Diana p. 1. t. 2. reſol. 55. Wameſ. cent. 1. conſ. 42. nu.* 9. etſi diſſentit Theſaur. *def.* 117. *& Martha p. 2. c. 8. num. 38. & citati. Gutier. can. qq. l. 1. c. 34. num.* 45. alijque. incapaces enim ſunt laici huiuſmodi ſpiritualis cognitionis non tantum incidenter; *d. c. tuam*, ſed etiam ſummariè diſcutiendæ. *Dian. d. t. 2. r.* 110. vt nec per viam delegationis, niſi Pontificiæ ex certa ſcientia, capaces fiant. *idem r.* 12. & quamquam in poſſeſſorio retinendæ, vel recuperandæ beneficij aliter paſſim ſeruetur; mero tamen iure ſecus cenſendum diximus *in Iur. pont. nou. anal. de cauſ. poſſ. & prop.* Imo an quis ex habitu, & tonſura ſit in poſſeſſione clericatus, non rectè iudicatum apud Paponem rectè ait Diana *p. 3. t. 1. r.* 10, 15. aduerſus d. c. ſi Iudex. quod eo magis obtinet quod cenſura veſtis clericalis ad eccleſiaſticum Iudicem ſpectet. *c. clerici. & tot. tit. de vit. & honeſt. cler. Diana p. 3. t. 1. reſ.* 63. *diximus ſupra c. 18. num.* 5. ſed & ſola clericatus poſſeſſio exceptionem declinatoriam tribuit: donec ſuper quaſi proprietate pronuntietur. *Vide Dian. p. 3. t. 1. r. 48. Aufrer. ad Capell. Tolos. q.* 117.

Porrò temporale acceſſorium rei ſpiritualis, eccleſiaſticæ cognitionis fit per cauſæ continentiam: quæ diuidi non debet. *l. nulli. C. de iud. qui de matrimonio*, inquit c. prudent. *X. de donat. inter vir. & vxor. principaliter cognouiſtis; & de dote, quæ eſt cauſa incidens, acceſſoriè cognoſcere valuiſtis, & ſententialiter definire.* 9. An de temporali acceſſorio ſpiritualis?

Huc etiam pertinet, vt ſequeſtratio puellæ, de cuius matrimonio, & ad eam neceſſaria libertate, diſputatur, ad Iudicem eccleſiaſticum ſpectet. *Diana & citati p. 1. t. 2. r.* 131. adeo, vt ſi cuius potentia timeatur, extra locum domicilij educi, & loco tuto ſequeſtrari queat. *ibid.* Spectat huc etiam vt laſciuiæ quæ circa matrimonium fiunt compeſcantur. Sic Concilium Laodic. can. 53. non oportet, inquit, Chriſtianos euntes ad nuptias plaudere vel ſaltare; ſed venerabiliter cœnare vel prandere, ſicut chriſtianos decet. *Notum eſt*, inquit Auguſtin. *l. 3. aduerſus Parmen. omnibus nugaces & turpes ſaltationes ab Epiſcopis ſolere compeſci.* eaque in re valde laboraſſe Auguſtinum refert Baron. In Ann. ad ann. 418. quare & Concilium *Trid. ſeſſ. 24. de mat. c.* 10. ſolemnitates nuptiarum certis temporibus prohibet; quibus permittit, *Epiſcopi*, inquit, *vt ea qua decet modeſtia, & honeſtate fiant, curabunt.* 10. De puellæ ſequeſtratione, pro libertate matrimonij.

De ſacramentorum adminiſtratione ſtatuere ſolius eſt eccleſiæ, ideoque & Apoſtoli prædicauerunt, baptizauerunt, & manus impoſuerunt, non obſtantibus prohibitionibus Iudæorum, & paganorum. quare nec prohibere laici poſſunt, ne viaticum ſacerdos peſte infecto miniſtret. quia obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. vt reſponderunt Apoſtoli *act. c.* 4. ſeparari tamen à ſanis rectè ſolent infectis miniſtrantes: vt ipſi infecti *c. de rectoribus. c. tua X. de cler. agrot.* ſed à ſuis ſuperioribus iuſſi, non à laicis. qui in eos mandandi poteſtatem non habent. *c. certum c. imperium d.* 10. *Vide Marth. de iuriſdict. p. 4. caſ.* 73. 11. De adminiſtratione ſacramentorum ſtatuit ſolus eccleſiaſticus. 12. Quid de peſte infectis adminiſtrandis?

Damnato ad mortem & confeſſio pœnitentialis, & communio permittenda eſt: & cadaueri ſacra ſepultura. *c. quæſitum c. fures. 13. q. 2. c. 2. X. de furt. c. ſuper eo. de heret. in 6. clem. 1. de pæn. & remiſſ. c. his qui. 26. q. 7. c. quod in te X. de pœnit. & remiſ. auth. vt cum de appellat. cognoſc §. id minus.* Vide libellum Chifletij, quem inſcripſit *Conſilium de ſacramento Euchariſtia morte damnatis non denegando.* vbi latiſſimè id proſequitur. eoque Ceuallos *de cog. per viol. p. 2. q.* 98. vim non facere ait Iudicem eccleſiaſticum, 13. Damnatis ad mortem?

cleſiaſticum, laico ſub cenſuris vetantem, ne ante reum morti tradat, quam confiteri, & communicare permiſerit. cogere enim ſic poteſt ad obſeruantiam canonum, qui ad ſalutẽ animarum inuenti ſunt. *c. licet. de iureiur. c. fin. de for. compet. in 6. c. fin. de except. c. decernimus. de ſent. excomm.* id quod etiam decretum eſt apud nos edicto Principis *ad Synodum prouinc. Mechlin.* 1607. *art.* 10. etiam conſuetudine, ſicubi ſit contraria, non obſtante: & in Hiſpania edicto Philippi 11. 1567. ſed ſepultura morte punitorum *edict.* 3. *Feb.* 1611. prohibita eſt: & ad exemplum, terroremq́ue aliorum cadauera iuſſa relinqui in furca. quæ corporis punitio animæ ſalutem non impedit. eoq́ue Regibus talem legem ferre, vbi reipublicæ expedit, permittendum eſt: non qua viaticum denegetur extremo ſupplicio afficiendis. *d. clem.* 1. *de pœnit. & remiſſ. V. Iuſticiarios. Couar. l.* 2. *c.* 1. *n.* 11. *Chifflet d. conſil. c.* 7. *& fin.*

14 Diuortium fieri nequit, ſine iudicio Eccleſiæ.

Diuortium non poteſt facere coniux ſine Iudicio eccleſiæ. *c. porro X. de diuort.* ne quidem ob cauſam morbi ſuperuenientis *c.* 1. *X. de coniug. leproſor. non debet*, inquit, *alter ſine altero eſſe diutius.* ſed cogit eccleſia cohabitare. *c. literas. de reſt. ſpol.* ſed diuertens ad exiguum tempus eo non pertinet. vt *ex Deciano conſ.* 3;. *n.* 2. *Cenallos de cog. per viol. p.* 2. *qu.* 103. vbi tamen quod ait vim facere eccleſiaſticum, procedentem per cenſuras; cum Eccleſia tantum admittat exhortationem; non ſatis conuenit cum d. c. 1. cum Iudex arbitratur alterum ſine altero eſſe diutius: eoq́ue ſubiungit d. c. 1. hæc verba: *quod ſi mandatum tuum ſeruare contempſerint, vinculo excommunicationis adſtringas.* tametſi in caſu lepræ, ſi induci non poſſint, promittentes continentiam tolerat. cognoſcit ergo eccleſiaſticus non ſæcularis; niſi fortè de mero facto. *Fragoſ. Regim. reip. l.* 2. *d.* 4. §. 13. *n.* 141. etiam aduerſus turbantes matrimonia & detinentes; ne coniuges cohabitent. *c. non eſt. de ſponſal. fragoſ. ibid. n.* 142.

15. Rerum ſacratarum vindicatio coram iudice eccleſiaſtico.

Iconomachi in res ſacras, ſtatuas, imagineſq́ue ſacras ſæuientes, vaſa ſacra, calices, campanas, abſtulerunt, vindicari ab Eccleſiarum æditui poſſunt, & detentatores coram Iudice Eccleſiaſtico, & laico conueniri, quippe in rẽ agitur: & res ipſa magis conueniri videtur, quam dominus: *l.* 2. *C. vbi in rem act.* poteſt vindicatio ſeu quæuis in rem actio inſtitui coram Iudice rei ſitæ. *l. fin. C. vbi in rem actio.* ergo & peti vaſa ſacra, calices, campanæ ſacro oleo delibutæ, diuino cultui deſtinatæ. adeoq́ue ſicut quæ ſemel Deo dicata ſunt, non ſunt ad profanos vſus retrahenda: *c. quod ſemel de reg. iur. in* 6. ita poteſt ſacra illorum petitio inſtitui coram tribunali etiam Eccleſiaſtico, tanquam foro competenti rei ſacræ *c. cum ſit generale X. de for. compet.* quemadmodũ & in fauorẽ eccleſiæ eſt introductum, vt malefactores ſuos, qui ſacrilegi ſunt cenſendi, venerabilium locorum Rectores poſſint, ſub quo maluerint Iudice conuenire. *d. c. cum ſit. c. conqueſtus. X. de for. compet.* vti etiam apud gentiles ſuper ſimilibus rebus Pontifices adibantur. *l. oſſa.* 8. *D. de relig. & Fr. Zypæi oper. tom.* 2.

16. Qui & malefactores ſacrilegos conuenire.

ſumpt. fin & Cicero Orationem pro domo ſua, à Clodio nulliter conſecrata, non in Senatu, non pro roſtris, non apud Quirites; ſed apud Pontifices dixit. idq́ue à maioribus diuinitus dicit inſtitutum: petitq́ue vt non tantum ſententijs, ſed manibus quoque ſuis in ſedibus ſuis eum collocarent Reuerentia nihilominus rerum ſacrarum etiam legibus curæ fuit. *l. nemo deinceps C. de Epiſc. aud. & tit. Nemini licere ſignum ſaluatoris Chriſti humi vel in ſilice ſculpere.*

Sane crimen ſacrilegij canones mixti fori eſſe declarant. *d. c. cum ſit c. quiſquis.* 17. *q.* 4. itemq́ue Concordata Brabantiæ ann. 1541. §. *de crimine ſacrilegij in verb. quo verò ad pœnam canonicam Iudex Eccleſiaſticus cognoſcet, & puniet.* prima autem pars pœnæ canonicæ eſt, vt iniuſtè ablata reſtituantur. *c. fraternitas.* 12. *q.* 2. *c. in leg. ibid. c. de viro. c. pecunia.* 17. *q.* 4. non enim dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. & peccati venia non datur, niſi correcto. *vt in regulis Iuris.* 17. Sacrilegos vterque iudex ſuo modo.

In ſacrilegium autem incidit non auferens tantum; ſed & contrectans; ſciens aut monitus detinens, inuito domino, aut aliter, quam voluit dominus, rem alienam, ſacramve, in reatu eſt, & minas patitur c. in ſancta. *c. veſtimenta. de conſec. d.* 1. *in verb. ne pro talibus præſumptionibus iratus dominus plagas imponat populo ſuo.* vt hi etiam qui non peccauerint plagas patiantur, & verb. *in vltio, quæ Balthazar Regem* (non is ſacra vaſa abſtulerat; ſed detinebat, & abutebatur) *percuſſit, ſuper tranſgredientes veniat.* &c. Vide quæ vlterius dicimus *infr.* c. 57. 18. Inter eos non tantum auferens, ſed & detinens, contrectans.

Quod ſi porro res eſſe Eccleſiæ negetur, rigor iuris eſt, vt actor ſequatur forum rei; & laicum coram ſæculari conueniat. *c. ſi clericus X. de for. comp.* quemadmodum & in dictis Concordatis Brabantiæ, ſi bona negentur eſſe amortiſata, cognoſcit deſuper laicus. vt cum alicuius iuriſdictio certam qualitatem exigit, prius debet conſtare de qualitate, in qua illa fundatur. *Gail. de Pace publ. c.* 13. cum ergo laicus conueniri niſi certis in cauſis coram Iudice Eccleſiaſtico non poſſit; debet conſtare huiuſmodi eſſe cauſam, ob quam dies ei dicatur coram eccleſiaſtico. 19. Si bona eccleſiæ eſſe negentur, ſequitur actor forum rei.

CAPVT XXXIV.

De immunitate Eccleſiæ.

DE immunitate Eccleſiæ Iudex eccleſiaſticus cognoſcit, tam ex veteribus canonibus; *c. ad Epiſcopos.* 17. *q.* 4. *diximus in lut. Pont. mis. anal. de immun. Eccleſ. nu.* 7. quam ſingulatim ex conſt. Greg. XIV. *edita ſuper confugientibus ad Eccleſias incip. cum alias.* etſi non id vbique ſeruatum ante ex Boërio diximus. quod & docet Chriſtinæus *dec. mon.* 3. *v.* 1. *dec.* 57. *vol.* 2. *d.* 46. *n.* 16. *d.* 40. *n.* 9. *v.* 1. *d.* 55. *nu.* 7. *& ſeqq.* Gregorius porrò XIV. reuocatis omnibus in contrarium priuilegijs, immunitatem vult 1. De immunitate eccleſiæ cognoſcit eccleſiaſticus. Expreſſit id Greg. XIV. in ſua conſt.

E ſeruari;

ſeruari: exceptis quibuſdam caſibus ibidem narratis. quorum aliquo allegato ad inſtantiam Iudicis ſæcularis ab Eccleſiaſtico extrahitur confuga, & carceri mancipatur: donec Epiſcopus cognouerit an immunitate debeat gaudere. eiuſque ſententia obtinet appellatione remota. Eoque & caſus propoſitus à Ceuallos *de cog. per viol. p. 2. q.* 101. an ſcilicet laicus occiſor clerici per ſæcularem Iudicem potuerit extrahi; per Iudicem eccleſiaſticum cognoſcendus fuit. neque reperitur exceptus in d. conſt. Greg. XIV. eaq; non admittit argumentum à maiori vel identitate cauſæ. & porrò c. fin. *de immun. Eccl.* vt per Eccleſiam non defendantur qui committunt in eccleſiam, eoque magis in clericum; non eſt porrigendum extra ſenſum d. c. fin. qui conſiderat eundem actum: in eoque ſpem immunitatis. ſi modo tamen non concurrat qualitas homicidij per Greg. excepta; aſſaſſini, proditorij &c. Cognoſcere autem debet Iudex Eccleſiaſticus & decidere de crimine immunitate indigno: neque ſufficit contumacialis ſententia: ſed Bulla requirit, vt conſtet de crimine; nec aliter tradi reum Brachio ſæculari permittit. S. Congreg. *Declarat. ad calcem Part. 5. Reſol. Diana num. 42.*

2.
Greg. XIV. Conſt. ſeruanda.

Poſtquam igitur ſuperuenit d. Conſt. Gregor. XIV. pro vniuerſali Eccleſiæ regimine, & Dei honore, reuocans ad vnam formam omnia priuilegia; non videtur rationi conſonum ſeceſſionem ab ea facere, eiuſque diſpoſitionem non ſeruare.

3.
Quouſque ſe immunitas extendat extra Eccleſiã?

Eodem pertinet ea immunitas Eccleſiæ, quatenus conceditur non tantum muris ipſius; ſed etiam toti ſpacio quod intra 40. paſſus à matrice Eccleſia, 30. ab alijs continetur. quæ ferè cœmiteria erant, aut clericorum habitacula quæſitum eſt, an ſi ædes elocatæ ſint laicis, immunitatem retineant? & retinere rectè cenſuerunt Decianus Ambroſinus, & Bonacina apud Dianam *p. 3. t. 1. reſ. 71.* quia rei impreſſa eſt ea qualitas; neq; per accidentariam habitationem laici mutatur. *Vide quæ dicimus infra de aſylo. lib. 2. c. 15.*

4.
Omnis indecentia ab Eccleſijs abeſſe debet.

Ad immunitatem Eccleſiarum etiam ſpectat, ne lites io illis agitentur. Domus Dei domus orationis eſt. *Matth.* 21. eam decet ſanctitudo. *Pſalmo 92. & 75.* omnis debetur reuerentia. *c. decet. de immun. in 6.* abeſſe debet omnis conclamatio, ſeditio, impetus vniuerſitatũ, aut ſocietatum, conſilia, placita, ſeu publica parlamenta, profana, vana, fœda colloquia; & quæcumque turbare officium, aut oculos diuinæ maieſtatis poſſunt offendere. vt & in eccleſijs nec non earum cæmiterijs ceſſent venditiones, nundinarum, & fori tumultus, iudiciorumque ſæcularium ſtrepitus, ac præcipuè criminalium. *c. decet. de immun. in 6. Conc. Trid. ſeſſ. 22. de celeb. miſſar. §. deambulationes. abſurdum eſt enim,* inquit Lucius III. *in c. cum Eccleſia.*

5.
Iudicia, ſtrepitus forenſis.

X. de immun. Eccleſ. & crudele ibi iudicium ſanguinis exerceri, vbi eſt tutela refugij conſtituta. eoque proceſſus Iudicum ſæcularium ibi exercitus, & lata ſententia omni caret firmitate. *d. c. decet.* §. *ordinarij.* debentque Ordinarij huiuſmodi Iudices compeſcere *d. §. ordinarij. Bulla Pij V. inc. cum primum an. 1566. apud Barboſ. de offic. paroch. c. 13. n. 37.* etiam ſub anathemate. *d. c. cum Eccleſia.*

6.
Præſertim ſanguinis.

adeo vt nec in domibus eccleſiarum placita fieri poſſint. *c. 1. X. de immun. Eccleſ.* Sed neq; ſterni accubitus in eccleſia poſſunt. *c. non oportet. cum ſeqq. 42. diſt.* non comediæ aut ſpectacula edi, non chori ſæcularium, aut cantica puellarum *c. cantantes 92. diſt.* non ſaltationes, conuiuia, pernoctationes fieri. *Barboſ. de Offic. paroch. c. 13.* non ſupellectilia; niſi ob repentinam neceſſitatem inferri. *c. reliquias X. de cuſtod. Euchar.*

7.
Prohibenda etiam in domibus Eccleſiarum.

8.
Synodi celebrantur in Eccleſia, & iudicia Eccleſiaſtica.

Dicunt canones ſæcularem Iudicem non poſſe iudicia exercere in eccleſijs. Si quidem eccleſiaſtici Synodos celebrare ſolent in eccleſijs. *c. præceptum. 2 q. 2.* in Synodis olim frequentibus etiam cauſæ ſingulorum examinabantur; non tantum canones generales ſanciebantur. *d. c. præceptum.* ad ſanctitudinem domus Dei pertinet non tantum generatim decernere, quæ ſancta ſunt; ſed etiam lapſos iudicijs emendare. quare reprehenditur Epiſcopus Cantuarienſis, quod res eccleſiaſticas non in eccleſia, ſicut eſt canonicum, & honeſtum; non etiam in palatio, oon in camera ſua; ſed in camera Regis, contra debitum iuris, & pontificalis officij dignitatem tractaret. *c. qua fronte X. de appell.* ſed cum hodie ratio iudiciorum eccleſiaſticorum non tam ſit ſancta, quam antiquitus; ſed & in illa irrepſerint forenſia vitia rabularum; vt ſæculares Iudices in publicis locis domos conſtituere iubentur, in quibus placitum teneant; *d. c. 1.* ita & ratio ſuaſit, & vſus obtinuit vt fori eccleſiaſtici exercitium habeatur noo in eccleſijs; ſed domibus eccleſiarum, palatijs, cameris, ædibuſue Epiſcoporum.

9.
Non hodie forenſia quæ ex puluere mundare non parum contraxerunt.

10.
Ethnici iudicia in Eccleſia non exercuerunt.

Igitur ad immunitatem eccleſiæ pertinet vt iuriſdictionem ibi non exerceat ſæcularis. quin imo eandem reuerentiam exhibuerunt gentiles Romani ſuis delubris. refertque *Valerius maximus lib. 1. c. 1.* Fabium dictatura, & Gaium magiſterio priuatos, quod quæſtiones etſi paruas audijſſent in templo; Gaium conſulatu Galliæ, & Scipionem Corſicæ priuatum eadem ex cauſa. extat epiſtola Iuliani apoſtatæ, *apud Zozomenum l. 5. c. 15.* qua Præſidem vetat templum ingredientem ne ſatellitium præcedat. additque rationem, *ſimul*, inquit, *vt ingreditur limen delubri, priuati perſonam induit.* & religioſè ſanxit auth. *de ſanctiſſ. Epiſc. §. ſi quis tam ſacra. col.* 9. inferentem clericis iniuriam in templo, cum ſacra myſteria celebrantur, verberibus, vel exilio puniendum: ſi & ipſa myſteria turbauerit, capite.

11.
In templo facta clerico iniuria grauiter punienda.

12.
Nec poteſt Eccleſiaſticus permittere, vt ſæcularis iudicia in templo exerceat.

Sed & rectè cenſuerunt Interpretes noo poſſe Iudicem eccleſiaſticum facultatem facere ſæculari, vt cauſarum cognitionem exerceat io loco ſacro. *Ioannes And. in d. c. decet.* cum ratio reuerentiæ Deo debitæ aduerſetur. quæſitumque eſt an vniuerſitas academica negocia ſua illic poſſit tractare? dicendumque eſt ſpiritualia poſſe; & quæ ad reformationem

tionem pertinent, laureaſque emeritis dari, & ſimilia fieri, quæ ab eccleſiaſtica authoritate proficiſcuntur. *c. 1. X. de magiſt.* eoque vniuerſitatem, quæ regia dumtaxat, non pontificia

13. An academicis illic poſſint tractari?

authoritate inſtituta ſit, & gubernetur; negocia ſua tanquam ciuilia in eccleſijs tractare permitti non oportet. *d. c. decet. §. ceſſent.* quare & ſcholares ſi coëant in templo ad tractanda ſæcularia, perperam fecerint. *Ioann. And. ibid.* vbi admittit tamen, vt laici coëant pro re ſacra in eccleſia: v.g. pro cultu alicuius ſancti, vel confraternitate inſtituenda.

14. An rite Pontifex ſæcularia iudicia in templo habita irritet, & qua poteſtate?

Quærunt denique cum iuriſdictiones ſint diſtinctæ, an non videatur Gregorius X. *in d. c. decet* falcem miſiſſe in meſſem alienam; quod Iudicum ſæcularium ſententias irritet; reſponſumque eſt tum ratione loci ſacri, tum peccati iuriſdictionem competere. *Ioan. And. ibid vt & notatur in c. 1. de vſur. in 6.* ſed & d. pœnam adijci æquum eſt ex regula iuris quod ea quæ contra ius fiunt, debeaut pro infectis baberi; & legiſlator congruam legi pœnam poſſit adijcere, & Iudex pœnali iudicio iuriſdictonem ſuam defendere. & quamuis ſæcularis ea pœna videatur; fini tamen ſpirituali ſubſeruit, & eò ſe ſpiritualis ideo authoritas extendit, *iuxta dicta lib. 1. c. 2.*.

15. Tributorum ſolutio an hodie in templo fieri poſſit?

Per rationes *d. c. decet*, inſertas rectè etiam dicamus admittendum hodie non eſſe quod olim ſtatuit Iuſtinianus *nouell. de mandat. princ. c. 12. public.* vt tributorum ſolutio fieret in ædibus ſacris. quippe & hoc ad menſas nummularias pertinet: quas Chriſtus in templo euertit. *Matth. c. 21.* non ad ſanctitudinem, quæ decet domum Dei; vbi recolendum eſt glorioſum nomen quo ſaluos fieri credentes oportet.

Ad ſeruandam loci ſacri reuerentiam etiam ſpectat quod Paſqualig. *quæſt. moral. can. q. 575.* refert Vrbanum VIII. 30. Ianuarij 1642. excommunicaſſe quoſcumque quomodocumque ſumentes in eccleſia tubacum in dioceſi Hiſpalenſi. & grauitas pœnarum, & ratio clericalis boneſtatis, actuum prophanorum, & indecentium, tetri odoris infectionis, proborum ſcandali, rerum ſacrarum irreuerentiæ, quæ allegat Vrbanus, faciunt, vt etſi pœnæ ibi præſcriptæ non obtineant alibi, non deſinat tamen ſui naturâ eſſe prohibita tubaci in in eccleſiæ ſumptio.

De immunitate eccleſiarum vide Dianam, qui ſuarum Reſolutionum Partes ferè omnes incipit à tractatu de Immunitate eccleſiaſtica.

CAPVT XXXV.

De ædificandis aut ædificari prohibendis Eccleſijs.

CONſtantinus magnus à Siluestro ad fidem conuerſus chriſtianis vbique locorum & fabricare eccleſias permiſit, & prædia attribuere. permiſit iterum; ſed modum præſcripſit Iuſtinianus *in authentica vt nulli fabricare liceat oratorij domos, & in auth. de eccleſ. tit.* ſingulatim ne ſine præuia Epiſcopi licentia & deſignatione id fieret. & quidem ſtatutum id fuit in Concilio Aurelianenſi *c. nemo. de conſecrat diſt. 1.* & iam ante ne ſine Romani Pontificis aſſenſu id fieret. *c. de locorum. & ſeqq ibidem.* ſed fortè id non pro orbe vniuerſo, ſed prouincia Romana. & quidem Dioniſius Papa parochias diſtinxerat, eccleſias, & cœmiteria tribuerat; excedi vetuerat. *c. Eccleſias. 13. q. 1.* & plures baptiſmales in vna terminatione eſſe Concilium Tolet. *c. plures. 16. q. 1.* Eccleſias, oratoria, capellas, Alexander IV. ab exemptis in locis exemptis ſine Papæ; in non exemptis, ſine diœceſani licentia vetuit conſtrui. *c. 4. de priu. in 6.* Conc. *Trid. de regul. c. 3. in fin.* nec exempta ſine Epiſcopi licentia permiſit. de ſecutis Pontificibus plura diximus *in Iur pont. nou. anal. de regul. n 35. & ſeqq.* 1. De ædificandis Eccleſiis pertinet ad ſolam Eccleſiam ſtatuere.

cuiuſmodi Eccleſiæ ordinationes adeo amplexi ſunt pijſſimi Imperatores Carolus, & Ludouicus; vt publica lege, id profeſſi nec ſibi licere, fieri probibuerint. vt illam ex Baronio recitat Diana *p. 1. t. 2. reſ. 61.* his verbis; *placuit nobis; vt (ſicut ab Epiſcopis, & reliquis ſacerdotibus, ac Dei ſeruus admoniti ſimus) ne capellæ in noſtro palatio, vel alicubi, ſine licentia Epiſcopi, in cuius eſt parochia, fiant.* & Veneti quidem inter cætera quod eccleſias aut monaſteria conſtrui vetuiſſent in ſua ditione, à Paulo V. admoniti, increpiti, interdictique fuerunt alij. Principes id etiam ſibi licere nonnulli putauerunt: ſed non cum huiuſmodi peruicacia. alioquin aduerſus eam ſibi poteſtatem arrogantes latè & ſeuerè ſcribit Tuſcus *V. libertas Eccleſ. concl. 342 num. 75. & multis ſeqq.* 2. Agnouerant id pij Impp.

Neque verò Theodoſius *in l. nemo C. de relig.* quam ſibi obijcit Diana, circa eccleſiarum conſtructionem quidquam ſtatuit. agit enim ibi tantum de corpore humano ſepulto ſine Auguſti licentia ad alium locum non transferendo. quod pridem & ab ethnicis ſtatutum erat. *l oſſa. D. eod.* & agitur illis titulis non de eccleſijs; ſed religioſis tantum locis. qualia fiebant ſola corporis humani illatione. eaque violati, tractarive indecenter crimen erat læſæ religionis. quod olim grauiſſimè puniebatur. *l. 1. & tot. tit. C. de ſepulc. violat.* 3. Non de eo agit Theodoſ. in l. nemo de religioſ.

Rectè etiam Diana *eodem tract reſ. 128.* non ideo Principibus hanc tribui poteſtatem; quia finis bonus eſſe poſſit: ne vetera loca egeſtate deficiant, & multitudo perniciem adferat; quoniam 4. Nec finis bonus licentiæ patit laico.

quoniam d.c nemo ea omnia demandat Epiſcopo. & *in c. omnes* ſingulatim ea cura Epiſcopi prouidentiæ defertur. quod etiam fecit Clemens VIII. Paulus V. *in ys conſtitutionibus, quas vbi ſupra citauimus.* ac deinde Gregorius XV. 17. Auguſti 1621. Vrbanus VIII. 28. Auguſti 1624. S. Cong. 21 Iunij 1625. *vt citat Barboſa in Collect. DD. ad Conc. Trid ad d.c. 3. n. 18. & ſeqq. n. 31. & ſeqq.*

5. Niſi ita ſequendo, & exequendo decreta Eccleſiæ.

Enimuero ſi Principes, non authoritate ſua ſtatuendo; ſed præfati ſic id facere ad faciliorem executionem canonum eccleſiaſticorum, conſtitutionumque apoſtolicarum, quicquam decreuerint, accipienda erunt illorum edicta pro præſtatione brachij, quo gladium exerunt ad defenſionem Eccleſiæ. Vide infra *lib. 2. c. 16.* aut fortè in materia interdictorum: *vt in c. 1. 2. 3. 4. X. de noui oper nunc.* eoque quando Epiſcopi *ex c. ad audientiam X de Eccleſ. ædific. Conc. Trid ſ. 21. c. 4. ſeu alijs canonibus* id permiſerint, aut Papa legem laxauerit, ſeu aliquibus gratiam ſecerit; oportet vt & ceſſet lex executiua dumtaxat, ſæcularis. *argument. l. quod iuſſit D. de re iudic. l. iudicium. D. de iudic.*

6. De reparandis Eccleſijs Eccleſiaſticus ſtatuit, etiam in laicos.

Iterum ad reuerentiam eccleſiarum ac Dei pertinet, vt eccleſia ſarta tecta ſeruetur. eam curam ſacerdotum eſſe dubitari non poteſt. *c. 1. X. de offic. archid. tot. tit. X. de ædific. an. vel repar. eccl.* an etiam aduerſus laicos deſuper Iudex eccleſiaſticus ſtatuere poſſit? diſceptarunt aliqui. *v. Marth. de iuriſd. p. 2. c. 48.* ſed ratio euincit, vt cauſâ rei ſacratæ perſonæ laicorum conueniri coram Epiſcopo poſſint. & demum deciſa nunc ea res eſt per Concil. *Trid. ſeſſ. 21. c. 7.* vt poſſint, parochianique ordine ſubſidiario, *vt ibi,* cogi ad eccleſiarum reparationem. accedit cauſa debiti ſacra, quod cum in parochiali eccleſia debeant ſumere ſpiritualem cibum, aliaque recipere ſacramenta, teneantur ſartam tectam, ordine ſaltem ſubſidiario, ſeruare.

7. Item de destruendis, transferendis &c.

Igitur an ædificandæ nouæ, reparandæ veteres; an ſi nimia egeſtate, qui deberent contribuere, laborent; omittendæ, transferendæ, aut deſtruendæ *iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 21. c 7.* ad Epiſcopum, ſeu eccleſiaſticum Iudicem ſpectat, non ſæcularem; niſi in ſubſidium, auxiliumve.

8. Eccleſias coguntur laici ab Epiſcopo reparare. ubi tenentur.

Porrò Concilium *Trid ſ. 21. c. 7.* in defectum eorum, qui fructus ex Eccleſijs parochialibus percipiunt, ad illarum reparationem Epiſcopi *parochianos,* inquit, *omnibus remedys opportunis cogant.* eoque apertè eccleſiarum reparandarum cognitionem, executionemque, vt tam aduerſus laicos, quam clericos Iudici eccleſiaſtico defert; executionem tamen aduerſus laicos opportuno remedio faciendã inſinuat: adeoque ſecundùm diſpoſitionem *c. 3. ſ. 25.* eiuſdem Concilij. quamuis nonnullibi in praxi regia Concilia adeantur. *Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 99.*

9. Eccleſiaſtica negocia, magis eccleſiæ, à clero diſponenda.

& per veteres canones, ſi aliàs negotia, quæ generaliter dicuntur eccleſiaſtica, ab eccleſiaſticis non ſæcularibus ſint tractanda; multo maximè in ipſis eccleſijs id æquum ſit obtinere. *c decernimus. X. de iud* vbi & iungitur, vt prælati ſuo marte illa, *non laicorum,* inquit, *iudicio diſponant: nec propter illorum prohibitionem Eccleſiaſticam dimittant iuſtitiam exercere.*

10. Etſi iure ciuili curæ ædium ſacrarum ad magiſtratum ſæcularem etiam pertineat.

Eccleſiarum reparationis cauſa clericus an à Iudice ſæculari cogi poſſit? Iure quidem ciuili: *l. ſi in aliquam verſ. ædes ſacras de off. proconſul l. hæredit. ss. in fin. D. de petit. hæred.* ad Principem, ſæcularemve Iudicem, atque etiam eccleſiaſticum pertinet cura ædium ſacrarum. Vnde plerique hanc mixti fori faciunt, *Pecquius de repar. Eccl. c. 28.* qui tamen *ex Ripa c. 20.* negat ad ſæcularem pertinere quantum quis ex clero contribuere teneatur; ſed ad ſuperiorem eccleſiaſticum. porrò iure canonico tam perſonæ, quam eccleſiæ ad ſolum Iudicem eccleſiaſticum pertinent. etiam ex contentione Ambroſij cum Theodoſio. qui ad Imperatorem palatia; ad Epiſcopum Eccleſiam pertinere aſſeruit. *c. conuenior. 23. q. 8.*

11. Vt D. Ambroſius reſpondit ad Imperatorẽ palatia, ad Epiſcopum Eccleſiam pertinere.

niſi fortè recurſu ad Principem opus ſit, ob contumaciam potentiamque adverſarij. *iuxta c. nec licuit. diſt. 17 c. petimus. 11. q. 1.* quemadmodum Synodus prouinc. Mechlin. 1607. *tit. 23.* quæ Romæ probata eſt, recurrit ad Principem: quo contentionibus ex diuerſitate conſuetudinum, & prouinciarum obuiam iretur.

12. Recurritur ad Principem pro ſubſidio, & faciliori executione.

eo etiam intuitu, quo promptius obedirent laici actores, & decimarum poſſeſſores. Vnde ſecutum eſt Regulamentum ann. 1611. ſeu edictum ann. 1614. *de quo latè diximus in Iur. pont. nou. anal. de repar. ænd. Eccleſ. & in Not. Iur Belg. de ſacroſanct. Eccleſ.* quod pro dubio interpretando vult ad Regis Concilium recurri. quaſi eius ſit legem interpretari, qui tulerit. alioquin, huiuſmodi circumſtantijs excluſis, nec de re ſacra cognoſcere, nec leges ferre ſæcularis poteſt. In *c filijs & nepotibus. 16. quæſt. 7.* beneficiario quidem malè verſante, Metropolitanus in rebus Eccleſiæ aditur; eoque malè officium præſtante Rex aditur: vtique non additur Regem iudicialiter Metropolitanum coacturum: ne ergo alijs canonibus aduerſemur, dicendum eſt commonitione vſurum Regem cuius reuerentia defectus emendetur; aut papalis authoritas imploretur. ad quam patroni, de quibus ibi agitur, difficili & ſumptuoſo recurſu grauandi non erant. præſertim in illo ſæculo nondum diſpoſitis per omnia regna veredis: & clarioribus verbis opus foret ad tribuendam iuriſdictionem in clerum: ad tollendam exemptionem à primis eccleſiæ Concilijs tributam. præterquã quod ille canõ non ſit Concilij œcumenici; ſed prouincialis Toletani dumtaxat.

13. Vt Princeps prouideat non iuriſdictionaliter.

14. Pro amplianda eccleſia cogitur quis ſuum fundũ vendere, ſed à quo Iudice?

Pro ampliatione eccleſiæ cogitur quis vendere vicinam domum, ſeu fundum. *arg. legis ſi quis ſepulc. D. de religioſ. & ſumpt. fun. ita tamen,* inquit, *vt Iudex etiam de opportunitate loci proſpiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum.* arbitrium hoc ſpectare ad Iudicem eccleſiaſticum, non ſæcularem ait Marth. *& citat p. 4. c. 171.* praxis magis habet, vt eccleſiaſticus & ſæcularis conueniant, dum reus & fundus ſæcularis eſt, ne forum huius ſequi oporteat. eſt enim alioquin certi iuris ad ſolum Epiſopum ſpectare deſignationem Eccleſiæ.

15. De pollutione eccleſiæ cognoſcit Eccleſiaſticus.

De pollutione eccleſiæ vtique cognoſcit Iudex eccleſiaſticus: ſicut de conſecratione. contrariorum eadem eſt diſciplina, polluitur eccleſia

eleſia effuſione ſanguinis. *c. vnic. de Eccleſ. conſecreat.in 6.* vel ſeminis,*c.ſignificaſti.X de adult.* & aſperſione aquæ benedictæ reconcilianda dicitur. *ibid.*vbi mulier coram Epiſcopo erat crimen confeſſa. ideoque DD. negant,dum occultum eſt,reconciliationem requiri. ne quidem ſi duobus vel tribus notum fuerit. *Abbas ibid.*ſed nec requiritur,vt ſit manifeſtum. quia

16. Punitur vterque.

in c.1. correus negabat adulterium , nec aliter probabatur, & tamen indicitur reconciliatio. mixti autem fori punitio erit, tanquam polluțio ſit ſacrilega, & in loco ſacro admiſſa, & ad diuinam irreuerentiam pertinens. quare vt templorum cura clero commiſſa eſt; ita hoc crimen etiam in laico vendicare poteſt. nec non & ſæcularis Iudex in ſibi ſubdito.

CAPVT XXXVI.

De iure ſepulcrorum.

1. Ciuiles de ſepulcris quæſtiones ad laicum.

MIxta cauſa videri poteſt cognitio ſepulcrorum. In quantum familiaria aut hæreduaria ſint,*iuxta l.familiaria.D.de religioſ.*quatenus circa illa vim paſſus quis eſt , aut ius inferendi mortuum quæſiuit *s l monumenta. C.de legat.* ſæcularis cognoſcere poteſt : ſed in quantum locus eſt religioſus,& extra commercium *d.l.moniment.* ad notionē Pontificum,ſeu Principis olim ſpectabat. *l.oſſa & tot.tit.D.de relig.*

2. Sacræ ad Eccleſiaſticum pertinent.

in quantum autem agitur de chriſtiana ſepultura & ſacra;ſicut omnis ſuper illa pactio ad ſimoniam ſpectat,*c.quaſta cum 3.ſeqq.13.q.2.*ita ſolus eccleſiaſticus de re ſacra debet cognoſcere, vt tali.*c. 2. & 3. X.de iud.* in quantum verò ad honores,arma, vel inſignia ſuſpendenda pertinet,cum non diſputatur an illi competant, ſed cui ; neque cum eccleſiâ controuertitur ; ſed inter hæredes aut familiares ſeu conſanguineos; ad Iudicem ſæcularem cognitio poteſt pertinere. vt de patronatu diximus. iſque defendet tam memoriam defunctorum; quam iura liberorum, hæredumve *l.Quintus. §.Pomponius D. de annu.legat.Vide Marthum de iuriſd.p.2. c.41.* de vi, ſpolio,& poſſeſſorio ſepulcrorum cognoſcere Iudicem ſæcularem latè tradit Couallos *de cog.per viol p.2.q.94.*

3. Præſertim an alicui ſit neganda an permittenda.

De ſepultura ſacra, an alicui concedenda ſit , an neganda ; non eſt dubium quin decernat & ſtatuat eccleſia. cui traditæ ſunt claues regni cœlorum.

4. Quid de ſepultura punitorum?

De cadaueribus punitorum etiam decretum eſt, vt in loco ſacro ſi pœnituerint ſepeliantur. diximus ſupra. c.33. & communionē dari vt ſæculares permittant ex edicto ad Synodū Mechl.*ar.*10.& regula eſt cui communicamus viuo communicamus defuncto.cui innitur d.c.quæſitum.17.q.2.ſed vbi edicta ſunt, aut conſuetudò firmata vt cadauera ad exemplum in rota,furca,patibulo relinquantur ; vt hic eſt edictum 3 Febr. 1651.& à Romanis vſurpatum,vt probat Greg. *Toloſ.in ſynt.Iur can.l.1.t.15. in ſcol.* non poterit eccleſiaſticus vindictam criminum etiam in defuncto impedire ; neque ex furca iubere deponi , & ad ſacram ſepulturam deferri.

5. Epiſcopus cognoſcit, & ſtatuit de conſuetudinibus,ſeu iuribus funeralibus.

Epiſcopos de laudabilibus circa funerandum conſuetudinibus cognoſcere,& ſtatuere poſſe ,etiam quoad laicos, decretum eſt in œcumenico Concilio ſub Innocentio III. celebrato. *quod refertur in c.cum laicis X.de reb.Eccl.non alien. c ad Apoſtolicam §.2. X. de ſimon prauas*, inquit *.exactiones fieri prohibemus,& pias conſuetudines præcipimus obſeruari. ſtatuentes vt liberè conferantur Eccleſiaſtica ſacramenta: ſed per Epiſcopum loci*(nota) *veritate cognita compeſcantur , qui malitiosè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare*. Ordinario ergo à iure data eſt facultas compeſcendi eos, qui laudabilem conſuetudinem nolunt obſeruare *: veritate*,inquit,*cognita :* partes ergo etiam audire , & ſuper conſuetudine probationes recipere ad Iudicem Eccleſiaſticum pertinet.

6. Præſertim ſi & eo modo inuenienda ſit congrua parochialis.

Quam communem eccleſiæ deciſionem ſingularis circumſtantia non parum iuuat eo loci , vbi Ordinarius pro inuenienda parochi neceſſaria vitæ ſuſtentatione circa iura parochorum aliquid decernit. cum ratio illius decreti œcumenici ea ſit ; quod ſacramentorum & ſacramentalium adminiſtratio ſpiritualis ſit; nec pretio æſtimabilis : & tamen ſecundùm Apoſtolum 1.*ad Corint c.9.qui in ſacrario operantur.quæ de ſacrario ſunt ,edunt ; & qui altari deſeruiunt, cum altari participant ; ita & Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annuntiant,de Euangelio viuere.*Ordinatio etiam hæc domini data erat ijs, qui erant euangelizaturi,adeoque eius ordioationis interpretatio , & cura ad eccleſiæ præſides ſpectat.

7. Quam Trid. ei curandum quomodocumq; committit, etiam per ſymbola parochianorum.

Sicut etiam poſt veteres canones Concilium Trid. *ſ.* 24. *c.* 13. portionem congruam parochorum curandam committit Epiſcopis, in verb.*curabit Epiſcopus.*vbi deficientibus beneficijs decimis,primitijs,curat redigi congruam, *etiam per parochianorum ſymbola & collectas ,aut quæ alia commodiori ratione ei videbitur:* adeoque dicendum eſt, ſi commodior ei videatur,congruam parochorum & miniſtrorum eccleſiæ inuenire per aſſignationem huiuſmodi iurium,eleëmoſynarum, aut ſtipendiorum pro ſingulis operis in huiuſmodi functionibus præſtitis ; id ei eſſe permiſſum , modumque victus de Euangelio præſcribere, ex Dei ordinatione ijs, qui euaangelizant.

8. Quod hic ſine illa exceptione receptum.

Et quidem Concilium Trid hic à Rege receptum eſt ſine exceptione decreti d. c. 13. quamuis in edicto *ad Concilium prouinc. Mechlin. art.* 16. pro faciliori executione , non ad derogationem d.c. 13. mandetur Concilijs,& Magiſtratibus, deficientibus alijs medijs , per ſymbola & collectas redigere, quod congruæ portioni deeſſe Ordinarius declarauerit.

9. An Princeps in iſtiuſmodi rebus ſtatuere poſſit?

An autem Princeps in rebus iſtiuſmodi eccleſiaſticus quippiam poſſit ſtatuere, aut ordinationes facere : ſi ad veteres canones prouocemus ; negatiua reſponſio nullam habet dubitationem. *c. bene. & tot. diſt.* 96. & in

terminis de mortuarijs ſtatuere ſæcularibus interdicitur *c fin. X de reb. Eccl. non alien.* vnde quærit Diana *in reſ. moral. p. 1. t. 2. de immunita. Eccleſ. reſ.* 64. an Principes, ſi per aliqua ſtatuta diſponant de his, quæ ad funera, & exequias pertinent; faciant contra libertatem eccleſiaſticam, & ſint excommunicati? reſoluitque, cum pluribus quos citat, diſponere non poſſe Principes de his, *quatenus ſpectant*, inquit, *ad clerum, cultum diuinum, aut animarum ſalutem, puta de numero miſſarum, de candelis, de eleemoſyna clericorum, & de eorum numero, vel religioſorum, qui debent comitari funus, & ſimilibus.* refertque in regno Siciliæ agitata ſuper huiuſmodi iuribus controuerſia, Proregem nihil voluiſſe innouari.

Porrò in Brabantia in Concordatis *inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem initis anno* 1541. (quæ etiam agnoſcit Wameſ. *conſ. can. t. 2 conſ.* 434.) §. *in cauſis merè eccleſiaſticis* refertur cauſa iuris funerandi, anniuerſariorum, ſepulturæ, oblationum, & aliorum debitorum ad cauſam ſeruitij Eccleſiaſtici, ita quod *Iudex etiam Eccleſiaſticus*, inquiunt, *etiam contra laicos poterit cognoſcere in petitorio*: adeoque ſtatuere, & regulamenta facere. *per ea quæ allegat Euerard. conſ.* 136. *n.* 20. adeoque eadem concordata deſiderant *in fin. d.* §. per Ordinarium prouideri aduerſus exactiones, *quæ fiunt in ſacramentalibus*, inquiunt, *iuribus funerandi, anniuerſarijs, ſepulturis, & alijs iuribus ſpiritualibus.* Ad eccleſiaſticum ergo pertinet de huiuſmodi iuribus ſtatuere, & cognoſcere etiam de ſtipendijs officiariorum. *Vide Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. memb. 9.* Id quod etiam iuuat ratio, quod ea, quæ ad pietatem pertinent, ad iuriſdictionem Epiſcoporum referantur. vt plura ſunt ſub tit. *Codicis de Epiſcopis & clericis, de Epiſcopali audientia, & diuerſis capitibus quæ ad ius curamque & reuerentiam pertinent Pontificalem*: præſertim quæ originem ſuam debent literis ſacris, & Eccleſiæ. *Couuar. var. lib. 3. c. 3. in princ. Abbas & dd. in d. c. cum ſit generale.* quia ſicut ciuilium legum debet eſſe ciuilis executor; ita ſacrarum, & eccleſiaſticarum Iudex Eccleſiaſticus. *c. ſicut. 11. q. 1.* officia autem quæ defunctis præſtantur, originem habent à literis ſacris, & ordinatione Eccleſiæ. *cauſ. 13. q. 2. per tot.* eccleſiaſtica hæc dicuntur, & ſpiritualia ſunt. *c. in noſtra. c. ſacris. c. fraternitatem. X de ſepult. clem. dudum. §. verò eod. extrauag. ſuper. eod. in commun.* adeo vt ea cognitio, an quid prauitatis habeant, priuatiuè dicenda ſit eſſe cognitionis eccleſiaſticæ. *dd. in d. c. cum ſit generale.*

CAPVT XXXVII.

De beneficiorum prouiſione; an aliqua mixtæ authoritatis eſſe queat?

1\. Electionibus vt laici ſe immiſcere non poſſint.

NVllatenus electionibus, prouiſionibus, collationibus, inueſtituris Epiſcoporum, aliorumque Eccleſiaſticorum iure immiſceri poſſe laicos multis tractatur apud Martham *& ab eo citatos de iuriſdict. p. 2. c. 33. & c. 40. & Chokier vindiciar. libertat. eccleſ. p. 2. c* 3. 4. 5. neque mixti fori eſſe, niſi fortè ex priuilegijs apoſtolicis, de quibus ibidem latius. *diximus aliquid in Iur. pont. nou. anal. de elect. n. 1. in Conſult. can. de præb. conſ* 4.

2\. Niſi ex priuilegio.

ſed & eadem priuilegia de collatione, ad iuriſdictionem trahi non poſſe: Marth. *d. c.* 40. *n.* 17. *& ſeqq.* quinimo verba collationis ad præſentationem, nominationem, ſimilemve legitimum modum aptum perſonæ, cui conceduntur, & ſubiectæ materiæ, ciuili modo, & ſecundùm intellectum legis eſſe accipienda. *ibid n* 23. 24. 25.

3\. Vt conceſſum multis ne exteris prouideatur.

Conceſſum eſt etiam multis Principibus vt in locis limitaneis, nonniſi inde oriundi, non ſuſpecti, imo grati debeant eſſe promouendi. de ſuſpectis citati *apud eundem Martham. d. c.* 40. *nu.* 26. 27. de regnicolis, vt non per Principum placita, ſed priuilegia apoſtolica ea qualitas exigatur; citati *apud Dianam p. 3. t. 1. reſ.* 26. apud Belgas eſt conceſſio Leonis X. 2. *Id. Iun.* 1515. Carolo Principi facta, ne in his ditionibus de dignitatibus poſſint aliqui, *niſi de locis*, inquit, *tuæ ditioni ſubiectis exiſtant, aut tibi grati, & accepti, de alijs locis oriundi, prouideri.* Et vt gratiæ exſpectatiuæ, & reſeruationes ſpeciales ijs tantum ſuffragentur, qui alienigenæ, aut extranei non fuerint; niſi ex conſenſu ipſius Principis, nec cuiquam monaſteria, aut dignitates, vllaſve beneficia ſæcularia, aut regularia commendari, mandata apoſtolica de prouidendo dari, recipi vel admitti poſſint. hæc omnia inquã à Leone obtinuit Carolus: non ſua authoritate ſanxit.

4\. Non ſua authoritate ſanxerunt.

idemque exinde obtinuit Philippus. II. Albertus pius & Iſabella, & poſt huius mortem obtinuit Philippus IV. extra exſpectatiuas, reſeruationes, commendas, & mandata apoſtolica, de minoribus beneficijs Leo non diſpoſuit. neque de collatoribus ordinarijs agit, niſi quoad dignitates principales, in quibus quoad electores ipſos non alia eſt reſtrictio, quam vt electio ſeu prouiſio fiat perſonis ditioni Caroli ſubiectis; aut ei gratis & acceptis, ſi aliundè oriundis:

5\. Conceſſionum intellectus.

quoad Pontificem autem; vt ad abbatiales dignitates, & monaſteriorum præfecturas, vt nec illis præfici, vel *de quorumcumque*, inquit, *perſonis quouis modo prouideri poſſit, niſi habitis prius per nos aut Sedem eandem intentione, & conſenſu tuis, de perſonis idoneis ad huiuſmodi dignitates, & regimina promouendis.* ita vt monaſterijs authoritate Apoſtolica

quouis

quouis modo prouideri non poſſit, niſi habito conſenſu Principis,quouis modo, inquam: adeoque nec per collationem, nec per electionis confirmationem, aut aliàs. verbum quidem, *prouidere*, generale eſt; *Rebuff. de benef. in form. Vicariatus. num.* 50. ſed dubij vitandi cauſa additur, *quouis modo*.

6. Priuilegium nominandi ad nouos Belgij Epiſcopatus. &c.

In erectione autem nouorum Epiſcopatuum Belgij non perſonæ Philippi II. tantum, qui illam impetrauit; ſed perpetuò futuris Belgij Principibus conceſſa eſt nominatio perſonarum, idonearum ad vacantes ſedes Epiſcopales:aliud indultum cum perſona Principum exſpirat, & de nouo impetrandum eſt. porro inter has diuerſarum dignitatum ſæcularium quidem, & regularium, atque prouiſionum neceſſariarum formulas, non ſatis diſtinguunt aliquando ſcribæ, nominationem, præſentationem, indulta regalia, ius patronatus coniungendo; illorumque clauſulas confundendo. vnde etiam dum nec omnes indulta legunt, energiam capiunt; vel clauſulas diſtinguunt, contingit vt collatores ſeu electores ſæpe neſciant quam habeant libertatem; quam extra alienigenas, qui grati eſſe debeant, & accepti. (neque enim illa epitheta ad oriundos ſpectant; & arbitrium viri boni admitterent quoad eos, quos ſpectant, non ad ſingularitatem perſonæ reſtringunt) intactam ordinarijs collatoribus,aut electoribus, qui authoritate Romana non egent, reliquit.

7. An præſcriptio in his valeat?

& dubiten: plures,an longo nunc vſu præſcriptum dici queat, vt poſſit Princeps vti facultate per poſſeſſionem, aut præſcriptionem acquiſita,ſupra quam conceſſerit indultum? ad cuiuſmodi quæſtionem negatiuè reſpondet, pluresque citat Diana *p. 3. t. 1. reſol. 65. Vide Marth. de iuriſd. p.2.c.*33. 40. quod res ſpiritualis præſcribi vetita ſit à laicis, ſpiritualium incapacibus.adeo vt & conſuetudo immemorialis, quæ à iure improbatur,vim priuilegij non aſſumat. *Martha d.c.*40. *num.* 20. *& ſeqq.* quemadmodum etiam priuilegia & conſuetudines non proficere declarantur,vt quouis titulo regalia,guardia,cuſtodiæ, aduocatiæ, defenſionis, vacantium Epiſcopatuum fructus ad aliquos deferantur. *c.generali.c.quia ſæpe.de elect.in* 6.*c.ſtatutum eod in Clement.* quamuis non vno loco ſecus fiat. & de ſuis priuilegijs,ſeu regalibus,patronatibus neminem niſi ſuos ius dicere, cognoſcere Reges, Principeſque permittant. cum, ſi quod dubitum emergeret, iure interpretatio ſpectaret ad concedentem; eumque ſolum. *c. cum veniſſent.X de iud.* De huiuſmodi collationum nominationumque abuſibus, & vindicta,vide *Chokier vindic. lib Eccl.p.* 2. *c.* 3. 4. 5.

8. Nominatus à Rege ante confirmationem non conſequitur adminiſtrationem de iure.

Porro Prælati immediatè ſedi Apoſt. ſubiecti extra Italiam concorditer electi ante confirmationem habent adminiſtrationem;*ex c.nihil. X. de elect.* diſpenſatiuè, eoque *ibidem* gloſſa id negat extendi etiam ad ea, in quibus ſit eadem ratio. *ex c. in cauſis. X. de re iudicat.*

Vnde inferendum eſt prælatos hîc à Rege nominatos non conſequi effectum concordis electionis:quoniam id in priuilegijs nominandi non eſt expreſſum:& ſolent eligentes apud commiſſarios trium ſinguli nomina proponere: & poſt literas nominationis Regiæ, ſæpe non ſequitur alia electio; aut, cum literæ habeant velle Regem, vt nominatus aſſumatur,non illa eſt ea electio, quam canones liberam, & canonicam eſſe volunt; & d. c. nihil, concordem. Vt,quamuis omnes in ſequelam literarum dicantur eligere;inſpicienda ſint tamen rerum primordia. *l.denique § ſi quis.D de minor l.procuratorem D.mandati:in verb. vniuſcuiuſque enim contractus initium ſpectandum, & cauſa.* Hæc autem principium habet neceſſarium.& quamuis de priuilegio ſecus dicendum foret; tamen effectus adminiſtrationis relinquendus eſſet ſuæ cauſæ:non literis regijs concedenda adminiſtratio; quaſi iure regali; vbi ea ab antiquo non competijt; tanquam proficiſcatur ea authoritas à principatu ſæculari.

CAPVT XXXVIII.

De iure patronatus, regalia, & aduocatia.

CAuſa Iuris patronatus *ita coniuncta eſt, & connexa ſpiritualibus cauſis,quod non niſi Eccleſiaſtico iudicio valeat definiri.* ita Alexander III. *in c.* 3.*X.de iudic.* eoque dicitur competentem ſuper iure patronatus non eſſe Iudicem ſæcularem; cauſamque huiuſmodi mixti fori non eſſe cenſendam. quamuis enim quaſi mixta videatur ex cauſa ſpirituali, & temporali; vt quæſtio adulterij inſtituta ad diuortium *in c.tua.X. de procurat.* tamen ſpiritualis cauſa dignior trahit ad ſe minus dignam.*c.in dubijs.X.de conſecrat. Eccleſ. vel altar.* & quæ in ſpiritualibus decernuntur,locum dicuntur habere in connexis. *c.fin. in princ. de iudic.in* 6. *clem.* 2. *eod.* 1. Cauſa iuris patronatus per connexionem quaſi ſpiritualis.

Nihilominus Iudex ſæcularis per conſequentiam de iure patronatus cognoſcere poteſt; dum iudicat de feudo,cui annexum ſit; aut vniuerſitate bonorum, cui adhæreat. *c. ex literis.X de iur.patron.Abbas & DD.in d.c.*3. *Cenallos de cognit. per viol. p.* 2. *q.* 44. & ſic accipienda ſunt Concordata Brabantiæ §. *de iure vero patronat.* vtique cum certum eſt ius patronatus; ſed incertum eſt, cuius ſit;quemve cum bonis ſequi debeat, non verò dum quæritur an aliquod ius patronatus competat; an verò libera ſit eccleſia, vel beneficium. *Vide citatos à Martha de iuriſd. p.* 2. *c.*41. *n.* 11. *& ſeqq.* 2. Cum acceſſoriæ in litem venit cognoſcit etiam ſæcularis.

Quando verò competit ius patronatus ſine reſpectu aliquorum bonorum, & inter hæredes quæritur, cui competat, vel pro qua parte? magis videtur competens eſſe Iudex eccleſiaſticus. tum propter cauſam d.c.3. tum quia inuentum eſt ius patronatus ab eccleſia, conceſſum per canones ob fundū, ædificium, aut dotē: reſeruatur hæc conferentibus per Epiſcopos; & ſecundùm æquitatem neceſſitatis, 3. Non ſi per ſe, quamuis inter cohæredes laicos.

aut vtilitatis Eccleſia ſuper eo decernit. *vt tot. tit. X. de iur. patronat.* etiam quoad ſucceſſionem. *clem 2. de iur. patronat.*

4\. Nec de priuatione, niſi neceſſoriè.

4\. Exiſtimant etiam quidam cognoſcere laicum poſſe de iure patronatus; ſi agatur de priuatione: & credunt caſum eſſe in c. ſignificauit. 41. *X. de teſtib. citati à Martha vbi ſup. nu.* 8. vbi cauſa patronatus commiſſa fuit Iudici Sabinenſi, quem vt credamus fuiſſe ſæcularem, animaduertendum eſt tamen fuiſſe in Patrimonio Eccleſiæ vt illud recenſetur in litteris Ottonis Imp. relati à Baron. *in Annal. ad ann.* 900. & commiſſionem profectam fuiſſe à Papa, cui leges ſcriptæ non ſunt; vt conſequentiam non faceret, quod à Papa alicui committitur; quaſi alijs iure competat. at verò nec fuit illic cognitio cauſæ patronatus commiſſa Judici Sabinenſi; ſed dumtaxat receptio teſtium; & ex eorum dictis conficiendum publicum Inſtrumentum: nulla autem deciſio Judici Sabinenſi fuit delegata. articulus autem huiuſmodi non exigit omnem qualitatem, quæ requiritur in Iudice cauſæ principalis. *c ſuper quæſtionum X. de off. deleg Weymſ. ad conſt. 24. Conc. Trid. conſt. 1. n. 21. Vide infr. l. 2. c. 23.*

5\. De vi, ſpolio, poſſeſſorio.

5\. Porro de vi, ſpolio, ac poſſeſſorio patronatus ad Iudicem etiam ſæcularem ſpectare cognitionem latè deducit Ceuall. *de cogn per viol. p. 2. d. q. 94. Vide quæ ſup. de cauſa poſſeſſoria in beneficijs diximus.*

6\. Si ex priuilegio profecta eſt, Eccleſiæ eſt cognitio; ſi ex fluxu coronæ, regia.

6\. Regaliæ nomen ius regium præ ſe fert. cuius cognitionem adeo regiam eſſe contendunt, vt non tantum illam eccleſiæ negent; ſed etiam Iudicibus regijs; ſolo Parlamento Pariſienſi excepto. *Le maiſtre tract de Regal c. 12. Papon arreſt lib. 2. tit. 3. arreſt. 14. Charond. Reſ. lib. 10. reſp. 1. in fin.* quod ſi origo regaliæ adſcribatur priuilegijs pontificijs, vt fit ab aliquibus, *Le maiſtre c. 5. ibid Boët. de regal. tetigimus in Iur. pont nou anal. de elect. num.* 3. æquum erit, vt ad S. Pontificem cognitio pertineat. *c. cum veniſſent. X. de iud.* qui autem dicunt proficiſci à regia corona; vſu, præſcriptione, conſuetudine immemoriali; vt varias opiniones refert Arn. Ruzæus *tract. Iur. Regaliorum in princip.* ſolum Regem habere volunt arbitrum, ſeu Parlamentum: quod olim cum Rege corpus regni repræſentabat. quod quia non recognoſcit ſuperiorem: ſua in cauſa, ſeu Regis, ius dicit. eodem poſſeſſionis iure, quo Rex eſt in poſſeſſione regaliæ: cui titulus non ſit neceſſarius. quamuis nullus ſatis idoneus ab ijs adferri poteſt, qui reijciunt priuilegium. ſine quo beneficiorum collatio laico competere non poteſt. vtpote ſpiritualis. quemadmodum apud Boëtium Bonifacius VIII *beneficiorum*, inquit, *collatio ſpiritualis eſt, ſecus credentes hæreticos reputamus.* Et vt refert *Le maiſtre. d. c. 1* in contentione cum Bonifacio à Francis recurſum fuiſſe ad Anglos; & illos ab his edoctos, quatenus regaliâ vterentur, imitatoſque: ita velim etiam Francos inſtrui deciſionibus apoſtolicis, quæ latæ fuerunt aduerſus Conſuetudines Anglicanas, in contentione S. Thomæ Cantuarienſis cum Henrico II. *vt ex Baronio in Annal. Eccleſ. infr. lib. 2. c. 3. retulimus.* ibi reperient Regem Franciæ maiori tunc pietate magis ſtetiſſe à partibus Archiepiſcopi, quam Regis Henrici. De regalia regni Siciliæ, vide Dianam *p. 7. t. 10. miſcel. r. 1.* de huiuſmodi vſurpationibus quidam capiunt etiam illud Ezech. *c. 46. Ne depopulamini vltra Principes populum meum; ſed terram relinquite Domini Iſraël ſecundùm ritus ſuos.*

Aduocatia etiam eccleſiarum initio inuenta ad protectionem eccleſiæ, multis omnino locis verſa eſt in iuriſdictionem, non tantum aduerſus eos, qui eccleſias grauant; ſed ipſas eccleſias, earumque prælatos & miniſtros. De eiuſmodi abuſibus Vide Chokier *Vindic. lib. Eccleſ. p. 2. c. 6. 7. 8.*

CAPVT XXXIX.

De decimarum cognitione.

1\. Iure diuino in lege veteri, præcepto Eccleſiæ in noua decimæ debentur; ideo cognitionis ſunt eccleſiaſticæ.

Decimæ, vt ex iure diuino proficiſcuntur legis veteris; & eccleſiæ præcepto in lege noua. *c parochi. c tranſ. c. tua X. de decim. c. decim. 16. q. 7 Conc. Trid. ſ. 25. c. 12. & alibi paſſim in iure canonico*, adeoque ſub peccato m. debentur. *c. cum. non ſit X. de dec.* & pœna incumbit non ſoluentibus paupertas: *c. reuertimini. 16. q. 1*, infirmitas: *c decimæ. ibid.* excommunicatio: *d c. 12. ſ. 25. Trid.* eccleſiaſticæ ſepulturæ priuatio *c. probib X. de dec.* diſſuadentes decimarum ſolutionem excommunicantur, *c. 1. de decim. in 6. clem. cupientes. de pœn.* vt & Prædicatores & Minores in certis diebus requiſiri ſuper debita ſolutione decimarum in ſermonibus & confeſſionibus populum non monentes. *d. c. 1. d. clem. cupient.* Jgitur cum ex fonte iuris diuini, & eccleſiæ præcepto fluat obligatio decimarum, dum eius ſit de lege cognoſcere, cuius eſt ferre; Eccleſiæ erit ſuper iure decimarum cognoſcere. *c. dudum. X. de decim. Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. n. 266. Barboſ. de offic. parochi. c. 28. §. 4. & ibi citati. Rebuff. latè de decim q. 10. n. 3. 35. & ſeqq.* vbi refert hanc decretalem; *ſententias ſuper decimis à Conſulibus datas; præſertim cum ſanctorum patrum inſtitutionibus obuiens, irritas decernas*, & *n. 35. & ſeqq.* contendit ne quidem Iudices laicos de decimis infeudatis cognoſcere, niſi ex priuilegio: quod *n. 39.* Philippo Regi Franciæ olim conceſſum ait. alij ſimplicius, vt decimarum illarum poſſeſſionem; ita & cognitionem laicam faciunt. *Modern. Imbertus. citati, à Couar. pract. q. c. 35. n. 2. v. 3.* quibus ipſe adeo accedit, vt & priuatiuè ad Iudices laicos deferat: & nuncupatim in regno Granatenſi. ideo quod Ferdinando catholico illius regni decimæ ſint conceſſæ. ait etiam inter eccleſiaſticos cognitionem infeudatarum decimarum in prætorio tractari. ſed enimuero ea ratio id non conficit, quia priuilegij interpretatio ad 2.

2\. Quid de infeudatis?

com-

concedentem pertinet. *c. cum veniſſent. X. de Iud.* eoq́, videmus *in tit. de dec. & alibi* tam Conc. Lateranenſe, quàm Pontifices ſtatuiſſe quàm plurima de decimis infeudatis.

3. De poſſeſſorio ſpolio decimarum?

Igitur, ſi de facto agitur, poſſe cognoſcere Iudicem laicum rectè dicitur: vt ſi de furto, ſubtractione, iniqua ſolutione agatur, *Rebuff. ibi. n. 3. Barboſ. vbi ſupra.* non rectè negatur quin & Iudex eccleſiaſticus aduerſus laicum cognoſcat. quoniam vergit talis contrectatio ad ſacrilegium: quod mixti eſt fori. *vt deducit Marth. de iuriſd. p. 2. c. 43. n. 18. & ſeqq.* vnde & non ſoluentes decimas laici adiguntur per cenſuras ad illarum ſolutionem. vt rectè Couarruuias probat. *per c. peruenit. c. nuncios. c. cum homines. c. de terris X. de decim. clem. 2. de iudic.*

4. De fructibus cognoſcit laicus.

Quin etiam, ſi de fructibus decimarum agatur, cognoſcit Iudex ſæcularis temporales ſiquidem ſunt; vendi, locari, & aliàs in commercium deduci poſſunt. & ait Couarr. *vbi ſupra v.* 5. conductorem decimarum poſſe ecclesiaſticum declinare: quia cum illo non agitur quæſtio decimarum; ſed mercedis promiſſæ in conductione: nec ſibi apparere rationem, qua ad Iudicem eccleſiaſticum ſpectate hæc cauſa poſſit: at verò ſit conductor, quem vocant, partialis; decimam frumenti conducat 100. modijs; hi ipſi nonne locatoris manent potius, & operam ille pro reliquis addicit, vt fructus colligendi per conductorem maneant in dominio Eccleſiæ? non ſoluens, rem eccleſiæ detineat, ſacrilegium committat, ab vtroque Iudice cogi poſſit, vt res ſua eccleſiæ reſtituatur? ſi pretio; quaſi fructus decimarum empti videantur, & in dominium conductoris tranſire; non videbitur cenſeri poſſe ſurrogatum illud eſſe in locum rei Eccleſiæ, eius naturam eatenus ſapere, vt cognoſcere de eo Eccleſiaſticus Iudex poſſit? præſertim vbi vſus id probauit. vt prorogationem hac in re lex regia admittat.

5. De conductionis mercede etiam Eccleſiaſticus.

6. Quam religioſa antiquitas!

Adeo quidem religioſus olim Philippus IV. Rex Franciæ an. 1303. in hac materia fuit, vt ordinarit ne Iudices regij de petitorio non tantum; ſed neque de poſſeſſorio decimarum cognoſcerent. *vt citat idem Rebuff. num.* 5. vbi in fine ſubiungit, quam hodie contra agatur.

Iterum ea fuit antiquitatis religio *vt idem refert nu.* 8. vt annullatus fuerit proceſſus in Curia ſæculari agitatus ſuper noualibus: quarum adeoque poſſeſſio eſſe antea non potuit. ſicut & vbique canones de noualibus diſponunt, & plures ab omni æuo conceſſiones, & priuilegia ab eccleſia deſuper data ſunt, vt etiam de inſolitis fructibus ei ceſſuris, cui terra antea fuit decimalis. *c. cum in tua,* 30. *X. de decim.*

7. De conſuetudine & præſcriptione decimarum etiam cognoſcit Eccleſia.

Quin etiam eccleſiæ canones de præſcriptione decimarum, de conſuetudine ſoluendi, & ſimilia multa tradiderunt; quorum adeoque ad illam cognitio ſpectat: ſed Couar. *vbi ſup. verſ.* 4. etiam regios Iudices cognoſcere ait de ijs fructuum decimis, quorum immunitatem vſus quadraginta annorum probare allegatur: iuxta edicta Principum, quæ regia quidem authoritate nituntur; ſed canones propitios ea cognitio præſcripti, aut conſueti iuris decimandi, non æquè habet. præſertim cum præſcriptio & titulum exigat; & vſus, ne in canones incurrat: adeoque quadantenus cauſam proprietatis inuoluat: quæ cum ſpiritualis ſit; ad eccleſiæ cognitionem reſpicit.

Decimas, quæ à laicis poſſidentur in feudum ab eccleſia, eccleſiam recognoſcere vt dominam feudi, dubitari non oportet, ex vſibus feudorum: viciſſim eas, quæ conceſſæ ſunt à regibus ſiue laicis, ſiue Eccleſijs, ſi iure feudi conceſſæ ſunt, pertinere ad regiam cognitionem feudalem æquum eſt. iſque nexus impedit, quo minus primigeniam naturam reuerſione ad Eccleſiam recuperare poſſint: manente adhuc quaſi directo dominio penes Regem cæterum donatione facta non expreſſo feudi titulo, beneficium erit latè interpretandum: cenſebunturque decimæ ſic donatæ Eccleſiæ ad ſuam naturam reuerſæ. *arg. c. vnic. de iur. patr. in* 6. (vt dicitur res facile redire ad naturam ſuam, ac iuris terminos) ſecus quam conceſſiones decimarum laicis factæ, quæ à iure exorbitant.

8. De decimis infeudatis ab Eccleſia releuatis.

9. De his quæ poſſidet Eccleſia, cognoſcit laicus.

Enimuero conſtat multis Regibus ac Principibus donationes decimarum olim eſſe factas: ex hiſtorijs paſſim. vt de Hiſpanis Regibus refert Ceuallos *de cog per viam viol. p.* 2. *q.* 25. & nouiſſimo ſæculo Ferdinando Catholico quoad regnum Granatæ, multaſque Indicas ditiones. vt de Carolo Martello, qui ferè primus decimis manum appoſuit in neceſſitates belli Saracenici, rectè præſumendum ſit ex ſimili priuilegio initium feciſſe. huiuſmodi decimæ an deinceps ad cognitionem Iudicis eccleſiaſtici, an ſæcularis pertinere debeant quærit idem Ceuallos *d. p.* 2. *q.* 17. *Vide etiam Fragoſ. in Regim. Reip. l.* 2. *diſp.* 4. *§.* 4. *m.* 7. & rectè dixerimus *ſecundum l. Neratius. D. de Regul. Iur.* æſtimare debere Pontificem, quem modum eſſe velit ſui beneficij. ideoque priuilegium inſpiciendum; ſeruandumque eſſe. *c. porro. X. de priuil.*

10. His de decimis à Sede apoſt. Regibus conceſſis?

Non alium refert modum Ceuallos *d. q.* 25. *n.* 39. quam hunc; *dummodo cum neceſſariorum adminiſtratione diuina in d. Eccleſijs miniſteria à conuenientibus perſonis celebrari faciant.* quo modo duæ tertiæ penes Principes, nobileſque iam olim fuerunt; tertia vna parochis relicta. &, ex alluſione ad hunc vſum, *tertiæ* illæ vocantur in Hiſpanijs. quomodo etiam ex cauſa minus publica conceſſiones etiam extant quorundam Pontificum; quibus decimæ futuræ conceſſæ ſunt territoriorum dominis, ſi inſulas aut peninſulas aggeribus cingerent: ita tamen, vt templa futuri populi capacia extruerent, & parocho neceſſaria miniſtrarent.

Si ergo Pontifices nihil adiecerint; an huiuſmodi decimarum conditio, & cognitio deinceps erit eccleſiaſtica, an laica? multis contendit Ceuallos *vbi ſupra* iure optimo maximo conceſſas Principibus eſſe cenſendas: & in omnibus eſſe conditionis ſæcularis. contra contendit Diana *p.* 1. *tr.* 2. *r.* 89. 90. 91. 92. 93. *p.* 3. *tr.*

93. p. 3. tt, 1. r. 50. *Layman in Theol mor. lib.* 4. *tt. 9. t. 2. n.* 14. merito dicit Diana *d. r.* 89. quædam ſibi ex ijs, quæ dicit Ceuallos, diſplicere. mihi ſanè placere non poteſt, quod cum docet conceſſiones pontificias ita eſſe interpretandas, vt per eas decimæ principibus conceſſæ factæ ſint laicæ, quoad omnem iuriſdictionem, non admittat eandem doctrinam in decimis eccleſijs per Principes ſimili modo retroceſſis: vt ad eccleſiæ authoritatem pertineant. cum tamen dicatur res facile redire ad naturam ſuam; adeoque decimas ad ſpiritualem, & liberam: non æquè vt eam amplius exuant quam exprimatur. & perſtat Ceuallos adeo vt & clericus clericum ſuper decimis à Principibus conceſſis conuenire debeat in foro ſæculari: non poſſit in Eccleſiaſtico. quod oppugnat omnes veteres canones. *c. nullus clericus. c. ſi quis clericus. c. placuit. & tot. quæſt.* 1. *cauſ.* 11. & ſingulatim Martin. V. *conſtitutionem incip. ad reprimendas relatam à Petro Mattheo in ſeptimo Decret. lib.* 2. *tit.* 1. *c.* 1. decreuit is vt nullus clericus alium clericum in actione reali, mixta, vel perſonali, ciuili, vel criminali, etiam occaſione cuiuſcumque ſubmiſſionis, etiam iuramento vallatæ, vel aliàs ad forum laicale directè, vel indirectè (de qua in foro eccleſiaſtico ordinari conſueuerit, poſſit, vel debeat de iure, vel conſuetudine; aut aliàs cognoſcit) trahere præſumat. alioquin cauſam ipſam, & omne ius ei in poſſeſſorio, vel petitorio, in re, vel ad rem, cauſa vel occaſione eiuſmodi quomodolibet competens, perdat penitus, vel amittat. alijſque pœnis latè ibidem enumeratis ſubiaceat. vt quamuis ratione rei videri queat poſſeſſor conueniri poſſe coram Iudice ſitus; non tamen id permittat Martinus in clerico, aduerſus clericum: minus autem in materia decimarum.

11. Conſuetudo optima interpres. Porrò, vt ad rem redeamus, ambiguæ Pontificum, Regumque conceſſiones optimam habent interpretem, conſuetudinem. *l. ſi de interpretat. D. de leg.* vt hæc ſequenda ſit: aut ſi ea non ſatis vetuſtam habeat authoritatem; *cum ſuper priuilegijs Sedis Apoſtolicæ*, inquit Innoc. III. *in c. cum veniſſent. X de iud. cauſa vertitur, nolumus de ipſis per alios iudicari*, ſicut & ad eum qui legem condit ſpectat interpretatio. alioquin cum priuilegia ſint odioſa, eiuſmodi conceſſiones decimarum extendi non debent ad id, quod in eis non exprimitur. *Vt rectè Layman d. n.* 54. præſertim abdicationem omnis iuriſdictionis: cum quæ ſupremitatem redolent ſemper cenſeantur reſeruata. qua de re tamen vide Chokier *Vindic. libert. Eccl. p.* 1. *c.* 20. *& ſeqq.*

12. De quota decimarum quis cognoſcat? Decimarum ergo eccleſiaſticarum cognitio quin vt ſpiritualium ad Iudicem eccleſiaſticum ſpectet non eſt dubitandum. ſed quid ſi de quota inſtituatur quæſtio? Ceuallos *de cogn per viam viol. q.* 56. putat ad ſæcularem pertinere: tanquam facti ſit non iuris: contra Aufrerius, *quem citat & Matth. de Iuriſd. p.* 2. *c.* 43. *n.* 56-73. &, vt nihil contendamus de quæſtionibus facti in re ſpirituali vt in 6. *ſi iudex de ſent. exc. in* 6. de poſſeſſione clericatus &c. non eſt quæſtio quotæ omnino quæſtio facti; ſed potius iuris: dum quæritur quæ quota debeatur; quæ autem quota ex facto ſoluta, aut non ſoluta ſit, facti eſt, ſed & cum decimus manipulus iure debeatur, *c.* 5. *X. de dec.* an legitimo titulo illa ſit minuta, auctáve; v.g. priuilegio, tranſactione, præſcriptione, non eſt hæc quæſtio facti; quæ ſolis teſtibus eget; ſed tanta volumina de his titulis ſcripta ſunt, vt dici nequeat de ſolo facto quæri: ſed de iure, quod ex facto oritur. v.g. an præſcri- 13. Non niſi Eccleſia; ſi iuris decimalis quæſtiones incurrant; vt præſcriptionis &c.
bi poſſit quota, ſolo facto non plus ſoluendi; an titulo opus ſit? & quanto tempore an priuilegio immunitas queat obtineri? à quo, per quem, qua ex cauſa? an ſuper decimis tranſigi poſſit? per quos, quo modo, qua ſolemnitate? an eadem, qua res cæteræ Eccleſiaſticæ alienantur. non ſolet litigari ſuper immunitate in toto, vel in quota niſi ſimiles quæſtiones incurrant: & ex iure, non ex teſtibus, produci harum deciſio debet. adeoque vt tutarum decimarum eccleſiaſticarum quæſtio eſt eccleſiaſtica; erit & quotæ. *l. quæ de tota D. de rei vindic.*

14. De immunitate. Immunitatem ſanè à decimis non admittit c. à nobis. 24. *X. de decim. niſi*, inquit, *oſtendatur quare à decimis ſint immunes.* quare, ſeu quam ob rem; cauſamque. ſicut ante dixerat neminem iure exemptum eſſe. exigit ergo priuilegium, aut rem ſimilem: non eſt contentum ipſa non ſolutione. quia illa ens non eſt: res non eſt: illa prædonum eſſe dicitur *in l.* 25. §. *Quod autem, D. de petit. hered.* rogatorum cur poſſideant, reſponſio; quia poſſident. non ergo ſufficit non ſolutio, quo minus ſoluere quis teneatur; quo minus prædo ſit, ſi non ſoluat. at prædo ac quiuis poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit. *c.* 1. *de reg. iur. in* 6. Vt ergo quis decimas non ſoluat ſeu decimum manipulum *c.* 5. *X. De decim* cauſam oſtendere debet: in mutatione ergo quotæ illa inquirenda eſt, & nudi facti eſſe non poteſt, vt diximus.

Similia quæri poſſunt in materia priuilegij, conſuetudinis, tranſactioniſve: &, quaſi facti hæc ſint vbi tot iuris ſe offerunt quæſtiones, excludere à foro Eccleſiaſtico, nimis fuerit alienum à ſacris canonibus: qui ſuper his ſtatuunt paſſim, vt in re ad falcem ſuam ſpectante, non aliena meſſe.

15. An decimæ ſint Eccleſiaſticæ an laicales; in petitorio cognoſcit Eccleſiaſticus; in poſſeſſorio etiam, etſi mores laico deferant. Sed quid ſi quæſtio oriatur an decimæ ſint Eccleſiaſticæ an laicales? iudicium proprietatis Eccleſiaſticum omnino eſſe videri poteſt. quam & iure comitatur poſſeſſionis cognitio. *l. nulli. C. de iud.* ſolent tamen ſæculares de poſſeſſione cognoſcere: &, ſi longæuam ſatis reperiant, decimas à laico poſſeſſas pro laicalibus habere; & cognitionem eccleſiaſticis inhibere. Ex præſumptione quod quo nunc ſunt ſtatu, credendæ ſint eo ſemper fuiſſe: ſaltem poſt Concilium Lateranenſe. ſed rectè negat Layman *Theol. mor. lib.* 4. *t.* 9. *c.* 2. *num.* 15. præſumptionem illam eſſe iuris & de iure; ſed admittere probationem in contrarium; adeoque

adeoque cognitionem cauſæ: quæ vtique titulum, proprietatemque implicat: ea ergo cum indaganda, & iudicanda eſt, poſſeſſioni quidem vetuſtæ deferendum eſt, vt turbari non debeat; vt autem ex illa iudicium de proprietate feratur, ad illum Iudicem pertinere debet, cuius eſt de proprietate cognitio.

CAPVT XL.

De cognitione fidei.

1. *Eccleſia ſua de fide cognoſcit.*

APoſtolis ſuis Chriſtus; non Imperatori Romanorum, Regi Perſarum, aut cuiuis Principi, iuſſit prædicare Euangelium omni creaturæ, docere omnes gentes: illis, non his, promiſit ad futurum Spiritum ſanctum, qui doceret eos omnia: illis ergo non his licet deciſiones articulorum fidei facere: & Concilijs Epiſcoporum œcumenicis, ob fidei cauſam congregatis, Apoſtolorum iure, vti his verbis; *viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*. Vtique ex iamdicto Chriſti promiſſo. quin imo, quoniam Principes propagationi Euangelij obſtituri erant, fiduciam Apoſtolis inſpirauit; *cum ſteteritis ante Reges & præſides nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos eſtis qui loquimini; ſed Spiritus ſanctus qui loquitur in vobis.* munus ergo eſt Eccleſiæ, fidei quæſtiones decidere; de religione ſciſcere; de ſana doctrina decernere; reprobamve damnare. *c. per venerabilem. §. rationibus. X. qui filij ſint legit. c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. ſi Imperator*, inquit Ioannes Papa, *Catholicus eſt, filius eſt, non præſul Eccleſiæ: quod ad religionem competit, diſcere ei conuenit, non docere.* Sin infidelis eſt: applicabitur ei dialogus Iudæorum atque Apoſtolorum. *Act. 5. nonne præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto? & ecce repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra: reſpondens autem Petrus & Apoſtoli dixerunt; obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* adeoque & prohibiti, & cæſi perſtiterunt Apoſtoli in promulgatione doctrinæ: eorumque ſucceſſores vbique terrarum paganos nacti Principes vſque ad Conſtantinum; vel etiam poſt illum Apoſtatas, vt Iulianum; vel hæreticos. Vt & Theodoſius minor Synodo Epheſinæ primæ ſcripſit ſe quidem Candidianum mittere; ſed ita vt in nullo quidem ijs, quæ faciendæ ſunt de pijs dogmatibus quæſtiones, ſeu potius expoſitiones, communicaret. *c. ſatis. diſt. 96.* & Martianus in Synodo Chalcedonenſi, *nos*, inquit, *ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, exemplo religioſiſſimi Principis Conſtantini, Synodo intereſſe voluimus. c. nos ad fidem. ead. diſt.* eiuſmodi enim negocia firmari potius debent per Synodum, quam Principum lege ſanciri. *c. quadam. ibid.* Igitur non eſt Principum ſæcularium fidei quæſtiones decidere; ſana dogmata ab inſanis diſcernere; ſed Eccleſiæ iudicium ſequi: cique, vt opus fuerit, auxilium gladij ſui commodare: non interpretando quidpiam ex lege diuina: 2.
Martha de iur. p. 4. cent. 1. caſ. 93. tametſi poſſint legem ferre, quò rem ab Eccleſia iudicatam defendant; pœniſque ſanciant. *vt, in tit. C. de ſum. trinitat. & fide catholica, vt nemo de ea publicè contendere audeat.* Et diſertè *ibid. in l. nemo.* Martianus vetat quempiam à Synodis ſemel iudicata, ac rectè diſpoſita reuoluere; & publicè diſputare; ſub pœnis grauibus. *Ferre Principes leges poſſunt pro fide ab Eccleſia declarata.* Sed & cum Iuſtinianus edictum ſuper fidei profeſſione propoſuiſſet, eamque Ioanni Pontifici Romano tranſmiſiſſet; laudauit eum Joannes, quod id feciſſet amore fidei, pro ſubmouenda hæreticorum intentione, ſecundùm Apoſtolicam doctrinam, Epiſcoporum interueniente conſenſu. *& quia Apoſtolica*, inquit, in ſua Epiſtola, *doctrina conuenit, noſtra authoritate confirmamus. l. inter claras c. de ſum. trinitat.* vbi poſt inſertum edictum proſequitur Joannes; *liquet*, inquit, *vos Apoſtolicis eruditionibus ſtudere, cum de religione Catholicæ fidei ea ſapitis, ea ſcripſiſtis; ea protuliſtis; ea populis fidelibus publicaſtis, quæ & Sedis Apoſtolicæ doctrina, & Sanctorum patrum veneranda decreuit authoritas, & nos confirmamus.* adeò vt edictum illud profeſſionem vocet, *ibid.* & publicationem duntaxat doctrinæ Eccleſiæ. Ad hanc igitur pertinet concilia œcumenica cogere, quæ docentur diſcutere. eoque & ſuſpectos vocare, vt in pluribus accidit: in eumque finem etiam ſaluum conductum concedere. vt & plures dedit Concilium *Trid. ſeſſ.* 15. 16. 18. laudat tamen Ioannes Papa *ibid. in §. ad non credentes* intentionem Imperatoris compeſcendi hæreticos, ab illa fide diſſidentes: quin imo deprecatur vt reſipiſcentibus indignationis ſuæ remoueat aculeos; *& nobis*, inquit; *intercedentibus benigni animi gratiam condonetis.* quamuis hodie *d. §. prohibemus*, ſæcularibus poteſtatibus, & Iudicibus vetet de crimine hæreſis quoquo modo cognoſcere, vel iudicare. cum *hoc crimen merè*, inquit, *ſit Eccleſiaſticum.* quæ verba adeo generalia ſunt, vt etiam excludant quæſtionem facti, in caſu hæreſis. *Vide citatos à Diana p. 3. t. 1. r. 2.* vt & Gregorius XIV. *in conſt. incip. cum alias.* cum ſtatuiſſet quorum criminum rei Aſylo Eccleſiarum non gauderent; quomodo extrahi inde deberent; & curiæ ſæculari, cum ab illius miniſtris foret facta requiſitio, de mandato Epiſcopi per Iudicem Eccleſiaſticum tradi; cognito per eum, quod verè expreſſa crimina commiſerint; ſubiungit: *de crimine verò hæreſis cognitio ad forum Eccleſiaſticum tota pertineat. neque in eo curiæ ſæcularis ſe quoquo modo intromittat.* Vt non tantum, quando de dubio fidei articulo, vel an aliqua propoſitio ſit hæretica quæritur, Eccleſiæ adſcribatur cognitio: ſed etiam quando de hæreſi conſtat; & agitur tantum de hæretico puniendo. quando *in d. §. prohibemus*, Eccleſiaſtici Iudicis proceſſum nullatenus impedire, ſed ab illo decreta promptè ipſi, quatenus illorum officium ſpectat, adimplere debeant. cognitio autem illis indiſtinctè prohibetur. *Vide citatos à Diana p. 3. t. 1. reſ. 2. & p. 4. t. 1. reſ.*

t. 1. reſ. 58. vbi & quæſtionem facti excludi ait à d. §. prohibemus *v. quoquo modo*. Quare & Concilium *Trid ſ. 4. decretum* edidit de editione & vſu ſacrorum librorum, pœnas in temeratores verbi Dei, verbis ſacris ad ſcurrilia vel fabuloſa abutentes tulit, impreſſores non ſeruato modo ibi præſcripto, alioſque violatores diuini eloquij iuris & arbitrij pœnis per Epiſcopos coërceri voluit.

3. De Concordatis Brabantiæ.

Nihilominus quamuis de fide & hæreſi cognitionem Eccleſiæ priuatiuè tributam agnoſcunt etiam Concordata anno 1541. inter Carolum V. Imperatorem, vti Ducem Brabantiæ, & Epiſcopum Leodienſem inita: tamen quædam, quæ circa illam verſantur, Principi attribuunt: quæ quia multis in locis non abſimiliter obſeruantur; latiùs paulò de illis hic dicere viſum eſt. Illa igitur ſic habent: *de crimine hæreſis cognoſcet Epiſcopus ſolus; ſalua Principi prærogatiua ſua, quoad Inquiſitorem per eum à Sede Apoſtolica impetratum; ſalua etiam eidem Principi apprehenſione, & detentione perſonarum de hæreſi ſuſpectarum, nec non annotatione, & confiſcatione bonorum de hæreſi condemnatorum: ex quibus Epiſcopus moderatas expenſas habebit, ſi de crimine hæreſis cognouerit: reſeruata etiam eidem Principi punitione eorum, qui contra prohibitionem ſuam aſſerunt propoſitiones iam vt hæreticas damnatas, aut quid aliud contra mandata ſeu prohibitiones facit, ad iuuandum negocium fidei facta, vel factas.*

4. Ex quibus Inquiſitor conceſſus.

Igitur Epiſcopus ſolus de hæreſi cognoſcit. excipiunt Concordata Inquiſitorem hæreticæ prauitatis, per Principem à Pontifice impetrandum: qui vtique & de hæreſi cognoſcit. Vt & factum fuit, donec erectis in Belgio nouis Epiſcopatibus non amplius officio Inquiſitorum opus eſſe videbatur. *Neque enim ante eos Philippus II. remoueri paſſus eſt, quam nouus Epiſcopus in ſuas ſedes inductus, qui religionis cauſas cognoſcerent, iniurias vindicarent. Strada de Bello Belgico ad ann.* 1566. *Inſtructionem & mandata huiuſmodi Inquiſitoris, Vide in tertio volumine Edictorum Belgij l. 1. t. 2. c. 2. & Haræum in Initijs tumultuum Belgicorum.*

5. Vſque ad erectos nouos Epiſcopatus.

Vbi ergo Inquiſitor eſt, non ſolus de hæreſi cognoſcit Epiſcopus; ſed vterque per præuentionem. deciſum ſiquidem eſt conceſſionem Inquiſitoris non minuere Iuriſdictionem Ordinarij. *c. per hoc. de hæret. in* 6. ſed vtrumque poſſe ſolum procedere, *ibid. in verb coniunctim vel diuiſim*. quamuis, ſi diuiſim proceſſerint; teneantur ſibi inuicem communicare proceſſus; *d. c. per hoc verſic. & ſi diuiſim*, & nomina teſtium occultorum. *c. vlt. eod. in 6. extrau. commun. 1. h. t.* & in duro carcere ſtatuendo ſimul procedere: *Clement. 1. §. duro de hæret.* quemadmodum ordinariè iuriſdictio poſterius inuenta priori accedit cumulatiuè, non priuatiuè. *l. 1. C. de off. præfect. vrb.* In Gallia, vt refert Choppinus *De ſac. polit. l. 2. t. 2. nu.* 12. Franciſcus I. ann. 1540. probante Curia, in defectum eccleſiaſtici, ſæculares iudices cognoſcere iuſſit de hæreſi; etiam contra clericos minorum ordinum, quod recipi non aliter poteſt, quam vt de facto inquirant, non determinent de fide aut hæreſi.

6. Inquiſitor vt Ordinario non præiudicet.

7. De apprehenſione ſuſpectorum de hæreſi.

Salua, inquiunt Concordata, *Principi apprehenſione, & detentione perſonarum de hæreſi ſuſpectarum, nec non annotatione, & confiſcatione bonorum de hæreſi condemnatorum*. Quoad apprehenſionem, quæro, an ea intelligatur de decreto, an de re ipſa? ita vt Iudici eccleſiaſtico decernere competat ſuſpectum de hæreſi eſſe apprehendendum, ſed implorare debeat auxilium brachij ſæcularis apprehenſionem ipſam. Id enim requirit Salgado *de protect. reg. p. 2. c. 4. num.* 36. tametſi nullus iuris textus ab eo citatus id euincat. & contrariũ ſit disertè deciſum in Clem. 1. §. 1. *de hæret. in v. citare poſſit, arreſtare, ſiue capere, ac tuta cuſtodia mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis*. & in Actis Apoſtolorum *c.* 8. 9. 2. 6. 4. 5. dicatur Saulus accepiſſe literas, non à Præſide Prouinciæ; ſed à Principibus ſacerdotum, & ad Synagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ (Chriſtianæ) viros ac mulieres vinctos perduceret in Ieruſalem. *Vt latius diximus in Iur. pon. nou. anal. de off. ord. n.* 8. 9. 10. & in hac materia Epiſcoporum requiſitio ſecundum canones ex legibus Frederici etiam Imperatoris, *de quibus in authenticis Frederic. tit. de ſtatut. & conſuet.* deductos arctat ſæculi poteſtates, & dominos temporales pro *hæreticorum inueſtigatione, captione ac cuſtodia diligenti*, itque d. c. inquiſit. *de hæret. in 6. verſic. plenè expeditionis, & coercitionis expedita. & inuiolabilis adſit authoritas: vt ea omnia exequamini, inuocato, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis*. quod & hîc ſonat edictum 25. *ſept.* 1550. §. *ſullen voorts.* dum iubet eccleſiaſticis dari aſſiſtentiam ſiue auxilium in capiendo, apprehendendo, & detinendo denique. Sed & incommodorum cauſa, *de quibus etiam clem. 2. in fin.* ne ignotis fortè perſonis arma mouentibus ſeditio oriatur; ſæcularium officiariorũ ſubſidium implorare ſolent Eccleſiaſtici. quemadmodum etiam in Ordinationibus Parlamenti Mechlin. ipſi executores regij iubentur vti opera officiariorum loci, vbi fit executio. vt dicendum ſit ſub Chriſtianiſſimis Principibus licere Epiſcopis, quod ſub gentilibus Romanis licuit ſacerdotibus Iudæis. Denique Inſtructio à Philippo II. data Inquiſitoribus, disertè dat ijs apprehendendi facultatem per ſuos, alioſve officiarios: mandatque ab omnibus officiarijs brachium auxiliare eis præſtari, ſiue aſſiſtentiam.

8. Detentione & cuſtodia.

Detentio atque cuſtodia reorum Epiſcopis etiam tribuitur *d. c. vt inquiſ. in verb. in carcerem Epiſcoporum ducant, vel duci faciant ſine mora, vbi detineantur donec negotium per Eccleſiæ iudicium terminetur. d. §. 1. §. ſane. §. & quia ſæpe contingit Epiſcopos habere proprios carceres &c. in clem. 1. de hæret.* vbi & duo commentarienſes, vnus Epiſcopi, alter Inquiſitoris eſſe iubentur; & vtrique iuramenti ſua formula §. *ſane* præſcribitur.

9. Perſonarum.

Perſonarum, inquiunt Concordata de hæreſi ſuſpectarũ. tria Interpretes genera faciunt ſuſpicionis; leuis, grauis, & vehementiſſimæ: ex prima decretum carceris non datur; ſed ex alijs. ad iudicantem ergo de hæreſi ſpectat expendere, qualis ſit ſuſpicio; antequam apprehenſionem decernat. *c. ad abolen. X. de hæret. in*

verb.

verb. Epiſcopi iuxta conſideratione̅ ſuſpicionis qualitatemque perſonæ &c. c.excomm.§.qui autem X eod vt ſanè nunc intelligenda ſit lex 2. *C.eod.in verb.hæreticorum vocabulo continentur, qui vel levi argumento a iudicio catholicæ religionis detecti fuerint deviare.* adeoque melius Fredericus *in authent. de ſtatut. & conſuet. vnde extracta authent. Gazaros. C. eod. vbi §. qui verò.* ſuſpicionem, vt canones, ad arbitrium Iudicis refert.

10. Bonorum annotatione, & confiſcatione. *Annotatione*, inquiunt Concordata, *& confiſcatione bonorum de hæreſi damnatorum.* neque enim ante condemnationem occupare bona accuſatorum debent ſæculares *c. cum ſecundum. §. fin. de hæret. in 6.* neque ipſi vel ad hunc tantum effectum cognoſcere. *citati à Martha de iuriſd. p. 2 c. 35. n. 6. & ſeqq.* neque extra terras Patrimonij Eccleſiæ confiſcationem prætendit eccleſia. *c. vergentis. X. de hæret.* niſi in clericis. *c. excommunicamus. § damnati. ibid.* tametſi quædam nunc extrauagantes bona hæreticorum publicanda diſtribuant in tres partes. 1. domino, 2. Inquiſitori, 3. officio Inquiſitorum diſtribuant. *de quibus citati à Martha de iuriſ. p. 1. c. 51. n. 13.* & huiuſmodi extrauagantes quamuis in corpus iuris non relatas ſeruari velit *c. fin. §. fin. de hæret. in 6. clem. 1. §. fin. eod.* aduerſus quas fortè conſtitutiones ius fiſci antiquum per Concordata voluit Carol. V. præſeruatum.

11. Peccantium contra edicta punitione. *Reſeruata*, inquiunt Concordata, *Principi punitione eorum, qui contra prohibitione̅ ſuam aſſerunt propoſitiones iam vt hæreticas damnatas, ſeu quid aliud contra mandata ſeu prohibitiones faciunt: ad iuuandum negotium fidei facta, vel facias.* qui ſerio aſſerunt damnatas propoſitiones, ſeu quid contra huiuſmodi edicta committunt, de hæreſi ſuſpecti ſunt; inquiri poſſunt; &, ſi pertinaciter perſiſtant, de hæreſi damnari. vtique per Iudicem eccleſiaſticum. ſed ea cognitio, aut cognoſcendi facultas non eſt impedimento, quo minus Princeps, illa ſepoſita, condignis pœnis vindicet edictorum ſuorum contemptum, ſeu contrauentionem. & hic eſt ſenſus huius reſeruationis. adeoque neque hæc reſeruatio eſt impedimento, quo minus eccleſiaſticus ex eadem materia educat formam alterius iudicij, quo inquiratur ſcilicet de ſuſpicione hæreſis, & ex pertinacia ſuccedat de hæreſi condemnatio. v. g. frequentauit quis conuenticula, conciones, alia exercitia hæreticorum, damnatum id eſt *l. 3. 5. 6. 8. C. eod.* atque edictis regijs; nominatim 12. Iulij 1526. 29. *April.* 1550. 13. *Iulij* 1609. *vltima decemb.* 1609. ea materia ſubminiſtrat & aliam formam pro iudicio ſæculari, ad damnandum ex contrauentione edictorum: quæ quia executionem dirigunt ad Concilia, & Officiarios ſæculares, ex his formaliter agere non poſſunt eccleſiaſtici: & tame̅ edicta regia, (quæ Princeps profitetur facta ad iuuandu̅ negotiu̅ fidei) retorqueri non poſſunt in odium fidei, vel ad deſtruendam iuriſdictionem eccleſiæ, quo minus ſecundùm ſuos canones ad formam iudicij, quam diximus, procedere poſſit, & edictum 25. ſept. 1550. ad eundem finem permittit Eccleſiaſticus Adiunctum poſcere ex Concilio regio, ad cauſas hæreticorum inſtruendas; atque aſſiſtentiam, ſiue auxilium dare iubet in capiendo, apprehendendo, & detinendo, & tergiuerſantes puniri, vt dictum eſt; quin & apertè d. Inſtructio Inquiſitoribus à Philippo II. data id continet, vt ſecundùm canones, leges, & edicta (nota) eos puniant. alioquin omnis Eccleſiæ authoritas per huiuſmodi edicta dici poſſet eneruata non tantum, ſed extincta. cum nulla aſſertio hæretica, nullus actus hæreticalis, vt vocant, per illa non ſit prohibitus: *vt liquet ex ijs, quæ citauimus in Notitia Iur. Belg. tit. de ſumm. trinit. & fide Cathol. & nominatim 17. Iulij* 1526. §. *voirts.* vbi tamen *in fine §.* diſertè dicitur ea omnia decerni ſine imminutione officij Inquiſitoris; cuius hac in re cum Epiſcopo par cauſa eſt. præſertim nunc cum Inquiſitores hic amplius non ſunt, nouis erectis Epiſcopatibus. & hanc obſcurorum nonnihil verborum interpretationem dilucidè ſubminiſtrat edictum 29. *April. §. vermanen.* 1590 & 25. *ſept.* 1550. vt Iudices eccleſiaſtici agant contra Eccleſiaſticos ſuſpectos, & ſiue damnentur pertinaces, ſiue incarcerentur abiurantes, vt ſæculares agant ad confiſcationem bonorum temporalium, ex contrauentione edictorum, præſertim ſi fuerint ſeditioſi, & 5. *ſequenti* iubentur qui ſciunt hæreticos, vt Epiſcopis denuntient: qui contrauentores; ſæcularibus. edictum 20. *nouemb.* 1549. feudalibus dominis, & toparchis ius confiſcationis habentibus, bona de hæreſi damnatorum à Iudicibus eccleſiaſticis, & morte affectorum addicit; Principi autem ea reſeruat, quando bona confiſcantur propter tranſgreſſionem edictorum regiorum, in materia hæreſis. quamquam edicto 14. oct. 1529. ſuam partem ex confiſcatione bonorum prouenientem Car. V. declarauerat velle applicari in pias cauſas. & Albertus & Iſabella apertè ann. 1614. & 1617: literis ad Co̅cilia, Magiſtratus, & Epiſcopos ſcriptis hanc ſententiam indicauerunt. dum etiam mandarunt Concilijs, & magiſtratibus, vt ſecundùm edicta 1609. religione̅ orthodoxam dictis, aut factis offendentes diligenter puniant: & quæcumque decreta, & ſententias eccleſiaſticorum, pœnaſque, ſiue pecuniarias, ſiue alias, aduerſus illos latas, requiſiti omnino exequantur: &, ſi relegationem mereantur; non ex vna tantum dioceſi; ſed totis hiſce etiam regionibus; prouidentia Conciliorum conſulatur.

Vbi obiter notandum eſt, quod ſuſpecti olim inquiſiti, & damnati, de hæreſi, niſi celeri reſipiſcentia commiſſa emendarent, mox tradebantur Iudici ſæculari. *c. ad abolendam. X. de hæret. c. excomm. §. damnati. ibid. c. pen. X. eod.* mox vtique plectendi ex legum præſcripto. *l. 4. & tot. tit. C. de hæret.* ſicut apud veteres accuſati pronunciabantur tantum rei eſſe læſæ maieſtatis, homicidij &c. nec opus erat exprimere pœnam. quia ex lege erat ordinaria. vti & edictum 29. April. 1550. iubet non alterari pœnas à Principe præſcriptas hæreticis: ſed declarari tantu̅ eos contrauentionis reos, pœnaſq; *decretari*, vt loquitur. ad pœnā autē hæreſis ordinariā, effuſionemq; ſanguinis Iudici eccleſiaſtico 12. Damnatoru̅ hæreticorum pœnis, & traditione Iudici ſæculari.

procedere non licet, ſed cum malitia tempo-

13. *Correctione hodierna.*

rum mortiferas hæreticorum pœnas hic ſuſpenderit; & extraordinariæ, ſeu arbitrariæ, per illa edicta anni 1609. aliaque ſint ſubuectæ; Iudex etiam eccleſiaſticus, quem de hæreſi damnat, cum mortem hodie non infligat hic ſæcularis, extraordinarijs pœnis poteſt punire. ſicut Inquiſitorem impedientes, inſtruentes hæreticos &c. *per Inquiſitores*, inquit c. accuſatus. §. *fin de hæret. in 6. compeſci poſſunt*. & pœna debita caſtigari: tam per captionem perſonarum, quam aliàs. *c. 1. eod. in 6. verſ. cum pro hæreſi fuerit curia ſæculari relinquendus, aut perpetuo immurandus. c. vt commiſſi. verſ mitigandi vel mutandi, cum videritis expedire.* Vt rebus ſic mutatis, canones non dedignentur leges ciuiles imitari. *c. 1. & 2. X. de nou. oper. nunciat.* ad modum, quo indies in foro Eccleſiaſtico, (vbi tamen aliàs ſecundùm ius canonicum eſt iudicandũ. *c. quod clerici. X de for. comp.*) allegantur leges ciuiles, ab Imperatoribus ſæcularibus promulgatæ, ideoque ex hac rerum præſentium conſtitutione Albertus & Iſabella prædictis literis iuſſerunt pœnas pecuniarias, & alias ab eccleſiaſticis, vt diximus, latas executioni mandari: extraordinarias vtique, & arbitrarias: conformiter etiam ad edictum 1609. quamuis formaliter actio ex illis edictis educenda illis competat, quibus edicta ſuam executionem committunt.

Cum ergo offeruntur ſpeciales circumſtan-

14. *Aggrauanda ex ſpecialibus circumſtantijs.*

tiæ; ſerio illæ ſunt expendendæ. v. g. quod reus aliàs hæreſi renunciauerit, eccleſiæq; reconciliatus fuerit, facta fidei profeſſione: qui enim hereſim abiurauit, *& poſtea committit, cenſeri debet quadam iuris fictione relapſus*, inquit c. accuſatus *in princ. c ſuper. de hæret.* in 6. niſi ex leui ſuſpicione abiurauerit *ibid* §. 1. eoque magis ſi non ex vehementiſſima tantum ſuſpicione abiurauit; ſed ex confeſſione, ob quam & relegatus, ſeu aliàs punitus fuerit. ſicut & edictum 25. ſept. 1550. pro relapſis habet eos, qui ſemel ob contrauentionem publicè puniti, rurſus contraueniunt: quod relapſi ſine vlla audientia Iudici ſæculari relinquantur *d. c ſuper*. vel quod ad Iudicis eccleſiaſtici præſentiam vocati, *iuxta c. excomm §. adijcimus. X. eod.* contumaces fuerunt; cum *contumacia*, inquit c. 7. *de hæret. in 6. in cauſa præſertim fidei ſuſpicioni præſumptionem adijciat vehementem*: quod vxorem & filios in errore fidei, & vſu matrimonij apud hæreticos nulliter contracti quis non corrigat: qui enim alios cum poteſt ab errore no reuocat, ſe ipſum errare demonſtrat: *c. 2. X. eod.* in domo tales amanter tractet, nec moneat: cum anathema ijs dicatur, qui in domo fouent. *c. 8. X. eod.* quod etſi ob temporum iniquitatem hîc non ſeruetur; tamen patremf. curam exuere nec iure diuino licet. quinimo qui poſt abiurationem hæreticos receptat, deducit, ſociat; dona, munera dat, fauorem impendit; merito debet iudicari relapſus: *c. accuſ. §. ille quoque. eod. in 6.* quin & edictum 14. oct. 1525. iubet eos, qui hoſpitantur peruerſos, aut abutentes ſacramentis, eos denunciare; aut etiam ipſos capite puniri.

Itaque grauibus huiuſmodi circumſtantijs occurrentibus arbitraria pœna non parum intendenda eſt; atq; augenda: iuxta d. edictum 1609. ſiue pecuniaria, ſiue alia: iuxta d. Principum literas 1614. & 1617. imponatur: ſiue ex actione ex canonibus coram eccleſiaſtico; ſiue ex actione ex edictis coram ſæculari proceſſum fuerit.

Igitur Iudici Eccleſiaſtico ordinario com- 15.

Vt concordata non auferant Epiſcopo authoritatem iure competentem: etſi Principi tribuant aliam quam canones.

petit omnis cognitio de hæreſi, ſaluum tamen hîc manet Principi priuilegium ſeu prærogatiua impetrandi Inquiſitoris; decernere non tantum apprehenſionem, ſed & exequi iure poteſt Epiſcopus: ex vſu tamen ad executionem implorare ſolet brachium ſæculare. ſaluũ etiam manet Principi ius apprehendendi, detinendi reos, per ſuos officiarios; annotandi & confiſcandi bona. quamuis hæc omnia ex integro non ita iure, aut per extrauagantes conſtitutiones obtinerent. vt diximus ſalua, inquã, hæc Principi manent, vt ei competant; non vt Eccleſiaſticum excludant: quæ non eſt vis verbi, *ſalua*; ſed tantum vt ea conſeruet illi, quæ quis ſalua ſibi fore ſtipulatur. ideoque in eodẽ paragrapho additur, explicationis cauſà; Epiſcopo ex bonis confiſcandis ſoluendas fore expenſas. confiſcatio autẽ bonorum laicorum iure competit dominis ſæcularibus: ſaluis d. extrauagantibus: aduerſus quas veriſimiliter hæc ſtipulatio adiecta eſt ſed plenius eſt verbum, *reſeruatio*. quod in ſolidum id, quod reſeruatur, tribuit reſeruanti. *c. ſi eo tempore. de elect. in* 6 vbi prærogatiua, quam paragraphus initio ſaluam vult, priuilegium tantum ſignificat *l in* 16.

Principi vt punitio competat peccantium contra edicta, dum ex illis formaliter actio inſtituitur, ſed ex eodem facto per canones mandata punitio Eccleſiæ non aufertur.

ſcripto l. muner. l. obſeruare. D. de muner. & honor. plenius ergo d. §. reſeruat Principi punitionem illam, quę inſtituitur ex contrauentione edictorum ipſius. ex quibus in iudicio eccleſiaſtico formaliter actio non venit inſtituenda. quamquam nihil vetet illorum, vt legum ciuilium, ibidem etiam fieri mentionem. reſeruatio autem hæc adeo eſt plena, vt etiam ſubalternos dominos ius confiſcationis habentes excludat, vt eam non capiant, quæ ex contrauentione edictorum incurritur; vt diximus, ſed Princeps. atque his conformiter pronunciatum eſt à Senatu Brabantiæ pro Promotore Mechlinienſi aduerſus D. H. ex decreto Officialis apprehenſum, ſub auxilio brachij ſæcularis, & detentum in Epiſcopali carcere. ita tamen hæc reſeruatio valet, vt formalis quidem ex edictis actio Eccleſiaſtico non competat; ſed alia non denegetur; vt mox demonſtrauimus; & eadem concordata probant: dum Epiſcopo cognitionem ſuper hæreſi relinquunt: *& eodem titulo art.* 5. qui agit de iconoclaſtis, diſertè tradunt quod Iudex eccleſiaſticus ſolus (nota) cognoſcet in caſu, quando malefactor ſuſtinet non eſſe reuerentiam imaginibus exhibendam propter id, quod illæ repræſentant: alijs ergo caſibus cognoſcit etiam pro ratione ſuæ iuriſdictionis: ſed non ſolus; ſed vel Inquiſitor etiam, vel Principis Concilia, cum edictis illius eſt contrauentum. Canones porrò adeo ſolis Epiſcopo & Inquiſitori cauſas

fidei

fidei tribuunt cognoſcendas ; vt Paulus V. etiam alijs prælatis ademerit quoad ſui ordinis regulares. *Conſt.incip Romanus.* Quin imo etſi Eccleſiaſticus Iudex iam officio perfunctus videatur cum de hæreſi damnatum tradidit magiſtratui ſæculari ; nec ille pœnam ignis imponit; poteſt illum monere : ſine metu irregularitatis. *Diana p.1.t.2.r.134.* vt nec ante ceſſet eius officium , vbi non ceſſant per malignitatem temporum illæ pœnæ. Nempe illas Principes remittere poſſunt ; ſi ad reip. ſalutem opus fuerit. *W.mueſ. can.conſ. de haret. conſ.567 diximus in Hiatu.l.,c.22.* nam quod per legem non licet; licet per neceſſitatem. *c. 4.X. de reg.iur.*

CAPVT XLI.

De Schiſmate.

1\. Vt Eccleſiaſticus & ſæcularis ſchiſmaticos compeſcant?

VAlde affinia ſunt hæreſis,& ſchiſma : nec ferè ſchiſma factum, quin deſierit in hæreſim.igitur regulæ Patrum conſtituerunt , vt ſi qua Eccleſiaſtici officij perſona ei,cui ſubiectus eſt,reſtiterit, vel ſeorſum collegerit , aut aliud altare erexerit,aut ſchiſma fecerit,iſte excommunicetur, atque damnetur. quod ſi fortè & hoc contempſerit,& permanſerit diuiſiones & ſchiſma faciendo ; per poteſtates publicas opprimatur.& infra,non ſolum exilijs, ſed etiam proſcriptione rerum , & dura cuſtodia coërceatur *ita Pelagius in c. de liguribus.* 23. q. 5. poſt idem Greg.*in c. nec licuit. diſt.* 17. ſchiſma diſſenſionem ab Epiſcopali authoritate facit ; hæreſis autem peruerſum dogma habet. *Caterum*, inquit Hieronymus,*nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſim, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.c.inter.* 24. q. 3. quatenus ergo hæreſim ſapit ; ſolius Eccleſiæ eſt iudicare inter lepram & lepram : quatenus diuiſionem indicat; monet ; & mucrone excommunicationis ferit: qui ſi contemnatur,demum Iudex ſæcularis per exilia,proſcriptiones,ſimileſve pœnas ſchiſmaticos comprimit. *d. c.de ligur.* ſingulare videtur *in d.c.nec licuit*,vt ſi quis Synodum particularem aduerſus generalem ; ſine alia mora per ſæcularem poteſtatem puniri poſſit. quoniam directo,atque ex profeſſo, & notoriè ab

2\. Sed oportet vt quem conſtet ſchiſmaticum eſſe antequam ſæcularis de eo cognoſcat?

vniuerſali eccleſia ſeceſſionem facit. in d. autem c. *de ligurib.*contemptus ruſticus, & in omittendo magis conſiſtens fuiſſe videtur. raro autem fieri poterit, vt ſine præuia Eccleſiæ monitione,cognitione,ſeu declaratione,ſæculari poteſtati conſtet ſchiſmaticum quem eſſe ; & vt talem puniendum.nam, etſi *in d.c.de ligurib.*illi in contemptum Sedis Apoſtolicæ de ſua ruſticitate gloriabantur ; excommunicatio tamen , & perſeuerantia præmiſſa eſt ſæculari punitioni.vt quamuis notorium excludat cauſæ cognitionem ; *c.quoniam X.de fil.preſbyt.* tamen illud ipſum ita ſe habere , cum ab animo etiam pendeat ; euidenter conſtare ; vt declaratione non egeat ; omnino debebit. Quod ſi autem factum aliquod tanquam ſchiſmaticum,aut hæreticum damnetur ab vtroque iure ; erit res mixtæ iuriſdictionis:& ab vtroque Iudice puniri poterit. Vt poteſt irreuerentia erga crucis, aut ſanctorum imagines. *c.ſi canonici. de off. Ord.in 6 l.1. C.nemini licere ſignum crucis.vt ſup de haret. diximus.*

CAPVT XLII.

De alijs rebus Eccleſiarum, & clericorum.

1\. Iudicis originaliter Eccleſiaſtici eſt hæc cura.

FAcultates Eccleſiæ in manu fuiſſe Apoſtolorum, ab eiſque diaconos eis præpoſitos , & illorum ſucceſſores Epiſcopos opum ſacrarum habuiſſe adminiſtrationem, alijſque demandaſſe latè conſtat *ex ÿs quæ deducit Gratianus tota cauſa 12. & 13.tetigimus in Conſult. can.de paroch.conſ.8.de religioſ.dom. conſ.2.* vbi & ſingulatim quæſiuimus quæ circa regimen hoſpitalium Concilium Trid. innouarit , auxeritve. laicis autem nullam competere, in res Eccleſiæ iuriſdictionem proſequitur latè idem Gratianus *diſt.*96. Concilium Rom. ſub Symmacho *Solis* , inquit , *Sacerdotibus diſponendi de rebus Eccleſia indiſcuſsè à Deo cura commiſſa eſt.*

2\. Cogit hoſpitalium curatores etiã laicos ad rationes reddendas.

Quod huc pertinet, ad rationes reddendas hoſpitalis publici, *ex c. 8 & 9.ſeſſ.22.Conc.Trid* rectè citari & cogi per Iudicem Eccleſiaſticum rectores, quamuis laicos,etiam ad ſolutionem reliquati,appellatione etiam remotâ, ſi in viſitatione ſupputatum fuerit,*ex c. 1.d.ſ.22. c.10. ſ.24.*& ita iudicatum fuiſſe à Cancellaria Pinciana ait Ceuallos,*de cog. per viol.p.2.q.123.*

3\. Et bonorum Eccleſiæ.

Adminiſtrator ergo bonorũ Eccleſiæ laicus eſſe non debet.*c.Laicus. diſt.* 89. ſi tamen fuerit adminiſtratio ei ab Eccleſiaſticis commiſſa ; committentibus Eccleſiaſticis debet reddere rationem. *c indicatum in verb. à vobis diſpiti conuenit.d.89.clem quia contingit.de religioſ.dom.in verb. reddere rationem Epiſcopo.* Neque obſtat d.c. indicatum *in verb.quippe veſtra non ſuppoſita curationi*: ſi quidem illa referuntur tanquam allegata à recuſantibus laicis,non à Pontifice, tametſi ad vitandas impoſterum tricas, & , vt veteres canones ſeruentur,clericis adminiſtrationem velit committi rerum Eccleſiaſticarum.

4\. Sola venditione acquirit Eccleſia dominium. non ſic transfert.

Sola venditione nanciſcitur dominium Eccleſia. *ſola venditione* dominium non transfert. obtinet ergo in illa lex quoties *C.de rei vindicat.* venditrice,non emptrice.*Couarr. var.reſol.lib.2. c.19. n. 4.* nec minus delinquit Eccleſiaſticus tem duobus vendens, quam laicus.neutri variatio permiſſa eſt. in vtroque acquirente ſiue ab Eccleſia,ſiue à laico obtineant oportet leges ſæculares de acquirendo rerum dominio. in iure autem patronatus canones admittunt variationem laici, non clerici.quamuis aduerſentur nonnulli.*Martha & citati de iur.p.4.c.172.*

5\. De rebus ſic quæſitis cognoſcit.

Porrò , quod huc ſpectat , Eccleſia ſola emptione dominium rei emptæ adepta , vbi ius ciuile adhuc obtinet ; de re huiuſmo-

huiuſmodi cognoſcit, & ſtatuit, vt de alijs. an
autem pecunia dono,legatove relicta in dotem
monialis ingreſſuræ religionem eodem loco
ſit habenda ? pendet ab illa quæſtione, an pe-
cunia in rem comparandam deſtinata loco rei
habeatur?de qua re Le Maiſtre *tra de criëes c.1.*
alijq; paſſim. dubium non eſt, quin cura huiuſ-
modi doni,legatiuè ad Iudicem Eccleſiaſticum
ſpectet, eo iure quo cauſæ piæ, earumve exe-
cutio.

CAPVT XLIII.

De negotijs criminibuſque quæ mixti fori dicuntur, & primum de præuentione.

1. VT negotia, ita crimina, tam ſacra quam
Quatenus vterque iudex mixta negotia tractet? ciuilis iuriſdictio tractat. ſed vnaquæque
cognitionem ad ſuum finem dirigit. ſacra ad
ſalutem animarum : vt ſaluus fiat populus
Chriſtianus : ciuilis ; vt quieta ſit reſpublica ;
lites, diſcordiæ, bella, componantur,decidan-
tur, in tranquillitatem deſinant. Vnde & D.
Paulus,cum Corinthium inceſtuoſum tradidit
ſatanæ,finem expreſſit;*vt ſpiritus ſaluus fiat.* fines
iſti diuerſi quidem ſunt; non tamen contrarij:
ſed mutuo ſe compatiuntur non tantum ; ſed
& coniurant amicè : alter alterius curam non
tollit ; ſed pari illam paſſu ambulare gaudet.
& negotia quidem ciuilia vtraque iuriſdictio
ſuo modo concludit,ſine alterius impedimen-
to; dum aliud intendit quam actum agere.
quamquam idem ſæpius agendo in alium fi-
nem dirigit : prout iuriſdictiones ſunt diſtin-
ctæ. &, quod ad crimina attinet, percurrenti-
bus veteres canones vlla vix crimina non oc-
current caſtigata: ſed per cenſuras,anathema-
ta, pœnaſque Eccleſiaſticas. & ferè ita ſonant
canones Apoſtolorum.quos agnoſcit Concil.
Trid.ſeſſ 25.*c.*1.& veterem Eccleſiæ diſciplinam
optimè repræſentant. quibus & accedunt, qui
vocantur canones pœnitentiales.& pœnæ qui-
dem huiuſmodi canonicæ, ſeu pœnitentiales
non excludebant accuſationem criminum
iudicialem,etiam poſt pœnitentiam & recon-
ciliationem. vt rectè Layman *in Theol.mor l* 4.
*t.*9.*c.*2.*nu.*6.& Couarr.*variar.lib* 2.*c.* 10. pœni-
tentias ait,quamuis publicas, imo ſolemnes,
quamuis & diuturnas,& graues nō eſſe impe-
dimento accuſationi,aut inquiſitioni iudiciali.
præſertim dum pœnæ inflictæ nondum re-
ſpondent grauitati criminum. *Layman ibid.* ex
communi *cum Farinacio & N aarr.* quare nec
hodie v. g. clerici percuſſor per Eccleſiaſticæ
cenſuræ denuntiationem eximitur à ſæculari
punitione. idem etiam obtinet in omnibus
2. *Vt hodie præuentio alterius fere actionem excludat?* grauioribus criminibus,quibus vitæ aut mem
brorum mulctatio præſcripta eſt per leges,aut
conſuetudines.*c.rex. c. ſunt quædam c. inceſtuoſi.*
23.*q.*5.
Sed nihilominus poſtquam iudiciariam
poteſtatem manifeſtius exercuit Eccleſia, &
cenſuram morum pœnis condignioribus ſta-
biliuit ; in minoribus delictis eam ferè puni-
tionem inſtituit, quæ condigna videretur : &
ſic præuentio cepit eò porrigi ; vt alterius iu-
riſdictionem impediret.*c.de his.X.de accuſat.* ſic
tamen, vt puniti à Iudice ſæculari à pœniten-
tialibus canonibus non eximerentur, neque
ceſſarent cenſuræ,ſeu anathemata : præſertim
ab ipſo iure inflicta ; aut cognitio in ijs quæ
animarum periculum inducunt.vt loquitur c.
cum quidam.*de except. in* 6.ſicut ècontra ſi Ec-
cleſiaſticus Iudex loco cenſurarum graues pe-
regrinationes, aut ſimiles pœnas inflixiſſet ;
ceſſare conuenit pœnas legales, : ſaltem non
maiores, non condigniores ; tanquam rei iam
iudicatæ exceptione. *d.c.cum quidam.Diana p.* 4.
t. 1. *reſ.* 61. cui pariatur & pendentis litis per
præuentionem exceptio. & ita ferè ſe nunc
habent tempora,& mores *Vide citatos à Diana p.*
1.*t* 2. *reſ.* 97. *& Mansfeldium in exercit. ad Breue*
*apoſt.ad V.auxilium brachij ſecular.*per quos fit, vt
Iuriſdictionis, quæ pluribus competeret, ſoli
exercitium illa in cauſa tribuatur, qui præue-
nit.quod æquum non videatur de eadem re
coram pluribus Iudicibus cauſam dicere. *Lay-*
man d. n. 6. *in fin.* vel ob idem crimen pluribus
legibus reum fieri. *l.ſenatus D.de accuſ.*vt actori
ſeu accuſatori in mixti fori negocijs detur
optio,coram quo velit reum conuenire. *c.cum*
*ſit generale X.de for.compet.*niſi tamen ratione rei 3.
alibi exiſtentis non ſimpliciter alibi conueniri *Si tamen loca punitio per præuenientem peragi poſſit.*
poſſit. v. g. alibi domicilium,alibi beneficium
habens; in loco domicilij delinquens ; poteſt
quidem ibi condignè puniri ; non tamen illo
beneficio priuari.*c.poſtulaſti.X.de for.compet.*quia
eius eſt deſtituere cuius inſtituere. vt nec re-
nuntiatio niſi coram ſuo Ordinario effectum
ſortiatur. *c. admonet. X. de renuntiat.* præuentio 4.
alioquin adeo eſt efficax, vt & inferioris adi- *Præuentio etiam inferioris impedit ſuperiorem, & contra niſi &c.*
tio ſuperiorem excludat. *c. vti debitum. X de ap-*
pellat.c. cum ab Eccleſiarum. de off. Ordinar.& con-
tra Ordinarius per totum ſuum territo-
rium inferiores præuenire poſſit. *c. cum*
contingat de for. compet. auth. de defenſor. ciuitat. in
princ. niſi fortè conſuetudo aduerſus Ordina-
rium obtinuerit : *ibid.in fin.*vel inferiorem : *c.*
fin X.de off.Archidiac vel etiam inferioris iuriſ-
dictio dependeat à ſuperiori.quippe iudicium
ſoluitur vetante iudicare eo, qui iuſſit. *l iudi-*
*cium D de iud.*quemadmodum & Papa, totius
orbis Ordinarius, poteſt,ſaluo decreto hodie
Concilij *Trid.ſeſſ.*24 *c.*20 inferioribus quidem
inhibere, & ſi cauſam delegarit alteri, quaſi
præueniendo, Ordinario videtur inhibuiſſe ; *l.*
cum prætor. D. de iudic. ita tamen ſi literæ præ-
ſententur, antequam alius Iudex ſit aditus: *d.*
c. vt debitum. ſeu potius citationem emiſerit. *l ſi*
quis poſtea. D de iudic. omnium enim actionum 5.
principium eſt in ius vocatio. §.*omnium.inſt. de* *Citatio debitè executa præuentionem gignit.*
*pœn temerè litigant.*vt nec mors delegantis iuriſ-
dictionē,quaſi re nonintegra,auferat delegato.
*c.gratum.c. licet. X.de off.deleg.*multo minus ſi fa-
cta eſt cōteſtatio.*c relatum.eod.* nec priuilegium
ſuperueniens,*d l.ſi quis.* nec mutatio domicilij
l. cum.

l. cum quadam puella. D. de iuriſdict. om. Iud. vbi ex facto mentio eſt ſententiæ latæ, vel litis conteſtatæ; ante migrationem; non autem virtus eadem negatur citationi executæ. quam ei tribuit lex *quia. D. de iuriſdict. om. Iud.* & propterea ſic etiam accipi debet c. relatum *X. de off. deleg.* vt ita conteſtationi, quaſi ex facto ibi propoſitæ, illæ vires tribuantur; vt etiam citationi illæ non denegentur. vt in proximè ſequenti articulo expreſsè deciditur. nimium enim vicina eſſet huiuſmodi contrarietas. quin etiam reſpectu actoris ſola Iudicis aditio, & precum oblatio facit præuentionem, vt mutare nequeat.

6. Et reſpectu actoris ſola iudicis aditio.

auth qui ſemel. C quomodo & quando Iudex. l. vbi captum. D. de iudic. adeò vt ſi quis de eadem cauſa ad plures Iudices reſcriptum obtinuerit, illius commoditate careat, & expenſas luat *c fin. X. de reſcript* apud vtrumque Iudicem. *l. ſancimus C. de iud* ſed & reus actorem præuenire poteſt. ſi prius Iudicem adierit. *l in tribus. D. de iud.* Ita tamen præuentio locum habet, ſi citatio fuerit valida, & legitima. *c propoſuiſti. X. de for. compet.* adeoque à Iudice competente emiſſa:

7. Si tamen à iudice competente etiã ſit emiſſa.

l. penult. C. ne de ſtat defunctor. niſi compareat, qui nulliter citatus eſt: neque excipiat. *l. 1. §. 1. D. de ferijs* quin & citatio non emiſſa, & executa tantum; ſed & clara requiritur, vt per eam conſtet, qua de re agatur. *clem. 2. ne lite pend.*

8. Etiam verbalis prior, reali præualet.

quin etiam adeo potens eſt præuentio, vt quamuis citatio realis verbali præferenda ſit, cum pares ſunt tempore; tamen cum verbalis præuenit, obtineat Iuris regula, *qui prior eſt tempore, potior eſt iure.* Etſi Barboſa *& quos citat Votorum tom. 2. vot. 92.* ſecus ſentiat.

9. Et cum ad eundem finem vergit vtriuſque Iudicis actio.

Igitur ſicut in cauſa merè eccleſiaſtica, ita & in ea quę eſt mixti fori, ſi liquida eſt præuẽtio, ad eundemque dumtaxat finem tendat vtriuſque Iudicis actio, non ſi quid amplius in vna actione aut accuſatione eſt, quam altera; *Mansfeld vbi ſup.* Iudex Eccleſiaſticus ſæculari poteſt inhibere. *c. ſaeculares Iudices. de for. compet. in 6. c. cum quidam de except. in 6.* quamquam praxis magis habeat, vt vtatur literis requiſitorijs. quod & edicta noſtratia iubent. vt &, ſi ſæcularis noluerit progreſſum ſuſpendere, Princeps adeatur. ne par in parem videatur

10. Eccleſiaſticus vt ſæcularem inhibeat?

imperium exercere in materia, in qua vtriuſque valet authoritas. videatur, inquam, quia paritatem negat c. vnam *ſanct. de maior. in extr. comm.* in eoque fundatur ratio d. c. ſæculares.

11. Sed prius liqueat de præuentione vt debeat?

Quamquam enim quilibet Iudex cognoſcere poſſit an ſua ſit Iuriſdictio, tam Ordinarius; *l. ſi quis ex aliena D. de iudic l. 2. D. ſi quis in ius vocat.* quam delegatus. *c. ſuper literis in fin. c. paſtorali X de reſcript.* tamen idem & laico competit; vt æſtimet an ſua ſit iuriſdictio. *d. l. ſi quis. Ceuallos de cog per viol. p. 2. q. 81. & 82. remiſſiuè* & ſæpe præuentio patitur exceptionem. *Tuſcus in verb præuentio. concl. 646. 647. 649 in verb. delinquens. concl. 180. 181. 182. in verb. condemnatus. concl. 571.* ideoque liquida omnino debet eſſe præuentio, vt nulla ſit exceptio, antequam cenſuris ſuam iuriſdictionem Eccleſiaſticus tueatur. *c. ſanè. X. de off. deleg. c. ſi Iudex laicus in v. etſi Fr. Zypaei oper. tom. 2.*

notorium. de ſent. excomm. in 6. aut alioquin quippiam, niſi cauſâ cognitâ, ſtatuat. *vocato,* inquit d. c. *ſi Iudex, Iudice ſaeculari, ſeu alio cuius intereſt. vid. Marth. de iuriſd. p. 2. c 42. n. 17. & ſeqq. p. 2. c. 1.*

quippe & cum ambigiatur de duorum Iudicũ delegatione, vterque ſimul cognoſcit, cuius ſit iuriſdictio: &, ſi diſſideant, arbitros ſumunt *c. paſtoralis. X. de reſcript.* vt in cauſa mixti fori hodie ſæculares Iudices ad Eccleſiaſticum vocari vix ſuſtinerent: ſed vel ſimul cognoſcere, arbitros ſumere, vel ſecundum edicta laici ſuperiorem adiri: aut, ſi laicus præuentionem cauſetur, ſuperiorem Eccleſiaſtici: quia cum 12. Et laico prius vocato.

in partes tranſeunt Iudices, videtur occurrere regula, vt in cauſa ſua nemo ius dicat: & qui de alterutro Iudice queri vult, eius vtrei ſuperiorem, debeat adire. *d. c. cum ſit generale.* quanquam aliter praxis caſſationes, & recurſus ſæculares multis locis inuexerit, etſi etiam Bulla cœnæ quotannis ſeuerè moneat, & excommunicationis mucrone diſtringat iuriſdictionem Eccleſiaſticam inuadentes. & Conc. 13. Quod vix hodie obtinet.

Trid. ſeſſ 25. c. 20. vt in re, vt diximus, liquida, ipſe Iudex poteſt cenſuris ſuam iuriſdictionem turbantes compeſcere. *d. c. dilecto de ſent. excomm. in 6. c. fin. de reb. Eccleſ. non alien. l. 1. D. ſi quis ius dicent. non obtemp.* quo c. fin. diſertè vſurpatores Iuriſdictionis eccleſiaſticæ per cenſuras compelluntur, vt ab ea abſtineant; neque de Eccleſiæ bonis diſponant; de mortuarijs, & alijs, quæ iuri ſpirituali annexa videntur. at verò hæc in ſubditos; in exemptos, aut extra territorium cuiuſque conſtitutos, non item. *l fin. D. de Iur. om. Iud.* 14. Nec vt Eccleſiaſticus turbatores ſuos prout iudis compeſcat.

Dixi ex præuentione inhibitionem iure fieri, ſi illa liquida ſit; & ad eundem dumtaxat finem tendat vtriuſque Iudicis actio: nam ſi Eccleſiaſticus ad cenſuras infligendas aut declarandas tantum egerit; non impediet ſæcularem: ſi hic ad mortem, aut mutilationem; impedit Eccleſiaſtici actionem extra cenſuras, & pœnitentiales correctiones: ſi vterque tantum concludit, vt reus puniatur, prout iuris, vt permittit edictum 12. *Iul.* 1611. *art.* 41. vel ſine concluſione libellum dederit; intelligitur quiſque actor pœnam petere, quam forum ſuum exigit: ſcilicet ſæcularis; quam præſcribunt leges: eccleſiaſticus; quam canones: in quibus autem pecuniaria tantum mulcta tam per leges quam canones, vſumque conſuetum exigitur; merito obtineat præuentio, ne ſecundus à primo actum agat. vnde cum grauia naſci ſoleant incommoda; multis locis inita ſunt Concordata; quæ ſingulis ſuas cauſas aſſignent; aut communes, mixtique fori faciant: & in his vt tum admittenda ſit præuentio, dixi *in Iur. pont. anal. de for. comp. n. 53. & ſeqq.* mixti fori crimina latè perſequitur Fragoſus *Regim. reip. l. 2. diſp. 4. §. 5. & ſeqq.* 15. Non eſt locus præuentioni aut inhibitioni, cũ vtriuſque actio non eodem tendit.

CAPVT XLIV.

De vſuris.

VSuræ naturali iure ſunt illicitæ : ſed crimen origine eſt eccleſiaſticum : vtpote cuius poſt literas ſacras prohibitio per Concilium Nicænum eſt inducta. *c quoniam.diſt*.47. iure ſi quidem ciuili vetere permiſſæ fuerunt vſuræ : recentiori Iuſtiniani contendunt plures per interpretationem authenticæ *de Eccleſiaſticis titulis in princ.* (vbi Iuſtinianus vult quatuor primis Concilijs, vt Euangelijs, honorem;&, vt legibus, obſeruantiam præſtari) eſſe

1\. Vſura quatenus mixti fori ſit?

veritas : ſed, vt non impugnemus generale iſtiuſmodi argumentum aduerſus ſpecialem legem, admittendum eſt tamen, ſi non permiſſas, toleratas tamen fuiſſe vſuras, ſecundùm moderationem Iuſtinianææ legis *eos C.de vſur.* neque punitas fuiſſe in foro ciuili. Cæterum hodie multis locis Principes, vt in Belgio Carolus V. edictis ſuis vſuras prohibuerunt Eóque rectè hic dicitur vſuræ crimen eſſe mixti furi. aduerſus quod tam edicta, quam canones inſurgant. ſimiliter & Philippus II. decretalem miſit ad omnes Iudices ſæculares, *quam refert Ceuallos de cog per viol. p. 2 q.*88. vt omnes vſuras, & contractus illicitos exercentes, tam ipſi punirent ; quam Eccleſiaſtico punienti brachium præſtarent, citra exceptionem, quod rei eſſent laici. Enimuero edictum Caroli V. non explet quidquid vſurarum vorago requirit, ſed ferè tantum ſpectat compendium fiſci, vt in pœnam in illius ærarium religatur ſors ſub vſuris mutuo data : canones autem maximè ſpectant emendationem peccatoris ; quæ intrinſicam habet reſtitutionem iniuſtè ac-

2\. Præuentio hic non eſt cum vtriuſq; actio non eundem finem habet.

ceptorum, quia *non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. c. non dimittitur. de reg. iur. in 6.* ideoque cum fines vtriuſque fori ſint diuerſi ; actio à Iudice ſæculari ad illum finem intentata non impediet eccleſiaſticum : ſed neque huius præuentio, illum remorabitur. quippe pœnam ab edicto inuentam non propoſuerunt canones ; ſed excommunicationem, ac alias laici ergo actio Eccleſiam non impediet, quo minus vſurarium ab altari arceat; oblationes reijciat ; ſepulturam neget : *c. quia in omnibus. X. de vſur.* ad reſtitutionem cogat : *c. præterea. c. cum tu. eod.* & manifeſtis vſurarijs domos elocari vetet : *c vſurarum. eod. in 6.* inteſtabiles faciat. *c. quamquam eod. in 6.*

3\. Semper cognoſcit Eccleſiaſticus, cum quæritur, an vſura ſit.

Cæterum, quia ſacerdotis eſt iudicare inter lepram, & lepram; ſi in controuerſiam vocetur contractus, an ſit vſurarius ; iudicium deferendum eſt Eccleſiæ ; cuius eſt interpretari ſacras literas : adeoque illud Chriſti ; *mutuum dantes, nihil inde ſperantes.* ſic Pius V. vt vſuraria damnauit cambia ſicca : redditibus, & cenſibus normam præſcripſit : & Sixtus V. improbauit praxim triplicis contractus, ſocietatis, & aſſecurationis ſortis, cum certi lucri minoris, pro maiori incerto, redemptione. *Vide citatos à Diana p.*1. *t.*2. *reſ.*77.

4\. Quando criminale iudicium ſuper vſura ſuſpendatur per ciuile?

Enimuero quamuis non ſuleat iudicium criminale ſuſpendi per ciuile, *l. per minorem D. de indic.* ſed illud eſſe huius exclutiuum, ac prius expediendum : *l. fin C. de ord. cognit. l.*1. *C. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit* : tamen, ſi deciſio criminalis dependeat à deciſione ciuili, merito criminale ſuſpenditur *l. præſes C. de plagiarijs. l. quoniam C. de adult. l. ſi quis libertatem. C. de petit. hæreditat.* vt generatim dici ſolet præiudiciales quæſtiones prius eſſe terminandas. *c.*1. *c. tuam. X. de ord. cognit.* v.g. accuſatus criminaliter coram laico ſuper vſura negat contractum ſuum eſſe vſurarium, citat accuſatorem ſuum co-

5\. Cum quæritur an id de quo agitur ſit vſura.

ram Eccleſiaſtico, vt is declaret eſſe licitum : cum ille punctus inuoluat quæſtionem fidei ; Iudex ſæcularis illam decidere non poteſt : illa indeciſa condemnatio criminalis ferri non poteſt. quia natura prior eſt quæſtio, an quid ſit ; quam quomodo ſit. eodemque modo accuſatus de adulterio, negat ſe ritè coniugatum eſſe : præuia huius exceptionis debet eſſe deciſio ; antequam ferri poſſit condemnatio adulteri, ideoque ſuſpendi proceſſus criminalis, donec eccleſiaſticus deciderit, an verum ſubſit matrimonium.

6\. Niſi prouiſionale iudicium aut ſimile exerceatur.

Contingit tamen vt hæc non ita obtineant. vt ſi agatur de executione inſtrumenti guarentigiati, ſeu cui inſertum eſt iuramentum ſuper illius obſeruatione ; vt illud executioni prius mandari debeat, quam quæri de vſuraria prauitate. *arg. c. debitores. c. ad noſtram. in fin. de iureiur.* quod idem obtinere poteſt, ſi ſtatuto omnis exceptio reijciatur in pleniorem litis indaginem ; & per prouiſionem contractui mandetur ſatisfieri. *Mattb. de iuriſdict. p.*2. *c.*45. atque adeo eo caſu eccleſiaſticus aditus ſuper declaratione vſurarij contractus, non poterit ſæculari inhibere, ne ſtatuta generaliter concepta, ex boni publici conſideratione, obſeruet ; ſine præiudicio cognitionis eccleſiaſticæ ſuper vſura. *Vt ibid.* Vt etiam Eccleſiaſticus aditus ſuper abſolutione à iuramento, non poteſt inhibere interim ne creditor coram ſæculari agat *idem vbi ſup. c.*46. quamquam Gutierres *alijque apud Dianam. p.*3. *t.*1. *r.* 18. diſſentiant, in inſtrumento guarentigiato, ſed rationes magis ſuffragantur noſtræ opinioni : quatenus non turbatur ordo iudiciorum, nec illuſorium redditur iudicium eccleſiæ, ſed integrum illud ſeruatur, & conſuetudinarius iuris ordo ſeruatur, vt ſine præiudicio cauſæ principalis, in eiuſque pleniorem indaginem hæc reſeruentur : interim prouiſionaliter mandetur executioni, quod prima facie iuſtius æquius videtur. vt plura alia ſunt in iure prouiſionalia iudicia. alioquin cõſuetudine, ſtatutiſque ſepoſitis, mero iure præcederet cognitio, an ſubſit vſura. *arg. c. Lator. X. qui fil. ſint legit. & quæ mox citauimus. Vide Ceuallos & citatos de cognit. viol. p.*2. *q.* 7. *& q.* 96. 97. idemque dicendum eſt, dum quæritur de iuramento ; vt interim executio liquidi, iuratique contractus non retardetur. *idem q.* 97.

Sed

7. Eccleſiaſticus etiam iubet laico aduerſus Iudæos & gentiles prouidere.

Sed & in Iudæis & gentilibus, vbi eccleſiaſticus iudicare non poteſt eum, qui eſt extra Eccleſiam; aliquando cogit temporalem poteſtatem prouidere: v. g. vſuras reſtituere *c. poſt miſerabilem. X. de vſur.* quia nec ipſe Pontifex diſpenſare, minus Princeps, poteſt; ita vt licitæ fiant vſuræ. *c. ſuper. X. eod.* quin nec exercitium vſurarijs, nec habitatio à poteſtatibus

8. Ne tolerentur habitare, tollant &c. vſurarij publicè.

permitti poteſt. *c. 1. eod. in 6. clem. vnic. eod.* quæ loca de Iudæis quidem non agunt. ſupremi autem Principes alicubi, ob neceſſitatem publicam, tolerant exercitium, ita vt repeti vſuræ per actionem iudiciariam nequeant, tanquam minus malum, quo plurium vſuraria praxis impediatur. alioquin regulariter tam chriſtianos ſua authoritate eccleſiaſticus; quàm Iudæos per ſæcularem cogere debet ad reſtituendas vſuras. *d. c. poſt miſerabilem.*

CAPVT XLV.

De fractione ſigilli confeſſionis.

1. Punitio hæc pertinet ad Eccleſiaſticum.

SAcerdoti confeſſionem reuelanti imponitur perpetua peregrinatio. *c. ſacerdos de pœnit. d. 6.* vel perpetua incarceratio *ex c. omnis. X. eod.* Vetus piorum fidelium vſus erat, vt in mortis neceſſitate, deficiente ſacerdote, confiterentur proximo. *c. quem pœnit. d. 7.* quamuis enim non ſit ſacramentalis ea confeſſio; dum clauium poteſtas non competit niſi ſacerdoti; taliter tamen confitens fit dignus veniæ, ex ſacerdotis habendi, eique confitendi deſiderio. *d. c. quem pœnit. verſ. tanta: mundati ſunt leproſi,*

2. Etiam contra laicum qui audiuit confeſſionem in defectu ſacerdotis.

inquit. *dum irent oſtendere ora ſacerdotibus, antequam ad eos peruenirent: vnde patet dominum cor reſpicere, dum ex neceſſitate prohibentur ad ſacerdotes peruenire.* quare & hi laici, qui ſic audierint confeſſionem, obligantur ad ſecretum, ad imitationem ſacerdotis; nec cogi poſſunt quidquam reuelare à quocumque magiſtratu; &, ſi confeſſus obiuerit, quamuis ſacramentaliter non ſit abſolutus, nec ab excommunicatione relaxatus, vt ſi eſſet à ſacerdote abſolutus; in ſacro ſepeliri debet. *c. fin. X. de ſepultur. c. paſtorali §. præterea. X. de off. ordinar.* tamen *Dei miſericordia,* inquit d. c. quem. *pœnitet. eſt vbique, qui & iuſtus nouit parcere; & ſi non tam cito, ſicut ſoluerentur à ſacerdote.* adeoque excommunicatum ſic laico confeſſum poſt mortem ab excommunicatione abſoluendum, & in ſacro ſepeliendum erit dicendum; ergo hic laicus confeſſionem reuelans, quia in eum non eſt ſtatuta pœna ordinaria ſacerdotis; punietur extraordinaria. *Nauarrus in d. c. 1. §. diligens. de pœnit. in 6.* atque à Iudice Eccleſiaſtico; cum crimen ipſum referatur ad offenſam ſacramenti. poteſt tamen requiri & ſæcularis, vt plenius puniat. *arg. c. 2. X de malef. c. felicis 5. per hoc de pœn. in 6. Diaz. & Salcedo in prax. c. 109.*

CAPVT XLVI.

De iuramento.

1. Minus fori ciuilis, ſed naturâ propriâ Eccleſiaſtici cognitio.

VTriuſque iuris Codices, & Iudices illud tractant; ſeruandum vel non ſeruandum decernunt. ſed tamen reuerà magis ad Iudicem Eccleſiaſticum pertinet. *c. nouit X. de iudic.* quare iuramenti ratione laicus coram eccleſiaſtico conuenitur ad obſeruationem contractus. *c. fin. de for. compet. in 6.* etiam hæres. *c. à nobis. de ſent. excom. in 6.* quod Choppin. *de ſac. pol. l. 2. t. 2. n. 3* exploſum hodie ait: ſed non apud nos, neque cœlites. imo ad vſuras ſoluendas cogit *c. debitores X. de iureiurand.* & in ijs, quæ lege tantum ciuili reprobata ſunt, iuramentum ſeruari cogit Eccleſia. *c. quamuis pactum. de pact. in 6.* & Iudices ſæculares, ſi nec vis metus, nec dolus interceſſerit, per Ordinarios locorum quemlibet aduerſus iuramentum ſuum audire inhibentur. *ex c. licet mulieres. de iureiurand. in 6.* adeoque nec abſoluere permittuntur. quinimo ferè id Papæ reſeruatum videtur *c. ſi. vero. c. verum. X. de iureiurand c. veniens in fin. eod.* quamquam & Epiſcopi vtan-

2. Abſolutio à iuramento propriè Eccleſ.

tur ea poteſtate; dum iuſta ſatis ſubeſt cauſa. & ſuperioris authoritas, ſi aliquatenus res illum ſpectare poteſt, in iuramento cenſetur excepta. *c. venientes. X. de iureiurand.* quod loquitur de admittenda appellatione, non obſtante conſuetudine iurata; de exequenda ſententia intra certos dies.

3. Quæſtio de viribus iuramenti ad forum Eccleſiaſticum pertinet.

Cæterum ſi diſputatio oriatur de viribus iuramenti, & probabile iuris dubiū videatur; Eccleſiæ cognitio deferri debet: cuius eſt iudicare inter lepram, & lepram. & ſic videmus totum titulum. *X. de iureiurand.* plenum eſſe reſcriptis ſuper dubijs iuramentorum obligationibus. vterque tamen Iudex peierantes punit. eoque rectè dicitur mixti eſſe fori cauſam iuramentorum.

Piè reſpondit Alexander *in l. 1. C. ſi aduerſus vendit.* neque perfidiæ, neque periurij ſe authorem futurum; poſtulationemque abſolutionis à iuramento reiecit. Theodoſius & Valentin. *in l. non dubium. C de leg.* aduerſus id, quod lege eſſet prohibitum, iuramentum noluit admitti. Fredericus *in auth. ſacramenta puberum. d. tit. ſi aduerſus vendit.* per vim aut metum extor-

4. Etiam laicus coram Eccleſiaſtico conuenitur ſuper obſeruatione iuramenti.

ta ſacramenta nullius voluit eſſe momenti. Bonifacius VIII *in c. quamuis pactum de pact. in 6.* ſeruari vult pactum, quamuis à lege ciuili improbatum, nec vi nec dolo præſtitum; ſi non vergat in ſalutis diſpendium; nec alterius detrimentum. eoque idem Bonifacius *in c. ſi. de for. comp. in 6.* ad obſeruantiam iuramenti etiam laicum coram eccleſiaſtico rectè conueniri reſcripſit. & conſonat *c. nouit. X. de iud. c. 2. & tot. tit. X. de iureiur.* addit ergo, vt loquuntur, forum foro iuramentum: eoque ſi abſolutio petatur, aditur Eccleſiaſticus. *c.*

 2. X. de

2. X. *de iureiur.* cuius eſt de religione, & diuina lege, *non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, reſpon-

5. *Poteſt Princeps inhibere ne contractibus iuramenta inſerantur.*
dere. poteſt quidem Princeps ſæcularis, ad vitanda periuriorum pericula, prohibere, ne ſubditi actibus, contractibuſque ſuis iuramenta adijciant, præſertim lege probibitis: dummodo ſincera mente id bai: non autem eo fine, vt Eccleſiæ authoritas excludatur; & locum non inueniant canones mox citati. quod eſſet per cuniculos oppugnare libertatem, iuriſdictionemque Eccleſiæ. vt lex Caſtellæ id negat. quemadmodum etiam non rectè antiqui formularij omnibus ferè contractibus clauſulam iuramenti inſerebant. id quod vergebat in præiudicium iuriſdictionis laicæ, fruſtrà, & ſine neceſſitate. cuius iuris ſui defendendi cauſa conſuetudinariam huiuſmodi formulam etiam potuiſſe Peincipes inhibere, ſuadet æquitas. ſi tamen grauis neceſſitas, nec va-

6. *Non poteſt Eccleſia aduacuandam iuriſdictionem Principis de iuramento cognoſcere, ſed bona fide.*
na præſumptio id exegerit; vt in d. c. nouit X. *de iud.* à lege id excipiendum eſt. eiuſque obſeruantia rectè ad Eccleſiæ iudicium defertur. Præſtitum etiam in prohibitis iuramentum, vix eſt vt iure irritare poſſit Princeps, aut relaxare: tanquam ſpectans ad religionem, & vinculum ſpirituale. ſi tamen iniquum euidenter appareat; poteſt Princeps partem damnare, vt remittat obligationem: ſed & Iudex inferior: non tamen ſi dubium ſit; ſed illud ad deciſionem eccleſiæ pertinet.

7. *Neque ſuper relaxatione iuramenti rogata, cognoſcere ſuper contractu.*
Sed an aditus Iudex eccleſiaſticus ſuper abſolutione iuramenti cognoſcere poſſit ſuper contractu? & æquius eſt, vt ſi dubia ſit contractus obligatio, eorumque quæ ex illo petuntur, contentus eſſe debeat ſummaria cognitione, vt abſolutionem impertiatur ad effectum agendi: & quæſtionem ſuper contractu ad Iudicem ſæcularem remittat: ſin autem liquida ſit obligatio contractus, ad illius obſeruantiam cogere poſſit *d. c. fin. de for. compet. in 6. in verb. contra iuramentum à ſe præſtitum temere veniendo.* & Innoc. III. *in d. c. nouit* de iuramento ſe poſſe cognoſcere ait; de feudo nolle. quamuis ob hoc iurata debeatur fidelitas. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. reſ.* 113. 114. 115. 119.

8. Sed, an quis inciderit in pœnam legis ſæcu-
Declarare an quis in legem ſæcularem ſuper periurio ſtatuentem inciderit ad ſæcularem pertinet, non ſuper dubio legis diuinæ.
laris, punientis periurium, declarare poteſt Iudex ſæcularis, vt *poſt Butrium & Guidonem Papæ* tradit Ceuallos *de cog. per viam viol. p. 2. q.* 83. ſed, cum dubitatur de ſenſu legis ſæcularis. quippe interpretatio legis pertinet ad eum, qui legem tulit *l. ſi imperf. de legib.* eoque rectè dicitur, ſi poteſt punire, quod eſt conſeqnens; poteſt cognoſcere, quod eſt antecedens: ſed vt punire ex lege ſeculari; ita & de illa cognoſcere. quippe, ſi quæſtio emergit ſuper dubio legis diuinæ; non poteſt interpretatio ſpectare ad Iudicem ſæcularem. Igitur mixti fori habendum eſt crimen periurij: vt Iudex vterque puniat ſecundùm ſuas leges. *Vide Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 11.*

CAPVT XLVII.

De concubinatu.

CAnonicum hoc crimen eſt *c. nemo.* 32. *q.*
1. *In rigore punitio ad Eccleſiaſticum pertinet, etiam contra laicum, bono publico expedit, vt præuentioni ſit locus.*
4. legibus enim permiſſus eſt concubinatus. *l. in concubinatu. D. de concubin.* ergo in rigore ad ſolum Iudicem Eccleſiaſticum ſpectat punitio, *arg. Auth. clericus. C. de Epiſc. & cler. in v. ſi vero crimen ſit Eccleſiaſticum, Epiſcopalis erit examinatio, & correctio Vide Dian. p. 5. t. t. r.* 10. etiam laicorum, *Concil. Trid ſeſſ.* 25. *c.* 8. *de ref. mat.* vbi ſi opus etiam brachium ſæculare implorari iubet. ex vſu loquuntur qui dicunt eſſe mixti fori. *Vide Dian. p. t. t. 2. r.* 87. eoque Philippus II. in Hiſpania decretalem miſit ad omnes Iudices ſæculares, quam refert Ceuallos *de cog. per viol. p. 2. q.* 88. vt omnes in concubinatu publicè viuentes punirent; & eccleſiaſtico punienti brachium præſtarent, quamuis aduerſus laicos. *Vide ſupr. c.* 13. *n.* 11. *infr. c.* 48. *n.* 15. *& ſeqq.*

CAPVT XLVIII.

De adulterijs.

REx debet furta cohibere, adulteria puni- 1.
Enormia flagitia magis per Principes quam Eccleſiam puniuntur.
re, impios de terra perdere, parricidas, & peierantes viuere non ſinere. *c. Rex.* 23. *q.* 5. enormia flagitia potius per mundi Iudices, quam per antiſtites, & rectores Eccleſiarum vindicantur *c. ſunt quædam. ibid. c. inceſtuoſi. ibid.* ſunt enim hi maximè conſtituti propter latrones, homicidas, raptores. *ibid.* adulterium ergo punire magis etiam ad ſæculares Iudices ſpectat, quam ad Eccleſiaſticos. *d. c. Rex. c. relegentes. ibid. c. ſi quos.* 23. *q.* 4. vtique vbi vindicatur vt enorme crimen. *c. ſententiam. X. ne*
2. *Sic & adulterium, niſi maritus ad diuortium accuſet.*
cler. vel monach. vt aut ipſe qui plectitur, inquit c. non eſt *ibid. corrigatur experimento; aut alij terreantur exemplo.* atque adeo quando maritus vxorem accuſat cum inſcriptione: *c. tua. X. de procur.* non quando ad ſeparationem tbuti: nam tunc ad Eccleſiaſticum pertinet. *c. tua.* & amiſſionem dotis. *c. plerumque. X. de don. inter*
3. *Ob hodiernam leuitatem præuentioni eſt locus.*
vir. & vxor. Cum ergo adulterium hodie paucis locis gladio puniatur; ſed adulterorum loculi magis excutiantur; nulla debet eſſe inuidia, vt crimen hoc mixti fori cenſeatur; *Vide Dian. p. 1. t. 2. reſ.* 86. *p. 4. t. t. reſ.* 16. & Iudex eccleſiaſticus inquirere, vlciſci, & iudicare poſſit. *c. 1. X. de off. Ordinar.* etiam laicum:
4. *In monaſterium incluſio non niſi de conſenſu Epiſcopi facienda.*
c. fraternitatis. in fin. diſt. 34. *c. gaudeamus. X. de conuerſ. coniugat.* vbi in monaſterium incluſio ad perpetuam pœnitentiam proponitur. quæ eadem pœna in authent. *ſed hodie. C. de adult.* vt eam poſſit imponere vterque Iudex: exe-

qui

quí tamen incluſionem non poteſt laicus, ſine præuio aſſenſu Epiſcopi, cui ſubeſt monaſterium *arg. c. biduum, §. ſi quem in inſulam. 2. q.6.* Sic & *in c custos. c. ſi homo. 27. q. 1.* Epiſcopo permittiuur mulierem impudicam comprehendere; & obſiſtentes excommunicare.

5. Capillorum abſciſſio, caluatio.

Abſcinduntur & capilli, & veſtes anterius, & poſterius, ad ignominiam. *c. de benedicto. 32. q. 1.* d. anth ſed hodie. *caluatos*, inquit, *ab inuicem ſeparare.* &c. quod de vtroque dicit; ius autem ciuile de adultera tantum.

6. Separari adulteros iubet Eccleſia.

Sed imprimis turpiter conuenientibus iniungenda eſt ſeparatio. *quodſi obſtinatè*, inquit D. Cyprianus, *perſeuerant, nec ſe ab inuicem ſeparant &c. nec putent ſibi vita aut ſalutis conſtare ratione ſi Epiſcopis aut ſacerdotibus obtēperare noluerint.*

In d. autem c *de benedict.* non tantum ſeparatio domeſtica; ſed & extra locum migratio indicitur vtrique. quod & in mulieribus iubet Concilium *Trid. ſeſſ. 24. de reform. mat. c. 8.* ſed

7. Neque tantum quoad domeſticam coniunctionem, ſed & extra locum migrationem.

quoniam relegationis verbum, atque exilij quoſdam Iudices laicos offendit; qui negant eccleſiaſtico eſſe territorium; poteſt idem effectus haberi omiſſis iuriſdictionalibus illis vocabulis, *fac migrare*, inquit d. c. *de benedicto:* & iterum *in alium quendam locum conſtitue:* quibus potius verbis in ſententijs ſuis vti poſſunt Iudices Eccleſiaſtici; vbi alia ſunt inuidioſa. quomodo & Concilium *Trid. d. c. 8. extra oppidum*, inquit, *vel diœceſim. ſi ijſdem Ordinariis videbitur, inuocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari, eijciantur. ſi opus fuerit;* inquit: non quidem iure: alioqnin ſemper opus foret: ſed aut ex locorum conſuetudine, aut ex facto: potentia ſcilicet adulterorum: cui comprimendæ non ſufficiat familia Ordinarij.

8. Si opus, inuocato brachio ſæculari.

Denique puniuntur adulteri pœna excommunicationis. *c. 2. & 6. X. de adult. c. ſi concubinæ. X. de ſentent. excom.* vbi & quæ ſolius eſt Eccleſiaſtici, & per quam etiam effectui dare iniunctam etiam migrationem poſſint: vt quamdiu manſerint in loco delicti, ſint excommunicati: ſed ſi & hanc, contempſerint: dicitur Eccleſiam vlteriorem non habere poteſtatem; ſed per ſæculares deputandum exilium, vel legitimam pœnam inferendam. quod non malè accipiatur de executione facti: & propterea non dicitur pœna exilij deputetur; ſed exilium. quomodo & verbum eijciantur, de facto, & executione; non de ſententia *in d. c. 8.* accipi poteſt. Vt ſi quis omnia contempſerit, & præſertim excommunicationem; re ipſa in exilium eijciatur: *cum Eccleſia*, inquit in d. c. *cum non. non habeat vltra quid faciat.* pœna autem exilij, ſi ſententiam tantum ſpectemus; ſit infra excommunicationem. quæ vtique morti comparatur, *c. nemo Epiſc. 11. q. 3.* & vbi vires Eccleſiæ deficiunt, debent Principes ferre ſuppetias diſciplinæ. *c. principes. c. adminiſtratores. 23. q. 5.* alium modum ſuggerit c. 3. X. *de crim. falſ. in verb. & prouinciam ipſam eos abiurare compellens, abire permittat.*

9. Excommunicat Eccleſia adulteros.

10. Etiam donec migrauerint.

11. Exilij pœna vt imponenda?

12. Clerici adulteri vt puniendi?

Multo magis clerici adulteri puniendi ſunt, deponendi, & in monaſterium detrudendi. *c. ſi quis clericus. c. dictum c. ſacerdos. diſt. 81.* & mulieres quæ cum clericis peccant. *c. quidam ibidem.* de quibus, *ab Epiſcopo*, inquit, *auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos ſua libidine infecerunt, relegatis*, vtique in alium locum pœnitentiæ congruum quod eſt corporaliter inde auelli, vbi quis illecebris deſeruiuit. & *valet interdum pro animæ ſalute mutatio loci. c. valet. ibidem.*

Præter veteres pœnas *d. c. 8. ſ. 24. Conc. Trid. de reform. mat.* in adulteris concubinarijs rigidè iubet procedi. monitionem tamen, & quidem trinam exigit. & quia ſæpe difficillimæ probationis ſunt adulteria; plana tamen ob ſuſpectam conuerſationem ſunt ſcandala; non rectè queretur aliquis, ob ſuſpectam, & ſcandaloſam conuerſationem inhibitus ſuſpectis locis, & temporibus, *iuxta c. ab iſto. 35. q. 6.* conuerſari cum aliqua, ex eo quod neget id eſſe notorium; & minus dicat ſcandaloſum: ſed ſatis eſt, famam, clamorem, & notitiam in vicinia eſſe: ſeu ſine moroſa difficultate Iudici probari poſſe. alioquin ſequetur, ſi æqua dicatur huiuſmodi querela; vix vnquam puniendum fore adulterium. acceptum enim rigidè notorium in adulterio fortè nunquam dabitur. nec enim palam, nec in populi conſpectu committi ſolet: vt olim à Cynicis; & hodie quibuſdam Indis. vt *notorium* eſt rigidè, quod probari non debet. quemadmodum dicitur hæreticus manifeſtus, *in c. ſup. quibus. X. de verb. ſignif.* ſufficit ergo vt publicum ſit, publicatione famæ; ſine qua inquiri non debet: *c. qualiter. & quando X. de accuſ.* etſi non facti euidentia. *Conc. Trid. ſ. 24. de reform. mat. c. 8.* ita loquitur, *qui cum adulteris, ſeu concubinarijs publicè viuunt.* ſcilicet taliter, vt de ijs inquiri debeat: *iuxta d. c. qualiter & quando.* & fama vera deprehendatur: etſi principio quidem nondum quoad rem ipſam, ſed ſcandalum; quod tollendum ſit.

13. Monitio adulterantium.

14. Ob ſuſpicionem.

15. Qualiter publicorum.

Porrò notorium aut ſcandaloſum adulterium eſſe, non eſt noua delicti ſpecies: ſed vnius delicti qualitates: ſuſpicio delicti, aut ſcandalum, circumſtantiæ ſunt, & acceſſoria: ideoque ſicut Iudex ſub qualitate aliqua datus cognoſcit, an rei adſit qualitas; & ſua ſit iuriſdictio: *l. ſi quis. D. de iudic. gloſſ. in c. 1. de off. deleg. in 6.* vbi conſeruator, qui non poteſt cognoſcere niſi de manifeſtis, ſeu notorijs iniurijs; cognoſcit an quæ proponuntur ſint notoriæ, & ſua ſit iuriſdictio: quia *aliàs*, inquit gloſſa, *quilibet poſſet impedire iuriſdictionem conſeruatorum, quia quilibet conuentus ſemper negaret iniuriam eſſe manifeſtam:* vnde quando dubitatur; ad Iudicem ſpectat cognoſcere: *l. ſi quis D. ſi quis in ius vocatus non ierit. d. l. ſi quis D. de iudic. & ad illam Faber in Rationali l. 2. §. ſed ſi dubitetur. D. de iudic. Buſius in l. fin. D. de iuriſdict.* ita etiam ad cuius cognitionem ſpectat crimen; ſpectabit ſuſpicio, & ſcandalum; tanquam acceſſorium. quoniam acceſſorium ſequitur naturam, adeoque iuriſdictionem ſui principalis. *c. acceſſorium. de reg. iur. in 6.* eamque regulam obtinere in materia iuriſdictionis declarat Bonifacius VIII. *in c. ſi ſuper. 9. de off.*

16. Qualitas notorij vt expendenda?

17. Et, an talis ſit, cognoſcit Eccleſiaſticus; vbi tantum de notorio cognoſcit.

off. deleg. in 6. Alexander III. in c. preterea. X. eod.

18. *Et prouidere circa ſcandala inde naſcentia.*

Cum ergo adulteria inquirere, vlciſci, & punire, ſpectet ad Iudicem ordinarium; *c. 1. X. de off. ordinar. Clarus lib. 5. ſentent. §. fin. quæſt. 39. num. 3. Lopes ad practicam canonicam Dias c. 55. ad v. grauitatem Abbas in c. intelleximus. n. 1. X. de adult. Wameſ. in c. conſuluit. 14. X. de appell.* ſpectabit etiam prouidere circa ſcandala, & ſuſpectas conuerſationes. *inhibendum eſt*, inquit c. 1. X *de cohabit. cler. & mul.* & c. 1. 2. 3. & inobediens excommunicator clericus; mulier canonicè punitur. *& in c. 8. ibid.* ob ſcandalum prouidetur.

19. *Monitus obedire debet & ſe purgare.*

Adeoque ſic monitus ob ſuſpicionem, & ſcandalum à Iudice ordinario, aut obedire debet, aut ſe apud illum purgare, ſeu exceptionem proponere; vt is de ea ſtatuat. *l. ex quacumque. D. ſi quis in ius vocatus.*

20. *Inhibitio huiuſmodi peccati & ſuſpectæ conuerſationis, vt Eccleſiaſtico competat?*

Inhibitio autem hæc, ſeu monitio, fit iuxta præceptum Chriſti *Matthæi c. 18.* nomine Eccleſiæ; quam qui non audierit; ſicut ethnicum & publicanum habendum ibidem declaratur. vnde eccleſiæ officium eſſe dicitur de quocumque peccato mortali corripere quemlibet chriſtianum: &, ſi correctionem contempſerit; per diſtrictionem Eccleſiaſticam coërcere: vt reuocetur à vitio ad virtutem. quod ad Eccleſiam ſpectat decernere de peccato; illiuſq; ad eam pertinet ſine dubio cenſura: *c. noui. X. de iudic.* ſicut ipſe S. Paulus in materia inceſtus ad correctionem monet, & cenſuram intentat. *1. ad Corinth. c. 5.* & eum inſequendo authores ſacrorum canonum, vbi fornicationum ſuſpicio, aut ſcandalum eſſe poteſt. moneri peccantes, & inhiberi volunt, ne deinceps ſuſpecta, ſcandaloſaque conuerſatione vtantur. *d. c. 1. 2. & 8. X. de cohabit. cler. & mulier. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de mat. c. 8.*

21. *Leges marito multo magis Iudici permittunt huiuſmodi inhibitionem.*

ſeſſ. 25. c. 14. ad eumque modum leges ciuiles marito permittunt; multo magis Iudici; vt; ſi quem ſuſpectum habeat, ei denunciet, ne cum vxore deinceps verſetur; vel loquatur. adeo vt, ſi poſt tertiam conteſtationem id fecerit, occidi poſſit. nec amplius de adulterio quæratur, ſed de contrauentione denuntiationis. *Auth. vt liceat matri & auiæ c. fin* Et Concilium Baſilienſe *ſeſſ. 20. & Lateranenſe ſub Leone X. c. ſtatuimus quod quicumque.* huiuſmodi monitos

22. *Moniti non abſtinentes pro conuictis & publicis ſunt.*

ſeu inhibitos, nec abſtinentes, haberi volunt pro concubinarij, publicis, & conuictis; & pœnis ibi præſcriptis puniri. & d. c. 2. X. *de cohabit. cler. & mul.* clericos excommunicari; mulieres canonicè puniri.

23. *Sed prudenter eſt agendum ex ritu c. qualiter.*

Prudenter ergo in hiſce negocijs verſandum eſt: &, ſi qua alia in re, tum in hac maximè obſeruandum c. qualiter *& quando X de accuſ.* à Concilio Trid. innouatum, vt non occultum ſit, quod integras poſtmodum familias turbare poſſit; ſed in conſcientiam populi venerit: vt loquitur c. non debet 30. q. 1. Concilium *Tridentinum de reform. mat. ſ. 24. c. 8.* vtitur ſupra citatis verbis; *qua cum adulteris, ſeu concubinarijs publicè viuunt.* in non certis

24. *Concilium Trid. agit de certis & publicis.*

autem neque publicis non temerè quieſcens matrimonium eſt turbandum. *l. conſtante mat. D. ad l. Iul. de adult.* ne grauiora remedio oriantur fortè incommoda. vt ex lite memorat vxoricidium Ceuallos *de cog. per viol p. 2. q. 88.* refertque edictum Regis *Philippi II. 21. May* 1579. quo omnibus Iudicibus ſæcularibus mandat in concubinatu publicè viuentes, & à ſæcularibus puniri, & Eccleſiaſticos non impediri; prætextu quod ſic viuentes ſint laici: 25. ſed brachium auxiliare, fauoremque præſtari. quod & hic Senatus Brabantiæ ſæpe probauit; inferioreſque officiarij brachium præſtiterunt.

25. Etiam quoad laicos.

CAPVT XLIX.

De inceſtu.

INceſtum, inquit Cicero 3. *de legib. Pontifices ſummo ſupplicio ſanciunto.* Puniunt hunc leges, 1. & canones: adeoque vterque Iudex. *Frageſ. Regim. reip. l. 2. d. 41. §. 17.* ſed quia quidam gradus ſunt iure tantum canonico prohibiti; &, vt crimen ſit mixti fori, neceſſe eſt per canones & leges puniri: *Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 89. n 3.* ideo in his delinquentes ab eccleſiaſtico dumtaxat puniendi veniunt, quod idem dicendum eſt in cognatione ſpirituali, vt ſi quis commatrem cognouerit: quem graui pœnitentia plectendum dicit c. de *eo.* 30. *q.* 1. aut filiam ſpiritualem: cui imponitur amiſſio honoris, & vſque ad finem vitæ pœnitentia. *c. omnes. eadem. c. ſi quis ſacerdos.* ſacerdoti peregrinationem 12 annorum, & poſtea incluſionem in monaſterio iniungit; fœminæ autem laicæ eandem incluſionem, & bonorum in pauperes erogationem: & in c. non *debet. ibid.* idem ſtatuitur de filia pœnitentiali: *ſi tamen*, inquit, *in conſcientiam populi venerit.* vt ſcandalum puniendo auferatur; non verò occulti criminis punitione ſcandalum detur. in d. autem c. ſi *quis ſacerdos* cum filia ſpirituali, & fornicatus dicitur; & graue adulterium admiſiſſe: vnde conſtat in canonibus iſtiuſmodi verba non ſemper propriè accipi. vt & lex Iulia *de adulterijs* hanc vocem generaliter accipit; & ſic impropriè dici inceſtum clerici coitum cum ſoluta: adeoque pœnis inceſtus non eſſe vindicandum. *tot. tit. X. de cohabit. cler. & mulier.* cum moniali autem coitus inceſtus, & ſacrilegus dicitur; & in laico & clerico grauiſſimè punitur; laici etiam per ſæcularem, *l. ſi quis non dicam rapere. C. de ſacroſ. Eccl. l. ſi. adulter. cum inceſt. ad leg. Iul. de adult Ceuall. de cogn. per viol. p. 2. q. 90.* ſed & inceſtus vocabulum quandoque generaliter accipitur, pro coitu prohibito: quando nec conueniunt pœnæ inceſtus ſpecialiter dicti, qui eſt tantum inter conſanguineos, & affines. *l. ſi adulter. D. de adult.* quomodo & adulterium iure ciuili non committitur, niſi in matremfamilias: non ſolutam. quod in coniugato tamen iure canonum pro adulterio & habetur, & punitur: iuris tamen

Punit vterque iudex: ſed in prohibitos ſolo iure canonico ſolus eccleſiaſticus; ſed prohibitionis alius dumtaxat ratio habeatur.

rigoroſa

2. *Sed per mores arbitrariè per præuentionem.*

rigoroſa conſideratione à ſolo Judice eccleſiaſtico poſſet puniri. quamquam conſuetudo ferè non diſtinguat; & Iudex ſæcularis etiam hoc adulterium puniat. ſed non ordinaria iuris Romani pœna. vt nec hodie pœnæ inceſtus in auth. *inceſtas C. de inceſt. nupt.* relatæ ferè vllibi ſeruantur. ſed extra ordinem punire ſolet vterque Judex: & ferè præuentioni locus dati. *Vide Ceuall d. q. 89.*

CAPVT L.

De peccato contra naturam.

1. *Ab vtroque punitur pro ratione ſuæ iuriſdictionis.*

AB vtroque iure punitur *c. clerici. X. de exceſſ. prelat.* vt clerici degradentur, & in monaſterium includantur: laici excommunicentur. & iure ciuili pœna mortis imponitur. *l. cum vir. C de adult.* extant bullæ Pij V. *incip. cum primum, & alia incip. horrendum, & Leonis* X. *incip ſupremum* grauiſſimis pœnis refertæ. vt iſti malo ſeruientes beneficijs, dignitatibus ipſo iure priuati; plenius puniendi, etiam brachio ſæculari tradantur. tradantur, inquam; neque enim ſine præuia ſententia in clericos iure manum injiciunt ſæculares Iudices: nec vetus hanc aut noua conſtitutio Iudici laico facultatem facit: & aliàs iure prohibetur in quantumcumque graui crimine. *c. cum non ab homine. X. de iudic. c. clerici eod.* Enimuero agit d. conſtitutio *horrendum* de clerico, qui huiuſmodi crimen exercet: illudque verbum *exercens* de induſtria in conſtitutione poſitum eſſe ait Nauarrus: *in Man. cap* 27. *n* 249. & ſibi ita reſponſum à Greg. XIII. & Datario. eoque non rectè Ceuallos, diſcedit à fide tanti viri; & proprietate verbi, quam ibidem probat Nauarrus. De hoc crimine, vt mixti fori ſit, & quibus pœnis puniatur, vide latè *Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 16.*

CAPVT LI.

De fracta pace.

1. *Cura ſeruandæ pacis vtrique commendata.*

AD Papam & Epiſcopos ſpectare conſtat *ex. c. 1. & 2. X. de treuga. c. nouit. X. de iudic. c. ſuper quibuſdam. X. de verb. ſignif. in verb. ac ſuper vniuerſis capitulis quæ pro pace ſeruanda ſunt, per d. legatum ſtatuta, vel authoritate apoſtolica ſtatuenda, tenearis in iudicio Eccleſiaſtico reſpondere*, & *in d. c nouit.* exaggeratur cauſa; quod pacis obſeruationi iuramentum adiunctum ſi contemnatur, procul dubio ad Eccleſiæ curam pertineat, vt obſeruetur. *Officij noſtri*, inquit Iulius Papa, *conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas; quibus maior cunctis religionis zelus incumbit. Officij noſtri debitum*, inquit Innocentius IV. *remedijs inuigilat ſubditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum ſcandala remouemus, nos in eorum quiete quieſcimus, & fouemur in pace.* conſo-

2. *Et inprimis Papæ cum bellum religioni obeſſe poteſt.*

nat clem. *paſtoralis in princ. de re iudicat. c. ad apoſtolica. eod. in 6. c. ſtudendum, diſt. 90. c. ipſa pietas. 23. q. 4.* pertinet autem tum maximè ad Papam curare pacem, quando ex bello Eccleſia, & religio chriſtiana capit detrimentum; & in fœdera vocantur pagani, vel hæretici, qui fidem orthodoxam corrumpunt; Eccleſias ſubuertunt; hæreſim, paganiſmum, atheiſmum inferunt; clerum eliminant; ſanctimoniales violant; ſanam denique omnem doctrinam peſſundant. *ea de re Martha de iuriſdict. p. 1. c. 40. & 41. p. 2. c. 22. & nos, in Hiatu Caſſani. l. 2. c. 1. l. 3. c. 1. & ſeqq.*

CAPVT LII.

De conuenticulis, & collegijs illicitis.

1. *Mixta cognitio.*

VTroque iure prohibentur: & punit vterque Judex: pœnis ille canonicis; hic legitimis. Eoque & mixti fori cognitio dicitur. & quando grauitas caſus non excedit facultatem Iudicis Eccleſiaſtici; poteſt locus eſſe præuentioni. Illicita verò regulariter habentur, quæ Princeps non admiſit, ſeu magiſtratus ſacer, & ciuilis. *Vide citatos à Martha de iuriſdict. p. 2. c. 23. diximus etiam in Iudice l. 3. c. 9. n. 19. 20. 40. 42. 49. & ſeqq. in Hiatu l. 3. c. 14.*

CAPVT LIII.

De incendiarijs.

1. *Vterque grauiter punit.*

PEſſima eſt incendiariorum malitia. *c. peſſimam. 23. q. 8.* excommunicatione punitur. *c. cum deuotiſſimam 12. q. 2. c. in literis X. de raptor.* quæ poſt publicationem, reſeruatam Papæ habet abſolutionem. *c. tua. X. de ſentent. excommun. c. conqueſti. ibid.* pœnitentiam 15. annorum, & alias pœnas iniungit. c. quiſquis. 24. q. 3 *& c. ſi quis Eccleſias.* 17. q. 4. trium hodie; & reſtitutionem. *c. ſi quis domum. X. de iniur.* legibus etiam ciuilibus incendiarij puniuntur. *l. qui cœtu. in princ. l. 3. §. idem. D de vi public. l. qui ædes. D. de incend. ruin. nauf.* & pœ-

2. *Vt Eccleſiaſtici præuentio non excludat ſæcularem.*

næ ciuiles vel mortis, vel adeo graues ſunt, vt præuentione Eccleſiaſtici Iudicis non impediantur quin etiam inquiſitus à Iudice ſæculari, & abſolutus; poteſt nihilominus inquiri ab Eccleſiaſtico, & excommunicari: & ad partis etiam inſtantiam ad reſtitutionem condemnari: & donec paruerit, non abſolui. quia venia peccati non datur niſi correcto. *c. peccati. de reg. iur. in 6.* nec obſtat exceptio rei iudicatæ; quia quando ex eodem quamuis facto agitur ad alium finem, nec idem petitur, nec

eodem

eodem modo, nec cauſa; illa locum non habet. *l. cum quæritur.* 12. 13. 14. *D. de except. rei iudicat.* cum. d. l. 1. verſ. *concluditur ergo. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet.*

CAPVT LIV.

De pyratis.

EXcommunicantur in Bulla cœnæ; *c. ſi quis romipetas.* 24 *q.* 3. *c. ſi quis.* 23. *quæſt.* 3. *c.* 3. X. *de raptor. incendiar. &c.* iure etiam ciuili puniuntur. *l. nauigia. C. de fruct.* & mixti quidem fori eſt animaduerſio in pyratas: ſed vix

1. Vterque ſuas pœnas infligit.

vt Iudex alter poſſit præuentione alterum impedire, ſed vterque ſuas pœnas infligat. quod generaliter recipiendum eſt, vt, ne quidem ex delegatione Principis, Prælati poſſint vel ſanguinem fundere, vel pœnas proximas infligere. *c.* 4. X. *de raptor. incendiar. &c. in verbis, pecuniaria poterit pœna mulctare, & etiam flagellis afficere. ea tamen moderatione adhibita, quod flagella in vindictam ſanguinis tranſire minimè videantur.* Prælati enim paſtores ſunt non percuſſores, latè Concilium *Trid. ſ.* 13. *c.* 1.

CAPVT LV.

De falſificatione literarum Apoſtolicarum.

1. Mixta cognitio.

HVius criminis rei clerici beneficijs mulctantur, degradantur, laico Iudici traduntur, legitimis pœnis ſubdendi: laici excommunicantur. *c.* 7. *& tot. tit.* X. *de crim. falſ.* & qui falſas literas Eccleſiaſtico Iudici præſentat, quamuis laicus; ab Eccleſiaſtico retinetur puniendus, *c.* 2. *ibid.* In literis Regis falſitatem committens clericus degradatur; charactere in fronte notatur, & ex prouincia eliminatur. *c.* 3. *ibid.* explicat autem c. nouimus X. *de verb. ſignif.* quomodo accipienda ſint verba *degradari clericum, & tradi Curiæ ſæculari,* & § *fin ibid.* perpetuo carceri includitur in pane doloris, & aquâ anguſtiæ ſuſtentandus: vbi notandum eſt illam decretalem iam olim ſcriptam eſſe Epiſcopo Pariſienſi: capturam, & carcerem Eccleſiaſtica authoritate decerni: quam hodie intra audientiam Epiſcopalem Galli ibidem conſtringunt. igitur falſificatio literarum Apoſtolicarum ab vtroque Judice punitur. & mixti fori dicitur. *Ceuallos de cog. per viol. p.* 2. *q.* 92. *Fragoſ. Regim. Reip. l.* 2. *diſp.* 4. §. 20.

CAPVT LVI.

De ſortilegio.

1. Mixti fori.

DAmnatur illud literis diuinis, & vtroque iure. *c.* 1. *tot. tit.* X. *de ſortileg. l. nemo l. multi. C. de maleſic. c. vn.* 36. *q.* 1. ſortilegia autem multis modis contingunt. *Vide cauſam.* 26. *q.* 1. 2. 3. 4. vbi prohibita omnia quæ ſuppetias dæmonis reſpiciunt. crimen mixti fori dicitur. punit ſæcularis: *ex d. tit. C. de maleſ. & math.* &

2. Varia punitio.

& eccleſiaſticus; *d. cauſ.* 26. *q.* 5. excommunicatione, & varijs modis canonicis. quin etiam, ſi ſerui ſint ſortilegi; verberibus, cruciatibuſque; ſi liberi; incluſione digna: diſtrictaque. *c. contra idolorum. d. q.* 5. ſeu de parochijs ſuis

3. Cum hæreſim ſapit ſortilegium, ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit.

eijcit dehoneſtatos. *c. Epiſcopi. ibid.* quod ſi ſortilegia ſapiant hæreſim, Iudicis Eccleſiaſtici ſolius eſt diſcernere. vt de hæreſi diximus. quod ſi hæreſim ſapiant manifeſtam; poſſunt etiam Inquiſitores de hoc crimine cognoſcere. alioquin debent ſortilegos, & diuinatores ſuis Judicibus relinquere puniendos. *c. accuſatus.* §. *ſanè. de hæret. in* 6. *Panorm. in c.* 1. X. *de ſortileg.* nec poſſunt cognoſcere an ſapiant hæreſim: quia non eſt attributa iuriſdictio, niſi ſub qualitate manifeſtæ. *gloſſ. & Panorm. ibid.* ſed de hac qualitate *manifeſtæ ibid* & ſic intelligendum c. fin. *de off. deleg. in* 6. ſed hodie ex conſtitutionibus poſteriorum Pontificum de maleficis generatim cognoſcere Inquiſitores tradit Farinac. *tract. de hæret q.* 181. §. 4. *n.* 101. adeo, vt etiam vix ſæculares de ſortilegijs nunc cognoſcant. Et quamquam lex *eorum* §. *nullius. C. de maleſic.* vt ibi interpretatur Bartholus,

4. De his qui mala arcent per magiam: aut per ignorantiam eam exercent.

accuſationi ſubijci nolit eos; qui magicis artibus morbos à corporibus; imbres, grandines, ventos, à frugibus innocenter auerterint: contra tamen canones hæc eſſe laqueos, & inſidias antiqui hoſtis; atque illicita docent. *c. illos.* 26. *q.* 2. *c. ex tuorum. c. fin.* X. *de ſortil.* clericum ſortilegum degradatione, laicum anathemate puniunt. *c. ex admonitione.* 26. *q.* 7. tametſi d. § nullus, propter verbum *innocenter* adhibita, & quia in priori parte de ijs agit, qui & ſcientia magica nocent; videri poteſt per antitheſim agere de ijs, qui per ignorantiam malis remedia quæſierint: ideoque ſingulariter agere de ruſticis. quaſi innocenter ea adhibentibus. quare *c.* 2. X. *de ſortileg.* ille qui bono zelo, & ſimpliciter, non per dæmonis inuocationem, ſed per aſtrolabij inſpectionem de furto quæſiuit, non pœnâ quidem ordinariâ punitus eſt: ſed per annum dumtaxat ab altari remotus: cum aliàs eſſet degradandus. *c. ſi quis Epiſ-*

5. Exorciſmi &c.

copus c. quicumque in fin. d. q. 5. (vbi de ſacerdotibus etiam ſacrificio & miſſa *de Requiem* pro viuis abutentibus.) Et Leo Imperator *in l.* 1. *C. de theſaur. l.* 10. non admiſit theſaurum quæri adhibitis ſceleratis ſacrificijs, aut qualibet arte legibus odioſa. & Eccleſia orationes, ieiunia,

tunia, eleēmoſynas, exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſticæ diſciplinæ munimina adhiberi mandat. *c. ſi per ſortiarias*. 33. *q*. 1. de quibus Leſſius *de Iuſt. lib. 2. c. 44. dub. 5.* adeo quidem, vt viri pij, &

6. An ſigna maleficij liceat amouere?

erudiri ſcrupulum patiantur io amotione ſignorum per maleficos poſitorum. quibus reſpondet; *ibid. dub. 6.* vt quidem maleficio maleficium tollere non liceat; ſed induſtriâ naturali. nullatenus miſcendo ſe pacto magico; nec dæmonem prouocando ad aliquem actum; ſed exſpectando ceſſationem, ſeu priuationem actus. De maleficis, veneficis, diuinatoribus, chiromanticis, aſtrologis, ſtrijgibus lamijs, alijſque quæ eo pertinent. vide latiſſimè diſſerentem Delrium in Diſquiſitionibus magicis. *Fragoſum in Regim. reip. l. 2. diſp. 4. §. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.*

CAPVT LVII.

De ſacrilegio.

1. Mixti fori.

AD mixti fori crimina referri etiam ſolet ſacrilegium. *Diana p. 1. t. 2. reſol. 81. Fragoſ. vbi ſup. §. 5. num. 10.* quippe quod ab vtrique iure pœnis vindicatur; quas vterque Iudex poteſt imponere: & coram vtroque Iudice ſacrilegi poſſunt conueniri. *c. cum ſit. X. de for. compet.* committitur in perſonas, & in res Eccleſiaſticas. *c. ſicut. 17. q. 4.* in perſonas commiſſum ipſo iure punitur anathemate. *c. ſi quis ſuadente. eod.* quoad res; ferenda ſententia. *c. conqueſtus. X. de for. compet.* addit c. attendendum. 17. *q*. 4 infamiam, carcerem, exilium, deportationem, ſed vt hæc ab Eccleſiaſticis infligantur non vbique obtinuit; ſed ferè vt vterque Iudex procedat ſecundùm modum ſuæ iuriſdictionis: nec alterum impediat. *l. placet. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* ſi tamen ad pecuniariam aut ſimilem tantum pœnam concludatur; iure præuentioni eſſet locus: ſed mores non vbique præuentioni locum faciunt. etſi canonicarum pœnarum irrogationem admittere debeant, vt cum legalibus compatibilium. imo *in c. fœlicis. §. per hoc de pœnit. in 6.* Cardinalem offendentes grauibus pœnis puniuntur; nec tantum Iudici ſæculari, vt legales pœnas irroget, inſuper permittitur; ſed &, niſi fecerit, locus interdicitur. Sacrilegum etiamque coitum cum moniali punit vterque Iudex: ſecundùm pœnas canonicas, & legales. *Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 90.* Vide quæ diximus ſupra *c. 33. n. 15. & ſeqq.*

2. Variæ pœnæ.

3. Vterque in pœnis ſunt.

CAPVT LVIII.

De feſtorum violatione.

FErias indicit Princeps; feſta proponit Eccleſia. huius decreta etiam iuuat Princeps. vt Leo *in Nouel. ſua* 54. edicit. *vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent* feſtos etiam enumerat Comnenus Imp. *conſt. 2. de fer.* dicitur etiam Conſtantinus voluiſſe diem veneris à iudicijs habere vacationem. *Hiſt. trip. c. 9.* quæ feſta inſtituerit Eccleſia, canoneſque eo ſpectantes, & imprimis Paſchæ diem latè refert P. Greg. *Toloſ. in Syntag. Iur. can. l. 1. tit. 19.*

Feſtorum dierum violationem edictum 20. Septemb. 1607. Principum Belgij facit mixti fori. quod & mores ferè paſſim receperunt. in Concilio autem Aurelianenſi III. *can* 28. de feſtorum violatione dicitur, *non in laici diſtrictione, ſed in ſacerdotis caſtigatione conſiſtat qualiter emendari debeat.* adeoque ad Epiſcopum pertinent ſuper feſtis ordinationes, relaxationes, diſpenſationes (quas neque ſæcularis Iudex poſſit impedire. *Diana p. 4. t. 1 r. 94*) & *can.* 29. ad Epiſcopum ſpectare, vt diſpiciat quam correctionem mereatur, qui cum armis (ea erat reuerentia maiorum) miſſæ interfuerit. & *in Concilio Matiſconenſi c. 1.* monentur violatores diei dominici timere punitionem Dei in futuro; Epiſcopi in ſæculo præſenti. vt ea res antiquitus fuerit priuatiuè iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Solent ferè violatores feſtorum mulctis pecuniarijs corrigi. nam ius mulctæ etiam penes Iudicem Eccleſiaſticum eſt. *c. ſtatuimus. 16. quæſt. 1. c. quiſquis. 17. quæſt. 4. c. presbyteri X. de pœnit. c. poſtulaſti. X. de Iudæis c. 2. X. de priuileg. Auth vt cleric. apud. propr Iud. in V emendari per Eccleſiaſticam mulctam. Concil. Trid ſeſſ.* 24. *c.* 20. ſed non ſibi Epiſcopus de peccato alieno commodum accipit. *c. Epiſcopus. 16. quæſt 6.* & diſertè prohibetur, ne pro corrigendis criminibus pecuniariam pœnam ſibi applicet. *c. cognouimus & ſeq. d. q. 6.* & Concilium Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 3. mulctas eo ipſo, quo exactæ fuerint, pijs locis iubet aſſignari. Principum autem edictú in ſententijs illas exprimi. ne regium fiſcum imitari videantur. qui cum veteres annonas non præſtet, mulctarum compendijs ſtipendia ſupplet. & cum ſimiliter Epiſcopi Officiarijs ſuis ſubſidia laborum tribuere teneantur; *c. charitatem. 12. q. 2.* (*iuſtum namque eſt*, inquit, *vt illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum reperiuntur commodare obſequium.*) & dotes alicubi ſint tenues; ſtipendij loco partem mulctarum Promotoribus promittunt. Vrbanus VIII. feſtis ad enumerata in ſua conſtitutione *de qua egimus in Reſponſis tit. de feſtis r. 1.* reſtrictis; in iudicialibus tamen nihil mutari voluit. vt feriarum non ſit facta mutatio. neque ſæcularis punire iam poſſit non ſeruantes feſta abroga-

1. Mixti fori habetur.

2. Olim ſolius Eccleſiæ.

3. Quæ ferè pœnæ hodie? mulcta; ſed in pias cauſas vertendæ.

rogata; niſi aliqua ſit non eccleſiæ, ſed ciuilis magiſtratus ordinatio. quam ille; ob cauſas politicas velit adhuc ſeruari.

CAPVT LIX.

De rebus venalibus.

1.
Annonæ cura, & precij exceſſus ad emendationem Epiſcopi, præſertim quoad pauperes, ſpectat.

NE modum excedant negociatores, prouidere debent Epiſcopi, non tantum quaſi ex delegatione legis 1. *C. de Epiſc. audien.* ſed eo iure, quo *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. Act.c.*20.quare nec d. lex 1. delegationis meminit.ſed arguit obligationem officij. *quibus*, inquit, *verus cultus eſt adiuuare pauperes, & poſitos in neceßitate.*

2.
Et peregrinos.

Qua ex cauſa etiam procedit c. 1.*X.de empt. vt presbyteri*, inquit, *plebes ſuas admoneant, vt & ipſi hoſpitales ſint, & non carius vendant tranſeuntibus, quam mercato vendere poßint.* Hoſpitalitas ad pietatem, adeoque monitionem pertinet: iniuſta cum peregrinis commercia ad peccatum: huius vitandi cura etiam ad externam Eccleſiæ authoritatẽ ſpectat. adeoque ſubiungit d c. 1. *alioquin ad presbyterum tranſeuntes hoc referant, vt illius iuſſu cum humanitate ſibi vendant. iuſſu*, inquit, non tantum monitione.

3.
Cura etiam iuſtorum ponderum, & menſurarum.

Quomodo & in Concilio Moguntino, decretum eſt, vt *menſura & pondera iuſta fiant*, *c.* 2. *X. de empt. ſi quis*, inquit, *iuſtas menſuras & iuſta pondera, cauſa lucri mutare præſumpſerit*, 30. *dies in pane & aqua pœniteat.* improbum ergo ex falſa menſura lucrum Eccleſia etiam pœna corporali caſtigat. additur *in ſupplemento d. c.* 2. *ſicut in diuinis legibus ſancitum eſt, & in capitulari D.Caroli continetur, ſicut & iſte ſacer conuentus conſtituit, ſic in omnibus obſeruari placet.* Eccleſiaſticus ergo conuentus & conſtituit, & obſeruari iuſſit ab omnibus.quare etiam olim inter canones pœnitentiales huius criminis correctio relata eſt. *art.*24.in quibus & plures ſunt caſus, vbi grauis criminum punitio infligitur. ad quos remiſiſſe hic ſufficiat.

CAPVT LX.

De cauſis miſerabilium perſonarum, dotis; & infantium expoſitorum.

1.
An mixti fori.

VIduæ, pupilli, & alij fortunâ miſerabiles perſonæ extra prouinciam non trahuntur imperatorio reſcripto: trahunt autem ipſæ alios ad Imperatorem.*l.vnic. C. quando Imperator inter viduas. pupillos*, &c. eadem æquitate & de harum cauſis cognoſcit Papa, aut delegatus. *c.ſignificant. X. de off. deleg. c.ſuper. X. de verb. ſignif. item viduis*, inquit, *pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenearis in iudicio Eccleſiaſtico reſpondere.* Vnde communis ſententia eſt quod cauſæ miſerabilium perſonarum ſint mixti fori; quod ad Eccleſiaſticũ recurrere poſſint. *Diana & ab eo citati p.*4.*t.*1.*r.*90.vt & ex Caſſiod.conſtat *l.* 11.*epiſt.*3.Epiſcopos cauſas pupillorum, viduarum, inopum cognouiſſe iam olim. Et quamquam ſpecialia in dote conſtituta videantur *per c. ex literis.X. de pignor. c. ex parte. X. de for. comp.* tamen & *in d.c.ex parte* generalis ratio aſſumitur; quod eccleſiaſtici Iudicis ſit *viduas defenſare.*& ſequitur d. c. ſuper. *& in c.ſi quis de potentibus.* 24. *q.* 3. generaliter ſpolians pauperem ab Eccleſiaſtico citatur; & contumax excommunicatur: *donec obediat*, inquit, *& reddat aliena.* quæ verba propriè dictum ſpolium non videntur ſpectare, in quo non conſideratur proprietas, ſed poſſeſſio; nec potentia, nec paupertas; ideoque generaliter manet æquitas aliqua miſerabilibus perſonis impendenda; quæ non communicetur omnibus alijs. *Vide citatos à Diana p.*1.*t.*2.*reſ.*117. vnde & à Concilio *Trid.ſ.*7.*c.*14 *ſ.*14.*c.*5.cauſæ miſerabiliũ perſonarum etiam extra caſum ſpolij conſiderantur aduerſus clericos exemptos.

2.
Quæſtio dotis vt ad iudicem Eccleſ. ſpectare poſſit?

Porrò de quæſtione dotis, an fori ſit Eccleſiaſtici, paucis diximus *in Iur pont.nou. anal. tit. de for.comp n.*18 & quidem ſi agatur de dote inter laicos ſimpliciter conſtituenda, cognitionem ſæcularem faciunt Concordata Brabantiæ. §. *non poterit.* de illa autem, vel donatione propter nuptias lucranda, vel perdenda acceſſoriè, cum principaliter actum eſt de diuortio; quæſtionem faciunt Eccleſiaſticam eadem concordata. §. *de dote.* quin & bonorum diuiſionem, ex prorogatione expreſſa partium, eiuſdem qui cognouit de diuortio. §. *de diuiſ.* eiuſque itidem cognitionem de alimentis lite diuortij pendente. §. *de aliment.* omniumque curiarum Eccleſiaſticarum praxis obtinet, vt ſtupratores condemnent ducere ſtupratas, vel dotare. Et ſanè non ex legibus; ſed ſacris literis deſcendit defloratæ dotatio. *Exod.c.*22. quas ſequuntur canones. *c.* 1. *X. de adult.& ſtup.*quemadmodum & Trid.*ſ.*26.*c.*6. *de mat.*raptorem obligat raptam libertati reſtitutam, atque volentem, ducere, & dotare: nolentem autem; dotare: qualis actio non eſt legibus prodita; nec olim à prætore data.imo raptæ matrimonium leges non admittunt: & mulctant nubentem bonis per leges ei delatis. *Auth. de rapt. mulier.* §. *vnic. verſ. ſancimus.* vt & Lætus introitus Branbantiæ *art.*26. raptæ bona, ſi cum raptore manſerit, Principi applicat. Sed quod de raptoris bonis raptæ pro parte applicandis traditur *in l. vnic. C. de rapt.* in terminis non ſatis in vſu eſſe creditur. ſed magis defloratæ, raptæue dotatio *iuxta c.*1.*X. de adult. d.c.*6.*ſeſſ.*24.*Tridem.*& mitigatio d. l. vnic. *Sanches de matrim.lib.*7 *d.*12.*num.*27.

3.
Contra ſtupratores?

4.
Huiuſmodi dotatio non ex legibus, ſed canonibus.

5.
Non agendo ſub nomine damnorum.

Enimuero ſub nomine damnorum, & intereſſe propoſita quæſtio; durius ſonat, quam vt aliquibus videatur ea deferri poſſe ad cognitionem Eccleſiaſticam. Vt tractat Annæus *Robert rer.iudicat.lib.*3.*c.*5 .de eo, qui ſuper fœdere matrimoniali ad tribunal Eccleſiaſticum vocatus, & cum alia contrahere interim vetitus, ſpreto Eccleſiæ interdicto, cum alia contraxerat; quem ſuper damnis & intereſſe

negat

negat coràm eodem Iudice conueniri; tametſi ille contemptum canonicis pœnis vindicare poſſit.

6. Nec aduerſus hæredem.

Sed quid ſi conuentus ſuper fœdere matrimonij promiſſi, poſt longam moram, & litem, diem obeat? non eſt dubitandum, quin iudicium peragi debeat, vbi cæpium eſt: ſi, quæ prætendit ſponſalia aut matrimonialia promiſſa, pergat petere defunctum declarari ijs obligatum fuiſſe, eatenus enim eſt cauſa matrimonialis; quam ad ſolus Iudices Eccleſiaſticos ſpectare aſſerit Concilium *Trid ſ.* 25. *de ſacram. mat. can.* 12. eum anathemate contrariæ doctrinæ.

7. Niſi in conſequentiam obligationis ſpiritualis.

Sed cum ſubſequenter petitur declarari defunctũ in mora explendi promiſſa deceſſiſſe, obligatumque eapropter illum tunc, & ſurrogatum nunc eius hæredem, ad ſuccedaneam dotationem, ſeu eius quod intereſt, reparationẽ, delicatis auribus excipitur quæſtio, & *ex d. canone.* 12. *Tri.* quouſque de obligatione promiſſi matrimonialis quæritur, non poteſt eſſe dubium, quin cognitio ſit eccleſiaſtica: quò etiam ſpectat an obligatio fuerit perſonalis, & extincta cum perſona; an realis, & ad hæredes tranſlata.

8. Inde conſueta citandi formula; in cauſa matrimonij, dotis, & alimentorum.

Et verò rectè dicit Chopin. *de ſac. polit. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 15. quando rei citationi vulgaris additur clauſula, *in cauſa matrimoniali, dotu, & alimentorum*; ſenatum cenſuiſſe abuſiuè citatum non eſſe reum; propterea quod principalis cauſa matrimonialis prædicetur; reliqua acceſſoriè veniat, & incidenter: qualis cognitio etiam ad incompetentem Iudicem defertur, qui in principali ſit competens. *vt multis legum caſibus apud Annaeum d. c.* 5 *probatur* adeoque & citationes & condemnationes paſſim in Curijs Eccleſiaſticis frequentantur aduerſus ſtupratores, & raptores; vt libertati reſtitutas ducant, & dotent: tã alternariuè in ſtupratore; quàm coniunctiuè in raptore. *iuxta d. c.* 1. *X. de adult.* & *d. c.* 6. *Trid. ſeſſ.* 24. *de reform mat.* quamquam & conſuetudo obligationem, quam ſacræ literæ, *Exod. c.* 22. & canones *d. c.* 1. *X. de adult.* coniunctiuam fecerant, mutarit in alternatiuam.

9. Quæ ſic egit contra defunctum, vt proſequatur contra hæredem?

Igitur dum quæ petijt à viuo in vxorem duci, cognitionem obligationis aduerſus hæredem continuati coram eodem Iudice, rectè petit. *vt* & Choppin. annotauit *ibid. n.* 16. *ad marginem ex c. tuam de ord. cognit.* matrimonij ſtatum mortuis etiam coniugibus agitari poſſe: idque Senatuſconſulto probatum eſſe. pronuntiarique poteſt obligatum fuiſſe ſtupratorem ad ducendum, vel dotandum: raptorem ad ducendum, & dotandum: hæredem verò nunc ad dotandum: emortua cum perſona ducendi facultate; adeoque obligatione. facit c. olim *X. de iniur c de prudentia.* X. *de donat. inter vir. & vxor. c. preterea de off. deleg. lex quoties l. nulli. C. de iud. & quæ plura allegat* Ceuallos *de cognit. per viam viol. p.* 2. *q.* 30. quamquam ipſe *n.* 11. ſententiam contrariam tueatur. *ex c. tuam de ord. cognit. & c. lator. qui filij ſint legit.* vbi declarat Pontifex delegatum de cauſa matrimonij cognoſcentem, non debere cognoſcere de hæreditate, ſed *in d. c. lator.* quæſtio hæreditatis erat principaliter inſtituta, & incidens quæſtio matrimonij remiſſa ad Eccleſiaſticum: in d. c. *tuam* ſtatuitur dumtaxat, ne pendente quæſtione matrimonij agatur de hæreditate. magis vrget c. cauſam *quæ X. qui filij ſint legit.* vbi Pontifex de poſſeſſionibus vetat cognoſcere Iudicem ſuper matrimonio delegatum: & cauſam addit; quod ad Regem ſpectat, non ad Eccleſiam, de poſſeſſionibus iudicare. ſed præſcripta ibi forma fuerat non incidenter iudicandi, ſed ante ingreſſum cauſæ principalis. & vix eſt vt hæreditatis petitio, quæ realis eſt, acceſſoriè, & incidenter tantum venire poſſit etiam ſi quæſtio matrimonij ſit præiudicialis: adeoque prius tractanda: dotis autem quæſtio magis acceſſionis vicem habet, & in conſequentiam venit; præſertim hic vbi ſurrogatur obligationi ſpirituali de ducendo; & ſurrogatum ſapere videtur naturam eius, cui ſurrogatur.

Sed non admittit Choppinus & plerique Galli (ob edictum Franciſci I. ann. 1539. quo Eccleſiaſticis vetitum eſt inter laicos cognoſcere de cauſis vllatenus ciuilibus; ſed ſpiritualibus dumtaxat) vt de dotanda ſtuprata, quæ in actione à ſe propoſita non fecerit mentionem promiſſionis matrimonialis, eccleſiaſticus cognoſcat. 10.

Quid ſi de ſola ſtupratæ dote non matrimonio agatur.

Quid igitur apud eos ageretur cum rapta quæ raptori noluerit nubere? cui per mores bona raptoris non applicantur; iure ciuili nubere non licet; nec ex legibus ad dotem datur actio; ſi eos adire non licet, qui ex canonibus iudicent? nam ciuiles Iudices quomodo actiones canonicas aduerſus leges in ſuis tribunalibus admittent?

Igitur ſi ſtuprata nulla mentione facta promiſſionis matrimonialis, qua defunctus teneretur, aduerſus hæredem. viâ regiâ procedat, non admittent eam quæſtionem agitari in foro Eccleſiaſtico: ſed ſi fecerit mentionem promiſſi matrimonialis, eoque defunctum obligatum contenderit declarari, & obligationem in hæredes transfuſam eſſe: ratio euincit, vt de eo Eccleſiaſticus cognoſcere poſſit. Eſt enim non tantum acceſſoria, & incidens hæc quæſtio; ſed tanquam effectus in cauſa ſua contenta in principali, & fluens ex quæſtione quæ ad ſolos Eccleſiaſticos cognoſcenda ſpectat *d. can.* 12. 11.

Rurſus de proſequenda actione contra promiſſoris matrimonij hæredes.

Siquidem, inſtituendo actionem per modum ſyllogiſmi legalis, oportet vt actrix concludat ex ijs præmiſſis, quæ ſpectant ad obligationem fœderis matrimonialis promiſſi: ſi ergo ſæcularis de præmiſſis cognoſcere non poteſt; quomodo ſtatuet de concluſione? ſi non de cauſa audire poteſt; quomodo decernet de effectu? ſi non de antecedente inquirere; quomodo conſtituet de conſequente? quomodo de hærede decernet; ſi non poſſit diſquirere, an defuncti obligatio fuerit perſonalis, cum perſona extincta; an ad hæredem tranſlata? ſaltem quoad ſuccedaneam dotationem, & quidem ex ſacris canonibus aduerſus leges?

leges? ſi non poſſit cognoſcere quanta ſit obligatio; quomodo ſtatuet quanta ſit actio; quanta debeat eſſe condemnatio? nam quando ipſa in coniugem ductio ceſſat, ſuccedanea dotatio maior & minor eſſe poteſt ex ſeductionis & promiſſionis diſparitate: quidam enim coram miniſtris Eccleſiæ; quidam pluries repetitis vicibus; quidam ſanguine; quidam atramento ſe obligant; quidam verbis tantum; quidam cum copula & infamia; quidam ſecretò, ſine iactura: horum omnium diſpar obligatio diſparitatem facit condemnationis: qoam quis rectè infliget, cuius de illa non ſit notio? aut ſi id faciat Eccleſiaſticus Iudex; quomodo non de damnis ſtatuet? dum enim ſic contenditur; venitur ad impoſſibile, aut contradictorium. Itaque admittendum eſt in conſequentiam acceſſoriè, & incidenter, ſeu ex influxu cauſæ ſpiritualis Eccleſiaſticum cognoſcere poſſe de effectu inde fluente, & dependente: ſtatuendo de ſuccedanea dote, & reparatione: quamuis ſub figura damnorum, quæ ciuilis cauſæ ſonum præ ſe ferunt; in verbis appareat offenſa; vbi ratio & iura rem ſatis tribuunt. Et ſic Senatus Brabantiæ iudicauit anno 1635. pro C.V.D. contra hæredes C.V.H. eos in petita caſſatione aduerſus concluſionem, vt ſupra, per illam capta, non fuiſſe receptibiles: ordinando tamen, ſi quid nomine damnorum adiudicandum cenſeretur, eius taxa ad ſuos Iudices remitteretur. *Vide Ceuallos de cog. per viol p. 2. q. 50.* cum *in c. olim. X. de iniur.* de expenſis & damnis iudicatum non tantum ſit; ſed & illorum taxatione.

12.
Spurius adulterinus vbi alimenta petat?

Sic & ſpurio adulterino alimenta debita tantum per canones, vt coram Eccleſiaſtico peti poſſint, ratio pietatis facit. ob quam huiuſmodi conditiones canones concedunt. quamuìs Ceuallos ne mixti quidem fori velit eſſe: ſed priuatiuè ſæcularis. *de cog. per viol. p. 2. q. 53.* ſæcularis ergo Iudex contra leges ſæculares iudicare cogetur ſecundùm iura Eccleſiaſtica; quorum cura negabitur iudici Eccleſiaſtico? id negatur apud Dianam *p. 1. t. 2. reſ.* 85.

13.
An de ſola dote agere, titulo miſerabilis, coram Eccleſia poſſit ſtuprata?

Quare & dos ſi principaliter, & non in conſequentiã ſacri fœderis initi, vel promiſſi petatur; videbitur ad ſæculares ſpectare: niſi & alia circumſtantia veſtiatur. v.g. priuilegio miſerabiliũ perſonarum: quæ ad Principem trahi vetantur; alios ſi maluerint eo trahunt *l. vn. C. quando Imp. inter pupillos viduas vel alias miſerabiles perſonas cognoſcat*: quo exemplo ad Iudicem Eccleſiaſticum aduerſarios etiam laicos trahunt. *c. ſuper quibuſdam. X de verb. ſignif. c. ex parte B. de for. comp.* quamquam illud reſtringi videatur *in c. ex tenore. X. eod.* vbi vidua de hæreditate non permittitur quæſtionem ad forum Eccleſiaſticum deducere, niſi fortè in materia bonorum dotalium, & ſpolij; non proprietatis feudi. *d. c. ex parte B.* niſi laicus ius dicere negligat. *ibid. in fin.* eoque magis ſi ipſe inſerat iniuriam. *c. ex literis. X. de pignor.* vt quidam contendunt. quamquam potius tunc ad illius ſuperiorem oporteat appellare. ex quo inferri videtur non omnibus viduis id tribui; ſed oppreſſis tantum; & in bonis dotalibus; de quibus agi in d. c. ex parte apparet, ex ſupplemento eiuſdem decretalis, eoque pleniorem eſſe recurſum ad Principem. *ex d. l. vn.* vbi eo ipſo quod viduæ ſint, & pupilli, *vt alijs*, inquit, *fortunæ iniuriâ miſerabilibus* ille competit. *vt Azo ibid in ſum.* quamuis alij arbitrarium id Iudici faciunt. qua ex cauſa dos puellæ pauperi teſtamento legata etiam principaliter peti poſſe coram Eccleſiaſtico creditur *à citatis per Dian p. 1. t. 2 reſ.* 116. denique ſuper dotis ſemel conſtitutæ reſtitutione viduæ quaſi ſpoliatæ acceſſus ad Iudicem Eccleſiaſticum ex *d. c. ex parte B.* procliuior videtur, etiamſi conſtituta eſſet ſuper feudo. *vt ibid.* quod in ſpolio non conſideratur; ſed ad petitorium ſpectat. *ibid in fin* etſi ibidem ratio generalis aſſumatur, quod ad Iudicem Eccleſiaſticum ſpectet viduas defenſare at verò id inter alios non admitteretur *c. cauſam quæ inter. X qui filij ſint legit.* & quamuìs hodie ratio miſerabilis fortunæ vix recipiatur; vt cauſæ ciuiles ob illam ad forum eccleſiaſticum ſpectent; tamen Concilium *Trid. ſeſſ 7. c. 14. ſeſſ. 14 c. 5.* quoad exemptos meminit; & alias *ſ. 24. c.* 20. & olim ex ea cauſas virginum defloratarum; quamuis citra matrimonij promiſſa, vt dotentur, eò fuiſſe deductas exiſtimo: eamque praxim eo in genere multis in locis non immeritò retineri. cui accedit, quod canones & ſacræ literæ banc actionem conceſſerit. *vt mox diximus.*

14.
Ex an omnibus viduis & oppreſſis coram Eccleſiâ agere conceſſum?

15.
Ad miſerabiles ſpectant expoſititij & de illis Eccleſia ſtatuit, & cognoſcit.

Ad miſerabiles etiam perſonas, & ad cognitionem Eccleſiaſticam pertinent expoſititij, quod non tantum canones *c. vn. X de infant. expoſ. c. ſi expoſitus diſt.* 87. de illis ſtatuerint, vt etiam eccleſiaſtica cenſura defendantur; ſicut omnes miſerabiles perſonæ: de quibus agit diſtinctio 87. ſed etiam leges ciuiles illorum curam eſſe penes Epiſcopos voluerint. *l nemini. C. de Epiſc. in fin.* imo valdè ſingulariter in expoſitorum collectione ſolet Eccleſia interuenire, vt notauit Cuiac *in Paratit C. de infant. expoſit. ad legem. 2. eo tit. in Codice*, inquit, *Theodoſiano additur, ſi modo teſtis Epiſcopalis ſubſcriptio fuerit ſubſecuta vt Anianus interpretetur, ſi conteſtationi de collectione eius Epiſcopus & clerici ſubſcripſerint. quamobrem eam legem ſignificari opinor Vaſenſis Concilij c. 9. his verbis; vt ſecundum ſtatuta pijſſimorum Auguſtorum, quiſquis expoſitum colligit. Eccleſiæ conteſtetur.* Ita Cuiacius. eodem reſpicit d. c. ſi *expoſitus in verb. conteſtationis ponat epiſtolam. Vt ſi is, qui collectus eſt intra decem dies quæſitus, agnituſque non fuerit: ſecurus habeat qui collegit. ſanè qui poſt d. tempus calumniator exſtiterit, vt homicida Eccleſiaſtica diſtrictione damnabitur; ſicut Patrum ſancit authoritas. Ita Concil. Arelat. II. c.* 32. Iam pridem ergo Patres Eccleſiæ pro ſua authoritate de expoſitis cognouerunt, ſanxeruntque. Sunt enim expoſiti de his, quos connectit titulus Codicis *de Epiſcopali audientia, & de diuerſis capitulis quæ ad ius, curamque & reuerentiam pontificalem pertinent*: eaque de cauſa ſub hoc tit. ponitur d. lex nemini; cum alioquin iterum ponatur in *tit. C. de infant. expoſ. l. ſancimus.*

Quare

16. Præſertim cum de illis alendis ex eleëmoſynis, ærario, aut bonis pauperum agitur.

Quare non tantum de baptiſmo expoſitorum ſtatuitur in Synodo *Prouinciali Mechlin.* 1608.*tit.*3.*cap.*4.*Antuerp.*1609.*t.*3.*c.*9. ſed etiam de illis alendis rectè Eccleſiaſtici cognoſcunt. præſertim inter curatores diuerſarum menſarum S.Spiritus, ſeu pauperum. v.g. quando in loco vno baptizati ſunt, in altero expoſiti; & contenditur à quo alendi ſint, quam quæſtionem excuſſimus *in Conſult. de infantib. expoſ. conſ.* 1. etiam ab origine Eccleſiæ Chriſtianæ eam cognouiſſe de eleëmoſinis, & bonis pauperum demonſtrauimus *in Conſult. can. de paroch. conſ.* 8. ſed ſi deficientibus bonis pauperum agendum eſt cum Communitatibus vrbium aut pagorum; difficile volent coram Iudice Eccleſiaſtico citari. quamuis olim Concilium *Turon.* II. *c.*5. deſuper ſtatuerit, vt ſinguli pagi ſuos pauperes alerent. & tamen eiuſdem ſit cognoſcere, cuius ſit ſtatuere.

CAPVT LXI.

De executione vltimarum voluntatum.

1. Quatenus mixti fori.

AD vtriuſque Iudicis officium ſpectare executionem vltimarum voluntatum, multis vtriuſque iuris locis probant Martha *& ab eo citati. de iuriſdict. part.* 2. *cap* 10. *& nos diximus in Iur. pont. nou. anal. de religioſ. dom. & in Conſult. can eod. tit. conſ.* 1. non quoad hæredes tantum, ſed etiam tertios. *Diana p.*5.*t.*1.*reſ.*24. Ceuallos tamen *de cog. per viol. p.*2.*q.*84. *vbi num.* 12. relicti omnino pij executionem ad ſolum Iudicem Eccleſiaſticum ſpectare ait. *ex c. decernimus X. de iudic.* & is fuit vſus primitiuæ Eccleſiæ. *vt latè deduximus in Conſult. can. de paroch. conſult.* 8.

2. Quid ſi nullum ſit in ea relictum pium?

Sed, an Epiſcopo competat, ſi voluntas vltima nihil contineat in rem piam relictum? negat Ceuallos. *de cog per viam viol p.*2.*q.*21. ait Diana: *p.*3.*t.*1.*reſ.*21. verius videtur non competere. niſi ex officio cogendo ipſum executorem, quia id ipſum pium eſt. *arg. l.* 1. *C de ſacroſ. Eccl.* vt verò ſic quiſque legatarius hæredem conueniat, nimis aduerſatur communi iuris regulæ; ſine alia iuris expreſſione; qua liceat ab illâ recedere. inde in Brabantia natum, vt ex conſuetudine plurium ſæculorum, & concordatis Eccleſiaſticus cognoſcat de validitate vltimæ voluntatis; & ſtatuat effectum ſortiri debere generaliter: legatarius tamen coram eo legatum non exigat ab hærede ſingulatim. apud Britannos de ſola ſolemnitate teſtamenti Eccleſiaſticus cognoſcit: vt videre eſt apud Argentræum *ad Conſuet. Brit. ad art.* apud maiores noſtros amplius fuiſſe conſtat ex ijs; quæ diximus *in Iur. pont. nou. anal. de for. comp.*

CAPVT LXII.

De iuris vtriuſque differentijs: & legibus; ſeu canonibus in iudicando ſequendis.

OCcaſione negociorum mixti fori, ſeu aliàs rectè hac de re diſſertatur. Iudex Eccleſiaſticus in ſuo foro cauſas iudicat ſecundùm ius canonicum, ſi qua à clericis pecunia petatur, aut illi petant. *c. quod clerici. X. de for. compet.* vt & in cauſis ſpiritualibus inter quoſcumque; ſeu vbi de peccato agitur. *c. ſin de præſcript.* ſeu ijs quæ ad iuriſdictionem Eccleſiæ pertinent. aut etiam de profanis in terris Patrimonij Eccleſiæ. addunt alij, etiam vbi Ordinarius iuriſdictionem poſſidet temporalem. *c.* 1. *X. de conſt. & ibi DD.* quomodo & *in c. romana. de appell. in* 6. *§. debet. in huiuſmodi cauſis ab Ordinario appellatur ad Metropolitanum*: ſed rectè excipit; *niſi fortè de conſuetudine, aut priuilegio ſiue iure alio ſpeciali, ſit appellandum ad alium.* qua de re dicimus *infr. l.* 2. *c.* 79. admittit ergo conſuetudinem contrariam d.c. romana. neque abeſt æquitas. ſicut enim in feudis iura feudalia, debent ſeruari; in emphyteuticis pacta & iura emphyteutica; in cenſualibus cenſualia; & generatim dicitur ſtylum curiæ in qua agitur eſſe ſeruandum quoad litis ordinatoria; iura autem partium & rerum quoad deciſoria: *Vide citatos à Marth. de iur. p.* 4. *c.* 175. ita iniquum non eſt in deciſorijs ſeruari iura rebus impreſſa per ſtatuta, aut conſuetudines, de rebus ſtatuentes, ſeu in rem conceptas. præſertim antequam ad clericum peruenirent: ex cuius perſona ius publicum non videatur mutandum. v.g. agatur familiæ erciſcundæ coram Eccleſiaſtico; per ſtatuta aut conſuetudinem detur prærogatiua maſculis, ſeu primogenitis; æquum erit eam ſeruandam decernere Eccleſiaſticum: quamuis clericus ſit ſecundo genitus, aut de moniali agatur. Vt hæc mutari non debeant, quamuis cohæres ad clerum tranſierit, & canones æqualitatem ſeruent. etſi Martha *de iur. p.* 4. *caſ.* 155. *& alibi* non ita ſentiat. I. Eccleſiaſticus vt canones ſequatur. 2. Non in feudis &c. 3. Rerum communia conſtituta non mutanda propter perſonas electorum.

Sed nato ex ſecundo matrimonio clerico, an mater dare poſſit plus quam filijs prioris matrimonij? eò quòd clerico ſic quæſitum non deriuetur in patrem; quæ eſt cauſa iuris prohibentis nato ex ſecundis nuptijs plus dari, quam primis; *Latè Math. de iuriſdict. p.* 4. *caſ.* 181. cuius ratio, vt ait lex *cum dotem. l.* 57. *D. ad leg. falc. in pleriſque ita obſeruatur, vt, omiſſa interpoſiti, capientis perſona ſpectetur.* quo etiam citat l. Sulpitius *aliàs incip. mulier. D. de donat. inter vir. & vxor. l. profectitia. in verb ſi fortè. D. de iur. dot. l. ſi de vxor. D. de donat. inter vir. l. cogi. §. ſi qui. D. ad Trebell.* quæ etiam adduci poſſunt ad hoc, vt manus mortuæ legata bona immobilia capere poſſint, vbi aliàs id vetitum eſt; vt mox

in laicos diſtrahant. *de quo diximus in Iur. pont. nou. anal. tit. de for. comp num.* 19.

§. I.

De æquitate canonica.

1. Seruanda in iure expreſſa non imaginaria.

NEque facilè æquitas canonica, quam ſibi quis in iure disertè non expreſſam imaginatur, admittenda eſt. vt indulgentior æquo eſt. Martha *part.* 4. *caſ.* 162. *Vide infr. lib.* 2. *c.* 1. *numero* 19. In quartis tamen Trebellianica & legitima ſimul detrahendis, magis vbique canones ſeruari, quàm leges diximus *in Iur. pont. nou. anal. de teſtam. in fin* fortè ratione pietatis. quare & Falcidia non detrahitur à legatis pijs in ſpecie relictis, etiam in patrimonij defectu. quod & extendit Martha ad legatum quantitatis Ita tamen vt hæres ab alijs legatis detrahat integram Falcidiam. niſi deprehendatur teſtator expreſsè, non per coniecturas, detractionem vetuiſſe *idem de iur. p.* 4. *caſ.* 180. Rectius Martha *de iur. p.* 4. *caſ.* 161. ait exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſeu potius non in rem verſæ, non excludi biennio. ſicut mores obtinent.

§. II.

De differentijs iuris canonici & ciuilis.

1. Quando ſequendi canones?

EAs multi congeſſerunt: præclariores igitur mox ad ſuas cauſas contrahemus, ſummatim iterum præmonentes, tunc ſequi oportere canones; quoties de peccato, & animarum ſalute, de materia ſpirituali, de perſonis rebuſuè Eccleſiaſticis agetur: adeo vt neque exceptio rei à ſæculari iudicatæ obtineat, *in ijs quæ animarum periculum inducunt*; inquit c. fin. §. *fin. de except.* in 6. in materijs autem adiaphoris ius vnumquodque in ſuo foro fuerit retinendum.

2. In rebus ſpiritualibus, & perſonis Eccleſiaſticis.

Quare quæ paſſim Iuſtinianus C. *de Epiſc. & cler. & in nouell. de ſanctiſſ. Epiſ.* C. *de ſacroſ. Eccleſ. atque alibi* conſtituit, canonibus cedere debent, *c. bene diſt.* 96. *c. Eccleſia S. Mariæ.* X *de conſtitut.*

Adeoque forma eligendi Epiſcopi à Iuſtiniano prodita *in nouell. de ſanctiſſ. Epiſ* §. 1. cedit formæ inductæ per c. ca propter. X. *de elect.* forma ordinandorum, præficiendorúmne clericorum *in d. nouella.* §. *clericos.* cedit ijs, quæ in tit. *de ætat. qualit, & ordin. præfic.* in X. 6. & *clem.*

3. Alienatione bonorum Eccleſiæ.

In alienationibus bonorum Eccleſiæ ſolemnitas præſcripta *in authent. hoc ius correctum.* C. *de ſacroſ. Eccleſ.* non ſeruatur; ſed quam canones *tit. de reb. Eccleſ.* X. *in* 6. *clem. & extrauag.* induxerunt.

4. Oppignoratione.

Res etiam ſacra pignori per leges dari non poteſt: *l.* 1. § *eam rem. D. quæ res pignori. l.* 3. *C. eod.* quod permittit c. 1. X. *de pignor. ſed iuſtiſſima,* inquit, *neceſſitate exigente.*

5. Expenſis non deducendis à decimis.

De decimis non deducuntur expenſæ: c. 7. 22. 26. X. *de decim.* cum iure ciuili aliàs deducantur. *l.* 7. *D ſol. mat. l.* 1. *C de fruct.*

6. Immunitate Eccleſiæ:

Immunitas Eccleſiarum etiam pluribus conceditur *in c.* 6. X. *de immunit. Eccleſiar.* quam in Nouell. 17. *de mandat. princip. §. neque autem homicidis* & nunc ſeruanda eſt conſtitutio Gregorij XIV. ſuper hac re lata, derogatoria omnium contrariorum priuilegiorum.

7. Cùm agitur de peccato.

Pro peccato vitando, nudum pactum *per c.* 1. *& 2. X. de pact.* cogitur ſponſor ſeruare: iure autem ciuili ex illo non datur actio. *l.* 7. §. *ad eam. D. de pact.*

8. Iuramento:

Iuramentum pacto filiæ, de non ſuccedendo patri, adiectum c. quamuis *de pact. in* 6. iubet ſeruari: quamuis iure ciuili eſſet inualidum, *l. pactum dotale. C. de collat.* & alienatio rei dotalis iure ciuili irrita ex iuramento vires non adipiſcitur: canonico ſeruari iubetur. *c. cum contingat X. de iureiur.* cuius ratio cùm ſit generalis, etiam tollit generalem diſpoſitionem l. non dubium *C de leg* quæ habebat, vt quod per leges eſt vetitum neque iuramento firmaretur.

9. Iuriſdictionis per clericum prorogatione:

Iuramento, quod in alterius præiudicium vergit, vires negat *d. c. cum contingat.* adeoque quamuis iure ciuili quis poſſit cuiuſlibet iudicis alieni iuriſdictionem prorogare. *l. penult.* C. *de pact.* non poteſt clericus laici, etiam iuratus. *c. ſi diligenti. X. de foro comp.* quippe totius Ordinis priuilegium eſt, exemptio clericorum; vt ſinguli nequeant Ordini præiudicare.

10. Diſciplina Eccleſiæ:

Sed neque diſciplina eccleſiæ permittit, vt clericus alteri iudici, quamuis Eccleſiaſtico, ſine Epiſcopi licentia ſe ſubijciat. *c. ſignif.* X. *de foro comp.* cùm per leges liceat cuique in alienū iudicem conſentire *l.* 1. *&* 2. *D. de iudic.* Vnde nec domini temporales à clericis exigere poſſunt iuramentum fidelitatis, niſi temporalia ab eis poſſideant. *c. nimis.* X. *de iureiur.*

11. Præſcriptione.

Peccati etiam ratione, præſcriptio cum mala fide nunquam procedit: *c. fin,* 5. *&* 17. *X de præſcript. c.* 2. *de reg. iur. in* 6. cum ſecus iure ciuili obtineat. *l.* 3. 4. 6. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor.*

12. Hæredum ex delicto obligatione:

Hæredes ex delicto in quantum ad eos peruenit, ne ex ſcelere ditentur, dumtaxat tenentur: *ex l vnic. C. ex delict. defunct.* ſed *ex c. fin. de ſepult.* ij ad quos bona peruenerunt, *iuxta facultates,* inquit *c. in literis. X de delator. ſuas condignè ſatiſfaciant, vt ſic à peccato valeant liberari*: ſeu potius peccati pœna. *vt gloſſ. ibid.*

13. Remedio recuperandæ aduerſus tertium:

Remedium recuperandæ poſſeſſionis non datur aduerſus tertium: *l.* 7. *D. de vi & vi armat.* datur *in c.* 18. X. *de reſtit. ſpoliator.* quod ibidem Panormitanus etiam à Judice ſæculari ſeruandum ait, quaſi de animæ ſalute agtur.

14. Materia ſpirituali: ſponſalibus repudiandis:

Ratio etiam materiæ ſpiritualis facit, vt canones legibus præualeant. ſic, etſi ſponſus renunciare ſponſalibus poſſit: *per l.* 1. *C. de ſponſ.* non poſſit per canones: *c.* 7. *&* 10. *X. de ſponſ. c.* 7. *X de ſponſ impub.* è contrario ſponſa alteri nubere poteſt, ſi ſponſus in remotas regiones diſceſſerit: *c.* 5. X. *de ſponſal.* quæ *per legem* 2. *C. de repud.* triennium exſpectare iubetur.

15. Seu aliàs ſoluendis:

Iterum, etſi dicto vnius non creditur

per

16. Matrimonio ex dicto vnius impediendo: *per legem S. C. de teſtib.* in matrimonio impediendo creditur : *in c. præterea. X. de ſponſal.* Ibidemque ex illicito coito affinitatis impedimentum naſcitur : leges autem ad affinitatem

17. Affinitate ex illicita copula: iuſtas nuptias exigunt. *l. 4. §. affines. D. de grad. affinit.*

18. Metu in matrimonio: Rurſus *in c. 14. & 15. X. de deſponſal. & c. 2. X. de eo qui duxit.* matrimonium metu contractum ipſo iure eſt irritom : ſecus quam per legem 22. *D. de ritu nuptiar.*

19. Litis pendentia illud non irritante: Litis etiam pendentia matrimonium non irritat, *c. 18. X. de ſponſal.* eum alias leges in litigioſis id noo admittaot. *l. 2. & 3. C. de litigioſ.*

20. Matrimonio coram alio quam Ordinario non conoſcendo nec inciden. ter quidem: Status quæſtio, ſi in petitionem hæreditatis inciderit, tractatur coram eodem iudice : *l. 3. C. de iud. l. 5. C. de ord. iudic.* ſecus de quæſtione matrimonij ſtatutum *in c. 3. X. de ord. cognition. c. 5. X. qui filij ſint legitimi.* qoia Iudex ſæcularis non eſt capax quæſtionis ſpiritualis. & fortè hodie per reſeruationem cauſarum matrimonialium factam à Concilio *Trid ſ. 24. c.* 20. etiamſi coram alio Eccleſiaſtico, quam Ordinario loci, inciderit; Ordinario relinquenda eſt.

21. De ſecundis nuptijs non niſi dum de morte coniugis conſtat contrahendis: Mulier, cuius maritus per multos annos abeſt, alteri poteſt nubere, ſi non conſtat eum viuere : *per l. 6. D. de diuort. nouell. 22. §. ſed etiam. auth. ſed hodie. C. de repud.* ſed canones certum mortis nuncium exigunt. *c. 19. X. de ſponſal.*

22. Conſenſu parentum: Ad ooptias *per l. 2. D. de ritu nuptiar.* requiritur non tantùm conſenſus contrahentium ; ſed etiam eorum quorum in poteſtate ſunt : canonibus ſufficit conſenſus contrahentium,

23. In puperibus nuptiis contrahendis. etiam filiorumfamilias. *c. 6. X. de rapt. Concilium Trid. ſeſſ. 24. de reform. mat. c. 1.* In puberibus matrimonij capacitatem ex ætate leges æſtimant : canones ex habitu corporis. *c. 3. X. de deſponſat. impub.*

24. Seruorum matrimonijs: Matrimonium per leges tantùm contrahunt liberi; *l. 3. C. de inceſt. & inutil. nupt.* contuberniom ſerui : per canones matrimonij, aliorumque ſacramentorum capaces ſunt ſerui, non minùs quàm liberi. *tot. tit. X. de coniug. ſeruor.*

25. Liberis ex damnato coitu alendis: Liberi ex damnato concubitu per leges non debent ali : *auth. ex complexu. C. de inceſt.* debent per canones *c. 5. X de eo qui duxit in mat. quam polluit.*

26. Gradibus cognationum in ordine ad matrimonium. Per leges in tertio grado matrimonium permititur : *l. 3. D. de ritu nuptiar.* per canones prohibitio eſt vſque ad gradum quartum. *c. non debet. X. de conſang. & affinit.* præterquam quòd diuerſimodè computentur gradus per leges & canones. Vt *in d l. 3.* fratrum filij computatione legali ſunt in tertio gradu; ſed canonica in ſecundo.

27. Affinitate etiam licita: Inter affines non eſt ciuilis prohibitio, niſi inter illos, qui parentum liberorumue loco ſunt, reuerentiæ naturalis ergo : *§. affinitat. inſtit. de nupt.* canonica eadem eſt in affinitate, quæ in conſanguinitate. *c. non debet. X. de conſanguin.* niſi qood per Coocilium *Trid. de reform. mat. ſeſſ. 24. c. 4.* ad ſecundum gradum reſtringitur; quæ orta ſit ex fornicatione.

Frigidi *in c. laudabilem. X. de frigid.* ſi de frigiditate ſatis conſtat, ſtatim poſſunt ſeparari, alioquin per triennium debent experiri : per *nouell de nupt. §. diſtrahantur. verſ per occaſionem,* indiſtinctè triennium exſpectant. 28. Frigiditate:

Filij ex matrimonio in facie Eccleſiæ publicè contracto nati, per canones ſunt legitimi : *c. 2. & 14. X. qui filij ſint legitimi.* per leges non item, ſi quod ſubſit impedimentum. *l. 3. C. ſolut. matrim* 29. Legitimitate.

Filij illegitimè nati per ſubſequens matrimonium legitimantur, etiam ſine dotalibus inſtrumentis : *c. tanta. X. qui filij ſint legitimi.* at illa leges requirunt. *l. 10. C. de natural. liber.* 30. Legitimatione per ſubſequens matrimonium:

Nati ex concubina per ſubſequens matrimonium legitimantur dumtaxat per §. tribus *in Auth. Quib. modis natural* per *d. c. tanta.* etiam ex ſcorto nati; aliave, cum qua tamen potuerit contrahi matrimonium · adeoque non ex inceſtu, aut adulterio nati. *d. c tanta.*

Diuortium oon fit per canones niſi propter fornicationem : *c. 2. X. de diuort.* ex pluribus cauſis permittit lex *S. C de repud.* 31. Diuortio:

Poſt mortem mariti nubere ſtatim poteſt vidua : *per c. vlt. & penult. X. de ſecund. nupt.* per leges 1. & 2. *eod* non intra annum luctus. 32. Secundis nuptiis:

Raptus non dicitur in ſponſa : *c. cum ſuam. cum ſeq. X. de raptor.* & raptam ſponſam poteſt ducere raptor: *ibid. Concilium Trid. de reform. mat. c. 6.* non per legem *vnic. C. de raptor.* 33. Raptarum nuptiis:

Vſuræ iure diuino & canonico ſunt prohibitæ : *tot. tit. de vſur.* per leges toleratæ; ſaltem ſecundùm moderamen *l. eos. C de vſur.* Vt & antichreſis *l. 33. D de pignoratit. action.* ſed non æquè eam canones admittunt : *c. 1. 2. 8. 16. X. de vſur.* niſi in modum reditus. *Vt diximus in Conſult. can. de pignor. conſ. 2.* 34. Vſuris.

Nunc videamus diſſidia quædam vtrioſque iuris quæ ſingula iu ſuo ſoro obtineant. atque imprimis in criminibus mixti fori diuerſæ ſunt pœnæ, quæ per leges & canones imponantur; quas ſinguli iudices ſecundùm ſuam iuriſdictionem infligunt. 35. Quæ in ſuo quæque foro obtineant? pœnæ mixti fori.

Ita quidem vterque Iudex hic canooes, ille leges ſeruat, vbi diſſident : quod ſi quid, per canones non eſt determinatum, quod eſt deciſum per leges, non dedignantur illi has imitari, & contra. adeoque & Iudex Eccleſiaſticus cauſas his in caſibus ſecundòm leges debet decidere. *c. 1. & 2. X. de nou. oper. nunc.* ita vt & tunc obtineat maximè c. 1. *X. de ſent. & re iudic. ſententia,* inquit, *contra leges, canoneſve lata non poteſt ſubſiſtere.*

Itaque reſcriptum Pontificium, etſi non habeat clauſulam *ſi preces veritate nitantur,* ſuſtinetur tamen : quoniam tacitè intelligitur : *c. 2. X. de reſcript.* lex *final. C. de diuerſ. reſcript.* eam exprimi condicionem præcipit. 36. Reſcriptorum forma ſi preces veritate nitantur.

Iudex delegatus per canones poteſt ſententiam ſuam exequi : *c. querenti. 26. X. de offic. deleg.* per leges non poteſt. qoia familiam armatam non habet; & functus officio Iudex eſſe deſinit. *l, Iudex. D. de re iudic.* & exequi- 37. Executio delegati:

tur Ordinarius ſententiam. *l.* 8. *& l.* 9. *§. fin. C. de Epiſc. audient.*

38. *Pronunciatio arbitrorum:* Aibitri plures, ſimul cognoſcere & pronunciare debent, per legem *ſi in tres. D. de arbit.* per *c.* 2 *eod. in* 6. arbitri duo procedunt, tertio per contumaciam abſcote.

39 *Diſpenſatio reorum:* Rei criminum adulterij, & leuiorum ab Epiſcopo diſpenſari poſſunt: *c.* 4 *§. fin. X. de iudic.* Judex autem ſæcularis, quem nouell. 82. *de iudicib. § oportet*, non vult lege eſſe clementiorem, nuo poteſt delicti gratiam facere. *l.* 1. *§.* 1. *D. ad Tertulliam.*

40. *Ceſſio bonorum:* Qui non eſt ſoluendo bonis per leges cedit: *l.* 1. *& tot. tit. C. qui bonis cedere poſſint.* cap. Odoardus. X. *de ſolution.* clericum excipit.

41. *Coactio teſtium:* Teſtes per canones monendi ſunt ad ferendum teſtimonium; non cogendi; indiſtinctè ſunt per leges cogendi. *c.* 3. X. *de teſtib. cogen.*

42. *Carcer.* Carcer per leges dumtaxat ad cuſtodiam inuentus eſt: per canones etiam ad pœnam. *c. quamuis. de pœnis in* 6. etſi in foro ſæculari etiam canonum inuentio hodie recipiatur.

43. *Forma teſtamenti:* De teſtamentis, vt coram parocho & duobus teſtibus valeant traditur in *c. cum eſſes.* X. *de teſtam.* præſertim in cauſa pia; *ex c. relatum. ibid.* etiam voluotate in alterius dumtaxat diſpoſitionem commiſſa: *ex c.* 13. *eod.* & vt liberis duæ quartæ debeantur: *ex c. Raynutius. & c. Raynaldus eod.* multæ aliter diſponunt leges: ſed ferè mores ſunt canones amplexi, niſi quod videatur edictum anni 1611. *art.* 12 etiam ſeruandum hîc in cauſis pijs, ſub pœna nullitatis: ex interpretatione Concilij ſecreti *relata in Edictorum Brabantiæ p* 1. *l.* 4. *t.* 1. *c.* 10. *&* 18. ſed quæ aliquibus noo ſatis videtur excuſſa. *ſecundùm d. c. relatum.*

44 *Præſumptio matrimonij.* Per cohabitationem, quamuis decennalem, non æquè præſumitur matrimonium: *per c.* 2. *X. de clandeſt. deſponſ. c. aliter.* 30. *q.* 5. *c.* 11. X. *de præſumpt.* quam per leg. *in liberas. D. de ritu nupt.* quia canones cæremonias præſcribunt in contrahendis matrimonijs, quas non exigunt leges: & hæ, vt libera, cenſeatur coocubina; proteſtationem exigunt: *l.* 3. *D. de concub.* quorum defectu quaſi in pœnam hioc leges matrimonium; inde canones, quaſi concubinatum, interpretantur, *gloſſ. in d. l. in libero* viui, vtique illis qui ſic cohabitant: nam vbi quæretur de legitimis natalibus liberorum, propius erit vt in eorum fauorem aliter ferè ſentiendum ſit. *Vt diximus in Iur. Pont. nou. anal de paroch. n.* 8.

45. *Crimina mixti fori.* In mixti fori criminibus, *vt mox diximus*, vterque Iudex imponit pœnas ſui fori: in quibus canones legeſque. pro ſuo fine & modo iuriſdictionis, diuerſimodè variantur. quin imo nonnumquam idem crimen per leges non eſt, quod per canones. vt *in c. quiſquis.* §. *ſimiliter.* 17. *quæſt.* 4. etiam ſacrilegium dicitur rei non ſacræ è loco ſacro ablatio; quæ *in l.* 5. *D. Ad leg. Iul. pecul.* pro furto dumtaxat habetur.

46. *Sportulæ clericorum.* De ſportulis clericorum, vt immunes ſint, tam leges *§. ſportularum. in Auth. de ſanctiſſ. Epiſc. & Auth. vt ſine quoquo ſuffrag. in princ.* quam canones *c. cum ab omni. X. de vit. & hon. cler. c. ſtatutum.* §. *inſuper. de Reſcript. in* 6. diuerſimodè ſanxerunt. etſi in neutris tribuoalibus per mores admodum ſeruentur.

CAPVT LXIII.

De promulgatione canonum, conſtitutionumque Romæ tantùm publicatarum.

Differentiæ iuris canonici, & ciuilis vbi ſunt, regulariter eſt vtrumque in ſuo furo ſeruandum: vbi alterum non diſpoſuit; ex altero ſupplendum. vt mox diximus.

Quid de legis publicatione ſentiendum? an vt noua publicationem prouincialem requirit per leges, receptum dicetur per canones? vt ad obſeruantiam lex obliget; ſcientia opus eſt: eaque naturali iure ſufficit. vode dicitur *Lucæ* 12. quod *ſeruus, qui cognouit voluntatem domini, & non fecerit; plagis vapulabit multis.* iure ciuili publicatione opus eſt in prouincia; etiam hodie; quamuis parua. diximus *in Conſult.* 1. *de Conſt.* iure etiam canonum *ex c.* 1. *&* 2. *de operis nou. nunt.* id obtinere: quamuis non æquè de ſtylo, qui ferè inſerit clauſulam, vt publicatio Romæ facta obliget vbique. *in Iur. pont. anal. tit. de conſtitut.* vide de quæſtione hac latè Chokier *De Iuriſd. Ord. in exemptos p.* 1. *q.* 50. 1. *Publicatione prouinciali opus iure ciuili.*

Sed oportet poteſtatem diſtinguere à voluntate. nec quiſquam controuertere poteſt, quin Pontifex Romanus, cùm ſupra omnes leges ſit, publicatione prouinciali non teneator. vtpote quæ legis tantum ſit humanæ. dummodo curetur, vt leges ipſius io notitiam veniant, eamque ſuam eſſe voluntatem ſigoificet, vt ſeruentur; quamuis non niſi Romæ publicatæ. & ſic refert Diana *p.* 7. *t.* 1. *reſ.* 28. *n.* 8. Vrbani VIII. conſtitutionem 5. Ian. 1641. decernentem io his quæ cootra libertatem Eccleſiæ ſunt; non ſuffragari prætextum, *quod bullæ non fuerint publicatæ, vel vſu receptæ, vel contrario vſu, etiam decennali, & quantumlibet longiſſimo vt prætenditur, abrogatæ.* 2. *An & canonico? valde inſpiciendæ ſunt nouæ conſtitutiones, quæ ſecus ſæpius ſtatuunt.* Quam io rem facere poteſt, quod omnes per orbem Epiſcopi ſingulis biennijs, triennijs, quinquenoijs, aut decennijs teneantur venire ad limina Apoſtolorum; & Pontifici referre ſtatum ſuæ diœceſis; ibidemque intelligere quæ interim cooſtitutiooes emaoariot; & porrò ad ſuorum notitiam, & obſeruantiam ducere. *ſi decreta*, inqoit Nicolaus I. *Romanorum Pontificum non habetis; de neglectu atque incuria eſtis arguendi: ſi verò habetis, & non obſeruatis; de temeritate eſtis corripiendi, & increpandi. c. ſi decreta. diſt.* 20. *c.* 1. *X. de poſtul. prælat. c. quod dicitis d.* 16. noo arguit de publicatione prouinciali neglecta; ſed de ignorantia, contemptu, temeritate. quare nec teneri ad eam Epiſcopos; niſi id vedeatur oeceſſarium,

ceſſarium, ait Diana *p. 6. t. 6. Miſc. reſ.* 38.

3. Cur ita ſæpius decernatur.

39. nec immeritò Papa omittit mandare prouincialem publicationem, propter contentiones in multis vbique regnis, & prouincijs alioquin ſubeundas. quamuis idem Nicolaus I. tunc fieri iuſſerit quorundam tunc decretorum. vt in Annalibus Eccleſ. Baronij reperitur. Et ſecundùm hanc diſtinctionem oportet excipere *c. in iſtis. §. leges. diſt.* 4. & quæ Baldus *in c. cognoſcentes. n. 5. de conſtit. & Vaſques quæſt. illuſt. l. 1. c.* 44 habent de lege non obligante, quamuis ſcientes, citra publicationem: & *d. c. 1. X. de poſtul. prælat. c. cum infirmitas. X. de pœnit. & remiſſ. d. c. quod dicitis*, ex quibus Auſtr. *in not. ad deciſ.* 444. *Capell.* publicationem prouincialem per canones etiam deſiderari contendit. & quamuis de obligatione ſtyli Romani extra illam Curiam multa dici poſſint: nemo tamen dixerit; quando Pontifex expreſsè voluntatem eſſe ſuam declarat, vt Romæ publicatæ conſtitutiones vbique ligent; voluntate ſua ſic expreſſa fruſtrari defectu poteſtatis: nec iterum in poteſtate eſſe ſubditorum, huiuſmodi obligationem non recipiendo, tollere. id eſſe enim contra fidem docet Diana *p. 7. t. 1. reſ* 28. *n.* 5. vbi noſtram quæſtionem exactè tractat. Cæterum quod

4. Quatenus leges dicantur non obligare niſi receptæ.

leges dicuntur tum demum firmari, cum moribus vtentium approbantur: *d §. leges.* non ad poteſtatem; ſed ad patientiam, diſcretionemque legiſlatoris pertinet: vt vel toleret, vel permittat, vel ob duritiam quarundam prouinciarum; vel quod exiſtimet non omnibus morbis eadem remedia conuenire; eorumque diſcretionem prouincialibus Epiſcopis relinquat. Vnde & Pius IV. *conſt. incip. ſicut* declarauit Concilium Trid. cœpiſſe vbique

5. Conc. Trid. vt obligaret ſine tali publicatione

terrarum obligare Kalend. Martij 1564. nec prouincialem publicationem exegit. quamuis nec tetigerit parochialem illam, quæ ab eodem Concilio requiritur *in c. 1. de reform. mat. ſeſſ.* 24. & Bulla *cœnæ §. inſuper* mandat quidem omnibus Epiſcopis illius publicationem; ſed inquit, *vt omnia eo magis fiant notiora*: & mox ante, vt Bulla valuis S. Ioan. Lateranenſis, & S. Petri appenderetur, quo ad omnium notitiam perueniat. & verò finis cuiuſcumque publicationis inuentæ eſt, vt lex innoteſcat: adeoque quod Salgado *de ſupplicat. ad ſanctiſſimum p. 1. c. 2. ſect. 3.* de Tridentino *& de reg. protect. l. t. c. 1. præl 5. n* 322. *Ceuall. comm. opin. q.* 903. de legibus generatim, alijque alibi contendunt. ſine receptione leges non obligare; accipiendum eſt ſecundùm tolerantiam; aut diſcretionem, quam diximus. Vt etiam ſufficiat legi aliquoties fuiſſe contrauentum. *Couarr. variar. reſol. l. 2. c. 16. n 6. §. 5.*

6. Quid de bulla cœnæ?

7. An ſtatui poſſit, ne quid Romæ allatum publicetur ſine examine?

Ex ea, quam diximus diſcretione, deueniri poteſt in hanc quæſtionem; an cum iure aut ratione conſiſtat vſus aut conſtitutio, ne quid Roma allatum in prouincia publicetur, executioniue mandetur; niſi examinatum, admiſſumque? cauſam dat lex *reſcripta. & tot. tit. C. de precib. Imperat. offerend lex fin. C. ſi aduerſus ius vel vtil. publ. Nouell. vt nulli Iud. §. hoc verò Nouell. de mandat. princ. §. deinde competens. c. reſcripta. c. dicenti.* 25. *q.* 2. *& ſeqq. c. ſi quando. X. de reſcript. c. cum teneamur. X. de præb. in verbis, ſi non poteſt ei ſine ſcandalo prouideri, æquanimiter ſuſtinemus, ſi mandatum noſtrum non duxerit exequendum*, & qualitatem *negotij, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per literas tuas quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas. quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.*

Neque hæc difficultatem patiuntur in priuatorum reſcriptis, quæ ſæpe malis artibus 8.

impetrantur. & in ipſo Concilio Trid. admittitur. *d ſeſſ.* 21. *c.* 5. 6. *ſeſſ.* 7. *c.* 5. 6. conſtitutiones autem aut leges, quæ præuia conſultatione, aut deliberatione matura feruntur, *l.* 8. *C. de legib.* non facile cadunt in eandem cauſam. *Diana p. 4. t. 1. reſ.* 9. [ſed tamen & aliquando cadunt. *c. ſtatutum. de reſcript. in* 6. vbi & conſtitutio non vtilis reuocatur. aliæque multæ ſunt leges priorum derogatoriæ & præſertim aliquid innatum eſſe poteſt illis, quæ non motu proprio, ſed ad aliquorum ſuggeſtionem feruntur *c. ad Apoſtolicæ. verſ. & ſi Eccleſ. de ſent. in 6. c. nos ſi competenter.* 2. *q.* 7. *c. veniam* 35. *q.* 9. & *in l.* 1. *D de appell.* ab eo etiam dicitur appellari, quod Princeps pro iure reſcripſerit; ſed cauſatur deceptionem. in qua eadem fundari debet appellatio ab executione legis, quam admittit Rebuffus, *ad Concordata tit. de conſtitut. in princ.* & agimus de lege Principis ſuperiorem non habentis; à qua appellari non poſſit. *l. ſi quis pœna.* 244. *in fin D. de verb. ſignif.* alioquin ad ſuperiorem poteſt appellari ab eo, quod inferior ſtatuerit. ergo etſi rarius, ſi quando tamen quippiam eſt aduerſus vtilitatem publicam; ratio eadem permittit, quæ in reſcriptis; ne adimpleatur interim, dum Pontifex conſulitur. *iuxta d. c ſi quando. Diana reſ. mor. tract* 10. *reſ.* 6. *tract.* 20. *reſ.* 6, ſic Philippus II. aduerſus Bullam Pij V. de cenſibus dicitur ſupplicaſſe Papæ: neque ſecundam iuſſionem ſuperueniſſe. adeoque dum maius apparet malum in executione, quam dilatione; hæc admittenda videtur. vt quod in priuatis expreſſum eſt; in publicis, dum eadem cauſa eſt, per interpretationem recipiatur. *l. nam vt ait. D. de legib.* tanquam rationi legis inſit, vt ſpecies generi. *Guttier. practicar. quæſt. l. 3. q. 17. n.* 75 *& ſeqq.* quod iam tum eo clarius recipiendum eſt, quando iam non generaliter, vt leges ſolent, *l. iura D. de legib.* ſed in perſonam ſingularem ſtatuitur: vt tunc vel appellare, vel ſupplicare liceat. *Bart. in l. fin. l. 3. D. de appell. recipien. Scaccias de appell. q. 17. lim. 20. n. 4. & ſeqq.*

Non tantum in priuatorum reſcriptis, ſed & conſtitutionibus?

9. Ad ſuggeſtionem aliquorum latis.

10. Aduerſus publicam vtilitatem.

11. Vt in ſupplicatione Philippi II. aduerſus Conſtitutionem Pij V. de cenſibus.

12. Præſertim ſi in perſonam ſingularem dirigantur.

Et verò addunt quidam Bullam cœnæ §. 14. ſupplicationes diſertè admittere: dum impedientes curſum literarum Apoſtolicarum excommunicantur, ſub *eo prætextu*, inquit, *quod ad nos, vt ipſi dicunt, informandos ſupplicauerint, aut ſupplicari fecerint, niſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis & Sede Apoſtolica legitimè proſequantur*

13. Bulla cœnæ admittit ſupplicationes proſecutas.

quantur. Si ergo non prætextus eſt; ſed vera proſecutio; & rationabilis cauſa; *iuxta d. c. ſi quando*, non obtinet Bulla cœnæ. quod verum eſt: ſed non continuò ſequitur id licere, quicquid illa non perſtringit excommunicatione. nam argumentum à contrario, aut exceptione amplius comprehendere non poteſt quam oppoſitum regulæ, aut ſui contrarij: & ſic non aliud; quam ſupplicantem & proſequentem nun incidere in excommunicationem Bullæ.

14. Non prætextum ſupplicationum. Cœterum bene dicit Reginaldus *in prax. for. pœn. de abſolut. ab excomm. Bulla cœnæ. n.* 343. prætextum Pontifici ſupplicandi maximè honeſtum. quod ea ratione ſæcularis poteſtas ſe recognoſcit inferiorem Eccleſiaſtica. loquitur verò de caſu, quo recurſus fit ad laicos. at verò canones, qui ſupra proferuntur, & c. 5. *& 6. Conc. Trid. ſ.* 22. pro examine literarum Apoſtolicarum in prouincia faciendo; de Eccleſiaſticis Iudicibus agunt, non de laicis: & porrò quando hic prætextus ſumitur, & nunquam Papæ ſupplicatur; verba rebus non conſonant. quod ſi ipſi laici ſententias, & decreta Eccleſiæ, quin & cenſuras, *caſſant*, *mortificant*, *& annihilant*; nec ratio Reginaldi, nec c. vnam *ſanctam de maioritat. & obed. in extrauagantem* inueniri poteſt in huiuſmodi verbis, aut factis.

15. Iudex iudicans ſecundum conſtitutionem in prouincia non publicatam ex d. clauſula vim non facit. Igitur ſi Iudex eccleſiaſticus iudicauerit ſecundùm conſtitutionem aliquam Apoſtolicam, quæ clauſulam habet, vt Romæ publicata vbique liget; quamuis illa non ſit publicata in prouincia; an vim facere cenſebitur? & quidem id videbitur fortè ijs, qui recurſibus locum faciunt. exiſtimandum eſt tamen, ſecundùm ea quæ diximus, non facere. donec fortè ſupplicatum ſit animo proſequendi. Quòd ſi de veritate conſtitutionis dubitetur, conſulendus eſt Papa; iuxta procemium Bonifac. VIII. ad Sextum Decretalium. vbi Vanquel alioquin Iudicem puniendum ait; etſi ſententia Papa non conſulto lata valeat. & ſic hodie Vrbanus VIII. ſtatuit fidem in iudicio vel extra tribuendam non eſſe Declarationibus Cardinalium Concilij Trid. interpretum indies prodeuntibus: niſi ſub ſigillo Præfecti Congreg. & ſignatura ſecretarij authenticè exhibeantur. quod omnino neceſſarium eſt cùm à iure diſſonant: ſi enim conſonant, non æquè. quia tum *iuris communis* (etiam Tridentini) *authoritate procedere videtur*; inquit c. paſtoralis, *X. de fide inſtrument.*

16. Sed hæc quæri non poſſunt in negocijs fidei. Sed neque materiæ fidei applicari poteſt, ne quid Romà allatum ſine placito regio publicetur. alioquin incurritur in illud argumentum quod in Actis Apoſtolorum de Iudæis refertur, *nonne præcipiendo præcipimus vobis, ne doceretis in nomine iſto*: & reſponſum Apoſtolorum; *ſi iuſtum eſt vos audire magis quam Deum; iudicate.*

17. Synodi non tantum oecumenici, ſed neque prouincialibus aut dioeceſanis. Quid dicemus de Eccleſiaſticis conuentibus, & decretis? Synodos dioeceſanas & prouinciales agi iubent canones. de fide ſeruanda, de moribus reformandis, virtutibus firmandis, vitijs eradicandis, in illis tractari, deliberari; decerni. *Conc. Trid. ſ.* 24. *c.* 2. finis ille igitur vt habeatur; publicatione decretorum opus eſt, ſcriptione, ſeu impreſſione: vt ad omnium, quibus opus eſt, manus deferantur. cui porro commiſſum eſt aliquid aut permiſſum; omnia illa cenſentur permiſſa, ſine quibus illud obtineri non poteſt. *l.* 2. *D. de Iuriſd. om. Iud. & quæ ibid. citat gloſſa in v. non potuit*. Immunitas ergo Eccleſiæ offenditur, vbi conueniendi venia peti, decreta *authorizari*, publicandi facultas, imprimendi licentia a Principe poſtulari iubetur. extra quam typographi politiæ cauſa eam petere debeant.

18. Eòque & ſine alia venia Synodum indicere, & conuenire licet. In Actis *Apoſtolorum c.* 15. refertur Congregatio primi Concilij eccleſiæ. vbi Apoſtoli conuenerunt, decreuerunt, publicarunt; & in prouincias literas miſerunt, nondum typis repertis; ſine authoritate Imperatoris Romani, aut Præſidis prouinciæ. erant tamen illi ipſi, qui aiunt ſubditam eſſe oportere omnem animam ſublimiori poteſtati, obedire Regi tanquam præcellenti, & Ducibus quaſi ab eo miſſis. Sic & Mileti Paulus Synodum egit *Act. c.* 20. mittens Epheſum vocauit maiores natu eccleſiæ: & monuit, vt gregis curam haberent, in quo Spiritus ſanctus eos poſuit Epiſcopos. conuocauit ergo Epiſcopos. Sed hodierni quidam cenſores alios mores, quam Apoſtolicos, habent. nec ſatis expendunt,

19. Et regere Eccleſiam opere, verbo, ſcripto. quod ibidem dicitur Spiritum S. poſuiſſe Epiſcopos, *regere Eccleſiam Dei*: non Reges aut Principes. ad regimen pertinet Synodos agere, decernere, publicare, ſeu voce, ſeu ſcriptis, ſeu typis, nec authorizatio exigitur, vt ab illis. Neque tantùm Valentinianus *Sacerdotes*, inquit, *& Epiſcopi, quibus hæc cura ſunt, ſeorſum per ſe, vbicumque ipſis libitum fuerit, conueniant. Ruff. l.* 1. *c.* 2. *Hiſt.* ſed & Religionis cauſa etiam per ethnicas leges coire licitum fuit *l.* 1. *D. de colleg.* modò fraus abeſſet: *l.* 2. *D. de extraordinar. crim.* & ſtatuere: dum *ne quid ex publica lege corrumpatur. l.* 3. *D. de colleg. illicit.*

20. Quid ſi diſertè contra ſtatuatur? Quid ergo, ſi ea Principis mens eſſe declaretur, ne quid ſecus fiat; an omitti Synodos, an hæc venia peti, & minui immunitatem Eccleſiæ conueniet? exiſtimo; ſi apparere nolit vllatenus ſerenior aura, ex duobus malis minimum eſſe eligendum; & ne fructus Synodorum pereant, aliquatenus cedendum tempeſtati: potius hæc etiam, vt fieri permittantur, quæ iure diuino competunt, atque etiam ab ijs, quibus non competit, poſtulandum; quam omittendo tam ſalutaria Eccleſiæ inſtituta; *corrumpere ſubſtantiam propter accidens*. Verbis tamen ita conceptis, vt non profiteamur quæ Eccleſiæ ſeu Dei ſunt, deferre Cæſari, quaſi propria, ſeu illi debita. profeſſio ſiquidem talis eſſe poſſet, vt aliquid de fide decerperet. quod nullo metu committendum eſt. verbis congruis ſacta poſtulatio ſuſtinetur; ſi & alibi & prece & precio licet impetrare, vt Chriſtum colere, vt orthodoxam fidem ſeruare, vt gemere ſub cruce permittatur. Eadem dicenda ſunt vbi Principes non permittunt Epiſcopos, alioſue ſuperiores ex-

teros

teros diœceſim ſuam, aut ſubditos viſitare, ſine ſuo beneplacito. Hic autem quoniam
22. Concilium Tridentinum, quod certis temporibus & diœceſanas & prouinciales Synodos celebrari, viſitationeſque fieri iubet, receptum à Rege eſt ſine illa exceptione; conſcio vtique imminere Principibus excommunicationem Synodos prohibentibus. *c. quoniam d. 18. v. infr. l. 2. c. 85. n.* 17. dicendum eſt & coire poſſe prælatos; & quæ in rem Eccleſiæ ſunt ſtatuere, & exequi. *l. 2. D. de iuriſd. omn. Iud. c. praeterea X. de off. deleg.* ſed ſi ipſi Synodos celebrarent, quoties à Concilio præſcribitur; non videretur res inſolita, & quæ egeret hac controuerſia. Sed malignitas temporum multa excuſat. alioquin ſecio eas præcipit Concilium; & in primitiua Eccleſia nihil magis frequentabatur. Cæterum ſi qua alia ad officium Epiſcopale ſpectantia fieri prohibeantur ſine placito Principum, viſitatio, correctio, iudicatio, aliaque id genus; non tantum libertatem Eccleſiæ offendi; ſed & Ius diuinum, grauiter docet Binsfeldius, *tract. de Iniur. c. elim. q. 5. & ſeqq.* liber non eſt qui eget alterius beneplacito. *c. de multa. X. de præbend.* officium ſuum exequi viſitando, iudicando, conuocando, decernendo, corrigendo Epiſcopis iure diuino incumbit. quatenus ergo per talem beneplaciti requiſitionem illud impeditur, diuino iure obuiari ſeuerè contendit Binsfeldius. quatenus autem id tantum intenditur, vt exteri præmoneantur, ne quid contra priuilegia, inraque patriæ ab eis per ignorantiam morum, cum ſequela grauium incommodorum, committatur; non eadem quidem cauſa eſt; ſi non authoritatiuè procedatur: finis quidem iuri diuino talis non aduerſatur; ſed modus tamen canonicis ſanctionibus.

Vt hæc permiſſum.

CAPVT LXIV.

De brachio ſæculari.

1. IMplorandum illud ſæpius. ſcilicet cum manu forti, ac militari eſt opus. maiori quam habeat Epiſcopus; aut vbi non habet. de illius inuocatione & præſtatione plura dicemus *infr. l. 4.* hic quæramus; an brachium præſtandum ſit, cum appellatum eſt? quamuis Iudex ſæcularis requiſitus ab Eccleſiaſtico, non poſſit exigere inſpectionem actorum, quaſi de iuſtitia ſententiæ cogniturus: ſi tamen appellatum ſit, non immeritò brachium denegat. *Cevallos de cog. per viol. p. 2. q.* 151. & vis fiet, ſi cenſuræ ad obtinendum brachium interponantur. quod tamen hodie intelligendum eſt, à ſententia definitiua, vel habente vim definitiuæ, vel per hanc irreparabili: non autem merè interlocutoria. *iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 20.* vel etiam quibus in caſibus idem Trid. prioreſque canones appellationem remouent. de quibus paſſim apud DD. *eundem Cevallos de cog. per viol. & Salgado de protect. reg.* & ſupra *l. 1. c. 5. §. 5.* per iudicem tetigimus.

An poſt appellationem præſtandum?

CAPVT LXV.

An conſuetudo immemorialis, præſcriptio, aut priuilegium aduerſus exemptionem cleri præualere poſſit?

NVllius momenti eſſe conſuetudinem quæ canonicis obuiat inſtitutis ait Innocentius III. *in c. ad noſtram X. de conſuet.* irritandam illam; quæ diſrumperet neruum eccleſiaſticæ diſciplinæ: *in c. cum inter. ibid.* quæ redundat in grauamen Eccleſiaſticæ libertatis, tanquam prauitatem abolendam, Celeſtinus III. *in c. cum terra. X. de elect.* corruptelam eſſe conſuetudinem immunitati Eccleſiaſticæ, non ſolum iure humano, ſed & diuino inductæ, contrariam, Bonif. VIII. *in c. quamquam de cenſ. in 6.* & diſertè canonibus vt clerus de omni crimine conueniatur coram Iudice Eccleſiaſtico ſtatuentibus non debere ex aliqua conſuetudine præiudicium generari, Lucius III. *in c. clerici. X. de iud. in v. etiamſi conſuetudo regia habeat, vt fratres à Iudicibus ſæcularibus iudicentur. Vide Dianam p. 4. t. 1. reſ. 10. reſ. 53.* quamuis aliàs poſſit conſuetudine acquiri iuriſdictio. *c. cum contingat. X. de for. comp.* etiam à clerico in laicum. *Dian. ibid. reſ. 63.* quinimo Honorius III. *in c. nouerit. X. de ſent. excommun.* excommunicat omnes qui ſeruari fecerint ſtatuta edita, vel conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem. & porro peccata, corruptelæ, & prauitates temporis antiquitate dicuntur non purgari; ſed tantò infœliciorem animam reddere, quantò diutius illam tenuerint occupatam. *c. cum tanto. X. de conſuet.* præſcriptionem etiam valere iure non poſſe inde conficitur, quod bonam illa fidem requirat; quæ aduerſus huiuſmodi canonum damnationem indui non poteſt.

1. Irrita conſuetudo quæ canonicis obuiat inſtitutis.

2. Iure diuino et humano libertatis Eccleſiaſticæ &c.

3. Cleri exemptionis.

4. Peccata grauiora, quo diuturniora.

5. Corruptela non præſcribitur.

6. Sed conſuetudo rationabilis.

Quamuis enim conſuetudinis, vſuſque longæui non ſit vilis authoritas; tamen nec tanta eſt, vt aut rationem vincat, aut legem. *l. 2. C. quæ ſit longa conſuet.* quippe ratio, quæ conſuetudinem ſuaſit, cuſtodienda eſt *l. 1. ibid.* adeo vt vel iuri poſitiuo non debeat præiudicium generare, *niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta* Ita Gregr. IX. *in d. c. cum tanto.* vbi iam ante naturali iuri quacumque conſuetudine, quæ dicenda eſt corruptela, dixerat non poſſe aliquatenus derogari. Itaque ſi conſideramus Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem vt Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus conſtitutam; vt loquitur Concilium *Trid. ſeſſ. 25. c. 20.* tanquam naturali iuri; ſeu diuino inductam, vt latè aſtruit Diana *p. 7. t. 1. reſ. 2. & multis ſeqq.* nulla poteſt dari conſuetudo, quæ aliquatenus ei poſſit

7. Cur aduerſus Eccleſiæ libertatem non præſcribatur.

ſit derogare. *Diana ibid. reſ.* 18. ſi autem conſideremus, vt iure poſitiuo inductam; neque tunc proderit conſuetudo; *niſi*, inquir Gregorius *fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.*
8. Non eſt rationabilis. duo ergo hæc concurrant oportet. rationabilis eſſe non poteſt; quia canones, quos citauimus, damnant vt prauitatem: legitimè præ-
9. Non legitima. ſcripta eſſe non poteſt: bona quippe fide caret. vt diximus. vt etiam immemorialis conſuetudo aut preſcriptio non poſſit eſſe legiti-
10. Caret bona fide. ma. *c. 1. de conſuet. in 6. Latè Tuſcus v. libertas Eccl. concl.* 342. *n* 11. 121. *& multis ſeqq.* neruosè & breuiter Layman. *in Theol. mor. l.* 4. *t.* 9. *c.* 10.
11. Pacifica poſſeſſione. &, vt de alijs ad præſcriptionem legitimam requiſitis, nihil dicatur, poſſeſſio continua, pacifica, neque interrupta, quæ eſſe ſemper debet, hic non aderit dum quotannis in Bulla cœnæ tanto fragore, tot ſecuti ſummi Pontifices aduerſus illam conſueuerint detonare.

12. Neque tolerantia Pontificis ſatis eſt. Neque verò ex patientia Pontificis tacitum eius conſenſum inferri poſſe: qui quotannis cum tantis anathematiſmis diſſenſum ſuum declaret, ait *Layman. ibid. num.* 1. & quamuis de facto non vlterius progrediatur; credi poteſt id accidere vitandi ſcandali cauſa. *cum multa*, inquir Innoc. III. *in c. cum iam dudum X. de præb. per patientiam tolerentur, quæ ſi deducta fuerint in iudicium, exigente iuſtitia non debent tolerari. Tuſcus, v. libertas Eccleſiaſtica. concl.* 342. *n.* 117. *in fin. Layman. d. n.* 1. *Vide infr. n.* 16.

13. Neque temporis antiquitas. Idemque dicendum eſt de antiquitate temporis; dum dicitur quod vicem priuilegij obtineat. *l.* 1. *D. de aqua pluuia.* anathemata enim illa quotannis repetita nimium reſiſtunt eiuſmodi præſumpto priuilegio: quin & verò. ſed neque temporis antiquitas contra immunitatem iure ſancitam, cùm conſuetudinis reprobatione, præſumptionem facit priuilegij; niſi de hoc & conſtans fama probetur. *Dian. p.* 4. *t.* 1. *reſ.* 62.

14. Quæ iooo. annis vel ſimmemoriali acquirit vires priuilegij: ſed huic derogatur. Nam & verò priuilegio derogatum eſſe (prætetquam quod Tuſcus & ab eo citati exigant ſpecialem deſignationem; vt in c dudum *X. de decim.* generalem allegationem negent prodeſſe; *n.* 119. *& ſeqq.*) ſi verba attendamus, ſatis euidens eſt. tametſi verba quædam rigidiora poſt Greg. XIII. temperata eſſe dicat Malderus *in* 2. 1. *quæſt.* 96. *art.* 5. §. *priuilegium.* ita enim habet etiam Bulla Pauli V. quam
15. Verba bullæ cœnæ. citat Piaſcet. *in Prax. p* 2. *c.* 1. *item excommunicamus.* & infra *nec non qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſue ſuperiores & inferiores prælatos, & omnes alios quoſcumque Iudices Eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet hac de cauſa directè vel indirectè carcerando vel moleſtando eorum agentes, procuratores, vel familiares, nec non conſanguineos & affines impediunt, quo minus ſua iuriſdictione Eccleſiaſtica contra quoſcumque vtantur, ſecundùm quod canones & ſacræ conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum ge-generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt: Item excommunicamus & anathematiſamus omnes & quoſcumque magiſtratus & Iudices, notarios, ſcribas, executores, & ſubexecutores quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo ſine ſpeciali. ſpecifica, & expreſſa huius S. Sedis Apoſtolicæ licentia. quique huiuſmodi licentiam ad perſonas, & caſus non expreſſos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamſi talia committentes Conſiliarij, Senatores, Præſidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupati*, & infra, *non obſtantibus priuilegijs Apoſtolicis generalibus, & ſpecialibus ſupradictis, vel eorum alicui ſeu aliquibus alijs cuiuſcumque ordinis, ſtatus, vel conditionis, dignitatis, præeminentiæ fuerint, etiamſi vt præmittitur Pontificali, Imperiali, Regali, ſeu quauis Eccleſiaſtica & mundana præfulgeant dignitate. vel eorum regnis, prouincijs, ciuitatibus ſeu locis a prædicta Sede, ex quauis cauſa, etiam per viam contractus aut remunerationis, & ſub quauis alia forma, & tenore. & cum quibuſuis clauſulis etiam derogatoriis derogatorijs conceſſis*, & infra, *nec non conſuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præſcriptionibus quantumcumque longiſſimis; & alijs quibuſlibet obſeruantijs, ſcriptis vel non ſcriptis* &c. quæ verba ſanè ſufficere videntur omnino. *Tuſc. vbi ſup n* 123. vt nec recurſum ad Pontificem pro mentis interpretatione exigant. vt rectè Sayrus *apud Dianam p.* 1. *t.* 2. *reſ.* 6. ſed

aliunde interpretationis opportunitas inferri poſſe videtur; quod etſi verba ſint liquida; 16. Verba ſatis ſunt clara, ſed an tolerantia conſenſus argumentum ſatis præbeat?
tolerantia ſit contraria; de qua dubitari poſſit conſenſumue ſignificet, an metum ſcandali. adeo vt Baunius *in Prax. ſua can. lib.* 2. *c.* 4. eiuſmodi Pontificis tolerantiam non pro diſſimulatione, ſed conſenſu omnino accipiendam velit, *Car c'eſt de ſon deuoir*, inquit, *de s'oppoſer aueq courage, aux entrepriſes, qui ſe ſont contre l'Egliſe. & les immunites, de ceux, qui ſont en ſon ſeruice: s'il n'en dict mot; s'il faict ſemblant de n'en rien voir, c'eſt vne marque, quoy que muette, toutes fois infallible, qu'il y conſent, qu'il y donne les mains; qu'il n'y repugne point. ſelon que porte la regle* 44. *du droict, au ſexte, qui tacet conſentire videtur.* Sed huic argumento validè reſpondet Diana *p* 7. *t.* 1. *r.* 18. *num.* 5. *& ſeqq.* vbi & citat Bullam Vrbani VIII. 5. *Iun.* 1641. qua reprobat quaſcumque conſuetudines contra libertatem Eccleſiæ, etiam cum fama priuilegij.

An autem ſint talia alicubi priuilegia, quærit idem Diana *d. reſ.* 6. ſed de illis reſponde- 17. Extentne contraria priuilegia?
ri non poteſt, niſi producantur. *c. porro. X. de priuileg.* de Gallia ait Baunius; & teſtes citat pro Gallis exteros, qui nulla producunt: ſed potius, cum liquidos canones ſoluere non poſſunt. ne illos reos exiſtiment, ex pia præſumptione priuilegia extare credunt. vnum eſt Leonis X. *quod refert Chaſſanæus, & Boërius, vt citaui in Iur. Pont nou. anal. de for. compet. n.* 41. ſed & locale eſt; & de ijs agit, qui non ſunt in ſacris; & ſuper apoſtatis dumtaxat; per quotuor menſes in laico habitu incedentibus. vbi alia producta erunt, & cum derogatione Bullæ cœnæ collata; ſequemur quod iubet d. c. porro *in verb. & ſecundum quod inueneris, ita obſerues.* Cæterum *d. n.* 41. ita ſcripſi; *quamquam* §. 15. *Bullæ cœnæ priuilegia reuocet, tamen Nauar loco ibi deſignato Gallos non facilè abſtenturos putat ſiue quod prætendant ea priuilegia remuneratoria eſſe; adeoque irreuocabilia, ſiue ſaltem immemorabilia,*

rabilis, vt ceſſerint in iura regia. ſed hoc Papæ relinquendum. vt plura illic, alibique ſimilia. Interim quod Nauarr. citato c. 27. n. 70 Manual. de Gallis ſcribit, apud nos obtinet, quid aliqui ſcribant, quid fiat; dixi. vt rectè accepit Diana *d. r. 6.* Baunius autem *d. c. 4.* duobus locis ait ſcripſiſſe me pro negatiua ſimpliciter: ſed aliud eſt, quid aſſerere; aliud aſſerentes referre: vt apud pſalmiſtam; *Dixit inſipiens, non eſt Deus;* atheiſmus inſipientis eſt; non pſalmiſtæ. video Pontificem *d. verſ. non obſtantibus* derogare priuilegijs ex quauis cauſa, etiam per viam contractus, aut remunerationis conceſſis; ſcio habere plenitudinem poteſtatis: & negem derogare poſſe? etiam Principem ſæcularē poſſe ſcripſi in *Iudice l. 3. c. 1. n. 19. & 21.* iuſtam quidem neceſſariamq; cauſam exegi, in rebus ſæcularibus: in hac re Eccleſiaſtica, vt plenitudine poteſtatis Pontifex vtatur, iuſtam neceſſariamque cauſam ſubeſſe, quæ in ædificationem vergat Pontificem hîc præſupponere nô dubitem *Layman ibid n. 2.*

18\. Papa priuilegijs derogare poteſt, vt & Princeps iuxta de cauſa.

19\. Quid in materia exemptionis, & libertatis Eccleſiaſticæ?

Enimuero, vt fatear ingenuè, ſicut plures inſignes viri apud Dianam *p. 7. t. 1. r. 8. n. r. 21. n. 8.* viam priuilegiorum non audent damnare, ita dubius hæreo, dum non tantum video, præter annuam Bullæ pronuntiationem, nihil non tantum fieri; ſed etiam Reges, regioſque Iudices, notorios ex facto clericorū diſtrictores, illorū legatos, oratores, agentes, nec vitari, vt excommunicatos; ſed & fauoribus donari: & controuerti à claſſicis vndique authoribus *citatis à Diana d. t. 2. reſp. 1. Latius p. 7. t. 1. r. 2. & ſeqq. Layman vbi ſup. c. 8.* an exemptio cleri à iuriſdictione ſæculari, manet ex iure diuino, vel humano? & aliquos Principum Conſiliarios argumentari quaſi à pari; ſi Pontifex poteſt reuocare priuilegia Principibus conceſſa, quamuis ex cauſa onéroſa, & contractu; poſſe & Principes reuocare fori priuilegium clero à Principibus olim, vt illi aiunt, liberaliter conceſſum. vt controuertitur apud Ceuallos *de cognit. per viam viol. proœm. c. 6. Vide Dianam Late p. 7. t. 1 reſ. 8,* quamquam non attentis Principum priuilegijs magis Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus ſit exemptio conſtituta, vt loquitur *Trid ſeſſ 25. c. 20.* & docet Couar. *pract. quæſt. c. 31.* & quæ concedi poſſit à Papa, quamuis inuitis Principibus. *Dian. p. 7. t. 1. r. 12.* adeóque per Principes non reuocabilis. *Tuſcus vbi ſup. n. 124.* Iterum, fieri poſſe aiunt, vt cauſa reuocandi priuilegia non ſemper vergat in ædificationem; rationes temporum & locorum poſſe eſſe diuerſas, quæ diuerſa aliquando & contraria exigant: poſſe illis olim priuilegia exemptionis reſtrictiua conceſſa fuiſſe in ædificationem: ſicut & in corpore iuris quoad clericos negociantes, delinquentes, coniugatos, non clericaliter veſtitos, reſtrictiones ſuperueniſſe repeiuntur. & nouiſſimè ſacroſanctum Concilium Tridentinum *ſ. 23 c. 6. & alibi* iuſtis de cauſis notabiles reſtrictiones in ædificationem induxit: vt inferant fieri poſſe vt etiam rectè inducantur reſtrictiones exemptionis clericalis, per priuilegia, ſeu immemorialem conſuetudinem (etſi tamen neque particularem admittat Diana *d. r. 18. n. 8.*) quæ fortè à priuilegio ortum habuit: vel partiali reuocatione priuilegij clericalis, tanquam à Principibus conceſſi; quæ facta ſit alicubi ex neceſſitate boni communis, tranquillitatis, ſalutiſue publicæ. Quin etiam aiunt quæri poſſe, an reuocatio pontificia vergat generaliter in ædificationem Eccleſiæ; & ratio ſpiritualis regiminis Eccleſiæ neceſſariò exigat eiuſmodi priuilegiorum vniuerſalem derogationem? &, ſi, aut quatenus priuilegium fori proficiſcitur à Principibus, adſit illa neceſſitas ſpiritualis regiminis, quæ faciat ſtatuendi poteſtatem circa conceſſam vt à temporalibus Principibus exemptionem: adimendiq; Principibus reuocandi, ſeu in parte reſtringendi facultatem? cuiuſmodi controuerſia, præſertim viris doctiſſimis, plurimiſque in diuerſas acies abeuntibus, *vt citantur apud Dianam d. p. 1. t. 2. reſ. 1. 2. 4 5. 6 7. 126.* decidi ſine incommodo vix poteſt. quemadmodum ex conſtitutione Bonifacij VIII. *in c. vnam ſanctam, de maior. & obed. in extrauag. com.* vtriuſque gladij prædicatoria, contentiones magnæ in Gallia acceptæ ſunt; & demum, impetratum *c. meruit de priuil. in clem:* quæ ſecutus eſt ille vſus in Gallia paulatim, qui de neutro gladio quicquam ferè reliquit iſti Eccleſiæ; quam quod pertranſeat animam. præſertim per Ordinationes regias priuilegia cleri, forique Eccleſiaſtici valde ſuccidentes: ſeu re ipſa partialiter reuocantes. tametſi neminem obſiſtere poſſe declarationi Pontificum factæ in vim clauium Eccleſiæ à Chriſto traditarum *Math. c. 16.* doceat expoſitio B. Auguſtini *in c. quodcumque 24 q. 1.* Hæreo, inquam; & interea hæc, *cum Diana vbi ſupra* (cui tamen ſub aſpectu ipſius S. D. N. & extra teli iactum, reſpectu aliorum poſito, libera poteſt eſſe vox, & calamus) relinquenda exiſtimo ſuæ Sanctitati: cuius in verba ita iuramus, vt præcellere ſciamus eius voluntatem. adeoque ante illius declarationem non mox damnare illos debeamus, qui credunt verba Bullæ generaliter concipi propter exemplum: cæterum fieri poſſe, vt generalis locutio non comprehendat eos, de quibus in ſpecie quis rogatus non idem eſſet reſponſurus. *iuxta c. 81. de reg. iur. in 6.* adeoque, dum præter annuam pronunciationem, aduerſus priuilegiarios aut conſuetudinarios non aliud fit (ſicut dicuntur actus pòſt geſti ambigua verba declarare; ita) ſuſpicari poſſe illos ſub generalitate ſeſe non eſſe comprehenſos. Interim male de republica merentur, qui priuilegia inclamant, quæ vel non extant, vel nihil ſimile ſonant; & ſunt non de vulgo tantum, cui id vitij eſt frequens, ſed & docti viri, & in functionibus publicis ſæpe conſtituti, qui talia in medium proijciunt, cùm huiuſmodi controuerſiæ occurrunt. Vnde & veritas ſæpe obſcuratur, & iuſtitia opprimitur: ſed proferri priuilegia oporteret, & inſpici. *d. c. porrò.*

CAPVT LXVI.

Remiſſio ad ſpatioſiores tractatus.

SAtis hæctenus exegiſſe videmur quibus caſibus Iudex Eccleſiaſticus aut ſæcularis quiſque in ſuos, vel etiam hic inter clericos, ille laicos cognoſcere, aut ius dicere poſſit. largius qui volet ſpaciari, conſulet *Dianam p.* 1. *t.* 1. & 2. *p.* 4. *t.* 1. *p.* 5. *t.* 1. *p.* 6. *t.* 1. & 2. Tuſcum authoreſque ab eo vberrimè citatos *in pract. conc. v. Iudex* Eccleſiaſticus in quibus poſſit cogere Iudicem ſæcularem, vel non : *conc.* 442. in quibus præcipiat Iudici ſæculari : *concl.* 443. in quibus inhibeat : *concl.* 444. in quibus cauſis procedat ſolus inter laicos : *concl.* 445. quas cauſas trahat ad forum ſuum inter laicos: 446. in quibus cauſis procedat contra laicos clerico actore : 447. *iterum v. Iudex* ſæcularis non habet iuriſdictionem in Eccleſiaſticos, neque in bona Eccleſiarum : *concl.* 450. quatenus in aliquibus tamen cauſis procedat contra clericos : *concl.* 451. præſertim in cauſa ciuili in multis caſibus, an & in criminali in caſibus quos Aufrerius proponit de poteſtate ſæculari contra clericos : *concl.* 453. *iterum Tuſc. v. Iudex* ſæcularis quando cognoſcit de bonis, & rebus Eccleſiarum : *concl.* 454. an aliquando de incidenti ſpirituali : *concl.* 455. quibus in locis remittit etiam ad plures alias concluſiones, ſuper caſibus ſingularibus : quò & recurrere licet cum opus eſt ſingulatim.

Porrò ſua ſingulis locis concordata, ſi quæ ſint, imprimis ſunt ſpectanda. Et quidem pro Ducatu Brabantiæ & Comitatu Namurcenſi illa quæ inita ſunt inter Carolum V. Imperatorem, Ducem Brabantiæ cum Epiſcopo Leodienſi anno 1541. in quibus ſatis latè deſcribitur, quæ vtriuſuis Iudicis ſint partes: 1. in cauſis teſtamentarijs, ſeu vltimarum voluntatum ; dotalibus ſeu contractuum antenuptialium : 2. matrimonialibus, legitimitatis, ſeu diuortij : 3 bonorum amortizatorum : 4. poſſeſſorijs beneficiorum, iuri vſque ſpiritualium : 5. in actionibus perſonalibus contra Eccleſiaſticos : 6. clericos primæ tonſuræ in ciuilibus : 7. in criminalibus : 8. de ceſſu & interdicto : 9. vbi laici in criminalibus ſint conueniendi. vbi multa ſatis ex æquitate ſunt deciſa; quædam indulta tempori. excuſſimus illa ex magna parte in *Iur. pont. nou. anal. de foro comp* & habentur in Edictorum *Brabantiæ parte* 1. *lib.* 1. *tit.* 1. *c.* 8. nuper hic typis vulgatorum. eodemque titulo Concordata Hannoniæ *c.* 2. & 3. cum Epiſcopo Cameracenſi: c. 13. Concordata Ordinariorum, cum Delegato Caſtrenſi : & *tit.* 6 *c.* 5. Epiſcopi Leodienſis cum Vniuerſitate Louanienſi: eodemque titulo, & Iuriſdictio Rectoris academici ; & quatenus Scholares extra muros Louanienſes trahi non debeant ; ipſi autem ſuos aduerſarios eò trahant, & Dux Brabantiæ omnimodam iuriſdictionem ſuam Rectori ceſſerit.

LIBER II.

LIBER SECVNDVS

CAPVT I.

De legibus.

1\. Principes de negocijs Eccleſiæ non poſſunt ſtatuere, niſi id ab ea acceptetur.

DE exemptione perſonarum & rerum Eccleſiaſticarum iam ſatis eſt dictum: conſequitur dicendum quatenus laici neque de illis poſſint diſponere. quod & adeo rigidè ſancitum eſt, vt ne quidem in gratiam Eccleſiæ poſſint, niſi id ab ea acceptetur *c. Eccleſia S. Mariæ. X. de conſtitut.* vnde & laudatiſſimæ conſtitutiones Frederici II. *quæ ad finem libri feudorum ſubiunguntur*, ſubiectam hanc habent confirmationem Honorij Papæ; *Nos Honorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, has leges à Frederico Romanorum Imperatore filio noſtro chariſſimo pro vtilitate omnium Chriſtianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus: tanquam in æternum valituras.* prout etiam de capitulis, ſeu Imperialibus præceptis Epiſcoporum regni iudicio latis, ad Lotharium Imp. ſcripſit Leo IV. *c. de capit. diſt.* 10. vtpotè vbi Princeps ad exequendum, non decernendum profeſſus eſt, ſe interuenire.

2\. Quod non ſemper placuit, quamuis vtiliter decreta.

quamadmodum in Synodo Sueſſionenſi ann. 853. Carolus Caluus Rex, inquiunt acta, *adeſſe dignatus eſt; vt non ſolum deuotione Eccleſiæ ſe filium eſſe oſtenderet, verùm etiam, ſicubi opus eſſet, protectorem regia poteſtate monſtraret. & actione 1. Rex*, inquiunt, *abſque vlla ambitione Synodum ſolus ingreſſus, ſimpliciter cum Epiſcopis reſidebat.* non autem placuit ſemper Eccleſiæ à laicis de Eccleſiaſticis rebus diſpoſita, quamuis vtiliter, approbare. vt *in c. bene. diſt. 96. ne*, inquit, *in exemplum remaneret præſumendi quibuſlibet laicis, quamuis religioſis, vel potentibus, in quacumque ciuitate, quolibet modo aliquid decernere de Eccleſiaſticis facultatibus; quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi indiſcuſſè à Deo cura commiſſa docetur.*

3\. Conſtitutiones alioquin generaliter latas à clero ſeruari conuenit.

Cæterum, quamuis *Eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus*, vt inquit Nicolaus *in c. inter. 3. q. 4.* 2. tamen cùm neque de perſonis, neque de rebus Eccleſiaſticis expreſsè vel ſingulatim diſponitur, ſed generatim; ſeruari leges ab omnibus æquum eſt. *c. certum. diſt.* 10. *quis enim leges Principum*, inquit Gelaſius, *aut regulas Patrum, aut admonitiones paternas dicat debere contemni? niſi qui impunitum ſibi tantum æſtimet tranſire commiſſum. c. quis autem. ibid.*

4\. Vt tamen Eccleſiaſtica iura non diſſoluantur.

ita tamen vt *Imperiali iudicio non poſſint Eccleſiaſtica iura diſſolui. neque Euangelicis, Apoſtolicis, atque canonicis decretis leges vllum poſſint inferre præiudicium. c. lege. ibid.*

5\. Quare iure canonico res Eccleſiaſticæ iudicantur.

Quare decretum eſt cauſas clericorum ſeu Eccleſiarum iure canonico non legibus debere decidi. *c. quod clerici. X. de for. comp.* vbi aliter canones, aliter leges ſtatuunt. idque paſſim: non tantùm in terris Patrimonij S. Petri. quia d. c. quod cler. de Pariſienſibus agit.

6\. Vbi leges & canones non contrariantur, inuicem ſupplentur.

Vbi autem inuicem non aduerſantur, quod illis deeſt ex his ſuppletur. *c. 1. & 2. X. de nou. oper. nunc.* ſic in adiutorium leges aſſumi dicuntur. ſic & feciſſe D. Paulum. *c. ſi in adiutorium d.* 10 ſic etiam Pontifices pro curſu temporalium imperialibus legibus vti dicuntur, *c. quoniam d.* 10. imò ſententia nulla dicitur, quæ contra canones, aut leges lata ſit. *c. 1. X de ſent. & re iud.*

7\. Sic appellatio iuſſa recipi ex legibus in c. venientes.

Sic Innocentius III. *in c. venientes 19. X. de iureiur.* Conſules & populum Tudertinum, non obſtante conſuetudine & iuramento, in quo debet intelligi ius ſuperioris exceptum, appellationes ad Sedem Apoſtolicam, cui territorium iſtud ſubiectum eſt, admittere iuſſit, quod leges etiam ſæculares illam grauatis non denegent.

8\. Item ob neglectam conſuetudinem.

Idemque Innocentius *in c. cum veniſſent. X. de eo qui mitt. in poſſeſſ.* reſcripſit rectè potuiſſe appellari, quod Iudices, quamuis in cauſa Abbatis, ſecundum ius dumtaxat, non etiam laudabilem conſuetudinem, voluiſſent iudicare.

9\. Honorius II. leges Impp. ſeruari iuſſit.

Denique Honorius II. *in c. 1. X. de iuram. cal.* leges Iuſtiniani, Marciani, & Henrici interpretari, & ſeruari voluit. Henrici, inquam, vt non tantum leges Romanorum ſcriptas, ſeu ius commune intelligamus: ſed etiam ſubſecutorum Principum, ius Imperij in ſuis ditionibus habentium. quemadmodum & Bonifacius VIII. *in c. vt inquiſitionis. de hæret. in 6.* approbat leges Frederici Imperatoris: quæ habentur in Corpore poſt libros feudorum, & ab Honorio III. ibidem laudantur, approbantur, & confirmantur. *Vt diximus.*

10\. Et Bonifacius VIII. quatenus ſtatutis canonicis non officiunt.

Rectè tamen Boniſacius addit; *quatenus Dei & Eccleſiæ ſanctæ ſuæ honorem promouent, & hæreticorum exterminium proſequuntur, & ſtatutis canonicis non obſiſtunt.* cum igitur leges Principum nihil continent, quod canonibus aduerſetur, clero aut eccleſiæ præiudicet; dicendum eſt non poſſe contemni. *Vt in d. c. quis autem diſt.* 10. ſed debere ſeruari. *d. c. certum. d. c. de præcept.*

11\. Seruari etiam à clericis.

Seruari, inquam: etiam à clericis. ne diſſonantiam faciant in politico corpore reipublicæ: cuius etiam ciues ſunt, & membra.

12\. Cum Eccleſiæ libertati non præiudicatur, ſequi communes leges conuenit intentioni Principum, ſi olim ipſi clerum exemerunt.

Et verò cum non aliter Eccleſiæ intereſt, nulla cogit neceſſitas in rebus adiaphoris à communi lege exemtos dicere per canones, &, ſi dicamus à Principibus immunitatem conceſſam; non omnem iure diuino tributam; quamuis in illo radicatam; credi fortè poteſt non eam Principum fuiſſe intentionem, vt à lege ſua communi eſſent exemti, quæ canonibus non repugnent, dignitati, aut officio clericali, aut Eccleſiæ vtilitati non præiudicet. *Vide Couallos de cogn. per viam viol. proœm. c. 2. n. 15. Menoch. conſ. 1000. & citatos à Diana p. 1. t. 2. r. 7. Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 3. §. 4. memb. 2.* ideoq; de foro ferè leges, canonesq; loquuntur;

vt non in ius vocentur, ſiſtantur, conueniantur criminaliter, aut ciuiliter in iudicio ſæculari; ne ex lege actio aduerſus eos coram Iudice ſæculari exerceatur: non verò ne vilis legibus teneantur, ne lege prohibita facere ſit clericis permiſſum; ſed effectui leges dentur, & executioni. quamuis per Iudices clericorum; neque clericos præuaricatores punire ſæculares poſſunt. *Diana vbi ſupra.*

13. Sed præuaricatio clerici per Iudicem Eccl. punitur,

14. Sic inſtrumento publico executio dari poteſt in foro Eccleſ. ſicut in ſæculari.

Sic rectè Couar. *pract. quæſt. c.* 8. *n.* 5. ait, vbi lege regia decretum ſit, vt Inſtrumentum publicum habeat executionem; etiam illam obtinere debere in clerico: tametſi ipſa executio permiſſa non ſit Judici ſæculari; ſed facienda per Eccleſiaſticum. qua ratione ſeruata, nihil decedit dignitati cleri, aut vtilitati Eccleſiæ ſic & apud nos vſus introduxit, vt chirographarius debitor ſignaturam recognoſcere, & pecuniam Inſcriptam conſignare, in alijſque obligationibus liquidis per prouiſionem ſoluere damnetur: reſeruata in vlteriorem indaginem exceptione illiquida. quod & Inter clericos Iudices Eccleſiaſtici vſurparunt. laudabili conſuetudine. *iuxta d. c. cum veniſſent* nec dignitati derogat clericorum, & vtilitatem non exiguam ſæpe adfert.

15. Et condemnationes prouiſionales fieri.

16. Quamuis clerici de diſtrictu &c. dicantur, non ideo ſubijciuntur.

Fateri quidem oportet clericos dici de diſtrictu, dominio, & iuriſdictione dominorum temporalium; atque illius non raro rationem à iure haberi: *vt in c. accedens. 4. vt lite non conteſt. in verb. omnes ſub diſtrictu & in c. fin. de off. leg. in 6.* ſub ipſius iuriſdictione, dominio, vel diſtrictu Eccleſiaſtico, vel temporali conſiſtat: non tamen illius habetur ratio, vt eo nomine præiudicari aut grauari clerus, ſeu eccleſia poſſit. *c. 1. de immun. Eccle. in 6. verſ. etiamſi Eccleſia, vel perſonæ, vel res huiuſmodi ſint intra illorum diſtrictum vel territorium conſtituta.* Sed ab his abſtrahimus, & de lege communiter vtili, clero, vel Eccleſiæ non noxia, agimus.

17. Quamuis quis ſuis tantum leges ferre cenſeatur.

Sed aiunt, non cenſeri quem generali locutione eum comprehendere, de quo diſponere non poſſit: *vt in l. Lucius. §. Imperatores. in verb. eum ad ea quæ mandari poſſunt voluntatem dediſſe videatur D. ad Municip. c. à nobis. 21. X. de ſent. excom.* vbi ex generali clauſula, *quiſquis furtum fecerit, non niſi ſubditi.* inquit, *obligantur.* eoque modo *in c. ſolicitæ. X. de maior. & obed.* inquit Pontifex, quod Rex vel Imperator ſuper bonos & malos gladij accepit poteſtatē, ſed in illos ſolummodo, qui vtentes gladio, eius ſunt iuriſdictioni commiſſi cum ergo ab ea ſint exempti clerici, nec poſſe nec debere ad eos communem legem extendi, obſtante iuriſdictionis defectu. Sed de hoc defectu grauior foret inquiſitio; ſcilicet an iure diuino vel humano inducta ſit clericorum exemptio. quam latè examinat Cou. *pract. qq. c. 31. & quos memorat Diana p. 5. t. 2 r. 1. p. 7. t. 1. reſ. 2. & ſeqq.* & an conceſſione Principum, an in generali huiuſmodi conceſſione contineatur id, quod Princeps ſpecialiter rogatus veriſimiliter non eſſet conceſſurus: vel eccleſia ſanctiones porrigere poſſit ad ea, quæ neceſſitas, dignitas, vtilitas non exigit, vt in adiaphoris negocijs ſint latæ leges reip. vtiles, eccleſiæ non noxiæ, & quas à clericis velit etiam ſeruari, vt diximus; ideoque in ambigua huiuſmodi controuerſia facilè creditu eſt, velle Principes communi lege clericos obligare: ne diſſonantiam in rep. in rebus eccleſiæ non noxijs inducant: executionem tamen Iudicibus illorum relinquere. quippe quæ fieri per ſæculares nequeat ſine aliqua clericalis dignitatis imminutione.

18. Vbi leges Eccleſiæ non ſunt noxiæ, an cenſeantur Principes clericos non eximere?

19. Æquitas legibus ſi ſit contraria, an in foro Eccleſiæ recipiantur?

Quod autem Martha *de iur. p. 4. c. 19. n. 7.* exigat non recipiendas leges in foro Eccleſiaſtico, ſi quo modo repugnent æquitati; quod in ea ius canonicum fundetur; de ea accipi tantum poteſt, quæ in illo expreſſa eſt. alioquin ſimulacra æquitatis rectè inter cauſas corruptorum iudiciorum referuntur à Tuldeno *De cauſ. corrup. iud. lib. 2. c. 7. & aliquot ſeqq. Diximus ſup l. 1. c. 62.*

20. Canones non permittunt cum præiudicio domini rem alienam legari: ſed neque leges.

Exemplum quod Martha profert *ex c. filius. X. de teſt.* perperam adducitur; quaſi rei alienæ legatum non valeat iure canonico; vt valet ciuili: neque enim illud traditur *in d. c. filius.* ſed ſcribit Greg. IX. Epiſcopo dumtaxat, ſub eo prætextu rem Eccleſiæ illi legatam ab illo teneri non potuiſſe, qui aliena reſtituere debuerit. neque enim id leges permittunt, vt legata res aliena auferri poſſit inuito domino: ſed vt hæres teneatur redimere à volente; & præſtare legatario: vel ſi inuitus eſt dominus; æſtimationem: quod non improbat d. c. filius. quam legem ille Epiſcopus in reprobum ſenſum allegabat; quaſi rem inuiti liceret arripere. ideoq; quod ibi dicitur lege Dei, non lege huius ſæculi viuimus; non ſignificat Pontificem ita Ius ciuile intelligere; nam paulò ante aliter retulerat; ſed, etſi id daretur, non tamen Epiſcopum tali lege viuere potuiſſe; ſed iuſtitiam colere, & aliena non tenere. accedit quod legata erat res Eccleſiæ, cuius difficile eſt commercium, tanquam alienari prohibitæ. vt non valet legatum rei Cæſaris, aut publico vſui deſtinatæ. *l. idem Iulianus. D. de legat. 1. ſeu l. cum ſeruus. § idem conſtat* eoque *in c. ſi Epiſ. 12. q. 5.* nec ſi Epiſcopus rem eccleſiæ legauerit, valet legatum; *niſi tantumdē*, inquit, *de iuris proprij facultate ſup.* quod *in d. c. filius* non erat factum.

21. In rebus ergo Eccleſiæ non poſſunt Principes ſtatuere:

22. Leges generales Eccleſiæ non noxias non poſſunt clerici contemnere.

Itaque in rebus merè Eccleſiaſticis nec ſtatuere Principes ſæculares poſſunt; nec clericos obligare; niſi leges acceptante Eccleſia. in his enim iure diuino liberos eſſe clericos à poteſtate ciuili eſt communis doctorum ſententia *inquit Malderus in 2. 2. quæſt. 96. artic. 5.* & contrarius error Marcilij de Padua eſt ab Eccleſia damnatus in politicis autem negocijs clerici, vt ciues, ſiue ex intentione & iuſſu canonum, vt ſupra recitauimus, ſiue quod à Principibus ea exemptio (ſi ab illis profecta dicatur) nō ſit data quoad legis lationē ſuam ipſorū Principū ſupremorū, ne illa teneantur (vt *in l. 2. C. de Epiſc. au* generalis ſanctio dicitur clericos comprehendere, quamuis pœna nō fiſco, vt in laicis, ſed pauperibus erogetur) ſed quoad iudiciū tantū; quo cogantur illas ſeruare, vel præuaricantes puniantur. *11. q. 1. per totam,* ad quā rationē à Concilio Conſtantienſi damnatus eſt ar. 12. Ioan. Wiclef. eiuſmodi; *Prælatus excommunicans clericū, qui appellat ad Re-*

gem,

gem, & Concilium regni ; *eo ipſo traditor eſt Regis, & regni.*

23. Agitur autẽ de legibus ſupremorum Principum : inferiorum clericos nullatenus ligant, vt nullatenus ſubditos.

Dico legiſlationem ipſorum Principum ſupremorum. quia quoad leges & ſtatuta ciuitatum, communitatum, & minorum Principum, illius vi legis, ſtatutorumue ipſorum non teneri, vel ideo clarum eſt; quia lex ferri non poteſt niſi in ſubditum : &, quamuis generaliter loquatur, non accipi niſi de ſubdito : *d. c. à nobis.* at clerici à minoribus ſupremo Principe omnino ſunt exempti : nec ab eis exemptionem acceperunt: quoad ſupremi autem Principis legiſlationem, non accepiſſe exemptionẽ aliqui cenſent; vel ſaltem à canonibus iuberi obedire legibus Principum non par ratio eſt Inferiorum Iudicum, ſeu Communitatum ipſarum: quorum valdè minuta eſt poteſtas, per d. extrauag. Frederici. *quæ habetur poſt Vſus Feudorum* irritantur enim quæcumq; ſtatuta contra

24. Diſparitatis ratio.

libertatem Eccleſiaſticam aduerſus canonicas & Imperiales ſanctiones: decernitur ne poſſint vlla Eccleſijs, Eccleſiaſticiſque perſonis onera imponere : ne ad Iudicem ſæcularem eccleſiaſticam perſonam in criminali, aut ciuili quæſtione trahere, ſub diuerſis & grauiſſimis pœnis: denique ſi quis clerico iuſtitiam denegarit tertiò requiſitus, vt ſua ſit iuriſdictione priuatus. Vbi animaduertendũ ſæpius repeti, *aduerſus imperiales conſtitutiones, & canonicas ſanctiones:* quaſi ex vtriſque priuilegia cleri manarint. Ni-

25. Tamen dum vtiles ſunt, vt vitetur difformitas clerici ſe conformare debent.

hilominus cùm minorum etiam magiſtratuum edicta nihil habent aduerſarium liberati vtilitatique Eccleſiaſticæ ; mânet obligatio ſeruandi illa : ſeu ex iuris naturalis ratione, quæ vetet difformitatẽ membri à corpore: ſeu canonum præcepto, illa ſeruari iubentium. ex conſequentia illa ; *ſiue regi tanquam præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis.* non verò vi coactiua ipſius legis, *Vide Dianam p. 7. t. 10. miſcel. r. 2.* Quatenus inquam nihil ſtatuunt aduerſus imperiales conſtitutiones ; aut canonicas ſanctiones. alioquin ſi generatim quamuis latæ, damnum Eccleſiæ contineant ; non minus quàm aliæ reprobantur. vt *in c. quæ in Eccleſiarum X. de conſtit.* ſtatutum Taruiſium ſuper alienatione feudorum ob cauſam æris alieni permittenda, infirmatur quoad feuda, quæ ab Eccleſia tenentur. quamuis etiam illud ſtatutum conceptum fuerit in perſonas debitorum ; tamen quia rem ſpectabat, modumq; circa eam verſandi; reprobatur quoad rem Eccleſiæ, ſic damnosè moderandam. vt non ſufficiat perſonas ſtatuentibus eſſe ſubditas, dum perſona in ſtatuto comprehenditur ratione bonorum, & facti in eis explicandi. *argum. l. qui libertatis. §. ſeruus. D. de euict. author conſilij* 1001. *num.* 26. *apud Menoch.* Acriter tamen contendit M. Anth. *Gen. in prax. c.* 75. nullatenus obligari clericos legibus laicorum publicè vtilibus, quamuis Eccleſiæ non noxijs ; ob defectum poteſtatis ; ne quidem vi directiua dumtaxat, ſed vereor, etiamſi detur abſolutiſſima eſſe exemptio. eo fine non eſſe inuentam. præſertim dum ſcandalum ex difformitate oriretur.

Fr. Zypæi oper. tom. 2.

CAPVT II.

De ſtatutis.

1. Extra terminos iuriſdictionis de rebus aut perſonis ſibi non ſubiectis nemo ſtatuere poteſt.

VT leges igitur, conſtitutiones, ſtatuta, ſæcularium ritè conſiſtant, oportet omnino ne ſpheræ ſuæ terminos egrediantur : ne ad perſonas, aut res à iuriſdictione ſua exemptas, *de quibus latè egimus l.* 1. ſe extendant. *Diana p* 4. *t.* 1. *reſ.* 14. quippe extra territorium aut ſupra iuriſdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin D. de iuriſdict. om. Iud.* adeoq; de quibus Iudex nõ poteſt cognoſcere, nõ poteſt ſtatuere. *l. nulli. C. de ſent. & interloc. om. Iud. l. Illicitas. § qui vniuerſas. D. de off. præſid. Tuſc. v. libertas Eccl. conc.* 342. *n.* 94. *in fin.* 97. *in fin.* 99. 130. *Euerard. conſ.* 136. nec mentionem facere *Diana. d. r.* 14. ab eodem enim fonte iuriſdictionis tam iuris dicendi facultas, quàm ſtatuendi proficiſcitur. *c. 2. de conſtit. in 6.* eoque deciſum eſt ſtatutum non extendi ad non ſubditos. *c. à nobis.* 21. *X. de ſent. excom.* imo plus requiritur ad ſtatuendum per modum legis, aut ſtatuti ; quàm ad ius dicendum.

2. Sic in clericum Iudex ſæcularis ſtatuere non poteſt, quem in ius vocare non poteſt.

Vt ergo Iudex ſæcularis clericum præter diſpoſitionẽ iuris canonici ad ſuum tribunal trahere non poteſt, ſub pœna excommunicationis : *c. nullus Iudicum.* 11. *q.* 1. *c.* 2. *X. de for. compet. Bulla cœnæ. §.* 15. ita neq; de his ſtatuere.

3. Excommunicantur corã contra libertatẽ Eccleſiæ quicquam ſtatuentes ; ſeruantes, &c.

Quinimo *in c. nouerit X. de ſent. excom.* excommunicantur, qui ſeruari fecerit ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem, *ipſi ſtatutarij, & ſcriptores ſtatutorum ipſorum : nec non poteſtates, conſules, rectores & conſiliarij locorum, vbi de cætero huiuſmodi ſtatuta vel conſuetudines editæ fuerint vel ſeruatæ, nec non & illi, qui ſecundùm ea præſumpſerint iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata.* Ita d. c. nouerit. cui acceſſit & Bulla cœnæ. vt omnes qui quoquo modo cooperantur iſtiuſmodi ſtatutis condendis, aut ſeruandis, quibus lædatur eccleſiæ immunitas ; in eundem reatum, pœnamque d. c. nouerit, incidant.

4. Latè patet Eccleſ. libertas.

Eccleſiaſtica libertas *de qua d. c. nouerit* latè patet, omnimodamque perſonarum exemptionem, rerumque immunitatem complectitur. *Vide Tuſcum V. libertas Eccleſiaſtica in quibus conſiſtat, & quis contra eam facere dicatur. concl.* 342.

5. Vt potiſſimum offendatur?

Offenditur porrò ſummoperè libertas Eccleſiæ & fidei, cùm ſacramentorum adminiſtratio impeditur ; vel officium clauium Petro à Christo traditarum, ſiue in ſoluendo, ſiue in ligando ; vel prædicatio Euangelij ; & publicatio doctrinæ à Conciliis œcumenicis, ſeu Sede Apoſtolica deciſæ. quando vſurpare oportet illud Apoſtolorum ad Iudæos Chriſtum prædicari prohibentes ; *oportere magis obedire Deo, quàm hominibus.*

6. Vt ſtatuere quid contra canonum prohibitionem.

Succedit immunitas ipſarum eccleſiarum : vnde ſi quid ſtatuerit Iudex ſæcularis aduer-

aduerſus canonum de eccleſiarum aſylo ſtatuentium prohibitionem; libertatem Eccleſiæ impetitus violaſſe cenſebitur. atque hodie inſuper, niſi terminos ſeruauerit conſtitutionis Gregor. XIV. *incip. cum alias nonnulli.* vbi eſt publicata. vnde etiam excommunicatio in contrauentores fluit: decreto etiam Clementis VIII. reſeruata. de quo tamen vide Dianam *p. 1. t. 1. reſ. 41. de qua Bulla dixim. ſupr. l. 1. c. 34 & infr. l. 2. c. 15.*

7. Vt Eccleſiarum libertatem ſequatur clericorum habitacula.

Libertatem Eccleſiarum proximè ſequuntur Eccleſiaſticorum habitacula, eoque nec vindicare in ijs ſibi Iudices hoſpitium poſſunt. *c. 1. X de immun. Eccleſ.* neque militem immittere. *lib. 1. C de Epiſc. & cler.*

8. Vt angarias & quæcumque onera imponere.

Item non angarias, collectas, tallias, pedagia, portoria, gabellas, perſonis aut rebus eccleſiaſticis imponere, ſeu quomodolibet grauare, conſtitutiones & ſententias deſuper edere, vel ſeruare. *c. aduerſus c. non minus. X. de immun. c. quamquam de cenſ. in 6. Bulla cœnæ. §. 18 Vide Tuſc v. ſtatutum circa datia & gabellas. concl.* 502. *qua de re dicemus infr. l. 3.*

9. Vt Eccleſiæ iuriſdictionem vſurpare.

Iterum neque iuriſdictionem, bona, reditus eccleſiarum vſurpare: *c. fin. de reb. Eccleſ. non alien. c. non minus. c. aduerſus de immun. c. quoniam eod. in 6. Conc. Trid. ſeſſ.* 22. *c.* 11. *Bulla cœnæ* §. 17. adeoq; qui vſurpationem continuant, ſeruant, aut deſuper decernunt *d. c. aduerſus. d. c. nouerit.*

10. Vt impedire ne cauſæ ad forum Eccleſiæ ſpectantes ibidem peragantur.

Rurſus impingunt in canones, qui iuri dictionem Eccleſiæ eneruant; vel ſtatuto vel facto impediunt; ne cauſæ ad forum eccleſiaſticum quomodolibet ſpectantes ibidem peragantur: ſed ad ſæculare violenter trahunt. *d. c. non minus de immun. Eccl. c. quoniam. eod in 6 Bulla cœna* §. 14. & 16.

11. Vt perſonas ad munera compellere.

Nec minus qui Eccleſiaſticas perſonas compellunt ad munera ſordida, vel ſeruitia indebita. *c. generaliter* 16. *q. 1. auth. item nulla C. de Epiſc. & cler. Bulla cœnæ* §. 18. vel tutelam, curatelamue *l. generaliter C de Epiſc. & cler c. vlt. diſt.* 88.

12. Perſonas, bonáue Eccleſ. arreſtis, repræſalijs, &c. vexare.

Iterum qui bona & iura eccleſiarum, ſeu clericorum, aut perſonas, arreſtis, repræſalijs, pignorationibus vexant, facto aut ſtatuto. *c. 1. de iniur. in 6.* ſed & imprimis qui rebus ſpiritualibus, electionibus, electoribus impedimentum, metumue afferant; aut per abuſum poteſtatis ſæcularis electionibus ſe immiſcent. *c. ſciant cuncti. de elect. in 6. c. quiſquis. X. eod.*

13. Denique laicis inhibere ne clericis neceſſaria vel vtilia exhibeant.

Denique excommunicantur poteſtates ſæculares, qui ſubditis ſuis interdicunt, ne eccleſiaſticis perſonis quidquam vendant, ne eis molant, panem coquant, aut alia neceſſaria, aut opportuna exhibeant *c. vlt. de immun. Eccleſ. in 6.* quamuis enim ſtatutum conceptum videatur in perſonam ſubditam; effectus tamen vergit in præiudicium eccleſiaſticæ vt ibidem dicitur. cum priuilegia nec indirectè ſint violanda *c. quanto. X. de priuil.* quia *vt ibidem dicitur, & in c. vlt. de reg. iur. in 6. committit in legem, qui verba legis complectens, contra legis nititur voluntatem.* Sic in *l. 1. & 2. D. ſi quis aliquem teſt. prohib.* dicitur teſtatorem prohibuiſſe, qui teſti aut teſtamentario, ſeu notario acceſſum ad illum impediuit. & *in l. veteres. D. de itin. actuque* refectionem impediuiſſe, qui neceſſariorum deportationem. quare & conſiderandum eſt potius in quem effectus, quàm in quem verba ſtatuti dirigantur. *l. cum pater* § *donationis. D de legat. 2. l. miles eod. l. 4. §. nunc de liberat. leg.* & d. Bulla *cœnæ.* §. 15. mentem canonum plenius explicans, excommunicat omnes qui *ſtatuta*, inquit, *vel Ordinationes in genere, vel in ſpecie, quouis quæſito colore, aut prætextu ordinarint, vel publicauerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut quouis modo reſtringitur, ſeu Sedis Apoſtolicæ aut quarumcumque Eccleſiarũ iuribus, quomodolibet directè, vel indirectè tacitè vel expreſsè præiudicatur.* vt rectè Diana *p. 1. t. 2. c.* 53. dicat caſum d. c. vlt. nunc ſecum trahere Bullæ cœnæ excommunicationem, quamuis nonnulli id negauerint, quos citat. 14. Excommunicatio Bullæ cœnæ §. 15.

15. Propoſitum præiudicandi Eccleſiæ, vt requiratur; excuſet inaduertentia: &c.

Acerbitas pœnæ, & contextus grauium delictorum, illáque verba *quouis quæſito colore aut prætextu* agi indicant de ijs, qui ex propoſito Eccleſiæ præiudicant. non ergo incidunt in has cenſuras, qui incauti aliquid decernunt, aut decretum ſeruant, non conſiderantes Eccleſiæ præiudicium. dummodo moniti deſiſtant. vt neque dum per aliquam conſequentiam quam non intendunt. v. g. imponitur hic vectigal mercibus, & annonis, quæ ex terra hoſtili inuehuntur, *licentias* vocant, eoque neceſſum eſt illas carius vendi. & clericos qui empturi fortè ſunt, plus ſoluere. item ſtatutum vt accedentes ad molam ciuitatis tantum pro mercede ſoluant decem, vbi in molis aliorum etiam quas habent Eccleſiæ, ſolent exigi duodecim, etſi ob id molæ Eccleſiæ minus frequententur, eodẽ ſpectat. nempe licet mihi iure meo vti, quamuis tibi per accidens damnum eueniat. *l. fluminum* §. *fin. cum 2. leg. ſeqq. D. de damno infect. Tuſc. v.* Princip. *diſpoſitio attenditur, non quæ veniunt in conſequentiam. concl* 66a. hanc conſequentiam dum ſtatuentes non intendunt, ad d. c. nouerit. d. §. 15. non pertinent. 16. Iactura conſequens ex non iniuſtè ordinatis, ſine huiuſmodi propoſito, non ſitis eſt.

17. Exempla iacturæ non intentæ, nec illicitæ conſequentis.

Similiter ſi per ſtatutum augeatur minuatúrque legitima, valet: quamuis illa aucta, pater monaſterium ingrediens, plus filijs relinquere debeat: minutâ; filius ingrediens minus exigere poſſit. nã per ſe ſubſiſtit ſtatutum: quamuis caſu contingat, vt videatur nocere. præſertim cũ & vice verſa auctâ legitimâ, filius monaſterium ingrediens, plus exigere: minutâ; pater ingrediẽs minus præſtare teneatur. vt eò non reflexerit ſtatutũ in ſe ſubſiſtens. ſimiliter ſtatutum in certis bonis prærogatiuam faciens primogenito, vel maſculo, per ſe ſubſiſtit: quamuis ſecundo genito, vel fœminâ monaſterium ingrediente, Eccleſiæ videatur aliquid decreſcere. quippe & vice verſa ſi primogenitus ſeu mas monaſterium ingrediatur, eadem prærogatiua ætatis, aut ſexus vtetur, vt non à ſtatuto contingat iactura; ſed ab accidenti. cùm contingat tantumdem nunc ſtatutum conferre, quantum aliàs auferre.

18. Secus ſi actus dirigitur aduerſus Eccleſiam etſi per conſequentiam.

Non eadem ratio eſt, cùm non per accidens aut conſequens, ſed omnino idem ſtatuti actus dirigitur aduerſus Eccleſiam. Vt ne quis pro illa coquat, molat, &c. *d. c. fin. de immun. in 6. in*

6. in c. grauem de ſent. excommun. ne quis bona colat clericorum; qui literas Apoſtolicas Impetrarint. iterum ſi ſtatutum aliquid præcipiat, aut permittat; quo Eccleſiæ iuriſdictio impediatur. *c penult. de immun Eccleſ. in 6.* ſimiliter ſi ſtatutum iubeat ſolui duplicatam gabellam à contrahentibus cum non ſubditis; quaſi pro his ſubditi ſoluant: idque ſtatuentes velint extendi ad Eccleſiam. *Tuſcus v. ſtatutum laicorum valet. concl. 592. n 2. & ſeqq.* vbi latè plura ſimilia deducit. Sic & *in c. ſtatutum ciuitatis. de heret. in 6.* decernitur excommunicatio contra omnes, qui inquiſitionem hæreticæ prauitatis per ſtatutum aliquatenus impediunt, iubenturque ſtatutum exhibere inſpiciendum, emendandum, ſeu moderandum, & ex libris eradendum,

19. Statutum generaliter loquens, ſi Eccleſiam grauaret, cenſetur ad eam non extendi.

Sed cùm ſtatutum loquitur indefinitè, ſeu vniuerſaliter, & illud ipſum quoquo modo Eccleſiam grauat, ea generalis locutio ad priuilegiarias perſonas, aut res non ſpectat. *c. in generali. de reg. iur. in 6. latè Tuſcus v. ſtatutum laicorum non comprehendit Eccleſiaſticas perſonas, Eccleſias &c. concl. 581.* ſi nullatenus grauat, priuilegium Eccleſiæ nullum lædat, publico proſit, fraudibus amputandis inuentum ſit; me-

20. Secus ſi non grauat v. g. ſi ſolemnitatem tantum actus præſcribat.

rito ad Eccleſiam porrigitur. v. g. certa ſolemnitas actui, aut contractui præſcribitur; quamuis contrahatur cum Eccleſia, rectè ſolemnitas exigitur. neque verò dicendum eſt aduerſus libertatem Eccleſiæ ea fieri, quod citra ſtatutum Eccleſia illa ſolemnitate ſoluta ſit: vera enim libertas non eſt, quodcumque lubet agere; ſed quod iure licet dumtaxat: & quo modo licet. *l. libertas. D. de ſtat. hominum.* ſicut ergo quod lege ciuili prohibitum eſt, non offendit libertatem Eccleſiæ; quamuis ad Eccleſiam porrigatur: ita dicendum erit de ſtatuto aliquam ſolemnitatem iuſta de cauſa exigente, vt ad Eccleſiam extendatur v. g lege ciuili prohibitum eſt, ne quis teſtamentum ſcribat, quamuis dictante teſtatore, quo ipſe ſcribæ ſe hæredem faciat, ſeu legatarium; alioquin relicto excidat. id ſi fecerit clericus, iure careat relicto. prout edictum Alberti 1611. at. 13. notarium & parochum vetat in vltima alicuius voluntate, quam ſcribit, ſibi quidquam adſcribere; ſub pœna nullitatis: illius ſolemnitatis edicto præſcriptæ contemptus pariet nullitatem, ſi q id ſibi parochus, aut notarius, fortè etiam clericus, ſibi adſcripſerit. decernuntur quippe hæc indefinitè ex bono publico, in quo communicant etiam clerici, vt ciues; & cuius cura Principi commiſſa eſt: & ſub illo, Magiſtratibus: neque reſpiciunt odium, aut iacturam Eccleſiæ. Merito ergo boni publici directio, & diſtributio ad clericos porrigitur illius participes: eo modo, quo qui publico præſunt iuſtè dirigunt, & diſtribuunt. non tracto nunc, an ſeculares leges valere poſſint, quæ nominatim exprimunt clericos. cùm in non ſubditos nemo rectè ſtatuat, quamuis non expreſſi clerici iuſtæ legi indefinitæ conformare ſe debeant: cum parochi in d. edicto expreſſi in recipiendis ægrorum ſuorum teſtamentis quaſi fungantur vice notarij publici; & de officio illius ritè exercendo Principis ſit ſtatuere; & nihil hic in perſonam parochi ſtatui videatur, ſed in modum exercitij publici, & politici dumtaxat.

21. Quid ſi quid proficuum ſub certo modo ſtatutum præſcribat?

Eſt aliud genus ſtatutorum cum præſcribitur quippiam proficuum, ſi quid hoc vel illo modo vtentes egerint. ideoque ſi clericus ſtatuti beneficio vti voluerit, modum præſcriptum ſeruet oportet. *c verùm. X. de condit. appoſit.* cum ſit cuique liberum benficio ſuo modum conditionemque, quam velit, apponere: nec quis debeat ſentire commodum, qui nolit incommodum. Neque verò eſt iniuria beneficium cuipiam non facere. *l. iniuriarum. §. ſi quis. D de iniur.* v.g. eſto molendinum rei publicæ; edicat Magiſtratus, ſi quis eo grana ſua molenda deuexerit, teruncium minus ſoluturum, quàm alibi dependitur, ſi modò grana ad forum publicum ad pretium vbertate minuendum, ante fuerint delata: clericus ſi beneficio teruncij frui velit, ad forum grana ſua deuehet. *Vide quæ dicimus infr. l. 2 c. 35.*

Ad hos quos diximus per ſtatuta Eccleſiæ libertatem, immunitatem, iuriſdictionem violandi modos generaliores ferè referri poſſunt, quæ paſſim contingunt. ſed tamen accidit non rarò; vt quædam intricatiora videantur, quam vt mox damnari queant. præſertim dum prauum propoſitum abeſt, vtilitas publica ſubeſſe videtur; neque præiudicium eſt aliquod eccleſiæ euidenter iniuſtum. nonnulla adfert

22. Si quid dubium ſtatuatur, quod euidens grauamen non habet, via exemplis?

Tuſcus *in verb. ſtatutum non comprehendere Eccleſiaſticas perſonas, & quando ſecus. concl. 581.* vt cenſeatur hæres adijſſe, niſi intra certum tempus expreſsè repudiauerit: ne teſtamentum valeat niſi inſinuetur: ne ſine parocho conditum: vt vicino liceat retrahere: ne mulier contrahat ſine viro: vt etiam vtilia ſtatuta defectu iuriſdictionis non porrigantur ad clericos, niſi per modum conceſſionis, ſeu priuilegij, aut propter euidentem vtilitatem. cùm conſuetudo partim eſt clericorum, partim laicorum: aut beneficium continet, quo clericus vtatur: aut ſaltem tantum conferat, quantum aufert: fraudem amputet, beneficium à ſtatuto conceſſum aufert non ſubditis, dum idem auferat, quod concedit. nam ab alio olim conceſſum, nouo ſtatuto non poteſt auferri. ne quidem ſi generaliter fuerit olim conceſſum ciuibus; adeoque eorum iure & clericis. quippe & clerici ſunt de ciuium numero. *idem concl. 384. v. clerici ſunt de populo. Vide Dianam p. 4. t. 1. reſ. 15.* v. g. ſi antiquo ſta-

23. Quod per ſtatutum eſt conceſſum, vt generaliter eo mutato auferri poſſit,

tuto competit, vt abſenti acquiratur, non poterit beneficium ſtatuti auferri: niſi fortè ſtatutum generale contrarium edatur. vt fieri poteſt ſi iuſta ſit cauſa. *l. 5. D. de decret. ab ord. faciend.* iterum ne acquirant magnates actionum ceſſiones ab alijs; vt nec poſſint à clericis: vt ſtatuta porrigantur ad clericos, ſi in eis propoſita effectum hab.ierunt ante clericatum: vt ſtatuto inhabilitatus ad contrahen-

dum nec poſſit cum clerico.: vt legitima mutatio etiam in clericis obtineat: vt de bonis ſtatutum generaliter diſponens, non comprehendat Eccleſiaſtica.

24. Statutorum Eccl. libertati contrariorum exempla.

Iterum idem Tuſcus *v. ſtatutum. concl.* 589. plura alia id genus adſert diuerſorum locorum ſtatuta, quæ immunitati Eccleſiæ aduerſentur. v.g. ne bona alienentur in forenſem; non ſubeuntem onera reip. vel enim non extenditur ad clericos, vel eſt contra priuilegia Eccleſiæ conceſſa. *l. priuilegia. C. de ſacroſ. Eccleſ. c. 1. de immun. Eccleſ. in* 6. & ſimilia clericum grauantia. *Tuſcus n.* 21. *& ſeqq.* & vt conductoribus bonorum eccleſiaſticorum liceat contractui renuntiare, auferaturque iuriſdictio Poteſtati, ne cogere conductores poſſit: ne quis ciuem in ius vocet niſi coram Poteſtate: ne liceat eam declinare, aut ius ei non reddatur: ne quis compellatur ad funeralia, aut ſimilia onera: quod ingredientes monaſteria à ſucceſſione excludantur. quæ priuilegijs cleri aduerſantia non tantum ſingulariter illi conceſſis, ſed & communiter. Tuſcus *n.* 31. *& ſeqq.* vbi & generatim quæ dicantur eſſe contra libertatem eccleſiaſticam: ſpeciatim ſi prohibeatur ne quis capiatur, niſi de licentia Poteſtatis: nemo portet arma niſi ipſius familiaris mens eſt extendere ad Iudices Eccleſiaſticos, & Inquiſitores: ne bona Eccleſiæ elocari poſſint niſi certo generi perſonarum: ne quæ decimæ imponantur, ſeu exigantur, quod *n.* 54. ait voto totius Rotæ in Regis Franciæ ſtatuto damnatum, ne iuriſdictio Eccleſiæ, per conſuetudinem competens, ſeruetur: quod Franciſcus I. ann. 1539. edicto præſtitit, vt bona ingredientium monaſterium, niſi teſtati fuerint, deuoluantur ad hæredes ab inteſtato: vt certa gabella ſoluatur de carne in macello vendita: niſi eximantur emptores clerici, vel alius locus ipſis liber maneat, alioquin ſi merces interdicantur; non licet clerico emere: ſi illatæ iuſtè onerentur; carius comparat clericus.

25. Quid libertas Eccleſiaſtica,

Denique idem Tuſcus *verb. libertas Eccleſiaſtica in quibus conſiſtat, & qui contra eam facere dicantur. concl.* 342. multis aſſertionibus id explicat, quidue libertas dicatur *ex l. libertas. D. de ſtat. hom.* quid aduerſus priuilegia Eccleſiæ commiſſum cenſeatur: *ex l. priuilegia. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* vt iure diuino libertas competat: *c. quamquam. de cenſ. in* 6. vt priuilegia à Deo, Papa, Principibus ſint profecta: à Deo; *quidquid ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Matt.* 16. eoque quæcumque ſtatuta illam poteſtatem arrodunt, iuri, priuilegioque diuino aduerſari. Priuilegium à Papa, ſeu Concilio Lateran. *in c. ſi quis ſuadente diab.* 17. *q.* 4. ne quis manus violentas in clericum inijciat, ſub anathemate. Priuilegia conceſſa etiam ab Imperatoribus circa aſylum, immunitatem clericorum, bonorumque temporalium. *tot. tit. C. de ſacroſanct. Eccl. tot. tit. C. de Epiſc. & cler.* Beneficium etiam iuris communis, quamuis non ſit priuilegium ſpecialiter clero competens, ſi ſtatuto auferatur; cenſetur libertas Eccleſiaſtica lædi. imo illud eſſe hoc fortius, ex Alexandro refert Tuſcus *ibid. n.* 8. *citatoque c. cum terra. X. de elect.* ſi tamen, vt diximus, eo non vergat mens ſtatuentium; ſed generaliter ſtatuant (ſuppoſita ſtatuendi poteſtate aduerſus ius commune) quod rei publicæ ſic expediat in communibus actibus, & contractibus, eodem ciuium iure clerus vtetur, vt diximus: aliter autem ſe res habet, ſi ſtatuentes velent, ne Eccleſia iure illo communi vtatur. denique irritum eſſe volunt quodcumque ſtatutum, ex quo clerici timidiores; laici audaciores reddantur. v.g. vt conſanguinei clericorum aliquo incommodo afficiantur, ſi quid clerici fecerint, aut non fecerint: ſi laicus non defert authoritati Eccleſiæ: v.g. exceptioni rei ab illa iudicatæ; *cum quidam. de except. in* 6. Iudices à Sede Apoſtolica nolit impetrari: *c. grauem. de ſent. excomm. c. quoniam, de immun.* in 6. adeoque Conſeruatores: extra quam nunc Concilium Trident. permittat: aut ipſi aliquatenus iuriſdictionem eccleſiæ ſtatuto ſuo euacuent: *c. fin. de reb. Eccleſ. non alien. in* 6. non tantum in principali cauſa ad illam ſpectante; ſed etiam in annexis & connexis quomodo etiam de ſpiritualium quaſi poſſeſſione ſtatuere, aut quippiam decernere, libertati Eccleſiaſticæ contrarium eſſe etiam Rotam cenſuiſſe apud Bellameram refert Tuſcus *num.* 63. & officialem quendam Regis Galliæ fuiſſe excommunicatum; ob citatum presbyterum, & impeditam Auditoris Rotæ iuriſdictionem.

26. Priuilegia Eccleſiæ: aduerſus hæc acta immune libertatem.

27. Si quid authoritatem Eccleſ. ſeu Iudicis Eccl. minuat.

28. De ſpiritualibus, an etiam poſſeſſione illorum ſtatuere?

Immunitas etiam impugnatur, ſi decernatur, vt bona omnia ſint tributaria: & cum eo onere ad Eccleſiam tranſeant. Neque excuſat quod ſtatuta tantum in ſubditos, aut in rem concipiantur; ſi modo effectus fluat in Eccleſiam: Neque quod nocendi affectus abſit; quod neque ſufficiat excuſationi voluntas, ſed & requiratur poteſtas, ſeu effectus: *c. cum ſuper Abbat. de off. deleg.* ſed ſemper nocet in clericos recta, vel per obliquum attentata iuriſdictio; etiam ad finem bonum. *c. bene. diſt.* 96.

29. Aduerſus immunitatem bonorum.

Sed neque circa Eccleſiæ bona ſeculares rectè ſtatuunt. *latè Tuſcus num.* 125. *verb. libertas. concl.* 344. iniquè etiam, ne poſſit Eccleſia in bonis laico olim conceſſis prætendere prælationem, deuolutionem, conſolidationem directi dominij, etiam ex defectu lineæ inueſtitorum, ſeu alia cauſa: item *n.* 133. ne veteres coloni ab Eccleſiæ bonis poſſint expelli, veterem canonem ſoluentes: quod nullus poſſit vendere extra iudicium domini, ſeu forenſibus; ne aliàs iuſtitia ei exhibeatur: ſiue verba dirigantur in Iudicem, ſiue in quem alium *n.* 137. *&* 153. *& ſeqq.* adeo vt violantes eccleſiaſticam libertatem non tantum declarari poſſint excommunicati, ſed imo vt hæretici conueniri. *ex c. cum inquiſitionis. de hæret. in* 6. *ex Bellamera Tuſcus n.* 142. quod talia attentata ſpectent ad regimen violentum *ex c. cum ad verum in appendice. diſt.* 96. *& ex l. decernimus. C. de ſacroſ. Eccl. gloſſa in l. priuilegia. in verb. pragmaticas.*

30. De quibus ſeculares nec rectè ſtatuunt.

31. Sæpe etiam iniquè.

32. Qualiter contra ſic ſtatuentes agi poſſit?

33. *Grauamen coloni quod in Eccleſiam redundet.* *maticas. C. eod.* Quod ſi grauetur colonus Eccleſiæ eo modo, vt aliquatenus grauamen redundet in Eccleſiam, violatur libertas Eccleſiæ. Sed ſi ita, vt Eccleſiæ bona non ob id vilius elocentur; ſed colonus taxetur ad nudam proportionem ſuarum facultatum; non porrigit ad illud Eccleſia ſuas alas.

34. *Declarare Iudex ſæcularis debet ſe non comprehendere Eccleſiaſticos.* Sed & poteſt Eccleſia petere à Iudice ſæculari, ſtatuti obſcuri, vel indefiniti declarationem, quod non complectatur Eccleſiam, clericos, ſeu illorum bona. *S. Cong. Declarationes ad calcem part. 5. Reſolut. Dianæ num. 43. Tuſcus ibid. num.* 173. & ſi id non facit, in iuſtitiaque reddenda tergiuerſetur; defectus redditæ iuſtitiæ deuoluit negocium ad Iudicem Eccleſiaſticum. *num* 155. & is poteſt declarare

35. *Si nolit, poteſt cenſuris cogi.* ſtatutum, aut non comprehendere Eccleſiam, aut violare illius libertatem, & ex libris reipublicæ eradendum eſſe *num.* 78. ſeu alioquin ſtatuentes, & ſtatutum ſeruantes declarare excommunicatos. *ex c. nouerit. de ſent. excomm.*

36. *Non præcipitanter.* Animaduertendum eſt autem Eccleſiaſtico Iudici, ne præceps in huiuſmodi declarationem feratur: niſi iniquitas ſtatuti euidens ſit; priuilegiorum Eccleſiæ, libertatis, & immunitatis violatio manifeſta: ac ius minimè controuerſum. cum enim excommunicatio ſit pœna mortis ſpiritualis, nec incurri ſolet, nec ad illam deueniri, niſi ex culpa mortali: *c. nemo Epiſcopum* 11. *quæſt.* 3. & cauſa certa, & manifeſta: *ibid.* & caſus occurrere poſſint perplexi non parum, & intricati; & in quibus inuenias doctores claſſicos ex diametro diſſidentes; non mox damnandi ſunt, qui non in eandem cum Iudice claſſem conueniunt. magna energia eſt opinionis probabilis; & probabilitas multipliciter conſideratur. *Vt apud Dianam tract. de opin. probab.* excoriendi ſunt ergo caſus intus & extus; examinandæ cuiuſque cauſæ, & argumenta diligenter; & in benigniorem partem eſt quidem inclinandum, ſed ita tamen, vt Eccleſiæ fauendum ſit in dubio, & ſumma cauſa reputetur, quæ pro religione facit.

Quapropter operæ pretium eſt viſum quoſdam ſpecialiter caſus examinare, qui prima fronte vel damnandi videantur, vel probandi; in receſſu autem latentem habeant veritatem.

CAPVT III.

De Conſuetudine.

1. *Conſuetudines num ligent clericos?* QVia vim legis hæc habere dicitur, & ſtatuta laicorum quoad clericos examinamus; non abs re & de conſuetudine inquirimus, quatenus clericos ſpectet, & receptum eſt à pluribus vt clericos non liget. quod tamen Azor. *Inſt. mor. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 18. *q.* 12. de illa accipit, quæ immunitati Eccleſiaſticæ nocet, aut incommodat. idque eſſe quod dicitur *in c. vlt. de reb. Eccleſ. non alien. c. vlt. de vit. & honeſt. cler.* 2. *Si Eccleſiæ libertati aduerſentur.*

Si quidem conſuetudinem pro lege eſſe, & illius præuaricatorem, vt harum, coërcendum eſſe ait Auguſtinus *in c. his diſt.* 11. In c. 1. X. *de ſponſal.* reijcitur, qui more Saxoniæ, vxorem duxerat, quamuis contrariam legem Francorum cauſatus, iniqua tamen conſuetudo Eccleſiæ non præiudicat. *c. cum cauſa. X. de re iud. c. ad noſtram. X. de prob. c cum veniſſent. X. de eo qui mitt. in poſſ.* æquam tamen, & canonibus non contrariam ſeruare, vt leges ſæculares, clerum oportet. *c.* 3. *X. de donat. in v. terra conſuetudo eſt attendenda.* ne à politico corpore diſcrepet. & morem populi Dei, & inſtituta maiorum legi comparat Auguſtinus *d. c. in his.* vt ratio Marthæ *de iur. p.* 4. *caſ.* 63. nihil obſtet: quod populus laicus non habeat iuriſdictionem in clerum: atque ita, vt ſtatuta non poteſt condere, quæ clerum ligent; ita nec inducere conſuetudinem, quæ eandem ſupponit iuriſdictionem. *l. de quibus. D. de leg. verſ. nam cum ipſe* vbi ex authoritate condendæ legis Iulianus firmat conſuetudinem. nam *quid intereſt*, inquit, *ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis & factis?* ſed retorquendo illud argumentum, ſequitur; vt clerus ſeruare tenetur leges populares, ita & debere conſuetudines. admittit tamen Martha *n.* 21. conſuetudines, ſtylum iudiciarium ſpectantes, clericum tenere in foro ſæculari litigantem. quod etiam recipit in iuramento calumniæ, ſi nullatenus minuat cleri iura. *p.* 4. *c.* 65. idemque dicendum eſt de iuramento in litem. quod leges imperiales ſæpius imponunt ob contumaciam, ſimilesue cauſas. quamuis id Marth. *ibid. c.* 66. quaſi pœnale non admittat. ſed ciuiles huiuſmodi pœnæ, quæ in vicem eius quod intereſt veniunt, in contumacibus clericis pro iure rectè addicuntur; non tantum quæ iudiciorum ordinem ſpectant; ſed & quæ cauſarum deciſionem. rurſus ſtatutum ne ſolutio probetur per teſtes, ſed inſtrumenta tantum; an vt litis ordinatorium, an cauſæ deciſionem ſpectans recipiendum ſit in clerico *c.* 69. idemque de ſtatuto ne procuratoria admittantur, quæ quinquennium excedunt. *ibid. c.* 77.

3. *Secus generaliter.*

4. *Æquæ ſeruandæ vt leges.*

5. *Stylus & conſuetudo fori in quo clericus litigat, ab eo ſeruanda, ſi Eccleſiæ non præiudicat.*

6. *Etiam quoad iuramentum in litem, &c.*

Cœterum conſuetudinis non vilis dicitur eſſe authoritas. *in l.* 2. *C. quæ ſit longa conſuet.* non tamen tanta, vt aut rationem vincat, aut legem, idemque aſſeritur *in c. fin. X. de conſuet. Vide ſupra l.* 1. *c. fin. n.* 7. quin imo & ſæpius vincit legem. ſaltem qua parte & loco inducta eſt, *vt latè gloſſa in d. l.* 2. *ſed clarius d. c fin. in verb. non tamen eſt vſque adeo valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.* Vt neceſſarium ſit hæc duo concurrere in conſuetudine legi contraria; & rationem, & præſcriptionem. quæ præſcriptio, cum præter ius dumtaxat eſt conſuetudo, non videbitur requiſita. *qua de re idem Azor. c.* 17. *q.* 8. *& ſpecialius quaſdam diſcutit c.* 19. 7. *Conſuetudo legem vincit.*

8. *Si rationabilis eſt, & legitimè præſcripta.*

Sed

Sed & illud *d. c.* 17. *q.* 10. rectè excutit, an

9. *Non præſcripta etiam ſi præter, non contra legem ſit.*

legem conſuetudo vincere poſſit, cum in lege ipſa damnatur conſuetudo? & dicendum eſt etiam vincere: ſi rationabilis ſit, ſi bonis moribus non aduerſetur: vtique non præſcriptam, quam damnauit lex; ſed quæ legem ſecuta eſt: cum vtique damnata non eſt, vt corruptela.

10. *Etſi lex canonica ſit.*

Quæ de lege diximus, etiam de canonica intelligimus. Vnde & Azor. *ibid. c.* 19. plures conſuetudines refert aduerſus canones inductas. & *c.* 18. *q.* 10. præſcribi ait aduerſus conſuetudinem, quæ contra facientes cenſuris afficit. quia etſi illis irretiantur antequàm ſit præſcripta; poſtea tamen cum ipſa lege ceſſat pœna acceſſoria.

11. *Caſus conſuetudinum damnatarum & exempla.*

Videamus ergo caſus quoſdam conſuetudinarios, vt corruptelas damnatos. eſt igitur ille in primis, per quem neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ dirumpitur. *c. cum inter. X. de conſuet.*

12. *Qua neruus rumpitur diſciplinæ Eccleſ.*

Iterum qui eccleſiaſticæ libertati, & immunitati aduerſatur. *c.* 3. *X. de conſuet. diximus ſup. lib.* 1. *c. penult.*

13. *Quæ aduerſatur libertati Eccleſ.*

Si patroni aliiue tantum auferant parochialibus Eccleſijs, vt non remaneat parocho portio congrua. *c. extirpanda. X. de præb.*

Si ludi theatrales per clericos, aut in Eccleſijs fiant. *c. cum decorem. X. de vit. & honeſt. cler.*

14. *Qua non congrua portio relinquitur parocho.*

Si clerici ſint publici aleatores, alioſue luſus voluptuoſos exerceant. *c. inter dilect. X. de exceſſ. prælat.* vbi non recipitur contraria exceptio cleri Gallicani.

Si eccleſiaſticis obuiet inſtitutis. *c. ad noſtram. X. de conſuet. De qua diximus ſup. l.* 1. *c.* 23. *num.*

15. *Qua ludi theatrales in Eccleſia fiunt.*

15. (videantur tamen ea quæ ſolent tradi ad *c.* 5. *X. de conſang. in gloſſ. & DD. Pontius de matrim. lib.* 6. *c.* 4.) Si ſacris eſt canonibus inimica. *c. cum venerabilis. eod.*

16. *Clerici aleatores &c. ſint.*

Si veritati, aut legi præiudicat. *c. cum cauſa. X. de re iud.* vtique nondum præſcripta.

Si Archidiaconus curam animarum committat, ſine mandato Epiſcopi. *c. cum ſatis. X. de off. Archidiac.* iterum; niſi iuriſdictionem

17. *Quæ Eccleſiaſticis obuiet inſtitutis.*

talem præſcripſerit. *vt diximus in Conſult. can. de off. Archidiac.*

Si qui beneficia conferant ſine aſſenſu Epiſcopi dioceſani, ſuorumue officialium. *c. ex*

18. *Veritati præiudicat.*

frequentibus. X. de inſtitut. vbi tamen Abbas etiam excipit præſcriptam conſuetudinem.

Si electioni Epiſcopi laici ſe immiſceant. *c. meſſana. c. ſacroſancta. c. cum terra. X. de elect.*

19. *Qua Archidiaconus curam animarum ſine Epiſcopi mandato aut præſcriptione committit.*

vbi libertati & immunitati Eccleſiaſticæ id dicitur aduerſari, niſi fiat ex priuilegio apoſtolico. *Abbas & DD. in d. c. ſacroſancta.*

Si presbyter vſurpet quæ ſunt ordinis Epiſcopalis. *c. quanto. X. de conſuet.* qualia narrantur in *c. quamuis. diſt.* 68. de qua re Azor. *d. c.* 19. §. *conſuetudo, qua presbyter.* vbi ad quædam contraria reſpondet ex ſpeciali delegatione ea eſſe facta.

20. *Qua beneficia conferuntur ſine Epiſcopi aſſenſu.*

Si quis dignitatem deponat ſine ſuperioris authoritate. *c. cum venerabilis. X. de conſuet.* aduerſus. c. admonet. *c. quod in dubiis. c. niſi. X. de renunc.*

Si quis electus adminiſtret ſine ſuperioris confirmatione. *arg. d. c. cum venerabilis.* aduerſus. c. qualiter. *X. de elect. c. vlt. X de renunc.* 21.

Qua laici electioni beneficiali ſe miſcent.

Si Capitulum ſine ſui Epiſcopi conſenſu conſtitutiones, aut conſuetudines approbatas mutet, aut nouas inducat. *c. cum conſuetudinis.* 22.

Qua presbyter vſurpet, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis.

X. de conſuet. quod & accipitur, niſi talis conſuetudo fuerit præſcripta: & agit de Capitulo Cathedrali. vbi iniquum videtur membra ſine capite ſtatuere, igitur ſi Capitulum eſt exemptum, aut collegiatum dumtaxat, eo iure ſtatuta condere poteſt, quo generaliter illud conceſſum eſt collegijs licitis. 23.

Qua dignitas deponitur ſine authoritate ſuperioris.

Si quis plura beneficia poſſideat. *c. de multa. X. de præb. c. ſanctorum diſt.* 70. nec conſuetudine introduci poſſe contrarium communiter creditur, cum alterum ſufficit. niſi fortè conferri non ſolet dignitas aliqua, vel officium 24.

Qua electus adminiſtrat ſine confirmatione.

niſi illi, qui in eadem Eccleſia beneficium habet. vt *in c. eam te. X. de reſcript.* vt tunc quaſi pars dotis alterum beneficium cenſeatur.

Nec vt quis ſibi confeſſarium eligere poſſit, qui eum ſoluat aut liget, ſine ſuperioris 25.

Qua capitulum ſine Epiſcopi aſſenſu ſtatuta mutat.

conſenſu. *c ſi Epiſcopus. X. de pœnit. & remiſſ.* quippe nec introduci poteſt, vt priuati iudicialem ſententiam ferant. *c. ad noſtram. X. de conſuet. vbi DD.* contingere id tamen poteſt 26.

Qua plura quis beneficia poſſideat.

præſcripta cauſa, ſcilicet iuriſdictione, quæ conſuetudine acquiri poteſt. *c. cum contingat. X. de for. compet. c. irrefragabili. X. de off. ord. l.* 3. *& vlt C de emancipat. l viros. C. de diuerſis officijs.* 27.

Niſi non aliter ſolet conferri.

Conſuetudine introduci non poſſe, vt laici præbendas conferant; præficiendos dignitatibus præſentent; extra verum ius patronatus etiam ait Azor. *d. c.* 19. §. *vlt. penult. & antepenult.* 28.

Qua quis eligat confeſſarium.

Hic locus nos prouocat, vt paucis dicamus aliquid de conſuetudinibus (ita enim iam olim Reges Angliæ vocabant, & pro magna coronæ ſuæ parte reputabant,) de quibus 29.

Qua laici præbendas conferant.

contentio grauiſſima fuit D. Thomæ Cantuarienſi Martyri cum Rege Henrico II. prout iam ante cum anteceſſoribus fuerat 30.

Conſuetudines Angliæ de quibus certauit D. Thomas Cantuar.

Anſelmo, itidem Archiepiſcopo Cantuarienſi: qui non minus quam ille & Romam venit, & annis pluribus exulauit. cuius hiſtoriam ſcripſit Eadmerus illius exilij comes. Igitur Baronius *in Annal. Eccl. ad an.* 1164. §. 35. *& ex illo Monomachia. S. Thomæ & Henrici* primum 31.

Aduocatio Eccleſiarum.

caput facit ex conſtitutionibus regijs de aduocatione, & præſentatione Eccleſiarum: vt cognoſceret Curia Regis. de quo cenſura Alexandri eſt hæc; *hoc damnauit S. Romana Eccleſia ſub Alexandro III.*

2. Ne Eccleſię de feudo Regis in perpetuum 32.

Eccleſiarum de feudo Regis perpetuitas.

darentur; Alexander *tolerauit.*

3. Clerici citati, & accuſati, de quacumque re moniti à iuſtitia Regis, venient in curiam ipſius, reſponſuri ibidem de hoc, vnde videbitur Curiæ Regis, quod ſit ibi reſpondendum. 33.

De clericis in Curia Regis citandis.

Ita quod iuſtitia Regis mittet in Curiam ſanctæ Eccleſiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. & ſi clericus conuictus, vel confeſſus fuerit, non debet de cætero eum Eccleſia tueri: *hoc damnauit.*

4. Ne

34. Ne Epiſcopi regno exeant ſine aſſenſu Regis.
4. Ne Epiſcopis exire regno liceat ſine aſſenſu Regis; & exeuntes caueant de præiudicio regi, & regno noo inferendo; Alexander *damnauit.*

35. Excommunicatus ne vadium det, &c.
5. Vt excommunicati non debeaot dare vadium ad remanens, nec præſtare iuramentum; ſed tantum vadium, & plegium ſtandi iudicio Eccleſiæ, vt abſoluantur; *damnauit.*

36. Toleratus modus cogendi teſtes.
6. Modum accuſandi laicos per certos & legales teſtes, & ijs deficientibus per Iudicem ſæcularem requiſitum quoſdam cogere ad veritatem dicendam, *tolerauit.*

37. Reſtrictio cenſurarum damnata.
7. Nullus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum miniſtrorum eius excommunicetur; nec terra alicuius eorum ſub interdicto ponatur; niſi prius dominus Rex, ſi in terra fuerit, conueniatur; vel iuſtitia eius, ſi fuerit extra regnum: vt rectum de ipſo faciat; & ita, vt quod pertineat ad Curiam regiam ibidem terminetur; & de eo quod ſpectabit ad Eccleſiaſticam Curiam, ad eandem mittatur, vt terminetur: *hoc damnauit.*

38. Vt a Iudice Eccleſ. vltima appellatio ſit ad Regem.
8. De appellationibus, ſi emerſerint ab Archidiacono, debent procedere ad Epiſcopum: & ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum: & ſi Archiepiſcopus defuerit in iuſtitia exhibenda; ad dominum Regem perueniendum eſt. poſtremo, vt præcepto ipſius in Curia Archiepiſcopi controuerſia terminetur; ita quod non debet vlterius procedere abſque aſſenſu Regis: *hoc damnauit.*

39. An feudum pertineat ad Eccleſiam, ne Rex cognoſcat.
9. De quæſtione ſuper feudo, an pertineat ad Eccleſiam, Curia Regis cognoſcat; neque ſaiſina mutetur: *damnauit.*

40. Iterum de reſtrictione cenſurarum.
10. Qui de ciuitate, vel caſtello, vel burgo, vel dominico manerio Regis fuerit, ſi ab Archidiacono, vel Epiſcopo, de aliquo delicto citatus fuerit, vnde debeat eidem reſpondere, & ad citationes eorum ſatisfacere; ſatisfacere noluerit; bene licet cum ſub interdicto ponere; ſed non debet excommunicari; priuſquam capitalis miniſter villæ illius conueniatur, vt iuſtitiet eum ad ſatisfactionem venire: Et ſi miniſter Regis inde defecerit, ipſe erit in miſericordia Regis, & exinde poterit Epiſcopus ipſum accuſatum Eccleſiaſtica iuſtitia coërcere: *hoc damnauit.*

41. Cognitio feudalis regia.
11. Vt Epiſcopi & clerici; qui de Rege tenent in capite, & habent poſſeſſiones ſuas de dominio Regis; de illis reſpondeant coram Iudicibus regijs: faciant conſuetudines regias & rectitudines: & curiæ interſint; excepta cauſa ſanguinis: *tolerauit.*

42. De fructibus vacantis Epiſcopatus Regi applicandis, noui electione, homagio &c.
12. Cum vacauerit Archiepiſcopatus, vel Epiſcopatus, vel abbatia, vel prioratus de dominio Regis; debet eſſe in manu eius, & inde percipiet omnes redditus, & exitus ſicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad conſulendum Eccleſiæ, debet dominus Rex mandare potiores perſonas Eccleſiæ, & in capella ipſius debet electio fieri aſſenſu Regis, & conſilio perſonarum Regis, quas ad hoc faciendum vocauerit; & ibidem faciet electus, homagium, & fidelitatem domino Regi; ſicut ligio domino de vita, & membris, & de honore ſuo terreno, ſaluo ordine ſuo, priuſquam ſit conſecratus: *hoc damnauit.*

13. Si quiſquam de proceribus regni diſſortiauerit Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, vel Archidiacono de ſe, vel de ſuis iuſtitiam exhibere; Rex debet iuſtitiare. Et ſi fortè aliquis diſſortiauerit domino Regi rectitudinem ſuam; Archiepiſcopi vel Epiſcopi, & Archidiaconi, debent eum iuſtitiare, vt domino Regi ſatisfaciat: *hoc tolerauit.* 43. Iuſtitiæ mutuo ſe iuuent.

14. Catalla eorum, quæ ſunt in Regis foriſfacto, non detineat Eccleſia, vel cœmiterium contra iuſtitiam regis; quia ipſius regis ſunt, ſiue in Eccleſijs ſiue extra fuerint inuenta: *hoc tolerauit.* 44. Bona regi confiſcata, Eccleſia non tueatur.

15. Placita de debitis, quæ fide interpoſita debentur, vel abſque interpoſitione fidei, ſint in Curia regis: *hoc damnauit.* 45. Rex de Iuramentis vt non cognoſcat.

16. Filij ruſticorum non debent ordinari abſque aſſenſu domini, de cuius terra nati dignoſcuntur: *hoc tolerauit.* 46. De ſeruis, aſcriptitijs non ordinandis.

17. Has rex vocabat conſuetudines auitas: D. Thomas prauitates potius; quibus peruertebatur, & confundebatur Eccleſia Anglicana: *in Epiſt. quam recitat Baronius ad an.* 1167. vbi & rei, & latinitatis Nortmannicæ barbariem damnauit. præſertim I. *in his*, inquit, *quod non appelletur ad Sedem Apoſtolicam, qualicumque de cauſa, abſque aſſenſu Regis.* 47. Impediri non poteſt appellatio ad Papam.

II. Quod non liceat Epiſcopo coërcere aliquem de periurio, vel fide læſa. 48. Epiſcopus coërcet periuria.

III. Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem, qui tenet aliquid de rege in capite, vel terram eius, vel officialium ſuorum ſub interdicto ponere, abſque licentia regis. 49. Libere excommunicat.

IV. Quod clerici vel viri religioſi trahantur ad ſæcularia iudicia. 50. Clerus exemtus.

V. Quod laici ſiue Rex, ſiue alij tractent cauſas de Eccleſijs, vel de decimis. 51. Decimarum cognitio eccleſiaſtica.

VI. Quod non liceat Archiepiſcopo vel Epiſcopo exire de regno, vel venire ad vocationem domini Papæ, ſine licentia regis; & alia in hunc modum. & exinde plures excommunicauit: & ad Alexandrum ſcripſit de conſuetudinibus quas damnauerat. nam aliæ conſtitutiones, quas Rex in Normannia publicauit, relatæ à Baronio ad an. 1164. & multo nequiores ſunt, nec ante vſurpatæ. Scribunt aliqui cum de iuſſu necis D. Thomæ ſe purgaret, ſpopondiſſe impoſterum damnatis ſe conſuetudinibus non vſurum. Quod ſi quis nunc colligere vellet conſuetudines, ordinationes, arreſta præſertim lata poſt edictum Franciſci I. an. 1539. ex Comment. Theueneau, Choppin. ſacra polit. & monaſt. Baunij prax. canonica, (ſeu anti-canonica) arreſtis Papoo. alijſque alibi, quantum ſuperaret Eccleſiæ ſeu Columbæ gemitus! 52. Epiſcopis ſine Regis aſſenſu ad Papam proficiſci poteſt.

Itaque quoniam æquiparari ſolent ſtatuta & conſuetudines, eas quas diximus damnari vt corruptelas, (cum ſæpe ſoleat magna authoritas eſſe longæui vſus,) multo minus poterit ſtatuentium voluntas introducere, niſi illorum authoritas ſuperiorum interuenerit, qui lege huiuſmodi canonica ſint ſoluti. 53. Quod per conſuetudinem non poteſt, neque per ſtatutum induci poteſt.

CAPVT

CAPVT IV.

De ſtatuto interpretando, ne contineat clerum.

1. Dubium coguntur ſtatuentes interpretari ne comprehendat clericus aut ipſe id facit Ordinarius.

DVm ſtatutum ergo conditur dubium; moneri poſſunt ſtatuentes, vt explicent, non ſpectare ad Eccleſiam; id ſi renuant, ipſe Ordinarius poteſt declarare id, publicareque. *Vide citatos a Diana p. 3. t. 1. reſ. 68. Vide ſub hoc lib. 2. c. 2. n. 35.*

2. In materia peccati, & rebus ſpiritualibus præualent canones.

Quomodo leges ciuiles plures per canones ſunt correctæ. vt enarrat Aaor. *Inſt. mor p. 3. c. 20. & c. 21.* in quibus ea regula eſt tenenda, vt quæ ad res ſpirituales pertinent, aut quoquo modo peccatum fouent; omnino canonibus leges cedant, in vtroque foro. quinimo tam Iudicem quam partem cogere eccleſiaſticus poſſit, ne à tramite canonum recedant. ſaltem per viam Euangelicæ denuntiationis. *c. nouit. X. de iud.* quod ſi adiaphora ſint; leges in ſæculari: canones in Eccleſiaſtico foro obtinebunt. Sed hoc caſu rectius differentiæ vtriuſque iuris vocantur. *de quibus ſupra lib.* 1 *c.* 62. §. 3.

3. Alias leges in ſuo, canones in ſuo foro obtinent.

4. Papa poteſt corrigere leges ſæculares ſpiritualibus aduerſantes, & iniquas, & Principes cogere vt emendent.

Ex eodem ſupremæ authoritatis Eccleſiæ principio feudato in c. vnam *ſanctam de maior. & obed. in extrauag. comm.* poteſt S. Pontifex leges ſæculares iniuſtas, & bono ſpirituali aduerſantes abrogare, & extinguere: imo aduerſus Reges, atq; Principes fidei incommodantes ſtatuere, vt ab ijs deſiſtant, per quas Eccleſiæ noceatur.

CAPVT V.

Statuta per Papam confirmata, an comprehendant clericos?

1. Confirmatio Papæ non facit extenſionem ad clericos.

GEneraliter confirmata non comprehendere, quæcumque minuere poſſunt libertatem Eccleſiæ, rectè tradit Martha *de iur. p. 4. caſ. 99. n.* 6. itemque *n.* 5. ſi ſubreptum fuerit, quamuis adiecta clauſula, *ſupplentes omnes defectus, & de nouo concedimus*, inualidam eſſe confirmationem. *c. 1.2.3. & tot. tit X. de confir. vtil. vel inut.* ſed & aliàs *n.* 4. ſeruanda eſſe à clericis. vtique ſecundùm ea, quæ ſupra diximus, quibus in caſibus alioquin clerici ſe conformare tenentur. nam confirmatio non eſt extenſio, ſed manet intra terminos confirmati. *c. cum dilecta. eod. c. quia intentionis. X de priuil.* nec actus agentium operantur vltra illorum voluntatem. *l. non omnis. D. ſi cert. pet. c. inter dilectos. X. de fid. inſt.* ideoque quibus ſtatutis clerici non ſunt comprehenſi, per confirmationem non ſubijciuntur. quia etſi actus confirmatus iam dicatur ipſius confirmantis; *arg. c. ſi eum. c. Apoſtol. de prabend. in* 6. tamen eò id ſpectat, vt ſolidam faciat rei confirmatæ ſubſiſtentiam: non tamen mutet, egrediaturque ſubſtantiam. *Gal. l.* 2. *obſ.* 1.

CAPVT VI.

An poßint clerici priuilegio renunciare, vt ſubſint ſtatutis?

1. Renunciare non poſſunt clerici vt ſubijciantur ſtatutis.

NOn poſſe dicendum eſt, quippe æquiparantur, *ſtatutis ſubijci*, vel *foro iudicis*: atqui fori priuilegio renuntiare non poſſunt clerici: *c. ſignificaſti. c. ſi diligenti. X. de for. compet.* non ergo renuntiare vt ſtatutis ſubijciantur; vel illorum vi coactiua ad obſeruantiam compellantur. *Marth. de iur. p. 4. caſ. 100. v. ſupr. l. 1. c.* 19.

CAPVT VII.

Statuta ante clericatum edita, & in rem concepta, an ligent clericum?

1. Non ligant iam clericum condita cum eſſet laicus.

VInculum iniectum laico, manere in clerico quidam exiſtimant. id ſi verum foret, omnia paſſim ſtatuta clericos ligarent. quippe laicos natos, ſed vt tempus delatæ ſucceſſionis attenditur; *l. ſi cognatus. D. de reb. dub.* ita ſtatuti tempus, non quo conditur attendendum eſt; ſed quo fit aliquid, ſuper quo conditum eſt. *citati à Marth. de iur. p. 4. caſ. 4. num.* 15. ideoque factus iam clericus, aliquid faciens quod ſtatutum vetat, conſiderandus eſt ſub qualitate quam habet cum facit. *l. in delictis. §. ſi extrat D. De Nox. act.* eoque iam clericus à Iudice ſæculari executionem pati non poteſt; quamuis legi ſtatutariæ ſe debeat conformare.

2. Statuta generalia in rem concepta rem comitantur.

Sed & ſtatuta in rem loquentia, & quæ rem afficiunt, eam comitantur, quamuis tranſeat in manum Eccleſiaſticam. quamuis *ibid.* diſſentiat Martha: *n.* 18. & in forenſibus id admittat, qui in potentia poſſunt eſſe ſubiecti, non autem clerici. v. g. dicit ſtatutum; *hæreditas ad maſculos æqualibus partibus; ad fœminas pro dimidijs perueniat*; habebit etiam locum in clerico, & moniali; tanquam in rem ſcriptum: quæ mutationem non recipiat ex mutatione, quæ fit in perſona domini; clerici, aut monialis. Vt non ſit alia facienda tempore conditi ſtatuti, quum delatæ hæreditatis. Nam res clerici patrimonialis eum obligat, *ex Auth. vt omnes obed. Iud. prouinc. §. hac conſiderantes*: quam-

uis

uis non reſpectu contractuum, aut criminum: *Auth. vt omnes clerici apud proprios Epiſcopos*. Quamuis gloſſ. *in d §. hac conſid. v. ſubijciat per hanc Auth.* excipiat clericos tam in pecuniarijs omnibus cauſis, quam criminalibus.

3. Et de rebus. Et gloſſa in hac *Auth. in v. pecuniariam.* hoc verbum generaliter velit accipi, vt diſtinguitur contra criminalem; & ſic complectitur etiam realem: ſed ait curam Epiſcopo iſtius prouinciæ: at hæc auth. dicit apud proprios: ſed & Epiſcopus rei ſitæ quadantenus proprius, ſcilicet in iſta cauſa, dicetur. Sed hac de re videnda. quæ alibi quæſiuimus, au in cauſa reali clericus ſit exemptus. *l. 1. c. 19.*

4. In rebus Eccleſiæ vt ſitus ſpectetur. Solet in contrarium allegari c ſimiliter. 16. *q. 1. c. Eccleſiarum. 12. q 2. c eos diſt.* 87. ſed ſi examinentur, loqui rectius dicentur de ijs, quæ Epiſcopis & clericis competunt vt talibus. 1. ratione Eccleſiæ; non vt cuilibet. cum ſub nomine dignitatis loquantur. quod & c. Eccleſiarum apertè ſignificat *in verb. ſerui ſupra ſcriptorum officiorum.* quæ ſunt valdè diſtinguenda. *c. requiſiuit. X. de teſtam.*

5. Leges publicè vtiles, quamuis caſualiter clerico præiudicent, non ideo negligendæ. Per exemplum ſtatuti quod dedimus ſupra, conſtat nos diſcedere ab ijs, quæ tradit Martha *de iuriſ p. 4. c. 22. & c. 5.* quaſi quæ de parte media tantum fœminis relicta ſunt ſtatura, non obtineant in moniali: & quæ de laico, non obtineant in clerico. & quod alia ſit ratio vt clerico primogenito à ſtatuto vinculum poſſit inijci; non clerico ſecundo genito. non nego, quin clerici poſſint vti fauorabilibus reip. priuilegijs; *c. dilecti. X. de for. comp.* neque tamen odioſis inuoluantur: ſed dico leges indiſferenter rebus latas, in ſe vtiles, mutationem non debere accipere, quamuis aliquem clericum fieri contingat, aut monialem: ſed communi ſorte vſuros illos eſſe.

6. Sed communi ſorte vtetur ſine conſideratione iuriſdictionis legiſlatoris. neque odioſum id cenſeri: ſed vniformitati legis & reip. conuenire *l. 3. 4. 5. 6. 8. D. de leg.* lege ergo communi vtentur in quibus priuilegium nullum habent contrarium. ſicut *in c. 1. de oper. noui nunc.* ex lege ciuili in clericum ſtatuitur, vt de legiſlatoris iuriſdictionis in clericum defectu arguere non oporteat. vt ſemper facit Martha. ſed ſpecialem cauſam adferre, cur hoc illóue caſu clericus legi communi ſe non debeat conformare: ſiue locum demus vi coactiuæ, ſiue directiuæ dumtaxat. cum etſi vno caſu grauis; eo conuerſo vtilis eſſe poſſit. v g. clericus in theſi ſupraſcripta partem duplam ferret contra ſororem laicam: etſi monialis ſimpla aut ſemiſſe contra fratrem laicum debeat eſſe contenta. vt omnis inæqualitas ſit non ex lege, ſed accidenti: quod hic eligat ſtatum clericalem; alter in laico maneat.

CAPVT VIII.

Abolitio Principis generalis, vt ſpectet ad clericos?

1. Prodeſt vbi vſurpantur. SOlet illa concedi exſpublica iucundi aduentus, victoriæ, ſimiliue lætitia. *l. generalis.* *C. de ſent. paſſis.* In Gallia, vbi caſus priuilegiati vſurpantur, quibus Iudices regij clericos iudicant, æquum eſt, vt & fauor indulgentiæ ad clericos porrigatur, quamuis non proficiat aduerſus canonicas cenſuras, aut irregularitates. iure autem canonum, quia criminalis omnis punitio clerici ad eccleſiaſticum Iudicem pertinet; etiam abſolutio ſpectat. nemo poteſt non ſubditum ſoluere, vel ligare. *c omnis vtriuſque. X. de pœn. & remiſſ.* quod rectè proſequitur Martha *de iuriſdict. p. 4. caſ. 15. n. 13. & ſeqq.* quanquam omnino congruat iudicem etiam Eccleſiaſticum publicæ lætitiæ, honorique Principis deferre.

Caſus priuilegiati, & immobilia clerici confiſcantur. Iterum vbi veniunt bona clericorum immobilia publicanda, vſurpatur in Gallia, & ferè apud nos; vt cedant Principi, ſeu toparchæ: quod iuri aduerſari contendit Martha: *ibid. n. 19. & ſeqq.* & ſatis arguit Auth. *de Neſtor. C de hæret. Clem nolentes in verb. fiſco etiam Eccleſiæ. de hæret. Vide Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4 memb.* 51. bona etiam immobilia à clerici perſona mutationem accipere idem Martha contendit. *num.* 24. apud nos igitur indulgentia Principis generalis, etiam bona clericorum complectitur. v. g in ciuitatum, prouinciarumue, quæ defecerint, reductione ad Regis obedientiam, quando omnibus facta eſt remiſſio, nulla manſit in clericos, eorumue bona inquiſitio. Fiſcus autem olim ſolius erat Principis ſupremorumque Iudicum. *l vn. C. ne ſine iuſſu Principis certis Iudicibus liceat confiſcare.* Vſus ad inferiores dinaſtias etiam tranſtulit. quamuis ægrè Eccleſiaſticis ſuperioribus velint permitti.

CAPVT IX.

An Princeps poſſit legitimare clericum?

1. Prodeſt ad effectus politicos, & de facto à laicis exigitur. QVippe ad iuriſdictionem pertinet legitimatio. *c. peruenerit. X. qui filij ſint legit.* quam Princeps non habeat in clericos. ſed vſus ferè vbique obtinet vt quoad effectus politicos, ſæcularis Principis legitimatio non tantum valeat; ſed & requiratur: non ſufficiat pontificia. niſi in radice matrimonij diſpenſando ſuper impedimentis &c. Principis etiam legitimatio non proſit quoad effectus ſacropoliticos, prælaturas, ordines, &c. *Vide citatos à Marth. de iuriſ p 4. c. 79.* Quin & Paſqualig. *quæſt. moral. canon q. 120.* cenſet Principem poſſe religioſum legitimare ad effectum ſuccedendi. quod beneficium legitimationis dari poſſit non ſubdito, in ordine ad rem ſubditam concedenti. *Vide de legitimatione latè Fragoſ. Regim. reip. l. 3. d. 6. §. 1. 2. 3. 4. 5.*

2. Sed cum fundatur in radice matrimonij ſolet ad omnes effectus admitti legitimatio Papæ.

CAPVT X.

Statuta laicorum, an in Curia Eccleſiaſtica obtineant?

1. In deciſione ſeruatur ius canonicum; hi litis ordinatione, & in ſubſidium admittuntur laicorum ſtatuta.

CAuſæ in illa decidendæ ſunt iure canonico. *c. quod clerici X. de for. comp.* nihilominus in adiutorium ſumi poſſunt huiuſmodi ſtatuta. *c. ſi in adiutorium diſtinct.* 10. eoque, ſi non contrariantur canonibus, ſtatuta recipi poſſunt in illa Curia. quomodo vſus arreſtorum ex foro ſæculari in Eccleſiaſticum hic paſſim eſt introductus, aliaque ſimilia: præſertim litis ordinatoria, quæ non tam cauſam ſpectant, quàm proceſſum. *Vide citatos à Martha de Iur p. 4. caſ.* 50.

CAPVT XI.

Literæ hortatoriæ

1. Licent: niſi ex modo aut vſu aliquatenus libertati aduerſentur.

A Principe aut magiſtratu ſæculari Eccleſiaſtico ſcriptæ, vt aliquid boni faciant, aut à malo deſiſtant, ſi in ſe conſiderentur non ſunt illicitæ: *Diana p. 1. t. 2. reſ.* 54. ſæpe laudabiles; minus ſubiectæ cenſuris: etiamſi precatoriæ ſint, ſeu commendatoriæ. Cæterùm ſi, vbi conſuetudo eſt ijs vtendi, habeat vt quis non obſequens peius quoquo modo habeatur, vt timidiores per eos clerici reddantur, laici audaciores, quo minus obediant Eccleſiæ, & vergant in diminutionem libertatis Eccleſ. & pro modo intentioneque reprehenſioni ſubiacent: atque etiam cenſuræ. quod ergo ait Diana Principum preces mandata eſſe, & minas: eoque literas precatorias eſſe illicitas; ex ea, quam diximus, conſuetudine debet interpretationem accipere. nam indies videmus iuſtos Principes commendatitias ſcribere; quibus etſi non pareatur; non mox indignantur, minus rependunt aliquid quod obſit, quamuis, vbi vices recurrunt, neque ipſi præſtent aliquid non debitum, Vide Concilium Baſilienſe vetans ne pro electionibus in alicuius gratiam huiuſmodi literæ ſcribantur, ne ſcriptis electores deferant,

CAPVT XII.

Statutum ſæcularium, quod aliqua ratione matrimonij ſubſtantiam ſpectat, aut libertatem impedit;

1. Licet iuuare Eccleſiæ decreta;

NOn valet., *Diana p. 7. t. 1. reſ. 23. & ſeqq. diximus ſupra l. 1. c. 33, num.* 14. quia de ſacramento ſæculares ſtatuere non poſſunt. niſi tamen magis conſilium, quàm neceſſitatem; magis præmium, quàm pœnam imponant. *Vide citatos a Martha de iuriſd. p. 4. c. 70. diximus in tur pont. nou. anal. de ſponſ. & matr. n. 7. & in conſult. can. eod. c.* 12, ſi tamen filijſ. parentibus iuconſultis irreuerenter contraxerint; cùm Eccleſia ſemper huiuſmodi matrimonia deteſtata ſit; *Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform matr. c.* 1. pœnis ciuilibus illius intentionem iuuare, itidemque clandeſtinè contrahentes, cùm grauiter puniri velit Eccleſia; etiam ſimilibus pœnis illius propoſitum promouere ſæcularis poterit. quamuis Marth. *ibid. & c.* 72. non ſatis admittat. *nec plures citati à Diana p. 1. t. 2. reſ.* 74. *Vide Fragoſ. Regim. reip. l. 2. d. 4. ſ.* 2. Ad Eccleſiam etiam pertinet curare, vt nuptiæ cum omni modeſtia, & honeſtate fiant, *Concil. Trid. ſ. 24. de matr. c. 10. in fin. Vide quæ diximus ſup. lib. 1. c. 33. n.* 11. 2. Vt illius deteſtationem in matrimonijs filiorum.

De quæſtione diuortij ſolius etiam eſt Iudicis Eccleſiaſtici cognoſcere, in quantum agitur de viribus aut obligatione ſacramenti. *Vt multos citat Sanchez de matr. lib. 10. diſp 8. n.* 15. quin imo cum & de adulterio agitur, vt ex eo diuortium permittatur. *c. tua. X. de procurat. & c. 1. X. de lit. non conteſt.* etiam cùm de amiſſione dotis per conſequentiam, *c. de tua. X. de donat. inter virum.* adeo vt nec mixti fori fiat diuortij cauſa ob adiunctam quæſtionem dotis. quia ipſius fontis natura ſemper manet ſpiritualis; diuerteréne poſſit coniux, an non; obligatio ſacramenti diuortium admittat, nec ne. nam etſi conſtet adulterium, cùm ex eo petitur diuortium, ſeu matrimonij diſſolutio; ſiue quoad vinculum, ſiue quoad thorum; ſemper influit cauſa matrimonij; vt de diuortio ſine illius reſpectu ſtatui nequeat: at illa manet ſemper ſpiritualis. 3. De diuortio ſolus Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit. 4. Semper influente cauſa ſpirituali matrimonij.

Quam ob cauſam ſi de matrimonio agatur inter in fideles contracto; quia Eccleſia non iudicat de his qui foris ſunt; & eorum matrimonium non ſacramentum; ſed contractus merè temporalis eſt; Iudex ſæcularis ſolus erit competens. *Sanchez de matr. lib. 7 diſp. 3. n.* 9. quod ſi alter fidelis fiat; actor ſequetur forum rei: ſi tertius dumtaxat denunciet; magis dignus ad Iudicem ſuum trahit minus dignum: adeoque matrimonij quæſtio, ex parte fidelis magis digni, diſputanda erit coram iudice Eccleſiaſtico: eritque illud propter fidelem legibus Eccleſiaſticis ſubiectum, quæ fidelem vbique ligant. alioquin vtrimque infideles legibus Principum ſæcularium reguntur. quod ſi ipſi Principes ſint infideles, etiam fideles eorum leges ſequi debent. dum infidelium Principum poteſtas per Eccleſiæ leges non eſt reſtricta. *Sanches vbi ſup.* 5. Quod inter fideles non conſtante cognoſcit ſæcularis, quid ſi fidelis cum infidelis coniunxerit?

CAPVT XIII.

Tempore peſtis an parochus à functione ſua per ſtatutum impediri poßit?

1. Sacramenti adminiſtratio impediri nequit, ſed cum ſanis conuerſatio, extra neceſſitatem muneris: idque ab Eccleſiaſtica.

VTique non poteſt: non tantum defectu iuriſdictionis in clericum; ſed & quia contra ius diuinum foret peſte tactos ſine remedijs, ſæpe ad ſalutem neceſſarijs, derelinquere. ſanorum autem commercio interdicere miniſtrantes contagio infectis, generali quidem lege poteſt; ſed vt executioni mandetur probibitio, agendum eſt cum ſuperioribus in Eccleſia. quamquam Martha *de Iuriſ p. 4. c. 63.* Principi id permittat. ad exemplum quod de leproſis ſtatuitur. *Leuit. c. 13. 14. Num. c. 5.* ſed eſto, abeſſe debeant infecti, vt leproſi; hic quærimus qua manu cogendi ſint? & ſæculari nequeunt; defectu iuriſdictionis; ſed implorato auxilio autboritatis Eccleſiaſticæ: quæ & tunc ſanis de parocho prouideat, nam nec hi deſtitui poſſunt *Vide ſup. l. 1 c. 33. n. 12.*

2. Cura ſanitatis publicæ à nemine contemnenda, etiam in carnibus emendis, ſimilibuſue annonis.

Ex facto propoſitum hic ſtatutum, vetans carnes occiſorum animalium aliunde inferri, vel extra macellum emi: viua permittit inferri; & à quolibet in vſum ſuum occidi: præfatio ſtatuti rationem inter alias proponit quod contagioſo tempore infectæ ſæpè carnes eos inficiunt in quorum alimenta vertuntur. quæ intra vrbem occiduntur animalia, exactè viſitentur, an quid morboſum retineant ea cura foris non adhibeatur; intereſt publicæ ſanitatis ne quis eximatur ab huiuſmodi præcautione: an ad clericos ſtatutū porrigetur? diximus mox de contagij periculo vitando rectè ſtatuere generatim ſæculares: conformare ſe debere clericos; ratione publici boni ſeruandi; cōtagij vitandi. Cęterū vt hominibus, ita beſtijs ſui ſunt morbi, & contagia; quæ etiam comedentium valetudini officere poſſint. Verùm cùm malum huiuſmodi inter animalia non graſſatur, delicata videtur cauſa ſtatui, neque ſemper ſufficiens, vt clerum reſtringat; præſertim dum clerici emptas carnes parati ſunt cenſuræ ſubijcere; an quid noxium habeant: & neminem laicum illarum participem facere.

3. Rectè aditur Epiſcopus, & ille in cauſam inquirit.

Rectè etiam Epiſcopus aditur, vt ſua authoritate clericis iubeat rem ſtatutam ſeruare; carnes aliunde non inuehere: reſpondit id ſe ſtatuturum, cùm medici conſulti publicam ſanitatem id exigere conteſtati erunt: cumq; conſtiterit ſolum eſſe ſtatuti finem; non concurrere aliud grauamen: atq; dum carnes longè carius in macello venduntur, quàm foris; laniones onera, quæ ipſi ferre debeant, tacitè ab emptoribus non extorquere; ſupra quam exigunt ſtipendia eorum, qui inſtituti ſunt ad curam ſeruandæ ſanitatis, viſitandaque occiſa animalia. nam eatenus obſcurum cleri grauamen admitti non debet: quod aduerſetur immunitati illius, & libertati emendi, & de re ſua ſtatuendi, pro arbitrio: aduerſus c. Eccleſiæ *S. Maria. X de conſtitut. & c. vltim. de immunit. Eccleſ in 6.* vergitque ad monopolia *l. 1. C. de monopol.* & ſic docet Gutierres *practicar. quæſt. lib. 4. quæſt. 32. num 16.* clerum Ciuitatenſem obtinuiſſe, vt ſibi liceret vina aliunde inferre in potus ſui neceſſitatem; non obſtante prohibitiuo ſimili ſtatuto. *Vide infr. l. 2. c. 53. n. 8. & c. 57.*

4. Et ne quid in præiudicium Eccleſiæ vergat.

CAPVT XIV.

De iuramento.

1. Principes edictis præcauere periuria, vt commiſſa punire poſſunt.

VIx eſt vt ſtatuta ſæculares ſuper iuramento edere poſſint; niſi fortè ad præcauenda periuriorum pericula: vetando ne contractibus alijſque actibus iuramenta inſerantur. *Vt diximus ſup l. 1. c. 46.* etſi nec hoc Martha *de iur p. 4. caſ. 73.* velit admittere. quaſi ſuper re ſpirituali ſæculares nihil poſſint ſtatuere. quod quidem recipendum eſt, quoad interpretationem, & vires iuramenti; quæ ad ſpiritualitatem pertinent: ſed qua ratione Princeps periuria commiſſa poteſt punire; eadem poteſt præcauere illorum pericula, ne committantur. nam & hi actus, qua parte politici ſunt, ad curam Principis pertinent. & vbique obuium eſt, vt ijdem actus & ſpiritualem reſpectum habeant, & ciuilem. vt ſpiritualem ferè ſolum ſpectat præſtiti iuramenti relaxatio. *c. venerabilis. de elect. c. nouit. de iud c. cum contingat. c. debitores. de iureiur.*

2. Non æquè relaxare, aut quatenus ſpiritualia ſunt ſtatuere.

Itaque quamuis ſtatuatur contractum aliquem inter certas perſonas, aut certa forma non ſeruata eſſe nullum; adijcere ſæculares non poſſunt additum etiam iuramentum ſeu contractum iuratum fore nullum, ſeu non obligatorium; vt fit in l. non *dubium C. de legib.* ideoque ſtatutum ſimpliciter loquens non comprehendit actum, contractumue iuratum. quomodo & quidem intelligunt ſaluum conductum à Principe debitori conceſſum non extendi ad debita iurata, & ſtatutum, quod conſanguineos iubet compromittere, ad contractus iuratos non prorogari. *Vide Marth. d. caſ. 72 n. 25 & ſeqq. latè Tuſcum. An ſuper iuramento ſæculares ſtatuere poßint v. ſtatutum.*

3. Neque nullitatem ſtatuere iuramenti, quamuis contractum poſſint irritare.

Statuere ergo laici non poſſunt vt illud infirment, aut quatenus non ſit ſeruandum, præſcribant. ſpectat enim id ad Decalogi interpretationem, legiſque diuinæ. vt iurantem exonerare nequeant. tametſi poſſint ei, cui iuratum eſt, non tribuere in foro ſuo actionem, aut iniungere remiſſionem. *Vide latè Tuſcum v. ſtatutum laicorum non tollere iuramentum, nec prohibere effectum illius. conc. 580.*

4. Poſſunt negare, ei cui iuratum eſt, in foro actionem.

Quare & forma iuramenti, an licita ſit, ad examen Eccleſiæ pertinet, eoque videri poteſt extra ſphæram ſuam cenſuiſſe Senatum Pariſ. *apud Ann. Robert. Rerum Iud. l. 1. c. 11.* reiectis inſolitis cæremonijs ſatisfacturum eum, cui delatum erat iuramentum, ſi id præſtaret

tactis ſacroſanctis Euangelijs. quod rectè quidem procederet deferente Iudice: ſed delatio partis, contractum continet: qui vtriuſq; conſenſum requirat. eoque acceptari non poteſt delatio, & reijci forma. quia contractus vtriuſque conſenſum exigunt: neq; diuidui ſunt; ſed toti debent vel reijci, vel recipi. quia pacta ſunt plurium in idem placitum conſenſus.

5. Forma etiam iuramenti ad cognitionem Eccleſiæ pertinet, an ſit illicita.

Et quamuis ſuperſtitioſæ formulæ rectè reijciantur, vt ſi quis iuret per capillum Dei: *c. ſi quis per capillum.* 22. *q.* 1. tamen & alij modi per canones admittuntur. vt ſuper reliquis ſanctorum: *c. habemus. c. ſi peccatum ibid.* ſeu coram ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento. Sic Abraham *Geneſ. c.* 24 à ſeruo ſuo iuramentum exegit per Dominum cœli & terræ, poſita manu ſub femore illius: propter promiſſionem Chriſti inde proceſſuri.

6. Reijciuntur ſuperſtitioſæ formulæ, ſed & admittuntur aliæ, quã tactis tantum Euangelijs.

Adeo vt cum ſit probatum, per canones ad reliquias ſanctorũ præſtandum iuramentum; adeoq; & peti poſſit præſtari illud ad reliquias certi ſancti: v.g. D. Antonij, aut alterius, quem experientia probauit non impunitos aliquando dimittere periuros; vti comes S. Pauli iuramentum poſtulauit à Ludouico XI. ſæpius periuro, *apud Cominæum c.* 71. præſtari ad Crucem S. Lupi Angerienſis: quod ille renuit; conſcius deſtinatæ in illum necis. ſi, inquam, aduerſarius iuramentum detulerit, ad huiuſmodi ſancti reliquias præſtandum; eâ formâ aut erit acceptandum, aut referendum; ſeu ex toto reijciendum. Iurari, inquit Vlpianus, oportet vt delatum eſt iuſiurandum. *l.* 3 *§. vlt. D. de iureiur. cæterum ſi ego detuli vt per Deum iurares, tu per caput tuum iuraſti; non erit ratum habendum iuſiurandum:* & *l.* 33. *ibid. qui per ſalutem ſuam iurat licet per Deum iurare videatur,* inquit Vlp. *d l.* 33. (& Gratianus 22 *q.* 1. 5 *ſic etiam verſ. ſed obijcitur:* vbi iuramentum Ioſeph *per ſalutem Pharaonis.* ita accipendum dicit) *attamen ſi non ita ſpecialiter iuſiurandum ei delatum eſt; iuraſſe non videtur: & ideo ex integro ſolemniter iurandum eſt.*

7. Ad reliquias certi ſancti delatum iuramentum, præſtandum aut referendum.

Quare nec rectè Senatus reiecit tanquam ſuperſtitioſum, quod ab Eccleſia (cuius ea de re eſt iudicium) non erat damnatum: aut ſaltem, reiecta delationis forma, permittendum erat deferenti alia via cauſam inſtruere.

CAPVT XV.

De aſylo.

1. Principes iuuare legibus & tueri aſylum poſſunt, non minuere priuilegium.

STatuere Iudex ſæcularis non poteſt. *Silueſt. in ſum. v. Immunitas* 3. *verſ. Sextum n.* 3. *Couarr. var. l* 2. *c.* 10. *n* 14. *& alij apud* Ceuall. *p.* 2. *q.* 5. *de cog per viol.* qui contra ſentit pro lege Hiſpana in ſimplici debitore. vti nec poteſt ſæcularis de eo cognoſcere. *Vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de immun. Eccleſ. n.* 10. *Diana p.* 6. *t.* 1. *reſ.* 30. 32. nam hæc immunitas à iure diuino fluxit. *Diana p.* 6. *t.* 1. *reſ.* 34. niſi quatenus Eccleſiam protegat: & priuilegia tueatur, nullum ergo aſyli effectum poteſt impedire: non capere, incarcerare, aut vinculis conſtringere: *c. definiuit:* 17. *q.* 4. *l. præſenti.* C *de his qui ad Eccleſ.* non ad mortem, pœnam corporalem, aut bannum damnare *c. inter alia. de immu. Eccleſ.* quamuis ad mulctam pecuniariam: *Abbas ibid. n.* 3. *ex verbis ſuper hoc tamen, quod iniquè fecit, eſt legitimè puniendus.* nec ad pœnam ſeruitutis, exilij, aut triremium. *Layman in Theol. moral lib.* 4. *t.* 9. *c.* 3. *n.* 13. *poſt. Azor & Suares.* ſed neque prohibere Iudex poteſt; ne victus aut veſtitus ad reum deferatur. *d l præſenti.* nec rebus aut bonis ſuis, quæ ſecum detulit, eum ſpoliare. *d. c. definiuit.* niſi rapta ſint, aut alteri debita. *c. de rapt.* 36. *q.* 1. vt ſæpe accidit in profugis decoctoribus; ſeu qui cedunt foro. ſed & hoc nec ſua authoritate, ſed ex Iudicis Eccleſiaſtici licentia. quippe *c.* 1. *de immu. Eccleſ. c.* 2. *eod. in* 6. prohibetur ſæcularis aliquam in Eccleſia iuriſdictionem exercere. *Vide citatos à Diana p.* 1. *t.* 1. *reſ.* 8. *p.* 6 *t.* 1. *per totum.*

2. Vt ſit per modus hic relatos.

Denique ait c. inter alia *non eſt violenter extrahendus.* quò ſpectat dolus: non verò perſuaſio per blanditias, aut promiſſiones. Iudex tamen Eccleſiaſticus iuramento Iudicis ſæcularis aliquando fidit, quod reus corporaliter non punietur; & illum tradit. *c id conſtituimus. c reum.* 17. *q.* 4. & ſingularim quoad ſeruos dominis reſtituendos. *d c inter alia. §. fin.*

A priuato extractus à Iudice incarcerari non poteſt. nam Bulla Gregorij vetat, *vel extrahere, vel incarcerare.* Sed neque extrahere indignum aſylo; ante cognitionem & licentiam Epiſcopi. quia vtrumque eadem Bulla requirit. Sed multò magis in dubio exſpectari debet deciſio Eccleſiæ. Etiamſi contrariaretur conſuetudo. *Diana p.* 5. *t.* 1. *r.* 101. *p.* 6. *t.* 1. *r.* 27. 28. 30. 31. *p.* 5. *t.* 1. *r.* 9. Quid ſi iudex non extrahat, nec incarceret, ſed intra Eccleſiam per ſatellites occidat? omnes excommunicationem incurrere non eſt dubitandum: ſed an etiam pœnas conſtitutionis Gregorianæ? aſſerit Naldus *in Annot pract ad c. immunit X. de immun Eccleſ.* quaſi in ratione prohibitionis contineatur intellectu, non extenſione.

3. A priuato extractum Iudex ſæcularis non poteſt incarcerare.

An occiſor clerici extrahi poſſit? quærit Ceuallos *de cogn per viol. p* 2. *q.* 91. & putat extrahendum, ob cleri reuerentiam. Sed Bulla Gregor. XIV. non exprimit: nec admittit argumentum, ne quidem à maiori *de qua conſtitutione plura diximus. ſupra l.* 1. *c.* 34. *In iur. pont. nou. anal. de Imm. Eccleſ. & in Conſult. can eod & de pugnant. in duell. & in Reſpon. de imm. Eccleſ. reſ.* 1. & 2. *Vide Dianam p.* 1. *t.* 1. *per tot. p* 6. *t.* 1. *per tot.* vbi latè quæ Eccleſiæ, quæ perſonæ, aſylo gaudeant. Vide etiã Declarationes S.Cong. ad calcem part. 5. *Reſol. Diana n.* 2. 3 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 40. 41. 42. Naldum *in Annot. pract. ad c id conſtitu.* 17. *q.* 4 vbi docet Epiſcopi, non alterius prælati domum, niſi Eccleſiæ coniunctam, immunitate gaudere, quia id in iure expreſſum non eſt: & quæ à iure exorbitant non ſunt extendenda.

4. Occiſor clerici.

5. Lites in templo.

Turbationem cultus diuini in Eccleſia Choppinus *de ſac. pol. l.* 3. *t.* 4. *n.* 24, ait eſſe

6. Cultus diuini turbatio vt ab vtroq; iudice coërceatur.

mixti

mixti fori: eoque ſenſu, vt vindicari non poſſit ab Eccleſiaſtico in laico. ſed proculdubio eſt id contra ſacros canones. *c. decet. de Immun. Eccl. in 6.* qui etiam attactum rerum ſacrarum, vt ſacrilegum, in reo laico perſequuntur. *c. cum ſit X. de foro compet. Diana p. 4. t. 1. reſ. 67.* cultum diuinum vindicat lex denunciamus. *C. de his qui ad Eccleſ. confug.* etiam ſeditiones ibi factas vltimo ſupplicio. Concilium Baſil. *tit. de his, qui tempore officij diuini vagantur per Eccleſiam. §. prohibeantur. Trid. ſeſſ. 22. decreto de obſeru. in celebrat. miſ. c. dilectus 55. X. de app* & ipſa etiam loci ratio tribuit in peccantes in loco iuriſdictionem, cùm ibi laici vllam nequeant exercere. *c. 1. X de immun. Eccleſ.* & in re præſenti oporteat ſæpius prouidere. cùm & priuato intra ſuos parietes liceat vim cohibere. qui negant hîc in laicos Eccleſiæ iuriſdictionem, quomodo rectè dicent Chriſtum trementes, & vendentes è templo eiecisse? cùm *regnum eius non eſſet de hoc mundo*; ſed ſpirituali iuriſdictione competenter procederet?

CAPVT XVI.

De ſtatuto ſuper ædificandis Eccleſijs.

I. Iudex ſæcularis non poteſt de Eccleſijs ſtatuere niſi tanquam canonum executor.

POſtquam data eſt pax Eccleſiæ Chriſtianæ, publicata eſt facultas ædificandi Eccleſias. *c. futurum. 12. q. 1. vt diximus lib. 1. c. 35.* earum ergò ædificationem ex cauſa permittere, aut prohibere ad Eccleſiam pertinet. *c. quicumque. c. plures. 16. q. 1.* neque hoc tolli priuilegium poteſt. *l. priuilegia. C. de ſacroſanct. Eccleſ. c. nouerit. X. de ſent. excom. plura ſunt apud Dianam p. 1. t. 2. reſ. 61.* non ergo poſſunt Poteſtates ſæculares Eccleſiarum ædificationem impedire, ſeu prohibere ſtatuto. Vt amplè, & cum ſtomacho Tuſcus *verb. libertas Eccleſ. concl. 342. n. 75. & multis ſeqq.* vbi & idem ait de ſtatuto vetante, ne quis Eccleſijs quid donet, aut leget. *contra l. 1. l. general. l. fin. C. de ſacroſ. Eccleſ.* ſi tamen edicta Principum profiterentur, ſe tantum iuuare executionem conſtitutionum Apoſtolicarum, ſuper nouis Eccleſijs, monaſterijs, collegijs non ædificandis, neque illarum terminos excederent; interpretatio eſſet præſtiti brachij tantum auxiliaris. *diximus vbi ſupra,* adeoque ceſſaret lex auxiliaris, vbi ſuccederet Eccleſiæ permiſſio.

CAPVT XVII.

De ſtatuto ſuper Eccleſiarum fabricis, ac rebus.

I. Non ſtatuit ſæcularis, niſi canones exequendo.

L*Aicis nulla de Eccleſiaſticis facultatibus*, inquit *c. bene d. 96. aliquid diſponendi legitur attributa facultas.* Et iterum; *non placuit Laicos ſtatuendi in Eccleſia aliquam habere poteſtatem: quos obſequendi manet neceſſitas; non authoritas imperandi.* Et *ſub finem eiuſmodi ſcripturam ſeu ſtatutum nullius eſſe momenti, & in irritum deducendam, quamuis aliqua poſſet ratione ſubſiſtere; ne in exemplum*, inquit, *remaneret & præſumendi quibuſlibet Laicis, quamuis religioſis, vel potentibus in quacumque ciuitate, quolibet modo aliquid decernere de Eccleſiaſticis facultatibus, quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſſa docetur. c. Eccleſia S. Mariæ X de conſt.* Iuſtinianus etiam in *Nouell. 123. ſi Eccleſiaſtica cauſa eſt*, inquit, *nullam communionem habeant Iudices circa talem examinationem, ſed ſanctiſſimus Epiſcopus ſecundùm ſacras regulas cauſæ finem imponat.* Sic & Martianus Imperator in Concilio Calchedonenſi intereſſe ſe dixit ad fidem confirmandam; non ad potentiam oſtendendam. in eademque Synodo, dum diuiſa prouincia per Martianum, quæreretur, an & Epiſcopatuum mutatio eam conſequi deberet; *dicat*, inquiunt Iudices à Synodo deputati, *S. Synodus, vtrum eis placeat ex regulis patrum huius cauſæ quæſtionem examinari; an ex ſacris pragmaticis, de quibus ea, quæ ſacro apici viſa ſunt, iam omnibus aperta fecimus: S. Synodus dixit, contra canones nihil pragmaticum valebit. regulæ Patrum teneant.* Plura habet in eam rem Gratianus *tot. illa diſt. 96.* & multis proſequitur Dialogus Richardi Brunæi *n. 147.* & nos in *c. 19 infr. l. 2.* diximus. ita & de Eccleſiarum bonis, fabricis, regimine, diuerſæ inualuerunt conſuetudines, & ex edicto Principum noſtrorum 30. *Aug.* 1608. nonnihil mixta eſt gubernatio: dum, quid ſtatuendum erit, communiter deliberari, decernique edicto viſum eſt. *art. 25. & ſeqq.*

CAPVT XVIII.

De ſtatuto ſuper exequijs, mortuarijs &c.

I. Non ſtatuit ſæcularis, niſi quoad pompam, & ſimilia ſæcularia.

DE exequijs, mortuarijs, & his quæ ad funera pertinent, non licet ſtatuere ſæcularibus, niſi quoad pompam ſeu cauſam ſæcularem: vt ante plures annos graſſante hic contagio ſtatuit magiſtratus, ne liceret in domibus mortuarijs conductitios pannos lugubres ſuſpendere: ne malum tunc ſerpens per eos diſſeminaretur. Vide Ceuallos *de cogn. per viol. p. 2. q. 94. diximus lib. 1. c. 36. de iure ſepulchror. Vide ſupr. l. 2. c. 13.*

CAPVT XIX.

De œconomia, curáue pauperum.

I. Ab initio chriſtianæ Eccleſiæ ad Eccleſiaſticos ſpectauit.

SPectare hanc ad Eccleſiam negare nemo poteſt, qui acta Apoſtolorum, veterumque Conciliorum canones legerit. vt rectè Laurentius à Villauicentio in *Oeconomia ſac.*

per ſæculorum ſeriem deducit. agnouit etiam Iuſtinianus:qui *in Cod.tit.de Epiſc.& cler.*orpbanotrophos, alioſque id genus curatores pauperum Epiſcopis, & clericis annectit. iuuerunt multi Chriſtiani Principes conſtitutioni-

2. Principes iuuare Eccleſiæ decreta vt poſſint.

bus,ac muneribus: xenodochijs,hoſpitalibus, alijſque pijs locis fundatis: diſcriminarunt à validis mendicantibus:illos coërceri;hos iuuari voluerunt.etiam Principes noſtri,ſed imprimis Carolus V.*diximus in Not iur Belg.tit de Epiſc. & cler.tit.de Mendicantibus validis. in Indice lib.1.c.*10. *In Iur pont.nou.anal. de religioſ.dom.in Conſult. can. eod.tit. conſult.* 2. ad eam curam hìc per fundatorum voluntatem, illic per conſuetudinem, alibi aliter venerunt ſæculares.præſertim cùm, quod initio delegati miniſterij fuit, degenerauit in ſpeciem iuris. ac imprimis dum laicis curatoribus quod committere pro tempore viſum erat, ſæcularis magiſtratus perpetuum fecit. Conſuetudinibus quidem, & priuilegijs

3. Vt conſuetudines inualuerint.

derogat Concilium *Trid.ſ.22.c.*8. & 9.ſed ijs, quæ excludant Ordinarium, non omnibus, quæ compatiuntur. *d. c. 9. in fin.* Tam difficilis autem nunc eſt temporum ratio, vt reduci omnia ad veterum canonum normam vouere quis,non ſperare poſſit.neque tam rigidè quędam accipienda ſint, quam idem paſſim Villauicentius argumentatur. præſertim cùm non tangitur ſacra pauperum pecunia: eleëmoſynis viuentium, teſtamentis mortuorum iam olim corrogata. quamuis enim Apoſtoli, & Apoſtolici ſucceſſores ſanctam pauperum curam geſſerint; non tamen impediuerunt,ne vel priuati pauperum in vico iacentem colligerent, vel Magiſtratus colligi curaret; & impendia faceret; ille de ære priuato; hìc de publico: in quod ille dominio, hìc officio arbitrium exerceret.

4. Po eſt magiſtratus de pecunia populi ſtatuere, & ſubſidio pauperibus ferendo.

Quæritur ergo an Magiſtratibus ſæcularibus liceat de œconomia pauperum ſtatuere? & dicendum eſt iure priuato quemque rei ſuæ arbitrium habere: Magiſtratum etiam de publica populi pecunia pro ratione ſtatuere. adeoq; vt aliàs reipublicę neceſſitates,ita & pauperum curare poſſe:non impedire Eccleſiam, quo minus functionem,authoritatemque habeat; quam habuerunt Apoſtoli & Apoſtolici ſucceſſores: quo minus,vt Apoſtoli diſpone-

5. Non authoritatem Eccleſiæ auferre circa oblationes fidelium in vſum pauperum.

bant de precijs bonorum, quæ ad pedes eorũ deferebantur,àc deinde de rebus Eccleſiæ oblatis; ita etiamnum in Apoſtolorum ſucceſſoribus, vt Euangelij doctrina, ita authoritas, & functio perſeueret. cæterum quod mores hodie circa hanc rem non parum detulerint ſæculari Magiſtratui, vt diximus; præſertim cum deficientibus eleëmoſynis ab Eccleſia collectis,aut à pijs fidelibus olim relictis ipſi populi,pagi, vrbeſq; ſuos pauperes alere teneantur; ne fame pereant: dum nec hodie obſeruatur c.mos *eſt.12.q.*2.vt pauperes quartam habeant in omnibus Eccleſiæ oblatis; &, vt olim *in Act.*

6. Sed vt clerus pauperibus quartam non tribuit,ita

*Apoſtolorum c.*4. diuidatur ſingulis, prout cuiq; opus eſt; euenit ferè paſſim, vt Magiſtratus ſæculares œconomiam etiam pauperum vſurpariot;de eaque ſtatuerint.atque id ipſum Carol. V.edicto 7.*oct.*1531.quo multa amplè de pauperum cura conſtituit,etiam lucurum Magiſtratibus permiſerit,vt de eadem pro temporum oportunitate ſtatuere poſſent: non quidem ſimpliciter;ſed conformiter ad ſuum edictum. Qua occaſione accepta Magiſtratus Brugenſis plures omnino articulos conceperat; quos idẽ Villauicentius ſingulos diſcutit; & plures etiam edicto conformes acerbius merito;quoſdam iure optimo perſtringit.facile enim non tantum in ſacros canones, ſed & diuina decreta impingunt, qui nimia ſuæ authoritatis philautia antiquitatem contemnunt;

ſæculares his relictorum curam vſurparunt.

recte olim conſtituta innouant,atq; euertunt, atque iterum Albertus *edicto ad Synodum Mechlinienſem dato vlt aug.*1608.*ar* 23.*& ſeqq.* rogatus multa decreuit:atq; inprimis vt iuxta Conciliũ Trid.Ordinarij locorum,ab eiſue deputati,ratiocinijs annuis piarum cauſarũ interuenirent.

7. Principes Epiſcopos non excludi etiam à rationibus exigendis voluerunt.

Iam olim quidem in II. Synodo *Turonenſi. can.* 5. conſtitutum fuit, vt vnaquæque ciuitas ſuos pauperes, & egenos incolas, alimentis congruentibus paſceret; ſecundùm vires: vt tam vicini presbyteri, quàm ciues ſuum pauperem fouerent: quo fieret vt ipſi pauperes per ciuitates alienas non fatigarentur: nec tamen per hanc,aliaſue cauſas fuit impedita olim Eccleſia,quo minus & pauperũ curam, qui in ea præſunt,gererent, de eademq; decernerent.

8. Canones ſingulas vrbes ſuos pauperes alere iubent, imitantur edicta.

Sed neq; idem Concilium mox peregrinos damnauit, eiecitue.quibus & pientiſſimi maiores noſtri hic in ſingulis penè vrbibus xenodochia ſtruxerunt, dotaruntque. iuxta illud *Deuter.*14.*peregrino qui intra portas tuas eſt, da vt comedat.Et Exod.*22. *aduenam non contriſtabis, nec affliges eum: aduena enim & ipſi fuiſtis in terra Ægypti.* Quæritur ergo an de his ſæculari Magiſtratui ſtatuere liceat, ne mendicent; ne in xenodochijs niſi vnam noctem excipiantur,& ſimilia? negat Villauicent. *ad art.* 8. & ſanè rectius Magiſtratus.antequam ſtatueret, cum Ordinario communicaret. nam Eccleſiæ eſt decernere ex interpretatione ſacrarum literarum,quid ſtatuere liceat.

9. Vt tamen peregrini non excludantur.

10. An ſæcularis ſtatuere poſſit; ne hi mendicent?

Mendicantes religioſi, vt citra controuerſiam fori priuilegio gaudent, ſi tamen excedunt in mendicatione, eaq; ad quæſtorum vitium accedat vt emendanda ſit diximus *in Reſp. de priu.* r. 2. nihil autem ſæcularis Iudex in eos ſtatuere poteſt;vel non ritè collectas eleëmoſynas excutere: cui canones nihil ſimile commiſerunt. minus vt prohibere poſſit, ne iuxta inſtitutum ſuum mendicent. cuius nec interpretatio,nec exceſſuum vindicta ei eſt tributa. quin & Laurentius à Villauicentio *in d. œconomia ſacra pauperum ad fin. in deliberatione ad articulos Brugenſes* latè contendit d. art. 1. *& ſeqq.* laicis non licere,vel alijs quidem Chriſti pauperibus mendicationem interdicere, *& ad d art.* 8.

11. Quid de Ordinibus Mendicantibus?

Iterum de ſcholis dominicalibus,templis,catechiſmo per pauperes frequentandis; pœnitentia & communione annua ſtatuere,procul-dubio ſolius eſt Eccleſiæ. ſed ſtatuta ab ea iuuando,poteſt & Magiſtratus ſæcularis pauperum œconomiæ dirigendæ ſe inſerere.

12. De bonis moribus,& officijs pauperum ſtatuere Eccleſia,& magiſtratus iuuare.

De

13. Innumeratio relictorum in vſus pauperum reſeruata Papæ.

13. De prouentibus pro pauperibus relictis, aliter quàm relicti ſunt, v. g. vt ſpecialibus oneribus deductis in burſam communem pauperum referatur reſiduum, ſtatuere, regulariter ſolius eſt S. Pontificis. *clem. quia contingit. de relig domib. c. vlt.* 12. *q.* 2. *c. admonere.* 16. *q.* 1. Ordinarijs tamen quædam ſpecialiter permiſſa ſunt. & nuncupatim in rebus exilibus, quæque ſumptum aut moram non ferant, aut vbi conſuetudo plus authoritatis ſeruauit.

CAPVT XX.

De Vniuerſitatibus ſtudiorum.

1. Corpus eſt magis Eccleſiaſticum, quam laicum ſi pontificia & Principali authoritate ſit erectum.

1. LAtè quærit Charondas *lib. 6. reſp.* 195. an Vniuerſitas Pariſienſis corpus ſit Eccleſiaſticum, an laicum? magis pontificijs, an regijs priuilegijs ſubſiſtat. *Vide etiam Choppin. de ſac. pol. l.* 1. *t.* 5. *num.* 10. *& ſeqq.* Vniuerſitas noſtra Louanienſis, ad Ducis Brabantiæ inſtantiam à Pontifice eſt erecta, ac multis priuilegijs donata; & ea quidem lege erecta, vt Dux ſuam omnem iuriſdictionem in eos remitteret, qui illius nomine cenſerentur. quamuis multis ſimiliter priuilegijs à Duce illo, ſucceſſoribuſque ſit aucta: & tamen Albertus Archidux per Commiſſarios ſuos viſitari illam, & circa multa reformari iuſſit. Rex etiam ante paucos annos ad eiuſdem Vniuerſitatis inſtantiam, extra illam ſeu Duacenſem, vetuit in his ditionibus doceri publicè philoſophiam. Societas IESV an. 1595. à Curia Regia Bruxellenſi obtinuerat, vt ei in ſuis ſcholis Louanij Logicam ac phyſicam docere liceret: ſed cùm Vniuerſitas apud Clementem VIII. queſta eſſet id aduerſari Apoſtolicis priuilegijs illi conceſſis; Clemens inhibuit, donec maturius deliberatum foret. in quo diplomate vſus eſt Clemens his verbis; *donec Nos, ad quos huiuſmodi iudicium ſpectat, &c.* In eandemque ſententiam literas dedit ad Albertum tunc Cardinalem, & Belgicæ gubernatorem; obtinuitque hactenus inhibitio. Sed ſi generalius quæratur an de negocijs Vniuerſitatis ſtudiorumque (nam de priuilegijs Apoſtolicis Sedis Apoſtolicæ ſolius eſt cognoſcere *c. cum veniſſent. X. de iudic.*) ſtatuere ſit Pontificis, an

2. Mixtam habet cognitionem, vt ab vtraque authoritate ſurrexit; & quæque ſuas conceſſiones interpretatur.

2. Regis? dicendum erit, mixti eſſe fori: adeoque qualia erunt negocia, talem fore cognitionem. Vniuerſitas ſtudiorum generalium, ſub quibus ſit & Theologiæ & canonum profeſſio, magis ad Eccleſiam ſpectare videtur, quam ſæculum. vt magis dignum trahat ad ſe minus dignum. *diximus in Conſult. can. de magiſt. conſ.* 1. ſic & Honor. III. *in c. ſuper.* 28. X. *de priu.* vetuit Pariſijs, aut vicinis locis leges ciuiles doceri, quamuis ſæcularis ferè rationis hoc

3. Aliàs pars magis digna in indiuiduis trahit minus dignam.

3. ſtudium videatur; ſed cauſam addit, vt diligentius canonum ſtudio inſiſtatur: quæ eccleſiaſtica eſt: quodque leges tum illæ in Francia non obſeruarentur. Concilium *Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 2. ſignificat curam Vniuerſitatum non eſſe determinatam, ſed & de illis vt ſtatuit, Eccleſiaſticam.

CAPVT XXI.

In Epiſcoporum & prælatorum deſignatione.

1. De Regis interuentione in Anglia.

1. VAriatum admodum olim fuiſſe enarrat Azor. *Inſt. mor. p.* 2. *l.* 3. *c.* 17. *q.* 3. *& nos aliquid diximus in Iur. pont. nou. anal. de elect. & ſupr. l.* 1. *c.* 37. In Anglia conſuetudo inueſtiturarum & antiqua fuit, & præfractè defenſa. teſtis luculentiſſimus eſt Eadmerus *in hiſtoria ſui ſæculi ſiue anni ſalutis* 1066. *vſque* 1122. *impreſſa Londini* 1623. *ex quo*, inquit, *Guilielmus Normanniæ Comes terram illam* (Angliam) *debellando ſibi ſubegit; nemo in ea Epiſcopus vel Abbas ante Anſelmum* (de quo maior pars hiſtoriæ agit) *factus*

2. Vt homo regius ſit?

2. *eſt, qui non primo fuit homo Regis, ac de manu illius Epiſcopatus vel abbatiæ inueſtituram, per dationem virgæ paſtoralis, ſuſcepit.* quem morem conatus eſt Anſelmus abolere; eoque in exilium eiectus; & interueniente S. Pontifice reſtitutus. ad quem Eadmerum Ioannes Seldenus notas ſcripſit, & ſpicilegium. & ſingulatim ad locum quem mox citauimus, vbi plures in eandem rem authores citat: qui meminerint huiuſmodi inueſtiturarum per annulum & baculum, adde Ragueau *Indice des droicts royaux, in v. Regale & V. par rain, & par baſton*, id eſt per an-

3. Inueſtitura.

3. nulum, & baculum. Seldenus *ring* Anglicum facit: vt *reing* Germanicum, nam Germani Saxones eam vocem in Angliam detulerunt, ergo inueſtitura, ceſſio, ſeu traditio erat. quippe annulus, virga, ferula, ſigna erant ceſſionis, traditionis, inueſtituræ: vt & vexillum, ſcipio, haſta, contus, cultellus. gladius. eſt conſuetudo. Curiæ vt regna per gladium; prouinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur. *Otho Friſingenſis Epiſcopus, lib.* 2. *& de geſtis Friderici I. c.* 5. Ragueau. vbi plura de an-

4. Signa.

4. nulo, tam ex hiſtorijs, quam iure ciuili, & canonico: & nuncupatim de inueſtitura Archidiaconi per annulum, *c.* 12. *X. de ſent. & re iud.* in c. 3. X. *de his quæ fiunt à maiori part.* in ſignum inueſtituræ annulus aureus deſtinatus eſt: in c. 4. *de conceſſ. preb.* Pontifex quendam per annulum inueſtiuit: in c. 46. X. *de appel.* donum & inueſtitura coniungitur.: deſponſatio fit per annulum in c. 10. *X. de ſent. & re iud. c. noſtrates. c. fœmina.* 30. *quæſt.* 5. *c. vlt.* X. *de deſponſ. impub.*

5. In beneficijs vt contra canones.

5. Inueſtituram dignitatum Eccleſiaſticarum à manu laica porrectam ſacris canonibus aduerſari conſtat. *ex can.* 29. *canonum Apoſtol Nicenæ Synodi can.* 3. *& alijs apud Gratianum diſt.* 63. *Romana ſub Greg. VII. can.* 5. *Anthioc. can.* 23. *c. ſi quis clericus.* 16. *quæſt.* 7. in Eccleſijs quidem à Regibus dotatis ſeu fundatis, vt ius aliquod ſit præſentationis, non eſt ſupra rationem: vt

confirmat is vſus rerum temporalium olim à
Principibus profectarum memoriam: quam-
quam tranſierint in dominium Eccleſiæ, poſ-
ſeſſionemque: vt tamen; quaſi in recognitio-
nem inueſtitura detur vt antiquitus conſue-
uit, eſt tolerabile; præſertim in feudis, alijſque
bonis nexum adhue aliquem aut reſpectum
6. habentibus. dummodo meminerint Principes
nihil Eccleſiaſticum, ſeu ſpirituale à ſe poſſe
proficiſci: eoque non ſpectare illas notas; ſed
ad poſſeſſionem facti tantum, recognitionem-
que temporalem. vt edixit Bonifacius apud
Eponem Boetium *de regal. n. 22. collatio bene-
ficiorum ſpiritualis eſt; ſecus credentes hæreticos repu-
tamus.* quare quamuis Vrbanus inueſtituras,
7. & hominia in Anglis improbauerat; Paſcha-
lis II. tamen hominia tolerauit. vt illius literas
idem Eadmerus refert: ac denique conuentio-
nem inter Regem, & Anſelmum Archiepiſco-
pum Cantuarienſe; vt *impoſterũ numquam per da-
tionem baculi paſtoralis vel annuli,* inquit, *quiſquam
Epiſcopatu, vel abbatia per Regem, vel quamlibet lai-
cam manum inueſtiretur in Anglia: concedente quoque
Anſelmo, vt nullus in prælationem electus pro hominio,
quod Regi faceret, conſecratione ſuſcepti honoris priua-
retur. quibus ita diſpoſitis pæne omnibus Eccleſijs An-
gliæ, quæ ſuis erant paſtoribus diu viduatæ per conſili-
um Anſelmi, ac procerum regni, ſine omni virga paſto-
ralis, aut annuli inueſtitura, patres à Rege ſunt inſti-
tuti.* ſeu potius, vt hodie loquimur, nomina-
8. ti, ſeu præſentati. cuiuſmodi nominandi pri-
uilegium Regibus Hiſpaniæ, Franciæque, ac
Belgij Principibus à S. Pontificibus eſt hodie
conceſſum. In Germania per Concordata
iſtius nationis electiones canonicæ retentæ
ſunt; iuxta intentionem Concilij Baſilienſis.
pro cuius decretis & in Francia magna con-
tentione edita, defenſaque eſt Pragmatica ſan-
ctio. ſed poſtquam Franciſcus I. à Leone X.
nominationem Prælatorum ſibi obtinuit, ze-
lus canonum & libertatis Eccleſiæ Gallicanæ,
adeo ſemper proclamatus, ea in re, alijſque
pluribus per Concordata conceſſis, deter-
buit.

V t nihil ſpirituale à Principibus proficiſcatur, ſed poſſeſſionis memoria.

Hominia tolerata.

Nominatio ſeu præſentatio

9. Igitur citra huiuſmodi priuilegium perpe-
ram ſit electio per abuſum poteſtatis ſæcula-
ris. *c. quiſquis. X. de elect.*

Citra priuilegium non poteſt Princeps ſe immiſcere.

Sed neque Principes propriè collationes
non electiuorum beneficiorum habent: niſi
10. Reges aliqui fortè, & ſublimes Principes. *dixi-
mus in Conſult. can. de præbend. c. 4.* vtpotè ſpi-
ritualium incapaces. adeo vt nec acquirere
poſſe per præſcriptionem collationes benefi-
ciorum, contendant citati à Diana *p. 3. t. 1.
r. 65.* ſed dicendum potius foret, ſi non in-
teruenit Eccleſiaſtica aliqua authoritas, non
propriè eſſe beneficia quæ ſic confirmantur;
ſed legata pia: ſi interuenit; impropriè dici
collationes: interuentum autem Eccleſiaſticæ
ſeu admiſſionis, ſeu inſtitutionis, aut quomo-
documque nominetur, pro ſpirituali titulo
11. eſſe: *diximus d. conſ. 4.* alia vocabula à Princi-
pibus vſurpata reſolui in effectum præſenta-
tionis: Longæuum autem & pacificum vſum
in Epiſcopis deſignandis, vt Principes inter-

Nec id præſcribere.

Longæuus vſus ſupremorum Principum

ueniant, ſi non priuilegium, ſaltem redolere
poſſe aliquid ex veteris Eccleſiæ vſu, vt popu-
lus interueniret; qui Principi, & in Principem
lege regia ius omne tranſtulerit. Huc etiam
pertinet, ne Principes citra priuilegium con-
ſtituere poſſint, ne exteri beneficia obtineant,
*Diana p. 3. t. 1. r. 26. Azor. Inſt. mor. p. 1. l. 5. c.
12. q. 9.* Item ne quis poſſeſſionem beneficij 12.
apprehendat, ſine literis ſeu permiſſu Princi-
pis. eſt illud ſiquidem contra libertatem Ec-
cleſiæ. *Diana p. 1. t. 2. r. 62.* habet enim Ec-
cleſia poteſtatem independentem mittendi
clericos in beneficiorum poſſeſſionem, *Azor.
Inſt. mor. p. 1. l. 5. c. 13. q. 6.*

an ex Populi olim iure aliquid redoleat?

An conſtituant ne exteri promoueantur, ne poſſeſſionem ineant ſine Placito Principum?

CAPVT XXII.

De iudicio poſſeſſorio beneficiorum.

IVre merito illud tanquam cauſam ſpiritua-
lem habens, ſpectat ad Iudicem Eccleſia- 1.
ſticum dumtaxat *Vide Azor. Inſt. mor. p. 1. l. 5.
c. 14. Dianam p. 1. t. 2. reſ. 66. p. 5. t. 1. reſ. 23.*
etſi latè in contrarium diſſerteт Ceuallos. *de
cog. per viol. p. 2. q. 65. diximus alibi.*

Iure laicis non competit quod vſurpant,

CAPVT XXXIII.

De iure patronatus.

SPirituale illud etſi propriè non ſit annex- 1.
um tamen ſpiritualitati ita eſſe, vt illius
cognitio ſpectet ad Eccleſiam diximus *l. 1. c.*
38. ſtatuere ergo, & ius dicere ſuper eo, eſt
Eccleſiæ. ideoque, neque ſi crimen commi-
ſerit patronus, quod iure aut moribus confiſ-
cationem irroget, non poterit Iudex illud
principaliter confiſcare; ſed implicitè tantum
per vniuerſitatem honorum; aut ſaltem ita,
*omnia bona cum patronatu, vel caſtrum cum iure pa-
tronatus.* quaſi tunc expreſſio tantum fiat, vt
iure ineſt. *Vide Sanches in decalogum l. 2. c. 19. n.
12.* Vide de regio patronatu *infr. l. 2. c. 84.*

De eo ſtatuit ſolus Eccleſiaſticus, niſi fortè per conſequentiam.

CAPVT XXIV.

De nominationibus academicis.

SVnt inſtar iuris patronatus ex priuilegio
conceſſi, ſeu vim præſentationis habent, 1.
ac ſpiritualem cauſam; quatenus à Pontifice
proficiſcuntur, & in caſum recuſationis ſeu
dilationis *mandatum* pontificium continent *de
prouidendo.* eoque nominationum cognitio ad
ſæculares iure ſpectare non poteſt.

Cauſam ſpiritualem vtpote beneficialem habent, ſtatuere ergo ſolus Eccl. poteſt,

CAPVT

CAPVT XXV.

De Bullis & literis Pontificijs examinandis.

1. Legatorum literas non authoritatiuè poſſunt inſpicere Principes.

LEgatos Pontificios ſuæ legationis literas exhibere, vt conſtet eſſe tales, non vt facultates debeant examinari, niſi reuerenter, non authoritatiuè, ait Azor. *Inſt. mor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 14.

2. Literæ Pontificiæ non ab eis, ſed Eccleſiaſticis ſuſpendi, examinari.

Idem *ibid. q.* 3. de literis Pontificijs per regia tribunalia ſuſpendendis, negatiuè aduerſus Couarr. & leges Hiſpanicas ſentit. permittit tantum de ſubreptione impugnari: authoritate non regia, ſed Eccleſiaſtica ſuſpendi: Bullam cœnæ, ſupplicationem admittere; ſed eam quæ habeat proſecutionem: non quæ dieis tantum cauſa fiat. eoque Caroli V. in Hiſpania legem in re ſpirituali non poſſe eſſe iuſtam.

3. Ah ſubreptitiæ aut falſæ.

Quare & idem Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 14. *q.* 4. non licere tradit ſæcularibus cognoſcere, an literæ beneficiales falſæ ſint, an ſubreptiuiæ. facit *c. in memoriam. d.* 19. ſpectant enim ad rem ſpiritualem: atque hæc ad iudicium Eccleſiæ: niſi eiuſmodi cognitio per priuilegium Regi ſit conceſſa. vt in Francia non erat tempore Caroli Magni *d. c. in memor.* ſed per Leonem X. Concordatorum obſeruatio. de ceteris eſt quæſtio facti. præſcriptione aut conſuetudine laici ſpiritualium incapaces acquirere ius non poſſunt.

4. Ad Epiſcopos hæc pertinent, & aduerſus hæreſes imprimis inuigilare.

Pertinent ergo hæc omnia ad ſpirituales Iudices. quemadmodum etiam multo magis cognoſcere an conſtitutio aliqua, Bulla, ſeu decretalis pontificia ſit recipienda; ſeu S. Pontificem conſulere. *c. paſtoralis. X. de fide inſtrum.* præſertim ſi ad materiam fidei ſpectet. quippe non tantum contra damnatas hæreſes inſurgere; ſed & ad periculoſam doctrinam attendere Epiſcoporum officium eſt: & ſpeculari, ac vigilare ſuper gregem ſuum. Sic D. Paulus præſcius quod poſt diſceſſionem ſuam exſurgerent viri loquentes peruerſa, vt abducerent diſcipulos poſt ſe; *attendite*, inquit, *vobis & vniuerſo gregi; in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei*: adeoque ex commiſſo regimine vigilare, & attendere debent Epiſcopi, ne quid gregi nocere poſſit. ideoque & Concilium Trid. Decreto *de editione librorum* contrauenientes, & ſcripturam in ſenſum ab Eccleſia alienum interpretantes, declarari per Ordinarios; & pœnis puniri vult: & paulo antè agit de publicis lectionibus, diſputationibus, & prædicationibus, & expoſitionibus. & *ſeſſ.* 5. *c.* 2. §. *ſi vero* iubet per eos impediri errores, & ſcandala non tantum; ſed &, ſi hæreſes prædicentur, ſecundùm iuris diſpoſitionem procedi, etiam aduerſus quomodolibet exemptos.

5. Ad prædicationes, diſputationes, expoſitiones, lectiones peruerſas attendere.

Quemadmodum & *in c. excommunicamus.* 13. §. *adijcimus.* & §. *fin. de hæret.* ſub grauibus pœnis mandatur Ordinarijs, vt aduerſus hæreſum pericula diligenter inuigilent. & quo promptius remedium adhibere poſſint, in quæſtione fidei reijcitur omnis exemptio. *d.* §. *ſi vero. c. vt officium.* §. *denique. de hæret. in* 6. quod & duabus conſtitutionibus Clementis VII. *incip. ſicut.* & Pij IV. *incip. paſtoris æterni, quæ referuntur in p.* 4. *Directorij Inquiſitorum Eymerici & Pegnæ* ſtatutum eſt. atque etiam permittat illa ad capturam procedi eorum, qui prædicant populo, vel publicè diſputant erroneas concluſiones.

6. (In periculis hæreſeos ceſſat omnis exemptio.)

7. Prouidere per capturas.

8. Sicut Inquiſitores.

Et quamquam d. c. vt officium loquatur in Inquiſitoribus; tamen eadem obtinent in Epiſcopis. *arg. c. per hæc.* §. *fin. de hæret. in* 6. quemadmodum idem Pegna *ad quæſt.* 56. *p.* 3. *Directorij Eymerici* tradit Epiſcopis ea omnia competere, quæ Inquiſitoribus fauore fidei ſunt conceſſa. & *in* 2 *p. c. ad abolendam. n.* 3. *p.* 3. *ad quæſt.* 74.

De examinandis Pontificijs diplomatibus cùm nuper latè ſcripſiſſet Salgado, eum amplè refutauit Diana, tractatu quem breui à prælo expectamus. Interim fruimur illis quæ dedit *p.* 5. *t.* 2. *reſ.* 12. & *nos ſupra tetigimus. l.* 1. *c.* 63.

CAPVT XXVI.

De ſtatuto ne ad Papam appelletur, aut recurſus fiat.

1. Vt ad hæreſim vergat huiuſmodi inhibitio.

IN cauſa ſua quam proximè huiuſmodi ſtatuta lædunt primatum Romanum, qui eſt de fide. extant antiquiſſimi canones à Gratiano relati. 2. *q.* 6. *can.* 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 36. qui eſt c. 7. Concilij Sardicenſis oecumenici, quodque ex primis fuit. *Vide Marth. de iur. p.* 4. *c.* 56. vnde ad hæreſim vergit eiuſmodi inhibitio. In Concilio quidem Carthaginenſi VI. cui D. Auguſtinus interfuit, de appellatione ad Romanum Pontificem fuit agitatum; non tamen illa reprobata; ſed modus, de quo ibi erant querelæ. *Vt optimè Layman moral. Theol. l.* 1. *t.* 9. *c.* 7. §. 2. *d.* 6. Quare ipſa quidem appellatio, vt reſpicit ſupremam Sedis Rom. poteſtatem, ab illa inſeparabilis eſt, nec priuilegio aut conſuetudine aliud obtineri poteſt. *Paſqual. quæſt. mor. can. q.* 7. vt neque, ne Papæ quis ſubdatur: *idem q.* 8. ſed modus haberi poteſt. vt ſupremus Regum tribunalibus, & olim præfectis prætorio erat conceſſum, ne ab eis appellaretur. quod ipſum à Papa tributum dicitur ſupremo tribunali Inquiſitionis Hiſpanicæ. *Paſqual. q.* 11. quomodo & à Leone X. Belgis conceſſum, vt extra patriam trahi non poſſint: ſed in prima inſtantia; vt ſonat Bulla, & memorat Paſqualig. *q.* 9. & Brabantis, ne quomodocumque extra Brabantiam. Bulla vt vocant aurea: ſed ea ab Imperatoria poteſtate data,

non

non ſpectat Pontificiam: & quatenus compellat Epiſcopos, reſpieit illos vt Jmperij Principes; non quà Epiſcopos. *Paſqual ibid. q.* 10. atque hodie Ordinarijs prima inſtantia generaliter reſeruatur à Concilio Trid. *ſ.* 24. *c.* 20.

2. Quid ſi non ea excludendam Papæ authoritatem, ſed vt deleget in partibus?

Ideoque ſi non tam appellatio ipſa, & recurſus inhibeatur, quàm proſecutio in Aula Romana; ſed mandetur vt appellans, vel recurrens impetret delegatum, qui cognoſcat in partibus; etſi aduerſentur iam dicti canones, & Bulla *cœnæ* §. 13. *& ſeqq.* tamen quia non tam appellationi impedimentum ponitur; quam modus proſecutionis præſcriuitur; non peruenit ad ſummum mali. nam & ferè Gallis id conceſſum eſt per Concordara: & alij nonnulli ad imitationem vſurpant. & praxis apud nos inualuit, vt in literis Placin regij ſuper diplomaribus beneficiarijs inſeratur clauſula, vt ſi deſuper lis oriatur, ea in poſſeſſorio tractetur coram Concilio Regio; in petitorio coram Ordinario: ſi appelletur autem, impetrentur exinde Judices, qui in partibus cognoſcant. quæ praxis ad alias materias aliquando traducitur, & bonorum apprehenſione ad eam coguntur appellantes ſubditi: exterl autem, qui nec bona hîc habent, nec iſtâ viâ cogi poſſunt, Romam cauſam trahere per priuilegia non impediuntur; ſed, ſi executione hîc, & brachio ſæculari opus erit; non facilè iuuabuntur. An qui praxim huiuſmodi ſine priuilegio exercent; citationes Romanas in ſecunda aut vlteriori inſtantia, & multò magis qui ſententias partibus auditis Romæ latas, impediunt; imo arbitrariam punitionem exequentibus, quamuis per cenſuras Romæ publicandas, comminantur; ad prohibitiuos canones, & Bullam Cœnæ ſpectent, ex illorum mente facile colligi poteſt. Rectius Synodus Hiſpana decreuit ante aliquot annos; rogandum eſſe Pontificem; vt Iudices in partibus delegentur: ne Romam peregrinari oporteat. quod vt diximus Franci multò plenius obtinuerunt per Concordata cum Leone X. approbante Concilio Lateranenſi inita an. 1516. Liberalitatis cauſa aſſignatur à Rege Euangelico *Matthæi c.* 18. his verbis; *quoniam rogaſti me.* quanto ergo ſatius eſt rogare, quàm marte ſuo agentem de cenſuris periclitari!

ci Iudicis? contra *l. ſi quis ex conſenſu. C. de Epiſc. audien.* quemadmodum Eccleſia prohibuit clericis, ne prorogent iuriſdictionem laici. *c. ſi diligenti. X. de for. compet.* ſed cum ea lex, atque alia Theodoſij, & Caroli Magni, *de quibus in c. nouit. X. de iud,* latæ ſint non tanquam priuilegium cleri; ſed in commodum populi; ex fiducia legiſlatorum, de iuſtitia rectius per Iudicem Eccleſiaſticum adminiſtranda; per huiuſmodi ſtatutum non videtur deperire iuriſdictio Eccleſiæ. ideoque conſtitutiones regiæ in Francia, vbi iuriſdictio in quæſtu eſt, & officia precio comparantur, vetant in cauſa temporali laicum ad Iudicem Eccleſiaſticum trahi. & quamuis Martha *de iur. p.* 4. *caſ.* 92. eorum opinionem eſſe falſam dicat; tamen leges Principum, qui Imperatores non recognoſcunt, eneruari non poteruot, vbi Eccleſiæ nihil iuris, aut priuilegij decedit. apud nos de communi partium conſenſu *iuxta d. l. ſi quis* laici coram Eccleſiaſtico Iudice litigare non impediuntur. ſed Concordata Brabantiæ ann. 1541. § *de diuiſion.* expreſſam prorogationem partium, non procuratorum requirunt. quod aduerſus inuitos Theodoſij & Caroli Magni conſtitutio permittebat. *d. c. nouit.* edicta hîc & patriæ priuilegia vetant. atque etiam canones. *c. ſi clericus laicum. X. de for. compet.*

2. Non ſi in cauſis ciuilibus inter laicos.

3. Quando tamen inter eos iudicauit, non eſt in vſu, ne appelletur, ſed ad ſuperiorem Eccleſ.

Cæterum cum Epiſcopi aditi *ex d. l. ſi quis ex conſenſu.* aliàſue iudicauerint in rebus ſæcularibus, illud tum illorum reuerentiæ à lege tribuitur, vt à ſententia illorum prouocari non poſſit: ſicut nec à præfecto prætorio *l.* 9. *C. eod,* aut ſaltem ſemel dumtaxat, ſi confirmata fuerit, iure poſtremo. *auth. ſeqq. ibid.* quare ſi populus adire Eccleſiaſticum vetetur pro re temporali, nihil illi decedit; ſed populo tantum: ſi tamen partes non obſtante Principis prohibitione acceſſerint, atque ille iudicauerit; tum porro, niſi eius ſententiæ deferatur *iuxta d. l.* 9. *& auth. ſeqq.* reuerentia, peccabitur contra Eccleſiæ priuilegium conditionale, dum partes prorogauerunt eius iuriſdictionem. tametſi vt hodie res ſe habent, vſus eiuſmodi appellationem in foro Eccleſiaſtico proſequendam non refugiat. cum iure canonico olim magis, quam ciuili, v. g. ab interlocutionibus, liceret appellare, etſi hoc Concilium Trid. emendarit. *ſ.* 24. *c.* 20.

CAPVT XXVII.

Statutum ne laici agant, aut conueniantur coram Eccleſiaſtico.

1. Simpliciter eſt contra libertatem Eccleſiæ, dum ſuo iure aditur.

PRocul dubio inualidum eſt ijs in caſibus, in quibus competit Eccleſiæ iuriſdictio. *c. fin. X. de reb. Eccl. non alien. c. nou. de ſent. excom.* ſed quæri poteſt an in cauſis realibus, & perſonalibus, non Eccleſiaſticis, prohiberi partes poſſint prorogare iuriſdictionem Eccleſiaſti-

CAPVT XXVIII.

De Papæ poteſtate circa bella Regum.

I In pace Principum curanda, quantum religionis cauſa exigit.

COnuenit noſtris tempeſtatibus quæſtio: & dicendum eſt S. Pontificem poſſe inter duos ſupremos Principes Chriſtianos periculosè diſſidentes interuenire, ſi Eccleſiæ incommoda timeantur, quo poteſtas clauium, illa-

rumque

rumque finis ſupernaturalis porrigatur, *citati à Diana p. 1. t. 2. reſ. 123. p. 6. t. 4. r. 2. & Marth. de iuriſdict. p. 1. latè.* etiam ex eo iure gladij vtriuſque; quem hic in Eccleſia eſſe contendit, etiam directè: & quo ſenſu accipit c. vnam *ſanctam de maior & obed. in extrauag. commun.* ſed non videtur illum ſenſum ſequi Pontifex *in c. nouit. X. de iud.* vbi inter Reges Franciæ & Angliæ cauſam iuramenti, & alias aſſumit; de feudo negat iudicare ſe velle. denuntiationem Euangelicam admittit; & ſecundum illam delatæ querelæ cognitionem, & cenſuram *diximus ſup. l. 1. c. 51. l. 1. c. 2. & in Hiſtul. 2. c. 1. l. 3. c. 1.*

2. Non directa poteſtate in temporalia.

3. Leges bono ſpirituali aduerſantes corrigere, &c.

Ex eodemque ſuo principio Diana contendit, poſſe Pontificem leges ſæculares iniuſtas, & bono ſpirituali aduerſantes abrogare, & extinguere: imo aduerſus Reges, atque Principes fidei incommodantes ſtatuere: hæreticis, ſchiſmaticis, infidelibus Eccleſiam oppugnantibus, auxilium præſtantes, aut quid facientes, quod in Eccleſiæ cedat detrimentum, Eccleſiæ gladio percutere: & quocumque modo cauere, ne illa capiat detrimentum. *Vide ſupr. l. 1. c. 2. c. 62. §. 2. n. 7. 11.*

CAPVT XXIX.

De ſtatutis circa forenſia iudicia.

1. Non poſſunt laici æquiparari clericis, ſi qua ratione libertati officiunt.

QVam ſæpiſſimè in his exceditur: dum qualitercumq; cleri priuilegia offenduntur. vt ſi edicatur vt clerici laicis æquiparentur in iudicijs. etſi enim id tolerari poteſt, quatenus ex æquo ius omnibus ſit reddendum: ſed non vt ceſſent priuilegia clero conceſſo: ſiue quoad ordinationem ſuus, ſiue alias. quæ ſemel conceſſa nec concedentes, nec ſucceſſores ex arbitrio reuocare poſſunt. *Martha, & citati de iuriſd. p. 4. c. 52.* non ergo hoc ſtatutum poteſt tolerari, quatenus aliquid minuit de iure clero competenti, vel vltra illud grauat. *Auth. caſſa C. de ſacroſanct. Eccleſ. Marth. de iuriſd. p. 4. c. 55.*

CAPVT XXX.

De voluntaria clericorum condemnatione.

1. Nec volens quidem clericus condemnari poteſt à laico, niſi forte tanquam actor litigatit.

IN quibus cauſis clericus ſiſti Iudici ſæculari non poteſt, non itidem is poterit in eum, quamuis nec inuitum, dictare ſententiam. quare & Iudex chartularius, non poteſt in clericum voluntariam ferre condemnationem. quia neque ipſe iuriſdictionem habet in clericos, ſicut in laicos coram ipſo contrahentes; neque clericus poteſt illam prorogare, quod ſi autem clericus laicum conuenerit, & tranſegerit; ea tranſactio ſententià Iudicis laici confirmari, & ab eo tranſigentes condemnari poterunt. quia ius tribuat poteſtatem Iudici laico in clericum actorem. Quare preceptum quod fit in inſtrumentis *guarentigiatis*, in clerico non habet locum; quamuis in laico contrahente cum clerico nihil obſtet. *Martha de iuriſd. p. 4. c. 61.* tametſi praxis noſtra, quæ eſt vt ex chirographis, & inſtrumentis liquidis iudicatur prouiſionalis conſignatio; vt eo ſenſu alibi diximus, non malè ex foro ſæculari in Eccleſiaſticum ſit recepta. Vide de his M. Ant. *Gen. in prax. c. 16.* vbi etiam quærit de laicis vt ſupra condemnatis, & poſtea factis clericis, & contra. *de quo etiam diximus ſup. l. 1. c. 24. n. 12.*

CAPVT XXXI.

Statutum quomodocumque impediens declinatoriam fori,

NOn poteſt comprehendere, aut præiudicare clericis, ſiue in genere, ſiue in ſpecie: ſiue tacitè, ſiue expreſsè procedat. quia vergit in diminutionem Eccleſiaſticæ libertatis; exemptioniſque à ſæculari poteſtate. *latè Marth. de iuriſdict. p. 4. c. 36.* Multo minus recipi poteſt ſtatutum, diſertè clericum. v. g. falſum teſtantem coram laico, ei ſubijciens. *Azor. Inſt. mor. p. 1. l. 5. c. 13. quæſt. 2.*

1. Non poteſt præiudicare clerico.

CAPVT XXXII.

Statutum ne forenſis audiatur ſine fideiuſſione,

NOn ſtringit clericos: qui iure ciuium debent cenſeri. ſi autem agit de quocumque ſuo tribunali non ſubdito; non debet ſeruari, quatenus aliquid minuit de iure clero competenti, vel vltra illud grauat. *Auth. caſſa. C de ſacroſ. Eccleſ. Marth. de iuriſ. p. 4. c. 55.*

1. Non poteſt grauare clericum.

CAPVT XXXIII.

De ſtatuto ne priuilegijs gaudeant non ſubditi.

SI Princeps magiſtratuſue declarat ſe nolle, vt priuilegijs ſuis vtantur non ſubditi; ait *Diana p. 1. t. 2. reſ. 58.* eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam. quia aufert quod competit iure. ſcilicet vti priuilegijs vniuerſitati conceſſis;

1. Quod eadem lege proponitur, ſtare poteſt ſi generali-

ter tantum incaditur ſine reſpectu ad clerum.

ſis. Verum quod ſub modo & exceptione conceditur, non aliter competit: nondum ergo conceſſum, non aufertur: nec concedit niſi ſub modo; & aliter concedere non tenetur. *diximus ſupr. l. 2. c. 2. n. 21.* quare Azor. *Inſt. mor. p. 1. l. 5. c. 13. q. 4. & 5.* ſtatuto ait decerni poſſe beneficium per illud inductum clerico non communicari: olim per aliud conceſſum, non poſſe auferri. quia donatio & liberalitas ſemel acceptata non poteſt reuocari. ſed ſi clerici tamen vt ciues, reijciantur. aliquid incongrui affricari videtur. Quod autem in ſecundo ait eleemoſynam per ſtatutum quotannis certo pio collegio ſolui præſcriptam, per aliud ſtatutum reuocari non poſſe; id vero difficultatem patitur; quod huiuſmodi ſtatutum rebus ſic ſtantibus intelligendum videatur: præſertim ex titulo eleemoſynæ: vt naturâ ſuâ non obliget in futurum. *l. ſi certis annu. C. de pact. ipſe Azor. p. 1. l. 5. c. 18. q. 5.* ideoque ſi acciſum fuerit patrimonium rei publicæ per bellum, aliaſque clades, mutari rationes œconomiæ adminiſtrandæ poſſunt *l. 5. D. de decret. ab ordin faciend.* vt tamen non animus minuendi priuilegij Eccleſiaſtici ſubſit: ſed vt publicæ penuriæ conſulatur. alioquin ſeruanda eſt lex, priuilegia. *C. de ſacroſ. Eccl.*

2. Non poteſt auferri olim conceſſum priuilegium.

3. Annua eleemoſyna vt auferri poſſit.

CAPVT XXXIV.

De moratorijs generalibus à clerico non participandis.

1. Si prius concessione competunt, auferri non poſſunt.

NE gandeant immunitate expeditæ ſolutionis, ſeu beneficio literarum moratoriarum clerici, quo gaudent omnes incolæ ex conceſſione ſtatuti ante facti, eſt contra immunitatem Eccleſiæ. auferendo quod iure illic communi competit. *Diana p. 1. t. 2. r. 58.* qui & *r. 60.* abrogationem ſtatuti, quod Eccleſiæ fauorem continet, quamuis particularis, eſſe ait contra Bullam *cœnæ §. 15. in verb. quarumcumque Eccleſiarum iuribus quomodolibet præiudicatur.*

CAPVT XXXV.

De ceſſione à laico facta clerico.

1. Prohibetur.

PRohibetur illa *in c. 2. X. de alien. iud. mut. cauſ.* duabus ex cauſis. quod prohibitæ ſunt ceſſiones factæ in potentiores: & odioſæ; quod ex fonte cupiditatis videntur procedere. ſignificat ergo d. c. 2. cenſeri clericum laico potentiorem; tametſi Martha *de iur. p. 4. caſ. 91.* neget eſſe potentiorem: niſi munus & adminiſtrationem aliquam habeat. ſed tamen negari non poteſt, quin huiuſmodi ceſſio duriorem reddat cauſam aduerſario; ob fauorem Ordinis, & exemptionis priuilegium, & agit Greg. IX. *in d. c. 2.* de quibuſdam clericis loci de Ipretis (Ipræ hodie dicuntur. idque intelligitur ex prælatis vicinis, quibus inſcribitur eadem decretalis) Ipris autem certum eſt illius tempore non fuiſſe niſi vnam Præpoſituram regularem: clericos ſæculares fuiſſe ſine dignitate, aut adminiſtratione: & conſiderat Pontifex litigij vitium, quo cauſas à ſæculari ad Eccleſiaſticum Iudicem trahere conantur; & *prædam*, inquit, *ex huiuſmodi commercio aſſequi.* itaque ſi ſine vitio auaritiæ, & caſu aliàs non prohibito, dono vel pretio citra fraudem in Eccleſiam quid transſcribatur, ſine aduerſarij incommodo; ceſſio non cenſebitur interdicta. *Vide gloſſ. in d. c. 2. verb. ſanctiones. Martham & citatos d. caſ. 91.* cum ceſſent cauſæ prohibitionis *d. c. 2.* propoſitæ. Vide etiam Martham *p. 4. c. 35. n. 22.* dum neque cupiditas ſubeſt, nec intentio vexandi aduerſarium. quæ *in d. c. 2.* proponuntur.

2. Ob litigium & auaritiam:

3. Quæ ſi ceſſent, an ceſſio ſit licita?

Quare & vitium litigij etiam clericos tenet. *c. Eccleſia S. Mariæ. X. vt lite pend.* vt interim alienari, dum litigatur, res non poſſit. Cæterum ſi quid ſecus fiat, Eccleſiaſtico iudicio emendandum eſt. *Vide Marth. de Iur. p. 4. d. c. 35.*

4. Secus facta à Iudice Eccleſiaſtico emendantur.

CAPVT XXXVI.

De inſtantiæ peremptione.

ALiter per leges, aliter per canones perit. clericus coram laico litigans nihil debet extra ordinationem litis amittere. ſed quia dici ſolet inſtantia perempta, non perire cauſam; ſed poſſe de nouo inchoari: non facile dabitur, vt in iudicijs clericus à laico, quoad inſtantiam, multum debeat differre, etſi per mortem litigantis inſtantia perierit, ſaltem poſt litis conteſtationem: qua inductus eſt quaſi contractus. niſi fortè quoad fori mutationem ex perſona clerici. *Vide quæ ſupra diximus l. 1. c. 24. n. 4. Mynſ. cent. 3. obſ. 44. & ſeqq. citatos à Marth. de iuriſdict. p. 4. c. 32. 33.*

1. Clericus & laicus ex æquo iudicantur cum non nocetur libertati.

CAPVT XXXVII.

Statutum, vt plena fides habeatur libris mercatorum.

AN obtineat aduerſus clericos? ex communi ratione decidendum eſt obtinere; etiam in curijs Eccleſiaſticis aduerſus clericum, qui contraxit cum mercatore: cuius conditionem priuilegiatam & ſcire, & ſequi præſumitur. *l. qui cum alio. D. de reg. iur.* dummodo agatur de rebus mercatorijs. nam in alijs priuilegiatus ille non eſt. *arg. legis ſi. quis ex argen.*

1. In curijs etiam Eccleſiaſticis recipitur.

2. in rebus mercatorijs.

argentarijs §. in ratione. D. de eden. quamquam enim huiuſmodi ſtatutum non valere plures contendant, vſu tamen obtinet. *Vide Marth. & citatos de iur p.4.caſ.84.*

CAPVT XXXVIII.

Statutum ſuper notarijs,

1. Non excludit Papam, aut ſtatuentium Principem.

NE v. g. notarius forenſis in diſtrictu ſtatuentium inſtrumenta conficiat; alioquin ea non valeant; validum eſt reſpectu forenſium, ab aliorum terrioriorum dominis creatorum: non item reſpectu creatorum à Papa, vel Imperatore, vel alioquin ſtatuentium ſuperiore *Vide Marth. de iur. p. 4. caſ. 87.* vtique quoad Imperatorem in terris Imperij: quoad Papam in terris Eccleſiæ, in cauſis merè temporalibus: nam in Eccleſiaſticis, per orbem vniuerſum eius agnoſcenda eſt authoritas. Eccleſiaſticæ cauſæ intelliguntur vt *in c. 10. ſeſſ. 22. Concil. Trid.* eoque cum & locorum Ordinarijs

2. Ne Ordinarium Eccleſiaſticum pro cauſis ſuæ iuriſdictionis.

iure conceſſum ſit, pro cauſis ſuæ iuriſdictionis creare notarios, ad hos non porrigentur ſtatuta ſæcularia; quæ quoquo modo lædere poſſent authoritatem Ordinariorum, vel Eccleſiæ libertatem.

CAPVT XXXIX.

Statutum de præſcriptione.

1. Non afficit Eccleſiæ.

STatutariam præſcriptionem aduerſus Eccleſiam non currere, niſi 40. annorum; & quamuis res prohibita alienari non prohibeatur præſcribi; tamen res Eccleſiæ ſine forma extrauagantis *ambitioſæ* alienatas, (quia illa reuera non præſumptiuè debeat interueniſſe, & ſine illa corruat actus, inficiarque titulum & fidem acquirentis,) nullo vnquam tempore præſcribi contendit Martha *de iuriſdict. p.4. caſ.94 p.4.c. 43.* Verum id ex titulis appareat oportet, alioquin poſt tempora præſcriptionum res præſumentur ſolemniter actæ. prætetquam quod eadem extrauagans paucis in locis vſu ſit recepta.

CAPVT XL.

An poteſtate ſæcularium legum teſtamentum clerici ſit ſolutum?

1. Non obeſt poteſtas patria clericis.

POteſtas patria teſtamentis clericorum non obſtat. *auth. presbyteros. C. de Epiſc. & cler.* an nec poteſtas ſæcularium magiſtratuom, & legum? libertati Eccleſiaſticæ officere putantur, quæ ſæculares volunt ſtatuere, Eccleſiaſticos expreſsè vel tacitè comprehendendo *c. Eccleſia. X. de conſtitut. & ibi DD. c. non placuit. 16. q. 7. c. ſæculares de for. compet. in 6. Diana p. 1. t. 2. num 7. Vi de ſup l. 2. c. 1. & 2.* vbi egimus generatim de legibus & ſtatutis. eoque ſtatutum ne valeat teſtamentum, niſi præſente parocho conditum, non includere clericum, tradit Salicetus, *& alij citati à Martha de iuriſdict. p. 4. cent. 1. caſ. 28. n. 12.* 2.

2. Nec magiſtratus ſæcularis.

quod vt in ſtatutis Magiſtratuum admittatur, propter authenticam *caſſa C. de Epiſc & cler.* tamen in legibus Regum & Principum ſupremorum, non facilè obtinebitur. *Vt diximus in Conſult. can. de teſtam. conſ 3. & 5.* propter diſſonantiam corporis politici, & ſupremitatem Regum, ſaltem quoad res temporales. *ibid. de immunitat conſult. 1. in princ. Non ſunt* inquit Bellarm. *lib de cler. c. 28. exempti clerici vllo modo ab obſeruatione legum ciuilium, quæ non repugnant ſacris canonibus vel officio clericali.* loquitur autem non de vi coactiua: ſed quæ naſcitur ex ea ratione, quod *clerici,* inquit, *præterquam quod clerici ſunt etiam ciues & partes quædam rei politicæ.* Vtrum autem clerici gaudere debeant priuilegio militum quatenus illi ſolemnitatibus iuris ciuilis ſoluti ſint, iure tamē canonico requiſitis teneantur? vide Cucchum *in Inſt. maior. l. 3 c. 9. n. 50. Euerard. in loc. legal à milite armata militia ad cler.* 3.

3. Sed legibus ſupremorum Principum generaliter latis ſe debent conformare.

Quæro, lex regni ſit (vt eſt Neapoli) vt teſtamenta ſcribi debeant per notarium regiū, aliàs ſint irrita: (vt & hic edictum 7. oct. 1531. exigit, probatum à Concilio prouinciali; ſub pœna inhabilitatis, & correctionis) ſi notarius qui eſt Apoſtolicus tantum, ſcripſerit teſtamentum clerici: an ſubſiſtar? & deciſum refert Martha Neapoli *n. 22.* valere. quod multo magis hic dicendum eſt; vbi nullitatis pœna edicto non eſt expreſſa: & inhabilitatis pœna, ob defectum admiſſionis, & literas non expeditas, non rem ſpectat, ſed notarium; & publico exercitio tectum collyrium recipit à lege Barbarius *D. de off. prætor.* & à ratione, quod generalia Principis ſæcularis verba ad perſonas, & res ſæculares tantum porrigi ſint intelligenda. *d. c. Eccleſia.* Quemadmodum Concilium *Trident. ſeſſ. 22. c. 10.* notariorum examen exigit, & inidoneis exercitium vult prohiberi, *in negocijs* inquit, *litibus, & cauſis Eccleſiaſticis, ac ſpiritualibus.* prohibitio ergo ſæcularis, ex paritate, venit reſtringenda ad negotia, lites, & cauſas ſæculares. quamuis Concilium idoneorum regiorum notariorum in cauſis Eccleſiaſticis, *argumento à contrario, & legis cum prætor. D. de iudic.* exercitium admittat: lex Neapolitana, & Belgica Apoſtolicorum in ſæcularibus prohibeat. & Neapolitana quidem expreſsè clericos Judices, aut notarios vllatenus ſtatui. quod rectè Martha *n. 18.* ait contrariari d. c. *Eccleſiæ* ſi generaliter ſumatur: non autem ſi quaſi in executionem tituli, *X. Ne clerici vel monachi negocijs ſæcularibus ſe immiſceant.* 4.

4. Quid ſi leges exigant notarium regium, aliàs ſint irrita teſtamenta.

Rectè & illud Martha *num. 20.* mortuo clerico hæreditatem, vt deferatur, defuncti perſonam ſuſtinere: *ex l. hæreditas. 34. D. de acquirend. rer. dom. & quæ ibidem à gloſſa citantur,* eoque iure Eccleſiaſtico deferri: & ſic ex teſtamento 5.

5. Hæreditas clerici defertur ex teſtamento, ſi iure canonico validum ſit.

eo iure valido: ſæcularia autem edicta aut ſtatuta hæreditatem eccleſiaſticam non afficere. Poſtquam autem adita hæreditas eſt.& executioni mandata clerici teſtatoris voluntas, quæ plenè in laicos tranſiuerunt, deſinunt eſſe Eccleſiaſtica. *l. per curatorem. D. de acquir. hered.* & tunc poteſt incipere deberi ex reſiduo gabella, ſi hæres laicus bona efferat; quæ eo caſu ſtatuta eſt. *Vide Fragoſum Regim. reip. l. 2. d. 4 §. 4. memb. 5.*

CAPVT XLI.

Statutum, ſeu teſtamentum minus tribuens in caſum ingreſſus religionis, an valeat? & de teſtamento clerici.

1. Si eo fine fit, irritum eſt ſtatutum.

TEſtatoris voluntas priuata lex dicitur. ideoque regulis ferè iiſdem lex, & teſtamentum vtuntur. ſtatutum ne clericus aut monachus effectus capiat, quod alioquin iure ei obueniret; pro non valido habetur: tam ex defectu poteſtatis, *c. Eccleſia S. Mariæ. X. de conſtitut.* quàm offenſione libertatis Eccleſiaſticæ. *c. 1. de immun. Eccl. in 6. Vide Marth. de iuriſd. p. 4. c. 76. Vide infr. l. 2. c. 44.* eodemque modo irritum ait is teſtamentum *c. 80.* quod de eo, quod aliàs competeret aliquid diminuit. *Vide etiam citatos à Diana p. 1. t. 2 reſ 124.* Verum quidem eſt per ingreſſum monaſterij euaneſcere ſubſtitutionem; & pro non ſcripta haberi conditionem,

2. Per ingreſſum religionis iure euaneſcit ſubſtitutio, non ſi teſtator in eum caſum expreſsè prouiderit.

ſi ſine liberis moriatur; & ſimiles *§. ſed & hoc præſenti. in Authent. de ſanctiſſ. Epiſc.* quod obtinet etiamſi dixerit teſtator *ſine liberis naturalibus & legitimis*, idem *de ſuo corpore: Marth. ibid. c. 95.* ſed rectè Menoch. *lib. 4. præſumpt.* 83. accipit eum authenticæ locum cum pater de monaſterij ingreſſu nihil expreſſit. nam nec illius textus meminit in conditionibus à teſtatore appoſitis; vt malè ait Martha; ſed præſumit lex, ſi patri caſus fuiſſet propoſitus, eam conditionem non appoſiturum fuiſſe. eoque, piè interpretando diſpoſitionem, tanquam caſum omiſſum ſupplet: at ſi teſtator exprimat, dicendum eſt non iniquam eſſe voluntatem: cum liber vltimi elogij debeat eſſe ſtylus; & quiſque rei ſuæ ſit moderator, & arbiter: eoque eſſe pro lege ſeruandam. vt deciſum eſt in *l. Deo nobis. § hoc etiam cognitum. C de Epiſc. & cler.* vbi diſertè ſtatuitur, vt ob ingreſſum monaſterij nequeat quis exhæredari; debeat habere legitimam; poſſit dare amplius, ſi velit, pater: ſi is autem nihil declarauerit; capiat quicquid obueniſſet ab inteſtato. ergo quicquid declarauerit, dummodo filius retineat legitimam, ratum erit. Ait Martha, & ab eo citati, eam legem eſſe correctam per d. Authenticam; ſed legum correctio vitanda dicitur, niſi fiat expreſsè *l. præcipimus. C de appell* at hic ea diſtinctio d. legis *Deo nobis*, non corrigitur expreſsè: ſed generalibus tantum verbis, ſeu indiſtinctè dicitur, euaneſcere, & pro non ſcriptis eſſe ſubſtitutiones, & d. conditiones: ſolemus autem leges indiſtinctas per alias diſtinguere; & legum rationes inſpicere. & vſu hanc opinionem eſſe receptam adeo quidam aiunt; vt nec ab ea ſit recedendum: tametſi Martha *n.* 10. *& ſeqq* nulla eam conſuetudine introduci poſſe arguat. verum optima dicitur ipſarum legum interpres eſſe conſuetudo. eoque ſi de interpretatione legis quæratur, videndum eſſe quo iure retro ciuitas in huiuſmodi caſibus vſa ſit *l. ſi de interpret. D. de legib.* & conſuetudinem etiam à clericis ſeruandam diximus *ſup l. 2. c. 3.* 3. Quia vbi edicta & conſuetudo mutuus motiuas excludunt?

4. Eccleſia teſtatoris bona non capit contra apertam eius voluntatem.

Sed neque dicendum eſt libertatem teſtatoris eſſe contra libertatem Eccleſiæ: quæ inprimis eſt cultrix iuſtitiæ: nec rem alienam attrahere cupit ſine voluntate domini. quin imo nec ſine publica cauſa, eaque neceſſaria, teſtatoris voluntas mutanda eſt. *infr l. 2. c. 68.* Sed neque illius poteſtatem Principi ſæculari facit Martha: *p. 4. c. 74.* vnde ergo legiſlatori? ideoque, ſi non poſſit Princeps mutare vltimas voluntates; dicendum eſt Iuſtinianum *in d. Authent.* vtique noluiſſe, quod non poſſet.

5. Quid ſi ſubſtitutus ſit alter teſtatoris filius, an adhuc euaneſcat ſubſtitutio per ingreſſum primi?

Quare & quod quæritur, cum ſubſtitutus eſt alter teſtatoris filius, an locus ſit d. §. *ſed & hoc præſenti*? cum indiſtinctè loquatur: & exiſtimem eſſe quæſtionem voluntatis, an eum in caſum nō maluerit filium monaſterio præferri. nec verum eſt, quod ait Martha *d c. 95 n. 22.* non poſſe dari caſum qui religione maiorem contineat fauorem; nam id reprobat Chriſtus, *Matth. 15.* refutans illud; *munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit.* quia in filio eſſe poteſt, cum teſtator peccat contra c. ſi quis 13. q. 2. vt nec rectè illud, etiam ante profeſſionem habere locum d. §. *ſed & hoc præſenti*: ſaltem hodie, *vt diximus in Iur. pont. nou. anal. de regul n* 28.

6. An per clericatum euaneſcat?

Sed an illud; quod *n.* 15. d. §. ſed *& hoc præſenti* obtinere omnimodo velit in clerico ſæculari? exprimit quidem d. §. *ſed &* etiam clericum; & dicit gloſſa ſaltem non cedere Eccleſiæ: cum diſponere poſſit, & teſtari. §. *presbyteros. ibid.* quin & clerici inteſtati bona patrimonialia conſanguineis cedant. *gloſſ in c. 2. X. de ſucceſſ. ab Inteſt.* quanto magis vbi fideicommiſſo ſubiecta ſunt? admittendum eſt tamen, vt, quamuis clerico iam ſacris initiato nulla ſuperſit ſpes liberorum; tamen quantiſper viuit, inefficax ſit ſubſtitutio: tum fauore clericatus, tum quod is nondum eſt mortuus, quamuis certum ſit moriturum; & quidem ſine liberis.

Rectè tamen idem Martha *c.* 81. legatum viduæ, & donec vidua fuerit, caſteque vixerit per ingreſſum religionis ait non auferri. quamuis Chriſto nupſerit. per illum enim non deſinit eſſe vidua. *c. vidua. diſt.* 34. & d. §. præſenti *in v. quibuſcumque* omnes ibi commemoratis ſimiles conditiones comprehendit.

CAPVT

CAPVT XLII.

Paternæ poteſtatis iura in filium clericum; patronatus in libertum; an locum habeant?

1. Ad omnia rénocatur quæ ſaluo honore ordinis præſtari poſſunt.

POteſt pater filium vendere ad pellendam famem. *l.* 2. C. *de pat. qui filios diſtraxerunt.* libertus, ſi ſit ingratus, poteſt reuocari in ſeruitutem *l. libertus* C. *de libert. & eor. lib.* & quamuis non omnes clerici à patria poteſtate liberentur, *vt ſupra l.* 1 *c.* 31 *diximus*, & patrem inopem alere teneantur: vendi tamen à patre non poſſunt: ne iniuria Ordini irrogetur. *citati à Martha de iur. p.* 4. *caſ.* 90. ſeruus autem de conſenſu domini ordinatus, ita fit liber; vt viles operas, & clero indignas, præſtare non teneatur: vt

2. Alioquin in priſtinum ſtatum rediguntur, ſiu aliàs puniuntur.

& perſonalium munerum publicorum fiunt, clerici expertes. *l. presbyteros:* C. *de Epiſc. & cler.* inſcio autem domino ordinatus deponitur, eique reſtituitur. *c.* 3. 6. X. *de ſeru. non ordinand.* ingratus etiã denegans operas non indignas, deponitur. *c. nullus. c. eo. ibid.* ſed & indignitas operarum ſpectatur ex gradu ordinum. *d. c.* 2. & 7.

3. Quædam non decent ſacros ordines, quæ minores non dedecent.

quia ſacros, inter quos & ſubdiaconatus hodie *d. c.* 7. quædam dedecent, quæ in minoribus tolerari poſſunt. presbyteris dum maioribus vacant, non conuenit miniſtrare menſæ, ad quod munus diaconi inſtituti ſunt. *Actor. c.* 6. inferiores verò etiam minora præſtare poſſunt *de quibus vide diſt.* 91. de differentia clericorum *diſtinct.* 93. 94. 95.

4. Statutum à differenter augens, minuenſue legitimam, à clerico ſeruandum.

Huc etiam pertinet, vt ſi ſtatutum indifferenter augeat, minuatue legitimam parentum, filiorumue; vt ſtatutum clericus monachuſue pater filiuſque ſequi debeat: neque patris poteſtas, neque filij ſuitas aliud hic operetur in clerico, quam laico. *diximus ſup. l.* 2. *c.* 2. *n* 17. *l* 2. *c.* 7. *n* 5.

CAPVT XLIII.

Statutum minuens pœnas iniuriantium clericis,

1. Præiudicat immunitati clericorum eoque irritum eſt.

NOn aliter recipi poteſt; quam vbi iuſta ſingulariſue circumſtantia ſuaſerit. quæ enim per leges aut canones decreta ſunt in eos, qui clericis iniuriam inferunt; re ipſa continent priuilegium cleri, & ſecuritatem: porrò in detrimentum illius quidquam ſtatuere, toto genere prohibitum eſt. *c. quanto.* X. *de priuil.* v. g. homicidæ debetur pœna mortis, ſi homicidæ clerici ſtatutum dumtaxat imponat pecuniariam, detrahit libertati, & ſecuritati Eccleſiæ: eoque irritum eſt, *citati à Martha de iur. p.* 4. *caſ.* 60.

Omitto iniquitatem ſtatuti, ſi generaliter

2. Generaliter iniquum, ſi condignas homicidio pœnas tollit, aut nimium minuit, vt pecunia tantũ mulctet.

homicidæ, cui diuino & humano iure mors infligenda eſt, pecunia tantum indicitur. dum nullam reos pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat *c. pauper* 11 *q.* 3. quod idem dicendum eſt, ſi clerici homicidæ abolitio, & venales codicilli facile dentur. nam ſine graui cauſa facta remiſſio tantæ iniuriæ ſi non prouocat nouam, ſæcuritati tamen Eccleſiaſticæ nimium derogat.

CAPVT XLIV.

Statutum quo clericus, vel monachus excluditur tacitè, vel expreſsè à ſucceſſione,

1. Eſt contra leges, & libertatem Eccleſiæ.

COntrariatur legi Deo *nobis.* C. *de Epiſc. & cler.* & libertati Eccleſiæ: ſubiectum diſpoſitioni *Auth. caſſ.* C. *de ſacroſanct. Eccleſ. c. nouerint c. grauem.* X. *de ſent excomm. c.* 1. *de immun Eccleſ. in* 6 *Martha de iur. p.* 4 *caſ.* 25. Eſt apud Flandros edictum 21. Feb. 1528. ne monachi conſanguineis ſuccedant; ſed non excludit clericos ſæculares; ſed ne manus mortuæ immobilia acquirant, Sed neque vetat ne peculia clericorum, ſepoſitis immobilibus, ad Eccleſiam reuertantur ab inteſtato, quatenus ab illa ſunt profecta. vt pro Capitulo Antuerpienſi nuper iudicauit Concilium Brabantiæ, quod & immobilia conſanguineis addixit. & videmus indies monaſteria paſtorum regularium defunctorum peculia ad conuentum retrahere, nemine contradicente. *Habetur edictum illud Edictorum vol.* 1. *l.* 3. *r.* 1. *c.* 1.

CAPVT XLV.

Statutum Vrbis, vt liberi in conditione poſiti, cenſeantur vocati;

1. Non ſpectat ad alios quã vrbis incolas.

COmprehendit etiam clericos ciues Romanos. an alios, & alibi? quærit Martha *de iur p.* 4. *caſ.* 29. & apud nos edictum *ann.* 1611. *art.* 18. quaſi ambiguum ius declarando, ſtatuit in conditione poſitos pro vocatis eſſe habendos: eoque eiuſmodi iuris declaratio merito

2. Edicta regia ſi hoc pro iure declarent clerici eo vtentur.

etiam in clericis eſt ſeruanda. quamuis enim Martha dicat communi doctorum ſententia non haberi pro vocatis, eoque præiudicare non poſſe Eccleſiæ libertati, ſeu clericorum; tamen cum eum finem nullatenus reſpiciat edictum, ſed ambigui iuris, & litium remedium: imo tantum conferat, quantum aufert: vt caſus ſe obtulerit; vt tam prodeſſe quam obeſſe clericis poſſit: merito, tanquam bono communi congruens, recipiendum eſt; etiam in clericis. ne in communibus negocijs vnius

3. Iudex in deciſorijs iura partium ſequitur, in ordinatorijs litis, ſua.

politici corporis membra diuerſo iure diſtrahantur. quod vetat lex *fin.* C. *de fruct. & lit. exp.* alioquin in deciſorijs, non litis ordinatorijs, ſolet Iudex partium non ſubditarum iura conſiderare; non leges fori ſui. *Vide citatos à Martha de iuriſd. p.* 4. *c.* 32.

CAPVT XLVI.

Statutum, ne legatum peti poßit, niſi facta inſinuatione Iudici loci,

1\. Inſinuationem ſtatuto præſcripto etiam facit clericus.

AN clericum comprehendat? iuſta ex cauſa latum eſſe poteſt, eoque & clericum illud ſeruare debere rectè dicetur. etſi diſſentiat Martha *de iuriſdict p.4.c. 78.* ſi tamen clericus eſt hæres, apud ſuum Iudicem eſt conueniendus à legatario: inſiouario huiuſmodi ſpectat tantum ad certiorationem, vt iuriſdictionem non exigat: vt rectè argumenterur

2\. Diffamans coram ſuo iudice conuenitur, vt inſtituat actionem; ſed coram Iudice diffamati. Sed hæc iuriſdictionalia ſunt, non inſinuatio:

Martha *ex l. diffamari. C. de Ingen. manum.* quod adeundus ſit Iudex diffamantis, quoad diffamationem: etſi quoad cauſam, Iudex diffamati: quia & d.l. diffam. aduerſus diffamantem exercenda eſt iuriſdictio: vtique cognita probataque diffamatione, iniungendum, vt intra certum tempus actionem inſtituat; quale nihil in inſiouatione.

CAPVT XLVII.

Statutum, ne vxor marito relinquat, niſi certam quantitatem,

1\. Si in fraudē fiat, non debet iuuare prætextus Eccleſiæ.

AN obtineat, ſi maiorem reliquerit, quam maritus debeat, Eccleſiæ, vel pauperibus tribuendam? non tantum maritus & vxor per ſe dare non poſſunt, ſed neque per alios: *l. 3. § cæterum. verſ. non tantum D. de donat. inter vir. & vxor.* quod etſi non obtineat in donationibus cauſa mortis, ſeu quarum in hoc tempus excurrit euentus, quo vir & vxor eſſe deſinunt; *l. ſi eum in fin. cum ſeqq. D. eod.* tamen quia ſæpe vxorijs maritalibuſque delinimentis, inſtigationibuſque alter corrumpitur in præiudicium filiorum, agnatorumue; non iniuſtum hoc erit ſtatutum: eoque nec per ſuppoſitam perſonam infringendum. *d. verſ. non tantum.* quæ fraus nec ſub nomine Eccleſiæ aut pauperum eſt admittenda. *arg. lig. fin. C. de annon. & tribut. lib.* 10. quamuis probari eam oporteret. non enim præſumitur. *vt rectè Martha de iuriſdict. p. 4. caſ.* 88. cum & legati pij Epiſcopus curam, & rationum inſpectionem, exactionemque habeat: *vt. idem Martha deducit, & alibi diximus.* quid? & eo magis obtinebit, ſi teſtator ad legatum erogandum vxori cooſortem dederit executorem. *citati à Martha. n. 11. Vide quæ dicimus infr. l. 2. c. 58.*

CAPVT XLVIII.

Statutum, ſuper confectione Inuentarij.

CLericum non conficientem Inuentarium ex benignitate canonica non teneri vltra vires hæreditatis; ſed ex rigore iuris, non malè dixit Baldus. Sed neque laicum in foro conſcientiæ Bartholus, alijque. *Vide citatos à Diana p. 1 t. 2. r. 70. Marth. de iuriſd. p. 4. c. 75.* qui non rectè huc conſiderationem trahit c. Odoard. X. *de ſolut.* quia, etſi non patiatur executionem clericus vltra quam facere poſſit; *ex d. c. Odoard.* tamen illud ei noo ſuffragaretur, quando ipſe opulentus eſſet, & hæreditas damnoſa: ſed quod hæreditati deeſt, de ſuo ſoluere teneretur, ex d. rigore. neque enim impedit, aut tollit clerici obligationem d. c. Odoard.

1\. Clericus in rigore tenetur.

2\. Non excuſat c. Odoard. quod non agit de contrahendo debito, ſed vltra facultates non exequendo.

CAPVT XLIX.

Statutum ſuper ſolemnitatibus contractuum, an in clericis obtineat?

VT ſibi laicum obligent non eſt dubitandum obtinere. nam laicus ſuis ſtatuentibus debet obedire. niſi caſus aliter diſerto iure ſit expreſſus vt v. g. ſola conuentione transfertur in Eccleſiam dominium. nam de priuilegijs, & libertate Eccleſiæ ſtatuentes nihil poſſunt imminuere. ne etiam clericus obligetur laico, niſi forma cootractus ſeruata, quatenus proficuum eſt Eccleſiæ, admitti poteſt: non illa odio prægrauari. *Vide Marth. de iur. p. 4. caſ. 72.* vt ſi vetet laicis cum clericis contrahere. *c fin. de immun Eccl. in 6.* nam per indirectum nocetur Eccleſiæ. *c. quanto, X. de priuil.*

1\. Vt clericus laicum obliget: vt clericus obligetur ſi vtilia ſunt, ſeruentur: ſi noxia; irrita ſunt quoad Eccleſiam directè, vel indirectè.

Quod ſi ſolemnitates quædam ſint reipublicæ vtiles; Eccleſiæ non noxiæ: obſequi clerici debent. *diximus ſup. l. 2. c. 2. n. 19.*

CAPVT. L.

De clerico negociatore.

DVm prohibitam negotiationem exercet clericus, quo minus de ſuis facultatibus, ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubiaceat, defendi prohibetur. *in c. fin. X. de vit. & honeſt. cler.* igitur in negotiatione non prohibita, vt ſi fructus ſuos vendat, ſeu quę ex artificiolo confecit, diſtrahat; imo conducat, & exerceat agros Eccleſiaſticos; *S. Cong. Declarationes ad calcem part. 5. reſol. Diana n. 45.* ſtatutis conſuetudinibuſue

1\. Illicitè negocians clericus contra ſtatuta non defenditur, ſed ſi licitè.

dinibuſue non ſubiacet. *Vide latè Fragoſum Regim. reip. l. 2. d.4. Dian. p.4 t.1.r.28.*

2. *In licitis pedagia non ſoluit.* Ex quo ſequitur in negociatione licita pedagia non ſoluere, *c.quamquam.de cenſ in 6.* aliaue onera non ſubire *c. non minus. X. de immunitat Eccleſ.* aut ſi aliàs contrauenerit ſtatutis ſuper negocijs, illorum pœna non puniri. 3. *Sed in illicitis.* in illicitis autem onera ſubire, pedagia ſoluere, ob vectigalia ſubticita res illius, vt laicorum, in commiſſum trahi. Vide *Gutier. quaſt. 93. de Gabell late Fragoſ. Regim. l. 2. d.4.* & pro Belgis Bullam Leonis X. an. 1515. Carolo Principi poſt Imperatori conceſſam contra clericos negociatores, arma portantes, ſine habitu incedentes; vt à ſæculari puniri poſſint citra pœnas corporis afflictiuas, poſt trinam monitionem. *Habetur Bulla in Edictorum Brabantia p. t.t.1.c.17.*

4. *Et falſa menſura in illicitis vtens ſtatim à ſuo iudice corrigendus.* Iterum ſi falſa menſura res venditas admenſus ſit clericus, dum illicitè negociatur, in rebus, in quibus ſic negociatur puniri poſſet, vt laicus à Iudice ſæculari: ſin autem in re licita, non poſſet niſi ab Eccleſiaſtico: arbitrariè, vel pœna ſtatutaria: quatenus eum Iudex Eccleſiaſticus illa dignum exiſtimet. cum & lege diuina *c.25. Deuterom. Leuit. c.19. Mich c.6.* abominetur Dominus iniuſtitiam inæqualium menſurarum. *l. modios l. aurum. C. de ſuſcept. lib.* 5. *Menſura à Principibus decreta, ſeruanda.* 10. menſura ab Imperatoribus ſtatuta excedi ſit vetita: *in l. item quaritur. § ſi quis menſuras. D. locat.* iniquas menſuras ædilis frangi iuſſerit. Pœnam hanc in illicita clerici negociatione, vt permittatur Iudex ſæcularis exercere, ſuadere videtur *d. c. fin.* in licita autem non item, quamuis ſciat iniquam, quia etſi iniqua vti non poſſit; 6. *Sed non ideo laico corrigendus ſubijcitur.* ſed ſtatutariæ ſe conformare debeat, tamen hic caſus per canones exceptus non eſt, vt clericus laico ſubijciatur quoad executionem: ſed ipſi Eccleſiaſtico: qui ſtatutariam pœnam infligat, vel abitrariam. *Vide citatos à Martha de iur. p.4. c 3. Gutier. de Gabell. quaſt. 94.*

CAPVT LI.

Statutum, ſuper prælatione veteris conductoris, vt finito termino alteri præferri debeat tantundem offerens;

1. *Iuri repugnat.* EST contra ius commune. *l. ſi cui. C. locat. c. ad aures. X. de reb. Eccleſ. non alien.* & naturalem dominij effectum. per quem quiſque rei ſuæ moderator eſt, & arbiter *l. in re mandata. C. mandati.* eoque non complecti clericum ait Martha *de iur. p.4. c.98.* 2. *Si bono publico expediat, non refragetur clericus.* ſi tamen iuſta ex cauſa v. g. quod culturæ agrorum publicè expediat non expelli colonos, niſi certo ante tempore præmonitos; imo veteres præferri; æquum erit politico bono clericum non refragari.

CAPVT LII.

Statutum, vt finito vſufructu colonus non poſſit expelli, niſi collectis fructibus, quos ſeminauit;

AN comprehendat ſucceſſorē clerici, cuius vt vſufructuarij per mortem locatio ſit finita? negat Martha *p.4. c.98. n.8. & ſeqq.* ſed æquius eſt clericum ſe conformare. nam etſi expiraſſe locationem verius ſit, & colono tantum dari actionem perſonalem ex contractu multis placeat; æquius tamen eſt ob ſeminationem & ſumptus in fundum factos realem pignoris actionem dari *l. colonus. in fin. D. de vi & vi armat.* vt ei qui credidit pecuniam ſuam in domum fulciendam. *l. 1. D. In quibus cauſis pignus tacitè cont.* vt poſt Baldum alioſque cenſet Caualcanus *p.1. deciſ. 44. n.23.* 1. *Æquum eſt clericum non differre à laico in obſeruatione ſtatuti.*

CAPVT LIII.

De ſtatuto, ne res in extraneos alienetur.

IVſtis ex cauſis decretum huiuſmodi ſanciri poteſt. vt in *l. vn. C. non licere habitatoribus metrocomia loca ſua ad extraneum transferre. l.4. l fin. C. de commer. & mercator.* vt præter deſignatas ciuitates non liceat penetrare ſecretiora Imperij Romani, aut Perſici; merces eo inferre, aut efferre: vt onera publica ciues facilius ferant: ciuſmodi ſtatutum clericos eiuſdem diſtrictus excludere non poteſt. ſunt quippe eiuſdem reipublicæ in fauorabilibus ciues; non extranei. quod ſi enim eo ſenſu condatur, vt clericus habeatur extraneus, neque acquirere, poſſidere, ei vendi, in illumque transferri poſſit; damnatum eſt omnino. *in c. 1. & fin. de immun. Eccleſ. in 6. Vide Dianam p.4. t.1. r.13. 57. p.5. t.1. r.3. p.6. t.3. per tot.* 1. *Clericus non venit nomine extranei, alias ſtatutum eſſet reprobatum.* ſin autem intelligatur de clerico dumtaxat alterius diſtrictus, vt ſub nomine extranei veniat, vt quilibet; quo melius ſit, vt alijs ciuibus, ita etiam clericis iſtius loci incolis; & ſic tam expediens ſit clericis, quam laicis loci; non eadem cauſa damnationis eſt. iuſtus ſtatuentium motus eſt generatim. 2. *Niſi fortè ſit alterius diſtrictus, vt melius ſit incolis clericis.* Vt & ſpeciatim clerus conſiderari poteſt, eum ad modum, quo Clemens VIII, 23. *Iulij* 1603. *conſt. incip. quoniam* in nouis monaſterijs admittendis decreuit, ne illa Ordinarij permitterent, niſi cauſa cognita conſtiterit, vetera nihilominus congruè poſſe viuere. qualia tamen per ſe ac ſpeciatim ſtatuere; quamuis vtiliter, ad laicos non pertinet. *c. decernimus. X. de iud.* generatim autem decernentibus, quin vtili communiter conſtitutioni ſe clerici conforment, non videtur abhorrere ratio. 3. *Vt in admiſſione nouorum monaſteriorum.*

Neque obſtat; quod generalis diſpoſitio non comprehendat caſus, vel perſonas in ſpecie 4. *Non intenditur nocere*

priuilegio clericorum exterorum ſed prodeſſe incolis.

cie priuilegiatas : *l. item apud Labeonem § hoc edictum D. de iniur.* adeoque d. ſtatutum comprehendere non debeat Eccleſiam, cui non tantum acquirere permiſſum eſt iure communi ; *l. illud C. de ſacroſanct. Eccl.* ſed etiam ſine traditione domioium. *l. vt inter diuinum. C. eod.* quia non hoc agit ſtatutum, vt iſti priuilegio aduerſetur ; ſed vt firma ſit reſpublica : nec, vt quidquam decedat clero ; ſed intraneo quæri poſſit. quod ipſum Eccleſiæ vtile eſt. ea conſideratione qua diximus vſum eſſe Clementem VIII. in d. Conſtitutione ſua ſuper nouis monaſterijs edita. Quomodo & qnibuſdam tegularibus iam olim conceſſum ne intra certas cannas alij loca ſacra ædificare poſſint. & Carthuſianis, ne alij poſſeſſiones acquirere intra mediam leucam ab eorum monaſterijs. *Vide Mirand. in Manual. p. 1. q. 33. art. 4.*

5. Cuiuſmodi intentio extendi poteſt ad non ſubdutum.

Neque iterum obſtat, quod in generali diſpoſitione dicitur non compreheodi id ſuper quo diſponens in ſpeciali diſponere non poteſt : *l. Lucius §. fin. D. ad municip. c. à nobis. X. de ſent excomm.* quia, eſto, ſtatuentes non poſſint ſpeciatim de clero intraneo extraneóue ſtatuere ; poſſunt tamen in rem ſcribere ſtatutum, ſine mentione cleri, cui clerus ſe debeat conformare ; quando aliàs ſtatutum per canones non eſt reprobatum. quale, vt diximus, eſſet ; ſi ſimpliciter clerus pro extraneo haberetur ; non autem eo ſenſu, quo diximus.

6. Dum neque effectus, neq; animus eſt iniquus.

Neque refert denique, quod vltimò obijcit Martha *de iuriſd. p. 4. caſ. 6 n. 24.* quod ſtatutum huiuſmodi dicatur odioſum, tanquam iuris correctorium ; odioſa autem ad clerum non debeant porrigi : neque ſufficiat ſtatuentes animum Eccleſiæ iniquum non habere, *vt idem n. 27.* cum ſtatuti effectus eſt iniquus : quia ad ſenſum, quem ſupra dedimus, neque animus, neq; effectus eſt Eccleſiæ iniquus, neq; diſpoſitio iuri contraria, in caſu iuſtæ cauſæ : ſed potius conformis. *vt in d. l. vn. quam ſupra citauimus*, vt potius diſpoſitio cenſenda ſit fauorabilis, vt communitati ; ita & clero intraneo ; quam conuenit ampliari.

7. Qualis diſpoſitio eſt fauorabilis.

8. Generalis in talibus regula.

Quare quod Diana *p. 1. t. 2. reſ. 68.* negat ſtatutum de fructibus non efferendis, vt in ciuitate ſit abundantia, aut r. 69. ne vina forenſia inferantur : quia etſi talia ad bonum publicum fiant ; non tamen ad bonum clericorum, fortè vineas, vnde inferant, aut lucrum, ſi efferunt, habiturorum ; non eſt recipiendum : quando & fieri poteſt, vt contra accidat, vt & ſtatuta pauperioribus fortè clericis multum proſint. & partis valetudo cedere debet corporis totius affectioni, niſi grauiter doleat. *c. qua in Eccl. X. de conſt. Vide infr. hoc lib. 2. c. 57.*

CAPVT LIV.

De conſtitutionibus Principum, ſtatutiſque magiſtratuum circa annonam, & ſimilia.

1. Clerici vtilia rei publicæ, clero non nociua, obſeruare debent ſtatuta. Speciatim circa annonam & res venales &c.

DVm Principes ſupremi, aut inferiores Magiſtratus in rem publicam de his quid ſtatuunt, v. g. de frumento non exportando, non vltra certum pretium vendendo, ad nundinas publicas deferendo, ſtatis diebus & horis venum exponendo, non per monopolia diſtrahendo, de graculis, vermibus, locuſtis, bruchis ex infecto aëre naſcentibus expellendis, ſeu occidendis, huiumodi edicta ſeruanda ſunt omnino à clericis. quamuis executio pœnæue exactio à ſuperiore eccleſiaſtico peti debeat. *citati à Martha de iuriſd. p. 4. caſ. 2. & a Diana p. 1. tract. 2. reſ. 15. 71. 76. 80 p 3. t. 1. reſ. 23. 28. 41. & alibi.* Sed & æquitas conſtitutionum ſæcularium de annona non exportanda & ſimilium ex eo firmari poteſt, quod & in ſtatu temporali Eccleſiæ tales ſint editæ à Greg. XIII. *conſt. incip. volentes. & alia inc. inter multipl. Clem. VIII. Paulo V. Greg. XV.*

CAPVT LV.

In neceſſitate publica

CLerici frumentum vendere, an cogi poſſint à Iudice ſæculari ? dicendum eſt legem propoſitam publicè, vt quiſquis habet ſupra, quam ſibi, ſuiſque neceſſarium ſit, venum exponere teneatur, ad præcauendam famem ; teneri clericos obſeruare : cum in hoc caſu de communi ciuium conſeruatione agatur. cæterum executionem non poſſe fieri, niſi ex requiſitione, & permiſſu Iudicis Eccleſiaſtici. niſi fortè aditus ad eum non ſit facilis, & venter eſuriens non patiatur moram. *Vide citatos à Diana p. 5. t. 2. r. 53. p. 4. t. 1 reſ. 87.* 1.

1. Clerici neceſſitati publicæ obedire debent.

CAPVT LVI.

De pecunia reip. mutuanda in emptionẽ annonæ, ad præueniendam caritatem.

QVærit Martha *de Iur. p. 4. c. 2. num. 2.* an edictum de pecunia reipublicæ mutuanda ad comparandum frumentum, quo caritati obuietur ; quamuis nec excuſetur domus auguſtalis, & ſileant priuilegia tempore famis. *l. pro tyronibus. l. auguſt. l. quoties. vt nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare, C. lib. 12.* vbi id iure communi ſatis expreſſum eſt, ad mores qui tunc erant Imperij. ſed hodie eiuſmodi edicta cenſerentur ad collectas pertinere : quamuis pecunia reſtitui promittatur, ſiquidem obligare ad mutuum, grauamen eſt : ſæpe & damnum : cum pecunia impendi poteſt in reditus vtiles : eóque cadit in probibitionem c. non minus § *quo circa. X. de immun. Eccleſ niſi*, inquit, *Epiſcopus & clerus tantam neceſſitatem vel vtilitatem aſpexerint, vt abſque vlla exactione ad releuandas communes vtilitates vel neceſſitates, vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda.*

1. Fames publica ſuperat priuilegia.

2. Grauamen mutui tractandum, vt collectæ, cum clero.

conſerendu. Vt proinde liqueat ad communes vtilitates, vel neceſſitates clericos dumtaxat teneri in ſubſidium; &, an conferre debeant, vt cognoſcat, ſtatuatque, Epiſcopum debere interpellari. *qua de re infr. l. 3. c. 6. n. 14.*

3. Cognitio & executio ad Iudicem Eccleſiaſticum ſpectat.

Quemadmodum etiam clericis circa annonæ ſtatuta excedentibus, v. g. vltra taxam extra illicitam negociationem vendentibus, Iudex ſæcularis auferre non poteſt res venditas. quamuis Iudex Eccleſiaſticus illam pœnam vel aliam poſſit infligere. quia pœna defectu iuriſdictionis laicæ impoſita non tenet clericum. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. reſ. 71.* idemque dicendum de clerico vendente ad falſam menſuram. *ibid. r. 76. vt & diximus hoc lib. 2. c. 50. n. 4. l. 1. c. 59. n. 3.*

CAPVT LVII.

Statutum diſponens, vt bona publicentur, quæ extra territorium vehuntur;

AN comprehendat fructus ex bonis beneficialibus, aut etiam patrimonialibus clericorum prouenientes? rectè quidem dici-

1. Ad Iudicem Eccl. ſpectat cognitio, ſi in hoc excefferit clericus; fraudem faciendo, alienos fructus ſupponendo.

tur teneri clericos ſe conformare ſtatuto in vtilitatem publicam concepto *diximus ſup. c. 53.* ſed ad pœnam non coguntur ex lege & à Iudice, cuius iuriſdictioni non ſubſunt; ſed pro pœna ad Eccleſiaſticum foret recurrendum. *vt & ſæpius diximus.* quod & obtinere debet in fructibus patrimonialibus, qui iam demeſſi, ſeu collecti pars fundi non amplius ſunt: ſed iure mobilium conditionem domini ſequuntur. ſi autem clericus non ſuos fructus, ſed ſuppoſitirios auexerit non inuito do-

2. Praxis contraria.

mino, in commiſſum cadunt. *arg. leg. fin. C. de annon. & tribut. lib. 10.* id ſi controuerſum fuerit; clerici Iudex iure adeundus eſt, *Marth. de*

3. Præſertim ſi conſtet paulo ante laicos in illorum poſſeſſione fuiſſe.

iur. p. 4. caſ. 83. quod tamen in praxi vix obtineat. ſed de rei dominio tributarij Iudices volent cognoſcere. quod nec iniquum erit, vbi promptè conſtiterit eos fructus in laici poſſeſſione paulò ante auectionem fuiſſe. *arg. c. ſi clericus laicum. X. de for. compet.*

CAPVT LVIII.

De donatione clerico facta à patre in fraudem fiſci.

DOnationem omnium bonorum clerico

1. Si ſit fraudulenta, rectè irritatur.

à patre alióue factam ſi ſtatutum declarat nullam, ex præſumptione ſimulationis, in fraudem fiſci; vbi v. g. clerici de patrimonialibus onera politica non ſoluunt; cùm fraus non præſumpta tantum eſt, ſed vera; merito obtinet. cæterum vbi vera non eſt; quibus in caſibus ea iuris præſumptio non eſt; non poteſt à ſtatuto induci in libertatis Eccleſiaſticæ diminutionem. *Vide citatos à Diana p. 3. t. 1. r. 3. Vide qua dicimus ſup l. 2. c. 47.* 2.

Vbi fraus non eſt non poteſt libertati præiudicari.

CAPVT LIX.

Statutum, vt ſuperſtes lucretur dotem, ſeu donationem propter nuptias, licet extantibus liberis,

1. Seruandum cùm eſt generaliter latum.

SEruandum eſt etiam Eccleſiaſticis. vt pari formitas iuris ſit in re communi. etſi contra ſentiat Martha *de iuriſdict. p. 4. c. 53.*

CAPVT LX.

Statutum, quod filius teneatur pro patre,

NOn comprehendere filium clericum in diminutionem ſuæ libertatis, ait Martha, *& citati de iuriſd. p. 4. c. 51.* præſertim cùm hoc deducere eum poſſet vel ad inopem mendicitatem, vel infame priuilegium c. Odoard. *X. de ſolut.* à quo canones & Concilium Tridentinum *ſeſſ. 21. c. 2.* abhorrent. *Vide qua dicimus ſup. l. 2. c. 42.* 1.

Cum eximiè noxium eſt, clericus eximendus eſt.

CAPVT LXI.

Statutum, de animalibus ad communia paſcua non deducendis, niſi ſub certo modo, & pecunia.

CLerici quo minus obſequantur ſtatuto ſuper vſu rei communis, non ſuffraga- 1.

In vſu rei communis clericus communi lege debet vti.

tur ratio. ſi vel de priuato rectè dicitur, quod in re communi melior ſit conditio prohibentis: & priuato liceat prohibere, ne quis fundum ſuum ingrediatur, aucupandi etiam vel venandi gratia: quamuis ad feras aut aues capturâ ſuas faciendi ius habeat. *§. plane. Inſt. de rer. diuiſ. l. diuus D. de ſeruitut. ruſt. verſ. non eſt rationabile nolentibus dominis in alienis agris aucupari.*

Itaque ſi paſcua ad dominum loci pertinent, aut Principem; eius eſt modum libera- 2.

Vt in paſcuis, & ſyluis, ſtatutis deſuper latis.

litati ſuæ dicere: ſi ad communitatem; Magiſtratus eſt leges re communi vtendi præfigere. & ſicut quilibet in re ſua moderator eſt, & arbiter: *l. in re mandata. C. mandati.* ita de rebus communitatis ſtatuere eſt magiſtratus.

tot. tit. D. de adminiſtrat. rerum ad ciuitates pertinent. ideoque ſi decretum ſit, ne certo tempore animalia paſcantur; certo modo compeſcantur, ne damnum dent; non minus animalia clericorum, quàm laicorum ſecundùm huiuſmodi leges paſci debent. Si autem damnum

3. De damno dato laicus non cognoſcit aduerſus clericum.

datum erit, vt illud ſarciatur, aut animal noxæ dedatur; ſæcularis aduerſus clericum non poteſt cognoſcere: an aduerſus famulum? Vide *quæ diximus l. 1. c. 13.* aut ipſa animalia; quæ vt clericorum mobilia eorum conditionem ſequuntur.

4. Famulum, aut animalia.

Equidem ſub adminiſtrationem rerum ad rem publicam pertinentium difficile eſt, vt veniat alienatio: aut vt hæc ſine Principis authoritate fieri poſſit. *l. legatam. D. de adminiſt. rer. ad ciuitates.* vt & minorum res ſine

5. In alienatione ſequitur clericus ea quæ in huiuſmodi adminiſtratione ſecundùm leges fiunt.

decreto non alienantur. ideoque alienationi quis rectè obſiſtit; non tantum ex cauſa *§. in communem Inſt. de rer. diuiſ.* quod in re communi potior ſit prohibentis conditio: non autem ideo, quod ciuibus paſcua competant, vt ſingulis; vt vult Martha *de iuriſd. p. 4. c. 8 n. 7.* eſt deciſum etiam vnum impedire venditionem; ſed ideo quod multa requirantur, antequam licita ſit rei ad communitatem pertinentis diſtractio.

6. Ad communem impenſam vt alij tenetur.

Porro ſi pecunia exigatur ad ſepienda paſcua vel ſodienda; aquam educendam, aut ſimilem impenſam; rectè illa exigitur ad ratam ab animalibus clericorum, vt laicorum. vt expenſas in rem communem factas qualiſcumque ſocius, aut conſors ſubterfugere non poteſt. *l. 29. D. Communi diuidund.* imo reſtituere

7. Cogitur per Iudicem Eccleſiaſticum.

recuſans parte ſua excideret. *l. 4. C. de ædific. priuat. Capol. cautela* 85. quamuis rurſus ipſa exactio apud Iudicem Eccleſiaſticum, non ſæcularem, inſtituenda ſit contra clericum.

8. Si tamen onera ad ipſas res ſpectant, non ad neceſſitates reip.

Enimuero ſi pecunia exigitur ad onera non paſcuorum, ſed reipublicæ ferenda; clerus non tenetur: niſi ſub ratione e. non minus *§. quo circa. X de immunitat. Eccl. c. aduerſus ibid.* vt nec ad alia vtilia reipublicæ opera: vt ducendi rectius fluminis, muri ſtruendi, aut ſimilia. quorum obligatio naturà rebus ipſis non ineſt; neque ad quoſcumque poſſeſſores tranſit. *de qua re latè Martha de iuriſdict. p. 4. c. 9. & dicemus infra l. 3.*

CAPVT LXII.

De ſtatutis, ſuper vtili dominio laicorum, quod habent ab Eccleſia.

1. Statuunt rite laici.

NOn videntur poſſe prohiberi ſæculares, ne ſtatuant ſuper fructibus vtilis dominij emphyteutarum; ſeu ſuper modo rebus illis vtendi: ſcilicet ne obrizam in talibus terris ferant, ne inficiatur aër. *&c. Ceuall. de cognit. per viol. p. 2. q. 50.* vbi citatur Declaratio. atque etiam de decimis à conductoribus ſoluendis ex terris, quas ſi ipſi religioſi colerent ſuis manibus, aut ſumptibus, eſſent exempti. & de Societate IESV vt ſit immunis in donatione, in emptione 20.am ſoluat pro Caſtilia. & *q. 52.* vt bona emphyteutica Eccleſiæ, quoad vtile dominium, quod penes laicos eſt, non eximantur à tributis; nec profuerit exemptio Pontificia Leonis XI. &c. ita hæc tamen, ne quà noceatur dominio directo penes Eccleſiam exiſtenti: neque eius iuriſdictio in vtili dominio ceſſare cenſeatur. *Vide quæ diximus lib. 1. c. 29. n. 7.*

CAPVT LXIII.

Feudales conſuetudines an clericos comprehendant?

FEudorum libros, qua parte Imperiales conſtitutiones continent, extra controuerſiam in Imperio ligant: qua parte Conſuetudines per priuatos ſunt congeſtæ; authoritate carent. 1. Vt conſtitutiones ligent.

Sed quatenus Fredericus iunior Imperator in ordinem redigi, in ſcholis legi, Corpori iuris inſeri iuſſit; ab eo Principis decreto vires habent. & paſſim ab vſu: 2. Vt conſuetudines, ſi receptæ ſint.

quatenus conſuetudines locales de feudis non aliter diſponant, Chriſtinæus *vol. 6. deciſ. 2.* vbi *n. 8.* ex *c. cæterum c. nouit. X. de iud. c. ex tranſmiſſa c. verum. X. de for. compet.* (*adde & alia quæ citat Marth p. 4. c. 16. n. 28.*) ait libros 3. Nec locales aliter diſponant.

feudorum tanquam probatos haberi à Romanis Pontificibus. vbi *n. 12. & 13.* contendit & illis clericos teneri, communiter eſſe receptum. quod etiam fatetur Martha *d. c. 16. in princ.* ſed non aliter teneri tamen contendit, quam quatenus à Pontificibus Romanis *in d. cc* ſunt probati. 4. Libri feudorum non ligant clericos tanquam à Papa probati.

ſed rectius dicitur ea loca arguere ipſas leges feudales clericos obligare magis; quam ipſos Pontifices probatione ſua voluiſſe firmare. Vnde & in *c. vn. §. verum. de ſtat. reg. in 6.* vbi Abbatiſſa feudalis fidelitatis iuramenti cauſa dominum accedit; eoque monaſterium egredi d. c. vn. permittitur; *niſi*, inquit, *quod per procuratorem illud præſtet, poſſit efficere apud eum*, ſi Pontifex cenſuiſſet ſua reprobatione infirmari poſſe leges feudales; id pro caſu egreſſus, quem ibi tam ſerio alioquin prohibet, feciſſet; non ipſas Abbatiſſas dominis ſupplicatum miſiſſet. Similiter *in c. nouit. X. de Iudic.* declarat Pontifex, ſe nolle iudicare de feudo; quia ad Regem illud ſpectat iudicium: *niſi fortè*, inquit, *iuri communi per ſpeciale priuilegium, aut contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum*: Ecce ius feudorum Pontifex vocat ius commune; à quo non excipit ſui declinationem. cum, ſi firmitatem leges feudales à Papa haberent; illum non excluderent, quia in omni diſpoſitione ſuperioris intelligitur excepta authoritas.

Et, ne quid dicamus de communi argumento, quod clerici ſtatutis & conſuetudinibus generalibus, eccleſiæ nõ noxijs debeant ſe cõformare:

mare: pro ſumma ratione eſt conſiderandum; quod feuda pactis vltro citroque obligatorijs conſtituantur, prout liquet *c. 1. de eo qui ſibi & hered. maſcul. & fæm.* & quæ communiter agi ſolent, acta eſſe inter contrahentes intelligantur: *l. cum quid D. ſi certum petat.* adeoque feudo illam ineſſe naturam, præter pacta expreſſa, quam tales conſuetudines, aut hæ generales deſcribunt; cenſendum eſt ex feudi conceſſione; & acceptatione: adeoque ex pacto ſeruandam. ſicut in alijs contractibus, ſi vendat emátue clericus, paret legibus etiam ciuilibus, de emptione & venditione latis.

5. Sed vt pacta vltro citroque obligatoria.

Quod argumentum etſi Martha *vbi ſup. n. 54.* propoſuit, non tamen rectè ſoluit: quaſi ex his quæ veniunt ex ſubſtantia feudi tantum poſſit coram domino conueniri, vlterius non poſſit ſe obligare: ne contra *c. ſi diligenti X. de for. comp.* ſubijciat ſe laico. ſed nullibi vetatur, ne qualiacumque pacta faciat. *d. c.* 1. effectus autem fori, vt ex ſubſtantialibus potius ſit permiſſus, quam alijs nullus canon ait: ſed in *d. c.* nouit iudicium feudi domini eſſe dicitur indefinitè: quod æquipollet locutioni vniuerſali. *diximus latè in reſponſ. can. de offic. deleg. reſp. 2. de matrim. reſp.* 4. itaque & pacta in feudo recipiendo qualiacumque, non vetita; poteſt facere clericus: ijſque teneri ex contractu; & conſequenter coram domini curia conueniri iudicio qualicumque feudali; id eſt, quod reale ſit, ſeu ratione rei trahat perſonam. *iuxta l. ſi nec cauſam. D. ſi certum petat.*

6. Indefinitè feudalis cognitio ad dominum ſpectat.

7. Quatenus realis eſt.

CAPVT LXIV.

Statutum ne feuda in Eccleſiam transferantur.

1. Seruandum id eſt ſi ex originali pacto ita conceſſum ſit.

ODio Eccleſiæ fieri non poteſt. ſicut nec in alijs bonis *c. 1. de immun. Eccleſ. in 6. latè Marth. de iur. p. 4. caſ. 16. n. 33. & ſeqq. Diana p. 6. t. 3. per tot.* quod ſi tamen primordialiter ita ſint feuda conceſſa; cum rei ſuæ quiſque ſit moderator, & arbiter, & liberalitati ſuæ modum dicere poſſit quem velit; pacta ſeruari æquum erit. quomodo & feudo excidebat olim ad clerum aut monachatum tranſiens. *c. vn. de vaſallo milite, qui arma bellica depoſuit.* quando ijs ſolis feuda dabantur, qui per ſe militarent. hodie, cum ferè licet per alium ſeruitia præſtare, non idem obtinet. *Gudelin. de feud. p. 1. c. 2.* quod ſi hodie ederetur aliquo in regno conſtitutio generalis, pro ſecuritate publica, ne feuda peruenirent ad eos, qui per ſe non eſſent militaturi; ſed fideles omnes ipſi militiam ſubire tenerentur; non iniquum videri poſſet rem redire ad primæuam naturam, & clericos monachoſque cum alijs communem ſortem in bonis deinceps acquirendis pati. non in feudis pleno iam iure poſſeſſis. *c. cum in Eccleſiarum. X. de conſtit.* ſed tam raram neceſſitatis cauſam requiri, quam ex qua permiſſum Principi foret res ſuas priuatis in publicam neceſſitatem auferre.

2. Vt olim clerici erant feudorum incapaces.

3. Quid ſi hodie generaliter decerneretur feudorum incapaces eſſe qui per ſe non ſunt militaturi?

CAPVT LXV.

Conſuetudo feudalis, vt nouus poſſeſſor releuium ſoluat, an comprehendat Prælatum?

PRocurator is eſt, non dominus rerum Eccleſiæ. *c. 2. X de donat.* Eccleſiæ autem non moritur: *c. liberti Eccleſiæ 12. q. 2.* releuium porro exigitur ob mortem vaſalli, non procuratoris: eoque non deberi à prælato releuium ait Martha *de iur. p. 4. caſ.* 17. etſi admittat, in alienatione, inſtar laudemij. ac denique ſcrupulum ſibi facit, & Apoſtolicum conſenſum exigit: at verò releuium non ad alienationem pertinet rei feudalis, quum onus fructuum potius videatur, vt annatæ pontificiæ. cum ergo fructuum hodie ferè domini ſint beneficiarij, ex illis dominum honorare, & in illius primo conſpectu non apparere vacuos, ne iniquum omninò videatur, facit paſſim recepta conſuetudo. quam non tollit quod ait Martha; prælatos non poſſe præiudicare Eccleſiæ. *§. fin. de cap. Conradi lib. 2. feud.* vbi ex delicto prælati non perditur feudum; ſed fructus feudi ad illius vitam: imò locus ille arguit fructus feudi grauari poſſe. Omitto pacta & iura feudalia rei ineſſe, rem ſequi; non mutari per conditionem poſſeſſoris: *diximus ſupr. l. 2. c. 63. n. 5.* quin & prælatum inſtar domini eſſe.

1. Releuium ſoluit Prælatus vt fructuum, & rei pro tempore quaſi dominus, ſicut fideicommiſſarius, & alius alienare prohibitus?

2. In his præiudicare ſibi poteſt prælatus quoad fructus, & ſuum tempus.

CAPVT LXVI.

Feudatarij prælati an prius Regi, quam alijs ſuperioribus ſuis aliquando debeant obedire?

DVbitationi cauſam dedit *c. ſi Epiſcopus diſt. 18.* vbi ad Synodum vocati Metropolitano omnino debent obedire, *excepta*, inquit, *graui infirmitate corporis, aut præceptione regia.* vtique qua vt regni proceres, non vt Epiſcopi conuocantur. *Vide ſup. l. 1. c. 22.* nam hæc qualitas regiæ præceptioni non ſubeſt. *Azor. Inſt. mor. p. 1. l. 5. c. 14. d.* 8. ergo præceptio regia *in d. c. ſi Epiſcopus.* præfertur vocationi Metropolitani. *gloſſa in c. reprehenſibile: in verb. orationibus. 23. q. 8. gloſſ. in c. cum parati X. de appell. in verb. in legatione Regis c. paſtoralis. §. fin. in verb. à Rege vel Archiepiſcopo.* argumento ab ordine literæ. quidam præuentioni locum faciunt; quidam fidelitati Regi interpellanti debitæ,

1. Accedere prius ad Regem quam ad Metropolitanum debet vocatus clericus.

debitæ, quidam ſpirituali obligationi ante ſæcularem. *c. ſolite. X. de maior. & obed. V. ſupr. l.* 1. *c.* 30 *n.* 15. *c* 22. quidam nec ſine licentia ſuperioris eccleſiaſtici aiunt adeundum Regem. Sed hoc quidem decretum fuit olim aduerſus vagationes Eccleſiaſticorum. *c. ſi quis Epiſcopus* - 3. *q.* 8. ſed addit illud capitulum puniri, qui ſic adeat, tanquam moleſtum & importunum Imperialibus auribus, contra Eccleſiaſtica conſtituta: non ergo ſpectat eos, qui à Rege vocati, vel interpellati ſunt.

2. Atque aliàs ad eum qui dignitate præcellit.

Deciſio ergo huius quæſtionis petenda videtur à maioritate poteſtatis. *c. qui reſiſtit.* 11. *q.* 3. maior ergo cum cenſeatur Rex Metropolitano; ille prius adeundus erit: vt, in illius concurſu, Papa. vt vocanti Chriſto obſecuti ſunt Apoſtoli: *relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* ſi tamen res vna moram patiatur, non altera; & miſſa ad Regem excuſatio ſine offenſa recipi ſperetur: poteſt vocatus neceſſitati obedire. & *in d. c. cum parati.* nec legatus nec Papa negauit Regis legationem excuſare vocatum à Legato, non comparentem; ſed legatus Epiſcopum negat legationi regiæ, cum ab eo vocaretur, vacaſſe: Papa autem ait, non debuiſſe contemnere vocationem legati, obtentu appellationis, non autem regiæ legationis. ſed & clericum vocanti Principi obſequi debere, præſertim feudatarium; ratio atque vſus ſuadet: & ad capitula fidelitatis pertinet. *d. §.* 15. *d. c.* 22. In concurſu autem, ſi

3. In concurſu ergo vt ſe habere debeat?

vtriſque poteſt, obſequi tenetur vaſallus: ſi non poteſt ſimul; inter pares habet electionem: *l. ſi quis in graui. §. ſi cum omnes. D. ad Silanianum,* & qui eſt plurium, omnibus tenetur: *c.* 1. *quibus modis feudum amitt.* ſi non poteſt ſimul; prius antiquiori, quem ſine fraude ante habuerit: *c. vn. §. fin. hic finitur lex, deinde conſuetudines regni incip. de prohibita alienatione per Freder. §. illud.* antiquior ſiquidem eſt alijs præferendus. *d. §. fin.* multo magis ſuperior. qui etiam in iuramento exceptus cenſetur: *c. veniens. X. de iureiurand. l. fin. in princ. D. ad municipal.* ſi tamen Rex clericum ad perſonaliter bellandum vocaret, quia is vacare orationibus non armis debeat; non excuſatur à vocatione ſuperioris Eccleſiaſtici. *d. c. reprehenſibile.* quod tamen temperamentum recipit à c. peruenit. X. *de immun. Eccl. de quo infr. l.* 3. *c.* 9.

CAPVT LXVII.

Inueſtituræ feudorum, ſeu emphyteuſeum mutari,

1. Non poſſunt mutari in præiudicium Eccleſiæ iuris acquiſiti.

IN præiudicium Eccleſiæ per ſtatuta non poſſunt. v. g. ne iuxta pacta reuertantur ad concedentes. ſed ſemper ad hæredes tranſeant. *c. quæ in Eccleſ. X. de conſt. latè Martha de iur. p.* 4. *caſ.* 20. quale ſtatutum, vnum fuit ex illis capitibus, ob quæ Paulus V. in Venetos interdictum tulit.

CAPVT LXVIII.

Defunctorum voluntates aliæ mutari

1. Papa pia relicta ex cauſa iuſta mutat.

NEc reſcripto quoque Principis debent: *l. ſi teſtamenta. C. de teſtam. c. non licet.* 12. *q.* 12. *c. non eſt. X. de voto. Concil. Trident. ſeſſ.* 22. *c.* 6. vbi tamen iuſta eſt cauſa alterare eas Papa poteſt. *clem. quia contingit. de religioſ. dom.* ideoque ab Ordinario idcirco examinanda eſt impetratio *Trid. d. c.* 6. An & iuſta cauſa exiſtente poſſit ſupremus Princeps ex plenitudine poteſtatis in ſæcularibus? dicendum eſt poſſe. *Vide à Martha citatos de iuriſdict. p.* 4. *c.* 74. ſed adeſſe oportet & plenitudinem iuſtitiæ, quæ deſideratur, ſi cauſa non ſit iuſta & ſufficiens. & ferè publicam exigunt iuſtiores Interpretes. ſed &, ne Eccleſiæ noceatur, oportet. *c. quæ in Eccleſiar. X. de conſtit. Vide ſup. l.* 2. *c.* 41.

2. Examinanda ab Ordinario.

3. Et Princeps in ſæcularibus ex plenitudine poteſtatis, ſi adſit iuſtitiæ plenitudo.

CAPVT LXIX.

De appennagijs & ſimilibus iuribus.

1. Generaliter inſtituta etiam in clericis obtinent.

QVæ conſtitutiones, ſtatuta, aut conſuetudines generaliter introduxerunt, obtinere æquum eſt etiam dum clericus eſt, ſeu primo, ſeu ſecundo genitus. *Vide citatos à Martha de iur. p.* 4. *caſ.* 23. *Vide quæ diximus l.* 2. *c.* 2. *n.* 17. *& c.* 7.

CAPVT LXX.

Maioratus

1. De patrimonio conſtituere clericus vt alij poteſt, an de quæſitis intuitu Eccleſiæ?

CLericum facere poſſe de bonis patrimonialibus, vt alios, non eſt dubitandum: de bonis ab Eccleſia profectis (cum ditare per Concil. *Trid. ſ.* 23. *c.* 1. conſanguineos prohibeatur) non aliter licet; quam ſecundùm ea quæ diximus *in iur. pont. non anal. de teſtam.* clericos quandoque de his parcimonia ſibi ſubtractis diſponere poſſe. Negat tamen generalius Martha *de iur. p.* 4. *caſ.* 24. niſi ex licentia Pontificis. quo autem caſu ea obtenta fuerit, non opus eſſe licentia Regis contendit. *n.* 29. quaſi leges ſæculares non comprehendant Eccleſiaſticos: ſed vt in alijs cauſis, ita & in hac dicendum eſt, & clericos oportere illas leges ſeruare. quod eo magis obtinet, quod maioratus in bonis immobilibus conſtituantur, qualia etſi clerici ex prouentibus Eccleſiaſticis emerint, ſecundùm leges com- munes

2. Maioratus quia in bonis immobilibus conſtituuntur, praxis non aliter admittet in clericis quam laicis.

munes poſſideri ferè vſus obtinuit quoad res ipſas:etſi quoad perſonas pro dictamine conſcientiæ relinquantur. cum autem deſinent eſſe clericorum, vt maioratus perpetui ſunt, eximi à communibus legibus non poterunt.

CAPVT LXXI.

Prohibitio venationis & piſcationis

1. Prohibitio vt clericos comprehendat?

VBi ab ijs fit, qui pridem earum iura ſibi obtinuerunt, vt regalia, ſeu propria; clericos comprehendit, vt alios. prohibentur enim rectè etiam à priuato fundum alienum ingredi venatores, adeuque venari, piſcari, aucupari feras, quæ iure quidem naturali occupantis eſſent, ſed per populi olim conſenſum Principi, & ab eo cauſam habentibus ſunt reſeruatæ. quod ſi leges tantum venationi ritè, & iuſto tempore faciendæ præſcribantur, ſæpius dictum eſt clericos teneri ad eas quæ im-

2. Modique præſcriptio.

munitati cleri non aduerſentur inſequendas. etſi Martha *de iuriſdict. p. 4. c. 57.* aliter diſſertet.

CAPVT LXXII.

Statutum ne quis arma portet, ſub pœna commiſſi.

1. Non poteſt clericus contemnere.

CVi reſpublica commiſſa eſt quietem illius maximè curare & tranquillitatem debet. prohibet ergo rectè ne quis arma ferat: præſertim noctu; aut iter non faciens; ſiue citra neceſſitatem. eam legem nec clerico contemnere licet. non tamen iure poteſt ob contemptum, ſeu exceſſum per Iudicem ſæcularem puniri: ſed à ſuo Epiſcopo. vt in conſti-

2. Alioquin puniendus, ſed à ſuo Iudice.

tutione Frederici *de pace tenenda. c. 1. §. ſi clericus.* non tantum arbitraria; ſed etiam ſtatuti pœna. *c. 1. X. de nou. oper. nunt.* vbi clericus punitur pœna per leges ſæculares ſtatuta.

3. Intentus iam ad malum impediri, & auferri arma per laicum poſſunt.

Nihilominus ſi clericus ad maleficium iam intentus, arma ferens deprehendatur; impediri non tantum eum poſſe à Judice ſæculari, ſed etiam arma ei auferri, dicendum eſt. quod Martha *de iuriſd. p. 4. c. 7. ex Lopes* rectè ait admitti; non per modum exercitæ iuriſdictionis: ſed quo ipſi creditori permiſſum eſt debito-

4. Alioquin vbi cognitione opus eſt, ea inſtituenda ab Eccleſ.

rem fugitiuum apprehendere. *l. ait prætor. §. ſi debitorem. D. quæ in fraud. creditor.* & marito adulterum in flagitio deprehenſum occidere. *l. marito. D. de adult.* alioquin vbi cognitione Iudicis opus eſt; an clericus qui arma tulerit, puniendus ſit; an aliqua ex cauſa excuſandus; non poteſt ſæcularis ſe interponere. *Vide Dianam p. 4. t. 1. r. 87. p. 5. r. 4.*

CAPVT LXXIII.

Statutum obuiare cupiens maleficijs nocturnis,

OBligans inhabitantes in ſubſidium reparandi damni, & ad pœnam fiſco pro nu- 1. Clerici non tenentur.
mero focorum in ſingulos centenos decem aureorum; non comprehendit clericos: ne offendatur illorum immunitas: ſed illos tantum, qui & ſubſunt ſtatuentibus; & ad cuſtodiam publicam, quæ non incumbit clericis, tenentur, quare nec clericorum foci numerum facient; ſeu reſpectu damni reparandi, ſeu pœnæ fiſco inferendæ. Martha *de iur. p. 4. c. 96.*

CAPVT LXXIV.

Statutum, ne occiſor quoquo modo ſuccedat occiſo,

AN comprehendat clericum ideo con- 1.
trouertitur, quod huiuſmodi in caſu iu- Generale
re communi occiſor non ſit incapax ſucceſ- ſtatutum
ſionis; ſed eam fiſcus auferat tanquam ab in- merito cleri-
digno: *l. Lucius. D. de iure fiſc.* clerici autem cus ſequitur.
homicidæ bona non à fiſco ſæculari; ſed Eccleſiæ vindicanda ſint. ſed hæc in immobilibus maximè controuerſiam patiuntur. quibus ergo in caſibus; incapacitas iure inducta eſt, communi iure clericus vtetur: quod autem ſtatutum inducit, etſi ſtatuentes iuriſdictionem in clericum non habeant, tamen ſi in gratiam proximorum agnatorum inducit; ſi hi egerint aduerſus clericum hæreditatis poſſeſſorem; etiam merito Judex Eccleſiaſticus illis adiudicabit, iſtumque ſtatutum etiam in clerico obſeruabit. *c. 1. & 2. X. de noui oper.* 2.
nunc. Vide citatos à Marth. p. 4. caſ. 85. & ferè Sed ſub ſuo
hodie, quæ ab indignis fiſcus ſolet auferre, ca- iudice.
piunt agnati. *Diximus in Reſponſ. de teſtam. reſp. 3.*

CAPVT LXXV.

Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici an ſuppleri poſſit per laicum?

NEgat e qualiter. *X. de Iudic. Vide ſup. l. 1.*
c. 26. Neque *in c. filijs. 16. q. 7.* Regi tri- 1.
buitur iudicium ex defectu Metropolitani; ſed Supplet ſu-
monitio ſuperioris: & tam illud caput quàm perior, non
caput Regium. *23. q. 5. c. adminiſtratores. ibid.* laicus.
c. ab Imperatoribus. 23. q. 3. aliaque ſi quid permiſerint

miſerint olim, aut conceſſerint, reuocara eſſe per c. qualiter X. *de iud.* ait Azorius *Inſt. mor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 14. *q.* 2. *Vide ſupra l.* 1. *c.* 26. verius eſt tamen d. c. filijs diſertè iuriſdictionem non attribuere. *Naldus in Annot. pract. ad d. c. filijs. diximus ſup. l.* 1. *c.* 35. *n.* 13. *infr. l.* 2 *c.* 84. *n.* 14.

CAPVT LXXVI.

Statutum puniens clericorum conſanguineos, quod illi ſtatutis parere nolint; vel domeſticos, quod forum declinent;

1. Quia per indirectum nocet; non ſubſiſtit.

IRritum eſt. quia per horum latus illi figuntur. & violatio immunitatis etiam indirectè iure damnatur. *Azor. Inſt. mor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 13. *q.* 7. omitto iniuſtitiam quod ſine culpa propria quis puniatur.

CAPVT LXXVIJ.

In dubio, an ſtatutum ſit contra libertatem Eccleſiæ?

1. Ita vt proſit Eccleſiæ, non vt alij cenſuris implicentur.

AMplectenda eſt affirmatiua ſententia ob fauorem Eccleſiæ. *c. fin.* X. *de ſent. & re iud.* ſed non ad effectum, vt cenſeatur quis incidiſſe in cenſuras. *Vide Dianam p.* 1. *t.* 2. *reſ.* 65.

CAPVT LXXVIII.

De appellatione regularium, & clericorum.

1. Vix admittenda.

VT non facilè admittatur diximus *in conſult. can. de reſcript. conſ.* 3. *& de accuſ. conſ.* 3. Prædicatores omni iuri appellationis renunciaſſe refert Ceuallos *de cog. per viam viol. p.* 2. *q.* 95. nec regulariter admitti monachos ſub nomine violentiæ, ad tribunalia regia, vbi agitur de viſitatione, aut correctione *iuxta Concil. Trident.* aliàs iniuſtè admodum grauatis appellationem licitam tradit, & quæ exequi ſuperiores poſſint. & quando his ſine ſcandalo ad ſuperiores fugere liceat; & Ordinario loci, per quem tranſeunt, eos retinere. *Vide ſupra l.* 1. *c.* 6. §. 5. Diximus etiam *in conſult. can. de accuſat. d. conſ.* 3. de clericorum correctione, illiuſque executione non obſtante appellatione; & vt in his recurſus ad ſæculares ſit vetitus, etiam per ipſorum ſæcularium Principum conſtitutiones.

CAPVT LXXIX.

De cognitione appellationum, vbi prælati habent vtramque iuriſdictionem.

MVltis olim conſtitutionibus vetitum eſt, ne clerici negotijs, aut iudicijs ſæcularibus ſe immiſceant. *tot. tit.* X. *& in* 6. *Ne clerici negotijs ſæcularibus:* præſertim cauſis ſanguinis: quas, ſi habent iuriſdictionem temporalem, omnino debent, & ſine periculo irregularitatis poſſunt, committere ſuis balliuis, alijſque illam exercentibus. *c. vlt. eod. in* 6. vſu tamen multis in locis obtinuit, vt Epiſcopi eorumue Officiales de rebus profanis inter laicos etiam cognoſcant. præſertim vbi temporalem habent iuriſdictionem. vt hac de cauſa Vindicias *libertatis Eccleſiaſticæ* dedit Ioannes Chockier: quibus demonſtrat temporalem iuriſdictionem, & regalia competere Epiſcopo Leodienſi: ab eiuſque ſententijs ad Metropolitanum, iudiceſue Eccleſiaſticos eſſe prouocandum; non ad Cameram, ſeu Iudices Imperij. vt & Stephanus Rauſſinus Leodium dedit, & amplè illius principatum Epiſcopo vindicauit, omne imperium, iuriſdictionemque. ab huiuſmodi ergo prælatorum ſententijs ſi appelletur, *debet* (inquit Innocentius III. *in c. Romana. de appellat. in* 6.) *ad metropolitanum eiuſue officialem, ſuper cauſis in quibus temporalem iuriſdictionem exercent, appellari, niſi fortè de conſuetudine aut priuilegio, ſiue iure alio ſpeciali ſit appellandum ad alium.* ab Epiſcopis, inquit, vtrique ergo dum cognouerunt tanquam Epiſcopi in rebus profanis. iudicia hæc ſæcularia D. Paulus 1. *Cor.* 6. temporalem iuriſdictionem vocat Innoc. IV. *in d.* §. *debet.* emphaſim ergo habet, dum nominat Epiſcopum. præſertim cum literæ Innocentij (quarum exemplar eſt in archiuis Eccleſiæ Atrebatenſis, de qua agit d. c. Romana.) extenſam ſententiam continentes, vbi in initio grauamina Eccleſiarum ſuffraganearum proponuntur, *Recipiunt inſuper,* inquiunt, *appellationes indifferenter ab ipſis, & Capitulis prædictæ prouinciæ, ſeu balliuis eorum, ſuper cauſis in quibus temporalem iuriſdictionem exercent.* de Epiſcopis reſpondet §. debet: de Capitulis reſpondet d. c. Romana. *in princ. in verſ. ab archidiaconis verò alijſque inferioribus prælatis ſuffraganeis ſubiectis eiuſdem, & eorum officialibus, ad ſuffraganeos ipſos debet, & non ad eandem curiam (omiſſis dictis ſuffraganeis) appellari:* de balliuis non reſpondet: vſu venit ergo c. nonne. X. *de præſumpt.* vt interiectas à balliuis appellationes, tacendo negarit ad ſuperiores Eccleſiaſticos eſſe deferendas. *l. cum prætor. D. de iudic.*

1. Clerici negotijs ſæcularibus non ſe debent immiſcere.

2. Sed alijs committere ſi iuriſdictionem habent temporalem.

3. Vbi illam exercent vt prælati, ad ſuperiores Eccleſiaſticos appellatur: ſecus vbi vt Principes ſeu dinaſtæ.

Cuius ratio eſt; quia balliui ſæculares euidenter iudicant vt laici; curiæ feudalis, cenſualis,

4. Dum iudicant vt laici, ad ſupe-

rioιem laicum prouocatio ſpectat.

dalis,cenſualis,ſimiliſue pares;ſcabini,ſeu quicumque iudiees temporalem iuriſdictionem, vt talem,exercentes,ſubſunt dominis directis; aut ſupremo tandem Principi. appellatio autem eſt ab inferiori ad ſuperiorem prouocatio. adeoque manet in linea iuriſdictionis ſæcularis Eceleſiaſticæue,in qua cæpit iudicium. euius primordia ſunt inſpicienda. adeo vt etiam ſi Epiſçopus ex Prineipis aut Iudicis ſæcularis delegatione,aut partium laicarum prorogatione,pronunciauerit; ad delegantem,ſeu locorum Iudicem appellari velit. auth. *ſi quis litigantium. C. de Epiſc. audient.* & conſequenter non tantum ſi ballinus, ſed etiam ſi Epiſcopus ipſe cum paribus curiæ,aut qualitate poſſeſſoris principatus, dominij, imperij, iuriſdictionis, pronunciauerit; deferenda appellatio ſit ad eiuſdem qualitatis ſuperiores *l. ſi quando. C. de appell. Gail. obſer. lib.* 1 *obſ.*30.& id fortè eſt, quod *in d.§. debet.* ius ſpeciale, quod iuxta conſuetudinẽ ac priuilegiũ excipere voluit Innoc. *Vide Binsfeld. tract. de Iniur. ad c. olim. q.*4. *W'eymſ ad Conſtit. XXIV. à Concil. Trid. innouatas ad d. l. Romano.*

5.
Cui reſeruata ſuperioritas,

Quibus ex cauſis,dum notatum eſt d.§. debet, non ſeruari in Francia, quamuis & Remi, & ſuffraganei ſint in Francia;potius fortè dicendum fuit ſeruari exceptionem. & Chokier *Vindic. lib.* 1. *c.* 15. cur neque in Hiſpania ſeruetur, allegat *n.* 9. rationem; quod Reges Hiſpani ſemper ſuperiorem iuriſdictionem ſibi reſeruarint. quod etiam de Principibus noſtris eredi poteſt. *vt etiam inſinuaui in Notitia*

6.
Quid ſi regalia poſſideantur ſine huiuſmodi reſeruatione?

Iuris Belgici ſub fin. de appel. Contendit Chokier Epiſcopum Principe Leodienſem ſine huiuſmodi reſeruatione regalia poſſidere: & *c.* 16. Imperatorem ita Eccleſijs donare poſſe, vt non reſeruet ſibi in rebus donatis ſuperioritatem; idque Eccleſiæ Leodienſi accidiſſe: *c.* 17. neque Cæſarem eſſe immediatè ſuperiorem Epiſcopi Leodienſis: quaſi ciuitas ſit anterior,ex antiquiſſima hiſtoria eruit.*c.*18.quod etiam Rauſſinus in ſuo Leodio pluribus executus eſt:proſequiturque Chokier *c.*19. *vſque ad lib.* 1. *fin.* & rurſus quærit an Imperatores potuerint, voluerintque ita omnem ſuperioritatem in Eccleſiam Leodienſem transferre, vt nullam ſibi reſeruauerint: eoque ad Iudices Eccleſiaſticos ſit prouocandum: vbi multos laudat authores ſententiæ affirmatiuæ: & deinceps obiectis pluribus reſpondet. & in Brabantia quidem in bonis communibus frequens id fuit olim,vt quæ Principes donarent Eccleſijs,aut ab alijs donata probarent,à iuriſdictione ſua eximerent. Vnde in Concordatis

7.
Quid ſi bona amortizata ſint?

anni 1541. *illa bona dicuntur amortizata quæ à iuriſdictione ſæculari per Principem ſunt exempta, literis deſuper ritè expeditis; vel quæ à 70. vel 80. annis tanquam amortizata per Eccleſiam poſſeſſa fuerunt.* per eademque Concordata huiuſmodi bonorum, teſtamentorum, & contractuum antenuptialium cognitio Iudici Eccleſiaſtico defertur: à cuius proinde ſententia ſi prouocetur, adeundus eſt Eccleſiaſtici ſuperior;etiam inter laicos.quippe vbi cœptum eſt iudicium, ibi finiri debet: &, qua in cauſa præuentioni eſt locus,poſtquam alteruter Iudex eſt aditus; impedit præuentio ne ad alium tranſeatur. *Auth. qui ſemel. C. Quomodo & quando iudex.* & cauſæ quamuis profanæ in iudicium Eccleſiaſticum ſemel ritè productæ, fiunt deinceps fori Eccleſiaſtici:ita vt ſæculari manum apponere non liceat *arg c. vt noſtrum.* 56. X. *de appell. Latè Chokier Vindic lib.* 1. *c.* 22. 23. *poſt plures quos citat.* vbi latè arguit bona in Eccleſiam tranſlata, cenſenda cum omni libertate deueniſſe. id porro vt plenius fieret,frequenter obuium eſt in antiquis diplomatibus,donatores Principes feuda redegiſſe in libera, & franca alodia: vt eum omni libertate & exemptione penes Eccleſiam exiſterent.

8.
Quid ſi bona non cum omni libertate data ſint ſed ſalua ſupremitate?

Quod vbi factum non eſt, neque directis dominis, neque Principibus ſolet cenſeri præiudicatum eſſe: ſed illibatum eis manere dominium,iuriſdictionem,imperium,ſupremitatem, quæ etiam retinetur, quamuis ius appellandi, aliudue remiſſum fuerit. Vt etiam Ioannes Dux Brabantiæ,conditor Vniuerſitatis Louanienſis, omnem in illam & ſuppoſitas perſonas exigente Pontifice iuriſdictionem abdicauit; ſiue in eauſis perſonalibus,ſiue realibus, ſiue mixtis: & ſententiæ à Rectore latæ non deuoluuntur ad regios Iudiees vnquam per appellationem: & nihilominus vidimus non ſemel quæ ad ſupremitatem regiam pertinent, à Principibus ibidem exercita.

Quam etiam ſupremitatem Cæſaris in Epiſcopum, vt Principem Leodienſem, agnoſcit Chokier *vbi ſupra c.* 14. *n.* 6. ſed nullatenus, vbi is pronunciauit inter laicos, etiam de rebus profanis,vt Epiſcopus. quod & immemoriali conſuetudine obtentum,multis proſequitur *c.* 26. *& c.* 30. *& ſeqq.* docet nec Officialem Leodienſem iudicare tanquam delegatũ Principis, nec iuriſdictionem vt feudũ habere à Cæſare: aliaq; pro Cameræ Spirẽſis iuriſdictione abiecta,quæ & alibi vſu venire poſſũt,latè diſſoluit.

CAPVT LXXX.

Statuere ſæculares an poſſint, ne annatæ ex ſuis prouincijs Romam mittantur?

1.
Ne annatæ Romam ſaltem per cambia trajciantur ſtatui non poteſt.

NOn poſſe rectè docet Diana *p.* 7. *tract.* 1. *reſol.* 22. vbi latè refutat Rabardæum. iuſtas illas eſſe pro neceſſitate Romani Pontificis; & ad modum, quo in vetere lege ſummo ſacerdoti alij ſoluebant decimas decimarum; omnino dicendum eſt: ex decreto ſacro,quo qui altari ſeruit,de altari viuere permittitur;eſt autem Papa *Seruus ſeruorum Dei:* dignum ergo & iuſtum eſt de ſeruitio ſuo viuere: partem ſibi ſumere de fructibus beneficiorum, quæ alijs confert,atq; diſpenſat. Martinus quidem V. in *Concilio Conſtan. ſeſſ.* 43. aſſeruit ſe annatas nulibi impoſiturum;niſi de conſilio Prælatorũ regni, ſeu prouinciæ: ſed is ligare non potuit manus ſucceſſorum;quorum neceſſitates aliud exigerent.neq; id ad ſæculares pertinet;quo nanciſcantur poteſtatẽ ſtatuendi in perſonas, & res Eccleſiaſticas, Deo conſecretas, & illius miniſtris diſtribuendas. in quam rem plenitudo poteſtatis S. Pontifici à ſacris canonibus aſſeritur: nulla ipſis. In quantum autem huiuſ-

modi ordinatio politiam ſæcularem ſpectare poteſt; ne pecuniæ è regno efferantur; generali huiuſmodi legi non iniquum eſt, vt clerici ſe conforment; nec aurum in ſpecie offerri faciant; ſed per cambia debitum traijciant, ctat: non verò conformitatem; quam corpori politico debent clerici, dum aliàs eis noo præiudicatur.

CAPVT LXXXI.

Statutum ſuper puluere pyrio.

PEriculoſa materia eſt, in hominum perniciem inuenta; nunquam cauiè nimis haberi poteſt. calamitatis ex ea natæ nullum inſigne magis exemplum, quam in vrbe Mechlinienſi an. 1546. *quod refert Guicciardin. in deſcript. Belgij adeoque Mechliniæ*: alia alibi accid. re: ſed & hîc nuper, cùm quantitas non adeò magna incuſtodita eſſet, ædes integras magno damno diſiecit. prudenter ergo Magiſtratus cauent, ne quis in ædes ſuas vltra paucarum librarum quantitatem inferat. Id ſi fecerit clericus, quæritur an authoritate ſæculari ex domo illius poſſit efferri? & ſiquidem aliquis, Eccleſiaſtica adminiſtratione fungens, præſto ſit; æquum eſt eum interpellari: ſin minus, Iudex ſæcularis ſe interponere poteſt: & publicæ ſaluti opem ferre: ſicut in incendio, ruina, naufragio. quando omnium intereſt non diſputari quis opem ferat; dummodo feratur. nullam moram huiuſmodi pericula patiuntur non eſt audiendus perire ipſe, & alios perdere volens: non moras hîc nectens ex Iudicis incompetentia. ius naturale ſe, ſocium, rempublicam ſeruandi, quo caſu moræ impatiens eſt, omnibus eſt iuris poſitiui rationibus anteponendum.

1. Prudenter ſeruandum, ritè cum tempus permittit: aliàs etiam incompetenter latum.

Igitur de omnibus huiuſmodi controuerſijs generatim rectè concludit Azorius *Inſt. moral. p 1. l. 5. c 12. q 5.* quare dicendum exiſtimo, inquit, hiſce ſtatutis, & alijs, quæ laicorum auctoritate generaliter ponuntur de contractibus venditi, & empti, mutui, commodati, locati & conducti, permutati, depoſiti, pignoris, ſocietatis, de donationibus, alienationibus, teſtamentis, dotibus, legatis, & fideicommiſſis, & alijs huiuſmodi; Clericos, & Eccleſ. non ligari, ſi ea ſtatuta conſiderentur, vt laicorum auctoritate condontur: at ſi aliquid contineant, quod naturale, diuinum, vel canonicum ius imperet; eatenus obligantur: item ſæpe contingit, vt ciuiles Principum leges aliquid fieri iubeant, quod naturalis ratio, & æquitas non quidem præcipit; ſed ſuadet, ac monet, vt id generatim ſeruetur ab omnibus & Clericis & laicis; tunc Epiſcopi, non laici erit edicere, vt id clerici obſeruent. nam etſi clerici ciues ſunt, & reipublicæ partes, & membra: at liberi & ſoluti ſunt ciuili Principum poteſtate. Idem iuris eſt de ſtatutis laicorum quibus præcipitur vt ſinguli ciues, hoc aut illo modo ædes conſtruant, aut feneſtras, aut limina; aquam deducant, viam ante ianuam, domus purgent, & muodent. his ſtatutis clerici & Eccleſiæ non alligantur, quatenus ſtatuta laicorum ſunt. vtique quod authoritatem ſtatuentium ſpe-

CAPVT LXXXII.

De exceſſu penſionis.

1. Cognitio ſpectat ad Iudicem Eccleſiaſticum quia & creatio.

COgnoſcere & decernere ſuper exceſſu conſtitutæ penſionis beneficiariæ ſpectat ad Iudicem Eccleſiaſticum. Vtique quia ad ſuperiores in Eccleſia ſpectat eas conſtituere: & eiuſdem eſt interpretari & cognoſcere, cuius eſt conſtituere, vel legem ferre eſt porro penſio beneficiaria ſpiritualis, ex cauſa reſignationis, permutationis, tranſactionis, aot ſimili impoſita à Papa, aut Epiſcopo; cum eis iuſtum æquum videtur beneficium Eccleſiaſticum cum diminutione aliqua conferri.

2. Reſtitutio etiam in integrum in ſpiritualibus.

Neque refert, quod ex praxi paſſim vſurpata, literæ reſtitutionis in integrum ob læſionem, dolum, metumue ſoleant à Principe impetrari: quia id quidem in ſæcularibus negocijs receptum eſt; ſicut olim prætor huiuſmodi beneficium, & Judicem dabat: in rebus tamen Eccleſiaſticis, ac præſertim beneficiarijs hæc Iudici Eccleſiaſtico competunt. penſionis cauſa ſpiritualis eſt; litigantes clerici; reſignatio omnis, permutatio, atque tranſactio ſub beneplacito ſuperiorum initur: ex illo vires omnes habet, nullas ex partium conuentione. *c. quaſitam. X. de rer. permut c cum olim. eod.* quæ alioquin in ſimoniam incidit. pretium noo habet; ideoque nec læſionem in pretio, ſed ſuperior Eccleſiaſticus ſua ſolius authoritate reſignationem admittit; permutationem, tranſactionemue probat; penſionem imponit: ideoque ſi quid ex officio ſuperioris Eccleſiaſtici minus rectè factum eſt; penſio grauis nimis, aut leuis ſit; illius moderatio ad beneplacitum Eccleſiaſtici pertinet: ſpiritualis actio eſt; & authoritas ſpiritualis. non ergo pertinet ad temporalem iuriſdictionem de ea decernere: non ab ea imponi; minui, augeriue poteſt: non corrigi quod plus minuſue actum eſt; quam ratio ſpiritualis regiminis, & diſpenſationis eccleſiaſticæ exigebat. *c. decernimus. X. de Iudic.* neque ratio doli, vis, metuſue obiecti, cauſam ſpiritualem ad Iudicem temporalem deuoluit magis in hac materia; quàm ſi matrimonium, profeſſio, votum ex ſimili ratione irritum arguatur.

3. In quibus non pretium, non pacta partium, ſed ſuperiorum ſola authoritas valet: eoque nec læſio ex pretio, ſed cauſa penſionis eſt conſiderabilis.

4. Conſequenter neque ſæcularis iuriſdictionis obiectum.

Agimus ergo de penſionibus clericalibus: quæ ſpirituali titulo, ſeu vti clericis, aſſignatæ ſunt: quæ vendi, pretione æſtimari nequeunt. Vt deducit Paſqualigus *deciſ. moral. tract. de penſ. dec. 207. & ſeqq.* quare penſiones laicis aſſignatæ, ſeu quæ nihil ſpiritualitatis habent, preciò ſunt æſtimabiles: ideoque in earum venditione læſio conſiderari poteſt: &, dum contrahentes ſunt laici, ſub cognitionem laicam cadere poteſt quæſtio exceſſus, & reductio ad legitimam æqualitatem.

5. De penſione ſæculari aliud dici poteſt.

6. Vt in permutatione bonorum penſione adiecta.

Sic etiam in caſu. c. ad *quæſtiones. X. de rer. permut.* cum ſeparatis contractibus Eccleſiæ, & illa-

& illarum bona permutantur, cùm bona ſeparatim ſumpta nullam retineant ſpiritualitatem; ſi penſio ad compenſandam inæqualitatem alteri addicta ſit; non impedietur de illa cognoſcere laicus per naturam talis penſionis, ſi quo caſu de contractibus, & bonis Eccleſiæ poteſt cognoſcere. v. g. ſi quando actrix Eccleſia ſequatur forum rei.

CAPVT LXXXIII.

De Eccleſiarum dominis, vt vocant.

1. Verè domini non ſunt.

PErperam vocant ſanè. nullius enim in bonis ſunt §. *vniuerſitatis Inſt. de rer. diuiſ.* res ſacræ religioſæ, & ſanctæ. *quod enim diuini iuris eſt, id nullius in bonis eſt.* adeo quidem vt non tantum, ſicut res quæ vniuerſitatis dicuntur, theatra, ſtadia, & his ſimilia, quæ cōmunia ſunt, ita vt nullius ſingulatim in bonis ſint; ſed vt ne quidem in dominio ſint communi: ne quidem Imperatorio. vt de eo ſanctè contendit Ambroſius cum Valentiniano. *c. conuenior.* 23. q. 8.

2. Dei ſunt Eccleſiæ, nullius in dominio, nec communi nec imperatorio.

allegant, inquit, *Imperatori licere omnia, ipſius eſſe vniuerſa: reſpondeo; noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere:* & infra; *ſcriptum eſt, quæ Dei; Deo: quæ Cæſaris; Cæſari ad Imperatorem palatia pertinent; ad ſacerdotem Eccleſia. publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt; non ſacrorum:* & infra; *Eccleſia Dei eſt; Cæſari vtique non debet addici. quia Cæſaris eſſe non poteſt templum Dei.* & pro huiuſmodi doctrina Ambroſius illic ſe offert morti paratum. cum ea ſtare non poteſt, quod aliqui eſſent Eccleſiarum Domini.

3. Per conſecrationem.

Res ſacræ per conſecrationem à dominio & proprietate cuiuſcumque adeo eximuntur. § *ſac. inſtitut. de rer. diuiſ.* vt neque amplius ſint in commercio, & humani iuris eſſe deſinant: l. 4. *D. communia præd.* dominij priuati eſſe non poſſint. l. 1. *D. ſi ſeruitus vindicet.* nec vlterius ad humanos vſus transferri. c. *ſemel Deo dicatum. de reg. iur. in 6.* ſic *c. pia mentis.* 16 q 7. de patronis *ſcituris*, inquit, *præter proceſſionis aditum, nihil ibidem proprij Iuris habituros.*

4. Kyriacon, Dominicum Baſilica.

Quare & Chriſtus *Matth. 21. ſcriptum eſt*, inquit, *domus mea domus orationis vocabitur.* quare & à primiuis Chriſtianis Kyriacon, ſeu Dominicum vocabatur; nec vtebantur voce templi; minus delubri; quod paganis adhuc ſacrificijs ſeruiret: exinde baſilicam dixerunt. Si ergo domus Dei; non iam amplius hominis: ſed à dominio priuatorum exijt. quare & Duarenus aliàs nō ſatis æquus Eccleſiæ, *de ſacris Eccl. miniſt. l. 5. c. 4. quamuis*, inquit, *Dominus ſit eius ſoli, in*

5. Conſecrationis ratio cū alterius dominio pugnat.

quo baſilicam ædificat, & earū rerū, quas Eccleſia conſtituta donat; tamen ratio iuris non patitur, vt poſt conſecrationem, dedicationemque is locus, aut alia res Deo conſecrata in eius dominio manere dicantur: quamuis eo verbo quidam abuſi fuerint. Ex eaque ratione etiam infertur theſaurum in Eccleſia, vel cæmiterio conſecrato repertum non iam cedere

domino pagi, vel fiſco; ſed Eccleſiæ. *Vide latè Caualcanum p. 2. deciſ. 15.* ſicut etiam *in c. ſancitum* 23. q 8. *c. 1. X. de cenſ.* de Eccleſia vetatur cenſus aliquis dari, præter Eccleſiaſticum, adeo vt traditum ſit, non debere Eccleſiam conſecrari, in quam toparcha cenſum, aut ius aliquod dominicum voluerit reſeruare; præter patronatum, aut quid ſimile, ab Eccleſia ei conſtitutum. 6.

6. Theſaurus in Eccleſia inuentus cuius?

Et vt Eccleſia exempta eſt à priuato dominio; ita etiam à Iuriſdictione ſæcularium. *d. c. conuenior.* qui in locis ſacris iuriſdictionem vllam ſub pœna nullitatis prohibentur exercere. *c. decet. de immunit. Eccleſ. in 6.* ſint loca *ſacra à Laicorum*, inquit, *cognitionibus aliena:* & infra; *proceſſus Iudicum ſæcularium, in iiſdem locis omni careant robore firmitatis: ſed ordinarij locorum* ibidem *interdicta compeſcant. d. c. decet.* 7.

7. Eccleſia exempta à iuriſdictione ſæculari.

Quare & Iulianus Apoſtata vetuit, ne præſes prouinciæ delubra cum faſcibus ingrederetur; aut ſatellitium eum præcederet. *exſtat epiſtola apud Zozomenum lib. 5. c. 15.* rationemque addit Iulianus; *ſimul*, inquit, *vt ingreditur limen delubri, priuati perſonam induit.* 8.

8. Iudices ſæculares ibi priuati.

Verum *omnes baſilicæ*, inquit Concilium Aurelian. 1. *in c. omnes.* 16. q. 7. *quæ per diuerſa loca conſtructæ ſunt, vel quotidie conſtruuntur, placuit ſecūdum priorum canonum regulam, vt in eius Epiſcopi poteſtate conſiſtant, in cuius territorio poſitæ ſunt.* 9.

9. In Epiſcopi eſt poteſtate.

Ne quidem patroni Eccleſiarum domini ſunt. Vt Concilium Toletanum III. *in c. ſi quidam.* 10. q. 1. *ſic quidam*, inquit, *contra omnem authoritatem Eccleſias quas ædificauerint, poſtulant conſecrari, vt dotem quam eidem Eccleſiæ contulerint, cenſeant ad Epiſcopi ordinationem non pertinere. quod factum taliter in præterito corrigatur, vt & in futuro ne fiat, prohibeatur; ſed omnia ſecundùm conſtitutionem antiquam, ad Epiſcopi ordinationem & poteſtatem pertineant.* & iterum Concil. Tolet. IV. *d. q. 1. nouerint*, inquit, *conditores baſilicarum in rebus, quas eiſdem Eccleſijs conferunt, nullam ſe poteſtatem habere: ſed iuxta canonum inſtituta, ſicut Eccleſiam; ita & dotem eius ad ordinationem Epiſcopi pertinere.* & in *c. frigentius.* 16. q. 7. *nihil*, inquit, *ſibi fundator ex hac baſilica nouerit vindicandum.* ſed neque ſæcularis poteſtas. *c. ſi quis.* 17. q. 7. *& conſonat c. decretum eſt. c. regenda. c. quæcumque. c. de his. c. nouerint.* 10. q. 1. *c. non placuit c. laicos.* 16. q. 7. 10.

10. Quamuis patronos habeant.

Vnde etiam, quamuis patronis ex fundatione, dotatione, ſeu conſtructione Eccleſiæ; competat ſolicitudo ne quid rerum Eccleſiæ depereat; ne quid miniſtri dilapident; non ideo tamen eis conceſſū eſt in eoſdem miniſtros, Eccleſiam, aut res olim donatas quidquā authoritate ſua ſtatuere, ſeu exequi, ſed, ſi monitione illud corrigere nō poſſūt, Ordinariū debēt interpellare; Metropolitanum, vel Regē; vt ipſi congruè prouideant. *c. filijs. vel nepotibus* 16. q. 7. 11.

11. Qui pro illa ſolicitudinē gerat.

Sed neq; aduocati armatæ militiæ, qui & patroni dicuntur, & ad violentias, quas Eccleſiæ ſæpe patiebantur, propulſandas per electionem aſſumi conſueuerant; *c. ab Imperatoribus.* 23. q. 5. *c. in quibuſdam. X. de pœnis, de quibus egimus in Reſp. de iur. patron. reſp. 1. & 2.* in ipſam Eccleſiam eiuſue miniſtros iuriſdictionem vſurpare 12.

12. Quamuis aduocatos armatæ militiæ habeant:

poſſunt.*c.præterea.X. de iur patron* ſed quoniam ea in re ſæpe peccabatur; *d c.in quibuſdam.* vetitum eſt deinceps, ne huiuſmodi patroni aſſumantur. *c 2.de reb Eccl non alien.in* 6.quippe qui patrocinium ſæpius vertunt in ſeruitutem, aut iuriſdictionem. *d c.in quibuſd d c* 2.

13. *Prætextus defenſionis locorum domini, aut Iudicibus, an ſimiles prærogatiuas vt patronis concilies.*

Sub ſimili ſpecie defenſionis, quæ vnicuiq; Iudici in ſuo diſtrictu incumbit, locorum domini in Eccleſijs infra ſphæram ſuæ iuriſdictionis ſitis, paſſim præeminẽtias, & iura quædam honorifica vſurpant; quaſi etiam iuriſdictio illa etiam in Eccleſijs pariat. ſicut *lex ſi quis in hoc: C.de Epiſ. & cler.* delicta etiam in Eccleſijs commiſſa, per illos velit vindicari. ſola tamen defenſio ius non tribuit. *per ea quæ diximus ſup.l.* 3.r.5.§.1.

Et quamuis conſiderari poſſit aliquis reſpectus Eccleſiæ infra ambitũ iuriſdictionis ſitæ, ad loci dominum magis quàm ad quemlibet exterum; ſicut & clerici quantumlibet exempti ad ſuum Principem; maior quàm ad alium: non tamen contra eccleſiam; aut in ipſam arrogare ſibi quis poteſt authoritatem quidlibet agendi, aut ſtatuendi. *loca ipſa exempta ſunt à laica cognitione.d.c decet.*

14. *Quæ & ipſis patronis ſunt reſeruandæ, aut per canones reſeruatæ, ſeu aliis tribuuntur.*

Adeo quidem vt & ius quodcumque patrono competit, ex Epiſcopi reſeruatione, & canonum tribuatur. *c.ſi quis Epiſcoporum.* 16.*q.*5.*in verb.ædificatori quoque hac gratia reſeruetur d.c nobis. in verb. niſi aliter de ſua (diœceſani) iuriſdictione obtineat.dixim⁹ in Reſp.de iur.patronat reſp.*3.*n.*6.

Honorem proceſſionis canones tribuunt. *d. c.nobis in verb.proceſſionis honor* quia tamen ſecundũ Apoſtolum in Eccleſijs omnia ſecundùm ordinem debent fieri; etiam hic ipſe honor, quatenus deferri debeat ab ipſis Eccleſiæ canonibus, libris cæremonialibus, & Epiſcoporũ ordinationibus, ſtatuendũ eſt. eadem ex cauſâ etiam quæcumq; in Eccleſijs, ſeu Eccleſiaſticis proceſſionibus emergunt controuerſiæ, Ordinarijs locorum decidendæ deferuntur à Conc. Trid.*ſ.*25 *de regul. c.*13.& amplè ſtatuit *in titulo. X.de maioritate & obedientia, & alibi vt mox dicemus.*

15. *Eoque eius notio, ordinario ad Eccleſiam pertinet.*

Et ipſum ius patronatus, quamuis non omnino res ſit ſpiritualis, annexum tamen dicitur ſpirituali; ideoque ſicut illud concedere; ita interpretari, cognoſcere, & de eo ſtatuere ad Eccleſiã pertinet. *c.quanto X.de Iud.* nulla temporali authoritate conſtitui, aut vindicari poteſt.

16. *Et quæcumque in Eccleſijs prærogatiuæ.*

Quapropter etiam aliis in Eccleſijs prærogatiuæ ſedilium, ſepulchrorum, & ſimilium, nulla ſæculari authoritate vendicari poſſunt: quia neq; Eccleſia, neq; pars vlla Eccleſiæ in alicuius dominio eſſe poteſt; neq; ſeruitutem vllam debere: vt initio probauimus: ideoq; & Rochus *de Curte, & quos citat de iur. patronat. in verb.in Eccl.q.*6.*&* 7. in his conſtituendis Epiſcopi authoritatem exigit. *plures vide apud M.Ant. Genuenſ in praxi.c.*34 *& c.* 92.vbi & de inſignibus, armis, capellis, ſepulturis &c. quæ in rebus minoribus archipresbytero etiam, & parochis tribui poteſt. vt iure dicuntur hi rectores Eccleſiarum. *c.bona rei.*12.*q.*2.*c.*1.X.*de cap.monach. c* 3 *X.de vita & hon cler.c.vlt. X. de preb.* quorum officium, poteſtaſque ad minora porrigi; grauiora ad ſuperiorem deferri æquum eſt. *arg. c. ad hæc.V.niſi adeo ſint ardua.X.de off. archid.* quemadmodum, diuerſis ſupremarum Galliæ curiarum præiudicijs, de loco in Eccleſia contendentes remiſſi ſunt ad parochum, & ædiles; qui eis congruum extra chorum concederent. & rectè quoad parochum; quoad ædiles autem ex loci conſuetudine. nam iure miniſteriaſis eſt dumtaxat laicorum ædilium adminiſtratio. *vt alibi diximus. Vide M Ant. Gen. vbi ſupra* quemadmodum ex Capitular. Caroli Magni *l.*1.*c.*148. conſtitutũ eſt, *vt Epiſcopi* inquit. *prouideant quem honorem presbyteri in Eccleſijs ſuis Senioribus tribuant.* ideoq; in arreſto ſupremi ſenatus Rothomagenſis lato 2. Mart. 1599. quod citat Mareſchal *De Droicts honorificques és Egliſes.* ad loci archipresbyterum, tanquã in ſuo diſtrictu Epiſcopi vicarium in diuinis, iuxta *c.vlt. X.de off.archip.* litigantes remiſſi ſunt.

Generatim libro Cæremoniali Romano obſequendum eſt Pius etiam V. ordinem in Proceſſionibus publicè ſeruandum Romæ inſtituit. *de quo Gamma in deciſ. Luſitan deciſ.* 1. ad eccleſiaſticos enim pertinet cura domus Dei, & cultus diuini; & vt in his & ſanctitudo & decorum ſeruetur: hoc complectitur, vt & clero & patrono ſuus honor conſtet; & ijs deferatur debitus honor, quem leges tribui volunt dignitatibus, & ſtatui vniuſcuiuſque.

17. *Patrono debetur honor proceſſionis, ſeſſionis?*

Proceſſionis honor; inquit d.c.nobis. quem ergo ſeſſionis habebit patronus in Eccleſia? paſſim ferè obtinuit, vt in choro. ſed id antiquis canonibus non eſt conforme. ſiquidem clero immixtum non fuiſſe ratio ſuadet: quod olim intra chorum, vbi pſallebant clerici, ne Principes quidem admittebantur. ipſe D. Ambroſius Theodoſium excluſit. *apud Theodoretum Eccl hiſtor.lib.*5.*c.*17.

18. *Per antiquos canones nullatenus in choro.*

Sic *in c.ſacerdotum. de conſ.diſt.*1.dicitur; *ſacerdotum aliorumque clericorum Eccleſijs ſeruientium honores à laicorum loco diſcretos apparere conuenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, vbi ſacerdotes, & reliqui clerici conſiſtunt (quod presbyterium nuncupatur) quando miſſa celebratur, conſiſtere. Vt liberè ac honorificè poſſint ſacra officia exercere c. peruenit.ibid. iuv ne ſacrarium ingrediatur.*

Sanxit ſimiliter Concil. Moguntinum, *vt Laici,* inquit, *ſecus altare quando ſacra myſteria celebrantur, ſtare vel ſedere inter clericos non præſumant; ſed pars illa, quæ cancellis ab altari diuiditur, tantum pſallentibus pateat clericis. Ad orandũ vero & communicandũ laicis & fœminis (ſicut mos eſt) pateant ſancta ſanctorum.c.*1.*X.de vit.& honeſt.cler.*id quod etiam in Concilio Turonenſi II.*c* 4. decretum eſt.

19. *Vbi praelatim Regibus & Principibus eſt datus: quo colore?*

Pro non leui exinde priuilegio habitum fuit, vt Imperatores, Reges, ſummi Principes ad chorum admitterentur. ſed hodie conſuetudo id valde laxauit. fortè ad exemplum pſalmiſtarum, qui ſola iuſſione presbyteri officium ſuſcipere poſſunt cantandi cum illo in choro. *c.pſalmiſta.diſt.*23. ſed togati: *ibid. in verb. dicente ſibi presbytero &c.* quia tunc non dicuntur præſumere. vt vult Panor.*in d.c.* 1. ſed & illud ipſum cap 1. citra præſumptionẽ *tantũ pſallentibus pateat clericis,* inquit: & fauet finis *d. c. ſacerd.*

Quare

Quare & Principes aliqui Eccleſias fundantes, dotantéſue, præbendas ſibi ſucceſſoribuſque ſeruarunt; quarum colore, quaſi collegis adſcripti, pſalmos cum illis concinerent. vt exempla ſunt apud Chopin. *de ſac. polit. l. 1. tit. 4. n. 24.* vbi & idem recitat ſactitatum à Carolo V. Imp. vt Duce Brabantiæ, in Eccleſia Collegiata S. Seruatij Traiecti.

20. *Sicut pſalmiſtis.* Sed conſuetudo cui admodum indulget Panor. *in d. c. 1.* ob verba, *ſicut mos eſt*, præſertim vbi ceſſant cauſæ prohibitionis, multis in locis chorum etiam laicis ſine alio colore patefecit. in cuius defenſionem alij adferunt, quod ſine iuſſione Epiſcopi, presbyter ſibi poſſit adlegere laicum cantorem: *ex Iſidoro de off. diuin. lib. 2. c. 12 & d. c. pſalmiſta* qui à presbytero ibi permittitur aſſumi; neque ideo fit clericus ſed enimuero huiuſmodi à presbytero facta pſalmiſtæ adlectio, aliquid imitatur ex ordinatione Epiſcopali; ſicut Abbatibus mitratis conceſſum eſt minores ordines conferre: adeoque pſalmiſtarum ſic adlectorum exemplum non poteſt trahi in conſequentiam ad eos, qui puri ſunt laici etſi alioquin c. 3. X. *de vit. & boneſt. cler.* presbyterum parochialem clericum vult aſſumere. & Concil. *Trid. ſ. 23. c. 17.* functiones minorum ordinum reſtaurari deſiderat in ſolis clericis clericaliter viuentibus: eorumque defectum ſuppleri per clericos ſaltem coniugatos: quos Panurmitanus *in d. c. 1.* quaſi mixtas perſonas reputat: quibus adeoque comparari poſſunt ſpalmiſtæ, & cantores à presbytero dumtaxat aſſumpti.

21. *Vt hodie indulgentius agatur.* Nihilominus quamuis ſecundùm antiquos canones chorum Principibus non patere agnoſcat lib. 1. c. agere tamen indulgentius videtur Ceremoniale Romanum l. 1. *c. 23. ſub. fin.* & Principem ſupremum loci permittit incenſari ante Epiſcopum; Proregem verò aut gubernatorē prouinciæ poſt illum. ſumma autē huius eſt dignitas, propter repræſentationem Principis. *Chaſſan. in catal. glor. ſeptima part. conſid. 10.* gubernator oppidi dumtaxat, eodem loco non eſt. *idem conſ. 17. & ſeq* ſed & huius dignitas à conſuetudine plurimum æſtimatur. *ibid.*

22. *Vt patrono Regi ſupremoue Principi obuiam eatur.* Patrono debetur honor: *l. liberto. & tot. tit. D. de obſeq. parent. & patron.* conſideratur tamē ſecūdùm qualitatē, & ſic Ioannes *Andrea. Zabarella. Panorm. in d. c. nobis.* dicunt, ſi Rex aut magnus Princeps eſt patronus, ad templum venienti vſq; ad ianuam templi eſſe obuiam eundum: & ita fieri Venetijs: cùm Dux progreditur ad templum S. Marci. *Choppin de ſacra p. l. 1. c. 4. n. 14.*

23. *Vt regulariter alijs, quique honores deferantur.* cùm non eſt eius dignitatis, in ſeſſionibus tamen, ſupplicationibus, & conuentibus eccleſię publicis præcipuus debetur locus. addit Azor. *Inſt. moral. p. 2. l. 6. c. 20. q. 1.* patrono primo omnium pacis oſculum dari, & interdum aliquod donum deferri. addunt ex Hoſtienſi authores quos citauimus, præcipuū inter laicos patrono honorem tribui, nam cleri ordo interturbandus non eſt; vel honor qui in officiis diuinis obeundis Dei miniſtris eſt deferendus. *de quo in*

24. *Primi inter laicos, ſed poſt clerum.* *c. inter. X. de tranſl. Epiſ. c. duo. diſt. 96. Choppin. vbi ſupra n. 6. & multis proſequitur Chaſſan. in catal. glor. quarta part. conſid. 2. & ſeqq.* & in concurſu *conſid. 78. d. p. 4.* neq; etiam ſoluendus eſt omnis ordo alijs canonibus decretus. *c. à ſubdiacono. c. non oportet. & alys quos refert Gratianus diſt.* 93 94. 95. 96. 97. & de parocho Barboſa *de offic. paroch. c. 9. Mareſchal paſſim d. tra. Des droicts honoriſicques és Egliſes.*

Quare abſurdiſſimè quidam huiuſmodi prætextu, ſedem ſuam non tantum intra chorum, ſed iuxta altare ad cornu Euangelij, ac ſupra ſedem parochi ſolemniter celebrantis, & ſub hymni angelici, aut ſymboli apoſtolici decantatione ſedentis ad cornu Epiſtolæ, collocari iuſſit. Id eſt derogare diuinis myſterijs. ſed & aliàs *honor Regis iudicium diligit*: ideoq; congruus omnibus honor eſt dandus. quod ſi enim patronus eſt homo priuatus; & ſuperueniat Rex, aut Princeps magnus; non poteſt cū honeſtatis ratione ſtare, vt non præferatur: præ alijs autē perſonis laicis non eminentibus merito honor patrono defertur: præſertim in Eccleſia ipſa patronata. ſimilitudine eius quod dicitur, quod quiſque domi ſuæ Rex eſt. & debetur honor quāuis expreſsè reſeruatus non ſit. *Chop. vbi ſup.* 25. *Omnibus congrui.*

26. *Iterum quales?* Non quidem præſentationis: ſed proceſſionis; acceſſus primi poſt clerum ad offertoriū; aſperſionis aquæ luſtralis; incenſationis; oſculi pacis; ſedis; ſcamni; ſepulturæ: & ſi qua ſunt alibi alia: vt panis benedicti erogatio, & ſimilia. quæ ad patronorum æmulationem toparchæ, imo miſſi dominici, & qui in diſtrictu iuriſdictionē exercēt, ſibi paſſim volūt arrogare.

27. *Vt cedi nequeant: cum ſua cauſa tranſeant in capaces.* Honores porrò iſti cedi nequeunt. *c. 6. X. de Iur. pat. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. §. nec dictum ius.* niſi fortè Eccleſiæ *c. illud X. c. vnic. in 6. eod.* vel cū bonorum vniuerſitate: *c. ex literis. X. eod.* ſic & tranſeunt in hæredes, & Vniuerſales bonorum poſſeſſores cum ſua cauſa. ita, vt ſicut ad aliquem deuoluitur ius patronatus, aut quid ſimile; ita & honor defluat: quatenus cauſa in ra tranſlata conſiſtat; & ſucceſſor ſit capax. nam & honor perſonæ tantum debitus cedi non poteſt. Quare cum Prælatus quidàm, patronus Eccleſiaſticus, ſeu parochus primitiuus, incorporatum habens ius parochiale; decimas, aliaque bona, vniuerſim cum iure patronatus vendidiſſet laico; & is toparcham, vt ſolebat prælatus, antecedere vellet; rectè reſponſum eſt, ius ſpirituale parochi primitiui, & quod inde profluebat ius præcedendi, In perſonam laicam nō cadere. quippe omnis præcedendi ratio fundata fuit in charactere clericali, ſeu ſacerdotali: quę dignitas perſonalis eſt, neq; ceſſibilis. bona autem nullam ipſi poſſeſſori poſſunt prærogatiuam conferre: niſi doceatur ipſis ius patronatus adhæſiſſe, v. g. caſtro, aut dominio alicui: ergo nihil ex priori cauſa in emptorē, qui iuris primitiui parochi capax non fuit, tranſire potuit. cedere ergo debet toparchæ. Huiuſmodi primitiui parochi, patroni quidē dicuntur; verè nō ſunt, patroni propriè dicti Eccleſijs benefaciunt; fundo, dote, ſtructura: illi Eccleſiarū prouentus in ſe deriuant. laici autē tales patroni, vel parochi eſſe nō poſſunt: cauſa ergo ceſſante, ceſſat in his effectus. ſic refert Mareſchal de-

ciſum, cum loci dominus primarius incidiſſet in religionem deformatam, non potuiſſe alteri, quamuis Catholico, ius ſui honoris cedere, vt ſecundarium præcederet.

28. *Patrono inſignia ſeu parietibus inſculpta vt habere poſſint, & alijs in ornamentis aut additamentis.*

Patrono etiam, qui templum ſtruit, permiſſum eſt inſignia ſua inſculpta parietibus habere. *l. 2. & 3. in fin. D. de oper. pub.* non alteri. *ibid. & l. 4.* ſi quis tamen quippiam adornarit marmoribus, vel alio modo; nomen inſcribere, vel arma appingere non probibetur. *l. 7. D. de oper. pub. manentibus*, inquit, *priorum titulu, qui ea opera feciſſent.* quorum nomen nunquam eradendum eſt, *d. l. 2. in fin Choppin. de ſac pol lib. 1. tit. 4. n. 5.* Nomen, inquam, tituli, arma, inſignia poni poſſunt: non autem ſtatuæ, & imagines; ſine imperiali beneficio. *l. 1. & vlt. C. de ſtat. & imag.* tametſi prælatorum & magnatum multis in monumentis ſtatuas videamus: priuatorum etiam pictas imagines. ſic etiam prohibitum eſt vela rebus imponere alienis. *l. 1. & 2. C. vt nemini liceat ſigna rebus imponere alienu.* ideoque argumentum præbent dominij aut ſimilis iuris inſignia, ac tituli rebus infixi; inſcripti, appicti. adeoque parietibus ab alio ſtructis inſignia inſculpere eſt priori ſtructori detrabere: eoq; vetitum. *d. l. 2. & 7.* quapropter ne locorum quidem dominis permiſſum arma ſua, & nomina Eccleſiarum parietibus inſcribere. *d. l. 4. D. de oper. publ.*

29. *Vt locorum dominis & Iudicibus locus detur.*

Cæterum ingerenda eſt iterum mentio conſuetudinis, qua nunc hic paſſim receptum eſt, vt patrono non tantum in choro detur locus; ſed etiam loci domino; non tantum imperium merum; ſed etiam iuriſdictionem dumtaxat habenti: ſeu, vt pragmatici loquuntur, non tantum altam iuſtitiam habenti; ſed etiam mediam, atque infimam. ſed vtique gradatim; atque iuriſdictionis ordine, & dignitate ſeruata.

30. *Quatenus vbi plures ſunt domini.*

Sed hic eſt lapis offenſionis, dum in eadem parochia diuerſa ſunt dominia: atque hi tum ſe dicunt Eccleſiarum dominos, intra quorum dominij ambitum ſita eſt Eccleſia: ibique prærogatiuam vindicant; reliquos, quaſi eo loci priuatos, infra ſe reijciunt. & quamquam neque iure dominij, neque ſeruitutis hæc à toparchis prætendi poſſint in Eccleſia; vt diximus: tamen conſiderationem aliquam habet, quod Eccleſia ſita ſit intra ſphæram ſui dominij: cum cuius vniuerſitate connexionem videri poteſt habere Eccleſia. ſicut ius patronatus, quamuis ſapiat aliquam ſpiritulitatem; ſequitur tamen caſtrum, aut bonorum vniuerſitatem. adeo vt etſi in commercium per ſe nõ veniat; accedat tamen vniuerſitati: & ſic toparchiæ dignitatem Eccleſia auget. quomodo & iuriſdictio; quamuis per ſe toparchæ non competat in Eccleſia, tamen propter vniuerſitatem circumiacentis territorij ita extenditur, vt delicta in Eccleſia commiſſa vindicare ipſe poſſit, non toparcha vicini territorij; quamuis eiuſdem parochiæ. quinimo ad defenſionem Eccleſiæ in ipſa delinquentes compeſcere debet. vt ipſe D. Ambroſius, cum Mediolani cum poteſtate eſſet. Eccleſiam ingreſſus eſt; vt ortam in eâ ſeditionem, ſuper Epiſcopi electione, compeſceret. quando ipſe in Epiſcopum eſt electus. & ſic videntur templa manere ſub iuriſdictione tanquam illius circulo incluſa; tametſi id impropriè accipitur. *d. c. conuenior. 23. q. 8.* ſicut impropriè vocatur communis Eccleſia, *in c. ſi plures 16. q. 7.* aut cuiuſcumque in *c. ſi quis in atrio. 17. q. 4.*

Vbi plures ſunt domini indiuiſim, fratri ſeniori, aut ei qui ab eo cauſam habet, cedit alter: ſi diuiſim; neque ſatis conſtet in cuius circulo ſit Eccleſia; *dominus præſumitur qui maius dominium habet in villa.* inquit Faber *ad l. 2. C. de iur. emphyteut* atque aliàs in quo amplior cauſa eſt, maior etiam effectus, vt hic honor, concedendus eſt. vnde etiam inter pares loci dominos, ſi alter aliam eminentem dignitatem habet, perſonæ illius alter cedit: hæredi non cedit. *Faber Inſt. de bonor. poſſeſ. §. aliam verò Chaſſan. in Catal p. 1. conſid.* 38. quare etiam territorij prætor, ſi quis aduenerit ſuperior Iudex, cui ille ſubalternetur, huic loco cedit.

31. *An alios hi poſſint excludere à choro?*

Sed neque ſufficit quibuſdam toparchis, quod ipſi ad chorum admiſſi ſint, & intra cancellos clero ſeparando à populo olim poſitos; ſed quo magis, non honor Dei, ſed ipſius toparchiæ reſpondeat; alios ad chorum admitti nolunt: quamuis ære publico olim ille ſtructus ſit; &, cum deſunt Eccleſiaſtici prouentus, ſartus tectus ſeruetur à populo: qui ea in parte cum ratione inſtituendi patronatus non parum participat; & cum ditiores, pro ratione facultatum, plus alijs ſoleant contribuere; rei æquitas videtur inferre, vt ab onere huiuſmodi non ſeparetur congruus honor: & conſequenter vt Epiſcopus, archipreſbyter, ſeu rector Eccleſiæ etiam illum intra chorum tribuat: quatenus officij diuini peragendi libertas, & loci capacitas, & conſuetudo commodè patiatur.

Locorum domini ſecundùm gradum ſuum honorem merentur; imo & magiſtratus eorum vices ſupplentes. adeo vt officia publica etiam honores dicantur. *titul. D. de muner. & honor. de quo egimus in Iudice lib. 2, c. 2.* gradus honorum hic erunt, vt primum obtineant quibus alta; ſecundum, quibus media; tertium quibus infima iuriſdictio competit: ſed cuius olim Eccleſiæ fundus directo dominio emphyteuſis, cenſus, feudi, vel ſimili nexu obſtringebatur quando tamen hinc domini, hinc officiatij tantum adſunt; procurator domini locum non mox debet obtinere: quamuis praxis deferre ſoleat obeunti munus altæ iuſtitiæ.

32. *Poſt patronos, dominos Iudices vt alijs congruus honor detur.*

Poſt eam denique conſiderationem, quæ à beneficijs in Eccleſiam ducitur, & patronatus inſtar, aliquid quaſi reale ſapit; & quæ iterum ratio toparchiæ, & iuriſdictionis ſuadet; debet Eccleſiæ rector ſeruare decorũ, ſecundũ notas dignitatũ, quæ in ſingulis cõſpiciuntur. de quibus tractare lõga eſſet diſciplina. ſcripſit Matthias Mareſchal idiomate gallico libellum *De Droicts honorificques és egliſes.* qui latè id executus eſt; & plurima ſenatuſconſula ea ſuper re lata ſimul typis vulgauit. adde & totum Chaſſanæi *Catalogum gloriæ mundi.*

Porrò

33. *Etiam mulieribus ſecundùm qualitatem maritorum.*

Porrò mulieribus, quia Ius patronatus competere poteſt, *Panorm. poſt Ioannem Andreæ in d. c. nobis.* conſequenter honor congruus deferendus eſt. & ſingulatim etiam vxoribus patronorum. quippe maritorum radijs clareſcunt, & ab eis dignitatem ſortiuntur, aut vilitatem; *l. mulieres. C. de dignitat. lib.* 12. *l. fin. C. de nup in v. Vxor marito coruſcat, & ſentiat eius fulgorem. Auth. de Conſule § ſi autem v. decet enim frui eas & coniugis claritate. & v. quoniam vxores coruſcant radijs maritorum coll.* 4. *plura habet Chaſſan. in catal. glor.* 2. *p.* 40. *conſid.* & priuilegia mariti communicantur vxori. *l. Princeps. D. de leg. iterum Chaſſan. ibid. priuil.* 39. etſi Ceremoniale Romanum *vbi ſupra* eundem honorem mulieri inſigni defert, quem viro.

34. *An etiam ante hos ipſos?*

Sed mores iterum legem ponunt, aut mutant. Vt vidimus hic ſub Archiducibus Alberto, & Iſabella; cui ille primas vbique videbatur deferre. & aſſentitur in reginis Chaſſan. *d. conſ.* 39. non in alijs, ſalua rurſus conſuetudine. quam ſemper etiam hodie vult attendi Gauantus *in Theſauro. l.* 1. *p.* 2. *tit.* 7. cui in cæremonijs verſatiſſimo, hoc in argumento multum eſt tribuendum. quamuis etiam medio æuo in Capitularibus Caroli Magni *lib.* 1. *art.* 17. *lib.* 7. *art.* 134. *&* 291. vetitum fuerit, vt nulla fœmina ad altare audeat accedere; aut presbytero miniſtrare, vel infra cancellum (ſeu chorum) ſtare, aut ſedere.

35. *Sepulturæ ſingulis congruæ, nullis eleuatæ.*

Sepulchrum, monumentum, & quicquid demum conceditur patronis, benefactoribus, & alijs; nullatenus admittendum eſt vt deformet Eccleſiam, aut vſui incommodet. ideóque non niſi magnis Principibus tumbæ ſupra terram eleuari permittendæ ſunt. vt etiam extat conſtitutio Pij IV. qua omnes amoueri, & terræ æquari iuſſum eſt. minus permittendum eſt, vt in gratiam cuiuſpiam tardius, ociúſque officia diuina fiant; ſed illa omnino horis competentibus complenda ſunt: *c.* 1. *X. de celeb. miſſ.* ſecundùm decreta ſuperiorum

36. *Nullius cauſa tempora diuinorum officiorum turbanda.*

Eccleſiaſticorum. *c.* 1. *X. de off. cuſtod.* vt in Synodo diœceſana Antuerpienſi *anni* 1610. *tit.* 12. *c.* 4. ſerio vetitum eſt, ne in collegiatis aut parochialibus Eccleſijs miſſa, prætextu exſpectationis alicuius ſpectabilis perſonæ, alioue colore, differatur. vt & Regio edicto. April. ann. 1571. in Gallia vetitum eſt dominis temporalibus locorum, alijſque parochos, vicarióſue ad aliquam temporis diuini officij mutationem cogere. cuius temporis obſeruatio adeo rigidè inſtituta eſt; vt officia diuina ex eo horæ canonicæ dicantur; preces nocturnæ, primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, veſperæ.

37. *Sepulcra mortuis, vt loca viuis, congrua.*

In ſepulchris etiam & monumentis decorum ſeruandum eſt. vt ferè quo loco ſtare, ſedere viui non poſſunt; defuncti non deponantur. & quamuis pro ſepultura pecunia, vt pretium, exigi non poſſit: *c. penult. X. de ſepult. c. cum in Eccleſia. X. de ſimon.* ſiue in Eccleſia ſiue cæmiterio quis ſepeliatur: *c. queſta. c. in Eccleſ. c. præcipiendum,* 13. *q.* 2. tamen vt Eccleſia gratitudinem erga patronum oſtendit; honorem illi in proceſſione, ſeſſione, & ſepultura exhibet; ita etiam poteſt erga eximium quempiam benefactorem. imo ijs etiam tribui poteſt, qui non pietatis ergo, ſed honoris adipiſcendi cauſa re ipſa benefaciunt, & pecuniam numerant. quando etiam huiuſmodi honor, quatenus temporalis eſt, pecunia æſtimabilis eſt; & in commercium venire poteſt *Diana p.* 3. *tract.* 1. *miſc. r.* 57. & ita Mareſchal Pariſienſi ſenatuſconſulto 9. *Martij* 1551. *& pluribus inde alijs* iudicatum refert, turbandum non eſſe, qui aliquo beneficio ſeſſionem, vel ſcamnum in Eccleſia impetrauit. *Vide Marc. Ant. Gen. vbi ſupra in Annot.*

Cæterum, ſicut præcipimur ab Apoſtolo *ad Rom. c.* 13. reddere omnibus debita; cui tributum, tributum; cui honorem, honorem; ita etiam Eccleſia deteſtatur iniquas contentiones; &, niſi componantur, reliquias iubet efferri, & Eccleſiam claudi. *c. ſi plures.* 16. *quæſt.* 7.

Igitur in ſtatuendo ſuper hiſce omnibus prærogatiuis Iudicis Eccleſiaſtici authoritate opus eſt. *per eas rationes, quas mox diximus, præſertim n.* 7. *& ſeqq. n.* 16. *& ſeqq.* quod ſi tamen ſuper poſſeſſorio iudicio quæratur, ea ferè via deferri ad ſæculares cognitio ſolet. præſertim cum non de iure Eccleſiæ quæritur, an alicui prærogatiua competat; ſed cui ex duobus pluribuſue ſæcularibus de ſuper litigantibus competat.

Quatenus porro Iudices ſæculares, domini temporales, ſeu toparchæ, lites agitare, iudicia exercere, ſeu quippiam ſæculare in Eccleſijs facere non poſſint, vide ſupra *l.* 1. *c.* 34. *& hic infr. c.* 84.

CAPVT LXXXIV.

De Statuto ſuper ordinatione Eccleſiæ patronatus Regij.

SVnt qui nouo commento ius Regium patronatus ita extollant, vt non communibus regulis aſtrictum; ſed in quod congerant priuilegia, ſi quæ vſpiam ſunt, apoſtolica, iure Coronæ, perſonæ, ſanguinis, protectionis, *domanij* regij prærogatiuas: Vt ex huiuſmodi conglobatione eam authoritatem & iuriſdictionem conflent, quæ non tantum ad bonorum olim conceſſorum conſeruationem pertineat; ſed etiam in ſacris ordinandis, & cultu diuino valeat: quin Eccleſiaſticæ etiam authoritati ita præualeat; vt huius decreta illa reſcindat. Reprobatus eſt Saul, qui, quamuis in defectum Samuelis dumtaxat, ſacrificijs ſe immiſcere voluit. 1. *Ordinatio Eccleſiæ quamuis regij patronatus eſt Eccleſiaſtica.* priuilegia quidem inſpicienda, non excedenda ſunt. *c. porro. c. recepimus. X. de priuil.* ne quidem ſublimibus Principibus, eorumue Eccleſijs, aut oratorijs conceſſa; ad alias perſonas, aut loca ſunt extendenda. *c. cum capella Ducis Burgundiæ. X. de priuil.* 2. *Priuilegia extra loca & perſonas quibus ſunt conceſſa, non extendenda.*

Fatendum eſt quidem regios patronatus, perſonas, ſanguinemque regium non ſemel in iure à communi regula excipi. non tamen inde poteſt inferri vniuerſaliter, nullis canonibus ſubeſſe; licere quicquid lubet in beneficijs patronatui aut protectioni ſuæ ſubiectis; rerum ſacrarum, diuini cultus, officiorumque ordinationi præſcribere. Concilium quidem *Trid. ſeſſ. 25. c. 9.* à decreto illic propoſito excipit patronatus ad Reges, & ſublimes Principes ſpectantes, non generatim ab omni canone.

3. Regij patronatus vt à communi aliqua regula excipiantur.

4. Et hoſpitalia ſub immediata Regum protectione ſpeciali.

Eodemque modo *ſeſſ. 22. c. 8.* à viſitatione Epiſcopi hoſpitalia excipit, quæ ſub Regum ſunt protectione, ſed non generali illa, quæ totum regnum complectitur; ſed *immediata*, inquit, *protectione.* de qua etiam conſtare expreſsè debet, & cognoſcit Iudex Eccleſiaſticus, non ſæcularis. *citati à Barboſa in Coll. DD. ad Concilium Trid. ſ. 22. c. 8. n 28. 29.* quin etiam, cum d. c. 8. his verbis vtatur; *Epiſcopi habeant ius viſitandi; & in fin. non obſtantibus quacumque conſuetudine, etiam immemorabili, priuilegio, aut ſtatuto* videtur Concilium ius viſitandi tribuere, vbi ante per conſuetudinem, priuilegium, aut ſtatutum non competebat: quæ tamen ſalua eſſe velit in hoſpitalibus protectionis Regiæ immediatæ: eoque minus per d. c. 8. derogari aliquatenus iuriſdictioni, quam Epiſcopi ante exercuerint. quod Interpretes in quadam cauſa Neapolitana deciderunt. *Barboſ. vbi ſupra num.* 30.

Eodemque c. 8. Epiſcopis mandatur, vt quæcumque ad cultum diuinum pertinent, ipſi ex officio ſuo cognoſcant, & exequantur: non obſtante protectione generali; ſed immediata dumtaxat, vbi conſuetudines, priuilegia & ſtatuta non abrogantur; ſed neque autboritas datur ipſis Principibus de cultu diuino, & ſacris rebus, vt libuerit, ſtatuendi.

5. De officijs tamen diuinis & rebus ſacris ſtatuit Epiſcopus.

Si quidem de miſſis, horis canonicis, officijſque diuinis ſtatuendi authoritas ad ſuperiores Eccleſiaſticos omnino pertinet. *c. 2. de off archidiac. c. 1. 2. 3. de off. archipreſ.* vbi quæ officia, per quos, & quomodo peragenda ſint, ſuperiores Eccleſiaſtici deſignant: imo hanc illámue præbendam illo onere afficiunt. *c. ſignificatum eſt. X. de præb.* Concilium *Trid. ſeſſ. 24. c. 12. §. in omnibus.* aliaque diuerſa *tit. de celebrat. miſſar.* relata, *& tota parte Decreti quæ de conſecratione inſcribitur*: imo noua beneficia, & dignitates poteſt Ordinarius erigere, ad cultũ diuinom ritè peragendum. *DD. in c. cum acceſſiſſent. X. de conſtitut. c. cum olim. X. de conſ. Azor. Inſt. Moral. p. 2. lib. 6. c. 30 q. 10.* denique Concilium Baſilienſe *ſeſſ. 21.* latè modum rem diuinam peragendi præſcribit. *quem contraximus, in Reſponſ. can. De celebrat. miſſar. reſp. 1.*

6. Noua beneficia erigere, onerare ſacris officijs, ſeu exonerare.

7. Diſcernere quæ, quibus diebus, ſeu miniſtris conueniant.

Vbi etiam & *in d. c. 1. 2. 3. X. de off archipreſ.* diuerſitas feriarum, & feſtorum innuitur; & vt aliter atque per alios officia fieri debeant: in ſummis feſtiuitatibus per Epiſcopos; in feſtis maioribus per inferiores dignitates; in alijs, & ferijs quotidianis per canonicos, alioſde ex inſtituto cuiuſque Eccleſiæ. qualia omnia iterum Concilium Trid. tam quoad officia, quam miniſtros diſponere ad ſuperiores eccleſiaſticos omnino vult pertinere. *ſeſſ. 24. c. 12. §. fin.* patronos autem neque rerum ſacrarum adminiſtrationi; ſed neque bonorum permittit immiſceri. *ibi. eadem ſeſſ. 24. c. 3. §. fin.* quod & varijs iuris veteris locis ab origine Eccleſiæ ſeruatum fuiſſe latè retulimus *in Conſult. can de paroch. Conſult.* 8.

8. Nullatenus id patronis conceſſum

9. Sed Eccleſiæ ſacerdotibus.

Sanè huiuſmodi dierum, officiorum, miniſtrorumque diſtinctio, & quid ad maiorem Dei gloriam, cultumque diuinum ſpectet diſcretio, non poteſt ad patronos aut Principes, ſed ad ſuperiores eccleſiaſticos pertinere. *ad ſacerdotes enim Deus voluit quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt pertinere; non ad ſæculi poteſtates. c. ſi imperator. diſt.* 26. Princeps *filius eſt, non præſul Eccleſiæ ibidem.* Eccleſiæ omnes in Epiſcopi poteſtate conſiſtunt. *c. omnes. baſil. 16. q. 4.* illarum ordinatio ad Epiſcopum, nullatenus ad patronum, pertinet., *c. piæ mentis. c. frigentiis. ibid.* adeoque officiorum, & miniſteriorum diſtributio. *d. c. 12. §. fin. ſeſſ. 24. Trid. locisque ſupra citatis* adeoque mutatio, ſi quam ad decorum cultus diuini temporum ratio exegerit. præſertim ſi beneficijs non grauamen, ſed ſubleuamen adferat.

Dum liberioris ex inde beneficij donum, collationemque patronus nanciſcitur. & nemo queri poteſt condicionem ſuam factam eſſe meliorem.

Laudanda igitur eſt à patrono Ordinarij mutatio talis, non improbanda; minus reſcindenda. quaſi iure regij patronatus comprehenſum eſſet, non tantum protegere Eccleſias; ſed regere, eorumque, quos *Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, act.* 20. acta reſcindere. quod nullis priuilegijs, nullis canonibus poteſt eſſe permiſſum.

10. Solicitudo quidem patronos concernit.

Id quidem verum eſt ſpectare ad patronos Eccleſiæ ſuæ ſolicitudinem: *c. filijs vel nepotibus. 16. q. 7.* & ſingulari reſpectu conſiderari reges, ſublimes atque ſupremos principes, iura Imperij in dominijs ſuis habentes: *d. c. 9. ſ. 25. Conc. Trid.* ſed & reges atque reginas excipi à comunibus regulis: vt *in c. fin. in princ. X. de off. deleg.* dum quis prohibetur eſſe Conſeruator illius, ſub cuius agit iuriſdictione: & *in c. 5. de priuil. in 6.* reges, reginas, eorumque filios excipi reſtrictione priuilegij, ne quis poſſit excommunicari: in reſtrictione diſpenſationum ſuper pluralitate beneficiorum: in *c. execrabilis §. nos itaque. verb. regum filijs. de præb. in extr. comm.*

11. Supremorum Principum ſingularis conſideratio.

12. Non authoritas in diuinis.

Sed hæc, aliáque ſimilia, & plura quæ habet Salgado *p. 3. c. 10. Cevallos de cogn. per viam violent.* nihil faciunt ad hoc, vt poſſint reges, patroni, protectores Eccleſiæ, & canonum ſupergredi Authoritatem eccleſiaſticam, & illius decreta euertere. Neque quicquam huiuſmodi tribuit c. regum *eſt. 23. q. 5. c. principes ibid.* quod nonnumquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina teneant: quia in ædificationem non in deſtructionem datam huiuſmodi poteſtatem ratio ſubiuncta declarat: vt

tat : vt *per eandem poteſtatem*, inquit, *diſciplinam Eccleſiaſticam muniant* principes; non euertant : & ſubſequenter *intra Eccleſiam*, inquit, *poteſtates neceſſaria non eſſent; niſi vt, quod non praualet ſacerdos efficere per doctrina ſermonem; poteſtas hoc impleat per diſciplina terrorem : ſape per regnum terrenum caleſte regnum proficit.*

13. Niſi ad munitionem Eccleſiaſticæ diſciplinæ.

ad muniendam ergo diſciplinam eccleſiaſticam, ſubſidium, profectum Eccleſiæ, poteſtas intra Eccleſiam nonnunquam eſt : vt caſus recitantur *ibid.* à gloſſa *ad verba intra Eccleſiam* : non verò vt quod in illius gratiam inuentum eſt, retorqueatur in odium.

Et verò detur ad muniendam Eccleſiæ diſciplinam poſſe Principes ordinationes edere requiſitos, vel etiam motu proprio : fieri id poteſt canones ſequendo, ſanctionibus & pœnis iuuando; quod eſt munire : non tamen Eccleſiaſticæ poteſtatis Decreta euertendo. *vt latius diximus initio lib* 1 *c.* 3.

14. Nec id concedit d. filijs 16 q. 7.

Sed neque c. *filijs vel nepot.* 16. *q.* 7. eam regiæ authoritati defert, *vt diximus ſupr. l.* 1. *c.* 35. *n.* 12. *l.* 2. *c.* 75. dum patronus ſalutarem ſolicitudinem, nullam noxam, ſed *commonitionis honeſta conuentionem*, aut ad Epiſcopum, Metropolitanum, deinde regem querelam deferre permittit : quod autem tum regis erit officium nullatenus explicat : petendum illud igitur eſt ex alijs canonibus. & cum omnes, qui impenſiſſimè fauent regio patronatui, vbicumque ille regulas iuris communis excedit, ſoleant poſtremò confugere ad priuilegia Apoſtolica, quæ per vſum immemorialem dicant probari : radicitus extirpatur huiuſmodi aſſertio : cum inaudita ſint hactenus priuilegia Apoſtolica, per quæ Principibus conceſſum ſit, peſſumdare Eccleſiæ decreta.

15. Nec priuilegia.

16. Quatenus ad augendum cultum diuinum exonerati præbenda vna poſſit, onere alijs communicato, non aduerſante Concilio Tridentino.

Vt vanum ſit, quod Ceuallos *de cognit. per viam viol. t.* 5. *gloſ.* 6. *n.* 64. *ex Flor. de mena l.* 1. *var. q* 12. *n.* 8. Rex, inquit, *noſter catholicus eſt, ex bullis & priuilegijs Roman. Pontif. perpetuus Iudex & conſeruator d. Concil.* (Trid.) *& iurium eius.* Romani ſiquidem, penes quos eſt ſcaturigo omnium priuilegiorum Apoſtolicorum, ſemper & vbique hæc negant : & conſequenter quod ius patronatus regij inuoluat ius aliquod protectionis iuriſdictionale, etiam contra eorum decreta, qui in Eccleſia præſident.

Modeſtius procedit argumentum à decreto Conc. *Trid. ſ.* 25. *c.* 5. ductum, ne derogetur qualitati præbendarum onus miſſæ, aut ſimile annexum habentium; *aliter*, inquit, *facta prouiſio ſubreptitia cenſeatur*, eoque à rege illud decretum inſequente declarari poſſe, prouiſionem ab Ordinario ſecus factam ſubreptitiam cenſeri : ſiquidem neque huc protectio & defenſio extenditur : ſed & huiuſmodi decretum exaudiendum eſt iuxta intentionem eiuſdem Concilij *Trid. ibid ſeſſ.* 25. *c.* 3. §. *neſu* paulo ante propoſitam.

Quin etiam agit d. c. 5. de collationibus ipſis, & prouiſionibus beneficiorum, vt ex tali derogatione ſubreptitiæ cenſeantur : ſubreptio autem & obreptio vitia ſunt impetrationum, & reſcriptorum; non autem legum, & canonum. eodemque modo loquitur idem Conc. *ſ.* 7. *c.* 3. vt neque referat, inferiorem non poſſe derogare legi ſuperiorum : non enim per d. c. 5. ponitur lex, niſi quoad ipſius collationes, prouiſiones, diſpoſitiones beneficiarias; non autem quoad leges circa huiuſmodi onera ferendas.

Quare neque aduerſabitur d. c. 5 ſi in quapiam cathedrali Eccleſia duæ fuerint præbendæ ſacerdotales hebdomadariæ, & tamen in praxim redigatur decretum eiuſdem Concilij *ſ.* 24. *c.* 12. §. *in omnibus.* indiſtinctè ſtatuens, *vt omnes canonicatus habeant ordinem ſacrum annexum, & dimidia ſaltem pars presbyteri ſunt* : quando onus hebdomadariorum communicaretur toti dimidiæ, & ſic exonerarentur ferè hebdomadarij, dum tota dimidia *iuxta* §. *omnes. ibid.* ſuis vicibus officia faceret.

Vt memini non omnino difformem aliquando feciſſe, ſeu probaſſe quoſdam Epiſcopos, & quorum aliquis Cpocilio etiam Tridentino interfuerat, ordinationem pro congruentiori officij diuini peractione, & ſedandis litibus, duo ſæcula peruagatis. quæ in materia iuris patronatus magnum etiam faciunt momentum *c.* 1. 2. 3. 22. *X. de iur. patron.* neque ſine canonum offenſa decretum huiuſmodi Epiſcopi poteſt eneruari. Decretales omnino multæ *X. de iur. patron.* verbis vniuerſalibus vtuntur, vt neque ſublimes principes excepti videantur; quando id ſpecialiter non fit. & verò neque regium patronatum omni lege ſolutum eſſe euidens fit ex ijs controuerſijs, quæ extiterunt inter Henricum II. regem Angliæ & D. Thomam Cantuarienſem. *quas retulimus ſupra lib.* 2. *c.* 3. cuius conſuetudines, vt ille vocabat, alios plures eiuſdem regni principes imitari voluiſſe liquidum fit ex multis Decretalibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis Angliæ inſcriptis. *Vt c.* 21. *& alijs d. tit. de iur. patronat.*

17. Regij patronatus non omni lege ſolutì.

CAPVT LXXXV.

De libertatibus, vt vocant, Eccleſiæ Gallicanæ.

1. Libertates ſeu priuilegia Francis ob merita conceſſa.

SPecioſa nomina ſunt : & calamum pelliciunt, quamuis externa : ſed loquendi agendique abuſibus admodum ptorogata, præſertim dum non ad libertatem fauoremque Eccleſiæ, quem ampliari oporteret; ſed magis ſæcularis poteſtatis, traducuntur. Enimuero dubium non eſt quin Reges Franciæ iam olim de Sede Apoſtolica optimè ſæpius ſint meriti : (dummodo meminerimus egregia antiquorum Francorum facinora ex minori tantom parte ſpectare ad occiduos, vt ſunt, qui hodie ferè Francorum nomine intelliguntur, & ſolent non ſine plagio illa ſibi adſcribere, vt deducit doctiſſimè Chiffletius in

Vindicijs

Vindicijs Hiſpanicis c. 9.) dubium quoqne non eſt quin etiam in vicem Sedes Apoſtolica Reges illos regnumque multis magniſque priuilegijs munerarit. Vnde Innocentius III. *in c. nouit. X. de iudic.* Philippum *Regem Francorum illuſtrem diligimus*, inquit, *& ad honorem & profectum & incrementum ipſius efficaciter aſpiramus: exaltationem regni francorum, ſublimationem Apoſtolicæ Sedis reputantes. cum hoc regnum benedictum à Deo ſemper in ipſius deuotione permanſerit, & ab eius deuotione nullo vnquam, ſicut credimus, tempore ſit diſceſſurum.*

2. Eo fine tamen, vt cum gratitudine meminiſſent.

Hoc igitur fine priuilegijs Reges, regnúque illud exaltatum eſt; vt connecteret *ſublimationem Sedis Apoſtolicæ* libertates ergo Eccleſiæ Gallicanæ, quæcumque legitimæ ſunt, atque canonicæ; priuilegia ſunt à Sede Apoſtolica profecta; vt dum ijs vterentur Reges, atque regnicolæ; ſacræ illius originis cum reuerentia meminiſſent: nō verò, vt quidam hodie procaciter loquuntur, illorum occaſione erga Romanam Eccleſiam contumaces redderentur. non vt libertas Gallica eſſe diceretur, non curare leges Pontificias; non decreta œcumenica; non cenſuras Romanas; non vitæ neciſque ſpiritualis poteſtatem; non claues quibus cœli aditus obſtruuntur, atque reſerantur; non ligandi ſoluendiue poteſtatem; non adſcribere iuri ſæculari Conciliorum conuocationem; prælatorum, magiſtratuumue Eccleſiaſticorum creationem; non reijcere Eccleſiæ Rom. iuriſdictionem; & ad petram Apoſtolicam vltimam prouocationem.

3. Non aliò trahererur, minimè in Sedis Rom. diminutionem.

Hæc enim omnia primatui Petri inſunt. ſicut ſimilia in temporalibus notæ ſunt ſupremæ poteſtatis. quatenus de his autem aliquid deciſum, Regibus regnóue communicatum eſt, non eximit à ſuprema capitis Eccleſiæ poteſtate. quippe quam abdicare Pontifex non poteſt. *c. innotuit. X. de elect.* neque iuſtam recalcitrandi anſam præbere illud poteſt: ſed grato dumtaxat animo priuilegijs vtendi; & ſi quid occurrat, quod aduerſari videatur; ſuper ijs reuerenter excipiendi, atque Pontificem inſtruendi.

Sic Clemens V. *in c. 2. de priuil. in extrauag. commun. Meruit Philippi Regis Francorum illuſtris*, inquit, *ſinceræ affectionis ad nos & Eccleſiam Romanam integritas, & progenitorum ſuorum præclara merita meruerunt, meruit inſuper regnicolarum puritas, ac deuotionis ſinceritas; vt tam regem quam regnum fauore beneuolo proſequamur.* Ex eoque ibidem Clemens beneuolam declarationē Regi, regnoque concedit. quâ grato mentis, linguæ, calamique indicio Francos vti æquum eſt: non verò vt quidam; atque alios inter Caſſanus, quem refutauimus Hiatus *lib. 3. c. 5.* quaſi per eam decretalem penè exempti eſſent ab omni Eccleſiæ poteſtate. quæ neque mens fuit Clementis, neque eſſe potuit. qui petram, ſuper qua Eccleſia Chriſti ædificata eſt, deſtruere; vel oues paſci mandatas abdicare non potuit. *vt ibid. diximus.* atque inſuper priuilegium, ne quis excommunicari poſſit, multis Regibus conceſſum *c. ne aliqui. de priu. in 6.* non auferre Pontificiam poteſtatem, cum extraordinaria neceſſitas exigit, reges ipſos excommunicandi, vt eius rei plura ſunt exempla, etiam noſtri ſæculi. vt omittam apud Gallos priuilegia egere ſucceſſorū confirmatione: quin & à concedente poſſe reuocari. quamquam apud nos religioſius ſeruentur. *vt diximus in Iudice lib. 3. c. 1. n. 15. & ſeqq. & in Notitia Iur. Belg. in Introd.* ſic etiam ſupra diximus *lib. 1. c. 38. & in Iur. pont. nou. anal. de elect.* ius Regaliæ defendi verè non poſſe, niſi ex priuilegio apoſtolico. ſed nec aliud quodcumque regibus, quoad beneficiorum Eccleſiaſticorum diſpoſitionem competens. *ibid. ſupr. c. 37.* vt nec aliud qualecumque de rebus ſacris ſtatuendi. *c. bene. diſt. 96.* de qualibus paſſim ſcriptores Gallici.

Sed præ cæteris eximia eſt Defenſio libertatis Eccleſiæ Gallicanæ, quæ Curiæ Pariſienſi aſſcribitur, & quam latinè dedit Duarenus *ad calcem libri ſui De ſac. Eccleſ. miniſter.* vbi poſtquam de edictis quorumdam Galliæ Regum, 4. De prouiſionibus prælaturarum.
de decretis Concilij Conſtantienſis, & Baſilienſis, de Pragmatica ſanctione verba ſunt facta; ad pauca capita res reducitur: atque imprimis multi articuli conſumuntur in aſtruenda electionis canonicæ neceſſitate. laudatur *c. 1. X. de elect. c. nulla. 72. diſt. c. Epiſcopo. 8. q. 1. c. qui in aliquo. 51. diſt. c. ne pro defectu. X. de elect. l. ſi quemquam. C. de Epiſ. c. ſacrorum. 53. diſt.* quod ante aliquot ſæcula non ſe ſoleat Papa electiuis beneficijs immiſcere: imo infirmatâ poſtulatione, ad eligentes negocium remittere. *c. bona X. de poſtulat.* & canonicarum quidem electionum zelus bonus eſt; ſi verus eſt. vt per Concordata Germanica illæ ritè rectèque firmatæ ſunt. ſed per Concordata Gallica, cum Leone X. inita ſublatæ, & ad prælaturas nominatio Regi delata eſt: eoque zelus omnis, & querela ibi extincta eorum, qui maluerunt prælatorum deſignationem à Rege, quàm à Chriſti vicario proficiſci.

5. Minorum beneficiorum.

Minorum beneficiorum diſtribuendorum ius ait Defenſio ad Ordinarium pertinere. *c. regenda. c. quicumque. c. nouerint. X. q. 1. & tot. tit. de off. Ordinar.* ordinem Eccleſiaſticum confundi, cum ſua vnicuique iuriſdictio non ſeruatur: *c. peruenit. 11. q. 1.* & latè enarrat incommoda gratiarum exſpectatiuarum, per quas & Ordinario manus ligantur; deſiderium mortis poſſeſſoris naſcitur; prouinciæ pecunijs ſæpius ſine fructu exhauriuntur: non iterum iniuſta fuiſſe hæc querela videtur. quippe cui & Concordata Gallica finem impoſuerunt, & Concilium *Trid. ſeſſ. 24. c. 19.* non iniuſta, inquam; ſi non ſuo marte remedium adferri; ſed magis placuiſſet poſtulari à Pontifice: cui canones diſertè tribuunt in beneficijs plenitudinem poteſtatis: & hanc nunc libertatem profiterentur pactis conuentis cum Leone X. & Concilio Trid. acceptam eſſe ferendam.

Querelæ ſuper beneficijs appendicem facit 6. Litibus Romam tractis.
Defenſio, lites illorum cauſâ, aliâue Romam tractas:

tractas: ſed eadem reſponſio ſatisfacit: Leo per Concordata prouidit, & Concilium *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 20. ſed & amplius per Concordata, quàm per Tridentinum eſt Gallis prouiſum: cùm hoc non niſi de primâ inſtantiâ; illa etiam de vlteriori ſtatuant; & grande priuilegium concedant: cuius origo reuerenter eſt agnoſcenda, ab illiſque prædicanda.

7. Commendis. Denique pergit Deſenſio ad commendas; & conſequentem Eccleſiarum ruinam, etiam nobiliſſimorum monaſteriorum: ſed & iterum prouidit Concilium *Trid. ſ.* 25. *de regular. c.* 21. quoad monaſteria: qnin etiam alia beneficia curata per modum commendæ perpetuæ, aut vnionis ad vitam obtineri vetuit Concil. Trid. cum alio incompatibili *ſ.* 7. *c.* 4. nunc autem cùm Rex commendatarios nominat, etſi non ceſſent incommoda, imo immenſum aucta ſint, ceſſant tamen vt ſupra ibidem querelæ.

8. Concilio Conſtant. & Baſilienſi. His de rebus cum Concilium Conſtantienſe & Baſil. decreuiſſent, ait defenſio; obſeruationem canonum Regis culpæ aſſcribi non poſſe; imo ſcelere eum obligari ſi contra eos canones aliquid admitteret; idque, inquit, propter authoritatem & ſanctitatem eorum, qui hos canones nobis reliquerunt. vbi reſpicit duo iam dicta Concilia: at verò conſulere illa; non ligare manus Pontifici potuerunt: illorum ille lege ſolutus eſt; vbi ex re Eccleſiæ aliter ei agendum videtur. præterquam quod, cum iam ſchiſmata eſſent ſublata, iam ſupra Concilium erat Pontifex; eóque inuito quid vlterius ſtatuendi ceſſabat authoritas. quo etiam nomine Baſilienſis Concilij decreta titubant: & pars ideo melior, vt authoritatem acquireret, in Concilium Lateranenſe ſub Leone X. habitum, ac deinde Tridentinum illata eſt; non tamen Baſilienſis etiam reſeruationum ſublatio: ſed neque canonicarum electionum reſtauratio, quin

9. & Tridentino. imo Concilium *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 1. vbi diligentet monet omnes ad quos pertinet Eccleſiarum prælatos promouere, vt digniores præfici diligenter curent: *omnes*, inquit, *qui ad promotionem præficiendorum quodcumque ius, quacumque ratione à Sede Apoſtolica habent, aut alioquin operam ſuam præſtant, nihil in ijs pro præſenti temporum ratione innouando, hortatur* &c.

Etſi enim ſanctiores omnino habendi ſunt canones veteres: præſentium tamen temporum ratio non ſuaſit Concilio conuellere vel Concordata Gallica, vel aliorum locorum priuilegia: innuit tamen vno verbo debere huiuſmodi priuilegia à Sede Apoſtolica haberi.

Curia quidem in illa Deſenſione *art.* 19. proteſtatur ſe nihil authoritati Pontificis, & S. Sedis velle detractum; quin imo omnem honorem, reuerentiam & obedientiam deferri, & ſi quid *in Deſenſione emendatione*, inquit, *dignum exciderit, Eccleſiæ determinationi, quæ errare non poteſt, ſubijcere ſe non recuſat. c. à recta.* 24. *q.* 1. Eccleſiæ, inquit, non Pontificis. is enim iam damnauerat pleraque, quæ à Concilio Baſilienſi poſt ſchiſma ſublatum, & progreſſum Concilij ſuſpenſum, erant decreta. quando, vt diximus, iam Pontifex erat ſupra Concilium; illudque ei obedire tenebatur: eoque malè Defenſio nihil aduerſus veteres canones admittendum cenſuit, propter authoritatem, vt inquit, & ſanctitatem eorum, qui eos nobis reliquerunt: cùm eorum authoritas depreſſa iam eſſet & præualeret maior poteſtas: cui, cùm diſſidet ab inferiori, omnino obediendum eſt. *ſi aliquid ipſe proconſul iubeat*, inquit Auguſtinus, *& aliud Imperator; nunquid dubitatur illo contēpto huic eſſe ſeruiendum? ce qui reſiſtit.* 11. *q.* 3. De hac Defenſione & pragmatica S. Ludouici per illam citata, vide Dianam *p.* 5. *t.* 1. *r.* 13.

Itaque quæcumque priuilegia regno Francorum ſunt conceſſa, non contemptim atque proteruè vſurpanda ſunt; ſed cum grata genuinæ ſcaturiginis recordatione. Quæ ideo rectè etiam à maioribus dictæ ſunt libertates; quòd per ea Francigenæ communi quibuſdam in rebus lege ſoluti, liberique ſint. vt cùm aliæ gentes, ſimili beneficio non donatæ; inre communi vti debeant; illis legis vinculum ſit laxatum. 10. Libertatibus reuerenter & gratè vtendum.

Perperam igitur Ludouicus Seruinus *tom.* 1. *plaid.* 7. vbi agit de clandeſtinis matrimonijs, decretum Concilij Trid. probat, tanquam honeſtati, rationique congruum; vires illud adipiſci ait ab edicto Regio: Concilij *alioquin articuli*, inquit, *non authorizati per decretum Regium, non poſſunt facere legem in Francia*; & iterum *tom.* 4. *plaid.* 11. *leges*, inquit, *Imperiales, & ſanctiones Pontificales, aut decreta Conciliorum extraneorum nec* locum habent, nec allegari debent in hoc regno; niſi in quantum tranſierunt in edicta Regia. *ſi decreta*, inquit Nicolaus 1. *Romanorum Pontificum non habetis; de neglectu atque incuria eſtis arguendi; ſi verò habetis, & non obſeruatis, de temeritate eſtis corripiendi, & increpandi. c. ſi decreta. diſt.* 20. qnid Nicolaus dixiſſet de his, qui Conciliorum & Pontificum decretis authoritatem abrogant, niſi lege Regia firmentur? quid de his; qui œcumenica Eccleſiæ concilia extranea vocant? 11. Agnoſcenda Eccleſiæ authoritas in condendis legibus.

Vnde enim regiam legem nactum eſſet Concilium primum Apoſtolorum *Act. c.* 15. *viſum eſt*, inquiunt, *Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria* &c. poterant ergo imponere: quamuis tunc non videbatur opportunum; & poterant ſine lege Regiâ. nam & Imperatores erant gentiles. poſſunt ergo Pontifices atque Concilia ſine Regiâ lege decreta facere. *ſicut Sancti Euangelij*, inquit Gregorius, *quatuor libros; ſic quatuor Concilia ſuſcipere & venerari me fateor. c. ſicut. diſt.* 15. plura ſunt eadem *diſt. & ſeqq.* vbi Concilia œcumenica, & Canones Apoſtolorum firmantur.

Et porro ad Romani Pontificis primatum pertinere œcumenica Concilia indicere, demonſtratur c. Synodum. *c. regula. c. multis. diſt.* 17. & de Pontificum decretalibus literis: *c. ſi Romanorum. c. ſic omnes. c. enim vero c. in canonicis. diſt.* 19. vt authoritatem vniuerſim obtineant: 12. Conuocandis conciliis: & Decretalibus ſcribendis.

tineant : Illudque cap. *Romanorum.* à Nicolao Papa ſcriptum eſt Epiſcopis Galliæ : eiuſque ſenſum tenuit Carolus Magnus *in Capitularibus: vt refertur in c. in memoriam. ead diſt.* 19. vbi & hoc ille addit; vt cum de veritate decretalis emergit quæſtio; *ſi quis noſtro,* inquit, *miniſterio inſidiando redarguatur falſam ab Apoſtolica Sede detuliſſe epiſtolam, vel aliud quid quod inde non venerit, ſalua fide, & integra circa Apoſtolicum humilitate, penes Epiſcopum ſit poteſtas, vtrum eum in carcerem, aut aliam detrudat cuſtodiam ; vſquequo per Epiſtolam, aut per idoneos ſuæ partis legatos Apoſtolicam interpellet ſublimitatem ; vt potiſſimum ſua ſancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iuſto ordine lex Romana ſtatuat definire, vt & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.* Hic Carolus Magnus miniſterium ſuum vocat, vt Pontifici obediatur ; & ab ipſo Pontifice vult exquiri, quid decernat ; & interim per Epiſcopum cauſam cognoſci : Seruinus vires omnes Eccleſiæ abſtulit; malignè à Carolo Magno diſſidet ; & à ſoliditate petræ , ſuper quâ Eccleſia Chriſti ædificata eſt, recedit.

Hanc petra, inquit Leo I. *ſacratiſſimam firmitatem Domino, vt diximus, ædificante conſtructam, nimis impia vult præſumptione violare, quiſquis eius poteſtatem tentat infringere. fauendo cupiditatibus ſuis, & id quod accepit a veteribus non ſequendo. c. ita dominus diſt.* 19. Decretalium ergo authoritas
13. Agnoſcendus primatus Eccleſiæ Romanæ.
par eſt Concilijs : *c. de libellis. diſt.* 20. Conciliorum, Euangelijs : *d. c. ſicut.* Pontificum ergo Romanorum , quia Eccleſiæ primatum obtinent *c. nouo c. quamuis. diſt.* 21. qui decreta non recipere conuincitur , *nec catholicam*, inquit Léo IV. *& Apoſtolicam fidem, nec ſancta quatuor Euangelia vtiliter & efficaciter ad profectum ſuum retinere, vel credere probatur. d. c. de libellis.*

14. Illius notæ vt à Seruino & nouatoribus negetur.
Huic Leonis cenſuræ generali , valde conformis eſt libellus Ludouici Richeome , *quem inſcripſit , Aduis & notes données ſur quelques plaidoyés de M. Louys Seruin,* dum illum ſpecialiter arguit ab orthodoxa fide deflectere ; quod notas ſupremæ poteſtatis Pontificis Romani
15. Legum condendarum poteſtas;
abneget : quas c. 14. proponit, & aliquot ſequentibus demonſtrat Seruinum impugnare. & quidem *d. c.* 14. condendarum legum Eccleſiaſticarum poteſtatem : & *c.* 15. creandorum Eccleſiæ prælatorum : quam Seruin. *tom.* 3. *plaid.* 1. negauit.

16. Creandorum magiſtratuum Eccleſiaſticorum.
Non oportet, inquit Seruinus *ius ad prælaturas nominandi, æſtimare tanquam attributum à Papa Regibus noſtris* (tametſi diſertè id fiat per Concordata Leonis X.) *ſed tanquam ius Coronæ , quod ſucceſſerit in locum electionis, quæ fiebat per clerum. & populum.* Sed eſto , populus ſuam in Regem tranſtulerit poteſtatem (quod tamen Gallici fiſci aduocati illibenter ſolent audire) non tamen populo ius fuit electionis : *c. Oſius. X. de elect. c. ſi. ergo.* 8. *q.* 1. licet expetere poſſet ; clerum ſequi ; & conſentire : *c. nulla. c. docendus. diſt.* 62. *c plebs. c. non licet. diſt.* 63. Cleri porrò ius in Regem eſſe tranſlatum , quo authore, niſi Pontifice, probabit Seruinus? tranſtulit autem in Regem Galliæ Leo X. vt diximus. In qua tranſlatione aduerſus antiquos canones, plenitudinem poteſtatis Pontificiæ is agnoſcat oportet , quicumque ratam illam eſſe voluerit.

Tertiam notam Richeome ſupremitatis 17. Concilij conuocatio.
Pontificiæ refert , poteſtatem conuocandi Concilium generale : ſicut ad Regem pertinet conuentum indicere Ordinum regni generalem. idque conſtat *ex d. c. Synodum. c. regula. c. multis. diſt.* 17. ita refert Richeome Apoſtolorum Concilium à S. Petro eſſe indictum : intimante vtique Spiritu ſancto : Nicænum, à Syluestro; Conſtantinopolitanum, à Damaſo; Epheſinum à Celeſtino ; Chalcedonenſe à Leone. quibus non fauorem tantum impenderunt Chriſtiani Imperatores ; ſed etiam ex publico viatica , & ſumptus. & quæcumque demum legitima fuerunt , celebrata ſunt authoritate Romanorum Pontificum, per eos ipſos, aut legatos; ab eiſdemque confirmata. niſi fortè in ſchiſmate , atque ad illud tollendum indicta. & porro , quod vltimum fuit, Tridentinum à Paulo III. Iulio III. & Pio IV. indictum fuit : & ad poſtulationem Patrum eiuſdem Concilij, in fine illius ſolemniter propoſitam. Vt & iterum Carolus Magnus *lib. 6. Capitul. c.* 187. agnoſcit Concilia celebrari non oportere citra authoritatem Pontificis Romani. ab eoque eapropter deficiunt hodierni Nouatores, quicumque Principi temporali huiuſmodi poteſtatem claris , doloſiſue verbis attribuunt. Agimus autem de Concilio generali, nam prouincilia & diocesána à Metropolitanis & Epiſcopis conuocantur *tota diſt.* 18. & Principes illa fieri prohibentes à communione remouentur ex decreto Septimæ Synodi œcumenicæ. *c. quoniam. diſt.* 18. quæ prouincialia & diocesána etiam Concil. *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 2. noluit intermitti. *de quibus ſup. l.* 1. *c.* 63. *n.* 17.

De quarta nota extremæ prouocationis iam 18. Vltima prouocatio.
diximus *ſupra. & lib.* 1. *c.* 38. quoad hâc Richeome *c.* 17. *ait* à Seruino ſcriptum, ex omnibus Chriſtiani orbis partibus deferri ad Papam prouocationes , vt ſupremum Eccleſiæ iudicem : ſed tamen non potuit non venenum in cauda adijcere , *tom.* 2. *plaid.* 3. quod huiuſmodi maxima non habeat locum in Francia ; niſi quando tres ſententiæ Epiſcopi , Archiepiſcopi & Primatis inueniuntur conformes : quod, cum rarò accidat , eatenus iuriſdictio Romana ſit præciſa ; ſed id, quicquid eſt, per pacta conuenta cum Leone X. obtentum eſt, quæ tamen ipſa & maiores Eccleſiæ cauſas excipiunt; & caſus quidem raros , ſed ita tamen, vt indicent fontem huiuſmodi libertatis, (quem tenebrarum principes , & aſſeclæ deſiderant obſcuratum) à benignitate Apoſtolica profluxiſſe.

Et Concilium *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 20. vbi primam inſtantiam coram Ordinarijs locorum peragendam decreuit, *ab his*, inquit, *excipiantur cauſæ, quæ iuxta canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ ; vel quas ex vrgenti , rationabilique cauſa iudicauerit ſummus Romanus Pontifex per ſpeciale reſcriptum ſignaturâ ſanctitatis*

ſua

ſuæ manu propriâ ſubſcribendum committere, aut auocare: decretum huiuſmodi bono publico inuentum eſt; non authoritati Pontificiæ minuendæ. & Pontifex quidem confirmando Concilium, id etiam bono publico dediſſe dicendus eſt; non authoritatem, quaodo fuerit in ædificationem, abdicaſſe.

19. Poteſtas clauium. Quintam notam numerat Richeome *c.* 18. vt ius vitæ & necis in Regibus, ita vitæ mortiſque animæ in Pontifice: poteſtatem vtique ligandi atque ſoluendi; & claues regni cælorum Id quidem verum eſt, quod admodum prudenter ijs vtendum ſit; ſiue leges pœnales condendo, ſiue ſingulatim cenſuras contra aliquos, præſertim Reges, decernendo. *diximus ſupra l.* 1.*c.*2.*num.* 17. quod ipſum diligenter etiam monuit Concilium *Trident.ſeſſ.*25.*c.*3. quo & ſiue Regi Franciæ conceſſum, alijſque pluribus, ne niſi à Sede Apoſtolica excommunicari poſſent: non verò abſolutè, ne poſſent; vt quidam ſolent loqui, imo & ſcribere. Vt de Feraldo *In Priuilegijs Regum Franciæ* tradit Chokier *de Iuriſdict.Ord.in exempt.p.* 4.*quæſt.* 13. ſed vana illa eſſe, & nulla: *ibid. & p.*1.*q.*3.*num.*16. ſed ego & falſa, ſeu ficta illa eſſe exiſtimo. cum credibile non ſit voluiſſe vllum Pontificem, quod non poſſit: oon poſſe autem ſibi aut ſucceſſori ligare manus expreſſum eſt, in *c. innot de elect c fin.vbi gloſſ.de reſc. in* 6. Neque id pertinet ad minuendam Papæ poteſtatem, ſed ad exercitium prudentiâ circumſcribendum. nullatenus autem, vt facit Seruin; quaſi Principibus ſæcularibus deferenda ſit ſuprema poteſtas, oon minùs quoad politiam Eccleſiaſticam, quam gubernationem temporalem: quam phraſim eſſe ait Richeomè Lutheranorom, & Caluiniſtarum; & mendacium inpingere ſacris literis, ſacris Concilijs, & Doctoribus orthodoxis. Concilium autē *Trident. d.c.* 3. poſtqoam vetuit ſæcularibus cenſurarū iudicio ſe immiſcere; rationem aſſignat; quod *non ad ſæculares*, inquit, *ſed ad Eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat*. qui ſupremum eius rei iudicium Principi defert, non conſentit Concilio, non Eccleſiæ matri; aduerſatur Pontifici. in eumque adeò illud cadit, quod Sanctus Proſper dicebat cuidam inimico Papæ; *Lupus es; cum nocere conaris paſtori ouium.*

20. Libertatibus cum gratia memoria originis, ſine exceſſu vtendum. Ego de nomenclaturâ anxius non ero, vel cenſorio nomine eorum, qui libertates Eccleſiæ Gallicanæ noo ex amore & honore Eccleſiæ buccinant: multò minùs eorum, qui, qood alijs priuilegio ſupremi Paſtoris conceſſum eſt, nullo ipſi iure, ſed exemplo dumtaxat, atq, Inuidentiâ, vſurpant. ſatis nunc erit dixiſſe, priuilegio libertatum affoctos aduerſus authores eſſe ingratos non debere: ſed animo, linguâ, ſcriptis reuerenter meminiſſe: inſpicere tamen illa, & tenorem non excedere: *c. porro. cum ſeq. X. de priuil.* nam & beneficium amittit, qui inficiatur; & priuilegium; *qui conceſſâ abutitur poteſtate.*

CAPVT LXXXVI.

De Iudicis vtriuſque officio in condendis legibus aut Statutis.

Libro, quem inſcripſimus *Iudicem, Magiſtratum, Senatorem*, officium illius latè explicuimus. & primo quidem libro virtutes, quibus inſtructus eſſe; vitia à quibus abſtinere debeat; deſcripſimus: altero quæ ad iudicium & forum pertinent; poteſtatemque iuris dicundi. vbi ante omnia *c.* 1. *num.* 5. *& ſeqq.* monuimus Iudicem in primis diſpicere debere, an ſua ſit iuriſdictio; ſalcem non debere mittere in meſſem alienam; non vſurpare peregrina iudicia: eum, qui iudicare debet, Magiſtratum eſſe debere non tantum; ſed & illius perſonæ. quæ iudicanda eſt; & rei de qua quæritur. ne reſpondere nequeat D. Paulo ad Rom. c. 14. *tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?* non debet cui imperium datum eſt in milites, vti in ciues: neque è conuerſo. *l.* 2. *C. de off. milit. iudic l.*1.*C. de off præfect. verb.* Tertio libro tractauimus ea, quæ ad adminiſtrationē politicam pertinent: & quarto quæ ad ſupremum Imperium. Ex illis *lib.*3.*c.* 1. legiſlationi primum locum dedimus. *Non tantum*, inquit Iuſtinianus *in authent. de prouinciar. præſid. decenter leges ferre, ſummum bonum eſt; ſed etiam ſancita accuratè cuſtodiri; & ad effectum deducere; tranſgreſſoreſque competentibus pœnis ſubijcere.* diximus etiā vt paucæ leges, breues, claræ, iuſtæ, vtiles honeſtæ, ad bene viuendum ducentes, pro genio gentis, maturè ferendæ: vt non facilè muteotur, aut deſuetudine abrogentur. Egimus exinde de ocgocijs, quæ ſub politicam adminiſtrationem cadunt, aut ad ſupremitatem pertinent. & *lib.*4.*c.*4. etiam monuimus non derogari ſupremitati Principum Chriſtianorum per diſtinctionem Sacerdotij, & Imperij: illud diuinis miniſtrare; hoc humanis præſidere rebus: alios eſſe terminos regni, alios ſacerdotij: Regem, quæ ſunt io terris, ſortitum eſſe; ſacerdotij ius à ſupernis deſcendere: malè Albericum Gentilem *De Poteſt. Reg. abſol.* aliosque negare ijs Principibus *ſupremorum* nomen conuenire, qui in ſacris Papam agnoſcunt. qui Dei vicarium reijcit, quidni etiam Deum excluſerit? rectius Poëta ille ethnicus?

Regum timendorum in proprios greges;
Reges in ipſos Imperium eſt Iouis.

Agnoſcit ille ſupra Reges Imperium Dei; ſi agnouiſſet religionem Chriſtianam; non tantum vicarium Dei ſupra Reges admiſiſſet; ſed & quomodo Chriſtus Papam, vt paſtorem omnibus Regibus, Principibus, populiſque Chriſtianis, vt ouibus, præfeciſſet; vt paſci, vt regi à paſtore debeant.

illud autem Poëtæ huc facit, quod ipſorum Regum imperium non niſi in proprios greges ſtatuat; eoque conſectarium ſit, vt nolint imperare niſi ſuis, ius non dicant, leges non ferant, ſtatuta non condant niſi ſubditis: ea non imperent, quæ ad Imperium, iuriſdictionemue ſuam non pertineant. Papa, Epiſcopi, ſacerdotes ſæcularibus negocijs ſe non immiſceant: de fide, de religione, de rebus ſacris Principes ſæculares non decernant: proprios illi greges paſcant, hi in proprios imperium exerceant. Proprij qui ſint cuiuſque, ſatis lib. 1. deſignauimus: leges etiam, & ſtatuta hoc 2. lib. plura delibauimus: vt ſuos quiſque terminos circumſpiceret: omnia enim nemo perſequi poteſt. quippe quæ infinita ſunt. ideoque *non poſſunt*, inquit Iulianus *in l. 12. D. de legib. omnes*

2.
Regula hic finalis, iuriſdictionis vtriuſque terminorum obſeruatio.

articuli ſingulatim aut legibus aut ſenatuſconſultis comprehendi: adeoque admonet, vt is qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimilia procedere, atque ita ius dicere debeat. & vt *l 13. ibid.* ait Vlpianus, *cætera quæ tendunt ad eandem vtilitatem, vel interpretatione, vel certè iuriſdictione ſupplere*. itaque regula hæc omnium inſtar eſto; vt Iudices omnes, Magiſtratus, Principes ſæculares, atque Eccleſiaſtici cognitionem, iuriſdictionem, imperium non niſi in proprios greges extendant: in perſonas, res, cauſaſque ad authoritatem ſuam pertinentes.

3.
De plurium ſtatutorum æquitate remiſſio ad alios tractatus.

Enim verò commune vtriuſque Judicis in ferendis legibus officium latè tractauit Camillus *Borell. De Magiſtratuum edictis*, & quidem *lib. 2. c. 1. & ſeqq.* vt edicta conformia eſſe debeant iuri diuino, atque naturali; æqua, iuſta, rationique conſentanea; publicam priuatamque honeſtatem ſpectantia, clara, & ſine captione; poſſibilia & aliena à iugo, de quali dicitur *Actor. c. 15 quod neque patres noſtri neque nos portare poſsimus*: publicam denique vtilitatem ſpectent, non priuatam; niſi fortè & publico reſpectu vtilia ſint; vt accidit in priuilegijs clero, nobilitatique conceſſis: inſuper quæ virtutes promoueant; vitia emendent, vindicentque pœnis legalibus: quas omnes ferè enumerat *c. 8.* & denique idem *Borell. lib. 3.* multa Magiſtratibus ex his, quæ hoc ſecundo libro tetigimus ſtatuta proponit edicenda: & ſingulatim *c. 5. & ſeqq.* ne malefici receptentur: an edici poſſint occidendi; contumaces, fugitiui, banniti? Ne coitiones fiant, ne collegia illicita; conuenticula; monopolia; nocturni cœtus; larnationes; ludi illiciti; mundæ ſint viæ, cloacæ, loca publica, priuataque; ne aër inficiatur; abſint lenones, meretrices, aliaque huiuſmodi malorum irritamenta; vagabundi, homines otioſi, validi mendicantes: annona abundet; iuſta ſint pondera, & menſuræ: arma ne qui portent in vrbe, niſi quorum ſtatus, ſeu officium id exigat: denique idem *Borell. lib. 4. c. 3. & ſeqq. latè* proſequitur prohibitionem venationum, aucupiorum; piſcationum, fluminum; paſcuorum, nemorum, ſaltuumque dominicorum: obligationem incolarum vtendi molendinis, & furnis dominicis; tribunali ac iuriſdictione domini territorij: ita vt extraneam non adeant, è patria ne migrent: mœnia ne violent; arces cuſtodiant, excubias agant: animalia errantia, & adeſpota domino relinquant: adminiſtratores publicorum bonorum bene in illis verſentur, iuſtas rationes reddant: vaſalli alijque debita Principi ſeruitia obſequioſè præſtent: & plura huiuſmodi ad Iudicis & Magiſtratus officium ſpectantia: nos, *vt ſupra mox diximus, In Iudice latè* proſecuti ſumus: in quibus ita vtrumque Iudicem verſari oportet, vt ſpartham quiſque ſuam ornet diligenter; ab aliena abſtineat circumſpectè.

4.
Terminos Iuriſdictionum non ſeruat neceſſitas.

Atque hæc ita quidē vtriuſque iuriſdictionis exercitia ſunt diſparata, vt his duobus libris deduximus, *dum placidum ventis ſtabit mare*: ſed ſi horrida tempeſtas aliqua officiorum ordinem interturbet; tolerandum eſt, quod emendare non poſſimus: dum alios figunt leges terminos, alios neceſſitas. adeoque poſtquam infœlici ſydere nati ſunt Lutherus, Caluinus, aliaque id genus ſpectra; quæ concentum orbis vniuerſi turbarunt, mirati ſunt patres noſtri, quod Carolus V Imperator edictum in Germania dedit, quod *Interim* exinde nuncupatum eſt: alijs illud improbantibus; alijs neceſſitati indulgentibus; quo multa ille extra ſphæram Imperatoriam conſtituta admiſit; donec Concilij generalis (quod ille imprimis promouit, eoque nomine illud ei *in Acclamationibus Patrum* apprecatur, vt eius memoria in benedictione ſit) definitio ſuccederet. non omnes tunc ſatis apprehendebant, quæ vis eſſet neceſſitatis: ſed quæ ſubſecuta ſunt exinde tempora, magis illam indies edocuerunt; non in Germania tantum, ſed & Gallia, Belgio, Polonia, alijſque Europæ ditionibus: quarum non exigua pars à Nouatoribus ſuppreſſa eſt: aliæ ita luctantur, vt eluctari non poſſint: ita iactantur, merguntur que; vt emergere nequeant. quod ſi ergo Principes imminentem viderint regionibus ſuis huiuſmodi tempeſtatem; vt boni naucleri carbaſa contrahent; ne nauis tota periclitetur: ad conſeruandam reſtaurandamue rempublicam ſi ea admiſerint, quæ extra neceſſitatem illorum facultatem excederent, toleranda ſunt; pacta, conuentaque ſeruanda; non tantum quoad temporalia; *vt demonſtrauimus in Hiatu lib. 2. c. 4. & ſeqq.* ſed etiam quoad Eccleſiaſtica: *vt ibidem diximus lib. 3. c 22. Vide Wameſium conſ. can. de hæret. conſ* 567. Fœcundiſſima exempla ſubminiſtrat Imperium Ferdinandi II. & III. qui pro ſua pietate vires humanas tranſgreſſi, annis omnino multis bella geſſerunt: ſed non reſpondente ſemper euentu; ſæpius ea pacis fœdera inire coacti ſunt, per quæ admiſſa etiam ſint illa, quæ neque S. Pontifici iure ordinario liceret concedere: ſed vt minus malū tolerare. *Vt tractat c. non ſolum, 22. q. 4.* Rex etiam Catholicus poſt abſumptos in bellum Belgicum pluſquam ducentos aureorum milliones, & autocratiam in Prouincijs

Vnitis

Vnitis abdicauit; & quoad ſacra ea tolerauit, quæ extra neceſſitatis imperiū in nullius hominis ſunt poteſtate, ita nullis apud illam Iuris regulis locus eſt: ſed cedſit omnia verbo vnico, *Oportet*. atque eapropter non erit cenſendū Eccleſiaſticæ authoritati præiudicatum eſſe, ſi Principes, pro ſalute publica trāſigendo, ordinarię iuriſdictionis ſæcularis terminos fuerint tranſgreſſi. ſed & illis Eccleſia pactis conuentis deferet, quæ à Principibus neceſſitas toleranda extorſerit: quamuis gemebunda; quod *in pace* huiuſmodi ſit *amaritudo* ſua *amariſſima* (iuxta dolorem Ezechiæ *apud Iſaiam. c. 38.*) Deum precabitur, vt benignæ miſerationis ſuæ dulcedine velit illam temperare. væ tamen in die Domini illis, qui neceſſitatem huiuſmodi ingeſſerunt, adiuuaruntue ingerentes. *Vide quæ diximus in Hiatu. l. 3.* Vice verſa Eccleſia intra ſuos ſe terminos continet, dum ordinariæ iuris regulæ locum inueniunt. quod ſi autem fatalis aliqua incubuerit neceſſitas, etiam ad ea manum porrigit, quæ ex communi rerum curſu ad eam non pertinerent; dum finis illius ſpiritualis etiam temporalium attactum exigit. quando hæc ex ſpirituali influxu alterantur; & quadantenus ſpiritualem condicionem induunt. *Vt dictum eſt ſupra lib. 1. c. 1. & 2. lociſque ibidem citatis.* alioquin vbi huiuſmodi cauſa non incurrerit, oportet vt Iudices etiam Eccleſiaſtici rebus ſæcularibus ſe non immiſceant: diuiſum imperium non confundant; veſtigia Chriſti, qui diuiſor hæreditaris inter fratres eſſe noluit, tum iudicando, tum ſtatuendo inſequantur. *Vide latius infra lib. 4. c. vlt.*

LIBER TERTIVS

CAPVT I.

De muneribus, vectigalibus, collectis.

TAm Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. quàm generale ſub Innocentio III. *relatum in c. vlt. X. de reb. Eccl. non alienand c. 4. X. de immunit. Eccl.* dum conqueritur refrigeſcere charitatem, & deterioris videri conditionis factum nunc ſacerdotium, quam ſub Pharaone fuerit; rationes ſubiungit, quod immunitatem Eccleſiaſticæ libertatis conſules ciuitatum, & rectores, & alij qui poteſtatem habere videntur, non formident *ſuis,* inquit, *conſtitutionibus; vel potius deſtitutionibus impugnare, & vſurpare iuriſdictionem, & onera ſua ferè vniuerſa imponant Eccleſijs, & eas angarijs affligāt, iuriſdictionem etiam & authoritatem prælatorum ita euacuent. vt nihil poteſtatis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſſe.* quaſi Eccleſiæ conueniat deploratio Ieremiæ; *princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo.* vt & ſimul derogetur Eccleſiæ principatui; & quaſi in ſeruitutem redactæ tributum inſuper imponatur. agitauimus hactenus lib 2. diuerſas ſuper iuriſdictione eccleſiaſtica, & politica controuerſias; nunc ea peculiariter ſpecies ſæcularium conſtitutionum plenius examinanda eſt, qua in Eccleſiam & clericos Principes, poteſtates, magiſtratus tributa, vectigalia, aliaque id genus onera deriuant, ſtatuto imponunt, aut facto exigunt. eadem frequens eſt vbique, & præ cæteris perniciosa. & quanquam libertas dicatur inæſtimabilis, exemptio cleri & principatus Eccleſiæ nulli rei valeat comparari; tamen & onerum ab illa indebitorum exactio, ſingularem habet inſuper malitiam, quod id quod ſemel Deo dicatum eſt ad vſus humanos transferatur. Zeloſus eſt Deus; nec impunè ſolet pati donaria ſibi oblata in vſus alios, citra extremam neceſſitatem, diuerti. Itaque deinceps quæramus hoc tertio libro quatenus Eccleſia eiuſque bona immunia eſſe debeant, an à iuriſdictione ſæculari ad collectas, munera, tributa cogi poſſint.

1\. De ſpecie legum, ſtatutorumve ſuper clericorū grauamine per tributa, vectigalia, munera & immunitate cleri.

An bona Eccleſiaſtica iure diuino ſint immunia à tributis, vectigalibus, oneribus quæ pendi ſolent Principibus ſæcularibus à laicis? quæritur. latiſſimè tractat Gutierres *de Gabell. quæſt 92.* & præter alios textus, rationeſq; quas latè deducit, pro irrefragabili textu citat c. quanquam. *de cenſ. in 6. in V. Eccleſias Eccleſiaſticaſque perſonas ac res ipſarum non ſolum iure humano ſed etiam diuino à ſæcularium perſonarum exactionibus eſſe immunes.* De iure ſiquidem ciuili & canonico negat controuerti poſſe Azor. *Inſt. mor. p 1. l. 5. c 12. §. ſecundo quæritur ex l. placet. l. iubemus l priuilegia C. de ſacroſanct. Eccleſ. auth. caſſ. eod. & tot tit. X. in 6. & clem. de immun. Eccleſ.* & contendit iuris eſſe etiam diuini *ex d. c. quamquā. de cenſ in 6 c non minus. X. de immun. Eccleſ. Conc. Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 9 de reform. Cur. c. prædia. 12. q. 2. c. nulli. c. in legem. 12. q. 2. l. ſumma. D. de rer. diuiſ. § nullius Inſt eod alia vide apud Gutierres d. q. 93. vbi latè aduerſantia ſoluit.*

2\. Patrimonia clerici vt dicantur ad authoritatē Imp. ſpectare?

Obijcit etiā ſibi Azor. c. conuenior. 23. q. 8. *c. quo iure. d. 8.* & illud quidem accipit de bonis clericorum patrimonialibus: quaſi illis videatur d. c. *conuenior* ſubdita Imperatori agnoſcente; & certè ita pluries ibi loquitur Ambroſius *fundum meum* &c. templum autem Imperatoris negat eſſe; ſed Chriſti. Sed neque ſe poſſe hæreditatem Chriſti tradere: & quæ ad templum pertinent: quæ cuſtodienda ſuſceperit; non tradenda. d. c. quo iure eo ſpectare; quaſi velit non iure diuino, ſed imperatorio hanc illamue villam meam eſſe vel tuam. ſed cum argumentum attenditur, quo vtitur ibi Auguſtinus *ex lege Imp. nihil nomine Eccleſia audeant poſſidere hæretici,* paulo amplius videtur inferri. nec admittit argumentum, quid mihi & Imperatori? quaſi ad illum non ſpectet ſtatuere, quod ibidem refutat, quia iure regum poſſidentur poſſeſſiones. quare rectius dixerimus non ſimpliciter iure diuino haberi poſſeſſiones Eccleſiæ, vt exemptas à iure ſæculari: ſed origine inde ſumpta per canonicas ſanctiones clarius id conſtitutum eſſe. *vt initio diximus l. 1. in princ.*

3\. Et quatenus fundi Eccleſiæ?

4\. Qui ſupremi Principes ſunt, onera imponunt, & inferiores ſub eorum authoritate.

Qui ſupremam poteſtatem habent, & regalia; pecuniam ſubditis imperant. *l vn. C. de ſuperindict. lib.* 10. eorum, qui prouincias regunt, præcipua cura erat tributa exigere. *§. 1 in Auth. de mand. princ l vlt. C. eod.* qui iuriſdictionē & iubendi facultatem, & maiorem magiſtratum gerunt, & reipublicę neceſſitates curant, partiuntur, exigunt. *l. munus.* 214 *D. de verb. ſignif.* ſed vix ſine conſenſu ſupremi Principis. *l. placet, C. de excuſ. mun.* quod & conſuetudo probauit. *Guid. Papa deciſ 87. n. 9.* niſi periculum ſit in mora; quod exinde mox ſignificetur: *Peckius de iur. ſiſt. c 4. n. 17.* liberæ ſint reſpublicæ; priuilegio principali, vel immemoriali conſuetudine munitæ. cap. non minus *& c aduerſ. X. de immun. Eccleſ.* nominat conſules ciuitatum, & rectores, nec non & alios, qui poteſtatem habere videntur; & onera imponunt. qui, quoue iure id faciant; ad inſtitutum noſtrum non pertinet: ſed tantum, qui iuriſdictionē ciuilem exercent, an perſonas & res Eccleſiaſticas grauare poſſint?

5\. Clerici à perſonalibus exempti ſunt.

Quod vt penitius perſpiciatur; diſtinguenda ſunt munera, vectigalia, cenſus, collectæ. quædam ergo perſonalia dici ſolent, quædam realia, quædam mixta. extra controuerſiam eſt ab oneribus merè perſonalibus, curæ, tutelæ, gerendi magiſtratus, publicis, priuatiſque iure exemptos eſſe clericos: neque ab ijs tu-

indici poſſe, qui in illos iuriſdictionem, imperiumue non habeant. certum non minus eſt cenſus dominicos, onera feudalia, emphyteuti ca, aliaque id genus rebus ipſis impreſſa, tranſire ad quemlibet poſſeſſorem, etiam clericum. quod ferè etiam receptum eſt in cenſu, alijſque oneribus publicis, quæ quotannis pariſormiter
6. ſoluenda ſunt, iniuncta iam olim antequam
Realia ad omnes poſſeſſores tranſeunt, iam olim impoſita, atque pa ratoriata. res ipſæ ad Eccleſiam peruenirent. notum eſt vulgò rem tranſire cum ſuo onere: *Sine cenſu & reliquis fundum comparari non poſſe*: ſed iam olim indicta eſſe debent ſpeciatim. Neque enim ſufficit ſtatuere vt totum territorium perpetuò ſit tributarium. nam conſiderari non poteſt tributum niſi poſtquam indictum eſt. indici non poteſt poſtquam bona venerunt ad Eccleſiam. neque ſatis reale onus vocari vt Eccleſiam afficiat, niſi antiquitus tale ſit impoſitum. *Vide Deciſiones Rotæ latè diſſertantes, & ad calcem p. 5. Reſ. Dianæ ſubiunctas, datas 13. Ian. 1604. 28. Iun. 1630.*

CAPVT II.

De munerum differentia, & quæ clero incumbere poßint?

1. Munera perſonalia, realia, mixta.
MVnerum ergo quædam perſonalia, quædam realia, quædam mixta referuntur, multaque omnis generis deſcribuntur in *l.* 1. *& fin. D. de muner. & honor. perſonalia hæc*, inquit,
2. Quæ perſonalia?
ſunt, quæ animi prouiſione, & corporalis laboris intentione. ſine aliquo gerentis detrimento perpetrantur. illorumque tota ratio in eo conſiſtit, vt laborem perſonæ præſtent; nihil de proprio patrimonio conferant; ſolo corporis miniſterio obligentur; pecunia à re publica aut priuata, quam
3. Quæ patrimonialia?
curant, ſubminiſtretur. *d. l. 1. d. l. fin.* patrimoniorum autem ſunt munera, quæ ſumptibus patrimonij expediuntur. mixta quæ & corporale miniſterium exigunt, & ſumptum, damnumue adminiſtrantis. *d. l. fin.* Pragmatici ferè hodie perſonalia vocant, quæ perſonis imponuntur: realia, quæ rebus: mixta quæ vtriſque: à perſonalibus vocatio multis iure conceditur. *tot tit. D. de vac. & excuſ. mun.* quæ patri-
4. Hæc poſſeſſorum priuilegia non reſpiciunt.
monijs iniunguntur, vel contributiones, talia ſunt, vt neque ætas ea excuſet; neque numerus liberorum; neque alia prærogatiua; quæ ſolet à perſonalibus muneribus eximere. *ab*
5. Conceſſa immunitas ad ea non porrigitur.
huiuſmodi muneribus, inquit d. l. fin. *neque primipilaris, neque veteranus, aut miles, aliuſue, qui priuilegio aliquo ſubnixus, nec Pontifex excuſatur.* Idem in *l. 31. D. de vac. mun.* quamuis enim alicui immunitas indefinitè concedatur; non tamen ab annona, neque ab angarijs, neque à veredo, neque ab hoſpite recipiendo, neque à naue, neq; capitatione, exceptis militibus, & veteranis, excuſari poſſunt. *d. l. fin.* vbi quamuis capitatio
6. Militis ſuſcipiendi immunitas in clericis.
perſonæ imponitur; tamen quia ærario inſertur excuſari non ſolet. Immunitas ab hoſpite, ſeu milite recipiendo, quarundam ſcientiarum profeſſoribus data olim fuit. *d. l. fin. l. 11. D. de vac. mun.* quod & ad clericos diuinæ philoſophiæ profeſſores extenſum eſt *l. 11. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* imo & Synagogæ Iudæorum eâ gaudent immunitate. *l. in Synagoga. C. de Iudæis.* & domus decurionum, & ſilentiariorum Principis *l. 5. C. de ſilentiar. l. 12.*

Iterum *munera*, inquit, d. lex 6. *quæ patrimonijs indicuntur, duplicia ſunt. nam quadam poſſeſſoribus iniunguntur ſiue municipes ſint, ſiue non ſint: quædam non niſi municipibus, vel incolis:* intributiones quæ agris fiunt vel ædificijs, poſſeſſoribus indicuntur: munera vero quæ patrimoniorum habentur, non alijs quam municipibus, vel incolis. Vt & quædam ciuitates prærogatiuam habent, vt hi qui in territorio earum poſſident, certum quid frumenti, pro menſura agri, per ſingulos annos præbeant. quod genus collationis munus poſſeſſionis eſt. *d. l. fin. §. præterea.* ſed & ſunt munera, quæ rei propriè cohærent: à quibus nulli excuſantur *d. l. ſunt munera. D. de vac. mun.* res ergo cum his muneribus ad quoſlibet poſſeſſores tranſeunt. 7. Quædam munera incumbunt incolis duntaxat, quædam etiam exteris poſſeſſoribus.

Munus etiam propriè eſt, quod neceſſariò ſubimus: lege, more, imperioue eius, qui iubendi habet poteſtatem. *l. munus. 214. D. de verb. ſignif.* quod lege, aut more debetur, vix excuſatur: quod imperio, non alijs imperatur, quam ſubditis.

De omnibus optimè Alciat. *in l. munus. D. de verb. ſignif. eſt*, inquit, *munus patrimoniale, quod ideo ſic dicitur quia cum ſumptu fit, patrimoniumque diminuit: id quandoque perſonæ imponitur nulla facultatum ratione habita, vt eſt capitatio: quandoque ſecundùm fortunam ſoluentis imponitur, vt quam collectam dicimus, vel indictum, ſuperindictumue: aliquando nullo perſonæ reſpectu rei ipſi incumbit, vt tributum, & cenſus: ſubiturque vel in ipſa re, vt cum certam partem fructuum pendimus: vel propter rem, vt ſi pecuniam pro cenſu præſtamus. Eſt & munus perſonale, id nunc dignitati adnectitur, & honor appellatur: nunc ſordidum eſt, vt calcem coquere, arenam fodere: nunc nec honorificum, nec vile aliquid in ſe habet, vt cum ſubire curam publicæ pecuniæ aliquis compellitur. Eſt & munus mixtum vt decaprotia id eſt decemprimatus. Erant enim Decemprimi ex Decurionibus exactores tributorum qui fiſcalia detrimenta de ſuo ipſi reſarciebant. publicanis, mancipibuſque non multum abſimiles. Ex his aliqua ordinaria ſunt, aliqua extraordinaria: quæ ordinaria ſic definiri Barthol. ait, vt ea quæ à lege Principe ue impoſita ſunt, & certam formam habent.* 8. Summaria omnium deſcriptio.

Ex his colligitur, quam reſtricta ſit immunitas cleri, ſi ad ſolas ciuiles leges antiquas reſpiciamus. quarum intuitu multi Interpretes & hanc immunitatem diminuerunt. quaſi ad cauſas belli, paciſque communes in rempublicam viles aut neceſſarias æqualiter omnes, omniumque patrimonia tenerentur. quædam exinde Chriſtianorum Principum leges Codici inſertæ *ſub titulis De ſacroſanct. Eccleſ. De Epiſc. & cler. &c.* Eccleſiarum, clericorumque immunitatem non parum auxerunt: ſed demum maximè conſtitutiones Imperatoris Frederici *libris feudorum ſubiuncta, de quibus cap. proximo.* at vero nec ille Imperatoribus ſupremitus 9. Iure ciuili quam reſtricta cleri immunitas?

Principibus, ſed inferioribus dumtaxat Eccleſias clerumue, ſeu illius bona muneribus, tributo, angarijs grauandi ademit poteſtatem. ſed neque Romani hodie Imperatoris leges Hiſpaniam, Franciam, aliaque regna, & prouincias peruadunt. Succeſſere ergo ſacri canones, qui clerum plenius eximunt. *tit. de immun. Eccleſ. X. in 6 & clem. & extrauag. com* etiam quo-

10. Canonico amplior.

ad Imperatores, ac Reges *c cleric. eod. in 6. §. nos & §. non obſtant.* vbi & priuilegijs derogatur. adeo vt nec volentes clerici muneribus perſonalibus addici poſſint. *tit. ne clerici negocijs ſæcularibus ſe immiſceant.* ſed pleniſſimè Bulla Cœnę:

11. Sed maxima ex Bulla Cœnæ.

quæ ſupremos etiam Principes, Reges, Imperatores complectitur. *vt referemus cap. proximo.* ſed nec illa vbique ex voto Pontificis, clerique ſatis eſt recepta, ſeu vſu ſeruata quamuis legamus Eſdræ *lib. 1. c. 7.* Artaxerxem de ærario ſuo contuliſſe ad ſacrificia in Ieruſalem peragenda: & addidiſſe mandata ad Magiſtratus & procuratores ſuos arcæ publicæ, *vobis*, inquit, *quoque notum facimus, de vniuerſis ſacerdotibus, & leuitis, & cantoribus, natinæis, & miniſtris domus Dei huius, vt vectigal & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos.* ſic & refertur in *c. non minus X de immun. Eccleſ. ex c 47. Gen.* Pharaonem *omnibus alijs ſeruituti ſubactis, ſacerdotes, & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſiſſe.*

CAPVT III.

De collectis & oneribus nouiter imponendis.

1. Noua onera clero imponi vetita, ſed ab Inferioribus, per leges.

OMnes exactiones, taxæ, collectæ, Eccleſijs imponi vetitæ ſunt lege Frederici *hac edictali. §. licitas de pace firmand. illicitas* inquit, *exactiones & maximè ab Eccleſijs, quarum abuſus longo tempore inoleuit. per ciuitates & caſtra omnino damnamus & prohibemus: & , ſi facta fuerint, in duplum reddantur.* iterum alia lege *in c. ad decus & decorem ſub Rub. de ſtatut. & conſuet. § item nulla,* nulla inquit, *communitas, poteſtas, & perſona publica vel priuata collectas ſiue exactiones, angarias Eccleſijs, vel alijs pijs locis, vel perſonis Eccleſiaſticis imponant, aut inuadere Eccleſiaſtica bona præſumant: quod ſi fecerint, & requiſiti ab Imperio, vel Eccleſia emendare contempſerint, in duplum refundant, & nihilominus banno Imperiali ſubiaceant. quod nullatenus abſque ſatisfactione debita remittatur.* conſonat *Auth. de Eccleſ. tit. § ad hoc ſancimus. auth. vt nulli Iudicum liceat §. nulli vero collat. 9.* ſed leges illæ de inferioribus poteſtatibus loquuntur. porrò *c. clerici de immun.*

2. Supremis etiam per canones, & Bullam Cœnæ.

Eccleſ. in 6. & Bulla cœnæ §. 18. vlterius progreditur: anathematizando eos, *qui collectas, decimas, tallias præſtantias, & alia onera, clericis, prælatis, & alijs perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum Eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus huiuſmodi, abſque ſimili Romani Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia, imponunt, & diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita, etiam à ſponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec nõ qui per ſe vel alios directè vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in ijſdem auxilium, conſilium, fauorem præſtare non verentur, cuiuſcunque ſint præeminentiæ dignitatis ordinis, conditionis, aut ſtatus, etiãſi regali aut Imperiali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones & alij potentatus quicumque. etiam regnis, prouincijs, ciuitatibus, & terris quoquomodo præſidentes, & Conſiliarij & Senatores, aut quauis etiã Põtificali dignitate inſigniti. innouantes decreta ſuper his per ſacros canones, tam in Lateranenſ. nouiſſimè celebrato, quam alijs Concilijs generalibus edita, etiam cum cenſuris, & pœnis, in eis contentis.*

Vt ergo, qui contendit exactiones ſuas eſſe licitas, id probare tenetur per leges: *l. vn. C de vac mun. lib. 10.* vel conceſſionẽ Principis ſpecialem: *l. vn. C de ſuperindict. lib. 10.* vel conſuetudinem diuturnam: *l præcipit. C. de canon. largit. l. vn. C. de auro coronario lib. 10.* cuius initij non ſit memoria: *c. ſuper quibuſdam. X de verb. ſignif.* quæ tamen cum non porrigatur ad Eccleſiam: *c. 1. X de conſuet.* ita ex *d c. clerici. & c aduerſus. X. de immun Eccleſ* nec non ex Bulla *cœnæ* ſtatuendum eſt, doceri oportere conceſſionem, licentiamue pontificiam ab eo, qui clericos in perſonis illorumque bonis, aut Eccleſiarum grauare ſe poſſe contendit: cum & iure id vetitum ſit diuino atque humano. *c quamquam pedagiorum. de cenſ in 6. diximus ſup. l. 3. c. 1. & d. c. aduerſus d. c. clerici*, & Bulla *cœnæ* diſertè illam licentiam exigat.

3. Contra huiuſmodi prohibitiones ſuas quiſque facultates oſtendere debent, qui ſibi licere contendunt.

Quoniam autem immunitas generaliter conceſſa, vt mox diximus, non complectitur onera patrimonialia. *l. qui immunitatem. C. de muner. patr l. 10.* conſulto addidit Bulla *cœnæ*, ne etiam bona Eccleſiarum onerentur: imo ne imponantur onera ipſorum clericorum. *perſonis*, inquit, *Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum bonis, fructibus, redditibus, & prouentibus.* vt non tantũ res Eccleſię: ſed & ipſa clericorũ patrimonia ſint immunia ex mẽte Bullę quamuis hoc vix vllibi à praxi ſit receptum; & iure communi controuerſum. nam, etſi in bonis patrimonialibus priuilegio gaudere, ſicut in bonis Eccleſię videtur rationabile in ijs, in quibus conſideratur perſona clerici principaliter, bona autem acceſſoriè: *Gutierr. pract. quæſt. 92 n. 63.* in ijs tamen, in quibus hæc conſiderantur principaliter, perſona clerici acceſſoriè; non eſt æqualis ratio. itaque multis locis obtinuit vt iudicio conueniantur reali, ſeu hypothecariã actione, coram Iudice rei ſitæ, cum res magis conueniri videatur, quam perſona (ſicut rei poſſeſſio conſideratur in non obligato perſonaliter *§. 1. Inſt. de action. l Aurelius. §. Meuia. D. de lib. leg.*) perſonali autem conueniri non poterunt; ſed eis immunitas erit ſeruanda dum collecta perſonæ indicitur, quamuis acceſſoriè res conſideretur: dum autem rei collecta imponitur, ſine conſideratione perſonæ; patrimonium à clerico poſſeſſum communem regulam ferè paſſim ſortitur. ſicut præſcriptio ſtatutaria 30. annorum, quæ non obtinet

4. Bulla vetat onerari non tantum bona Eccleſiarum, ſed & clericorum.

5. Cum onus imponitur perſonæ, quamuis conſideratione rei; clericus debet eſſe immunis: quid ſi re, quamuis acceſſoria ſit perſonæ conſideratio?

6. Præſcriptio patrimonij clerici non eadem cum bonis Eccleſiæ, &c.

obtinet reſpectu bonorum Eccleſiæ, locum babet in patrimotio clerici: reſtitutio in integrnm, quæ iure minoris obtinet in bonis Eccleſiæ; lucum non babet in patrimonio clerici: arbitrium ſubit clericus in patrimonio; non in bonis immobilibus Eccleſiæ: in bonis Eccleſiæ obtinet lex vn. *C. quando Imperator inter pupill. & vid.* non in patrimonio clerici. niſi fortè conſideretur ipſe vt miſerabilis perſona; vbi vel in quibus cauſis clericis laici oppido ſint infeſti. *Vide citatos à Marth. de iur. p. 4. c. 49.*

7. Patrimonium pro titulo ordinum aſſignatum in hoc tantum mutatur, quod alienari non poſſit.

Intermedium quendam locum videntur habere illa clerici bona, quæ ad ſacros ordines promoto aſſignata ſunt in titulum. de quibus in Concilio *Trid. ſeſſ. 21. c. 2.* vt deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari nullatenus poſſint: donec beneficium eccleſiaſticum ſufficiens ſit adeptus, vel aliunde habeat vnde viuere poſſit. quod apud nos edicto Principum *ad calcem Concilij prouinc. Mechl.* 1607. *adiecto art.* 11. & 12. etiam cum nullitatis pœna receptum eſt; niſi ſaltem vſumfructum clericus retinuerit. ſed tamen eiuſmodi patrimonium pro titulo aſſumptum non vlterius mutare naturam, quam expreſſum ſit à Coocilio, dicendum eſt. ideoque & imputari poſſe in legitimam à teſtatore, qui filio dedit; & cum alijs iuberi is poteſt conferre; hypothecaria ſuper illo procedi pro cenſu dominico, ſeu reditu alio ſuper illo conſtituto. cum in his nihil ſit à Concilio decretum. denique in diuiſionem hæreditatis venire: & alteri per ſortem addici. quippe non eſt vetita ſimpliciter illius alienatio: ſed donec aliunde viuere poſſit: diuiſione autem acquiſiturus eſt tantumdem, aut amplius, eandemque diuiſionem coram Iudice ſæculari fieri poſſe; non ſecus, quam ſi in titulum illa bona habita non eſſent. ſecundùm ea quæ *diximus l. 1. t. 29. n. 7.* de familia erciſcunda vbi interuenit clericus, quia neque in his Concilium quidquam mutauit. Vt neque aliter ex vſu ſeruatur immune, quam patrimonium clerici. Etſi Bulla Cœnæ maiori ratione in illo obtinere debeat, quam reliquo clerici patrimonio.

CAPVT IV.

De muneribus perſonalibus.

1. Clerici immunes à perſonalibus tam quæ ſordes, quam quæ honorem adiunctum habent, quam alijs.

MVnera igitur perſonalia quædam honorem annexum habent: *l munerum. l. honor. D. de muner. & honor.* quædam vilitatem: *l. maximarum C. de oblat. mun. lib.* 11. ab bis clerici immunes ſunt: etiam iure ciuili. *l. placet. C. de ſacroſanct. Eccl l. 2. C. de Epiſc. & cler. c. nouarum.* 16. *q.* 1. quippe ad quæ humiliores tantum vocantur. *l. humil. C. de ſuſcept. & arch. l.* 10. porro quamuis, cui muneris publici vacatio datur, non remittatur ei ne Magiſtratus fiat: *l. cui muneris D de muner.* quia id ad honorem magis, quam ad munera pertinet: *d l. cui*, tamen nec honores politici à clericis gerendi ſunt. *c. ſed nec. X. ne clerici vel monachi negocijs ſæcularibus ſe immiſceant.* quia *nemo militans Deo implicat ſe negocijs ſæcularibus c. 1. ibid. in fin.* nec habent clerici commune quippiam cum publicis actionibus, vel ad curam reipublicæ pertinentibus, cuius corpori non ſunt annexi *d. l. placet. C. de Epiſc. & cler.* ſed & à muneribus, quæ nec honorem nec ſordes habent, clerici excuſantur. *l. generaliter. C. de Epiſc. & cler. can. generaliter.* 16. *q.* 1.

2. An ab angarijs?

Aduerſari tamen videtur lex neminem *C. de ſacroſanct. Eccl.* vbi dicitur neminem excuſari ab angarijs, quamuis poſſeſſio ſpectet ad eccleſiam. quod exiſtimant quidam in aduentu Principis, de quo loquitur d. lex neminem, ſpeciale eſſe: alij Eccleſiarum colonos teneri; quamuis bona ad Eccleſiam ſpectent: & generaliter Eccleſiarum ſerui ſint immunes ab angarijs. *c. Eccleſiarum ſeruos.* 12. *q.* 2. ſi tamen ipſi clerici, & propria Eccleſiæ mancipia poſſeſſinnem colant, nec hoc caſu lege obligari, aut imperio cogi poſſe exiſtimat Panorm. *in d. c non minus.* quaſi à poteſtate ſæculari ſint exempta.

CAPVT V.

De muneribus realibus.

1. Bona Eccleſiæ ſpiritualia ad nullum munus vocanda.

REctè imprimis *ex c. 1. X. de cenſib. & ex Innocentio* monet Panorm. *in c. non minus. X. de immun. Eccleſ.* ad nullum munus ſæculare vocari poſſe bona Eccleſiæ ſpiritualia: vt ſunt decimæ, oblationes, & ſimilia. facit *c. cum non ſit. X. de decim.* quod non tantum quoad proprietatem, quæ iuris diuini eſt, accipiendum eſt; ſed etiam quoad conductionem fructuum, ne per huius grauamen illa lædatur. vt Concilium Brabantiæ pluries iudicauit. *vt retulimus in Conſult. can. de immun. Eccleſ. conſ.* 1. & nouiſſimè pro Capitulo Antuerpienſi contra communitatem Hoocbſtratanam & pagos conſortes; ita vt ad ratam vllam conductionis grauari non poſſint coloni; ſed ad nudam rationem exercicij, & lucri ſui. Idemque recipiendum eſſe in alijs Eccleſiæ bonis elocatis laico, ne ad illotum ratam grauctur; ſed ſecundùm ipſius laici facultates plures contendunt. *vt diximus in conſult. can. de immun. Eccl. d. conſ.* 1. tametſi Wameſius *de Immun. conſ.* 520. decimas ad aggerum reparationem velit obligari. etſi contrarium verius ſit, vt diximus *in Conſult. can de decim. conſ.* 2.

2. An conductores?

In Flandria tamen ex antiqua taxa, quam vocant *tranſportum*, conductores decimarum grauantur ſecundùm apparens lucrum? vt loquuntur. quare ſi notorium ſit fructuum

decimas ita carò eſſe elocatas, vt damnum relaturus ſit conductor, non lucrum: iure merito ceſſabit taxa. tametſi id non paſſim ſeruetur. ſed proportionem ruſticani exactores ineant reſpectu exercitij ad quantitatem fructuum aliquot menſurarum. quod vix fit ſine detrimento Eccleſiæ. dum ipſa conductionis quantitas taxæ quantitatem informat. eoque minoris elocantur fructuum decimæ, quam ſi ſola facultatum ipſius conductoris ratio iniretur, aut in ſingulas vices excuteretur quodnam verè aut apparenter ſit lucrum conductoris: cuius ratam quod ipſa taxa excedere non debet: ne immunitatem Eccleſiaſticam lædat, dum pretium elocationis minuit. qua ex ratione latum eſt Senatuſconſultum, quod mox citauimus.

In eodem *c. 1. X. de cenſ.* liber eſſe iubetur
3. Neque cuiuſque Eccleſiæ vnus manſus. pro vnaquaque Eccleſia vnus manſus: & illarum presbyteri non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis, vel de hortis iuxta Eccleſiam poſitis, ſeruitium faciunt: præter Eccleſiaſticum. adeo vt qui Eccleſiam conſecrari deſiderat, cenſum redimere debeat. *iuxta c. comperimus.* 14. *q.* 6.
4. Sine quo, atque ita immunis neque debet conſecrari Eccleſia. neque aliter debeat Epiſcopus conſecrare. *Panorm. in d. c. non minus.* eſt autem manſus ager, qui duobus bobus ad arandum ac laborandum quotannis ſufficit. *Spigel. in Lex. v. manſus. & verb. menſurarum nomina Ragueau en ſon Indice v. manſionier.* quo ſpectare videtur quod in Inſtructione precariæ Brabantiæ anni 1451. iuxta bona amortizata etiam exempta eſſe iubentur, quæ ſunt primariæ fundationis.

Si amplius, inquit d. c. 1. *habuerint, inde Se-*
5. De reliquo cenſus domino debitus eſt ſoluendus: ſeu feudo debitum &c. *nioribus debitum ſeruitium impendant.* nulla enim æquitas permittit, vt priuilegia Eccleſiæ præiudicent tertio. ideoque ſi quod res Eccleſiarum onus feudale, ſeu aliud annexum habeant, cenſentur cum illo onere tranſiiſſe. & de feudali aut ſimili loqui videtur d. c. 1. *ex verb. ſeruitium & v. ſenioribus.* quod dynaſtas, & toparchas ſignificat. *vt diximus in Indice lib.* 1. *c.* 38. *n* 3. igitur ſiue priuata pactione, vt eſt feudorum, emphyteuſeum, cenſuum, locationum perpetuarum, precariarum & ſimilium, res affecta fuerit; æquum eſt illam ſeruari. *c. cum dilecti X. de donat. c. quanto. X. de cenſ.*
6. Tributum par, forme perpetuum rei impoſitum antequam ad Eccleſiam perueniret. ſiue ex diſpoſitione publica. vt ſi tributum perpetuum, ac vniforme à Principe impoſitum ſit rebus, antequam ad Eccleſiam peruenirent. *l. Imperatores. D. de public. l. placet. C. de ſacroſanct. Eccleſ. c. tributum.* 23. *quæſt.* 8. *de exterioribus*, inquit, *Eccleſiæ quod conſtitutum antiquitus eſt* (nota) *pro pace & quiete, qua nos tueri & defenſare debent, Imperatoribus perſoluendum eſt.*

Idem, inquit, Panor. *in d. c. non minus, dico*
7. Onus rei naturaliter incumbens. *in alijs oneribus, quæ ratione naturali incumbunt ipſis rebus. vt reficere iter ante domum. D. de via public. & itin. refic. l.* 1. *not. Barth. in l. ad Inſtruct. C. de*
8. Itinerum, *ſacroſanct. Eccleſ. item in purgatione putei neceſſarij toti viciniæ, in qua eſt Eccleſia. ad hoc quod notat Specul. in tit. de cenſ. §. nunc dicendum. verſ. item pone quod vicinia*, quod idem diximus *d. conſ.* 1. de aggeribus, & litoribus reparandis impenſa 9. Aggerum,
communi agrorum, etiam Eccleſiaſticorum, quos mare aut flumen inundare, aut incommodare poteſt. *& tradit Panor. in d. c non minus.*

Itaque ad reficiendum communem pontem, vt clerici teneantur; ad communem viam 10. Pontium, fontium.
ſternendam, puteum, fontem &c. deciſum eſt iure ciuili. at teneri negat canonico Azor. *Inſt. mor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 13. *q.* 8. tamen vt, qui ponte aut fonte vtuntur, ad expenſas conferant, ſecundùm naturam eſt: vt inquit lex 10. *D. de reg. iur. incommoda cuiuſque rei eum ſequi, quem ſequuntur commoda* cuius & contrarium ſupplet reg. 55. *in 6.* atque hæc obtinent præſertim in oneribus realibus. v. g. iure & immemoriali conſuetudine agris ad viam iacentibus pro proportione menſuræ incumbit viæ reparatio: vt ab ea non excuſetur ager Eccleſiæ: ſi verò perſonaliter exigantur expenſæ, vt contribuantur: recurrendum foret ad ſuperiores Eccleſiaſticos. *c. non minus. c. aduerſus. X. de immun. Eccl.* ſi quidem nec ſtatuendo, nec exequendo iuriſdictio ſecularibus in clericos competit. *De quo vide Gutierres pract. quæſt. c.* 3.

Sed hæc ita tamen, quatenus agris via, 11. Ita tamen quatenus patrimonij neceſſitas exigit; non vt publicum vectigal, ſeu quod aliud viæ publicæ onus.
pons, ſeu fons eſt neceſſarius: & quomodo *in l. honor. D. de muner.* Caliſtratus *viarum munitiones*, inquit, *prædiorum collationes, non perſonæ; ſed locorum munera ſunt. vt ſolarium onus ſit vſui prædiorum neceſſarium.* & eatenus obtinere æquum eſt, quod dicitur *in l. ad inſtructiones. C. de ſacroſ Eccl.* vt ad inſtructiones itinerum, pontiumque etiam diuinæ domus, & venerabiles Eccleſiæ adſcribantur: nec vllum genus hominum, nulliuſque dignitatis, ac venerationis meritis ceſſare oporteat, ſed in quantum neceſſitas exceditur; viæ, ponteſque ad ornatum ſternuntur; fontes ad voluptates inſtruuntur; munera, curationeſque viarum, fontium, pontium perſonis iniunguntur; aut vltra commoditatem prædiorum, ad vias regias militareſque ſternendas onus extenditur, ad clerum non permittit ratio produci. quippe *cui immunitas data, ab eo munitio viarum non exigitur. l. cui muner. D. de mun. qua de re latè Annæus Robert. rer. iud. l.* 2. *c.* 3. vbi tamen Senatus ſupra neceſſitatem prædiorum damnauit clerum ad ſternendæ lapidibus viæ regiæ contributionem: quod portorium ſeu *boragium* vocant: aduerſus c. quamquam *de cenſ. in 6.* quod tamen etiam *in Conſult. can. de immun. Eccl. conſ.* 1. accipiendum diximus, vt neceſſarias viarum expenſas non reijciat. nec aliter Eccleſia recipit, quæ de talibus ſtatuuntur. *Euerard. conſ.* 42. *n.* 41.

Itaque clericos, vt alios, communem viam ante ſuas ædes ſternere, immunditias non effundere, bruchos occidere, ad aggerem communem contribuere; ſed executionem faciendam per Eccleſiaſticum Diana. *p.* 1. *t.* 2. *r.* 75. rectè reſoluit. imo pedagia, guidagia, & ſimilia ſoluere debent, quatenus ad impenſas tantum exiguntur, nō ad iura dominica. *dixim. d. conſ.* 1.

Ad alia

12. Bona poſtquam ad Eccleſiam peruenerunt, vt Deo dicata ad humanos uſus non ſunt retrahenda.

Ad alia onera, inquit vbi ſupra Panor. *quæ imponuntur rebus, ſecundum accidentem neceſſitatem, puto Eccleſiam non teneri.* additque rationem: quod poſtquam bona peruenerunt ad Eccleſiam, eximuntur ab omni exactione. data enim conſecrataque Deo, ſiue homo, ſiue animal, ſiue ager, ſanctum ſanctorum fiunt: & ad ius pertinent ſacerdotum. *c. nulli.* 12. *q.* 2. nec Regi aut Principi ſæculari licet ea tangere. *c. quicumque. ibid.* nec deſuper ſtatuere. *c. quæ in Eccleſiarum.* X. *de conſt.* & diuino iure immunia fiunt. *d. c. quamquam.* nec aduerſus ius diuinum ſtatuere poteſt Imperator. *c. ſunt quidem.* 25. *q* 1. *c. omne ibid.* adeo vt quoad Eccleſiam vires amittat lex munerum, §. *ab huiuſmodi* D. *de muner. lex iubemus nullam nauem. lex* 13. Contrariæ leges vt viribus deſtituantur. *placet. lex neminem.* C. *de ſacroſanct. Eccleſ.* aliæque quæ indiſtinctè ad munera patrimonialia omnes obligant. & ſpecialiter ad ea, quæ aduentus Principis, & fælicis embolæ gratia indicuntur. *qua de re Gutier. q.* 92. *n.* 41. *De Gabell.*

14. Onus variabile vt in Eccleſiam non tranſeat.

Quare nec valere ſtatutum ait Azor. *Inſt. mor p.* 1. *l.* 5. *c.* 13. *in princ.* vt omnia prædia ſint tributaria; niſi onus fuerit perpetuum & vniforme: non ex ſtatuentium arbitrio variabile. quia hoc caſu vim capit tempore variationis: nam tunc indicitur tributum variatum: cum quo nondum exiſtente non potuit tranſire ad Eccleſiam.

15. Niſi non ſubſtantia, ſed quantitas, ſeu ex conditione temporis &c. variatur.

Si tamen teſtator, aut donator ea lege Eccleſiæ dederit, ſeruanda eſt *Azor. Inſt. mor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 13. quinimo Lugo *de Iuſt. tom.* 2. *d.* 36. *ſect.* 7. *n.* 110. rectè ait onus rei ſic impoſitum, quamuis nec vniforme, nec annuum, præſtari debere ab Eccleſia. v. g. ſi dictum ſit, *cum bellum erit, vel fames, centum ſolues*; præſtandum fore. ſi tamen ea lex ante impoſita fuit, *n.* 109. ſic ad feudalia ſeruitia tenetur Eccleſia, ſi feudum poſſidet. *n.* 112. & ſic huiuſmodi tributa, rebus omnibus imponi à Principe poſſunt: & cum iſto onere ad Eccleſiam tranſire; ſi ſine fraude, & non eo fine, vt Eccleſia grauari poſſit. *n.* 113. authoritate tamen Eccleſiaſtica opus erit, ad cogendum; non ſufficiet laica. *n.* 111. *Gutier. d. q.* 3. *pract: quæſt.*

16. A capitatione exempti clerici.

Ad munus patrimoniale refertur etiam capitatio, ſiue cenſus in ſingula capita conſtitutus; ſine reſpectu ad facultates. quamquam olim cenſum agere dicebantur, qui & facultates recenſebant. Vnde & cenſus dici cœpit pecunia, quæ Principi per capita ſoluitur. de quali propoſita Chriſto quæſtio, *Math.* 22. *liceretne cenſum dare Cæſari?* ſed huiuſmodi capitatio ad ruſticos eſt reſtricta, *l. vn. D. de capitatione ciuium cenſibus eximenda. lib.* 11. quare & eximendi ſunt clerici à capitatione, quia illorum capita, ſeu perſonæ à poteſtate ſæculari ſunt exempta. *d. c. quamquam. de cenſ. in* 6. *nolite tangere chriſtos meos.*

17. Et ſiquid aliud perſonis imponitur, etiam habito reſpectu ad facultates.

Imponitur denique munus perſonis habito reſpectu ad facultates, quod poſſeſſoribus ipſis indicitur. eoque non niſi municipibus, & incolis; non exteris; quamuis poſſeſſiones in loco habeant. *l. reſcripto in fin. D. de muner.* quippe extra territorium ius dicenti non paretur. *l. fin. D. de iuriſdict. om. Iud.* niſi aliud priuilegio obtentum ſit. *d. l muneris*, §. *præterea.* aut conſuetudine. *Barth in d. l vn. C. de capitat. ciuium.* quare cum ſubditi ſæcularibus non ſint clerici; imponi perſonis illorum non poteſt huiuſmodi munus. neque reſpectus facultatum eam iuriſdictionem tribuit. cum & ipſæ Deo ſint ſanctificatæ. *d c. nulli.* neque conſuetudo hic valebit, tanquam Eccleſiæ præiudicans. *c.* 1. X. *De conſuet. & quæ alibi allegauimus.* & de huiuſmodi oneribus propriè loqui d. c. non *minus* videtur Panormitano. *ibid.* de clericorum autem patrimonio diximus *mox. c.* 3. *num.* 4. *& ſeqq.*

CAPVT VI.

De muneribus mixtis.

DE vtriſque ſimplicibus hæc participant. onus habent, vt perſonalia, ſumptum, vt patrimonialia. ſic parangariæ dicuntur mixta munera. ideoque quatenus aliqui tenentur ad ſimplicia; tenentur ad mixta: quatenus excuſantur à ſimplicibus; excuſantur à mixtis. erunt ergo clerici immunes, obligatiuè quoad mixta, quomodo ſe habent in ſimplicibus. id tamen erit ſemper dicendum, tam in perſonalibus, realibus, quàm mixtis, vt Panorm. *in d. c. non minus. ex Innocentio* pluries repetit, quod exactio ipſa à poteſtate ſæculari non ſit facienda in clericum; ſed à ſuo Iudice Eccleſiaſtico. v. g. ſi in caſu c. peruenit. X. *de immun. Eccleſ.* neceſſitas vocat clericos ad vigilias; cogendi erunt per ſuos ſuperiores; non per ſæculares: ſi ad tributum tenetur Eccleſia, quod reale olim erat, & inferebatur in eam ciuitatem, vbi ager poſſidebatur; *l. forma* §. 2. *D. de cenſ. l. vn. C. de mulier. lib.* 10. *l. reſcripto.* §. *fin.* cogendi erunt per Judicem Eccleſiaſticum, non Magiſtratum ſæcularem: ſi munus pium, quod onus habet, & ſumptum, clerico obeundum eſt; cogendus erit per ſuum Iudicem, non ſæcularem. Pium autem intelligendum eſt, quod exigit pietas Chriſtiana; non quod ad vtilitatem politicam communem pertinet. *Panorm. ibid.*

1. Exemptio aut obligatio in mixtis quatenus in ſimplicibus.

2. Exactio tamen in clericis per manum Eccleſiaſticam.

3. Vt clerus tenetur ad opus pium?

Porrò pium facilius conſideramus in rebus priuatis, quàm publicis. v. g. ſubuenire egentibus, defendere pupillos, & viduas, protegere innocentem, redimere captiuum, à latronibus eruere. pro quibus debent & clerici laborare. *c.* 1. *& fin.* X. *de poſtuland.* quo argumento etiam pium dicunt aliqui defendere patriam, debiles, paupereſque ab hoſtibus. *c. fortitudo. c. non inferenda.* 23. *q.* 3. pro eaque defenſione ſoluit eccleſia tributum Principi. *c. tributum* 28. *q.* 8. quare & muros ſtruere, & mœnia, quibus ciues defendantur, captiuitates

4. Quod illud?

uitates vitentur, pium opus viſum eſt Innocentio! & tam ad Eccleſiam pertinere ſumptum, quo præcaueatur captiuitas; quàm quo redimantur captiui. quare & licitum eſſe Interpretes tradiderunt munire Eccleſias in modum caſtellorum; vt booi à malis tuti eſſe poſſint. *in c. cum Eccleſia. X de immun. Eccleſ.* & Wameſ. *de Immunit. Eccleſ. conſ.* 517. ait clerum teneri ad ſumptum caſtri contra rebelliones hæreticorum extructi.

5. Onera publica communia ad clerum non ſpectant.

Quidam etiam regulam generalem fecerunt, vt ſicut in priuatorum rebus onera illum ſequuntur, quem commoda; vt aggerum, pontium, viarum, quatenus ijſdem rebus neceſſariæ ſunt: ſic etiam onera publica, quæ communes ſimul clericorum & laicorum neceſſitates, vtilitateſque ſpectant, vt eſt mœnium murorumque ſtructio, communiter ab vtriſque ſubeantur. rectè tamen Panorm. *in d. c. non minus.* latè docuit id iure verum non eſſe. *per d. c. non minus. & d. c. aduerſus. X. de immun. Eccleſ.* vbi ad communes vtilitates, neceſſitateſque clerus cogi noo poteſt; niſi Epiſcopus, & clerus conſenſerint: imo Romanus Pontifex, Epiſcopus; & clerus conſentire non poſſint; niſi nimia ſit neceſſitas; oec ſufficiant laicorum facultates.

6. Niſi ex cleri aſſenſu in ſubſidium.

Communes quidem vtilitates, neceſſitateſque dicuntur *d. c. non minus. d. c. aduerſus*, ſed eſt Pontifex *in d. c. aduerſus* Romani eſſe Pontificis, huiuſmodi communibus vtilitatibus prouidere: quippe cum clerus, populuſque permixtus eſt, magis dignum trahit ad ſe minus dignum. *c. 3. X. de conſec. Eccleſ. c vnic. eod. in 6.* vt de huiuſmodi rebus clero & populo communibus, ſtatuendi potiſſimæ partes cenſeri debeant eſſe penes Eccleſiam; vtique Epiſcopum, & clerum. *d. c. non minus d. c. aduerſus.* ſed propter quorundam imprudentiam iam Summo Pontifici reſeruatæ in Concilio generali. *d. c. aduerſus.* Imprudentia autem eſt grauis cum militiarum ordo peruertitur; & ſtipendia indebitè perſoluuntur. clerus militat Deo; populus ſæculo: perſona clerici militare ſæculo non debet: nec ergo ſtipendia pro ſpiritualibus vſibus conſtituta transferri ad mundanos. ideoque rectè d. c. non minus. & onera vocat laicorum: & demum, *vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia* per Eccleſias exiſtimari conferenda. ſubſidia, copiæ ſunt auxiliares. ſi tamen citra ſcandalum, periculumque recurſus non poteſt haberi ad Papam: ceſſabit reſeruatio, donec recurri poſſit. *arg. l. tutor. qui repertorium. D. de adminiſt. tut. Panorm. d. c. non minus. Vide quæ cap. proximo dicemus.*

7. Quando cum clero agendum.

8. Nunc cum S. Pontifice.

9. Niſi periculum ſit in mora.

Rationem, quam diximus; immunitatis etiam aſſignat Panorm. quia bona ſemel Deo oblata ad humanos vſus non ſont transferenda *c. ſemel Deo. de Reg. iur. in 6. c. nulli. 12. q. 2.* imo non habent clerici huiuſmodi boNorum dominium; ſed quæ ſuſtentationi neceſſariæ ſuperſunt, in alimenta pauperum; & Eccleſiarum fabricas ſont impendenda. *d. c. non minus. in v. pauperum. c. mos eſt. 12. q. 2.* quare ſi ita egeat Reſp. tanquam pauperi à clero quid erogari poteſt: non illa potenter exigere. *d. c. non minus.* cum & decretum ſit, ne bona Eccleſiæ ſine Rom. Pontif. authoritate extra fundatorum præſcriptum, ſeu largitorum mentem erogentur *clem. quia contingit. de relig. dom.* at verò non illi hæc Communitatum onera ſpectarunt: ſed tantum Eccleſiaſtica. *c. 1. X. de cenſ. in v. præter Eccleſiaſticum.* Communitatum enim onera ſunt. *d. c. non minus in v. onera ſua.* ſubleuantur Communitates à clero, quantum abeo tribuitur communibus pauperibus; quos alioquin ex ſuis ipſæ collectis alere deberent. *c. licet. X. de cenſ.*

10. Quia bona Eccleſiæ Deo dicata ſunt.

11. Iuuari ſo- eſt Reſp. vt pauper, ex bonis Eccleſiæ, ſed non exigere poteſtatiue.

12. Extra fundatorum mentem.

13. Alendo pauperes Eccleſia ſubleuat populum, qui aliàs teneretur.

Cum ergo de ſuppetijs per clerum ferendis agitur, deliberationi ante omnia ſe ingerit hæc Concilij œcumenici *in c. non minus. & c. aduerſus. X. de immunit. Eccleſ.* clauſula vbi *laicorum non ſuppetunt facultates.* quæ. vt incerti temporis eſt, & loci; *Tuſcus in verb. dictio vbicumque concl. 391. & habetur in c. ad honorem. X. de vſu pallij. & in l. vbicumque. D. de interrogator. actio.* vim habet condicionis: quæ adeoque imprimis verificanda ſit, ſeu demonſtranda. Examinandæ ſunt igitur facultates. *iuxta leg. quæſitum. §. ſed & ipſe. D. de inſtruct. legat.* & dum Prætor inſtrui debet de fortunis pupilli, *iubere*, inquit lex magis puto. *§ requiri. D de reb. eor. qui ſub tutel. edi rationes, itemque ſinopſim bonorum pupillarium*; vt inſtruatur Prætoris religio, *an adſentire*, inquit, *venditioni vel obligationi debeat*; adeoque hic an ſubſidia per Eccleſiam ſint conferenda? vt loquitur d. c. oon *minus d. c. aduerſus.*

14. Conditio hæc ante omnia verificanda.

15. Editis & examinatis rationibus.

Facultates, inquit, *laicorum non ſuppetunt.* vbi imprimis eſt animaduertendum, deſignari non tantum facultates publicas Principum, Statuum, communitatumque; ſed etiam priuatas ſingulorum. quas imprimis exprimit illa vox, *laicorum*, idque euidenter patere docet Diana *p. 5. tract. 1. reſ. 11. q. 3. r. 20 ibid.* ex Bulla Vrbani VIII. conceſſa nuper pro Ducatu Mediolanenſi: cuius hæc ſint verba; *cum autem in muniendis* (nota) *ciuitatibus, & locis prædictis, ingenti pecuniarum vi opus; ærariumque ipſius Philippi Regis* (nota) *valde exhauſtum & attritum ſit; ex munitioneque huiuſmodi totius ſtatus, tam cleri* (nota) *quam populi ſecuritati proſpiciatur; communitatum vero, ac vniuerſitatum, & hominum*, (nota) *eiuſdem ſtatus, propter eorum inopiam, ad totam impenſam neceſſariam ſupportandam facultates non ſuppetant; niſi clerus, & Eccleſiaſtici quoque eò aliquid conferant* &c quæ proculdubio verba non tantum ad æraria publica; ſed & ſingulorum priuatos cenſus pertinent. & rectè ſubiungit Diana *ex Megala, tunc facultates*, inquit, *laicorum non ſufficere, vt clerici in ſubſidium ad collectas teneantur; quando laici per gabellam imponendam cogerentur ſe eis priuare, quæ quotannis illis neceſſaria eſſent ad viuendum ſecundum conuenientiam ſui ſtatus.*

16. Facultatum publicarum, & ſingulorum.

17. Ita vt aliàs ſibi non ſufficerent.

Euincunt etiam verba eiuſdem Bullæ clerum tantum teneri in ſubſidium; etiamſi neceſſitates vel vtilitates communes, tam ipſos clericos reſpiciunt, quàm laicos; vt eſt allegata munitio,

18. Quamuis neceſſitates tam clerum reſpiciant quam populum.

ta munitio, & ſecuritas tam cleri, quàm populi. idemque patet ex alia Bulla ab eodem Vrbano conceſſa, vt clerus Panormitanus collectari poſſet ex cauſa peſtis. vbi etiam ei expoſitum fuerat *laicorum non ſufficere facultates*, & Archiepiſcopo Panormitano mandatum id admittere, *conſtito*, inquit, *tibi de narratis*. Iterum ex Bulla Clementis VIII. conceſſa Florentinis, pro commodiore reparatione fluminis Arni, tam clericorum, quàm laicorum agros lambentis: in qua Nuntio ſuo mandat, vt diſcuſſis prius bonis laicorum, ſi non ſufficerent, condemnaret clericos ad contribuendum.

19. Examinanda & facultatum adminiſtratio, an ſuppetant quidem ſed diuertantur, & in abuſus ab ſumantur. De hac igitur clauſula, *quod laicorum facultates non ſuppetant*, conſtare debet; adeoque examinari facultates, edi, diſcutique rationes: atque imprimis inſpici an prouentus, & bona Communitatum rectè adminiſtrentur, quanti plurimi veneant, ſeu elocentur; an per plura officia diſtrahantur, vt per ea conſulum, ſenatorum, quæſtorum clientibus benefiat: an omnes prouentus rectè corrogentur, & colligantur; an immunes aliqui babeantur, ſeu aliàs ſuppetant quidem, ſed dilapidentur, negligantur publicæ facultates; aut in litibus abſumantur; quarum fructu illi pingueſcant, quorum officium eſt quietem & tranquillitatem publicam maximè habere commendatam.

Iterum in rationibus excutiendis diſpiciendum eſt, an *aſſiſiæ*, & cuiuſcumque nominis prouentus publici, indulto Principum iam pridem inſtituti ad tolerandas neceſſitates, & vtilitatas communes, aliò non diuertantur: *contra l. 1. 2. 4. D. de adminiſt. rer. ad ciuitat. pertinent.* Iterum *ſi adminiſtratores debitorem reipublicæ dimiſerint, ſiue largiti ſint*. ambitioſa huiuſmodi decreta, vt vocat *l. 4. D. de decret. ab ordin. faciend.* grauare clericos non debent; neque calculum ſacultatum publicarum minuere: præſertim ſi dona ſint ingentia; ſi annua; ſi frequentia: quamuis nec ſine cauſa data. quia non debent in præiudicium cleri fieri; nec populus depauperari, vt à clero ſubſidium exigat. cum ne Principibus quidem liceat facere immoderatas largitiones, vel prodigos ſumptus; per quos bellis & neceſſitatibus publicis non ſufficiant, ſed populum debeant grauare. *Leſſius de Inſtit. lib. 2. c. 33. dub. 6. n. 48.* quanto minus ciuitas aliqua vt pomeria ſua dilatet; Incolis mercatoribus melius ſit, pagos in circuitu ſitos emat; telonia redimat à Principe; aliquid ex eo onere in clerum debet reijcere: multo autem minimè ſi aliàs delinquendo, rebellando, facultates publicas abſumpſerit; reditus oppignorauerit; fideiubendo, mercando minuerit; vllatenus in præiudicium cleri deriuari hæc oportet.

Atque hæc quidem de publicis, quæ prudenter & fideliter corroganda ſunt; & frugaliter eroganda: quod autem ad priuatas ſingulorum facultates attinet, quomodo illæ etiam debeant exeuti, antequam ſubſidia à clero conferenda ſint; ex iam dictis etiam conſtat. quare clauſulæ noſtræ condicionali non datur locus, vbi laici diuites molliter tractantur, & in clerum onera nihilominus ingeruntur. Videas Nobilem, aliumue ciuem, in prædijs & cenſibus numerare quotannis decem millia florenorum; neque in onera publica quotannis ſoluere florenos quinquaginta: videas mercatorem hæredibus relinquere nonies centena millia florenorum; neque in neceſſitates publicas ſoluiſſe quadraginta florenos quotannis: videas alios quoslibet ex populo prædia, prata, nemora, terras, ſyluas, reditus ingentes poſſidere; & exiguum nummum in publicum conferre: ſuppetunt igitur laicorum facultates: neque purificatur condicio, ex qua clericos grauare liceat. Iterum videas homines qui à parentibus vix teruncium acceperunt; maioribus obſcuris nati ſunt; opibus ex mercimonijs, artificijs, operis quæſitis affluere; qui ſi amplius in neceſſitates publicas contribuerent, non tantum non minuerent *conuenientiam ſtatus*; ſed neque in priſtinum redigerentur: Videas in luxum veſtium, conuiuiorum, aliarumque impenſarum plus hodie abſumi, quam olim in alta pace maiores noſtri vel cogitatione auſi fuerint attingere: ſuppetunt ergo facultates; aut furioſum illi faciunt exitum: quorum luxum potius coërcere, & ſumptum inutilem in cenſum publicum inferre oporteret; quam clerum inopiæ tantum publicæ obligatum anticipata exactione, atque iniuſta grauare: ſæpe etiam pauperem, & vix aliàs ſibi ſufficientem; vectigali impoſito eſui, & potui neceſſario, aduerſus legem vniuerſi. *C. de vectigal. & leg. omnium eod. de quo diximus hoc libro 3. c. 10.* & legem *ex præſtatione. C. eod.* vbi tantum octaua pars pretij rei pro vectigali commerciorum exigi poteſt: cum alicubi vectigal poculo cereuiſiæ impoſitum tantum ſit, quantum pro illius pretio ſoluatur coctori.

CAPVT VII.

De cauſis collectarum, & immunitate.

MVltiplices illæ ſunt, nec ad certum numerum reſtringi poſſunt. vt facta dicuntur infinita. ideoque *in c. non minus. & c. aduerſus. X. de immun. Eccleſ.* generali titulo communes vtilitates, aut neceſſitates vocantur. vt eſt patriæ defenſio aduerſus hoſtes, & prædones. cum reipublicæ, ſeu Principis ærarium non ſufficit. Quinimo æs alienum Principis ex rationabili cauſa contractum. *argumento c. cum Apoſtolus. §. prohibemus. X. de cenſ.* tertio captiuitas ipſius Principis. quando non tantum vaſſalli, *c. licet ſi de feudo defunct. fuerit contentio c. 1. §. item qui dominum. Quæ fuit prima cauſa benef. amit. §. adhac hic finit. lex in vſib. feud.* ſed & alij ſubditi contribuunt. *Maſſuer. in Prac. tit. de*

1. Sunt multiplices.
2. Communes neceſſitates, & vtilitates.
3. Patriæ defenſio.
4. Æs alienum Principis, aut reip. ex cauſa rationabili contractum.

tit. de tailles.n. 6. quomodo non tantum laici, ſed & clerus Brabantiæ ingentem ſummam contribuit, cum Dux Wenceſlaus cum magna parte nobilium bello Geldrico captus eſſet.

5. Captiuitas Principis.

6. Elocatio filiæ Principis, Baltheus militaris filij, Coronatio Impp.

4 Solet iuſta etiam collectæ cauſa cenſeri ſi Princeps filiam elocet. *Minſing. cent.* 5. *obſ.* 21. *Menoch. de arbit. l.* 2. *caſ.* 181. cui accedit ſi balteum militarem ipſe, aut filius ſuſcipiat: ſi ad coronationem Imperatoris proficiſcatur. Vt itidem Brabanti erga ſuos Duces iam olim obſeruarunt: adiecta etiam pactitia quantitate. pro ratione illorum temporum. ſed hæc cauſa magis Principis eſt, quam reipublicæ. eoque quanto arctior eſt inter caput & membra nexus; tanto magis tenentur laici ſuo Principi, quam clerici ex bonis Eccleſiæ. in ijs autem quæ concernunt directè bonum reipublicæ, quando in eius incolumitate etiam cenſetur ſalus clericorum; propior eſt ratio, vt à clero illius neceſſitati ſuccurratur: ſeruato tamen modo *d. c. non minus. d. c. aduerſus.* Antiquitus tamen in Brabantia in teſtamento ducis Henrici *anni* 1260. *quod habetur in Edictor. Brabantiæ p.* 1. *tit.* 5. *c.* 1. declaratur homines terræ Brabantiæ futuros ſine tallia, exactione, & precaria; niſi in expeditionibus, cum exercitu, *ad terra*, inquit, *noſtra defenſionem, vel iuris noſtri conſeruationem, aut iniuriarum amotionem, vel in ſeruitium Imperatoris Romanorum, ſiue Regum Alemaniæ, ſiue cum filium, ſiue filiam nuptui tradiderimus, aut cum filium cingulo cinxerimus militari.*

7. Bonum publicum.

Quare rectè Malderus *de Iuſt. tr.* 5. *c.* 6. *dub.* 4 ait vnicam eſſe iuſtam cauſam imponendi tributi, ſed generalem; bonum publicum: quod eſt vtilitas vel neceſſitas publica; cui non ſufficiat, quod aliàs Principi deputatum eſt. vt ſentire ait communiter DD. Si e-

8. Ordo contribuendi vt peruertatur?

nim, quod olim iſti rei deſtinatum eſt, ſufficit; priùs id expendendum eſt, antequam populus oneretur. eoque perperam hodie ordo peruertitur apud multos, poſtquam ſtipendiaria militia admiſſa eſt; cum olim feuda aſſignata fuerint, vt poſſeſſores bella cum Principe tractarent; clerus ſacrificia; plebs rura & artificia exerceret; nunc multi nobiles vel domi inertes amplos feudorum reditus abſumunt, vel ciuilibus officijs admoti, rem augent; vel vt milites ſtipendia capiunt: clerus & plebs ad aurum in ſtipendia corrogandum coguntur. cum clerus non niſi *quando non ſufficiunt Laicorum facultates* interpellari deberet; plebs autem conferre, cum nec Princeps ſibi, nec vaſalli, feudorumque poſſeſſores oneri ſuo ſufficiunt. ergo qui dotem reipublicæ poſſident, ſubterfugere onera ex feudo incumbentia non poſſunt. vt maritus ſeu pater, qui illum in poteſtate habet matrimonij onera ex dotis fructibus ſubire tenetur, cum hi non ſufficiunt, ad extraordinarias ſuperindictiones, veniendum eſt. quibus ferendis ſi neque populus par eſt; clerus poteſt interpellari; de cauſis, & modis cum Epiſcopo ſuo deliberare, & ſtatuere. *c. non minus. c. aduerſus X. de immun. Eccl.* Vt ordo primum ad onera belli exigat feudorum poſſeſſores; exinde populum; ac demum vltimo in ſubſidium loco clerum. ſuppoſita belli tum iuſtitia, tum vtilitate communi; quæ & in clerum redundet, neque laicorum facultates ſufficiant. alioquin mero iure *ſup c.* 5. diximus non teneri clerum. adeo vt & ad expeditiones, foſſatas, ſimileſque bellicos ſumptus nolit vocari *d. c. non minus.* Immunitas enim clero conceſſa abſolutiſſima eſt. ſecus quam alijs conceſſa, quæ pluris patitur interpretationes. ſiquidem conceſſa ſimpliciter non extenditur ad munera

patrimonialia, realia, ordinaria. *l. qui immunitatem. C. de muner. patrim. l.* 10. *l.* 1. *C. de his qui à Principe vacat. mun. l. his honoribus. D. de vacat. mun. vide Ioan. Andrea in c. peruenit. X. de immun. Eccleſ.* eoque & motu proprio, & cum expreſſa mentione collectarum, munerum, ordinariorum, extraordinariorum, realium, patrimonialium, & aliorum quorumcumque derogatoria concedendam eſſe; quinimo bellicorum ſolitorum & inſolitorum; niſi fortè belli tempore, nec ſine cogitatione belli, conceſſa ſit, tradit Minſing *lib.* 4. *obſ.* 70. *ex Cacherano.* atque ea propter alioquin conceſſam immunitatem regulariter nec ad nouas collectas, nec ad euidentem neceſſitatem ſuperuenientem extendi. *ex l. iubemus nullam. C. de ſacroſanct. Eccl. l.* 1. *C. vt nemini liceat ab empt. ſpec. ſe excuſ. l.* 10. adeoque quoſcumque Ordines Imperij conſuetudine huiuſmodi in caſu in contributionem vocari. Vide *etiam Gail. & citatos l.* 2. *obſ.* 52. *&* 53. Chriſtophorum *Wenzlet in Synop. obſer. c.* 17. de priuilegio exemptis. *c.* 14. de nobilibus; 16. de Conſiliarijs. *Fragoſ. Regim reip.* 81. *l.* 3. *d.* 8. *s.* 5. vbi & de commendatarijs, eorumque familia. Ioan. Papon. *arr. l.* 5. *tit.* 11. *arr.* 39. *& ſeqq.* longiſſimam diſſertationem arreſt. 39. Ineui- 10.

9. Ad belli ſumptus vt clerus non teneatur.

10. Niſi fortè ſit ineuitabilis neceſſitas neminem prætermittens.

tabilis neceſſitas etiam clericos vocat ad murorum cuſtodiam, & vigilias. *c. peruenit. X. de immun. Eccl. diximus l.* 3. *infr. c.* 9. alioquin ſeruandus eſt tenor *c. non minus. c. aduerſus X. de imm. Eccl.* quomodo & Senatus Pariſienſis cenſuit clericos grauari non poſſe in reparationem operum publicorum vrbis. *apud Paponem arreſt. lib.* 5. *tit.* 11. *arreſt.* 11.

Tametſi idem *arreſt.* 15. clerum referat damnatum ad ſubleuandas neceſſitates præſidij militaris, & commeatus. *arreſt.* 16. in reparationem pontium, & viarum, 17. in reparationem communium commoditatum, 18. in ſalaria curatorum earundem, præfecti vigilum, & portarij, 19. in reparationem murorum. viarum publicarum, domus peſtiferorum, Doctorum & Regentium Vniuerſitatis. 21. & 24. clericos negociantes, mercimonia exercentes, prædia conducentes, notariatum exercentes, & ſimilibus temporalibus ſe immiſcentes à diuerſis tribunalibus ſummis oneribus ſubiectos: eademque obtinere in nobilibus, ſeu aliàs immunibus perſonis. quæ vt concedamus de alijs; non tamen omnia poſſumus admittere in clericis. *iuxta. d. c. non minus. &*

*nus.& c.aduerſus.*quod & de foſſatis agit, adeoque murorum, operumque publicorum ſtructuris, & munitionibus: & de expeditionibus: adeoque præſidijs, & commeatibus, vtilitatibus, & neceſſitatibus. vt clerici ſint exempti, niſi adſit modus ibidem præſcriptus. *qua de re diximus.ſupr.c.5.& infr c. 9. hoc lib. 3.*

12. Varia à quibus eximuntur.

Rectius idem Papoo refert iudicatum *ibid. arreſt.* 19. clerum eſſe exemptum à contributione ſtipendiorum præpoſiti, & ſatellitum ipſius politiæ, horologij, ſimiliumque ciuilium onerum. & *arreſt.*20.à tallijs, ſubſidijſque publicis exemptum eſſe clericum, quamuis ſimplicis tonſuræ, clericaliter tamen viuentē:etiā quoad bona ruralia.*arreſt.*21.*&* 23.non tantùm hæreditate accepta; ſed etiam acquiſita. quaſi mutatione perſonæ mutetur conditio rei *vt dicit Bartolus in l. Paulus reſpondit per procuratorem D de acquir hered.* etiamſi prædia ſua ipſi exerceant, citra negociationem. vt iudicatum refert à Senatu Grationapolitano. Sed *vt diximus arreſt.* 39. valdè excurrit in diſquiſitionem immunitatis, tam quoad clericos, quàm nobiles, & conſiliarios, quoad collectas ſocis iam olim impoſitas: ſed magis ex legibus contendit, quàm ſacris canonibus. vt hi prævalere debeant rebus in vim illarum iudicatis, præſertim cum Franci Decretalium, (maximè in Sextum, quem receptum à ſe negant, & poſteriores Libros relatarum) parum ſint obſeruantes.

13. Immunitatem ſolariam facit amortizatio.

Ad cleri immunitatem ſolariam ſpectant amortizationes bonorum. *de quibus tractatum dedit Peckius.* vt immunia ſint cleri prædia, ab eoq; poſſideri poſſint. quemadmodum Senatus Pariſienſis iudicauit *d arreſt. 39. apud Papon.* ſed & amplius apud Annæum *Robert. rer. iud. lib.2.c. 2.* Senatus Pariſienſis lite Carthuſianis mota, non tantum exemit quoad prædia ſuis manibus aut ſumptibus culta; ſed etiam colonis conceſſa; antiquitus poſſeſſa, & recens quæſita.

14. Quandocumque iuſta cauſa exigat, vt clerus contribuat, modus tamē ſeruandus eſt c. non minus.

Sed quandocumque cauſa iuſta eſt vt clerus contribuat, ſemper tamen modus eſt ſeruandus d.c.non minus. *d.c.aduerſus.*vt S.Pontificis, vel ſaltem Ordinarij conſenſus, & cleri habeatur: non ſua authoritate laici ſtatuant. *Wameſ. de Imm. Eccleſ.concl.*520.518. Gutierres *pract.qu. c.3.latè.& q.92 De Gabell. n.44.& ſeqq.vbi* & leges ſcriptas communes & Hiſpanienſes latè citat. Et ita conſuetū olim fieri in Brabantia. & ſi quando neceſſitas aliter quippiam extorſerat. dabatur clero declaratio fore id citra exempli ſequelam, præiudiciumque. extant acta plura priſcorum Ducum. Maximiliani etiam Imp. Mariæ Burgundæ, Caroli V. Philippi II. &c. & ſingulatim Caroli V.21.Iul.1546.referentis quod Epiſcopi Leodienſis & Cameracenſis ſolent conuocare clerum ſuum in Brabantia reſidentem, aut prædia poſſidentem, ei proponere neceſſitatem, petere pro Principe donatiuum, aut rep. ſubſidium; eoque addicto, nullaque manu laica interueniente corrogato, immunem manere à vectigalibus Statuum: quod cum tunc factum non eſſet, fore promittitur citra præiudicium. In eandemque ſententiam loquitur Maximiliani edictum *Part. 2. Edictorum Brabantiæ tit. 1. c. 3. inſertum.* Quatenus id fiat in Hiſpanijs, Vide *Dianam p. 7.t.1.reſ 20.& Gutierres vbi ſupra n.65.& ſeqq.& in principio quaſt.*

CAPVT VIII.

De contributione cleri in bellum ſacrum.

1. Contra Turcam in Imperio clerus ſuis Epiſcopis contribuit.

ADuerſus communem religionis hoſtem Turcam, clerus ſuo Epiſcopo contribuit: etſi diuerſimodè, quando ſunt eiuſdem vel alterius circuli. vt in Imperij Comitijs ann. 1542.57.66.& 94.98.& 1603.decretum fuit: derogatumque pactis, & conſuetudinibus: *S. Pontifice,*inquit Chriſtophorus *Winzler.in obſer. de Collect.ſeu contribut.Imperij c.13.hac omnia ita indulgente, & authorizante. teſte Ioann Paul. Windeck lib.1.theolog.iuriſconſ.vt eum refert, & probat Adamus Tanner è Societate Ieſu Theolog. lib.2. defenſ. Eccleſ. libert. contra Venetos c.* 12. Indulti etiam Impp. Maximiliano I.& Carolo V. conceſſi, & Emmanueli Regi Luſitaniæ aduerſus Mauros meminit Diana *p.7.t.1 reſ.20.Gutier. De Gabell.quaſt. 92.n 65.& n. 33.* vbi aſſerit in Hiſpania nunquam ſine licentia Apoſtolica clerum fuiſſe grauatum.

2. In bello contra hæreticos eadem æquitas.

Cauſæ Turcæ pellendi, ſi non maior, æqualis eſt ſaltem hæreticorum. cum ille ſub tributo Chriſtianam, catholicamq; religionem toleret hi eliminent. nec dubitandum eſt. vt in bellum Turcicum, ita in hoc ſacrum, permiſſurum Pontificem ſubſidia exigi à clero: ſi rogetur, ritè illa exigantur; rectè impendantur, iuxta c. aduerſus *X de immun. Eccl.*& magis Bullam cœnæ.*Vide Dianā p.7.t.1.reſ.20.* In alias expeditiones vetat d.c. non minus. ſub exceptione *ibidem* relata.

3. Bellum quod cum hæreticis eſt propius religionem tangit.

Ratio diuerſitatis eſt; quoniam directè bellum hæreticorum magis Eccleſiam clerumque concernit; quàm populum: bellum Turcarum æqualiter vtrumque, æquè oppugnat; expugnatum grauat, toleratue vtrumque. à bello, autem quod inter catholicos vtrimque geritur, non æquale periculum, incommodumuè imminet. ſi quidē congrua ſecuritate gaudent clerici, atque monachi, ex præſcripto Concilij Lateranenſis.*c.innouamus.X.de treuga & pace.*

4. Si clerus ab hoſte non ſeruetur immunis, æquum eſt in commune defenſionem contribuere.

Quod ſi tamen contingat bellū etiam iuſtum non iuſtè geri inter catholicos; neq; ſeruari ſecuritatem à Concilio œcumenico mandatam; clericos ſiue ruſticos concuti æqualiter, & expilari; æquum erit clerum contribuere ſi graſſatorum latrocinium redimatur; ſeu conducto milite reprimatur. vt Panorm. *in c.non minus.X. de immun.Eccl.vbi & plures citat* tradit de ſocietate prædonum. in bellis, quæ regia moderatione geruntur, potius immunitas obtinet. quia leges ſeruari poſſunt; quæ à graſſatoribus faſtidiuntur. quamquam & leges ciuiles, quæ magis Principibus fauent, quàm canones,

clerum à belli ſumptibus non eximant omnino. *Bellis vtique*, inquit Chopinus *de ſac. policia l 2. tit. 3. n 11. rem Gallicam prementibus conſueuerunt priſci antiſtites equis, armis pecunia regem iuuare, militarem ipſi æquitatum ſcribentes, aut peditatum: vti docuimus paſſim in noſtro opere Francici Domanij. idque ſacrorum procerum rationes videbantur haud dubiè ab ipſis exigere: ne alioquin perforari finerent nauim, in qua & ipſi nauigarent.* rectè cum feuda poſſident, aut cum reipublica olim oppugnabatur ab Hunnis, Gothis, Wandalis, Nortmannis, alijſque barbaris, & paganis: ſed cum ab æquè chriſtianis; non item. quando Eccleſiæ non intereſt quis bellantium vincat, aut dominetur. Sed & priſci antiſtites plerique magis dynaſtijs erant dotati, quæ partes erant reipublicæ; eoque ad comitia Imperij, regnorumue vocabantur: atq; æquum erat, vt corpus iuuarent, cuius membra poſſiderent & feudali ferè iure, ſimiliue. vnde frequens eſt mentio in antiquis diplomatibus de mutatione feudi in alodium Eccleſijs facta: quæ remiſſionem inferebat obligationis feudalis, ſeu cuiuſcumque ſeruitij. Eſt enim alodium prædium quod optimo maximo iure poſſidetur, nihil penſitans, nulli ſeruituti obnoxium. *Ragueau Indice des droicts royaux verb. alleu.* Vnde & accidebat quod idem Chopinus *lib. 2. tit. 3. n. 11.* refert Eccleſiaſticos proceres impenſam bellicam recuperare ſolitos à municipibus ſuis: citatque arreſtum ann. 1284. *iudicatum per iudicium Curiæ noſtræ, quod Abbas & conuentus de Ferrarijs ſoluerent domino Regi exercitum in regiſtro contentum, & quod illum capient, ſeu recuperabunt per manum ſuam ſuper homines de Ferrarijs, & alios ſuos homines, qui ad hoc tenebuntur.* &c. Sic etiamnum paſſim in Imperio proceres Eccleſiaſtici maiores, milites conſcribunt, aluntque in rem Imperij: & in *Circulo* ſuo ſuos habent qui contribuant, tum laicos, tum clericos; bonorum huiuſmodi poſſeſſores.

5. Vſus Galliæ antiquus.

6. Quando Eccleſia ſub vtroque dominante æquè libera eſſet, non eadem æquitas.

7. Quæ tamen feuda poſſident iuuare tenentur.

8. Ex vſu Galliæ Prælati à ſubditis impenſas recuperabant.

Nihilominus & hæc abſcedunt à pietate maiorum, qui etiam in bellis contra barbaros, paganoſque clero immunitatem concedebant: etiam in ipſa Anglia, quamuis aliàs expeditio, pontis, arciſue conſtructio exciperetur, tamen à tributo quod *Danegeldium*, ſiue pecuniam Danicam, ob Danos, Norwegos, alioſque paganos tunc Angliam infeſtantes ex legibus Regis Edgari, omnis Eccleſia libera erat, & quieta. tametſi etiam illud iam pridem inſtitutum, & quotannis pariforme erat, duodecim denariorum de vnaquaque *bida.* menſuræ genus eſt, quod alibi manſum dicitur. *in c. 1. X, de cenſ. Vide Ioan. Selden in Analect. Anglobrit. l. 2. c. 4.* vbi inſuper citat diploma Ethelulphi amplè Eccleſias dotantis, iubentiſque vt earum *terra ſit tuta, & libera ab omnibus ſæcularibus ſeruitutibus; imo regalibus tributis, maioribus & minoribus, ſiue taxationibus quæ nos dicimus Winterden, ſitque libera omnium rerum: pro remiſſione animarum, & peccatorum noſtrorum ad ſeruiendum Deo ſoli, ſine expeditione, & pontis extructione, & arcis munitione.* ſed nequior ætas hæc tria rurſus ſolebat excipere. adeò vt Guilielmus, (quem Conquiſitorem vocant, quod armis regnum illud obtinuerit, vt narrant hiſtorici, & Selden *l. 2. c. 7.*) alias leges præſcripſerit, libertatem ita publicam imminuerit, vt omne directum dominium ſibi reſeruauerit in fundis; vt exinde nemo vllum præter Regem alodij iure poſſideret.

9. Antiqua pietas Anglorum pro clero in bellis.

10. Recidiua ætas.

Sed quamuis hæc cauſa belli ſacri iuſta ſit, vt clerus contribuat; modus tamen exigendi ſeruandus eſt: vt non marte ſuo ſæculares exigant; ſed clerus apud Epiſcopum ſuum conueniat, ſtatuatque. *vt iam capite proximo diximus.* & æqualitas ſeruetur. *vt dicimus infra l. 3. c. 10. n. 9* Sed & Diana *p. 7. t. 1. r. 20.* cauſæ iuſtæ accedere vult aſſenſum pontificium; quamuis in bello ſacro: ſi res initio moram non patitur, ſaltem poſtea. Wameſ. *de immunit. Eccl. conſ.* 519. ſed verius eſt belli ſacri cauſam d. c. aduerſus non comprehendi: & quamuis Bulla cœnæ indiſtinctè loquatur, diſtinguenda tamen eſt per alios canones, eorumque cauſas. in alijs bellis excommunicantur prælati, niſi ad pacem collaborauerint: *c. 1. X de treug. & pac.* ad bellum autem ſacrum ipſi Pontifices claſſicum ſonant. *c. 13. § moneantur. §. catholici. X. de hæret.* vbi & Principes obligantur, & alijs indulgentiæ, & priuilegia *Cruce ſignatorū* cis tribuuntur, qui hæreticos oppugnant.

11. Forma iuris tamen ſeruanda, etiam vbi cauſa iuſta eſt.

Videamus tamen an voluntaria contributio hîc ſit vetita.

Ne volentes quidem clericos laicis contribuere, ſine aſſenſu Romani Pontificis, decretum eſt. *in c. aduerſus X. de immunit. Eccleſ.* quin & Boniſacius VIII. aliter contribuentibus cenſuras infligit. *c. clericis eod in 6.* vtique *de bonis,* inquit c. non minus *X. eod. Eccleſiarum, & clericorum, & pauperum Chriſti vſibus deputatis.* quoad ſponte ſoluentes reſtrinxit id Benedictus XI. *in extrauag. quod olim eod.* quoad cenſuram: Clemens V *in c. quoniam. eod. in clem.* conſtitutionem Boniſacij penitus reuocauit. obſeruari tamen iuſſit vterque d. c. non minus *d. c. aduerſus*; ſub obteſtatione diuini iudicij, & grauiſſimis tranſgreſſorum pœnis. Leo X *in Concilio Lateran ſeſſ 9. ſub fin. §. & cum iure tam diuino* renouauit omnes conſtitutiones in fauorem eccleſiaſticæ immunitatis latas. *& Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 20.* vt verba Leonis recitat Diana *p. 7. t. 1. reſol.* 21. ibidemque contendit à Leone renouatam eſſe Boniſacianam *d. c. clericis.* dum etiam de ſponte ſoluentibus expreſſa mentio, & innouatio generalis eſt, & indiſtincta. pluresque in eam rem citat authores. ita tamen vt Toleti aliorumque admittere videatur ſententiam, vt ſponte ſoluentes cenſuris non irretiantur. quod neque Leo, neque Bulla cœnæ id innouet. vt attentè legenti apparet loqui Leonem dumtaxat de recipientibus laicis, & prælatis conſentientibus. in quibus rectè dici poteſt innouatas eſſe pœnas, imo declaratas, quæ Benedicto, & Clementi manſerant arbitrariæ: quin & auctas, vt contrauenientes ſint interdicti, & inteſtabiles. & longè diſpar ratio eſt inter priuatos, & impotētes clericos, & prælatos, quibus ex officio incūbit Eccleſiā tueri.

12. Sponte clericos laicis contribuere de bonis Eccleſ. non licet ſine Rom. Pontificis aſſenſu.

Neque porrò eſt veriſimile fuiſſe Leonis,

aus

aut Concilij intentionem, generali innouatione reſuſcitare ſcandala, ob quæ à Benedicto reſtricta, à Clemente V. ſeu Concilio Viennenſi reuocata fuit d. conſtitutio Bonifacij: & exiſtinguere huiuſmodi reuocatoriam Concilij Vienn. conſtitutionem; quæ ſtare non poteſt reſuſcitata Bonifaciana. indiſtincta ergo verba Leonis, & Bullæ Cœnæ ſecundùm priores canones ſunt diſtinguenda, vt ſpontè ſoluentes cenſuras non incurrant; laici tamen recipientes, & prælati conſentientes in pœnas incidant innouatas, declaratas, & auctas. imò prælati non publicantes cenſuras contra indebitè grauantes iuxta mandatum clementinæ *præſenti de cenſib.* cauere debent ne cenſeantur conſentientes: ex regula *qui tacet. de reg. iur. in 6.*

Sed neque tamen à Clemente V. Leone X. aut Bulla cœnæ clericis permiſſum eſt ſpónte ſoluere, quamuis cenſuras non incurrant. omnes enim innouant d. c. non minus, *d. c. aduerſus*, vbi id prohibetur: & ſemper manet ratio, ne diuertantur bona Eccleſiarum, & clericorum, & pauperum Chriſti vſibus deputata: quam proponit d. c. non minus. vnde etiam dici poteſt de patrimonialibus non vetari clericos ſponte ſoluere. de quibus non nihil participant hodiè fructus beneficiorum à ſæcularibus clericis percepti, vbi conſuetudines liberum eis vtendi, & teſtandi fecerunt arbitrium *Vide de vtriſque infr. l. 2. c. 16. n. 8. & 9. & ſupr. l. 3. c. 3. n. 4. & ſeqq.* etſi exiſtimem non exemiſſe conſuetudines omnem conſcientiæ ſcrupulum; etſi forum externum ferè pacauerint.

Quod autem *ſub fin. d. reſol.* 20. quærit Diana de priuilegio Philippo Pulchro à Bonifacio VIII. conceſſo, non aliud dicendum exiſtimo, quam quod generatim de priuilegijs dixi *ſup. l. 1. c. vlt.* ſuper reuocatione; & cû producetur, videri poterit an id ſonat, quod quidam DD. volunt: an verò illud tantùm ſit quod *in Iur. pont. nou. anal. de elect. n. 3. ex Nangiaco* retúli conceſſum illi fuiſſe in bellum ſacrum, abuſu ad alia prorogatum.

13. In bellum ſacrum licet ex aſſenſu à iure præſtito

Igitur voluntariæ contributiones à clero faciendæ laicis generatim ſunt illicitæ, ſine aſſenſu Romani Pontificis. *ob d. c. non minus, d. c. aduerſus.* ſed facta in bellum ſacrum ſpontanea ſolutio illis decretis non videtur comprehenſa.

Sed potius videtur conſenſus generatim à iure datus in bellum ſacrum aduerſus hæreticos; quibuſcum Sedi Apoſtolicæ proprium, perpetuumque bellum eſt: & Romanum vocari ait Surgetus *in Militaris diſciplinæ Enchyridio p. 2.* ex c. excomm. *el. 2. X. de hæret.* ideo quod Roma orthodoxæ fidei caput eſt *c. hæc eſt fides. 24. q. 1. clem. 1. de ſumm. trin.* eique applicat legem hoſtes *D. De captiuis.* etſi non ſermonis proprietate. & ad illud bellum etiam obligauit Eccleſia in Concilio œcumenico omnes Principes ſub cenſuris, & ditionum priuatione. *c.* 13. *§. moneantur. X. de hæret.*

Catholici verò, inquit ibid. *qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia illoque ſancto priuilegio ſint muniti, quæ accedentibus, in Terræ Sanctæ ſubſidium conceduntur.* Siquidem *æquitatis ratio* inquit l. vlt. C. *ad l. falcid. ſimilia ſuadere videtur:* Et tam fauorabilis eſt hæreticorum extirpatio, quam Terræ Sanctæ recuperatio. *D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. art. 8. quæſt. 11. art. 3.* atqui in bellum ſacrum recuperandæ Terræ ſanctæ non tantum clericis & laicis contribuere licet; ſed etiam inuitis decimæ indici ſolent. *de qualibus in c. vnic. de decimis in extrauag. commun.* ſed & in illam cauſam relicta, ſunt exempta à quarta parochiali, iure alioquin debita *c. in noſtra. X. de ſepultur.* licitum ergo erit ſimiliter in bellum ſacrum contra hæreticos ſponte contribuere, ad quod ipſi Pontifices claſſicum ſonant. *d. §. moneantur.* indulgentias & priuilegia concedunt, *d. §. catholici*, multo magis conſenſum. Sæpius pro recuperatione Terræ Sanctæ ſubſidia fuiſſe indicta produnt hiſtoriæ, & nominatim ab Innocentio III. tradit Bzouius *in Annalib. ad annum Chriſti* 1199. indictam omnibus Eccleſiaſticis quadrageſimam partem redituum Eccleſiaſticorum: ac deinde ſecundis literis *omnibus archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, prioribus, clero, prælatis Alemanniæ, Galliæ, Angliæ, Hungariæ &c. vt vel eleëmoſynas erogarent, vel Crucem ſuſciperent, vel milites ſubmitterent numeratis in commeatum expenſis*; ita Bzouius. Animaduertendum eſt tamen redituum ſeu prouentuum partem exigi: fructuum vtique, qui poſſeſſoribus cederent: qui tanto parcius menſam inſtruere, aliaſque neceſſitates frugalius tolerare poſſint: non verò permitti res ipſas Eccleſiarum alienari. Quamquam aliàs tam acerbè aliquando cum Eccleſiaſticis actum ſit, vt vel diſtractæ vel oppignoratæ ſint res ipſæ; & à creditoribus poſtea alienatæ. Id quod ſana interpretatio c. id quod *ſemel de reg. iur. in 6.* non admittit. vt nihil dicamus de decimis olim à Carolo Martello arreptis, ſeu conceſſis à Papa alijs Principibus. *de quibus ſup. l. 1. c. 39. n. 9.*

CAPVT IX.

De milite hoſpitio excipiendo, Vigilijs, murorum cuſtodia, & oneribus ad communes vtilitates ſpectantibus.

DE munere militem hoſpitandi latè *diximus in Conſult. can. de immunit. Eccleſ. conſ. 1. §. quæ ſententia. & in Iur. pont. nou. anal. eod. tit.* vt patrimonio incumbat; & ab eo clerici vacationem habeant *ex l. 1. C. de Epiſc. & cler.* in eundemque ſenſum explicuimus c. præterea. *X. de Iur. patronat.* eaque verba *fodrum, albergaria, Regium*, vt paſtum, hoſpitium, tributum ſignificent; aut militaria onera: & citauimus Fabrum *in Codice ſuo lib. 9. tit. 29. defin. 26. Choppin. de ſac. pol lib. 3. tit. 2. n. 3.* vbi & conſtitutionibus cautum, & ſenatuſconſultis firmatum dicit, vt clerici à militû hoſpitio ſint liberi: *dempto*, inquit, 1. Vt clerici ſint liberi à milite recipiendo.

2. *eo caſu, ſi obſidione cincta mœnia proponerentur*, *vel*
ſummum aliud patriæ periculum impenderet. huiuſ-
modi enim neceſſitas vt lege ſoluta eſt, ita et-
iam priuilegij obſeruantiâ. ſed veram requi-
rimus neceſſitatem, non prætextum. Et tunc
optimè æquitas reſtrictionis Pontificiæ *in c.*
non minus. X. de immunit. Eccleſ. in praxim voca
tur: ſcilicet cum *laicorum non ſufficiunt facultates*:
ſeu cum in hoc caſu laicorum non ſufficiunt
hoſpitia. ſicut à Senatu Sabaudiæ aliquis Sena
tor cōmiſſus fuit ad inſpiciendas omnes ædes,
antequam ad clerum veniretur. vt refert Fa-
3. ber. adeoque antequam clerici militibus ho-
ſpitio recipiendis obligentur, alij laici quam-
uis priuilegiarij ex aliquibus legibus *C. de metat.*
lib. 12. ſunt etiam hoſpitijs onerandi. *Faber*
ibidem. quamdiu enim vllis alijs parcitur, cleri
violatur immunitas. quare quorumdam loco-
rum clerici reſcripto Regio impetrarunt non
imprudenter, ne ipſi militem recipere tene-
rentur, niſi prius magiſtratus & ſcabini eo-
dem ibi munere fungerentur. quamquam aliàs
reſcripto aduerſus leges metatorum locus
non detur *l. hac lege C. de metat.* imo iure reſtri-
ctior eſt hæc praxis: cum obligari tantum
poſſint clerici in ſubſidiū, cum qualiumcum-
que laicorum hoſpitia non ſufficiunt. & me-
rito is etiam priuilegiorum ordo ſeruandus
eſt, cum clerici immunitas defluat ex iure
diuino; laicorum ex humana conceſſione:
iuſtumque ſit humana diuinis cedere. & d.
c. non *minus*. indiſtinctè laicos eſſe inſuffi-
cientes exigat, antequam ad clericos deuenia-
tur. neque aliorum quam ipſius Epiſcopi
& cleri, (ſecus quam Faber) id reſeruat iudi-
cio d. c. non *minus*; & S. Pontificis c. aduer-
ſus *eod.*

Niſi in extrema neceſſitate.

Cum alij etiam priuilegiarij non ſufficiunt.

4. Diximus etiam non tantùm immunes eſſe
ædes clerici, in quibus domicilium habet: *ex*
d. l. 1. ſed etiam *ex l.* 2. quas alibi habet: ſaltem
non elocatas; (quamquam aliàs quorum do-
mus liberæ eſſe iubentur vt *in l.* 2. *C. de metat.*
ergaſteria *ſolis* inquit, *dominis, conductoribuſque de-*
ſeruiant) ſed per ſuos inhabitatas: in quibus
cum res ferunt, ſolent ipſi hoſpitari, aut de-
gere. v. g. Epiſcopi non tantùm liberas de-
bent habere domos, quas iuxta Eccleſiam ca-
thedralem habent: ſed etiam ſi quas per dio-
ceſim ſuam, in quibus degant; dum munus
viſitationis explent, & circulum vicinum o-
beunt quin imo ſi quas habent extra diœceſim
ad quas diuertant, cùm ad aulam Principis, &
negocia prouinciæ conuocantur, ne iter agen-
tes ad publicas tabernas debeant deflectere:
quarum ingreſſus tam antiquis Eccleſiæ Con-
cilijs, quā prouinciali Mechlinienſi *anni* 1607.
5. *tit.* 18. *c.* 6. niſi neceſſitate compulſis, eſt inter-
dictus. neceſſitatem non patitur, qui habet, aut
cui per facultates habere licet, pro frequenti
itinere domum propriam; qua vitet indecora
tabernarum incommoda. qualia aut grauiora
etiam exſpectanda forent ex laſciuijs militum,
6. ſi ibidem hoſpitari deberent. quam etiam cau-
ſam conſiderat Panormitanus *in d. c. non minus*.
Ob eandemque militum inſolentiam, etiam

Non tantum quoad ædes quas inhabitant apud Eccleſiam ſuam ſitas; ſed & alias.

Ne ad tabernas debeant diuertere:

Religioſa loca inquietentur:

vetitum eſt, ne vel in ſynagoga Iudæorū hoſ-
pitentur. *l. in ſynagoga. C. de Iudæis quos priuatorum*
domus, inquit, *non religioſarum loca habitationū me-*
rito conuenit attingere: atqui hæc eadem ratio
domos clericis hoſpitandis deſtinatas, & ha-
bitationum loca, magis quam Iudæorum, re-
ligioſa facit: vt eadem milites non debeant at-
tingere. idem eſt de domibus ſilentiariorum
decretum *in l.* 3. *C. de ſilentiar lib.* 12. vt domus
illorum ob omni hoſpitum cuiuſlibet digni-
tatis inquietudine vindicentur. quorum argu-
mento; & argumento à maiori eorum, quæ
recitantur *in l.* 4. 5. 8. *C. de metat &c.* quibuſdam
locis Concilia Principum cum omnibus ſup-
poſitis à præſidiario milite hoſpitando excu-
ſantur. quos tamen *in vim d. c. non minus*, ante
clerum grauari oporteret, aut magis clerum
excuſari.

Inquietudinem vocat d. lex 3. grauamen, 7.
lex *hac lege C. de metat.* hoſpitalem moleſtiam *l.*
8. *C. eod.* hæc vt abſint à clero, cui nulla debet
inferri moleſtia, omnis ratio exigit. non con-
uenit diuerſæ profeſſionis homines ſociari:
clem. 1. *de elect.* diuerſa maximè eſt profeſſio mi- 8.
litiæ ſæcularis, & cæleſtis. *c. clericum. diſt.* 50. non
conuenit pſalterium cum cithara: *c. diuerſis*
fallacijs X. de cler coniug Quod ſi autem Apoſto-
lus 1. *Cor.* 7. ſuadet non nubere, quia *qui cum*
vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi; quomodo pla-
ceat vxori, & diuiſus eſt: virgo autem cogitat quæ do-
mini ſunt: clerici autem in ſortem Domini
ſunt electi, *c. duo ſunt. diſt.* 96. vt pro populo
Deum interpellent, eius peccata precibus &
oblationibus deleant: *c. ipſi ſacerdotes* 1. *q* 1. ſi
immiſſum ædibus militem habeant; inquieti 9.
erunt; diuiſi erunt; cogitare non poterunt quæ
Domini ſunt; nō intercedere pro populo; non
illius peccata conſumere. Omitto quod ſoluta
omne omni pœnè diſciplina militari, non in-
quieti tantum, & diſtracti ſint; ſed domo ab-
eſſe nequeant, niſi reuerſi expilatam ſurtè ve-
lint reperire. vt multis locis diuina officia in-
termittere clericos viderimus, & tanquam ſu-
per flumina Babylonis ſedentes & flentes ſu-
ſpendere organa diuina; & plangere cum
Pſalmiſta. *Pſalm.* 130. qui has damni ſpiritua-
lis cauſas dederint; cogitent qualiter reſarcire
cogentur aliquando. cogitent Dei eſſe ſeruos,
& in diuinis elogijs aliquando Deos, aliquan-
do Angelos appellari *c. ſacerdotibus.* 11. *quæſt.* 1.

Moleſtia & grauamina clericis inferantur:

Cum hominibus nimis diſſimilis profeſſionis ſocientur:

A ſpirituali functione diſtrahantur:

Et ſecundùm ea, quæ diximus, accipienda
ſint, quæ paſſim ab Interpretibus traduntur 10.
de neceſſitate, vel vtilitate communi: præſi-
dijs alendis; mœnibus reparandis; & quæ aliàs
ſpectant ad communem defenſionem; vt nec
Eccleſiaſtici excuſentur: vtique in ſubſidium
neceſſarium: & per requiſitionem dignè à
laicis factam Epiſcopo & clero. vt exemplum
habet Guido Papæ *deciſ.* 78. requiſitionis à
Gubernatore Delphinatus Epiſcopo & clero
Gratianapolitano factæ. vbi ſubiungit, ſi ob-
ſequi noluiſſent, *non poterant*, inquit, *de iure co-*
gi per iſtum Dominum Gubernatorem, *ſed per eorum*
Iudicem competentem. vt dicit Cynus &c. Vide quæ
citamus ſupr. l. 3. *c.* 7. *in fin.*

Cum extrema vrget neceſſitas, ab Eccleſiaſtico ſuperiore vt clerici cogantur.

Enimuero

11. Enimuero quamuis hoſpitia militibus neceſſariò præbenda ſint; improba tamen eſt exactio ne tranſitus hic illacue fiat, quia neceſſe non ſit: ne præſidium imponatur, vbi auertendo hoſti non congruit, imo dum loca limitanea ſpoliantur prædijs, mediterranea grauantur; pellicitur hoſtis,& ſæpe nudata incipit. Dum tamen diſſolutio diſciplinæ militaris hunc morem inuehit; quæritur an elerus in redemptionem contribuere teneatur?& quoniam ſurrogatum ſapit naturam eius cui ſurrogatur, meritò elerus non debet vocari in contributionem; quando ipſum militem recipere non fuiſſet obligatus, vt pronunciauit Supremus Senatus *Mechliniensis* 15.*Feb*.1642. *pro Abbate Ninouicenſi contra Magiſtratum loci. Vide quæ inſuper dicimus hoc lib.*3.*c*. 9. *n*. 4. *& infr. hoc cap.n.*18.

Vt clerus militari hoſpitio grauari non poteſt non tenetur ad redemptionem præſidij contribuere.

12. Nemo militans Deo implicare ſe debet negocijs ſæcularibus. adeoque neque vigilijs, cuſtodijs vrbium, aut caſtrorum,etiam aduerſus pyratas, & infideles *c.reprehenſibile*. 23. *q*.8. ideoque & ab huiuſmodi grauaminibus, quæ foſſatam, expeditionem, ſeu alia quælibet ſimilia ſpectant, Eccleſiam iubet haberi immunem *c*. non minus. *X. de Immun. Eccleſ*. Et *c ex multa*. §. *fin.X.de vot*. reſponſum eſt, quod clericatus officium clericos reddat inhabiles ad pugnandum. ſi tamen grauis neceſſitas, *c. peruenit. X. de immun Eccleſ*. & inopinatus caſus emerſerit; *c.igitur*.23.*q*.8. *c. ſi nulla. ibid*. etiam clerici ad vigilias, portuum, murorumque cuſtodiam vocantur. *d c peruenit d c.ſi nulla.d c. ſi igitur.quatenus*.inquit d.c.peruenit,*cunctis vigilantibus melius valeat ciuitatis cuſtodia procurari*. quomodo *in c.penult*. X. *de homicid*.clerici tempore inuaſionis ciuitatis arma poſſunt mouere,ſine irregularitate: niſi ſuis manibus occidant.*Vide Panorm.in d.c penult. & d. c. peruenit*. Eſt autem

Clericus manu ſua arma tractare non debet, aut vigilias agere.

13. *Niſi grauis neceſſitas, & inopinatus caſus fuerit.*

14. animaduertendum d. c. peruenit reſcriptum eſſe quidem Epiſcopo Tarraconenſi,ſeu Tricenſi, in terris Eccleſiæ; per relationem tamen in ius commune ad illam non reſtringi; ſed neque diſertè exprimere clericos: eoque intelligi poſſe de ſeruis Eccleſiæ, adſcriptitijs, famulisque Eccleſiarum: qui regulariter ab angarijs immunes ſunt. *c Eccleſiarum ſeruos*. 12. *quaſt*.2 *d*.1.*vbi Bart.C.de Epiſc & cleric*. vt hi quidem non regulariter., ſed ex iuſta tamen cauſa; clerici autem non niſi grauiſſima neceſſitate ad huiuſmodi onera vocentur. quomodo & ipſe Papa Hoſtiam deſcendit,ad portum, & litora defendenda.*d.c igitur. cum ſeqq*.Quemadmodum etiam vigiliarum munus perſonale eſſe iudicauit Senatus Pariſienſis *apud Ann. Robert.rer.iud.lib.*2. *c*. 11. nulla Magiſtratus, aut dignitatis habita ratione.

Famuli tamē & ſerui iuſta, quamuis non ſumma, tenentur.

15. *Vigiliarum munus perſonale.*

16. Sed neque id hic eſt dicendum pro impetio, & iuriſdictione ſua, his in caſibus Iudices ſæculares ad has operas clericos compellere: ſed ipſorum Epiſcopos. *d c.non minus*.quomodo & d.c.peruenit ad Epiſcopum, non ad Poteſtatem ſæcularem eſt directum. ſed tamen quamuis interpelletur authoritas Eccle-

Epiſcoporum tamen iuſſu, ductu militarium ſuperiorum hæc fiunt.

ſiaſtica,& ipſi adſint; vt Leo *in d c.igitur. & ſeqq*.tamen militaris directio Magiſtris militum tribunis, & Poteſtatibus conuenit; illorumque ductum hic clerici ſequantur. vt in templo *Magiſtri cerimoniarum*. tametſi & illi audiuntur,ſi conſilio ſint ſtrenni.*d*.§.*fin*.patriam ergo ſic tueri etiam clerico congruit; vt cuilibet.*c.omni*.23 *quaſt*. 8. dum, quod lege non licet,neceſſitas licitum facit. *c. quod non eſt licitum. X.de reg iur*.

Quare & Bartholus *in l. nullus penitus. C de conſ.public. l*. 12,quod ibi dicatur expeditionis tempore nec,Eccleſia,nec domus regia excuſetur ab angarijs, & parangarijs; docnit nec clericos excuſari, quin tali ex cauſa cogi poſſint ad collectas, tallias, exactiones, angarias,quaſi opere iſti ſubrogatas: quod tamen nun admittit d.c non minus: ſed dumtaxat vt abſque vlla exactione Epiſcopus & clerus inſufficientes laicorum facultates ſupperis poſſint ſubleuare: non laici ſua authoritate conſtringere. quod deinde c. aduerſus *ibidem* reſeruat Sedi Apoſtolicæ. niſi fortè improuiſa neceſſitas tā feſtina ſit, vt conſuli Romæ non poſſit,quin interim Saguntū pereat. *Vt cap.proximo ſupra diximus. Vide Malderum de Iuſtit t*.5.*c*.6, *de trib. dub*. 1 *quandu* ramen Lugo *de Iuſtit t*. 1 *d*.36.*ſect*.8. *num*. 127. in continuatione exigit conſenſum, quem inchoatio non potuit expectare. 17.

Expeditiones non grauare Eccleſiam iure conomico, niſi ad formam c. non minus;

Sed & communis vtilitas alia directò concernit populum, clerum per conſequentiam; alia directò clerum, populum per conſequentiam: alia directò vtrumque. de prioribus eſt d. c.non minus *d.c.aduerſus*: de ſecundis *c*.1.*X. de cenſ*, ſeu quæ ſpectant officinm Eccleſiaſticum,& onera ſpiritualia: tertij generis eſſe ait Panorm.*in d.c. non minus*. ſi mala ſocietas territorium deuaſtat, ciuitates incendit, vbi Eccleſia habet poſſeſſiones; quæ adeoque non minus quam laicorum interitum,damnumue expectant: vt huic redimendo, depellendoue ab vtriſque ſumptus, & opera ſit impendenda. in ijs autem quæ per conſequentiam tantum rangunt Eccleſiam, merito locus eſt priuilegio clericali: quod alioquin eſſet inutile. 18.

Quæ directò aut per conſequentiam tantum clerum tangunt, vt ſint diſtinguenda;

Monet tamen rectè Panorm. *in d. c.non minus*.contributionem huiuſmodi, ad ſolam deliberationem laicorum faciendam non eſſe; ſed cum neque poſſeſſiones huiuſmodi onere ſint affectæ, ſed illarum contemplatione collectæ perſonis imponendæ, *oportet*, inquit,*quod populus & clerus principaliter conueniant,& deliberent ſuper hac exactione redimenda: nec totius populi deliberatio habebit obligare clerum nec econtra. cum enim agatur de vtilitate vtrorumque, oportet vtriuſque conſenſum interuenire: quia quod omnes tangit, debet ab omnibus comprobari: vt in clem*. 1. *de cenſ. & c. ad hoc de off archid. facit quod in ſimili leg. & not. In c. paſtoralis de reſcript.& optimè facit c. fin. de ferijs. c*. 1. *de cenſ.vbi text. In concernentibus clerum & populum, etiā in actu concernente animam requirit conſenſum vtriuſq; & vide quod dixi in d.c.fin*.itaPanorm. 19.

In communi negocio communiter deliberandum per clerum & populum

20. additque huiuſmodi lo caſu nec Papæ neceſſarium eſſe conſenſum. quia noo agitur de vtilitate publica dumtaxat, ſed magis priuata, bonorum Eccleſiæ, vt ſingulorum: & *ſumus,* inquit, *extra caſum illius c. aduerſus fuit c.* 1. *&* 2. *de cenſ.* aitque obiectum c. peruenit non loqui in fructibus & bonis diſtrahendis; ſed de cuſtodia, vbi ſoli laici non ſufficiebant. imo, ſi magna bonorum fieret diuerſio, ſeruandum fore non tantum tenorem *d. c. non minus*; ſed *& d. c. aduerſus.*

Indirectè clerum concernentibus ad Papam recurſus non neceſſarius.

21. Ita tamen ne magna bonorum Eccl. fiat diuerſio.

22. Iterum ſi directo ageretur de redimendis captiuis ſimiliue pietate; *tunc Eccleſia,* inquit, *debet nedum ſubuenire; ſed etiam bona ſua diſtribuere, vt in c. aurum. 12 quæſt. 2. ſicut autem in caſu noſtro: ſcilicet in refectione murorum, & ſimili: vbi etiam diuitum nutritur vtilitas. imo ex quo laici ſunt potentes, debent ipſi hoc facere; vt in d. c. non minus diſponitur de foſſatis, & non detrahere de cultu diuino, & pauperibus, & religioſis.*

In redimendis captiuis Eccleſia iuuat.

23. Non ideo in muris extruendis, ſi laici ſatis ſunt potentes.

Itaque generatim dicendum eſt; quod in ijs, quæ directè concernunt vtilitate communem, & cleri dumtaxat per conſequentiam, qua ipſi participant, vt ciues, & pars reipublicæ de vtilitate communi; clericos eſſe debere exemptos: quæ immediatè & directè clerum reſpiciunt, ac populum, venire in contributionem potius, quam ſubire tributum. vt. rectè Lugo explicuit *de Iuſt. tom. 2 diſp. 36. ſec.* 8. *num.* 128. neque hunc eſſe caſum c. non minus *c. aduerſus. X. de immun. Eccleſ.* adeo vt nec io hoc opus ſit aſſenſu pontificio. in illo autem, cum vtilitas directè reſpicit communitatem; clericos dumtaxat per cooſequentiam; optimè ait Lugo *n.* 123. vel ideo dicendum eſſe immunes; quia alioquin ferè ad nihilum cleri immunitas redigeretur. cum communiter gabellæ ob neceſſitates communes imponantur; ex quibus redundat vtilitas publica, & conſequenter clericorum. ideo autem ab ijs datur exemptio, tum propter dignitatem; tum propter beneficia ſuperioris ordinis, quæ populus cootinuò ab ijs accipit. vt & nobiles propter merita maiorum, & obligationem qua Principi & reipublicę tenentur in bello adeſſe. Eademque ſec. 8. explicat optimè Lugo, quatenus aliquid communem vtilitatem directè & immediatè; quatenus per conſequentiam clerum reſpicere videatur. vbi & illud rectè, dum requiritur, vt *laicorũ non ſufficiant facultates*, non ipſius reipublicæ intelligit dumtaxat, ſed & ſingulorum; vt ſine graui ſuo incommodo in ſolidum non poſſint onera ferri; & conſenſum cleri ſine authoritate Pontificis noo tantum illicitum; ſed & irritum eſſe *n.* 125. 127. ac denique *n.* 131. quod clerum contribuere oportet, authoritate Eccleſiaſtica exigendum eſſe; non laica. idque ſancitum Hiſpana lege. 54. *tit 6. part.* 1. *Vide infr. c.* 13. *hoc lib.*

24. Iterum quid ſeruandum quando onera directè clerum, quando tantum per conſequentiam tangunt.

25. Excipimus ſemper in his clericum negociatorem: ex ijs rebus, in quibus negociatur, gabellas ſoluit. *clem. præſenti de cenſ.* etiam ſine præuia monitione. an hac autem trina præuia, etiam ex alijs facultatibus patrimonialibus? *c. fin. v. de ſuis facultatibus. X de vit. & honeſt. cler.* & quamuis ex vno actu negociatoris nomen non obtineat; eas tamen res io quibus vel ſemel negociatur, non habet immunes. *d. clem præſenti. in verb. quas non negociandi cauſa deferunt.* De qua cauſa ſi dubitetur, ſtandum eſt clerici iuramento. Lugo *de Iuſt. tom.* 2. *diſp.* 36. *ſec.* 8. *n.* 117. Vbi & *n.* 119. iniquum ait eſſe ſtatutum, vt clericus initio anni declarare cogatur, quid quantumue pro vſibus ſuis eo anno ſit empturus; ſi quid amplius emerit, tanquam ex negociatione, gabellam ſoluat. multa enim poteſt inſuper exigere non præcogitata neceſſitas. vt captioſa ſit huiuſmodi declaratio. ſed & *n.* 132. ait, quod ex illicita negociatione à clerico debetur, cogendum ſoluere authoritate Eccleſiaſtica. ſed *d. c. fin.* dum facultates tantum ſtatutis & conſuetudinibus ſubijciuntur, defendi illum vetat; cum facto abijciat priuilegium clericale. adeoque executio in res clerici negociationi ſubiectas manu laica fieri oon prohibetur. 26.

Clericus negociator vt contribuat?

26. Et in res negociationi ſubiectas laicus quia exequi gabellas poſſit non impeditur.

CAPVT X.

An Eccleſia & clerici teneantur ad gabellas, quæ imponuntur vino. cereuiſiæ, & ſimilibus annonis, ſeu eſculentis & poculentis; & an huiuſmodi tributum ſit iuſtum? atque illud etiam quod equis, rhediſque?

QVærit de vino Paoormitanus *in c.* oon minus X. de immun. Eccleſ. *dic,* inquit, *quod non per authent: item nulla communitas C. de ſacroſanct. Eccleſ. tenet Baldus in d. l placet. C eod. niſi gabella fuiſſet impoſita pro oneribus, ad quæ tenetur Eccleſia quia tunc ſuccedit loco onerum. vt voluit Butrica. in l. ad inſtructionem C. De ſacroſanct. Eccleſ. Latiſſime Euerard. conſ.* 42. 1.

1. Non ſ

2. Niſi in ſurrogatione onerum realium; aggerum, itinerũ &c.

Enimuero loquimur de gabellis, quæ vino citra negociationem imponuntur. ſi enim clericus illicitè negocietur in vino, non defenditur, quo minus ſubiaceat illud ſtatutis, & gabellis negociationi impoſitis. *c. fin. X. de vit. & honeſt. cler.* Vbi eſt animaduertendum Comitem Pontini in finibus noſtris non ſua authoritate ſanxiſſe, vt clerici negociatores gabellis ſubiacerent; ſed recurriſſe ad Honorium III. vt is prouideret: ſcripſit is ergo Epiſcopo Ambianenſi, vt clericos negociatores præmoneret; & niſi reſipiſcerent, quo minus de ſuis facultatibus, ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubiacerent, non defenderet.

3. Aut in illicita negociatione.

Eſt porrò obſeruanda locutionis forma: oon ait Honorius, ſtatutis ſimpliciter clericos negociatores ſubiacere: ne vel hanc in clericos laicis authoritatẽ videretur agnoſcere: ſed defendendos noo eſſe, quo minus de ſuis facultatibus ſubiaceant. vbi & Panormitanus contendit

4. Quando negatiuè ſe habet Eccleſia.

5. Non tantum in patrimonialibus.

dit pœnam ſpectare tantũ patrimoniales clerici facultates: nec extendendam eſſe ad facultates Eccleſiæ, quamuis & in illis negociaretur clericus. debere tamen compeſci à ſuo ſuperiore. cum nec aliud priuilegium auferatur

6. Sed & quæſitis ab Eccleſia non quæ ſunt Eccleſiæ, in quibus tamen eſt compeſcendus.

per d. c. fin. quam ne facultates clerici immunitate gaudeant, & quamuis *ex d. c. fin.* rectè inferatur, immunitatem Eccleſiæ conceſſam extendi ad patrimonium clerici; in multis tamen æquiparationem non procedere: vt ibidem proſequitur. ſed, vt alibi diximus, patrimonium clerici immobile, vix praxi receptum eſt, vt diſtinguatur à bonis laici. ſed & cum fructus beneficiorum videantur hodie tranſire in pleniorem proprietatem clericorum, quam antiqui canones permiſerunt; vix erit vt Iudices diſtinguant inter facultates clericorum proprias, & beneficiorum prouentus; ſi quidem in ijs negocientur. alioquin dum hos tantum colligunt; imo; quorum vſu opus non habent, vendunt; gabellis non grauantur, vt in patrimonijs.

7. Regulariter ergo ad has gabellas clerus non tenetur.

Porrò gabellæ, quæ vino conſumendo imponuntur, cereuiſiæ, alijſque ad victum neceſſarijs, procul dubio ad clericos porrigi non poſſunt authoritate ſæculari; aut non ſeruato tenore c. non minus *& c. aduerſus. X. de immun. Eccleſ.* vbi quidem agitur de vtilitatibus & neceſſitatibus reipublicæ communibus.

8. Cum iuſta cauſa eſt, Epiſcopus deliberat cum clero totius ſuæ diœceſis.

cum porrò Princeps, rogatis patriæ Ordinibus, gabellas imponit, vt habeatur neruus belli ſacri aduerſus hæreticos, diximus *ſup. l. 3. c. 8.* clerum in contributionem vocari poſſe; ſed à ſuis ſuperioribus: qui tum cum Epiſcopo ſuo deliberat. *iuxta d. c. non minus.* Clerus, inquam, dioceſanus; non Capitulum tantum Cathedrale, quia *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari.* addit tamen Panorm. non malè *in d. c. non minus,* ſi clerus irrationabiliter noluerit conſentire; adiri poſſe illius ſuperiorem; vt compellat. *argumento c. nullus. X. de iur. patron.*

Verum vt belli ſacri cauſa eſt communis, obligatque clerum, vt populum; ita nihilominus opus eſt. vt æqualitas inſuper ſeruetur,

9. Et ſeruanda eſt æqualitas.

ſecundùm rationem legis Rhodiæ de iactu; vt qua parte quis ex defenſione ſentit commodum, eadem rata portione ferat ſumptum.

10. Quæ non obtinet dum in his ſolis ſpeciebus onus exigitur, quo res omnes omnium ſeruentur. rationes & obiecta latè excutiuntur.

libellam iuſtitiæ non ſequitur gabella, quæ ex ſolo vino, cereuiſia, ſimilibuſque ad victum neceſſarijs ſumptum parat. pauper enim clericus, & vilis artifex, cuius menſam multa proles obſidet, tantum edit, bibit, ſoluit; quantum diues mercator, qui in mercimonijs miriades aureorum habet: eas amiſſurus naui reipublicæ per tempeſtatem depreſſa: quem adeoque æquum foret ſoluere ad ratam rerum, quas ſaluas habet ſumptu in bellum facto; vt mercium iactu. adeoque non grauari ea ſolum conuenit, quæ ad eſum, potumque pertinent; ſed & poſſeſſiones, focos, agros, prata, ſyluas, reditus, domos, prædia, & quoſcumque prouentus, & mercimoniorum lucra. non quidem denudando ſingulorum ſecretas facultates; ſed eam inſtituendo rationem, pro loco, & tempore oportunam; & quam lex Rhodia præſcribit; vt res omnes vocentur in contributionem, quæ aliarum iactu ſeruatæ ſunt. Id dum ſecundùm æqualitatem moralemque æquitatem non fit; non rarò, quamuis in cauſa iuſta; non iuſtè oneratur clerus: dum inſuper illius bonis iniecta à fundatoribus onera non minus tolerat in bello, quam pace; atque ita duplici ſarcina prægrauatur.

Nihilominus Malderus *de Iuſt. tract. 5. c. 6. de tributis. dub. 5.* hanc collectandi rationem tuetur, ex pluribus cauſis, de quibus mox dicemus. obijcit autem eam ſibi, quam mox diximus, inæqualitatem; dum pauperes, qui multos liberos aut operas habent, tantum, imo plus ſoluunt, quam diuites: ſoluitque; quod ſine grauiori incommodo alia iniri via non poſſit: at verò non ſatisfacit hæc ratio, cum doceat experientia alibi aliter fieri. præſertim apud Batauos vicinos. quorum tota gubernandi ratio popularis eſt. qui quidem & hanc vini, cereuiſiæ, aliorum poculentorum; & eſculentorum grauandorum vſurpant; & nihilominus adiungunt alias, quibus ditiorum fundi, domus, agri, prata, nemora, cenſus; redituſque omnis generis, mercimoniaque grauentur.

Et verò iure vectigal præcipuè ex mercibus ſoluebatur. *l. omnium. cum ſeqq. C. de vectigal.* & capitali pœna prohibebatur, ne quid exigeretur ex ijs rebus, quas ad vſum proprium quis inferebat. *l. vniuerſi. C. de vectigal.* at hæc ratio ordinem peruertit: illos omittit liberos, qui mercimonijs intumeſcunt; aggrauat verò illos, qui familiæ neceſſitati ſuccumbunt. Quod ſi tamen ea ſit reip. conſtitutio, vt æquior via tributa exigendi obtineri nequeat; oportebit vt leges neceſſitati obediant; quæ iuſtum quandoque facit, quod naturâ iniquum eſt. vt mox dicemus de equis voluptuarijs, & rhedis.

Quod autem dicitur, odioſum eſſe æſtimare cuiuſque patrimonium; pertinere eo poteſt, ne in cuiuſque domus ſecreta inquiratur: non autem, ne grauentur, quæ palam ſunt: agri, domus, prata, nemora, & his eorum Magiſtratu locorum recogniti impoſiti reditus (vt hic ex edictis recognoſci debent, vt ius hypothecæ ſeu aliquod aliud reale obtineant.) Iterum qui palam inuehunt, euehuntque merces, ſine odio ſuper vectigabilibus interpellari poſſunt. Inuidiam fortè pareret, ſi cuiuſque mercatoris codices proferri iubeantur: ſed ex his quæ palam geruntur, ſciunturque, vt publico ſubueniant, nihil iuſti odij habet. Et ſi quid initio aſperitatis habere videatur, tempus & vſurpatio emollit. præſertim ſi accedat publica ſcientia iuſtæ cauſæ, & modi exactionis æqualis, & fidelis erogationis in eam rem, in quam exigatur. vt experientia docuit decimum nummum, ſub Duce Albano hic exactum, quanta populi indignatio exceperit: cum tamen apud Batauos & decimus, & quintus, & vigeſimus, &

centeſimus ferè quotannis ſine ſtrepitu percipiatur.

Adeoque quod de deprauato iudicio, & minori circa poculentorum eſculentorumque grauamen murmure dicitur, ceſſaret per vſurpationem, vt diximus. imo perpetuum pauperum hic murmur eſt, eos nimium grauari, & ſarcinam diuitum in ſe inclinari.

Iterum quod multitudo officiariorum & & cenſorum, quibus opus foret, multum augeret tributum; non eſt diffitendum; ſed minus hoc incommodum eſt, quam nimia inæqualitas.

Denique, quod quando per minuta ſoluitur reipublicæ ſubſidium, inſenſibile quodammodo ſit detrimentum ſoluentium; commendat quidem hunc modum; ſi aliunde inæqualitas in diuitibus peræquetur.

Vltimò quoad pauperes pretium operarum ſuarum & artificiorum ſuorum intendunt, ſeu carius vendunt; & ſic à diuitibus compenſetur inæqualitas; aliquid conferre videtur ad hoc, vt propius ſufficiant ſuæ neceſſitati: non verò vt peræquetur inæqualitas, quæ eſt inter pauperem, qui conſumit integrum in poculentis & eſculentis denarium diurnum; & diuitem, qui congerit, conſeruatque miriades.

Aſſuetudo quidem in bis apud Molinam *de tribut. diſp.* 668. *Malderumque* magnum momentum merito facit: & fortè etiam maius apud nos trium patriæ Ordinum in eam rem conſenſus: quaſi illi repræſentent rempublicam; & conſentienti dicatur non fieri iniuria: ſed agimus hic, cum non omnes populares veniant in concilium, an illi qui corpus reipublicæ repræſentant, conſilia conſenſuſque ſuos ita dirigere non debeant, vt ſalus totius corporis ſingulorumque membrorum exigit: &, vt in corpore naturali, nullum membrum non fungitur ſuo officio; ita in politico nemo non conferat ad eam proportionem, qua membrum eſt iſtius corporis. quare dum primores conſulunt, maximè debent attendere non quæ ratio tributorum ſibi; ſed quæ inferiori plebi imprimis congruat. ne, ſi pedes teſtacei fiant; ſuſtinere caput, ventremque non poſſint; ſed corpus ſimul totum collabatur.

Hæc igitur de proportione in genere dicta, applicando ad clericos Brabantiæ, imprimis ſæculares; (nam Mendicantes à tributo eſculentis poculentiſque impoſito eximunt, Abbatiæ ratam ſuam non excedunt) magna ex parte apud nos tenuiores ſunt, parochis congrua 100. aureorum vt ſummum à Pio V. conſtituta eſt, à Synodo prouinciali Mechlinienſi 1607. 300. flor. omnes ferè per Brabantiam paſtoratus abbatijs collegijſque incorporati ſunt, & ſunt ſacellani qui in prouentibus 100. flor. non habeant, niſi fortè ex honorario quotidiani officij, quos famem pati ferè oporteat. dum ex omni ſua annona tributum ſoluere coguntur, vbi alij diuitijs delicijſque circumfluentes nihil ſentiunt ſe grauari: Irus & diues Epulo pari paſſu ambulant.

11. Igitur cleri immunitas, &, vbi eum contribuere oportet, tributo iſti annonario diſproportio aduerſatur. ideoque ex priori capite Euerardus *conſ.* 42. latè demonſtrauit cenſuris fuiſſe obnoxios Bruxellenſes clerum ſuum etiam ad onera ex Ordinum aſſenſu indicta, etiam in cauſam communem imminentis belli aduerſus Brugenſes, qui Maximilianum Imperatorem vt captiuum detinebant, ob tutelam nepotis Caroli cum Ordinibus controuerſam. Vbi *n.* 5 & immunitatem tanquam generaliter conceſſam etiam ad patrimonialia extendit, tanquam acceſſoria. vt & ad clerici familiam *ex l.* 2. C *de Epiſc. & cler.* vt quæ religioſis adhærent religioſa cenſentur. *l. quæ religioſis. D. de rei vindicat.* & magis dignum trahit ad ſe minus dignum. *c. quod in dubijs X. de conſec. Eccleſ. vel altar.* & *n.* 12. ſtatutum laicorum diſponens diſertè ſuper bonis patrimonialibus clericorum, irritum ait, defectu poteſtatis. eoque magis executionem. *n.* 31. *in fin.* 40. docet etiam *n.* 15. *ex l. placet. in verb. nihil extraordinarium, ſuperindictumue flagitetur*, huiuſmodi onera tanquam cura controuerſiam extraordinaria, & ſuperindicta, qualia belli cauſam reſpiciunt, à clero exigi non poſſe etiam iure ciuili. *d. l. placet.* & *n.* 19. cum bellum plerumque à Deo propter peccata immittatur, auocandum non eſſe clerum ab officijs diuinis, quibus iram Dei placet: (vt orante Moyſe vincebat Iſrael; manus remittente, vincebatur) & quæ ſine temporalibus ſubſiſtere non poſſunt. *c. ſi quis obiecerit.* 1. *q.* 3. denique *n.* 37. cum *acciſiæ* exigerentur ex eo capite, quod exinde *precaria* ſoluerentur Principi, certo ait certius ad illas clerum non teneri. illum vtique, qui in illas non conſentit: & ad conuentum Ordinum non vocatur. vt tempore Euerardi nulli in Brabantia ſedem habebant Epiſcopi, & Abbates tantum ſuas ratas addicebant. denique *n.* 45. obiecta ſoluit 1. conſuetudinem immemorialem: 2. onera huiuſmodi cenſeri ordinaria: 3. cauſam belli, paciſque communem, & plura huiuſmodi. & ſecundùm hæc iudicatum tunc fuit tum hic & Remis, tum Romæ pro clero aduerſus Senatum Bruxellenſem.

Cleri ergo immunitas & inæqualitas extra bellum ſacrum aduerſantur.

12. *Eadem immunitas remiſſiuè defenditur, etiam contra conſuetudinem.*

13. Quæſitum eſt de tributo voluptuarijs equis, rhedis, carrucis impoſito. de eximendo grauandoue clero, cenſendum vt mox, atque aliàs diximus. quæſitum eſt ergo generalius de iuſtitia huiuſmodi tributi. & occurrit quod ait Leſſius *de Iuſt. lib.* 2. *c.* 33. *d.* 7. *n.* 51. vectigalia multo æquiora eſſe, quæ rebus non ita neceſſarijs, vt ad delicias, elegantiam, vel luxum ſpectantibus, imponuntur. v.g. panno pretioſo, ſerico, holoſerico, vndulato, tapetibus, vaſis argenteis, pretioſis vinis, & edulijs, & ſimilibus, ſine quibus homines viuere poſſunt: tunc enim potiſſimum onerantur ditiores; & qui commodè ferre poſſunt.

De collecta equis & rhedis impoſita.

At obijciunt alios alijs voluptatibus capi; prout *trahit ſua quemque voluptas*; neque propterea

terea grauari: ſed neque diuites omnes equos huiuſmodi, aut rhedas hábere, adeoq; illos immunes eſſe; alios etiam ob dignitatem, vt ſenatores; profeſſionem, vt medicos, alios æ-

14. *Proportio vbi ſeruari poteſt, & omnis æqualitas eſt neceſſaria.*

tatis, valetudinis, alijſque de cauſis alere, neque diuites eſſe: iuſtam ergo proportionem non ſeruari; ſine qua tributum nequeat eſſe iuſtum. Enimuero vbi ea eſt felicitas, vt omnes aliæ perſonæ atque res ſint immunes; facilè conceſſero huiuſmodi tributum claudicare: ſed vix vllibi eſt, vt omnis æqualitas ſine exceſſu vnius atomi obſeruetur: rariſſimum etiam vt omnes ad proportionem omnium ſuarum facultatum in publicum conferánt; quæ vera eſt iuſtitia diſtributiua publicorum onerum; ſaluo iuſtè exemptorum priuilegio. vbique ferè, non vniuerſis cuiuſque facultatibus, ſed his illiſue rebus onera imponuntur: hic focis, illic aratris, alibi agris, alibi reditibus, alibi mercimonijs, alibi cuiuſque exercitio; alibi capitatio, alibi cenſus initur: neque tamen bæc vnquam ſeparatim impoſita adæquatam proportionem, adeoque omnimodam iuſtitiam, aſſequuntur. ſed res omnes magnæ ferè aliquid habent ex iniquo; quod publica vtilitate dicitur compenſari. vt

15. *Ea cum ſeruari non poteſt, eligendum eſt quod minimum habeat iniquitatis.*

& rectè Jauolenus *l. 200. D. de reg. iur. quoties*, inquit, *nihil ſine captione inueſtigari poteſt, eligendum eſt quod minimum habeat iniquitatis.* & gloſſ. *ad eandem leg.* plura citat, vbi iniquum præ iniquiori admittendum ſit. quod & in prouerbium abijt, *ex duobus malis minimum eſſe eligendum c. non ſolum. 22. q. 4.* qui in Vtopia leges ferunt, procul dubio bas iniquas dixerint: atque vbi propior æqualitas obtineri poteſt, ſed ſunt alicubi publicæ res ita intricatæ, vt eas vel Dædalus nequeat expedire & ferè vſu venit, vbi non vnius aut plurium eſt quantitatem tributorum, modumque decernere; ſed id ad centurias, populumque omnem, beluam vtique multorum capitum, referre oportet. vbi ſi induci non poteſt, vt omnes ſecundùm vniuerſas facultates in contributionem vocentur, neque res omnino omnes, mercimonia, exercitia æquali onere grauentur; per æquatorem ad primas tendentem, ſi pertingere non poteſt, boneſtum iuſtumque eſt in ſecundis, ter-

16. *Vt dum in annonis nimium grauatur populus, in equis & rhedis luxuriantes diuites aliquatenus peræquentur.*

tijſque conſiſtere. & proinde vbi obtineri nequit, vt omnis æqualitas in contributione ſeruetur, aut maior ſaltem quam quæ eſt in onerandis voluptuariis equis, rhedis, carrucis; hæc ſaltem, tanquam minus malum, admitti poteſt; qua diuites onerentur: cum pauperum onera, frumento, cereuiſiæ, eibo, potuique, rebuſque ad vitam neceſſarijs ble impoſita, multis momentis præponderent ijs, quæ diuites reſpectu ſuarum facultatum leuiter ferunt. vt ſic grauati non tam queri poſſint ſe ſupra, vel æqualiter cum pauperibus onerari; ſed tantum, quod non habeant omnes alios diuites ſocios in pœna, quod tamen ipſum quidem fieri in ſe iuſtum foret; ſi tamen id quacumque ex cauſa obtineri non poteſt, neceſſitas publica æquum facit, quod per ſe iniquum eſt. *Vide latè Tuſcum v. neceſſitas non habet legem. concl. 19.* Quid iniquius quam iuſtos ſimul cum iniuſtis perdere? cum tamen diſcerni neceſſitas non permittit, vt in bello, conflictu, arcium, oppidorumque expugnatione, indies accidit; id iuſtè fieri omnes admittunt: præualet ergo reipublicæ, quæ ab hoſte defendenda eſt, ſalus: atque neceſſitas priuatorum cauſæ. vt expedire pecuniam teneantur, quamuis concentu omnium numerorum non ſatis ſeruato. Igitur concludendo dico; vbi omnis æqualitas lege induci non poteſt, ditiores rectè taxari in huiuſmodi rebus voluptuarijs. Vt vltimo etiam ſcripſit Syluius *Reſol. p. 2. V. Tributa* pluribus citatis. vbi de æ- 17.

Cùm à populo obtineri nequit, vt æquior modus ſeruetur, belli neceſſitas iuſtum facit etiam equorum, vini, annonarumque aliarum grauamen.

qualitate rectè diſſerit, ſeruanda quatenus moraliter fieri poteſt: & alioquin bis rebus potius onerandis, ſine quibus homines viuere poſſunt. Et enumeratis à Leſſio addit tela ſubtilia, delicata, artificioſè ornata, & collaria multiplicata, quæ non ad aliud, quam ad pompam & vanitatem deferuntur. Qui ergo cum Maldero & Molina, vt iuſtas, defendunt vino & cereuiſiæ impoſitas collectas, propter difficultates, quæ alioquin occurrunt, multo magis bas admittere debent. & ſanè belli noſtri ſacri neceſſitas & vino, & annonæ impoſita onera excuſat; quantiſper populus; ſeu qui eum repræſentant, induci non poſſunt, vt æquiorem viam ineant.

CAPVT XI.

De onere plauſtrorum, chartæ ſigillatæ, Ordinum conſenſu, & in eis Prælatorum.

EX ijs quæ ſuperius dicta ſunt, ſatis eſt 1.

Onus plauſtrorum an Eccleſiaſticis incumbat?

euidens clerum plena immunitate gaudere debere, non tantum quoad *aſſiſias*, ſeu *gabellas* quæ conſumptioni eſculentorum, poculentorumque imponuntur; de quibus latè ratiocinatus eſt Euerardus, *tum pro clero Buſcoducenſi conſ. 30. tum pro Bruxellenſi conſ. 42. & Wameſius pro Carthuſianis Conſ. can. 519.* ſed etiam realibus, quæ non perpetuò & vniformiter propoſita cum rebus ipſis ad Eccleſiam peruenerunt; ſed pro temporum ratione imponuntur. adeoque quod idem Wameſius *conſ. 521.* tradit de onere plauſtrorum, etſi demus iure ciuili ad illud etiam patrimonia Eccleſiaſtica obligari; non tamen id hodie aliter admittendum eſt iure canonico, & Bullæ Cœnæ; quam de ijs, quæ antiquitus vniformiter impoſita, cum rebus ipſis ad Eccleſias tranſierunt. rectius diſſertat Wameſius de priuilegijs Principum quoad angarias, & *corvéas* conceſſis; vt etiam huiuſmodi oneris immuni- 2.

Priuilegia Principum ab his ſolent eximere.

tatem tribuant: quaſi generi ſic per ſpeciem derogetur. qualia Principum priuilegia hic multæ habent Eccleſiæ, vt *ibidem* etiam & *conſ.*

conſ. 522. reſpondet ſuper priuilegijs à Principibus noſtris Ordini Theutonicorum datis, & ſingularibus illius hic domibus.

3. Clerus in onus conſentiens rectè adijcit conditionem b. neplaciti Apoſtolici.

Reſpondit etiam optimè Wameſius *conſ.* 518. per canones ſine aſſenſu Pontificis clerum gabellas nec hodie ſoluere poſſe. quia etſi ſublata ſit cenſura ſoluentibus olim inflicta; non tamen ipſa prohibitio. eoque rectè clerum ex publica neceſſitate in onus aliquod conſentientem adieciſſe condicionem; *ſi Romanus Pontifex conſentiret.* &, niſi illius authoritas interueniret, nec debuiſſe nec potuiſſe conſenſum adhibere. ſed neque rectè obijci aliàs iſti condicioni paritum non fuiſſe; quia nulla iuſta exceptio fundari poteſt in excipientis defectu: nulli ſua culpa patrocinari. quod ſi quando ſubita neceſſitas moram non patiatur, ex Epiſcopi & cleri conſenſu fieri poſſe; quod exigit neceſſitas: quæ ſi duret, ſubſequenter ſaltem Pontificem eſſe adeundum. quæ plenius probat Diana *p.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 1. tum antiquis canonibus tum nuperis exemplis, & Pontificijs bullis; tum Principibus tum Rebuſpublicis conceſſis: etiam eo caſu quo æqualiter clerum cauſa oneris concernit. imo Wameſius etiam loquitur in contributione, quæ cauſa comprimendorum hæreticorum exigitur. quæ magis tamen clerum, quam populum concernit. de qua tamen, tanquam belli ſacri, diximus *ſupr. l.* 3. *c.* 8. illud tamen ſemper reminiſcendum eſt, quamuis res moram Romanam non patiatur; nunquam tamen omitti poſſe Epiſcopi, & cleri conſenſum.

4. De gabella chartæ ſigillatæ.

Solemnis quæſtio eſt, & hodierna apud Dianam *Reſ. p.* 6. *tract.* 8. *r.* 1. *Barboſam Votorum t.* 2. *r.* 120. ſuper pragmatica, qua vetitum eſt contractus, teſtamenta, & acta iudicialia ſcribi in charta, cui Regium ſigillum non ſit impreſſum; an aduerſetur eccleſiaſticæ immunitati? & dicendum eſt aduerſari: non tantum quod nominarim etiam Eccleſiaſtici obligationi pragmaticæ ſubijciantur; ſecundùm ea quæ ſæpius *libro* 2. dicta ſunt; ſed etiam quod adijciatur pœna maximi præiudicij, vt excipiente aduerſario ſuper defectu impreſſi ſigilli, ius dumtaxat dici poſſit perinde atque ſi talia inſtrumenta non eſſent exhibita. quali caſu neceſſe eſt Eccleſiam cadere cauſa: quantiuis pretij res fuerit: quod proculdubio immenſum grauat libertatem Eccleſiæ; qua

5. Contraria libertati Eccleſiaſticæ.

alioquin ei licet documentis, huiuſmodi ſigillo non minutis, iura ſua defendere, & res ſublatas vindicare. Eſto neceſſitas ſit, & iuſta belli cauſa notoria; atque itidem non ſufficere

6. Facultates non tantum publicæ, ſed priuatæ laicorum debent non ſufficere: & exactio clericorum per clericos fieri.

laicorum facultates; non tantum vrbium, Rerum publicarum; ſed & ipſorum laicorum, vt ſingulorum: quod exigit c. non *minus.* X *de immun. Eccleſ.* & Vrbanus VIII. diſertè expreſſit in conceſſione Mediolanenſibus facta: *in verb. Vniuerſitatum, & hominum eiuſdem ſtatus facultates non ſuppetunt. diximus, ſup. l.* 3. *c.* 6. *n.* 16. quin & conſenſus Epiſcopi, & cleri interuenerit; & exactio clericorum per ipſos Eccleſiaſticos fiat, ſine admixtione manus laicæ: quod itidem Vrbanus *in eadem conceſſione in fin.* exigit: tamen gabellæ ipſius impoſitio imponentis Iuriſdictionem in eos qui ſoluere iubeantur, adeſſe requirit.

Neque iuuat quod Ordines regni; ſeu Status prouinciæ, & inter eos Epiſcopi, conſenſerint: quia iſtiuſmodi comitijs non interueniunt tanquam Epiſcopi; ſed tanquam proceres ditionis: & vt tales à Principe conuocantur, *diximus ſup. l.* 1. *c.* 22. *l* 2. *c.* 66. quod euidentius eſt vbi iam olim in ea ditione cathedras non habebant Epiſcopi; ſed in ea nouis ſedibus erectis, & abbatijs illis vnitis, intereſſe comitijs ceperunt; non quà Epiſcopi; quorum anteceſſores nunquam interuenerint: ſed quà monaſteriorum prælati: in qualem locum ſint ſurrogati. quia neque, etſi vt Epiſcopi adeſſent, ſine ſuo clero, neque de conſenſu cleri, ſine authoritate Romani Pontificis, in iſtiuſmodi onera conſentire poſſint. 7.

7. Nec ſufficit conſentire Ordines, & in eis Prælatos.

Et verò plurium Prouinciarum priuilegia ſeu mores habent, vt Princeps ſine Ordinum aſſenſu non poſſit noua grauamina imponere, & illi quidem conſentiant; ſed adijciant condicionem, ne ab huiuſmodi onere immunes ſint Eccleſiaſtici, nobiles, aut quomodocumque priuilegiati; id porrò Principi nullam tribuit, niſi in ſuos, iuriſdictionem: ſed conſenſum Ordinum dumtaxat facit condicionalem, ſeu ſub modo interpoſitum; Principi autem incumbit, vt antequam clerum grauet facultatem Sedis Apoſtolicæ habeat. Prælati quidem, qui de ſuo dare conſentiunt, de conſenſu tantum ſuo queri poſſunt; &, an is per canones licitus ſit, expendere: dum autem Principi imponunt condicionem, etiam alium clerum, quamuis inauditum, grauandi; vereri, ne tam ipſi periclitentur, quam Princeps, ne labantur in laqueos cenſurarum. & offert ſe illud Auguſtini *ex tractat. ſuper pſalm.* 63. *ſi reus*, inquit, *quia fecit vel inuitus; illi innocentes, qui coegerunt vt faceres?* iuſtius ipſi fungerentur ſuo officio; ſi alieno abſtinerent: Principem ad illicita non cogerent; dum ſciunt ſolere iam executionem fieri à ſæcularibus miniſtris non requiſito conſenſu Apoſtolico: ſed illum de periculo cenſurarum inſtruerent, ſi via per canones non permiſſa, ad grauamen cleri graderetur.

8. Qui condicionem an ſine ſcrupulo adijcere poſſint ne quis alius ex clero immunis ſit?

CAPVT XII.

Cuius Epiſcopi vel cleri ſit opus aſſenſu in collectis imponendis?

VTique illius, qui & ſuperioritatem habet, vt poſſit authoritatem rei præſtare; & qui ſubeſt, cui poſſit imperari. Epiſcopi ergo & cleri ſui diœceſani, non cathedralis dumtaxat; quia conſilij quidem cauſâ Epiſcopus vtitur

1. Epiſcopi & cleri diœceſani.

vtitur cathedrali, atque in rebus Eccleſiæ cathedralis, conſenſu: ſed hîc generalius procedendum, & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, & ſubditi vt ſint oportet; quibus collecta imponitur, ſiue municipes ſiue incolæ. *l. reſcripto.* §. *fin. D. de mun.* origo porrò municipem ac ciuem facit *l. ciues. C. de incol lib.* 10. *l.* 1. *in princ. C. ad municip.* tam propria, quàm paterna. *l. aſſumptio.* §. 1. *D. eod. l. filios l origine C. eod.* incolam conſtitutio domicilij. *l. pupillus.* §. *incola. D. de verb. ſignif* domus, ager, poſſeſſio, nec incolam, nec ſubditum facit. *l. libertas.* §. *ſola. D. ad municip. l. cum neque. C. de incol. l.* 10. niſi accedat ſpecies aliqua domicilij, quamuis non æquè principalis. præſertim caſtri, feudique. *c. ex parte. X. de for. comp* qua

2\. Clericus contribuit via ſitum eſt beneficium. eadem ratione & clericus *in c. cùm nullus. de temp. ord. in* 6. triplicem cenſetur habere ſubiectiunem, originis, domicilij, beneficij. adcoque quamuis in hoc non reſideat, collectari poteſt in loco ſitus beneficij, & à clero dioce-

3\. Ad loci comitia vocandus. ſano ac proinde in banc cauſam beneficiarius, etiam abſens, ad cleri comitia vocandus eſt: ſicut populus à Principe, vel Magiſtratu. *Gail lib.* 2. *obſ.* 53. *Maſſuer. in ſua Prax. tit. de taillis, n.* 2. quod ſi ſe non ſtiterit, præſentes de cauſa iuſta, *c. cum Apoſt.* §. *prohibemus. X. de cenſ.* cognoſcunt, & reſoluunt. *arg. c. cum. nobis. c venerabilem. X. de elect.* nec paucorum abſentia debilitat, quod ab alijs ſalubriter fuerit ſtatutum. *l. nominationem. C. de decur lib.* 10. & quod communiter, ſeu à maiori parte decretum eſt, ſeruatur. *Guido Papa q.* 421. *&* 631. paria vota ad ſuperiorem referuntur. *arg. legis duo ludices. D. de re iud. c. fin. X. eod.* quare beneficiarius in loco beneficij, quamuis abſens, non cenſetur inter externos; ſed clero iſti diœceſano connumeratur. quod ſi autè beneficium in hac diœceſi inſtitutum, in altera prædium babeat; illius intuitu poſſeſſor cenſebitur illic extraneus. adeoque regulariter ibidem collectis grauari non poterit. *d. l. reſcripto.* §. *fin.* Zabarella *in clem. vn. de immun. Eccl. in fin.* diſtinguit, an cauſa collectæ tangat prædia an perſonas: ſi prædia; cenſet ſubjici Epiſcopo

4\. Si onus rem tangat in loca ſitus ſoluit. ſitus. *arg. c. ſanè. X. de for. comp.* ſin autem cauſa perſonas tangit; non ſubjici. quod in bas non niſi ſuus Epiſcopus babeat authoritatem. rectè tamen admiſimus ijs in caſibus collectari poſſe, quibus alioqnin poſſunt forenſes. *de quibus Mynſing. cent.* 5. *obſ.* 22. *Gail. lib.* 2. *obſ.* 53. *& ab illis citati.* vtpotè ſi id priuilegio con-

5\. Aut ſi via habet conſuetu o, aut priuilegium. ceſſum, aut conſuetudine obtentum ſit. quatem ait Bartholus communiter vigere per Italiam. ad quam is quidem annos 100. alij 40. alij 10. tantum exigunt. *Mynſing. d. obſ.* 22. Conſuetudinem autem ſuperat, vt in ſæcularibus authoritas ſupremi Principis, *Mynſing. ibid.* ita in Eccleſiaſticis Papæ. conſuetudini etiam ſtatutum collectandi omnia bona immobilia in territorio ſita æquiualere ait *Mynſing. ib.* qui & alterum caſum *ex Guid. Pap. deciſ.* 87. adfert, ſi forenſis in loco domicilij non ſoluat, quippe iure communi munera quiſque ſubibat in loco originis, & domicilij. Etſi quidem intuitu facultatum cenſus inibatur; in loco domicilij intuitu bonorum etiam alibi ſitorum collectabatur, cæterum diuiſo hodie Imperio Romano in multa regna, & dy- 6. Vt ferè ſitus hodie maximè inſpicitur.
naſtias, difformis obſeruatio eſt. quiſque quæ in territorio ſuo habet, ſibi arrogare contendit. vnde & in Germanico Imperio multæ iam pridem ſunt controuerſiæ, nec certa deciſio. *Mynſin. d. obſ.* 22. adeo vt & matricula Imperij ſæpius fuerit variata, temporibus rebuſque mutatis: etiam quæ eſt eſt ann. 1521. 1576. 1594. *vt refert Chriſtophorus Wintzler in Synop. obſ. c.* 9. quare ſi priuilegium, ſtatutum; conſuetudo, communis ratio iubet, poterunt clericorum non diœceſanorum bona ab Epiſcopo, & clero diœceſano grauari, vt ſolent forenſes; cum iudicio Principis & Ordinum viſum fuerit iuſtum æquumque eſſe forenſes in contributionem vocari: & res magis inſpici quàm perſonas. vt *in l. non videtur. C de muner. patrim. l. indictiones l. as quidem C. de annon. & trib. lib.* 10. vnde tributum in eam ciuitatem 7. Et grauatur poſſeſſio.
infertur, ſub qua ager poſſidetur. *l. forma.* §. 2. *D. de cenſ.* vt & mulier, quæ mariti domicilium ſequitur. *l. filij.* §. 1. *l. fin.* §. *reſcripſerunt. D. ad municip.* in ſua tamen ciuitate munus patrimoniale ſuſtinet. *l. vn C. de mulier. lib.* 10. & quiuis poſſeſſor. *d. l. reſcripto.* §. *fin.* præſertim eum res forenſis iam olim tributaria, ſeu 8. Pro rata quantitate.
in librum cenſualem relata eſt. *Gail. d. obſ.* 52. *n.* 21. & paſſim ferè obtinet, vt pro magnitudine iugerum contributio fiat. *l. forma. D. de cenſ.* quamquam iuſtiſſima ſit contributionum ratio, quæ iniungitur pro modo omnium facultatum ad æs & libram, vt ſup. *l.* 3. *c.* 10. *n.* 9. *& ſeqq.* diximus, ex æquitate legis Rhodiæ quam d. Chriſtoph. *in d. Synop. c.* 8. laudatam in Imperio Romano Germanico maximè ait, *in propoſitione Cæſarea anni.* 1608. *in Comitijs facta.* & vt merces contribuunt, quæ in naui periclitatæ fuerunt, vbicumque fuerint domini; ita æquum eſt poſſeſſiones grauari, quamuis abſint domini, quæ v. g bello periclitantur.

CAPVT XIII.

Bonis diminutis diminuenda an ſit taxa?

AD æqualitatis examen hæc pertinet quæſtio. nempe imminutio huiuſmodi 1. Æquum eſt prouentu minuto, cenſum minui.
ſæpe accidit bellorum iniuria, temporum mutatione, aliiſque ex cauſis. vt v. g. cum fines à milite vaſtantur, eum poſſeſſiones ſub hoſte ſitæ in fiſcum rediguntur. ſi igitur clericus ſui beneficij prædia ſub boſte, vel in finibus ſita habet; ita vt ei vel nihil vel parum ex illis proueniat, merito diminutionem collectæ poſtulabit, aut remiſſionem. *arg. legis licet. C. locati. l ſi merces* §. *vis. D. eod. c. propter ſterilitatem, X. eod.* eum enim vel rebus imponantur

nantur collectæ, vel propter res; ſecundùm naturam eſt, vt onera & commoda in eodem maneant comitatu. *c. qui ſentit. in 6. l. ſecundùm D de reg. iur.* neque ei onus debet inhærere, cui res excuſſa eſt. *l. 2. C de annon. & trib. lib. 10. l. 2. C. de immun. nemini conced. l. 10. in fin. C. de diſcuſſ. l. 10. l. muner. §. patrim. 2. de muner auth. de mandat. princ. §. non permittas.* quamuis etiam is, cuius bona imminuta ſunt, culpam commiſerit. *Mynſing. cent. 3 obſ. 34. Gall. lib. 1. obſ.*

2\. Etiamſi dominus culpam commiſerit.

21. n. 18. & 19. quippe culpa perſonam auctorem tenet; onera rem ſequuntur, & perſonam. eoque refert Mynſing. datos in Imperio in eam rem Iudices ſpeciales; quin & iudicatum collectarum ſolutionem differendam eſſe in captiuo, donec libertati reſtituatur. *Ex ſententia Bartholi.*

3\. Monetæ mutatio etiam prouentus pecuniarios minus hodie quam olim grauandos ſuadet.

Quinimo matriculæ taxam mutari ſuadebit æquitas; ſi v. g. beneficium ſit dotatum ſolis reditibus nummarijs, iam olim ante detectas Indias, quorum valor adeò decreuit, aliorum autem redituum ſolariorum, quibus alia beneficia ſunt inſtructa, valde increuit: vtique taxa illius imminui; huius augeri iure merito debebit. & ſi quæ ſunt ſimiles mutationum cauſæ.

4\. An etiam ob mutationem poſſeſſoris?

Qualis eſt etiam imprimis mutatio poſſeſſoris. *l. per curatorem. D. de acquir. hæred.* vt ſi bona à laicis plebæis poſſeſſa veniant in manum nobilem, aut clericalem. quamuis & registrata fuerint, & anteriores poſſeſſores de illis collectas ſoluerint. vt in in clerico quonis titulo acquirente, vel etiam patris ſucceſſore, tradit Guido *Papa quæſt.* 381. 382. & in nobili 384. & vice verſa ſi plebæus caſtrum acquirat iuriſdictionem habens, immunitatem acceſſoriam acquiret. *idem deciſ.* 385. non tamen ſi particularia tantum feuda. *deciſ.* 386. vbi à *quæſt.* 376. perplures conſequentes multa deciſa refert circa immunitates, & contributiones Delphinales, quæ focis imponuntur. *De qualibus etiam res plures iudicatæ ſunt apud Ioan. Papon. arreſt. lib. 5. tit. 11. & ampla diſputatio arreſt. 39. De quibus ſupr. l. 3. c. 7.*

CAPVT XIV.

De grauamine clericorum, ſeu Eccleſiæ indirecto.

1\. Excommunicati ſunt ipſo facto.

EXemplum indirecti grauaminis ponitur in c. fin. *de immun. Eccleſ. in 6.* vbi qui interdicunt ſubditis, ne clericis neceſſaria, vel opportuna obſequia exhibeant, coquant, molant, vendant; ipſo facto excommunicationem incurrunt. ſed cum leges pœnales extra proprios terminos non ſint extendendæ; & d. c. fin. loquatur de ijs, qui temporale dominium obtinent; pœna ad alios illud non habentes porrigi non debet. ſed id tamen eſt animaduertendum, temporale dominium ibi

2\. Quæcunque Dominio aut poteſtate dominantes,

iuriſdictionalem ſuperioritatem ſignificare, non fundorum aliquam proprietatem. quomodo directum & vtile dominium dicimus; ſed potius dominationem, & imperium in ſubditos. idque apertè conuincit. *c. 1. eod. in 6. in verb. in regno Franciæ, Communia, Scabini, ſeu conſules, & alij* (nota) *domini temporales, & ij qui iuriſdictionem* &c. facit c. *vlt. ne cler. vel monach. c. vlt. §. fin. de off. deleg. in 6. in verb. ſub ipſius dominio, iuriſdictione, ſeu diſtrictu.* quare d. cap. eos comprehendit omnes ſæculares ſuperiores, qui temporalem iuriſdictionem exercent. eoque rectè dicit Ioan And. *in d. c. eos* non intendere d. c. literam diſtinguere dominium temporale à perpetuo; ſed ab Eccleſiaſtico. id quod maximè iuuat ratio à d. c. expreſſa: *cum talia,* inquit, *in derogationem libertatis Eccle-*

3\. In vtriſque æquè ratio obtinet.

ſiaſticæ præſumantur: quæ non minus obtineat in Magiſtratibus exercentibus iuriſdictionem; quàm in ipſis dynaſtis. dum vtrique metum, terroremque incutiunt interdicendo, d. c. diſpoſitioni locus eſt. id quod ſi per modum ſtatuti faciunt; iam ante *in c. nouerit. c. grauem. X. de ſent. excomm.* incurrebant cenſuram, vt

4\. Seu per modum præcepti ſeu ſtatuti grauent,

alioquin, qui lædebant indirectè immunitatem Eccleſiæ; comprehendebantur ſub pœnalibus conſtitutionibus aduerſus directè lædentes latis. *vt diximus ſup. l. 2. c. 2. n. 13.* quip-

5\. Non verba, ſed magis animus clericorum grauandi inſpiciendus eſt.

pe *certum eſt, quod is committit in legem qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem c. fin. de reg. iur. in 6.* vt ad incurſum pœnarum nihil referat, quod interdictum conceptum ſit in ſubditos: quia vis prohibitionis porrigitur in Eccleſiaſticos: res, non verba ſint ſpectanda. *gloſſ in d. c. eos verb. libertatis. vbi plures citantur.*

6\. Siue diſertè exprimat clerum.

Eoque magis offendit hîc ſtatutum, quod diſertè clerici exprimantur. Vnde quærit latè Ioan. And. *in d. c. eos alijque paſſim* quid dicendum ſit de ſtatutis, quæ diſertè clericos non exprimunt, ſed rectè ac generaliter concipiuntur. v. g. ne quis non exiſtenti de iuriſdi-

7\. Siue implicitè.

ctione, ſeu territorio agrum vendat; probatque comprehendi ſub generali locutione non poſſe Eccleſiam; obſtantibus priuilegijs ei conceſſis: aut ſi ſtatuentes comprehendere voluerint; irritum illud eſſe, & ſtatuentes cenſuram incurrere. cùm aliàs generalis locutio cenſeatur non comprehendere illicita. adeoque cogi poſſe ſtatuentes per Iudicem Eccleſiaſticum, vt declarent ſub illis verborum inuolucris non comprehendi clericos. *diximus ſup. l. 2. c. 4.* Neque verò validum eſt quo-

8\. Quamuis non vniuerſalis Eccleſia, ſed ſpecialis lædatur.

rundam argumentum, quod non videatur fieri aduerſus libertatem Eccleſiæ vniuerſalis, cuius vnum corpus eſt; & ſpecies, ſeu indiuidua cadunt ſub ſenſum, tanguntur, læduntur: genera ad intellectum pertinent: ſed hæc illis inhærent, eoque quod membris ſit, corpori & capiti fieri cenſetur.

9\. Statutum ne vendatur Eccleſiæ, ne emat, ne retineat, vt irritum &c.

Porrò Alexander IV, *in c. 1. de immun. Eccleſ. in 6.* diſertè eum caſum damnat, quo quidam Eccleſijs acquiri, ſeu ab eis retineri bona vetant, ſed vel extra manum ſuam ponere iubent, vel tallias collectas ſeu exactiones, vt

alios,

alios, ſoluere. vbi & hoc ſpecialim notandum eſt, quod Alexander eandem tribuat immunitatem poſſeſſionibus tam à perſona Eccleſiaſtica, quàm ab Eccleſia legitimè acquiſitis: etſi illud vix alicubi obtineatur. ſed iterum in hoc caſu diſertè exprimitur Eccleſia, eòque & irritum eſt ſtatutum. ſed etſi in genere concipiatur, ne quis vendat non ſoluenti *talliam*; aut exempta debebit eſſe Eccleſia, aut irritum ſtatutum. ſi ſtatuentes nolint declarare illam non comprehendi; atque ipſi excommunicati. *per d. c. nouerit. d. c. grauem.* nam id ſemper ſiue in genere, ſiue in ſpecie concipiatur ſtatutum, reſoluendum eſt locum habere non poſſe, niſi in quos competat iuriſdictio. *tallias* etenim exigere effectus atque indicium eſt ipſius ſuperioritatis. vt docet ipſe D. Paulus *ad Romanos c.* 13. vbi cum de obedientia ſuperioribus debita diſſeruiſſet, eorumque authoritate à Deo conſtituta; ſubiunxit, *ideo enim & tributa præſtatis.* quo modo & procedit ratio, & connexio capituli 1 & 2. *X. de cenſib.* teſſera ergo eſt iuriſdictionis, & imperij, tributorum collectarumque exactio. indici ergo non poteſt directè, vel indirectè, niſi ab habente poteſtatem in eos, quibus indicitur. Caſus ergo d. c. 1. magis dicendus eſt lædere directè Eccleſiam, quæ exprimitur, & in quam concipitur; quàm indirectè; etiamſi aliquem circuitum videatur facere, ad inuoluendam gabellis Eccleſiam, vt indicant verba *& inter cætera nituntur. & ſtudent &c.*

10. Collectas qui imponere non poteſt, niſi ſubditus, qui ergo clero volunt, eos ſubiectos ſibi ſignificant.

11. Perplexa eſt admodum ex multiplicibus factorum circumſtantijs, & controuerſijs DD. ſententijs, quæſtio; quando dicatur Eccleſia lædi indirectè? quã tractat Lugo *de Iuſt. & iur. tom. 2. diſp. 36. ſec. 9. n.* 135. *& n.* 136. cenſet ipſe indirectam eſſe cenſendam læſionem, cum verba legis non grauant ipſos Eccleſiaſticos; ſed ſubditis imperando finis ille intenditur, vt per circuitum lædantur Eccleſiaſtici: directè autem; cùm ſine medio ipſi grauantur. vt ſi lex dicat, nemo ſit immunis &c. & ferè id verba *d. c fin.* deſignant, *cũ talia in derogationẽ libertatis Eccleſiaſticæ præſumuntur.* vbi v. *præſumantur*, non accipitur à Bonifacio VIII vt accipit Lugo *n.* 137. pro genere coniecturæ, aut probationis, *de quo titulus X. de præſumt.* ſed vſurpatur pro *audere* vel *tentare* aliquid contra ius. vt ferè Pontifices Romani vtuntur. *teſte Oldendorpio. ita Spigel. in Lexic. v. præſumere.* tametſi rectè ait Lugo ex circumſtantijs præſumi, ſeu probari indirectam læſionẽ. v. g. ſi gabella imponatur inferentibus libros Eccleſiaſticos, Miſſalia, Breuiaria &c. item *n.* 138. cum quod à clericis obtineri nequiuit, mutato conſilio alia via initur, qua laicis imponatur; luendum tamen à clericis. ideoque *n.* 137. rectè *cum Sanches* cenſet valdè attendendum eſſe ad mentem ſtatuentium: cum ſine peruerſo fine quædam licitè imponantur laicis; quamuis ad clericos ex remoto delabantur. v. g. ſi tributum imponatur omnibus mercibus, quæ per portas vrbis inuehuntur; quamuis & clerici cariùs emant, id quod, ſi ad finem grauandi clericos fiat, vtrique illicitum erit; & indirectè lædens, ad reſtitutionem tenebitur; vt qui directè *ex c. non minus & c. aduerſus. X. de immun. Eccl. Lugo ibidem n.* 139. vbi ſubſequenter *n.* 140. tradit; quando augetur pretium annonæ, & augmentum cedit reipublicæ, eſſe verè tributũ; & directè clericos grauari, vt alios: quamuis illis in fine anni fieret reſtitutio. quando verò ſine fine exigendi à clerico imponitur aliquid venditori laico, quamuis vendat clerico; ait non eſſe contra immunitatem: quia id fit per accidens; & vix aliàs Principes vectigalia vlla imponere poſſent. quam Principibus poteſtatem in caſibus licitis non intendit auferre Eccleſia. ita tamen ne prohibitum ſit clericis aliunde ſine tali grauamine ſibi prouidere. iterum *n.* 144. poſſe à laico emente, quamuis à clerico, tributum commune exigi: quia de ſuo ſoluit. fatetur tamen *n.* 145. contrariam etiam ſententiam eſſe probabilem. dum contractus indiuiſibiliter reſpicit vtrumque contrahentem: & ſic indirectè clericum afficit. *Vt latè Fragoſ. Regim. reip l.* 2. *d.* 4. §. 5. *n* 326. quod æquius videbitur, ſi vilius ſuum vendat clericus ineuitabiliter, vel emat carius: nec res ſit leuis, ac facilis diſtinctionis. vt non eſt cum mittit clericus ad cauponem pro poculo cereuiſiæ, cuius toti vaſi gabella eſt impoſita. *Vide Fragoſ vbi ſup. & n.* 327. *& ſeqq.*

11. Directè grauatur clerus cum ſine medio, indirectè cum per circuitum, cum verba in ſubditos feruntur finis in clerum.

12. Animus hic ſemper attendendus, & facta diſtinguit, licita vel illicita facit.

13. An gabella venditori ſine eo fine impoſita licita ſit, quamuis venditio fiat clerico?

14. Dum ſibi is aliter poteſt prouidere.

15. Tributum commune an ſolidum à laico emente à clerico exigi poſſit?

CAPVT XV.

Qui clerici immunitate tributorum gaudeant?

QVæſiuimus *lib.* 1. *c.* 9. quinam hodie clerici fori priuilegio gaudeant ex decreto Concilij *Trident. ſeſſ.* 23. *c.* 6. quod repetitum volimus pluries in omnibus ijs, quæ de fori priuilegio dicerentur. vt *& lib.* 2. *c.* 2. diximus de quibus Iudex cognoſcere non poteſt, ſtatuere non poſſe: cum vtrumque profluat ex eodem fonte iuriſdictionis. adeoque qui excepti, ſubiectiue ſunt clerici foro ſæculari, ſecundum d. c. 6. in eoſdem ſtatuere poteſtas ſæcularis vel nequit, vel poteſt *iuxta idem c.* 6.

1. Fori priuilegio vt in iudicijs non gaudent clerici excepti à Concil. Trid. ſ. 23. c. 6.

2. Ita neque quoad ſtatuta.

Enimuero in hoc tractatu immunitatis à tributis, vectigalibus, & gabellis, par ferè eſt ratio; idem cenſendum. quippe & à iuriſdictione ſeo regia ſeu inferiori proficiſcitur poteſtas tributa, vectigalia, collectas indicendi: vt ea nemo poſſit niſi ſubdito irrogare. iuxta illud ad Rom. 13. *neceſſitate*, inquit, *ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam: ideo enim & tributa præſtatis.* ſcilicet propter ſubiectionem. ſed hoc Innocentius III. *in c. ſolitæ. X. de maior. & obed. intelligendum*, inquit, *non eſt, quod Rex & Imperator ſuper bonos & malos accepit gladij poteſtatem: ſed in eos ſolummodo qui vtentes gladio eius ſunt iuriſdictioni commiſſi.*

3. Similitudo quædam eſt in gabellis.

adeoq́ue in eos, qui iuriſdictioni eius commiſſi non ſunt, non accepit gladij poteſtatem, tributorumq́ue exigendorum iuriſdictionem.

4. Sed quoad d c 6. non exprimis, in vim illius prius non ceſſat. ſed an in vim conſuetudinis?

Nihilominus quia d. c. 6. *ſ. 23. Concilij Trid.* dumtaxat loquitur de priuilegio fori; clericis minoribus illius decreti requiſita non ſeruantibus, dicendum eſt tributorum immunitatem illis non eſſe abrogatam, quæ priori iure competierit. an autem priuilegio adempta ſit, vel conſuetudine priuilegiaria, id eſt, S. Pontificis conceſſione? (nam ſola conſuetudine non poteſt *c. 1. X. de conſuet.* Vide tamen de immemoriali *infr. l. 3 c. 17.*) quæſtio facti eſt cuiuſque loci.

5. De iure coniugati non ſunt immunes.

Itaque non tantum Eccleſiæ, ſed Eccleſiaſticæ omnes perſonæ immunes ſunt a tributis; niſi diſertè excipiantur, vt clerici coniugati. *c. vn. de cler coniug. in 6.* item qui artem ioculatoriam exercent per annum, ſeu poſt trinam monitionem *c. vn. de vit & honeſt. cler. in 6.* illicitè

6. Ioculatores ter moniti.

7. Illicitè negociantes.

8. Vidui vnicarum virginum, vt recuperent immunitatē?

negociantes *c. fin. X. de vit & honeſt cler.* & alij, *de quibus ſup. lib. 1. c. 9.* quinimo clerici ſoluto coniugio vidui vnicarum virginum videntur recuperare priuilegium, reſumpta tonſura, & veſte clericali. *Lugo de iuſt. tom. 2. diſp. 36. ſec. 6. n. 104. & alij quos citat.* vt & recuperatu non difficilè ſit diſcedum, ſicut & in quibuſdam facilius amittitur, quàm fori priuilegium *d c. vn. v. g.* etiam in ſacris conſtitutus illicitè negocians, quoad res immunitatem amittit; ſeu non defenditur ab Eccleſia, ſed quoad perſonam fori priuilegium nō ammitit. & verò immunes etiam ſunt Nobiles, qui fori priuilegio non gaudent, vt alterum ex altero non rectè inferatur.

9. Gaudent regulares profeſſi nouitiorum perſonæ, an & res?

De regularibus profeſſis in religione approbata non eſt dubium, quin ſint immunes: de nouitijs neque rectè dubitatur *apud Gutierres de Gabell. q 87. vide infr. hoc cap. in fi.* quoad perſonas, cum recepti ſint inter religioſos, quamuis durante probatione redire ad ſæculum, & dimitti poſſint (cum id & in clerico nondum ſacris initiato obtineat) atque interim pro religioſo habeantur, adeò vt gaudeant priuilegio canonis *ſi quis ſuadente diabolo.* vt reſcriptum eſt *in c religioſo. de ſent. excommun. in 6. quamuis*, inquit, *qui religionem ingreditur religioſus cenſeri cum effectu non poßit, donec ſit tacitè vel expreßè profeſſus.* quamuis hoc non obtineat in religioſis Societatis IESV, qui verè religioſi cenſentur, etſi vltimam profeſſionem non fecerint; ſed tamen eam quam emittere ſolent poſt biennium: antequam iure communi vtuntur. ſed quoad bona nouitij patrimonialia quidam controuertunt, quaſi præter ea, quæ ad religionē, quā probat, pertinent, cum effectu religionis priuilegia habere non debeat. ſed rectius gloſſa *in d c. religioſo* interim tunc pro religioſo haberi debere cenſuit. *Molina de Iuſt. & iur. & tribut diſp. 671. n. 2. Malderus eod. dub. 8. Lugo eod. tom. 2. diſp 36. ſec. 7 n. 106.*

10. Quid de religioſis Societatis IESV.

11. Gaudet etiā Nouitius.

Et quamuis nouitius vſque ad profeſſionem deliberet an exire; religio an dimittere eum velit: non tamen ideo dici poteſt eius ſtatus eſſe controuerſus; & interim agere debere vt ſeruum, non vt liberum, *iuxta l. qui de libertate. D. de ſtatu lib.* quia rectè notauit gloſſa *ad d l. & ſequitur Malderus d. dub. 8.* id ad nouitium non eſſe extendendum. imparitas in eo eſt, quod iure Romano vetitum ſit ad militiam aſpirare, niſi liberis; qualis nondum habetur qui de libertate litigat, quoad militiam; etſi quoad quædam alia *d. l. vti libertate l. ſi cui §. licet l. ordinata eod.* nouitius militiam monaſticam iure permittente aſſumit. quod ſi porrò qui de libertate litigat, ingrederetur religionem; cum & id ſine aſſenſu domini prohibeatur, *arg. tituli X. de ſeruis non ordinand.* vtiq; is lite pendente agere debere vt ſeruus, non vt liber: acquireretq́; vel ſibi, vel domino, prout res poſtmodum iudicaretur. *dd. ll.* immunis eſſet aut vectigalis ſecundùm euentum: ſed neque monaſterio eijceretur, vt, qui de libertate litigat, è caſtris; *d l. qui de libert.* niſi fuerit fugitiuus; & poſſeſſori, quaſi furtum ſui fecerit.

Vt nouitij participes ſunt priuilegiorum iſtius monaſterij cui adhærent; ita & qui de familia clerici ſunt, interim clerici priuilegio vti debent. *vt diximus l. 1. c. 13.* & immunitate gaudere, vt explicat Malderus *de Iuſt t. 5. c. 6. d. 6.* de Petro: vt quamuis ipſe ex ſe liber non eſſet, vt Chriſtus; tamen vt de Chriſti familia, eſſe debuerit: eoque Chriſtum ſoluiſſe tributum, vt Petrum: *Matth. 17.* & non dixiſſe ne ſcandalizem, ſed ne ſcandizemus. ſic & Lugo *de Iuſt. t. 2. d. 36. ſect. 7. n. 105.* ait patremf. ſoluere tributum. etſi in familia ſint immuoes; & contra non ſoluere; quamuis ſint non immunes. ſed agit de eo, quod ex emptione ſoluitur, quod ad patremf. pertinet. 12. Familia clerici immunis.

De foro beginarum, canoniſſarum, eremitarum, oblatorum, & religioſorum militarium ordinum egimus *ſup. l. 1. c. 11. & 12. & locis ibi citatis.* an autem res patrimoniales illorum immunes ſint à gabellis, alia eſt quęſtio. & quamuis in fauorabilibus Eccleſiaſtici, & immunes iure habendi viderentur; tamen vſu non id obtinet: ſaltem apud nos. & apud Hiſpanos, Luſitanoſque lege etiam ſancitum refert Molina *vbi ſup. n. 5.* vt nec clerici minores *d. c. 6. ſ. 23. Trid.* requiſita non ſeruantes immunes habeantur: imo nec illa ſeruantes alicubi, nec eorum quidem qui in ſacris ſunt bona patrimonialia à muneribus excuſantur. aduerſante licet c. quamquam *de cenſ. in 6. clem. præſenti eod. in 6.* Bulla cœnæ, vt ſupra *l. 3. c. 3. n. 2.* illam citauimus. 13. Quid de beginis, canoniſſis, eremitis, &c.

Sed quoniam multis viſum eſt immunitatem clero non competere iure diuino; eoque ante Iuſtinianum, vt deduxit Malderus *vbi ſup. dub. 7.* tributa ſoluiſſe etiam Principibus Chriſtianis; neque proteſtati leguntur conſcientias lædi recipientium, quod alioquin indubiè feciſſent, cum liberrimè reprehenderint violantes libertatem Eccleſiaſticam, in cauſis Eccleſiaſticis. quo & pertinet c. tributum. 23. q. 8. *& plura alia ibid.* & ipſius Iuſtiniani leges ſero in occidente ſunt, receptæ: *c. ſuper. X. de priuil.* mirum non eſt manſiſſe etiam conſuetudinem bona clericorum patrimonialia onerandi. 14. Immunitas hæc an ſit iuris diuini? 15. Cur manſit conſuetudo onerandi patrimonialia clerici?

præ-

præſertim vbi & ipſi Epiſcopi comitijs regnorum interſunt. *iuxta c.de capit. diſt.* 10. vbi plerumque & de oneribus reipoblicæ ſeruandæ neceſſarijs tractatur: neque diœceſani quandoque ſatis attenderunt ad mandatum ſerio ſibi iniunctum, & quod ſub mortali obligare cenſet Lugo *de Iuſt. t.2.d* 36. *ſect.* 7. *n.* 116. *in*
16. *Ordinarijs incumbit publicare cenſuras clerum grauantium.* *fin.* curarunt exequi, & ſententias à iure prolatas aduerſus indebitè grauantes Eccleſias, Eccleſiaſticas perſonas, & earum bona. *tam diu*, inquit d. clementina *præſenti*, *faciant publicari, donec illi ſic exacta reſtituerint, & de tranſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerint competenter.*

Quin etiam tales ſæpe fuerunt Eccleſiæ
17. *Tempeſtates aliquando non permiſerunt.* tempeſtates, vt non tantum patrimoniales Eccleſiaſticorum facultates arriperentur; ſed etiam Eccleſiarum agri. *c. conuenio.* 23. *q.* 8. vbi Ambroſius inquit, *ſi de meis aliquid poſceretur, aut fundus aut domus, aut aurũ, aut argentum, id quod mei iuris eſſet; reſpondi me libenter offerre: templo Dei nihil poſſe decerpere, nec tradere illud; quod cuſtodiendũ, non tradendũ acceperim.* ſubiungitque liberam, qualem diximus, monitionem. *deinde*, inquit, *conſulere me etiã Imperatoris ſaluti: ſi vult ſibi conſultum, recedat à Chriſti iniuriâ. hæc plena humilitatis ſunt, &c., vt arbitror, plena affectus eius, quem Imperatori debet ſacerdos.* quale debitum etiam exigit d. clement. *præſenti* ab omnibus diœceſanis. quamuis, vt diximus, non omnes ſatis ſemper præſtiterint.

18. *De ſuo clerici liberè, non ita de bonis Eccleſiæ contribuunt.* Offerre, inquit Ambroſius, de ſuis facultatibus. id enim ſibi liberum erat: vt & nunc ſacerdotibus de ſuo patrimonio largiri; non autem templo Dei quidquam decerpere. Ambroſium religiosè, non minus quam generosè imitatus eſt noſtro ſæculo, Cardinalis S. Carolus Borromæus: dum illius, Eccleſiæ iura defenſantis, caſtrum patrimoniale Prorex voluit inuadere. Dum quippe cuſtos nollet eò admittere milites, eam in rem miſſos; niſi mandatum domini acciperet; iuſſit mox illi, vt traderet: patrimonij & vaſalli debitum à iure Eccleſiæ longè ſecernens: nec illius iacturâ Præſulis officium paſſus eſt labefactari. ſed & mox Rex caſtrum reſtitui iuſſit; & Eccleſiaſticam componi controuerſiam.

Non eodem modo loquitur Ambroſius de bonis Eccleſiæ, quo de ſuis. non illa offert, ſed tolerat grauari. vt rectè Malderus *vbi ſup. dub.* 6. vbi refert hæc illius verba; *ſi tributum petit; non negamus: agri Eccleſiæ ſoluunt tributum: non faciant de agris inuidiam: tollant eos, ſi libitum eſt Imperatori: non dono; ſed non nego. Vide ſup. l.* 3. *c.* 8. *n.* 12. *& l.* 3. *c.* 3. *n* 4. *& ſeqq.*

Sed & loquitur Ambroſius de violenta ſublatione, qua indirectè cogeretur ad tradendam baſilicam; nam de tributo iuſtè antiquitus conſtituto plenius Vrbanus Papa *in d. c.*
19. *Plenior ex poſteriori iure libertas, in fructibus beneficialibus.* *tributum. de exterioribus Eccleſiæ*, inquit, *quod conſtitutum antiquitus eſt, pro pace & quiete, quæ nos tueri & defenſare debent, Imperatoribus perſoluendum eſt.* ſunt & alia *eadem quæſt.* 8. ſed poſterioribus ſanctionibus plenior bonis Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum data eſt immunitas generatim; atque ſine reſtrictione: adeoque & patrimonialibus: Malderus, *vbi ſup dub.* 9. *Lugo vbi ſup n.* 107. extendit ad colonos, cum fructus nondum ſunt ſeparati à ſolo Eccleſiaſtico; ſed adhuc in dominio Eccleſiæ. quin & ad emphyteutam, cuius fundus, quoad directum dominium, Eccleſiæ ſit; non cenſus tantum. ſed nec iterum hæc vſu recepta ſunt vbique.

Cæterum quamuis Eccleſiaſticæ perſonæ earumque bona immunia eſſe debeant à ſolutione gabellarum, *vt etiam tradit Gutierres de gabell. q.* 87. tamen in nouitijs cenſet *q* 95. *n.* 29. *& ſeqq* ſubiectos eſſe gabellis, quaſi eo tempore non ſint religioſi; illudque ſit attendendum: nihilominus d. c. religioſo. argumentum præbet in contrarium, vt effectus non ſit conſiderandus; ſed ſtatus qui interim habetur pro effectu; ſed Gutierr. *n.* 35. imprimis conſiderat leges ſui regni, & *n* 38. gabellam, vt nouam, ſeu quartam munerum ſpeciem: ideoque quæ ibidem, alijſque in quæſtionibus tractat cum aliqua reflexione legenda ſunt, antequam recedatur ab ijs quæ *n.* 9. dicta ſunt.

CAPVT XVI.

De pœnis eorum qui clerum grauant.

Excommunicatio & anathema infligitur. *c. non minus c. aduerſus. X. de immunit. Eccleſ. &* 1. *Excommunicatio & anathema, & reſtitutionis obligatio.*
Bulla cœnæ atque reſtitutionis obligatio. *Binsfeldius tract. de iniur. c. olim. concluſ.* 12. vbi ijſdem etiam quoſcumque conſilio & ope conſentientes; (an & tacentes qui ex officio loqui deberent, quaſi qui tum pro conſentientibus habeantur? *argument. c.* 2. *de confeſſ. in* 6.) in eaſdem pœnas probat incidere: obligationemque reſtitutionis non tantum pœnalem eſſe; ſed etiam naſci ex natura rei vtpotè *cum res aliena*, inquit Auguſtinus, *propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur; non agitur pœnitentia; ſed fingitur: ſi autem veraciter agitur; non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. c. ſi res.* 14. *q.* 6. & valdè exagitat *ſub dubio* 2. Binsfeldius eos, qui immunitatem Eccleſiaſticam perturbant, ſacerdotium iudicant, Eccleſiaſtica dirigunt: vt ſæpe patiantur in ſuis, qui vſurpata 2.
poteſtate quærunt dominari in alienis: appli- *Antichriſti aſſimilatio.*
catque illud Hoſij ex *Athanaſio ad Conſtantium, quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, graui crimini obnoxius fias: & infra: grauia ſunt iſta, ait, & plus quam grauia: ſed tamen iſtiuſmodi, quæ congruunt in eum qui Antichriſti imaginem induerit. Quis enim videns eum in decernendo Principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere iudicijs Eccleſiaſticis, non merito dicat illum eam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt? cap.* 9. *Matth.* 24. *Nam cum circumamictus ſit chriſtianiſmo, & in loca ſancta penetret, & inibi conſiſtens deuaſtet Eccleſias, abrogans canones, vi cogens vt ſua obtineant,*

quis vnquam audebit dicere, hoc tempus Chriſtianis pacatum eſſe, & non potius perſecutionem eſſe? hæc quidem ea potiſſimum ſpectant, quæ regimen Eccleſiæ Chriſti concernunt: ſed & ſuo modo, qui electos in ſortem domini pone Chriſtum in perſonis, rebuſque angariant, & prouentus vſibus diuinis deſtinatos, ad prophanos diuertunt. qui enim quod Epiſcopis & ſummo Pontifici deferri canones volunt, vt cognoſcant quando res Eccleſiaſticæ, Deo oblatæ, diuinis vſibus deſtinatæ, ad onera ſæcularia transferri poſſint, ad ſuum arbitrium trahunt; viderint (vtinam non nimis tardè!) quam longè ab iſtiuſmodi aſſimilatione diſtent.

CAPVT XVII.

De conſuetudine circa immunitatem à gabellis.

1. In clericis minorum Ordinum conſuetudini aliquid permitti.

IGitur de conſuetudine circa immunitatem Eccleſiaſticam à tributis, merito hic aliquid dicere conuenit. nam & Molina *vbi ſup n.* 5. & Malderus *vbi ſup dub.* 8. etiam conſuetudinem admittunt ex tacito Papæ aſſenſu in clericis minoribus; & ratione, quod nimium olim multi ad eum gradum aſcendebant, ſola immunitatis cauſa, cum graui iactura tam Principum, quam reſidui populi, in quem ſolum onera publica incumbebant: quam etiam quidam conſiderant, dum Eccleſijs, & manibus, vt vocant, mortuis vetant immobilia comparare. vbi illæ maiorem ditionis partem poſſident, reſpublica eneruatur, nec ſuæ iam ſufficit defenſioni. nec, quanto illa eget ſubſidio, ſoli populares corrogare poſſunt. aut ea demum permittunt conditione, vt cum populo ex his ſacer ordo contribuat. quod quidem videtur damnari *in c.* 1. *X. de immun. Eccleſ. in* 6. ſed

2. An & in nimia rerum immobilium comparatione?

agere de illis, qui infeſto ſunt animo aduerſus Eccleſiam non ex huiuſmodi neceſſitate ſtatuunt vult Peckius *de amortizat. bon. c.* 6. etſi neque ita admittit Diana *p* 4. *t.* 1. *r.* 101. *p.* 6. *t.* 3. *per tot.* ſed & Concilium Trid. *ſ.* 23. *c.* 4. tonſuram vetat ijs conferri, de quibus probabilis coniectura non ſit, eos non ſæculari conſideratione, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent, hoc genus vitæ elegiſſe: non ergo ijs, qui ad immunitatem dumtaxat aſpirant.

Diximus ergo *lib.* 1. *c.* 66. de conſuetudine, vt introduci nequeat ad tribuendam iuriſdictionem laicis in clericos: *lib.* 2. *c.* 3. vt reprobata ſit, ne poſſit authoritatem gignere in ſtatuendo, decernendo, legem ferendo, ſuper perſonis, rebuſque Eccleſiaſticis. & multas enumerauimus, ſingulatim à iure reprobatas, etiam illas Anglicas de quibus D. Thomas

3. An circa collectas?

Cantuarienſis, Anſelmus, alijque illic cum Regibus ſæpius decertarunt. hic ergo locus dabitur illi tractationi, an conſuetudine, præſertim immemoriali, introduci poſſit, vt clerici laicorum collectis ſubijciantur? Perſonas

4. Perſonales?

quidem ipſas ſubijcere, & capitationes indicere, recidit in eandem quæſtionem, quæ de iuriſdictione agit, in ipſas perſonas per conſuetudinem quærenda. quamuis enim merito dici ſolet res perſonarum immunitatem nanciſci. & acceſſorium ſequi conditionem ſui principalis; fatendum eſt tamen libertatem ipſam primario competere perſonis; rebus per conſequentiam dumtaxat; & propter perſonas. &

5. Reales?

vt rectè dicitur *propter quod vnumquodque tale, & ipſum magis*; ita natura rei perſonas ipſas exemptas, immuneſque magis eſſe, quàm res, propter perſonas, immunitatem conſequentes. vt *Matth.* 6 anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum. adeoque videri poſſit minus reprobandam eſſe conſuetudinem immunitati rerum Eccleſiaſticarum aduerſantem, quàm libertati; atq; exemptioni perſonarum.

6. Canones tam immunes iubent eſſe res, quã perſonas Eccl. & conſuetudines contrarias damnant.

Verùm id quidem eſt, canones tam rebus, quàm perſonis libertatem aſſerere; & contrariam conſuetudinem reprobare: adeo vt & per immemoriale tempus tolerata, ſi in iudicium deducatur ſuſtinenda non ſit: *vt latè deducit Euerard. conſ.* 42. *n.* 48. *& ſeqq.* & authoritatem canonum conſuetudines reprobantium eandem eſſe, atque in omnibus æquè efficacem. quorum reſiſtentia æquè in interitum omnium contrariorum operetur: adeoque & Bullam cœnæ tam rerum, quàm perſonarum libertatem imminui vetantem, æquè in omnes aduerſarias conſuetudines vires derogatorias exercere: nihilomninus & illud verum manet, generalem locutionem ex ratione interpretationem capere. vt credamur ſæpius quædam illa non comprehendiſſe, quæ in ſpecie rogati non negaremus *c. in generali de reg. iur. in* 6. *& quæ ibi traduntur.* eoque magis quædam ſpecialius prædiligere, vt quæ in aliorum defectum comprehendantur. vt traditur *in l. obligatione D de pignor.* adeoque quamuis immuni-

7. Non poſſunt tam non videri prædiligere perſonas.

tas tam rebus quam perſonis ſit conceſſa, prædiligatur tamen quæ perſonis: & ægrius toleretur conſuetudo, quæ perſonarum exemtionem, quàm quæ rerum, oppuget: & conſequenter propius Pontificis tolerantia in rebus, quàm in perſonis, pro aſſenſu capere poſſit interpretationem. quemadmodum Papon *Arreſt l.* 5. *t.* 11. *art.* 37. recitat etiam Nobiles extra cauſam feudi acquirentes de huiuſmodi bonis gabellas ſoluere, alioquin eſſe liberos, iuſſiſſe Senatum Pariſienſem.

8. Tolerabilius ergo non eximi patrimonialia bona clericorum, quàm Eccleſiæ.

Quapropter tolerabilius eſt, vt de bonis patrimonialibus clericorum etiam ſacris initiatorum, gabellæ ſoluantur, quam de bonis Eccleſiæ, quæ diuino ſunt cultui oblata: & quæ ſemel Deo ſunt ſacrata ad profanos vſus, prouentus vectigales, & tributarios trahi non debent.

9. Tum eorum, qui propriè Eccleſiaſtici non ſunt, ac minorum Ordinum.

Iterum vt qui in rigore Eccleſiaſtici non ſunt, vel qui ſunt contra præſcripta canonum, & ſpeciatim *d. c.* 6. *ſeſſ.* 23. Trid. non ſeruant, grauari tolerentur, ac multo magis illorum bona patrimonialia: & quo magis diſtant à

rigo-

rigoroſa acceptione vocis Eccleſiaſticæ, tanto facilius eorum grauamina tolerentur.

10. *Tum quanto cauſa iuſtior.*
Item quanto cauſa tributorum iuſtior eſt, & forma exigendi rationabilior; tanto facilius præſumatur ex tolerantia tacitus Papæ conſenſus.

11. *Tum quanto directius ad Eccleſiam ſpectant onera.*
Ac multo maximè quo propius cauſa accedit ad directum Eccleſiæ, Eccleſiaſticarum perſonarum, rerumque reſpectum, tanto rurſus veriſimilius Papæ conſenſus præſumatur. nam in ijs quæ directè ipſam Eccleſiam, Eccleſiaſticas perſonas, aut res reſpiciunt, *vt de bello ſacro diximus ſup. hoc lib. c.* 8. ad prohibitiuos canones non aliter pertinent, quam ne onera ab ipſis ſæcularibus iniungantur: ſed authoritate Eccleſiaſtica pertractentur.

12. *Et bona recentius Eccleſiæ ſint quæſita.*
Denique, ſi etiam facultates Eccleſiæ ad aliquam contributionem ſint vocandæ; facilior conſenſus præſumatur in recens quæſitis; quam diſertè iam olim ſpecialius expreſſis. *Vt in Concilio Wormatienſi c. ſancitum.* 23. *q.* 8. *c.* 1. *X. de cenſib.*

13. *In quibuſdam habita rationabilis conſuetudo.*
Cum ergo Molina, Malderus, in locis & caſibus *de quibus ſup.* alijque benignè cenſeant de huiuſmodi conſuetudine: & Lugo *vbi ſup. n.* 14. quamuis Romæ, vbi ſcrupuloſius ſcribitur, cenſuerit rationabilem eſſe conſuetudinem in vtramque partem de collectandis bonis patrimonialibus religioſorum equeſtrium militiarum quibuſdam non immerito videbitur immemorialem conſuetudinem, ſi etiam paulo vlterius progrediatur ad imponenda ea onera, quæ iure ciuili Iuſtinianæo imponi ſolebant, non mox omnibus ita diris deuotam eſſe cenſendam, vt canones & Bulla cœnæ generatim ſonat.

14. *Si paulo vlterius ab immemoriali tempore ſit progreſſa, non mox omnibus diris deuota ab omnibus cenſetur.*

15. *Præſertim pro expenſis belli ſacri.*
Præſertim hoc tempore, atque vbi agitur de bello ſacro, *de quo diximus ſup l.* 3. *c.* 8. & ſimilibus cauſis.

CAPVT XVIII.

De oneribus Eccleſiaſticis.

1. *Subſidium non vltra neceſſitatem exigendum.*
AD immunitatem Eccleſiarum etiam ſpectat ne prælati dominentur in clero: ne exactores ſed paſtores videantur: ne prædam quærant potius in ſubditis, quàm ſubſidium. *c. quia plerique. de immun. Eccleſ.* vbi ſingulatim id

2. *Ne quidem titulo tractandi legati.*
ſtatuitur, ne prætextu procurandi Legati, aut ſimili, plus prælati extorqueant, quàm ſoluant; aut alioquin & reſtituant, alterumque tantum ſoluant: & ſuperior huiuſmodi querelam negligens canonicæ ſubiaceat vltioni. eandemq́; pœnam canones infligunt prælatis ipſis viſitantibus, & titulo procurationis indebita exigentibus. *c.* 1. *§ procurationes. c. exigit. de cenſ. in* 6.

3. *Aut viſitationis, procurationiſq; ſuæ, vt in Trid.*
quod ipſum & innouat, & ad plures caſus extendit Concilium *Trid. ſ.* 24. *c.* 3. *§. interimque. caueant*, inquit, *ne inutilibus ſumptibus cuiquam graues, oneroſiue ſint; neue ipſi, aut quiſquam ſuorum quidquam procurationis cauſa pro viſitatione, etiam teſtamentorum ad pios vſus, præter id quod ex relictis pijs iure debetur, aut alio quouis nomine. nec pecuniam, nec munus quodcumque ſit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obſtante quacumque conſuetudine, etiam immemorabili, exceptis tantum victualibus, quæ ſibi ac ſuis frugaliter, moderateq́; pro temporis tantum neceſſitate, & non vltra, erunt miniſtranda.* vbi plura

4. *Vt nihil inſuetum admittatur.*
proſequitur; vt conuentiones antiquæ ſaluæ ſint, & conſuetudo nihil ſoluendi nec quicquam inſuetum admittatur. cuncta ſub obligatione dupli reſtituendi (de cuiuſmodi pœna, & generatim de reſtitutione vide latè Panorm. *Zabarell. Ioan. And in d. c. quia plerique*) vt tam Concilij, quàm veterum canonum intentio ſit, vt clerici à prælatis ſuis nullatenus prægrauentur *c. cum Apoſtol. X. de cenſib. diximus in Iur. pont. nou anal. de cenſ. n.* 9. *& ſeqq. & in Conſult. can. eod. conſ.* 1.

5. *Onera ordinaria & extraordinaria.*
Igitur inter onera Eccleſiaſtica quædam ſunt ordinaria, quædam extraordinaria, vt in ſæcularibus. ordinaria; cenſus & cathedraticum: ille, vt initio eſt impoſitus quotannis

6. *Cenſus.*
præſtandus: *c.* 7. *X. de cenſib.* vt & cathedraticum iuxta antiquũ modum; in agnitionem cathe-

7. *Cathedraticum.*
dræ Epiſcopalis *d. c.* 7. 18. 20 *c. olim eod. c. conquerente X. de off. ord.* procuratio Legati: *c. ad audientiam X. de præſcript.* decimæ beneficiorum in ne-

8. *Procuratio legati.*
ceſſitate Sedis Apoſt. *clem. fin. de decim.* charitatiuum ſubſidium: *d. c. conquerente, c. cum Apoſtol. X. de cenſib. c. quanquam eod. in* 6. procuratio viſitantis: *c. cum venerab X. de cenſ.* & quædam ſi-

9. *Decimæ papales.*
milia. *de quibus vide Cacchum in Inſtit. maior. lib.* 2. *t.* 6. *n* 40 *& multis ſeqq.* vnde & charitatiui ſubſi-

10. *Charitatiuũ ſubſidium.*
dij ratio extenſa dicitur ad releuationẽ Epiſcopi, Eccleſiæue ſuæ citra culpam ære alieno grauatæ, & Cæſarei Senatus iudicio pro Electore Colonienſi aduerſus Abbatem Werdenenſem, alioſque ann. 1431. quod & proba-

11. *Procuratio Epiſcopi viſitantis.*
uit Menochius *de arbit. l.* 2. *caſ.* 178. *vbi* & alias cauſas proponit.

12. *Releuatio Epiſcopi, & Eccleſiæ ab ære alieno, rationabiliter contracto.*
Omitto hic onera procurandorum Viſitatorum, hoſpitum, pauperum, ac fabricarum Eccleſiarum, quæ continuo, vt res poſtularit, clero incumbunt. & proculdubio ita deduci à prouentibus illorum debent, ne exigantur vltra quam facere poſſint, quamquam hæc conniuentibus oculis laici ſoleant præterire; etſi

13. *Cura pauperum, hoſpitum, fabricarum &c.*
& grauia ſint, & prouentibus Eccleſiaſticis magis propria.

Multo magis Prælati hæc attendere debent, ſubditos non grauare, non cenſus augere, non inſueta & indebita onera imponere, ſeruitia & operas indicere, non angarijs & parangarijs moleſtare: potius defendere ſi inferiores eos exagitent. cum ne laici quidem ſimilibus ſubditos grauaminibus vexare poſſint, quin ad reſtitutionem cogi, & feudo priuari poſſint. *latè Binsfeld tract. de Iniur. ad c.* 9. *q.* 9. *conc.* 1. 2. 3. 4. *& q.* 8. neceſſitati tamen ineuitabili obſequendum eſt, ſub iuſto arbitrio. de quo vide latè Menoch. *de arbit l.* 2. *caſ.* 182.

14. *Charitatiuum ſubſidium vt poſtulari [illegible] imperari poſſit.*
Poſtulare ſiquidem prælati poſſunt, cum vrget neceſſitas, charitatiuum ſubſidium. de quo paulo latius videamus. Opponitur enim tallijs, & exactionibus à Concilio Latera-

nenſi; *in c. cum Apoſtolus.* §. 1. *X. de cenſib. prohibemus*, inquit, *ne ſubditos ſuos tallijs & exactionibus Epiſcopi grauare præſumant. ſuſtinemus autem pro multis neceſſitatibus, quæ aliquoties ſuperueniunt, vt, ſi manifeſta ac rationabilis cauſa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium poſtulare.* poſtulare, inquit Concilium: eſt autem poſtulare *in l.* 1. *D. de poſtuland.* deſiderium ſuum exponere: & in canonibus poſtulatur, qui eligi non poteſt: *c. vlt X. de poſtuland.* poſtulat ergo, qui ius imperandi non habet. &, vt exigit Concilium, vt cũ charitate poſtuletur; charitas facit, vt alter alterius onera portet: talliæ autem, & exactiones authoritate imperantur. quare qui tallias imponunt, exactiones faciunt, grauiter in canones impingunt: quod ſi prælati iuriſdictionem etiam habeant temporalem, & in illius vim tallias exigant à clericis; in pœnas incidere, vniuerſim per canones propoſitas, ſatis conuincunt canones generatim, contra offendentes libertatem & immunitatem Eccleſiaſticam, lati: Bulla *cœna.* §. *quique collectas.* 18. *in verb. quauis etiam pontificali dignitate inſigniti.*

Igitur charitatiuum ſubſidium, vt ſuo nomini reſpondeat, benignè & ſuauiter petendum eſt; tanquam auxilium, pro neceſſitate; non pro authoritate tanquam debitum. eademque poſtulatio *d.* §. 1. permittitur Epiſco-
15. pis: inferioribus verò negatur: per antitheſim. §. *Archidiac. verò ibid. gloſſ. in verb. exactiones*, niſi fortè conſuetudine obtinuerint.

Pro neceſſitate, non ex authoritate.

Permittit autem tantum d. §. 1. Epiſcopis
16. pro neceſſitatibus, quæ ſuperueniunt, vt poſtulare auxilium poſſint: non illis ergo, qui prouentus ſuos prodigunt; qui modeſta ſupellectili, & menſa, ac frugali victu contenti non ſunt: *iuxta Concilium Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 1. non illis, qui theſaurizare volunt; ſubditis graues; quos paſtorum more deberent fouere. *contra d. c cum Apoſtolus. in princ. & d* §. 1. multo minus illis, qui ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſue ſuos augere ſtudeant: *contra d. c.* 1. *ſeſſ.* 25. *Trid.* neceſſitas ergo exigitur; & vt oneri prouentus Epiſcopales, parcè adminiſtrati, non ſufficiant.

Parcis prælatis non prodigis, amicos ditantibus.

Poſtulatio etiam indicat debere Epiſcopos deſiderium ſuum, cauſamque neceſſitatis exponere Capitulo ſuo, & clero: vt quod omnes tangit, ab omnibus approbetur; & conſenſus obtineatur: ſecundùm ea quæ decreuerunt canones, *De his quæ fiunt à prælatu ſine conſenſu Capituli.* neque enim ſufficit ſola Epiſcoporum neceſſitas; ſed & vt ſit *manifeſta*, inquit d. §. 1. *& rationabilis cauſa.* qui enim in neceſſitatem ſua culpa ſe coniecit, ſibi eam habet imputandam. 17.

Expoſita neceſſitate manifeſta, & cauſa rationabili.

Iterum *moderatum*, inquit d. §. 1. *valeant auxilium poſtulare.* auxiliares in bello copiæ accedunt principali exercitui; non ergo onus omne in clerum reclinari debet; ſed ſubſidium ille ferre grauatis Epiſcopis; quorum prouentus principaliter conueniendi ſunt; ita, vt moderatum ſemper ſit auxilium, arbitrio boni viri tam quoad quantitatem, quàm tempus; ſi in plures annos quid conferri poſtuletur: quàm quoad cumulationem aliorum onerum; ſi fortè in idem tempus vel decimæ Papales incidant; vel Imperatoria aduerſus Turcam; Principum aduerſus hæreticos, aut rebelles ſubuentio. 18.

Moderatum.

Denique moderatio eſſe debet ad menſuram cauſæ. vt ſi prælatus, Imperij Princeps, ad comitia Imperij vocetur; ſubſidium non grauius poſtuletur, quam digna proficiſcentis cum parcimonia exhibitio requirat. ſed & cauſa expendenda eſt, quem reſpiciat. comitia quæ habentur vt ditiones à Turca, hæreticiſue defendantur, clerum reſpiciunt non minus; quàm populum: rationabilis ergo hæc cauſa eſt, vt à clero ſubſidium poſtulari poſſit: ſi comitia autem habentur pro adminiſtratione temporali ditionis; & ijs, quas d. c. non minus, *d. c. aduerſus. de immunit. Eccl.* vocat communes vtilitates, vel neceſſitates; tum clerus in ſubſidium vocari non poteſt, niſi cum laicorum non ſufficiunt facultates: de cauſa tunc clerus cum Epiſcopo deliberat, & conſulitur Pontifex. *iuxta d. c. non minus. d. c. aduerſus.* de charitatiuo ſubſidio vide plenius Binsfeldium *tract. de Iniur. ad c. olim.* 19.

Secundum ſuam cauſam: quæ ea reſpicit,

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

De vtriuſque iuriſdictionis concordia.

1. Vna iuriſdictio alteram iuuare, non impedire debet.

QVOD ſi perſonis priuatis non tantum liceat, ſed etiam oporteat, inuicem ſubſidium & defenſionem præſtare, *vt latè Binsfeld. tract. de Iniur. ad c. 9. q. 7.* multoque magis à perſonis publicis officiorum ratio id exigat: *Binsfeld. ibid. concl.* 7. non tantum vna alteram impedire iuriſdictio nou debet; nec inuicem ſe compari dumtaxat: ſed etiam iuuare, & in commune bonum amicè coniurare. Id operæ pretium eſt ſpecialius nonnihil diſquirere; & quatenus inuicem ſe reſpicere, colere debeant ac obſeruare. Jgitur hæc res humanas debet Iuriſdictio, illa diuinas curate: hæc bonum, & tranquilitatem publicam; illa ſalutem debet animarum. atque ita quidem inter chriſtianos, vt quies publica ſubſeruiat animarum ſecuritati. vt ſemper meminerint Principes, Magiſtratus, Iudices ita regere; vt nunquam neſciant, nihil homini prodeſſe, *ſi vniuerſum mundum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur.* nunquam obliuiſcantur Eccleſiaſticam poteſtatem conſtitutam eſſe *ſuper gentes, & regna; vt euellat, & deſtruat, ædificet & plantet.* vt ſi quid humanarum rerum proſperitati congruum ſit, ſaluti autem animarum aduerſarium; impediatur, euellatur, deſtruatur: ſi quid ſaluti animarum neceſſarium; ædificetur, atque plantetur: ſi deuiarit poteſtas terrena, in viam reducatur à ſpirituali. *c. vnam ſanctam de maior. & obed. in extrauag. commun.* ſi facta Regum, Principum, Magiſtratuum aut publica ſint peccata, aut euidenter iniquitatem inuoluant; debet ſpiritualis poteſtas inquirere, & corrigere. *c. 1. X. de off. ordin. c. nouit. X. de iudic.* arguere, increpare, obſecrare: quin & publicè peccantes palam corripere, iuxta Apoſtolum. *1. ad Timotheum c. 5. c. ſed illud. 45. diſt. c. ſi peccauerit verſ. ergo 2. q. 1. Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 8.* quomodo Ambroſius Theodoſium reprehendit, & ad pœnitentiam depoſita purpura adegit: & ad legem condendam, qua impoſterum obuiam iretur, ne ſimilis Theſſalonicenſi cædes, aut properata nimium condemnatio deinde contingeret. Innumera ſunt Pontificum, atque Epiſcoporum exempla, qui notoria Principum, magiſtratuúmue crimina publicè reprehenderint, increpando, obſecrando, corripiendo. vt Eudoxiæ iniuſtitiam Chryſoſtomus; libidinem Boſl.ſlai Stanislaus; iniquas leges, & Eccleſiæ iniurias Henrici II. Thomas Cantuarienſis, qui nec exilia, mortémue pro ſalute animarum timuerunt. vtinam hodie accenderetur zelus omnium poteſtatum Eccleſiaſticarum ad impedienda, refrænanda, & in fonte ſuo extinguenda peccata. fontem dico, hæc bella, quæ hodie totam Europam occupant. vnde ſcelerum miriades naſcuntur quomodo Alexander III. *in c. 1. X. de treng. quoniam*, inquit, *funiculus triplex difficilè rumpitur, præcipimus, vt Epiſcopi ad ſolum Deum, & ad ſalutem populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſita ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium, & auxilium præbeant: neque hoc alicuius odio vel amore prætermittant. quod ſi quis in hoc opere trepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.* vtinam, inquam, accenderetur zelus Eccleſiaſticarum poteſtatum, vt intrepidè tam ea conſilia, & auxilia præſtent, quæ ad pacem dirigant, ac ſalutem populi; quàm reſiſtant frigidis illis ſalamandris, quæ politica conſideratione bella excitant, aut fouent. Vnde tam ſcelerum propagines, quàm fidei ac religionis exterminia prognaſcuntur. vt pomeria terrena producant, limites amplient, ſecuros poſſideant, poma aurea alienis ditionibus, atque diſſidia immittunt, nutriuntúe: cultus Dei, fidei, ac religionis cura neglecta. vnde & deplorandum eſt hodie maximè, quod olim querebatur D. Hilarius ad Conſtantium; *facta eſt fides temporum potius, quàm Euangeliorum. dum & ſecundùm annos ſcribitur, & ſecundùm confeſſionem baptiſmi non tenetur. periculoſum nobis admodum, atque etiam miſerabile eſt, tot nunc fides exiſtere, quot mores.* Hi ſunt fructus huiuſmodi bellorum, conſiliorumque politicorum, horum ſeminatoribus Eccleſiaſtici præſides palam, fortiterque obuiam ire optandum eſſet: inculcare diuina verba ad Salomonem *lib. 3. Reg c. 11. quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta, quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo.* ſed & ſeruus illius Ieroboam, quia fecerat ſibi Deos alienos, & conflatiles, ne ſubditi aſcenderent in Jeruſalem, & ad priores ſuos Reges reuertereutur, percuſſa perijt tota domus Ieroboam. *lib. 3. Reg. c. 14.* ſed & Iehu percuſſor in Regem eleuatus non cuſtodiuit, vt ambularet in lege domini, nec receſſit à peccatis Ieroboam, & malè item à Deo mulctatus eſt. optimè de Iudæis Auguſtinus *tract. 43. in Ioannem dicebant*, inquit, *quid facienus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in illum; & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem. temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt; ac ſic vtrumque amiſerunt.* id quod vtrumque ſæpè contin-

2. Eccleſiaſtico fini ſæcularis ſubſeruiat.

3. Eccleſiaſtica poteſtas contraria corrigat.

4. Etiam poteſtates, ſi opus, palam.

5. Etiam crimina corripere Principum ſolet.

6. Etiam iniuſta bella ſingulatim.

7. Et politiciſmos.

8. Quos et ſi tardè, grauiter tamen ira Dei punit aliquando.

9. Temporalia & ſpiritualia auferendo.

git politicis: vltimum autem ſemper ijs, qui iniqua bella ſuadent, ſuſcitant, fouent; ſcelerum damnorumque cauſæ: dum qui talia agunt, digni ſunt morte, non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

10. *ad Rom. c. 1.* nec dimittitur peccatum dum non reſtituitur ablatum. & qui cauſam damni dat, damnum dediſſe cenſetur. his inquam ſentibus, & vepribus euellendis conſtituti ſunt præſules Eccleſiæ, ſuper gentes & regna: virga & pedo armati ſunt, vt ſicubi oues ſuas viderint deuiantes, in viam rectam cogant: in viam ſalutis. virgâ directionis, virgâ regni ſpiritualis. datum eſt denique pedum, vt quos monitis flectere non potuerint, armis ſpiritualibus in ouile Chriſti compellant intrare: & inuitos etiam dirigant in viam pacis; in viam ſalutis. ob quam & duo gladij ſunt in Eccleſia: alter pro Eccleſia; alter ab Eccleſia exerendus: alter ſacerdotis; alter manu Regum, & militum; ſed ad nutum & patientiam ſacerdotis. *d. c. vnam ſanctam.* innuere ergo debet ſacerdos quando exerendus, & quando in vagina ſit recondendus: quando bella, quæ politicè vtilia videntur, iniuſta ſint; & occidant animam bellantium, & bella indicentium.

Ideo Præſules in Eccleſia vt ædificent, & plantent: euellant, & deſtruant.

11. hæc niſi indicauerint, qui poſiti ſunt ſpeculatores, anima quidem iniqui peribit, requiretur autem à manu ſpeculatoris. hoc igitur officium debet imprimis poteſtas ſpiritualis ſæculari: vt in rebus huiuſmodi ſummis, ſumma animi contentione, zelo, atque prudentia id inſinuat, vrgeat, oportunè, importunè, quod neceſſarium ſit ad ſalutem communium ouium ſibi commiſſarum: ſed earum imprimis, quæ præeminent; quarum exempla cæteri ſequuntur; quibus vel ad interitum præeunt, vel ad ſalutem. Jta *Iſai. c. 62. ſuper muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes:* ita Eccleſia, etiam militans terribilis, vt caſtrorum acies dicitur ordinata: ita Petro claues datæ, & cura paſcendi: ita Principes ſubditique vocem Paſtoris audiunt: & in illius defenſionem gladium portant. *c. boni. d. 96. c. tributum. c. principes. c. Maximian. 23. q. 2. c. Chriſtianus. 11. q. 1.* ita in confirmatione Jmperatori traditur gladius *in defenſionem S. Matris Eccleſiæ; vindictam malefactorum, Laudem bonorum. Pontifical. in coronat. Imperat.* Denique ideo in Eccleſia diuerſi ſtatus, atque officiorum gradus, vt alij alios iuuent, ſuſpiciant, complectantur. *c. ad hoc d. 89.*

Alioquin ſpeculatoris non increpantis pœnam expectatur.

CAPVT II.

De Inhibitionibus Iudici ſæculari ab Eccleſiaſtico prouidè faciendis.

SÆpius mentio eſt in iure de huiuſmodi inhibitionibus. neque difficultatem pati poſſunt in ea materia, quæ per canones ſoli Eccleſiæ reſeruatur: *M. Ant. Gen. in prax. c. 78.* vt fidei, ſacramentorum, ſimiliumque cauſarum, quarum laici ſunt incapaces, ſeu quæ ad eos deferri non poſſunt ſine imminutione Eccleſiaſticæ libertatis. ob cuius conſeruationem D. Thomas Cantuar. iniquos conſiliarios deterrere fruſtra conatus, diris deuouit: ipſe gladijs impiorum occubuit. ſic à præſumptione & temeritate *c. ſæcular. de for. compet. in 6.* ſæculares Judices decernit cenſurâ Eccleſiaſticâ compeſcendos. *c. licet de iureiur. in 6.* ſimili cenſura ad ſeruandum ius canonum in obſeruatione iuramenti: *c. 2. de except. in 6.* ſimiliter ab iniquitate reijciendæ exceptionis rei per Iudicem Eccleſiaſticum iudicatæ: *c. decernimus. de ſent. excommun. in 6.* vt ſimiliter cogantur repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando, & teſtificando. verum in ijs, quæ eiuſmodi incapacitatem non ſecum trahunt, ſed mixtæ potius cognitionis ſunt; circumſpectè admodum eſt verſandum. *vt diximus lib. 1. c. 43. n. 11.* apud nos edictum Imp. Car. V. ſi cum Regijs Iudicibus controuerſia incidat, iubet, vti requiſitorijs; quibus ſi non deferatur, accedi Regia Concilia, vt prouideant. cuiuſmodi ſtatutum ſi recipiatur, vt expediens; probeturque ab Eccleſia; eo ſpectare videbitur, vt incommoda vitentur. quæ ſæpius oriuntur ex diſputationibus, quæ fiunt ſine præſide: non tamen iure vires cenſebitur obtinere, vt Eccleſiam exarmet, aut in illam ſtatuat poteſtas ſæcularis; auferat, reſtringatque à Chriſto traditas Petro claues: ſed potius decretum *d. c. ſæcular.* hac in parte declarat nullam eis competere iuriſdictionem: *Vide M. Ant. Gen. vti ſupra.* Poterit etiam Iudex ſæcularis præſcribere parti terminum, intra quem coram Iudice eccleſiaſtico ſe præſentet: non huic, intra quem expediat: ſed hic moroſo poteſt terminum præfigere ſub pœna, quod eo fruſtra lapſu permittetur ſæculari progredi, perinde atque ſi huiuſmodi exceptio propoſita non eſſet *M. Ant. Gen. ibid.* Concordata Brabantiæ an. 1541. ſuo in caſu annum præfigunt.

1. In his quæ ſoli Eccleſiæ competunt, res plana eſt.

2. Cenſuris Eccleſia vtitur pro obſeruatione iuramenti.

3. Pro authoritate rei ab ea iudicatæ.

4. Repellendis excommunicatis.

5. In his quæ mixti fori valde maturè procedendum.

6. Quid hic Edicta?

7. Non ad exarmandam Eccleſiam.

8. Iudex etiam ſæcularis parti præſcribit terminum, vt compareat coram Eccleſiaſtico;

CAPVT III.

De auxilij inuocatione.

COntingit Iudicem, qui de cauſa cognouit, pronunciauitque exequi ſententiam non poſſe: ſi v. g. damnatus ſit extra ſuum territorium; vel clericus in expenſas damnatus, aut ex reconuentione, iure requirit Iudicem alterius territorij, ſeu Eccleſiæ, vt ſententiam exequatur. ſicut refert M. Ant. Gen. in S. Concilio Neapol. fuiſſe deciſum, concernentia executionem remittenda eſſe ad Judicem Eccleſiaſticum. *In prax. Neap. c. 76. c. 12.* debent-

1. Inuicem iudices manum auxiliarem præſtant.

12. debentque id inuicem ſibi Iudices, vt auxilio ſint iuſtitiæ exercendæ, rarius autem requiritur Eccleſiaſticus à ſæculari, quàm contrà. quod penes hunc ſit manus militaris. tamen aliquando, per fraudem quidam facultates ſuas occultant, ne poſſint à Judice argui.

2. Etiam Eccleſiaſticus per cenſuras ſæculari.

cui malitiæ deferendum non eſt, ſed per cenſuras eſt fraus, & improbitas coërcenda. quomodo refert Charondas *Reſponſ. lib. 2 reſp* 28. judicatum, iure dominum directum à vaſallo, & conſcijs per monitorias cenſuras exigere titulos conceſſionis, quos habebant quidam occultatos. cum porrò non eſt euidens fraus,

3. Præſertim aduerſus iuſtos occultatores.

tam in vim Concilij Trid. *ſ.* 25. *c.* 3. quàm conſtitutionum regiarum in Gallia, *Charon. lib.* 1. *reſp.* 42. vix in ciuili cauſa locus eſt cenſuris; quamdiu executioni aliud ſupereſt auxilium. quod idem ſingulariter in clerico *lib.*

4. Vix in cauſa ciuili, cum aliter executio fieri poteſt.

13. *reſp.* 4. decretum memorat. ne ob debitum ciuile cenſuris ſubijciatur. quando tamen extra regulas communes ſuadebit æquitas quem percelli, quem aliter cogere non poteſt Iudex; cenſuram requiſitus interponet Eccleſiaſticus. vt non ita pridem Procurator Regius monitorias petijt ab Ordinatio B. aduerſus eos, qui merces naufragas, domino non apparente Principi debitas, rapuerant.

5. Æquitas monitoriarum.

Monitoriarum æquitatem commendat, quod ad curam magiſtratus pertinet, prouidere vt probatio rerum ſalua ſit. *l. curent. D. de teſtib.* Concilium porrò *Trident. ſeſſ.* 25. *c.* 3.

6. Poſtulandæ illæ à ſæculari magiſtratu, non imperandæ.

de monitorijs, *ne Iudex ad eas*, inquit, *concedendas cuiuſuis ſæcularis etiam magiſtratus, authoritate adducatur.* ſunt tamen illæ in ſubſidium iuſtitiæ inuentæ: vt cum de ſunt alia probationum genera, poſtulari poſſint (neque enim aliàs poſſunt *citati à Barboſ in Collect. DD. ad Concilium Trid. d. c. 3. n. 19. diximus ſupra lib.* 1. *c.* 5. §. 7. *l.* 4. *c.* 3. *& in Iur. pont. nou. anal. de excom n.* 1.)

7. Et ab eo cuius ciuiliter intereſt.

ſed ab eo dumtaxat cuius ciuiliter intereſt. ita enim decreuit Pius V. *decreto quod refert Piaſ. in praxi p.* 2. *c.* 4. *n.* 84. Eoque arguitur ad requiſitionem Iudicis ſæcularis,

8. Sub quo & iudex pro damno reip. auertendo:

huiuſmodi monitorias concedi non poſſe: ſed aliter nihilominus eſt ſtatuendum: non tantum quando Iudex ſæcularis id petit pro ſubſidio iuſtitiæ, inter litigantes coram ſe reddendæ; ſed etiam pro pecunia, & rebus publicis, ſi quæ ſubſtractæ ſint. quippe quarum cura ex munere publico ad eum pertinet, adeoque illius intereſt ciuiliter. non eadem ratio fuerit ſi de puniendo crimine agatur, & aduerſus conſcios monitorias Iudex peteret.

9. Non ſi criminaliter agatur.

quippe criminalibus cauſis coöperari Iudex Eccleſiaſticus non debet: minus huiuſmodi rigorem adijcere. imo ſtylus prohibitionem & cenſuram ſubijcit, ſi Iudex in criminalibus reuelatione facta vtatur. *Barboſ. de poteſt. Epiſc. alleg.* 96. *n.* 33.

10. Iuſtitiæ cauſæ tribuantur non alicuius authoritati.

Non ergo mens Concilij eſt *in d. verſ. Nec ad eas concedendas* excludere poſtulationem Iudicis. quamuis priuatim illius non interſit; ſed reipublicæ dumtaxat: ſed eo ſpectat; *ne vllius*, inquit, *authoritate adducatur*: non id magiſtratui tribuat, & potentiæ; ſed iuſtitiæ cauſæ. eoque ſubiungit ſed totum hoc *in Epiſcopi arbitrio*, inquit, *& conſcientia ſit poſitum.* prout

11. Arbitrio ſolo iudicis Eccleſiaſtici.

ſubſequenter ex aduerſo Concilium, vbi conceſſæ ſunt monitoriæ, nefas eſſe vult ſæcularibus ſe immiſcere, ſub prætextu quod contenta in decreto d. c. 3. non ſint obſeruata. *cum non ad ſæculares*, inquit, *ſed ad Eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat.* Huc ergo ſpectat d. verſ. *nec ad eas*; non vt magis excludat publicam Iudicis, quam priuati cuiuſque poſtulationem; non præceptum. *Nauar. de ſent. excom. conſ.* 6.

12. Qui etiam ex officio quandoque eas publicat.

vt ex officio etiam ſuo ipſe Iudex Eccleſiaſticus in rebus Eccleſiaſticis ſublatis procedit, vt factum eſt in *c. vnic. de furt. in extrauag. commun.* vbi formula huiuſmodi literarū exhibetur. *Vide Quarant. V. excomm ad fin. reuel verſ. Quæ clauſula.*

13. Nunquam ad minuendam Iuriſdictionem ſæcularem

Sed & iterum ad priuati, cuius intereſt, petitionem conceſſæ monitoriæ aliò flecti non debent, quam ad ſubſidium iuſtitiæ ferendum: non vt per eas cauſæ à competentibus Iudicibus abſtrahantur: ſed teſtes ad Iudicem, coram quo agitur, teſtimonium eant dicturi; reſtitutio domino fiat ſeu directè, ſeu per ſuppoſitas ſecretò perſonas, ſi qua reſtituentem aliàs ſequi poſſet infamia.

14. Non pro re leui, ſed graui, ſingulariter exprimenda.

Exigit porrò Concilium, & rem non vulgarem, & cauſam diligenter, atque magna maturitate examinatam. Pius etiam V. *in d. decreto.* vt res in ſpecie, non in genere exprimatur. de alijs requiſitis vide *Barboſ. d. all* 96. *n.* 14. *& ſeqq. & alios paſſim*, & de diligenti maturoque cauſæ examine Barboſ. *ibid n.* 40. Et ſecundùm hæc vel Iudex in ſubſidium probationum petens, vel Iudex concedens monitorias, gerere ſe omnino debent.

15. Frequenter Eccleſiaſticus manum ſæcularem implorat.

Vice verſa frequentiſſimum eſt, vt Eccleſia auxilium poſtulet brachij ſæcularis. ſiue quid ſingulariter decreuit, pronuntiauit, ordinauit; ſiue generatim aduerſus potentem improbitatem: ſiue ad illam generaliter coërcendam, quæ terminos Eccleſiæ iam exceſſit,

16. Principes, Præſides debent, iurantque Eccleſiæ defenſionem.

Generatim tenentur Principes ad Eccleſiæ defenſionem. *c. boni Principes. diſt.* 96. *c. tributum. c. principes* 23. *q.* 8. *c. Maximianus* 23. *q.* 3. *c. chriſtianus* 11. *q.* 1. ſic *in c. tibi domino. diſt.* 63. Imperator defenſionem Eccleſiæ Romanæ iurat. & plenius *in clem.* 1. *de iureiur.* & alij Reges, *vt diximus in Hiatu lib.* 3. *c.* 4: vti & prouinciarum Præſides ex præſcripto legum iurabant in Eccleſiæ defenſionem. qua etiam ratione Jmperator Ottho *in d. c. tibi domino. cuicumque*, inquit, *Italicum regnum commiſero, iurare faciam illum, vt adiutor tibi ſit ad defendendam terram Sancti Petri ſecundùm ſuum poſſe.* Eccleſiæ enim militantis vnum corpus eſt. *vt latè Marth. de iur. p.* 1. *c.* 49. cui omnia membra debeant obſequium. Sic Boniſacius Papa requirit, Honorius Imp. impendit auxilium contra ambitioſos turbatores electionis pontificiæ. *c.* 1. *&* 2. *diſt.* 97.

17. Lenitas Eccleſiaſtica, ſequetam iuſtitiæ ſæcularis vt habeat.

Iterum iuriſdictio Eccleſiaſtica certos lenitati ſuæ præſcripſit terminos, quibuſdam in criminibus, vltra quos nolit ſuos Iudices pœnas præſertim ſanguinarias exaggerare. & tamen exigit ſæpe reipublicæ ſalus, ne huiuſmo-

didelicta

di delicta maneant impunita. brachium ergo

18. *C enſuris cogi ſæcularis ad auxilium poteſt.*

ſuum Iudex ſæcularis eò extendit. quæ proſequitur Martha *lib.* 1. *c.* 48. *& ſubſequenter c.* 50. quod Epiſcopus poteſt habere familiam armatam, & de grauibus etiam cauſis cognoſce; etiam ſæpe aduerſus laicos; capturam decernere, & exequi, ſed ob potentiam reorum egeat auxilio Magiſtratuum, Principum, atque Regum, qui adeo quidem teneantur illud exhibere, vt ſi tergiuerſentur, per cenſuras ad illud cogi poſſint. *idem c.* 52. de qua re plenius *infra c.* 6.

19. *Inuocatur illud etiam aduerſus clericum.*

De brachij ſæcularis auxilio inuocando diximus *ſupra lib.* 1. *c.* 3. *c.* 64. *& in Conſult. can. de re iud. conſ.* 1. vt inuocari poſſit, & poſt Concilium Trident. ferè debeat, non præuijs cenſuris, præſertim aduerſus laicos quamuis foret olim controuerſum an cenſuræ remedium auxiliare, quaſi extra ordinarium, præcedere deberent. *Martha d. c.* 50.

Nam fere aduerſus clericum pleriſque viſum fuit non inuocandum auxilium brachij ſæcularis. tametſi contrarium alijs placuerit: & Curia Romana obſeruet. *Tuſc. in v. brachium. concl.* 125. *n.* 8. quippe cum imploratur brachium ſæculare, non obtinet ratio d. c. 2. neque Iudex ſæcularis iure & marte ſuo clericum perſequitur; ſed ipſe Iudex Eccleſiaſticus per ſæcularem, tanquam mandatarium, & auxiliarem cenſetur agere. *c. vt fama X. de ſent. excom. qui facit per alium, eſt perinde ac ſi faceret per ſe. & poteſt quis per alium quid poteſt facere per ſeipſum. c.* 68. *& c.* 72. *de reg. iur. in* 6. inductum

20. *Imploratus iudex ſæcularis cenſetur fatere vt auxiliare inſtrumentum.*

eſt d. c. 2. aliaque id genus, in gratiam Eccleſiaſtici ordinis, ſeu Eccleſiæ retorqueretur autem in odium, ſi per auxilium brachij ſæcularis non liceret vindicare Eccleſiæ contemptum, & contemnentem ad obedientiam cogere, quamuis clericum. & verò *d. c.* 3. *ſeſſ.* 25. *Concilij Trid.* in clericis etiam obtinet. *contra*

21. *Propterea ideo licere eorum clerici captio, perſonæ diſtrictio.*

quoſcumque, inquit, *etiam laicos*: magis ergo & clericos. vt dicendum ſit & in clericis captionem pignorum, perſonarumque diſtrictionem à Judice Eccleſiaſtico per ſuos proprios, aut alienos executores faciendam obtinere. ac etiam alia iuris remedia præmitti, antequam ad cenſuras deueniatur. captiones ergo & diſtrictiones, ſi armatam manum exigant, permittit ratio Concilij; vt contumacia quamuis clerici comprimatur, etiam implorato brachij ſæcularis auxilio. *d. c. vt fama*. imo magis in clericis ordo cenſurarum poſtremus eſſe debet, quo minus Eccleſiaſtica officia retardentur. *vt ex reſponſo Charondæ lib.* 13. *c.* 4. *diximus.*

22. *Arbitrium Iudicis eſt, quando cenſuris, quando brachio vtatur.*

In arbitrio autem eſt Iudicis, quando ſibi videatur vtendum cenſuris, vel imploratione brachij auxiliaris. *d. c.* 3. §. *quod ſi executio in verb. arbitrio ſuo.* §. *in cauſis verſ. nefas.* cum iudicat opus eſſe, ſeu neceſſarium auxilium. *c.* 1. *X. de off. ordin. c.* 1. *de ſtat. regul. in* 6. *c.* 2. *X. de maledicu.* vtrique niſi in ſummis delictis. cum

23. *In ſummis delictis ſit degradatio & traditio.*

etiam & degradationem & traditionem brachio ſæculari canon exigit. *c. ad falſariorum. X. de crim. falſ.* vt plura ſunt apud Martham *d. c.* 18. Extrauagans Iulij II. de ſimoniaca Papæ electione, permittit Cardinalibus, qui ſimoniacæ Papæ electioni ſe opponunt, ſi ille præſumpſerit ſe regimini Eccleſiæ vniuerſalis prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachij ſæcularis contra eum implorare. ſed euidens debet eſſe huiuſmodi ſimonia. vt & aliàs res iudicata. nam ſine ſententia, ſi auxilium brachij ſæcularis imploretur, rectè negatur. *Tuſc. poſt Frederic. de Senis vbi ſup. n.* 12.

brachio ſæculari.

24. *Imploratur & illud aduerſus Papā ſimoniacè electum.*

25. *Propriè imploratur, cum quod iudex decreuit, exequi non ſufficit.*

Igitur propriè imploratio brachij ſæcularis cenſetur, cum quid Iudex Eccleſiaſticus decernit, nec per ſe ſatis ſufficit ad potentiam alicuius coërcendam: *c. quoniam. in fin. X. de off. ordinar.*

26. *Delegatus imperat Ordinario, vt præſtet auxilium; niſi is fecerit, ipſe cenſuris vtetur.*

Judex porrò delegatus ante implorationem brachij ſæcularis, mandat Ordinario, cum ipſe familiam non habeat armatam, vt ſuam ſententiam exequatur. ſi ille autem non vult, aut non poteſt; ipſe exequitur authoritate Apoſtolica: & per cenſuras iure etiam comprimit reſiſtentes. *c. ſignificaſti. X. de off. deleg.* ſed omittere iam poteſt cenſuras, & implorare brachium ſæculare. *iuxta d. c.* 3. *ſeſſ.* 25. *Concil. Trid.* quia ratio illius decreti non minus obtinet in delegato, quam Ordinario. quare & in ſubdelegato. & in ſubdelegatore, executore, idem receptum eſt. *citati apud Martham d. c.* 50. *n.* 27. *& ſeqq.*

Et licet in reſcriptis delegationum adijci ſoleat clauſula facultatis implorandi brachium ſæculare; explicationis id fit gratia. qua ſæpe exprimuntur, quæ natura inſunt, nec hanc mutat expreſſio. *c. licet. X. de off. ordinar. notatur in c. mandatum. X. de reſcript.*

27. *Implorato non licet examinare acta implorantis.*

Quamuis etiam *in c. vt officium* §. *denique. de reſcript. in* 6. ea clauſula exprimatur, non ideo magis minuſue licet implorato Iudici acta implorantis examinare. quia æquum non eſt litem alteram conſurgere ex priori. *l.* 3. *C. de fruct. & lit. exp.* & *executori non eſt facultas*, inquit c. de *catero X. de ſentent. de toto negocio cognoſcendi; ſed debet quaſtiones quæ inciderint ad S. A. referre.* idque tum maximè obtinet cum non executio ab implorato ſit, ſed familiam ſuam tantum accommodat. *M. Ant. Gen. in prax. c.* 37. & ſic etiam ſonat Concilium *Trid. ſeſſ.* 25. *de reg. c.* 22. vt requirentes non requiſiti exequantur; ſed ſubſidium præſtent. Sic & Henricus III, edicto 1580. art. 24. ſententijs Eccleſiaſticorum exequendis brachium ſæculare præſtari iuſſit, acta examinari vetuit. vt & Philippus II. edicto ad Synodum Cameracenſem 1587. *art.* 18. *Vide. infr. c.* 8. *n.* 8. Neque verò permittitur examen *in c. adminiſtratores.* 23. *q.* 5. quippe audiunt, examinant, & corrigunt poteſtates ſæculares, non acta Iudicum Eccleſiaſticorum; ſed *querimonias*, inquit, *Epiſcoporum, & Eccleſiaſticorum virorum ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum, aut viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem.* quæ eſt generalis illa protectio de qua initio diximus. non ſpecialis, & propriè dicta imploratio pro executione ſpecialis alicuius decreti, atque ſententiæ.

Quare

28. *Niſi euidens iniuſtitia ſit aut nullitas.*

Quare nec ex d. c. adminiſtratores rectè infertur, non teneri Iudicem præſtare brachium, quando Eccleſiaſticus quippiam non iuſtè decernit, *vt ex Oldrado ait Tuſcus. vbi ſup. n.* 15. quippe d. c. adminiſtratores querimonias tantum defert audiendas, examinandas, corrigendas; non rem ab Eccleſia iudicatam, adeoque huc non pertinet. admittendum eſt tamen, quod ſi euidenter appareat de ſententiæ iniuſtitia, aut nullitate; v. g. quod parte inauditâ ſit lata; meritò negetur brachium. idemque dicendum eſt ſi ritè ab ea ſit appellatum in cauſa appellabili. *Tuſc. poſt Oldradum ibid. n.* 14. *&* 16. quippe quod de ſententia dicitur, de valida intelligendum eſt *l ſi u ſe non obtulit §. condemnatum. D de re iud* & irritum eſt quod fit, dum nulla ſententia præceſſit. *l. ſi cum nulla. D eod. l.* 1. *C. de execut. rei iud.*

29. *Idque ſi Iudex implorans ſit Eccleſiaſticus, ſiue ſæcularis.*

Id quod æquo iure recipiendum puto, ſiue Judex Eccleſiaſticus. ſæcularis, ſiue ſæcularis, Eccleſiaſtici opem imploret, vt neuter examinare alterius acta debeat. ſecus quàm Martha exiſtimet, qui id Eccleſiaſtico permittit, laico negat. *de Iuriſd p.* 1. *c.* 50. *in fin. c.* 51. *p.* 4. *c.* 151. *n* 12. ſi quidem æqualem vtrique comparationem facit c fin. *de except. in* 6. vnico excepto caſu, quo animarum periculum inducatur: ſeu in ijs quæ peccatum continent, aut fouent. quando non tantum ſubſidium non ferre debet; ſed & ſuper iniuſtitia legum, iudiciorumque ſæcularem corripere *vt ſupra diximus lib.* 4. *c.* 1. Ita tamen vt Eccleſiaſticus ad excommunicationem non procedat, niſi præuia monitione. *c. ſacroſ. X. de ſent. excomm.* quando vtique audiendus erit, ſi quid canonicum opponat, quo minus putet ſe excommunicandum. ſicut & ſunt exceptiones, quæ in ipſa executione proponuntur. *Vide Guid. Pap. deciſ* 574. *n* 2.

30. *Excommunicari tamen non poteſt niſi monitus, qui ſi quid canonicum opponat ne poſſit excommunicari, auditur.*

Quoniam verò idem Martha *d. c.* 51. latius contendit, quod Iudex ſæcularis auxilium præſtare rogatus, non poſſit cognoſcere de viribus ſententiæ; animaduertere hic ſolum volumus, argumenta quæ aduerſus laicum pro Eccleſiaſtico, eadem pro hoc obtinere contra illum: dummodo verſemur in terminis æqualibus: id eſt cauſis quarum in requiſito detur capacitas. v. g. ſpiritualium in laico non eſt capacitas: contra mortis & ſanguinis fundendi non eſt in Eccleſiaſtico capacitas. itaque in cauſis ad mortem aut ſanguinem ſpectantibus non præſtabit opem Eccleſiaſticus; neque de ijs cognoſcet; in ſpiritualibus non ſe interponet laicus.

31. *In cauſa hæreſis nihil præſtat ſæcularis niſi vt merus executor.*

Itaque in cauſa hæreſis ſolus cognoſcit Eccleſiaſticus, ſeu quoties fidei ratio ventilatur. *c. quoties.* 24. *q.* 1. & ſæcularis requiſitus ſine vlla cognitione, tanquam merus executor, brachium præſtat. *c. vt. inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. in.* 6. Bullam Bonifacij VIII. citat M. Ant. *Gen. in. prax c.* 37. niſi fortè proponatur nullitas ex defectu iuriſdictionis. vt ſi Inquiſitor non fuerit 40. annorum iuxta clem. *nolentes. de hæret.* aut minor damnatus ſit ſine curatore. *Wameſ. can. conſ. de hæret. conſ.* 566. adeò vt nec ad finem confiſcationis ſæcularis de crimine hæreſis cognoſcat. *vt diximus ſup. lib.* 1. *c.* 40.

32. *Neque in degradatione niſi reſpectu Iudicij, quod ipſe de nouo format, ad ſententiam quam ipſe ferre debet.*

Iterum in clerico degradato nullæ ſunt partes Judicis ſæcularis, vt de degradatione cognoſcat. quia in illa ipſa fundatur principium iuriſdictionis ſæcularis, quod vtique non poteſt euertere. *ex eo enim non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare. c. ex eo. de reg. iur. in* 6. *Marth. d. c.* 51. *n.* 16. *& ſeqq.* tametſi acta recognoſcere poſſit; &, pro eorum merito, etiam abſoluere. *vt alibi diximus.* ſeu alia conficere. *Vide Mansfelt. in exercit. ad Breue Apoſt. ad verb. auxilium brachij ſecul.* imo non poſſit tantum ſed & debeat, cum ipſe vlterius condemnare debet; non autem exequi tantum condemnationem. *Auth. de ſanctiſſ. Epiſ. §. hæc ſunt. Agia de auxilijs fundam. exhib.* 21.

33. *Æqualiter vterque iudex abſtinet ab examine actorum implorantis niſi monitus quid opponat, vt ſupra.*

Quapropter ijs caſibus, de quibus alteruter non poteſt iudicare, exceptis, Iudex imploratus tam Eccleſiaſticus, quàm ſæcularis eandem iuris rationem ſequi debet. Itaque quod ait Martha dum executio petitur à Iudice, illum cenſeri executorem mixtum, & quando ille de nullitate cenſeatur poſſe cognoſcere, vel qui merus executor eſt nullatenus; quomodo ſententia nulla executioni non ſit mandanda; ſed reſcribendum committenti, ex regula c. ſi quando X. *de reſcript.* in vtroque iudicio pari paſſu ambulat, vtique vt euidens debeat eſſe nullitas, non quæ altiorem indaginem requirat. iterum iniqua euidenter executionis poſtulatio. vt cum illa petitur pro ſententia à qua eſt appellatum: ſecundùm regulas appellationum. nam extra illas, non Iudex videbitur, ſed priuatus, cui reſiſti poſſit; minus brachium auxiliare ſit præſtandum. *Marth. d. c.* 51. *n* 54.

34. *Euidens debet eſſe iniquitas, vt negetur auxilium.*

An autem negandum ſit brachium auxiliare, ſi ſententia erit iniquè lata? euidentem mox exegimus. vt deciſum eſt in delegato. *c. ſi quando. X. de off. deleg.* ſi certa ſit iniquitas Ordinario conuenire, vt non reſiſtat violenter, ſed ille differat, donec delegans Papa conſulatur. ſubijcitque gloſſa *ad v. reſiſtere,* niſi delegatus deſtiterit; vt Iudex requiſitus appellet teneréque ait appellationem. *arg. c. ſuper eo X. de off. deleg. & c. cum ſuper controuerſia. X. de re iud.*

35. *Non præſumpta, ſed certa.*

Certa inquam ſit iniquitas. Neque enim, vt aliquibus *apud Marth. n.* 33. videtur, ex ſola ſuſpicione iniquitatis negandum eſt auxilium à iure dari mandatum. *arg. à contrario d. c. ſi quando in verb. in quibus certum ſit.* neque enim ſuſpicio requiſiti Iudicis præualere debet præſumptioni iuris, quæ pro Judice eſt, quod

36. *Pro Iudice enim lex præſumit.*

benè functus ſit officio: & pro ſententia; vt pro veritate habeatur: donec contrarium doceatur. neque iterum præualere authoritati iudiciorum. ſi rectè diſputetur an Judex etiam ſcientiam propriam præponere poſſit actis, & probatis; & communius in negatiuam ſententiam itum ſit.

Quoniam tamen magna circumſpectione opus eſt, in infligenda excommunicatione;

Concilium

37. *Eccleſiaſtico tamen antequam animam percellat, facilius in ſulgendum examen, ſi iuſtam habere ſe putat præſumptionem.*

Concilium Trid. ſeſſ. 25. *c.* 3. admittendum eſt, paulò propius poſſe Iudicem Eccleſiaſticum inſpicere cauſas ſuſpectæ iniquitatis, antequam cenſuram infligat:& in monitorijs proſpiciat. vbi enim maius eſt periculum, maior debet eſſe cautio. *c. vbi periculum de elect. in* 6. nulla autem eſt periculi comparatio inter percuſſionem animæ, & bonorum diſtractionem. vt hæc imparitas præſtandi auxilij non procedat à diſparitate iuriſdictionis, vt videtur apud Martbam; ſed diſproportione materiæ.

38. *Imploratio Ordinarij aduerſus exemptos refutanda.*

Rectè etiam auxilium recuſatur eum illud Ordinarius requirit aduerſus exemptum. *Chockier De Iuriſd. Ord. in exemt. p.* 4 *q.* 82. quaſi incompetens nullam in eum iuriſdictionem habeat. fauet *c. vt fama X. de ſent. excomm in verb. dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi ſunt iuriſdictioni ſubiecti*: & rationem ſubiungit; *cum hoc non ipſi, ſed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur. Vide quæ diximus in Conſult. can. de priuil. conſ.* 3. quæ eo magis obtinebunt, dum à ſententia aut decreto appellabili erit prouocatum. *Chockier ibid. p.* 4. *q.* 37. *p.* 2. *q.* 44. Sed quoniam multis in caſibus exempti Ordinarijs ſubijciuntur, vt illos perſtrinximus *in Iur. pont. nou. anal. de priuileg.* & plenè refert Chokier *vbi ſup. p.* 2. *q* 45. contingere poteſt, vt brachium denegari non poſſit: ſi videlicet de illorum aliquo agatur; illudque appareat.

39. *Regulariter non poteſt imploratus examinare acta implorantis.*

Igitur vt redeamus ad ea, quæ ſuperius diximus, non poteſt regulariter Iudex imploratus examinare acta implorantis: ſeu vllam cauſæ cognitionem aſſumere. *d. c. vt inquiſitionis. d. c. de cætero.* Exceptiones aliquas, etiam quibus negari brachium poſſit, vide *infra c.* 6.

CAPVT IV.

Auxilium brachij ſæcularis an in ſingulas cauſas implorandum?

1. *Solet in ſingulas ferri.*

AN in ſingulos caſus implorari debeat; an congruum magis ſit generaliter concedi in omnes? & ferè vſus habet, & ſenſus canonum, vt in ſingulas imploretur. præſertim quod, vbi mentio eſt de brachio ſæculari implorando, vt eſt toto iure frequentiſſima, ſolet ferè ſemper ſubiungi hæc clauſula, *cum opus fuerit*: ſingulatim ergo quæri oportet, an opus ſit; & tunc implorari.

2. *Generatim addici, & apparitoribus ferendum permitti poteſt.*

Concordata Brabantiæ anni 1541. *ſub tit de teſtam.* permittunt Iudici Eccleſiaſtico ſententias ſuas exequi, vel per cenſuras, vel per brachij inuocationem. Senatus Supremus Mechlinienſis, ad poſtulationem quorumdam Epiſcoporum, mandauit aliquando ſuis oſtiarijs generatim, vt requiſiti eorum ſententias executioni mandarent. idem etiam iuſſerunt quidam prætores ſuis ſatellitibus. imo paſſim obtinuit, vt magiſtratuum apparitores, & nuncij generale mandatum habeant citandi, arreſtandi, quin & quibuſdam locis, niſi notabiles perſonæ fuerint, apprehendendi, quos aduerſarij voluerint. Edictum ad Concilium prouinciale Cameracenſe anni 1586. & Mechlinienſe anni 1608. totum eſt in brachio præſtando executioni decretorum ſynodalium. idque multis in locis tam Concilijs, quam Fiſcalibus, & magiſtratibus iniungit. & huiuſmodi generalis conceſſio, vt tantum interpellentur, qui ipſam manum adhibere debent, magis eum ratione videtur conuenire: quo minus videatur exigi cognitio, ipſiuſque rei iudicatæ examen: quod vetant leges. niſi fortè ſalebroſa ſit materia; vt vereatur Iudex ne quam iuriſdictio ſua iacturam faciat, ſi modo iuſtè vereatur, non obtendat tantum, vt magis moleſtus ſit, quam auxilietur. Atque 3. *Niſi iuſtus metus ſe ingerat alicuius præiudicij.*
hæc de eo auxilio, quod quaſi priuatis in cauſis ſolet implorari; non quod generatim Principes, vt Eccleſiæ protectores rogantur per canones, vt illi defendendæ impendant. vt & in inauguratione ſita iurant. quomodo etiam *infr. c.* 7. agimus de auxilio receptioni & obſeruationi Concilij Tridentini præſtando; & fidei orthodoxæ. *c.* 13.

CAPVT V.

An auxilium Eccleſiaſticus Iudex petere poſſit à militari in cauſa ciuis; aut ciuili, in cauſa militis.

PVblicum auxilium poſtulari vult *c.* 1. *X. de off. ord.* vtique publicæ Poteſtatis. ſi ergo territorium & familiam armatam concedi- 1. *Vbi iudex familiam armatam ipſemet habet, auxilia etiam incompetentia poteſt aſſumere: aliâs ſecus.*
mus Iudici Eccleſiaſtico. *qua de re egimus pluribus locis huius operis Vide infr. c,* 11. *n* 3. *Declarationem Interpretum Concilij Trid. quam citamus, & in Iur pont. nou. anal. de off ordin. & in Notit. Iur. Belg. de Epiſcopal. audient.* vbi ſua familia non erit ſufficiens. *iuxta c.* 2. *X. de cler. exc. miniſt. l. ſi quis latrones. §. ſin autem. C. de his qui latron. occult.* contumaciæ condemnati ſubigendæ; dicendum erit, aſſumere poſſe Iudicis cuiuſlibet auxilium: dummodo, euidenter liqueat, apparitorem, familiamque ſuam in executione chorum ducere. nam alioquin extra territorium; aut ſupra iuriſdictionem ius dicenti, impune non paretur: imo tanquam priuato reſiſtitur: ciuis militari; miles ciuili Judici obedire non tenetur. & quidem in locis mox citatis territorium habere Iudicem Ordinarium Eccleſiaſticum cenſuimus: poſſe etiam familiam habere armatam declaraſſe. S. Congreg. *Interp. Concil. Trid.* retulimus; & latius contendit Martha *de iuriſd. lib.* 1. *c.* 50.

innuunt-

innuuntque paſſim canones;dum executiones reales,& diſtrictiones perſonarum fieri iubent, inuocato *cum opus erit* brachio ſæculari: nam alioquin ſemper opus eſſet, ſi familiam armatam habere non liceret.

Quod ſi autem Iudici Eccleſiaſtico territorium aut familiam armatam non permittamus opus habebit brachio illius Iudicis, qui reſpectu condemnati,& parere tergiverſantis; erit competens.nam ſi ius dici non poteſt niſi ſubdito;multò magis executio,quæ ad præcipuam Iudicis authoritatem pertinet , fieri non poterit niſi aduerſus ſubditum. debet enim exequendi authoritas neceſſariò eſſe,vel in requirente,vel in requiſito.*c.vt ſama.X.de ſent. excom. diximus in Conſult.can.de priuil.conſ.*3.

2. Si militaris maior prorex &c. qui in mandatis habent brachium præſtare, inuocari poſſunt.

Sed hæc vbi Iudex militaris ex minoribus eſt. quid ſi ergo per totum territorium, prouinciámue vice Principis militarem poteſtatẽ habet; vt quaſi Principis auxilium imploretur? poteſt enim non tantum magiſtratus municipalis; ſed Regij, etiam ſupremi Iudicis brachium implorari. ſed videndum erit an mandata militaris huiuſmodi Iudicis eò ſe extendant,vbi Eccleſiaſticus neque familiam habet; neque per ſuos executores ſolet exequi: quando militares non poterunt videri in ſubſidium venire alio non præeunte: & ſi mandata Regia deſint; vel vſus ea non probauerit;non videbitur eſſe competens brachium, aut iuriſdictionis competentis exercitium.

3. Aliquę minores vbi conſuetudo fauet.

Nihilominus cum Iudices Eccleſiaſtici nunquam ſint ſine nuncijs,quos etiam executores vocant,quamuis gladio accincti eſſe non ſoleant; habendi ſunt illi pro familia armata: eóque; ſi conſuetudo non reſiſtat, illis præeuntibus in executione incompetens alioquin ſatelles accedere poſſet. atque ita memini ſæpiùs accidiſſe: præſertim rure; vbi ſinguli pagorum miniſtri non ſufficiunt; ſed pleniori manu opus eſt. & ſingulatim in nobili quodam, qui Eccleſiam grauiter offenderat, & Epiſcopus aſſumpto auxilio decuriæ equitum ex dominio ſuo eductum in carcerem traduci iuſſerat per ſuum promotorem. accuratè tamen eſt cauendum,vt huiuſmodi nuncij, ſeu miniſtri notorij ſint: ne quid forſan incommodi tanquam aduerſus priuatos,ſeu aliuquin incompetentes,audacius attentetur.

CAPVT VI.

An cenſuris inuiti cogi poßint ab Eccleſiaſtico Iudices ſæculares, ad præſtandum brachium?

1. Iuriſdictio vna alteram iuuare tenetur,præſertim ſæcularis Eccleſiaſticam.

IVſtitiæ pars eſt ſuum cuique tribuere,adeóque & Iudici ſubſidium poſtulanti: vt alter alterum iuuare tenetur. *vt diximus hoc libro c.* 1. eóque magis laicus Eccleſiaſticum. *Omnes Principes terræ*,inquit Clemens III.*c.* 4.*X. de maiorit & obed. & cæteros homines Epiſcopis obedire B. Petrus præcipiebat.* ideóque à Gregorio & Concilio Agathenſi , qui decreto Epiſcopi non obedierit,ab Eccleſia abijci , & anathematizari præcipitur.*c.*2.*X. de maiorit.*& de recuſante brachiũ auxiliare ſpecialiter ſtatuitur. *c.*2.*X.de maled.c.adminiſtratores* 23.*q.*5.*c.abolendam,§.penult. c. excomm.* §. *moneantur. X. de hæret.* ita tamen vt contumacia ſit citra iuſtam excuſationem. ſi enim aliqua obtenditur; ſeriò prius excutienda eſt,an iuſta ſit; an proficua ſperetur , & medicinalis cenſura; an contumax timeatur indurandus, noxiáſue Eccleſiæ tragœdias daturus. oportet enim aliquando minus malum omittere, vt maius euitetur. adeóque omiſſis cenſuris aduerſus recuſantem brachium, adire ſupremum potius Principem; vt aliud ipſe auxilium mittat; aut recuſantem præſtare cogat.

2. Vt cogi ad id cenſuris poſſit.

3. Prudenter tamen adeóque magis adire ſupremum principem oporteat.

vt Auth.*de ſanctiſſ.Epiſ.§. ſi quis contra.* quod Epiſcopus iudicauerit,*iubemus*,inquit,*per loci Iudicem hoc executioni perfecta contradi:* idque edicta noſtratia deſiderant. mens etiam Concilij *Trident. ſeſſ.* 26. *c.* 3. eſt, vt à cenſuris abſtineatur, cum per alia iuris remedia obtineri executio poteſt. qualis erit Principalis brachij imploratio,cum inferioris Iudicis contumacia ſuaſerit. ſemper reminiſcendum eſt interim Iudici ſæculari , excuſationem hodie non præſtare, quod Iudex Eccleſiaſticus non præmiſerit cenſuras. vt olim non ante eum debere Interpretes quidam ſentiebant.ſed id hodie ceſſat per decretum Concilij Trid. *ſeſſ.*25. *c.* 3. *vt diximus ſup. l.* 4.*c.*3.*n* 18.*in Conſult.can.de ſent. & re iud.conſ.*1.*Tuſcus verb.brachium.concluſ.*125.

4. Super eo tamen ordine ſe nequit ſæcularis excuſare.

5. Feudatarij Iudices Eccleſiæ pœna amiſſionis feudi,quam cenſuris, prius cogendi.

Alterum remedium temporale ſuggerit Martha *de Iuriſdict.*1.*c.*52.vt ſi feudatarij Eccleſiæ fuerint huiuſmodi Iudices, comminatione indignationis, amiſſioniſque feodi conſtringantur.quod ibidem latè proſequitur; ſed vt id rarius eſt; ita conſultius adire ſupremos Principes, qui defenſionem Eccleſiæ iurauerunt.*c.Principes.*23.*q.*6.*c.Res humana, ibid.*inquit Leo:*aliter tuta eſſe non poſſunt,niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent,& regia & ſacerdotalis defendat authoritas.*& huiuſmodi praxim inſinuat.c.nullus. *X.de iure pat. d.c adminiſt.*

6. Brachium non præſtatur cum ritè appellatum eſt,aut euidens nullitas.

Porrò iniuſtè cenſuris ſæcularis cogeretur, cum vel appellatum eſt , vel euidens apparet nullitas. *vt diximus ſupra hoc libro c.*4.ſed & cum ſententiæ executio non eſt facienda; quod incerta illa ſit, & illiquida, *l.* 7. *D. de confeſſ.* ſeu quando ſententia ſeu inſtrumentum non eſt exequibile. *vt ait Tuſcus verb. brachium militare. concluſ.* 126. vbi latè quando quis manu militari non ſit in poſſeſſionem mittendus. ſed & in his iterum prudenter vtrumque Iudicem verſari oportet; ne quid perperam ille præcipiat; ne quid hic argutando recuſet: ſed comiter literis cauſam moræ perſcribat, difficultatem proponat. quod neque ſibi reuerenter fieri ſummus Pontifex dedignatur. *c. de cætero. X. de ſent.c ſi quando. X. de reſcript.* vnde etiam conſultationes fiunt; & iuſſiones ſecundæ ſæpiùs exſpectantur.*l.nemo.C. de ſent. & interloc. omn.Iud,vide gloſ.in d.c.ſi quando.*

7. Sed comiter reſcribendum.

8\. Quando licitum brachium inuocare, quando recuſare?

Sed generalius Michael Agia *de exhib. auxil. ſeu de inuocatione vtriuſque brachij*. diſtinctiuſq; & quando illud licet inuocare, quærit: & quando recuſare permiſſum ſit. & quidẽ *concl.* 1. licitum illud etiã inuocare, vt ſupra docuimus, delegato tradit *laudatis pluribus authoribus, vt eſt communis in c. ſignificaſti. X. de off. deleg. ad verb. ſententiam authoritate noſtra ſibi commiſſa poteſt executioni mandare.*

9\. Licet etiam delegato.

ſequentibus exinde concluſionibus etiam Ordinario & Inquiſitori in cauſis merè Eccleſiaſticis ita inuocare; vt nulla actorum, ſed ſententiæ tantum Iudici requiſito fiat exhibitio. quippe in quibus, omnis cognitio ſæcularibus interdicta eſt. *c. vt inquiſitionis. §. prohibemus de hæret. in* 6. vbi illa verba *quoquo modo cognoſcant*, non tantum cognitionem principalem; ſed etiam incidentem complectuntur. & illa verba, *cum merè ſit Eccleſiaſticum*, cum pro iuris ratione adijciantur, ſignificant; quamuis conſtitutio tantum loquatur de hæreticis, obtinere tamen etiam in alijs criminibus, ac negocijs merè Eccleſiaſticis. *quod latius Agia concl.* 3. & ſic *in c. præſidentes. de hæret. in* 6. requiſiti contra hæreticos debent iuſtitiam & officium ſuum exercere. & in alijs merè Eccleſiaſticis cauſis, vbi eadem eſt ratio, eadem ſequitur iuris diſpoſitio. *l. illud. D. ad leg. aquil.* adeoque etiã ciuilibus. *Agia concluſ.* 6.

10\. In cauſis merè Eccleſiaſticis, ita vt acta exhibenda non ſint.

11\. Sed neque in ciuilibus & mixti fori.

Quin imo etiam in cauſis mixti fori tenetur exequi Iudex imploratus id, quod implorans iudicauit. *vt latè Agia concl.* 4. vt à Concilio etiam *Trid. ſ.* 24. *de reform. matr c.* 8. in materia adulterij ſeu concubinatus admittitur inuocatio brachij ſæcularis. Sed ſi imploretur auxilium, vt illius, qui contempſit omnia Eccleſiæ remedia, *vt in c. non ab homine. X. de Iudic.* contumacia comprimatur *per ſæcularem poteſtatem; ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur*; oportet vt iudex requiſitus acta videat. cum non niſi ex actis & probatis pœna infligi poſſit. *auth. de ſanctiſſ. Epiſ. §. ſi quis contra*, vbi poſtquam quis degradatus, ſecundum eccleſiaſticas regulas erit, *tunc*, inquit, *competens Iudex hunc comprehendat, & ſecundum leges litem examinans cauſæ finem imponat. quam auth. Agia rectè examinat vbi ſup.* 21. *fund. & concl.* 5. aliud ergo eſt cum auxilium imploratur ad executionem rei iudicatæ: aliud cum imploratur aliquid ſupereſt iudicandum, aut arbitrandum: vt in degradato qui traditur brachio ſæculari. *d. §. ſi quis contra.* vbi etiam vice verſa ſtatuit Iuſtinianus, vt ſi quis clericus ſecundum ſuas leges ad mortem eſſet damnandus, Epiſcopo locorum geſta munimentorum palam fiant: & *ſi ex his*, inquit, *agnoſcatur propoſita crimina commiſiſſe, tunc ipſe Epiſcopus hunc ſecundum regulas ab honore ſiue gradu, quem habet ſeparet: Iudex autem vltionem ei inferat legibus congruentem: ſi verò Epiſcopus putauerit geſta non iuſtè confecta: tunc liceat ei differre nudare honore ſeu gradu accuſatam perſonam.* quare nuper prælatus quidam iuſtè recuſauit degradare quemdam clericum læſæ maieſtatis damnatum, cum ei actorum inſpectio eſſet negata.

12\. Si tamen vt plenior aut noua pœna imponatur, ſecus eſt dicendum vt in degradatione.

13\. Iudex Eccleſiaſticus petente ſæculari excommunicat rebellem ſed præuijs monitionibus.

Eodemq; modo tenetur Iudex Eccleſiaſticus mucrone Eccleſiæ iuuare ſæcularem contra rebelles *c. dilecto. de ſent. excom. in* 6. ita tamen vt fides ei fiat de rebellione, & inobedientia ex actis. nam ſine illis non poteſt imponere nouam pœnam: aut ſaltem ſine monitionibus, quæ habeant clauſulam iuſtificatoriam. vt *in c. nouit. X. de iudic. in verb. cognoſcant vtrum iuſta ſit querimonia, & infra, vel eius exceptio ſit legitima &c. quod c. latè diſcuſſimus in Hiatu lib.* 2. *&* 3. *&* pluribus docet Agia. *concluſ.* 7.

Et exinde proſequitur plures caſus, quibus liceat auxilium recuſare. & primum quidem nullitatis, ſecundum iniuſtitiæ, ſed hæc debet euidens eſſe vt ſupra *c.* 3. *l.* 4. diximus, & quidem ex actis publicis. nam priuata ſcientia, vt iudicantem non impedit ſequi acta publica, ita neque auxiliatorem. & ſic intelligit Agia *ſub. caſ.* 2. *c. paſtoralis. § quia verò de off. deleg.*

Tertium caſum ponit Agia in exempto, qui appellauit à viſitatione Epiſcopi: ſed hodie id non recipit Concilium *Trid. ſ.* 6. *c.* 4. *ſ.* 25. *c.* 6. *ſ.* 14. *c.* 4. *vid. ſup. l.* 4. *c.* 4. *n.* 38.

14\. Non debetur auxilium mandato extraiudiciali & iniuſto.

Quartum caſum cum à ſententia interlocutoria eſt appellatum, ſeruata forma *c.* 1. *de appell. in* 6. ſed iterum ſeruandum eſt hodie Concilium *Trid. ſ.* 24. *c.* 20,

Quintus ei caſus eſt, quando mandatum Epiſcopi extraiudiciale fuerit iniuſtum, & nullum: vtique ſi ordo iuris, cum debuit, ſeruatus non eſt. nempe *bonus Iudex nihil ex arbitratu ſuo facit. ſed iuxta leges & iura pronunciat: ſicut audit, ita iudicat; & ſicut ſe habet negocij natura, decernit: examinat cauſæ merita, non mutat. c. iudicet.* 3. *q.* 7.

Sextus caſus, quando iuſtè appellatum eſt ſed iterum ſequenda eſt diſtinctio d. c. 20. vult tamen Agia ſtandum eſſe ſententia declaratoria Epiſcopi ſuper excommunicatione iuris; per c. poſt *ceſſionem X. de prob* ſed tamen ex illo aliud confici non poteſt, quam tantiſper credendum eſſe literis Epiſcopi, donec aliud probetur: non autem exequendum eſſe, ſi quid vlterius petatur, præter euitationem, quam d. c. iniungit. quare & Agia dubium *ſub caſu ſexto* mouet; an, ſi cum Epiſcopus, quem ſcribit excommunicatum, petat apprehendi; teneatur obſequi ſæcularis? & negat teneri, cum fit extraiudicialiter ſine actis: quia non habet præſumptionem pro ſe, ſicut cum acta iudicialia conficiuntur. *c. quoniam contra. X. de probat.* ſed id obtineat, cum Eccleſiaſticus petit, vt ſæcularis litem inſtruat; non verò ſi ex circumſtantijs v. g. ob ſuſpicionem fugæ, hæreſis &c. decreuerit percuſſorem clerici realiter citandum ad ſuum tribunal, & auxilium tantum petit pro executione citationis realis. tunc enim id ſuper decreto dumtaxat ſibi exhibito præſtare debet. *vt diximus ſupra hoc libro c.* 3.

15\. Neque dum error eſt intolerabilis.

Septimus caſus quando ſententia Iudicis continet intolerabilem errorem: lata v. g. in notoriè non ſubditum, ob defectum iuriſdictionis. vt ſi laicus de clerici crimine cognouerit; ex probationibus & confeſſione damnauerit. quia acta omnia, etiam confeſſio huiuſmodi, irrita ſunt: adeo vt nec Iudex Eccleſiaſticus ex illis poſſit ferre ſententiam. *c.* 4. *X. de indic.* cum ſemper clericus coram Eccleſiaſtico

debeat

debeat conueniri: *c. 8. ibid.* nunquam coram laico.*d.c.8. c. 17. ibid.* Et ſecundùm has diſtinctiones concludit finaliter Agia cenſuris vti poſſe Iudicem Eccleſiaſticum, & imperare auxilium *de quo etiam latè Barboſa Iur. Eccl.lib.1.c. 39.§.4.n.60.& ſeqq.Couar.pract.c.10.*ſed hic *ibid. & c.11.* multa de remiſſionibus, quæ ex cauſa contractus vel delicti iure fiebant: ſed quæ minus hodie frequentantur; neque propriè huc pertinent. plures omnino citat Agia principio ſui tractatus.

16 In cauſa hæreſis vt Iudex Eccleſiaſticus pro moderatione intercedat, & tamen cogat ad pœnas legales.

Eſt porrò notabile quod Judex Eccleſiaſticus, qui tradens hæreticum brachio ſæculari intercedere debet pro moderatione pœnæ; ſi ſæcularis vel differt vel non imponit pœnas legales, eundem Iudicem mouere poſſit, non tantum vt iuſtitiæ debitum exequatur: *vt in c. vlt. ne clerici vel monachi in 6.* ſed etiam cenſuris cogere, vt legales pœnas imponat, & exequatur. *Diana p.1.tract.1 reſ.134.* vbi refert Paulum IV.& Pium V. decreuiſſe, vt quomodocumque Inquiſitores ad condemnationem hæritici concurrant, immunes ſint ab irregularitate. *& p.4.tract.8. reſol. 26.* etiam tradit aduerſus tergiuerſantes auxiliari, tanquam de hæreſi ſuſpectos, inquirere poſſe: quamuis prætendant ſententiam eſſe iniuſtam. quippe cum iſtiuſmodi cognitioni *quoquo modo* immiſcere ſe non poſſint, vt diximus. quin imo *eodem tract q.7.*

17. Etiam extra diſtrictum Inquiſitores officium vt faciant.

exiſtimat in cauſa fidei Inquiſitores, & Epiſcopos non coarctari diſtrictu ſuo, quin extra illum verbaliter, & realiter citare quem poſſint ſine præuio aſſenſu Iudicis loci, ſiue Eccleſiaſtici, ſiue ſæcularis. quaſi ſint delegati Papæ: ſaltem quoad prærogatiuas delegationum. *vt eodem tract reſol. 1.* tametſi literis ſubſidiarijs vti ſoleant.

18. Et Ordinarius contra Iudæos & infideles.

Quin imo etiam Iudex Eccleſiaſticus, quod ipſi non licet iudicare de his qui foris ſunt, compellit præſtare ſæcularem. vt cogere Iudæos in eius territorio habitantes remittere Chriſtianis vſuras. *c poſt miſerabilem. X. de vſur.* quæ tamen, ſi incertis ſunt debitæ, ſi conuertantur, in fauorem ſuſcepti baptiſmatis, tanquam in pium vſum. liberè eis conceſſit Paulus III. & ſub anathemate interdixit, ne ſuper bonis huiuſmodi vlla eis fiat moleſtia. cui conſtitutioni, vt in fauorem fidei latæ, etiam Iudices laicos parere oportet.

CAPVT VII.

De auxilio receptioni & obſeruationi Concilij Tridentini præſtando.

1. Vt illud Tridentini Patres implorauerint.

POſtquam ſancta Synodus dictante Spiritu ſancto multa fidei Catholicæ dogmata declaraſſet; hæreſes damnaſſet; multa ad morum correctionem, reducendamque Eccleſiæ diſciplinam præclarè diuineque ſanxiſſet; Regum, Principumque auxilium implorauit, vt executioni ſuorum decretorum illud præſtarent: *ſupereſt nunc*, inquit *ſeſſ.25. de recipiend. decret Concil vt Principes omnes quod facit, in Domino moneat ad operam ſuam ita præſtandam, vt quæ ab ea decreta ſunt, ab hæreticis deprauari, aut violari non permittant; ſed ab his & omnibus deuotè recipiantur, & fideliter obſeruentur.*

2. Et Pius IV.

Pius etiam IV. *in Bulla confirmatoria Concilij 7. cal. Feb. 1563 ipſum*, inquit, *chariſſimum filium noſtrum Imperatorem electum, cæteroſque Reges, Reſpublicas, ac Principes Chriſtianos monemus, & per viſcera miſericordiæ domini noſtri Ieſu Chriſti obteſtamur, vt qua pietate Concilio per Oratores ſuos affuerunt, eadē pietate, ac pari ſtudio, diuini honoris & populorum ſuorum ſalutis cauſa, pro Sedis quoque Apoſtolicæ & ſacræ Synodi reuerentia ad eiuſdem Concilij exequenda & obſeruanda decreta, prælatis, cum opus fuerit, auxilio, & fauore ſuo adſint, neque aduerſantes ſanæ ac ſalutari Concilij doctrinæ opiniones à populis ditionis ſuæ recipi permittant, ſed eas penitus interdicant.* ita compellat œcumenicum Concilium: ita Eccleſiæ Chriſtianæ Antiſtes. quid ergo dicemus, ſi locum habet aliquando illud Chriſti *apud Matthæum c 18. qui Eccleſiam non audierit ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus*?

3. Vt audire eos oporteat.

dum non tantum ad fidei dogmata id pertinet; ſed etiam ad mores, diſciplinamque Eccleſiæ. reſpondebat enim Chriſtus non de fide; ſed de correctione fratris. adeoque & hic vſu venit alterum illud Chriſti, *apud Lucam c. 10. qui vos ſpernit, me ſpernit; qui vos audit, me audit.* promptior fuit primorum Chriſtianorum obedientia quibus illud Apoſtolorum ſuffecit, *actor. c. 15.*

4. Vt Spiritum ſanctum qui in illis locutus eſt.

Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. eundem ſpiritum Eccleſiæ ſuæ ſemper adfuturum, docturum omnia, & ſuggeſturum addixit Chriſtus *apud Ioannem c.14.* omnem veritatem: *c.16.* ideoque Synodus Tridentina paſſim vtitur hoc titulo; *ſacroſancta, œcumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata.* qui ergo quod de fide declarat, de moribus decernit, de diſciplina ſancit, non recipit; aduerſatur, obſiſtit; non ſentit aculeum D. Stephani, *Actor. c. 7. vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut & patres veſtri?*

5. Quid ſi qua decreta, huic, vel illi loco non conueniant?

Scio obijci non omne pharmacum omni ægro conuenire, non omnes leges omni loco, & tempori; eſſe quædam quæ nonnullibi moribus, conſuetudini, genio populi conuenire non putentur; quamuis aliàs ſalutaria: ſed occurrit Synodus; *quod ſi*, inquit, *vbi ſupra, in his recipiendis aliqua difficultas oriatur; aut aliqua inciderint, quæ declarationem, quod non credit, aut definitionem poſtulent, præter alia remedia in hoc Concilio inſtituta, confidit ſancta Synodus Beatiſſimum Romanum Pontificem curaturum, vt vel euocatis ex illis præſertim prouincijs, vnde difficultas orta fuerit ijs, quos eidem negocio tractando viderit expedire, vel etiam Concilij generalis celebratione, ſi neceſſarium iudicauerit, vel commodiore quacumque ratione ei viſum fuerit, prouinciarum neceſſitatibus pro Dei gloria, & Eccleſiæ tranquillitate conſulatur.* quibus ergo in recipiendis ſynodi decretis difficultas offerri videbatur; inire viam debebant, quam deſignauit ſynodus: adire Eccleſiæ præſulem, qui prouinciarum neceſſitatibus, pro Dei glo-

ria & Eccleſiæ tranquillitate, conſuleret. leges ille Eccleſiæ generales mutare poteſt in priuilegia t & ſingulis, quod ſalutare eſt, propinare. adire eum oportet, & audire, non ſpernere; quem Deus dedit gregi ſuo paſtorem: illius eſt ad paſcua ſingulis congrua ducere; opportunè ſingulorum neceſſitatibus prouidere. *c. adu. X. de imm. Eccl.*

Hæc eadem Philippo II. à prouincijs quibuſdam Belgicis proponebantur: iuſſit tamen ille generaliter Concilium publicari, atque recipi: ita vt ſi ſpecialia quædam illarum iura ſingularem prouidentiam exigerent; ea poſtmodum exhiberetur. *Vt retulimus in Iur. pont. anal de conſtitut. n. 6. & ſeqq.* vbi etiam citauimus Paſquier *Recherches lib.* 3. *c.* 28. vbi de Francis refert, propter multam Tridentinorum decretorum repugnantiam cum libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, induci Francos non poſſe ad receptionem ſynodi Tridentinæ. libertas libertate perit. genius iſte non ſatis conuenit cũ Spiritu illo, qui præſedit Concilio Tridentino. cuius vltimum decretum eſt. *ſeſſ.* 25. vt omnium, quæ in eo decreta & definita eſſent, confirmatio à Romano Pontifice peteretur: quod ſi huiuſmodi tergiuerſatores ſatis paſtorem ſuum cognoſcerent, vocem illius audirent, ex Chriſti ſententia Ioan. *c.* 10. iudicio illius difficultates ſuas ſubijcerent; baculo illius paſtorali dirigi peramarent.

Sed neque libertates Eccleſiæ Gallicanæ obſtant receptioni Concilij Tridentini; ſaltem ſecundùm illas, quæ veræ & canonicæ reperirentur à paſtore ſummo modificandæ. *Vide quæ diximus ſup l. 2. c.* 85. Conſtat enim clerum Galliæ pridem deſideraſſe, vt per Regem liceret Concilium Tridentinum in Gallia publicare. intereſt tamen cleri in primis legitimas Gallicanæ Eccleſiæ libertates non obliterari. ſolent talia nomina obtendi; res agi alia.

6.
Abſint Rationes ſtatus & excuſationes in peccatis.

Magis placet quibuſdam (quibus *rationes ſtatus* ante religionem ponere lubet) vt quæ ſynodus œcumenica Tridentina, aliáue, vel ſummi etiam Pontifices ſanxerunt; authoritate Regia edicantur. cuius rei non alium nunc teſtem citabo quam Adamum *Theueneau in comment. Ordinat. Gallican. totiuſque eius libri.* 1. *titulos; de Regalibus, de debito officio Epiſcoporum, de promotione ad ordines ſacros, de parochis, de prædicatione verbi Dei, de præbendis, de reſidentia prælatorum, parochorum beneficiariorum, de vicarijs Epiſcoporum, de religioſis, eorumque reformatione, de obſeruatione diei dominicæ & feſtorum fundationibus, decimis, iuriſdictione Eccleſiaſtica, priuilegio clericali, Regeſtis, ad quæ teneantur Eccleſiaſtici, immunitate cleri, elocationibus bonorum Eccleſiaſticorum, reparationibus Eccleſiarum, mandatis reſignandi, & impetrandi beneficia in Curia Romana, collationibus beneficiorum, Indultis, Graduatis, exſpectatiuis, poſſeſſione beneficiaria ineunda, notarijs Apoſtolicis, Campſarijs & ſolicitatoribus Romanis: Scribis Eccleſiaſticis, hoſpitalibus, Eccleſiarum ædilibus.* ſuper his decreta malunt, inquam, nomine Regio edici; quam ſynodi alicuius œcumenicæ, aut Eccleſiæ. per hæc eis videntur Lilia ſplendeſcere, ſed verendum eſt ne illos redoleant bufones, quorum ante chriſtianiſmum vſus fuit. non hæc habent ex catechiſmo, aut teſtamento d. Remigij, qui primus fidem chriſtianam Francos docuit. non hanc habent delatam aliquo priuilegio Apoſtolico poteſtatem: de rebus fidei, diuiniue iuris, aut quæ inde proximè promanant, quippiam ſtatuendi. Vnde ergo vſurpatio? ab ijs, qui Regum bonitate abutuntur: Religionem *ſtatui* poſthabentes. quibus nunc aliud non proponam, quam monitionem Concilij Tridentini. *ſeſſ.* 25. *c.* 20. *admonet*, inquit, *Imperatorem, Reges, Reſp. Principes, & omnes ſingulos cuiuſcumque ſtatus, & dignitatis extiterint, vt quo largius bonis temporalibus, atque in alios poteſtate ſunt ornati, eo ſanctius, quæ Eccleſiaſtici iuris ſunt, tanquam Dei præcipua, eiuſque patrocinio tecta venerentur.* & *infr. nec à miniſtris ipſorum Principum lædi patiantur: ſed ſeuerè in eos, qui illius Eccleſiæ libertatem, immunitatem atque iuriſdictionem impediunt, animaduertant.* &c.

Miniſtri ergo illi atque Triboniani eiuſmodi leges concinnant; quo Regis ſui Coronam magis videantur illuſtraſſe: cum etiam Epiſcopos, & omne genus cleri, etiam quoad res diuinas adminiſtrandas, illi videntur ſubieciſſe. non eſt meum nunc quærere quot gradibus illi ab eo diſtent, qui ſolium ſuum exaltando ſimilis eſſe voluit Altiſſimo. indolere tantum lubet, videre Eccleſiæ, ſponſæ diuinæ, ſua detrahi monilia, mundo proprio eam ſpoliari: audire conquerentem *Cantic. c.* 1. *filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Vide quæ diximus *ſup. l.* 4. *c.* 1. *n.* 7. *& infr. c.* 13.

Sed ab auijs redeamus in viam. *prælatis*, inquit, *Pius cum opus fuerit auxilio & fauore adſint* Principes, ſeu cum eorum brachium implorabitur: vt iam ante præmiſerat, cum prælatis receptionem & obſeruantiæ curam ſeueriſſimè iniunxerat. quod & ante ſanxerat Concilium *Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 2. adeo vt ſi qui à ſynodo definita, & ſtatuta palam recipere renuerent; inferiores quidem ſecundùm canones punirentur; & vt ſtatuit Pius per cenſuras & brachij inuocationem cogerentur: Epiſcopi autem Summo Pontifici denunciarentur, & interim alij ab illorum communione abſtinerent. tenentur ergo prælati omnes neruos extendere ad inducendam Concilij receptionem, obſeruantiamque: Principes requiſiti manum auxiliatricem porrigere. quo *cultus diuinus*, inquit Concilium *d. c.* 20. *deuotè exerceri, & prælati, cæterique clerici in reſidentijs & officijs quieti, & ſine impedimentis cum fructu & ædificatione populi permanere valeant*, prælatos ad receptionem & curam vt definita & ſtatuta recipiantur à ſubditis, officium ſuum obligat: ne poſtea indoleant, vt illa *Cant. c.* 1. *poſuerunt me cuſtodem in vineis; vineam meam non cuſtodiui:* Principes autem cauſa, ob quam gladium portant: vt *omnibus exemplo*, inquit Concilium *d. c.* 20. *ad pietatem, religionem, Eccleſiarumque protectionem exiſtant.* ſingulariter ergo Principes ad hunc effectum Eccleſiæ protectores conſtituuntur. *iuxta c. Principes.* 23. *q.* 5. quorum auxilium non fruſtra à prælatis

7.
Recipiendum ſeruandumque Concilium: præſtandum brachij ſecularis auxilium.

8.
Eoque fine Principes Eccleſiæ protectores.

Eccle-

Eccleſiarum implorari oporteat: ne incidant in minas Ieremiæ. *c. 5. v. 28. cauſam viduæ non iudicauerunt; cauſam pupilli non direxerunt; & iudicium pauperum non iudicauerunt: nunquid ſuper his non viſitabo dicit Dominus; aut ſuper gentem huiuſmodi non vlciſcetur anima mea?* in vices pauperum, pupilli, viduæ venit Eccleſia. qui ergo eam indefenſam contempſerit; videat ne viſitationem, vltionemque ſerius reformidet.

CAPVT VIII.

Quæſtio nullitatis executionis factæ auxilio brachij ſæcularis à quo Iudice cognoſci debeat?

1. A Iudice requirente.

ÆQuum eſt eum cognoſcere, cuius fuit decernere, non iudicem requiſitum. *c. paſtoralis. §. quia verò. vbi gloſſ. & DD. X. de off. deleg. l. à Diuo Pio §. ſi rerum. D. de re iud. c. ſi quis. in V. ipſius ſolicitudine ſeruata, modis omnibus complcatur. X. de for. comp. diximus ſupra lib. 4. c. 4.* eum, qui requiritur ad executionis auxilium, non poſtuletur ad cognitionem. ſi tamen tertius executioni ſe opponat, quod res ſua ſub haſtam vocetur, ob rem aduerſus alium iudicatam; nō tenetur ad primum Iudicem ire; ſed apud exequentem ſummariam proprietatis quæſtionem mouere poteſt. *d §. ſi rerum. Couarr. pract. quæſt c. 16. n. 5.*

2. Niſi nullitas arguatur tanti ex ijs quæ in præſtatione auxilij contingunt.

Nihilominus, cum Iudex quiſque de actu ſui tribunalis, an ſecundùm ſtylum ſuum geſtus ſit, (vt in directorijs Iudicij debet) rectius cognoſcat; non alienum à ratione videbitur, ſi quid opponatur ipſi actui præſtationis auxilij, quo hæc non videatur ritè interponi; vt de ſuo actu, ſuorumuè ſatellitum imploratus iudex cognoſcere poſſit. *d. §. ſi rerum.* non porrò de ijs, quæ ſententiam, monitionem, executioniſue decretum, aut requiſitioné oppugnent, id enim ab eo requiſitum non eſt: ſed præſtatio brachij, manuſue militaris dumtaxat aduerſus contumacem.

3. Quid ſi cautionem exigi, eaque non præſtita irrita arguatur executio?

Exempli gratia, moribus noſtris receptum eſt, vt ex chirographo prima fronte claro indicatur prouiſionalis ſolutio, vel conſignatio: idque etiam relatum eſt inter ſtatuta curiarum Eccleſiaſticarum prouinciæ Mechlinienſis, vt huiuſmodi conſignatio, ſine præiudicio exceptionum indaginem requirentium, ſeu prouiſionalis ſolutio ſub cautione indicatur; ita condemnatus, parere rei iudicatæ monitus cum non pareret, aduerſus eum decernitur executio, & brachij ſæcularis imploratio: hæc cum fieret, opponit ſe apud exequentem; petit declarari executionem nulliter eſſe factam; eo quod præuia non ſit conſtituta cautio de reſtituendo, & reparando; ad eam reus negat ſe teneri, qui conſignationem impræſentiarum tantum vrgeat, de ea quod æquum erit facturus ſatis, cum de conſignata pecunia per ſe leuanda agetur; eam nullitatis quæſtionem ad hanc cauſam ait non ſpectare; neq; ad iudicem requiſitum: quod non tangat ipſam auxilij præſtationem, actumue ſatellitum exequentium; ſed res ipſas à priori Iudice iudicatas, ſeu decretas. quippe ſi quid aut in ſententia non rectè pronunciatum, aut in monitione executioniſue decreto prætermiſſum foret, non ea cognitio Iudici requiſito defertur; ſed nuda dumtaxat committitur executio; ne requiſitio vertatur in ſuperioritatem. & ideo ſententiam Romæ latam poſſe ad finem perſequi præſides ait *d. l. à diuo Pio. §. 1. ſi iuſſi*, inquit, *fuerint*, ſeu requiſiti: ſecus igitur à contrario, ſi non fuerint iuſſi, non requiſiti.

Quod ſi autem Iudicis requiſiti ſatellites die feſto, ſeu de nocte, aut aliàs perperam executionem tentauerint; huius vitij, actum præſtationis auxiliaris afficientis, nullitas cognoſci poterit à Iudice auxiliari: & ſi quid ſimile objiciatur, quod ipſum auxiliarem Iudicem, eiuſue ſatellites tangat: non verò acta vel decreta requirentis reſpiciat. *d. § ſi rerum.*

Objicitur, quod Iudex ordinarius requiſitus ab eccleſiaſtico executionem iure proprio videatur facere: &, an ſubreptum fuerit Iudici Eccleſiaſtico, poſſe cognoſcere *ex Matth. de Afflict. deciſ. 120. n. 9.* verum hîc ordinarius exequitur non vt talis; ſed vt imploratus auxiliaris: & alio in genere is loquitur; atque in materia principaliter ad Ordinarium pertinente: neque de huiuſmodi requiſitione; ſed abſolutione ad effectum agendi in cauſa ad ſæcularem directè ſpectante. ſed & præſides Ordinarij ſunt; de quibus tamen quæ diximus ſtatuit d. l A Diuo *Pio. §. 1. & ſeqq.* 4. Si Iudex requiſitus ſic Ordinarius an iure ſuo exequi & cognoſcere dicatur?

Sed & cautionis quæſtio ad formam executionis ſpectare non videtur. forma eſt quæ dat eſſe rei, ſine qua res eſſe non poſſit; ſed executio eſſe poteſt ſine cautione; etiam vbi debetur; ſi à parte non excipiatur: ea ergo exceptio cautionis præſtandæ retardare, non irritare executionum poterit. ſi voluntariè quis eam patitur, neque parere monitus, aut executionem inceptam paſſus, cautionem non requirat; ſubeſſe nullitas non poterit: ſicut parte etiam non opponente nullitas dabitur, ſi die feſto *arg. c. vtinam. diſt. 76. & c. nunquam diſt. 5. l. 1. D. de damn infect.* ſi nocte intempeſta fiat executio. nam hæc ad iuris formam pertinent: cautio autem ad ius partium. quare etiam reſponſum eſt, ſententiam eſſe nullam, ſi diſertè contra leges lata eſt, non item ſi contra iura partium. 5. Quæſtio cautionis ad ad formam executionis pertineat?

Mandatum & requiſitio ſecundùm ius accipienda ſunt, nec quiſquam id mandare cenſetur, quo iudicium ſubuertatur. non ergo Iudex requirens, vt requiſitus acta requirentis nulla declaret, præſertim Eccleſiaſtici: cuius etiam error à ſęculari corrigi nō poteſt. *vt diximus lib. 1. c. 5.* nec ſi is vellet, acta ſua poſſet ſubiicere cognitioni ſæculari. *arg. c. ſi diligenti. X. de for. competent.* 6. Requiſiti officium non excedit vltra requiſitionem.

Id quidem *ſupra lib. 4. c. 3.* diximus, vbi euidens eſt nullitas, non teneri aliquando Iudi- 7. Etſi non cognoſcere

de actis requirentis poſſit requiſitus, tamen negare auxilium poteſt vbi euidens eſt nullitas.

Iudicem ſæcularem Eccleſiaſtico auxilium præſtare; ſed poſſe negatiuè ſe habere: nullatenus autem acta requirentis irritare, vel irrita declarare. ſiquidem hæc ſuperioritatem exigunt. ſi autem Iudex imploratus non vlterius progreditur, quam vt de actis circa præſtationem auxilij à ſe, vel ſatellitio ſuo commiſſis cognoſcat; non eadem videtur ratio ne id liceat.

CAPVT IX.

De inuocatione auxilij non vertenda in ſubiectionem.

1\. Siue ſpecialiter ſiuè generaliter brachium Principum imploretur, non eſt interpretandum aut vertendum in ſeruitutem.

COntingit Epiſcopos implorare auxilium brachij Principalis, non tantum pro ſpecialibus caſibus; ſed etiam generalibus decretis, v.g celebrata anno 1586. Cameraci, 1607. Mechliniæ Synodo prouinciali ab Archiepiſcopis & Epiſcopis, ſupplicatum eſt Regi reſpectiuè ac Principibus noſtris, vt pro faciliori executione authoritatem ſuam vellent adiungere. quod hi facientes multos deſuper articulos edixerunt, etiam in negocijs merè Eccleſiaſticis. æquum procul dubio non eſt, vt illa ideo facta cenſeantur regiæ iuriſdictionis, aut quippiam Eccleſię authoritati eſſe detractum. pręſtant illi defenſionem, & auxilium Eccleſiæ pia intentione, ac ſincera fide; boni Principes ſunt, ac religioſi; bonæque fidei; Dei ſacerdotes honorant atque tuentur, *iuxta c. boni Principus. diſt.* 96. non tuentur vt ſubdant: de qualibus ille;

Timeo Danaos & dona ferentes.

Nec qualis eſt apud Horatium fabula de equo per ceruum ex communibus paſcuis pulſo. qui poſtquam hominis imploraſſet opem, & victoriam reportaſſet; incidit in perpetuam hominis ſeruitutem.

Non equitem dorſo, non frenum depulit ore. Vide de abuſibus aduocatiarum Chokier. *Vind. lib. Eccleſ. p. 2. c.* 8.

2\. Præſtitum Synodis brachium non minuit Epiſcoporum authoritatē.

Non ergo Principes noſtri, ſic requiſiti Eccleſiæ brachium, auxiliumq; præſtant; non illam ſubigere, illiuſq; iuriſdictionem eneruare intendunt: nec tantum in negocijs merè Eccleſiaſticis, ſed neque minuere in ijs, quæ vtrumque forum, vel rei vel perſonæ intuitu ſpectare poſſunt. v. g. in dicta Synodo *Mechliniensi tit.* 23. ob diuerſitatem locorum, & conſuetudinum ſuper reparatione Eccleſiarum hoc ciuili bello deſtructarum, cui illæ non ſatis aptæ erant, decretum fuit; vt ſine præiudicio ex communi iuris diſpoſitione per Concilium Trident. innouari, certa ratio iniretur, cui ſe omnes conformarent, poſteaquam ſuper ea cum ſuis ſereniſſimis Celſitudinibus maturius actum eſſet; eodemque modo ſuper eadem Synodo dato *art.* 15. *&* 16. ſtatutum eſt manum auxiliatricem à Concilijs regijs dandam eſſe ſuper ijs, quæ in eadem Synodo ſuper congruâ parochorum portione decreta eſſent, ſeu à Iudicibus Eccleſiaſticis prouiſionaliter, aut definitiuè decernerentur. edictum quidem ſuper reparatione Eccleſiarum nomine Principum emanauit, conceptum tamen interuenientibus deputatis Eccleſiaſticis: additque illud ad finem, ſi caſus contingat ibidem non deciſus, quaſi ex ratione legis vltimæ *C. de leg.* adeundum fore Concilium regium: vt amicabiliter negocium componat; aut ſine figura iudicij explicet. non per hoc tamen intendit minuere iuriſdictionem Eccleſiæ, ſuper cura fabricarum Eccleſiaſticarum competentem.

3\. Sic edicta ad Synodum Cameracenſem ac Mechlinienſem data circa Eccleſiarum reparationes, parochorum congruas portiones, non minuit Ordinariorum Iuriſdictionem.

4\. Portio à Synodo decreta edicto probata, per Ordinarium mutata temporum ratione poteſt nihilominus mutari.

Quoad congruam porrò parochorum portionem mota fuit quæſtio; an cum argueretur taxa Synodi per edictum ſtabilita, eſſe exceſſa, atque à regio Principis Concilio, ad mores hic inolitos, petita eſſet caſſatio, eo nomine quod contrauentum eſſet edictis regijs; ea eſſet concedenda? ſicut vſu receptum eſt, vt quando mandatis Principum, ſeu edictis contrauenitur, aut priuilegijs patriæ, aut iuriſdictio ſæcularis læditur, ea concedatur: & dicendum eſt non eſſe deueniendum ad remedium extraordinarium, cum præſto ſit remedium ordinarium appellationis, ad ſuperiorem Eccleſiaſticum, qui cognoſcat an exceſſum ſit. neque enim edictum ſuper Synodo eo fine emanaſſe, vt aliquatenus iuriſdictio Eccleſiæ minueretur; aut huiuſmodi cauſæ cognitio aliam indueret naturam. adeoque cùm de legis ſtatutariæ interpretatione quæreretur, Eccleſiæ illam eſſe: quæ originaliter illam condidit. *c. cum veniſſent. X. de iud.* ſicut Principis eſſet ſi illius primordia ab eo eſſent profecta. *l. vlt. C. de leg.* adeoque edictum, de quo quærimus, non motu proprio datum, ſed in auxilium Eccleſiæ; non eſſe retorquendum in odium, caſſationemque iudiciorum Eccleſiæ: ſed illis ſuum curſum eſſe permittendum ad ſuperiora Eccleſiæ tribunalia. neque id dignitati regiæ quippiam derogaret cum huiuſmodi beneplacita, ſicut aliæ approbationes & confirmationes, vincula quidem addant; non tamen naturam rerum confirmatarum mutent, aut extendant *c. 4. X. de confirm. vtil. vel inutil.*

Igitur in d. Synodo decretum eſt, ne vltra 300. flor. quippiam pro congrua portione adiudicaretur, niſi parochiæ amplitudo iudicio Epiſcopi aliquid amplius exigeret. amplius tamen eſt aſſignatum: Synodus exceſſum commiſit iudicio Epiſcopi; probauit edictum: ſi quis de iudicio Epiſcopi queratur, tanquam irrationabili, & metas arbitrij boni viri excedente, remittendus eſt ad ſuperiorem Epiſcopi. nec Synodi, nec edicti intentio eſt, ex edictali beneplacito deriuare caſſationem. argumento fabularum equi, & Danaorum, de quibus mox diximus.

Sed & hæc quæſtio, an mutatio temporis, ac rerum monetæ, ac caritatis annonæ, licitum non faciat huiuſmodi exceſſum? ad Synodum, ſeu Eccleſiam ſpectat: vnde originaliter

leges

leges proceſſerunt, quæ de parochorum alimentis ſtatuunt. eoque vt dictum eſt ab eâ petenda eſt illius interpretatio. non ſi quid ſecus actum fuerit, materiam caſſationi ſubminiſtrat, vbi hactenus ea non vlterius vſurpata eſt, quam in cauſis, de quibus ſupra dictum eſt.

Sacræ literæ dicunt non eſſe obligandum os boui trituranti: ſerenti ſpiritualia metere licere temporalia: ſeruienti altari de altari viuere. inde permulti canones de congrua parochorum portione ſtatuunt; & Concilium *Trid. ſeſſ. 7. c. 7. ſ. 24. c. 13.* vbi libertatem d. c. 7. tributam videtur explicare *d. c. 13. in verb. quod pro rectoris aut parochiæ neceſſitate decenter ſufficiat*: imo Bulla Pij V. amplam libertatem d. c. 7. & decentiam neceſſitatis d. c. 13. intra 100. aureos reſtrinxit. vtique rebus ſic ſtantibus; & nummorum valore retento. alioquin obediendum eſt neceſſitati, quæ legem non habet *Vide Tuſc. verb. neceſſitas non habet legem. concl. 19.* vbi multa exempla, in quibus quod per ſe non licet, neceſſitas licitum facit. Imo d. Synodus Mechlinienſis mutato valore aureorum, qui tempore Pianæ conſtitutionis tantum conficiebat duos florenos Brabanticos, taxam expreſſit ad tres, vt ille increuerat: eoque viam aperuit obediendi vlteriori neceſſitati, quam mutatio exinde maior inducere. vt non tantum locus non ſit caſſationi in negocio primordialiter ex ſacris literis, quarum interpretatio Eccleſiæ competit, orto; ſed neque iuſtæ appellationi: ſi vltra 300. flor. à Synodo expreſſos iudicarit Epiſcopus, ex rerum mutatione, & parochiæ amplitudine, eſſe amplius aſſignandum. atque ita Concilium Brabantiæ reiecit ex vtroque capite petitam caſſationem à Comitiſſa E: contra paſtorem R. ann. 1644.

Igitur vt redeamus ad ea, quæ ſuperius diximus, non poteſt Iudex imploratus examinare acta implorantis: ſeu vllam cauſæ cognitionem aſſumere. *c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. in verb. aut executionem promptè, prout ad ſuum ſpectat officium, facere detrectant.* & generalius deciſum eſt *in l. ſi prætor. D. de iud. non vtique Iudex*, inquit, *qui de iudicato cognoſcit, debet de prætoris ſententia cognoſcere. alioquin luſoria erunt huiuſmodi edicta, & decreta prætorum.* multo minus cui non ex iudicato cognoſcere commiſſum eſt; ſed qui nudus executor eſt dumtaxat. *vt ad d. l. Buſius poſt Coſtal.* vt eſt qui requiritur à Iudice Eccleſiaſtico ad præſtandum brachium ſeculare: cuius non eſt cognoſcere de iudicio Eccleſiæ. *c. vnam ſanctam §. ergo ſi deuiat. de maior. & obedient. in extrauag. commun.* ſed ſuperioris in Eccleſia. *vt ibid.* eoque magis huic conuenit, quod dicitur *c. 28. §. quia vero. X. de off. deleg.* Vt Ordinarius requiſitus teneatur exequi delegati ſententiam, quamuis iniqua ei appareat. *c. inter cæteras. X. de ſentent. & re iudic.* aut ſanè remittere debet ad requirentem; ſi difficultatem reperiat: vt deciditur *in c. de cætero. X. de re iud. c. ſi quando. X. de reſcript.* quod ipſum & in Judicibus po-

5\.
Iudex de iudicato cognoſcens, non cognoſcit de cauſa: minus executor merus.

6\.
Vt eſt ſæcularis imploratus ab Eccleſiaſtico.

7\.
Si iudicatum ei iniquum appareat, debet non cognoſcere,

ſed remittere, ad requirentem.

teſtate paribus ſeruandum rectè probat Buſius, *vbi ſupra n. 6.* multo magis dicendum eſt in ſæculari, reſpectu Eccleſiaſtici. quem ideo nullatenus de ſententia cognoſcere communiter receptum eſt. prout ſic in edicto Regio *ad executionem Synodi Prouincialis Cameracenſis dato 1. Iun. 1567. art. 18.* diſertè decretum eſt: *ſi ordonnons*, inquit; *à tous noz iuges de mettre à l'execution, toutes les fois que requis en ſeront, par prinſe de gages ou autrement, les ſentences deſdicts iuges Eccleſiaſtiques, non ſuſpendues par appel: n'eſt, que le iuge requis ait cauſe pregnante au contraire; dont il aduertira le iuge Eccleſiaſtique: lequel ne trouuant icelle cauſe ſuffiſante, pourra auoir ſon recours à noſtre dict conſeil priué.* Iudicibus ſuis mandat Rex, vt executioni tradant ſententias Iudicum Eccleſiaſticorum: vtique illis, qui tradere poſſint executioni; brachium habeant; manumque militarem, vt exequantur: non ſcabinis, ſeu illis, qui dumtaxat habent notionem; quam neque concedit: ſed, ſi occurrat ratio prægnans, dumtaxat ſignificationem; quam faciant iudici Eccleſiaſtico; & huic recurſum ad ſua Concilia.

8\.
Ita & iubent edicta regia.

Non ſine ſpecie auxilij in dominatum verſi, quidam officiarius regius cum carceris Epiſcopalis cuſtos in officio peccauerat, eiuſque negligentia elapſus quiſpiam erat, punitionem regio Concilio ſoli competere ſuſtinuit: ideo, quod carceres & commentarienſes ſint ſub protectione, & ſalua guardia regia; cuius infractio crimen ſit ad regios cognitores pertinens: quaſi verò huiuſmodi defenſio, & brachium, auferre debeat Epiſcopo cognitionem, & correctionem ſui miniſtri, in ſuo officio, & ſuo carcere delinquentis. Iniuriam amoliri volunt edicta, & literæ ſaluæ guardiæ huiuſmodi; non inferre; non ius ſuum cuiquam auferre, non Eccleſiæ. *Principes ſæculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eamdem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. c. principes. 23. quæſt. 5.* (non ergo vt munimenta auferant) *Cognoſcant Principes ſæculi Deo ſe reddituros rationem propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt.*

9\.
Peruerſio iuriſdictionis eſt obtentu ſaluæ guardiæ auferre Eccleſiæ iuriſdictionem.

CAPVT X.

De inſpectione Epiſcoporum in Iudices ſæculares.

CVm ſæculares poteſtates officio ſuo deſunt, ipſe etiam Iuſtinianus Epiſcoporum inſpectionem etiam interpellauit, quando in *Auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio* multis monitis Judices mandatiſque inſtruxerat, ſubiunxit edictum ad omnes Epiſcopos, quo legem, quam in omni iuſtitia ſubiectos viuere ſtudens ait ſe conſtruxiſſe, etiam illis voluit eſſe manifeſtam, & tanquam dedicatam Deo

1\.
Inſpectio Iudicum ſæcularium Epiſcopis vt commiſſa.

recondi in Eccleſia, cum ſacris vaſis, & tabulis; ſeu lapidibus inſculptam in porticibus Eccleſiæ deſcriptam. *tua igitur*, inquit, *ſit reuerentia, & cæterorum hæc cuſtodire, & ſi quid tranſcendatur à Iudicibus ad nos referre, vt nihil contemnatur horum quæ ſanctè à nobis ſtatuta ſunt.* Et iterum; *In Authent. vt nulli Iudicum liceat habere loci ſeruat.* omnem, inquit, *damus licentiam locorum ſanctiſſimis Epiſcopis & primatibus ciuitatum huiuſmodi præſumptiones prohibere, & ſtudere vt hæc omnia ſine impedimento, & ſine diſpendio ſecundùm legum virtutem procedant. & nobis nunciare.* & porrò Iuſtinianus chriſtianam rempublicam non per modum dumtaxat politiæ cupiens regere, ſed & politiam ſecundùm viam ſalutis dirigere, ſubtexuit; *vos autem ſi negligentes non referatis, rationem reddetis apud Deum pro aliorum iniuſtitia, ſi quod non cognoſcentibus nobis damnum apud vos Iudicibus inferatur. Sed oportet præſentes vos prouincijs, & pro ijs ac reliquis deteſtantes manifeſtos nobis facere, & tectos Iudices & tranſcendentes hanc legem noſtram, quatenus vtroſque cognoſcentes, hos quidem puniamus, illos autem repenſemus.* Quinimo Iudices per Epiſcopos ad Officium adiguntur. *Auth. vt differentes Iudices audire interpellantium allegationes, cogantur ab Epiſcopis hoc agere*; & vlterius *ibid. c. 1. Iubemus ſanctiſſimum Archiepiſcopum audire cum clariſſimo Iudice, vt ambo per amicabilem conuentum diſſoluant quæ dubia ſunt.* & infra: *ſi tamen contigerit quendam noſtrorum ſubiectorum ab ipſo clariſſimo prouinciæ Iudice lædi, iubemus illum adire ſanctiſſimum illius ciuitatis Epiſcopum, & ipſum iudicare inter clariſſimum illius prouinciæ Iudicem, &*

2. Ita vt male in officio verſantes etiam Epiſcopo potuerint conueniri.

eum qui putatur lædi ab eo. quare Cuiacius *ad Nouell. 86.* ita hæc accipit, vt aduerſus Præſidem agi poſſit repetundarum coram Epiſcopo. *ex l. 4. C. ad leg. Iul. repetund.* non quod illa id dicat, ſed quod vitia ibi relata ijſdem Authenticis damnentur; nuncianda, cognoſcendáue committantur. quæ quidem vel iam olim recepta hic non ſunt, vel vſu obſuleta. imo in

3. Quam in contrarium à iure abiuerint Galli.

Gallia Regijs conſtitutionibus cautum, in quibuſdam priuilegiarijs caſibus, vt ipſi Regij Iudices ad Epiſcopale veniant auditorium: ac ſimul cum Eccleſiaſtico Judice cognoſcant. Eccleſia tamen pro iure ſuo negligentiam Iudicum ſæcularium per Eccleſiaſticos voluerit

4. Canones defectum in reddenda iuſtitia per Epiſcopum volunt ſuppleri.

ſuppleri. *c. ex tranſmiſſa. X. de for. compet.* vbi per dominum feudi cauſa feudalis dicitur terminanda: *& ſi ipſe*, inquit, *malitiosè diſtulerit, tu ei debitum finem imponas. c. cum ſit. eod. c. ex tenore. eod.* vbi non turbanda iuriſdictio ſæcularis dicitur, *dummodo actor per Iudicem ſæcularem*, inquit, *non obſtante illius contradictione, cauſam ipſam ratione præuia terminetis.* id quod tamen ipſum

5. Princeps hodie adiatur qui iubet ſuis vt ius dicant.

vſu obtinere vix eſt receptum. Sed vt Princeps ſeu ſuperior ſæcularis adeatur, qui ad illum det literas, quas iuſtitiæ hodie vocant, quibus iubeatur cauſam expedire, vt & vix monitoriæ. *Vide Matth. de iuriſd. p. 2. q. 52.* quæ expe-

6. Expeditio vt olim maioribus noſtris commendata.

ditio maioribus noſtris olim adeo fuit commendata, vt ann. 1312. Joan. Ducis tabulis legum Brabantiæ cautum ſit, vt ſi quis precio corruptus, vel perperam ius dixerit, vel dicere diſtulerit, capite ac bonis priuetur. quare ſi cognitio cauſæ relinquenda videatur Iudici ſæculari, præſertim in cauſis perſonarum miſerabilium; ab Epiſcopis vel Eccleſiaſticis viris conueniri poſſint. *quod ſi*, inquit *c. adminiſtratores. 23. q. 5. Dei timorem præ oculis non*

7. Et canonibus.

habentes negligere poſt ſecundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communione vſque ad condignam ſatisfactionem priuatos. Vide quæ diximus *ſup. l. 1. c. 5. l. 4. c. 1.*

CAPVT XI.

Reuerenter cum Epiſcopis eſſe agendum.

NVnc vt ad eas, quæ minorum gentium ſunt, actiones pergamus. ſupereſt ergo, vt quique ſuis terminis contenti, alienos iudicando, ſtatuendo, grauando non moueant: 1. Iudices quiq; ſuis ſint terminis contenti.

in communes autem campos, res, ſeu negocia mixti fori ita deſcendant, vt leges communionis habent, ne quis alterum iure ſuo vti impediat, ne quod commune eſt, ſuum ſolius facere adnitatur: quod denique officio incumbit, ſecundùm leges exequatur. quod ſi quid ſecus actum quis crediderit, non mox ad arma conclamet; ſed amicè commoneat, quod æquum putarit modeſtè requirat. Inde decretum eſt, *in c. ſi quis erga 2. q. 7.* reuerentiæ ergo

2. Siquid ſecus actum, amicè pertractent.

Eccleſiæ præſulibus debitæ, vt ſi quis publicè de ijs queratur, & Iudices adeat antequam ſemel ac ſæpius familiariter eum interpellarit, communione priuetur, *tanquam Apoſtolorum*, inquit, *patrumque aliorum contemptor.* plura ſunt

3. Non aliter de Epiſcopis publicè mox querantur.

in eam ſententiam eadem quæſtione à Gratiano allata. vt exiſtimandum ſit omnino iſtiuſmodi ſuperiorum Eccleſiæ deſpectum eſſe grauiſſimum. Eóque pridem apud nos obtinuit, vt ſi quis apud Principum Concilia querelas deponeret aduerſus Epiſcopum, libellus illius literis clauſis incluſus, quaſi familiaribus,

4. Vnde antiqua praxis literarum clauſarum ad Epiſcopos.

ad illum tranſmitteretur. vt ſic vel iuſtitiam ſuam accipiat, aut iuſtam excuſationem. *d. c. ſi quis. certum eſt enim ſæculares oportere Eccleſiaſticam formam ſequi, non huic humanitus ſequenda iura præfigere. neque eius ſanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit regiæ deuotionis colla ſubmittere, ne dum menſura celeſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis. c. certum. diſt. 10.*

5. Vt honorabiliter cum illis agatur.

boni Principis eſt ac religioſi, Dei ſacerdotes honorare, atque tueri. c. boni diſt. 96. & qualeſcumque Pontifices ſint, etſi errore humanitus accidente, non tamen contra religionem vllatenus excedentes, nullatenus videantur à ſæculari poteſtate poſſe percelli. *c. ſicut. diſt. 96.*

6. Non a ſæcularibus percellantur.

id quod planius decreuit Bonifacius VIII. *in c. vnam ſanctam de maior. & obed. in extrauag. commun.* vt ſi deuiauerit poteſtas ſpiritualis à ſuperiori, non ſæculari, corrigatur. qua de re

7. Salua ſolicitudine modeſta.

latius diximus *lib. 1. c. 5.* non excludimus tamen ſolicitudinem, quæ modeſtiam Eccleſiæ

debitam

debitam non egrediatur. *c. filijs vel nepotibus* 16. q. 7. quomodo in publicatione Concilij Tridentini Margareta Regens hic mandauit Concilijs regijs, vt & inſpicerent an Epiſcopi eiuſdem concilij decreta in vſum inducerent, &, ſi id minus ſeruarent, Regi perſcriberent : qui porrò congrua via monitos illos curaret. hæc modeſtè ac religiosè acta ad protectionem eiuſdem Concilij pertinent. *Vide quæ diximus infr. cap. vlt. n.* 3. *& ſeqq. de ſacerdotum reuerentia.*

CAPVT XII.

A quo Iudice petendum auxilium, vbi alius iudicat, alius exequitur.

1. Cui cognitio criminalis competit fas eſt citare, adeoque ſi res exigit, realem citationem decernere.

IVdicem Eccleſiaſticum, qui criminalem habet iuriſdictionem, neceſſarium eſt, ius habere decernendi apprehenſionem. quippe cui debeat competere facultas citandi reum. atqui in criminalibus apprehenſio, citatio realis eſt; permiſſa ergo cuicumque iuriſdictio criminalis competit.

2. Concilium Trid perſonarum diſtrictionem Eccleſiaſtico Iudici ſimpliciter tribuit : ſed executionem alternatiuè.

Et ſanè Concil. *Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 3. Iudices Eccleſiaſticos expreſsè vult, potius quam per cenſuras, per alia media, & ſpeciatim etiam per diſtrictionem perſonarum procedere. ſola difficultas eſt in executione, quæ manum fortem exigit : de qua Concilium *Trid. ibid. & executione per ſuos proprios*, inquit, *aut alienos executores facienda*. alienos ſcilicet, vbi ita vſus priſcus habet. diſertè ergo Iudici Eccleſiaſtico facultatem facit decernendi apprehenſionem, etiam contra laicos, vt exprimit : ſed executionem faciendi, per brachium ſæculare ; ſi ita antiqui mores habeant.

3. Etiam contra laicos.

alioquin iure Epiſcopo licere per ſuos exequi ſententiam, eoque familiam armatam congruam habere interpretata eſt pridem S. Congregatio. *Vide Declarationes n.* 30. 31. *ad calcem part.* 5. *Reſol. Dianæ.*

Vnde ex moribus rectè Philipp. Bugnion. *de leg. abrogat.* 2. *ſect.* 210 *Les Eueſques*, inquit, *ou Official peult decreter prinſe de corps, quand la matiere y eſchet, contre quelle perſonne, que ce ſoit ; mais il ne luy eſt licite de faire les captures par ſes appariteurs, hors ſon pretoire ; ſinon en implorant l'aide du bras ſeculier, qui ne luy eſt iamais refuſè, veu ſon decret.* quippe conceſſa iuriſdictione criminali

4. Iuriſdictione conceſſa, neceſſaria accedunt.

omnia conceſſa intelliguntur, quæ ad illam ſunt neceſſaria. *l.* 2. *D. de iuriſdict. om. Iud. c.* 5. X. *de off. deleg.* eoque argumento vtitur Bonifac. VIII. *in c. cum Epiſcopus de off. ord. in* 6. quamuis ibidem loquatur de perſonis Eccleſiaſticis. vt ſolent reſcripta ad propoſitum dumtaxat caſum reſpondere. vt argumentum à contrario ſenſu etiam non procedit, quando alibi ſecus in iure deciſum eſt. vt in locis infra citatis. & loquitur non de decreto tantum; ſed ipſa executione, & Concilium Trid. *d. c.* 3. *ſeſſ.* 25. clarius exprimit *in verb. liceat eis contra quoſcumque, etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis pijs aſſignentur, ſeu per captionem pignorum, ſeu diſtrictionem perſonarum, per ſuos vel alienos executores faciendam* &c. Denique ſæpius Senatus Brabantiæ reiecit petitiones caſſationum aduerſus inhibitiones v. g. ſuſpectarum conuerſationum, ſub pœna apprehenſionis, ſeu carceris, factas.

5. Inhibitiones ſuſpectæ conuerſationis ſub pœna carceris, iuri conſonæ.

Sed executio, brachium ſæculare vulgo dicitur exigere, eademque ferè eſt praxis : & lex Epiſcopale *C. de Epiſ. audien.* Epiſcopis diſertè iudicationem tribuit : executionem autem eorum definitioni concedi iubet per Officia Iudicum. vt decretum apprehenſionis negari eis non poſſit competere; ſed tamen poſtuletur executio à brachio ſæculari. quæ phraſis vel ſola indicat pro executione tantum illud eſſe implorandum. quippe intellectui iudicatio : ori; iuris, ſeu ſententiæ dictio : brachio ; executio conuenit. ita de mirabilibus Domini *pſal.* 135. *percuſſit Ægyptum cum primogenitis eorum; & eduxit Iſrael de medio eorum : in manu potenti, & brachio excelſo.*

6. In executione controuertitur à quo ſit facienda apprehenſio.

7. Vox brachij executionem innuit.

Igitur vbi brachium ſæculare eſt implorandum, & alius iudicat, alius exequitur; quæritur à quo auxilium ſit petendum ? dum in neutris in ſolidum videtur reſidere ea iuriſdictio, & imperium, quod fuit Romanorum olim Iudicum, ac Magiſtratuum : quorum brachium fuerit à Judicibus Eccleſiaſticis olim imploratum. vt & d. lex Epiſcopale directa fuit præfecto prætorio. &, ne dicamus exignam eſſe ſcabinorum & vrbium iuriſdictionem, vt deducit Loiſeau *lib. de Seigneuries. cap. vlt.* de prætore aut Principis officiario, & ſcabinis quæſtio eſt. ſed, vt ea penitius excutiatur, viſum eſt quædam altius repetere.

8. Iudices olim Romani ſolidum habebant Ius quod hodie ferè diuiſum inter eos qui officiarij & qui ſcabini.

Et ſanè Magiſtratuum vernaculorum ethimologia & authoritas varia eſt; & ab vſu, atque conſuetudine dependet. & quadrat illud A. Gellij *l.* 16. *c.* 13. *obſcura, obliterataque ſunt municipiorum iura, quibus vti iam per ignorantiam non poſſunt.* Vſus ergo & conſuetudinis in his ſumma eſt authoritas. Nihil vetat *quin Iudices vulgo Scabinos*, loquit Inſulanus, *aut huiuſmodi homines vocemus iuratos, quo nomine etiam ſcimus in pleriſque orbis terrarum partibus à plebe recenſeri. Spigel. in Lexic. v. ſcabini.* Meminit huius vocabuli *c.* 1. *de immunitat. Eccleſ. in* 6. vbi coniunguntur conſulibus & dominis temporalibus, tanquam in Francia vſitatum. c. 2. X. *de alienat. iudic. mutand. cauſ.* quod directum eſt Abbati Sancti Nicolai Furnenſis. & loquitur de Scabinis *Ipretis*, ſeu Iprenſibus. conſuetudines citat omnino multas Ragueau *en ſon Indice des droicts royaux v. eſcheuins. v. eſcheuinage.* vbi hoc verbum magis ab Alemannis eſſe profectum fatetur. *v. maieur, & eſcheuins. v. maire, & eſcheuins.* priori loco *Scabini*, inquit, *iuriſdictionem habent, ſed & mero imperio vtuntur multis locis, Iudices olim appellati ſunt ſcabini. Vt in conſtitutionibus Caroli Magni, quo tempore à Miſſis Dominicis eligebantur* : (vt adhuc fit hodie quotannis in Flandria)

9. Municipalium magiſtratuum obſcuræ authoritates.

10. Vſus declarat.

11. Quid vox ſcabini?

12. Balliui, Maioris?

Flandria) & *in d. v. maieur. & eſchenins*, vtroſque coniungens, *quibus*, inquit, *ſumma reipublicæ commiſſa eſt.* & *in v. maire; maior populi Gregorio quaſi primus Curiæ. vt in ſenatu princeps ſenatus; etiam annotante Cuiacio ad leg. 33. C. de decurion.* quo pater ciuitatis, & defenſor plebis, qui parentis vicem plebi exhibet. Idem Ragueau *v. bailli, ballifs ſont ceux, qui ont la baillie de la iuſtice; qui reipublicæ villici, quæ eſt cura reipublicæ intra terminos ſuæ iuriſdictionis.*

13. Schulteti, Ammanni.

Marchantius in *Flandria l. 1. tit. de magiſtrat.* 1. de ſcabinis, deinde de ballinis, ſchultetis, & Ammannis variè diſſertat: denique *noſtris moribus*, inquit, *baillini, ſchultetique hoc modo a ſcabinis differant: Scabini iudicant; baillini iudicatum, & Scabinorum acta, Principumque conſtitutiones exequuntur: illi vocationem habent; hi prehenſionem, miſſionem in carcerem:* Et infra, *Scabini iura populi; hi Principis magis reſpiciunt: & Scabinos ad ius in propatulo tribunali dicendum ritè & neceſſario ſubmonent, atque tribunalis locum poteſtatemque velut aperiunt.* neceſſariò, inquit, quia niſi hæc perſona adſit, quæ Iudicem ad ius dicendum moneat, Scabini non vellent aut poſſent ius dicere. inde *maendre* vocatur. *ita Damhouder. in prax. ciuil. c. 1. & 10. & Thulden. in vtroque loco.*

Propius Paulus Chriſtinæus *ad Conſuetudines Mechlinienſes. tit. 1. art. 1. numer. 6. in verb. ter auaniage van ſchouteth. & tit. 6. art. 15.* vbi de Schulteto, *Principem*, inquit, *repræſentat, in omnibus, quæ ad Principis maieſtatem pertinent, ſuam authoritatem interponit, & ab ipſo Principe in reſcriptis ipſius vicarius appellatur; ſummo iure præfectus Vrbi nominandus videtur.* quemadmodum etiam rectè Scultbetum Antuerpienſem, ſeu Marcgra-

14. Marcgrauij.

uiũ præſectum vrbis vocandum iudicat Scribaoius *in Origin. Antuerpienſ. c. 15.* quòd vt ille, non tantum intra vrbem; ſed & centeſimum ab vrbe lapidem iuriſdictionem exerceret: hic intra terminos Marchionatus, ſeu ditionis Rienſis. ſed hæc cauſa propius illum aſſimilat Præſidibus prouinciarum. vt ditio hæc vnam ex ſeptemdecim Belgicis prouincijs hodie conſtituit: ſiue, vt ex Beato Rhenano *l. rer. Germ.* recitat Loiſeau *de Seigneuries. c. vltim vnicuique ferè ciuitati Comes præſidebat, qui nominabatur aliquando Iudex fiſcalis, ſcabinos ſub ſe habens.* ſic vox Marcgrauij limitaneum comitem ſonat: vt Iudex ipſe videatur, Scabini ſub ipſo, vt aſſeſſores, aut Iudices pedanei: ille merum imperium habeat, gladiumque nomine ac iure Principis. Vnde & Iudex fiſcalis vocatur in legibus Ripuarijs. *ſi quis*, inquiunt, *Iudicem oc-*

15. Comitis.

ciderit, quem Comitem vocant. quibus optimè quadrat *ex Capitular. Caroli Magni l. 4. art. 5. Comes ad maritimam cuſtodiam deputatus, ſi ſecum ſuos ſcabinos habeat, ibi placitum teneat.*

Rurſus Chriſtinæus *d. n. 6. iudicaturos*, inquit, *admonet ſuæ religionis, & iuriſiurandi in ſententijs dicendis; quod vulgo maenen nominant: eſtque executor criminalium: &, vti Iacobus de Belaiſo tradit in praxi ſua crim. tit. de fug. reor. col. 15. habet merum & mixtum imperium. ſi quidem ibidem quærit de duobus Iudicibus, quorum vnus ſententiat & alter exequitur, quis habeat merum vel mixtum imperium? & ſubdit, quod ille; qui exequitur: dummodo habeat iure proprio. maioris enim Iuriſdictionis eſt executio, quam pronuntiatio. vti notabiliter tradit Alexander in l. 1. col. 5. verſ. item. ex hoc gloſſ. D. de iuriſdict. om. Iud.* ita Chriſtin. 16.

Scabini vel aſſeſſores, vel pedanei Iudices ſunt, alij gladium portant, brachium Principis magis repræſentant.

adde quod ad Principis officiarium illius mandata mittuntur, & edicta: omniumque ei executio committitur; perſona ſtatuitur ex Principis nutu, eaque ferè illuſtris, vt rectores olim prouinciarum, atque Vrbi Præfectus. *l. 3. C. de off. præfect. vrb.* Scabini ſint quadantenus Aſſeſſores. *vt in d. Capitularibus.* Vt dignius in officiario huiuſmodi repræſentetur Princeps, quam in Scabinis poſſet; eoque brachium illius, non horum implorari oporteat. 17.

Vt Prætores iudicare Scabinos iubent, quod hic eſt *maenen*.

Porrò verbum illud *maenen* obuio quidem ſenſu monitionem, interpellationemque ſignificat: *vt apud Kilianum in Dictionario, & alios:* ſed & monere cum imperio, ſeu mandare: vnde & exorcizare ſignificat. *den duyuel nytmaenẽ, bemaenen &c.* vbi non monere, aut requirere; ſed imperare, ſignificat. ſic vox angelica; *imperet tibi Deus; in epiſt. can. Iudæ:* & Pontificale, *in Ordinatione exorciſtarum, tunc.* inquit, *rectè dæmonibus imperabitis.* &c. quare & ſic in iudicijs vſurpatum illud *maenen*, non ſimpliciter ſignificat monere; ſed monere cum imperio: vt ſcabinos monere ſit iubere iudicare. vt olim Prætores magis Iudices dabant, iudicare iubebant; quam ipſi iudicabant. *l. 2. de pedan. iud.* criminales cauſas ipſi tenebantur definire; *l. 1. de off. eius cui mand.* vnde fortè & ſcabini quidem cognoſcunt, pronuntiantque reum quem eſſe; officiarius autem nonnullibi mortem non tantum imponit; ſed & genus mortis definit, exequiturque; ipſe apparitionem, ſatellitium habet; familiam armatam, & executionem. manum militarem vocat lex *qui reſtituere. D. de rei vind.* atque hæc ipſa dicitur brachium ſæculare. vt liquet ex citatis à Tuſco. *v. brachium ſæculare; brachium militare. concl. 126.* Iudices etiam 18.

Prætores iudicare à pedaneis ſeu iudicare iuſſis exequebantur.

à prætore dati ſeu iudicare iuſſi executionem aut apparitionem non habebant: ſed eorum iudicia prætor exequebatur. *l. à Diuo Pio. D. de re iud.* vt veſtigia hæc manifeſtè videantur apparere in Officiario tali, & ſcabinis; vt ille Principem repræſentans, monendo videatur iubere iudicare, vt olim prætor; & iudicatum exequi; imo, ſupremum iudicij punctum in criminalibus, genus mortis definire, & exequi.

Vt conſequenter omnino dicendum videatur, dum Iudici Eccleſiaſtico brachium ſæ- 19.

Sic Iudicem Eccl. oportet brachium implorare non ſcabinorum, ſed illius qui gladium portat.

culare implorandum eſt, ab officiario illud, non à ſcabinis poſtulari debere. Apparitio enim & executio potiſſima ſunt, in quibus eluceant Prætorum, Præſidum, & quorumcumque iudicum inſignia. quos & lictores cum faſcibus præibant: & numeroſa quidem apud veteres Iudices fuit illa manus militaris. *l. 1. C.* 20.

Qui ſatellitium habet.

de apparit. comit. Orien lib. 12. l. 1. §. in officio. C. de off. P. P. Afric.

Vnde & Cuiacius *in paratit. C. de Epiſc. audien.* 21.

Epiſcopi an forum, apparitionem aut executionem habeant.

negat Epiſcopos iuriſdictionem habere: *quia*, inquit, *nec forum legibus habent, vt ait Valentin. de Epiſc. iud nec apparitionem, nec executionem: ſed eorum, vt Iudicum delegatorum, qui etiam notionem*

non

non iuriſdictionem habent.ſententias Magiſtratus exe-
22.
Scabini notionem tantum habent.
quuntur. vt ſecundùm hæc ſcabini, qui notio-
nem & pronunciationem tantum habent, iu-
riſdictionē propriè habere non poſſint. quod
Epiſcopos autem attinet, ad illud Cuiacij reſ-
23.
Epiſcopi iudicationem definitionē, iudicium.
pondimus *in Notitia iuris Belgici de Epiſc. audien.*
& d. lex Epiſcopale diſertè iudicationem tri-
buit, & definitionem; & Epiſcopale iudicium
vocat. vt & Codex Theod. *tit. de Epiſcopali iudi-*
cio. nec debebat in odium Eccleſiæ Cuiacius
24.
Iuriſdictionem.
impropriare verba Nouellæ 120. & dikeodo-
ſiam, quam illa Epiſcopis tribuit; interpretan-
dā dicere pro notione, nō iuriſdictione. vt præ-
torem corrigit Vlpianus *in l. ait prator. D. de iud.*
25.
Quid de conſtitutione Valentiniani cenſendum?
Quamquam neque Valentinianus iuriſdi-
ctionis verbo vtatur, eamue Epiſcopis neget;
ſed *Iudices eſſe,* inquit, *nō patimur; niſi præeunte vin-*
culo compromiſſi: quoniam, inquit, *conſtat Epiſcopos,*
& presbyteros, forum legibus non habere: nec de alys
cauſis ſecundum Arcady & Honory diualia conſtituta,
qua Theodoſianum corpus oſtendit, præter religionem
poſſe cognoſcere. ideoque decernit & clericos, &
Epiſcopos coram Iudicibus laicis conuenien-
dos, ſi aduerſario placuerit. Fuit enim Valen-
tinianus iniquiſſimus iuriſdictioni Eccleſiæ:
atque hanc illius conſtitutionē indignam vo-
cat Chriſtiano Principe Baronius, *in Ann. an.*
452. illum exinde multa infelicitas eſt ſecuta:
& eius conſtitutio à Martiano, alijſque ſuc-
ceſſoribus Principibus reuocata: vt nec in Co-
dinem Iuſtiniani relata, nec ſatis bona fide Va-
lentiniani Tribonianus conſtituta Arcadij &
Honorij allegaſſe videtur. habentur illa in
Cod. Theodoſiano *tit. de relig. l. 1. quoties,* in-
quiunt, *de religione agitur, Epiſcopos conuenit iudi-*
care; cæteras vero cauſas, quæ ad ordinarios cognitores,
vel ad vſum iuris publici pertinent, legibus oportet audi-
ri. quæ autem illæ ſint, clarius dicitur *in l. man-*
ſuetudinis. l. qui mos. Cod. Theodoſ. de Epiſcop. & cleric.
& exinde Juſtinianus plenius reuocauit. *No-*
uell. 83. 123. 120. 70. *& aliis legibus relatis titul. C.*
de Epiſcop. & cleric. & multis canonibus à Gra-
tiano relatis cauſ. 11. quæſt. 1. & in Decretal. titul. de
for. compet. receptis à concordatis, & conſuetu-
dine immemoriali, extincta eſt.
26.
Poteſtas Eccleſiæ vt non ſit ex legibus; ſed Deo.
Et verò quod Valentinianus, *legibus,* inquit,
forum non habent; vtique admittit illud Pontifex
in c. nouit. X. de Iudic. aſſeritque poteſtatem Ec-
cleſiæ non eſſe ab homine, ſed à Deo: non in-
niti conſtitutionibus Principum, aut legibus:
ſed ordinationi diuinæ: nec in foro ius dicere,
aut prætorio, vt Iudices prouinciarum, ſed Ec-
cleſia, ſeu ædibus Eccleſiaſticis. vt argumen-
tum ex lege Valentiniani ductum vires ami-
ſerit; pridem illa ſic reuocata; & quæ nec in
ſua origine vires habuit. tanquam diuinæ or-
dinationi, & authoritati à Chriſto Eccleſiæ
relictæ, aduerſaria.
27.
Quamuis Scabini propriè iuriſdictionem haberent, cum Officiario diuiſam, tamen in hoc
Sed vt vt hæc ſint; &, vt demus Scabinos di-
uiſam iuriſdictionem habere cum Officiario;
potior tamen ille cenſendus eſt, in quo pars
potentior reperitur. *l. 12. D. de ſtat. hom.* cum
ergo remanſerit penes illum pars dignior, &
potentior; ipſa vtique apparitio, manuſque
militaris, & executio (ſine qua dicitur *in c.*

paſtoralis. 28. X. de off. deleg. iuriſdictio videri nul-
illa eſſet potentior.
lius eſſe momenti, dum coactionem aliquam
non habet) dicendum eſt brachium, quod pro
executione implorandum eſt, penes illum eſſe.
iuxta Iacob. de Beluiſo.
Adeoque rectè dixerimus quæſtionem, quæ 28.
Magis Principem & eius brachium repræſentat.
hîc formatur, magis regiam authoritatem con-
trouertere, quam iuriſdictionē Epiſcopalem.
ſi quidem Officiarius eius vicarius cenſetur, e-
ius maieſtatem repræſentare; illius iura defen-
dere: Scabini magis pro populo, Scultetus
pro Principe ſtare. & à Principe conſtituitur:
vt & ſcabini quidem olim à Miſſis Dominicis; 29.
Apud quem armorum poteſtas.
nunc ferè ex populi nominatione ſumuntur:
ad quem nihil de manu militari, & armorum
poteſtate debet tranſire: ſaltem in ſtatu mo-
narchico: *vt rectè Loiſeau d. c. vltim. n. 80. De Seig-*
neurie: ſed penes Principem, eiuſque vices a-
gentes Officiarios remanere. vt Imper. *Leo*
conſt. 47. municipalem iuriſdictionem abole- 30.
Non municipales cognitores.
uit, *alius,* inquit, *cum olim reipublica ſtatus eſſet, re-*
rum ordo ſimiliter alius erat: nunc autem cum omnia
à cura Principali dependeant, hunc vſum cum alys, qui
de rep. eiecti ſunt, eijciendum quoque putauimus. re- 31.
Ab Officiario proinde poſtulandum auxilium.
ctè ergo dicemus non municipalibus Scabi-
nis, ſed Principum Officiarijs eſſe brachium
ſæculare: atque inde pro ſubſidio Eccleſiæ
poſtulandum, atque exerendum eſſe.
Videamus quæ opponantur. quod Iudex 32.
Epiſcopus an habeat territorium?
Eccleſiaſticus territorium, fiſcum, iuriſdictio-
nemue non habeat in ciues; ſine imploratione
brachij ſæcularis: non lubet opponere c. om-
nes *Baſilica 16. quæſt. 7. in v. in cuius territorio ſunt*
poſita. c. fin. de conſtit. in 6. in verb. extra territorium.
clem. 2. in verb. fiſco Eccleſiæ applicare. de hæret.
quodque omnis iuriſdictio ordinaria requirat
territorium, cui cohæreat; & ſine illo non poſ-
ſit ſubſiſtere; ſicut nec qualitas ſine ſubiecto:
ita Bald. in l. ſi quis ex conſenſu. n. 9. C. de Epiſc. aud.
& Epiſcopum habere iuriſdictionem ordina-
riam, etiam in criminalibus palam eſt: *ex Ru-*
brica, & c. 1. & tot. tit. de off. ordinarij, c. cum Epiſco-
pus. eod. in 6. vt omittamus Bullā erectionis no-
uorum Epiſcopatuum Belgij (qua omnis ne-
ceſſaria authoritas amplè eis tributa eſt) ad
Regis Philippi II. poſtulationem eſſe impe-
tratam: quodque adeo Iudex Ordinarius ſuo
marte habeat poteſtatem apprehendendi, &
incarcerandi: *c. contrahentes. de for. compet. in 6. cle-*
ment. 1. de hæret. c. contra idolorum. vbi gloſſ. 26. quæſt.
1. c. attendendum. 17. quæſt. 4. c. 2. X. de adulter. c.
fraternitatis. 34. diſtinct. Oldrad. conſ. 176.
Porrò officiarius qui brachium præſtat: vul- 33.
Territorium ſæculare vt ad Officiarium ſpectet.
go dicitur *aerde leenen*; quaſi terra, vt loquun-
tur, ſeu territorium commodetur ab eo: ſiue
territorium accipiamus pro terrendi poteſtate:
iuxta l. pupillus. §. territorium. D. de verb. ſignif. penes
illum ea eſt terrendi poteſtas: eoque gladium
portat: & virga iuſtitiæ, quam vocant, in acti-
bus ſolemnibus ei præfertur, in ſignum reſi-
dentis penes illum poteſtatis; ex ea, quam dixi-
mus, Principis repræſentatione; ſiue aliàs.
Quæ etiam in conſiderationem venit qua 34.
Præſertim locorum publicorum-
parte quis diceretur in publica platea appre-
henſus eſſe. plateæ enim Principis ſunt: non
tantum

tantum imperio, vt totus orbis dicitur eſſe Imperatoris, *in l. deprecat. 9. ad l. Rhod de iact.* ſed etiam iure Dominico. vt in platæa publica territorium quam maximè, ex d. repræſentatione, penes officiarium, non ſcabinos, eſſe dicendum ſit.

35. Conſuetudo vt in his præualeat?

Quinimo, conſuetudine ferè paſſim eſt obtentum; quod ſolus Officiarius pro brachio auxiliari ſoleat adiri. qualis vſus pro titulo ac lege eſt, adeò quidem, vt etiam ab ijs, qui negant Iudici Eccleſiaſtico territorium, capturamque competere, aliud conſuetudine induci poſſe ſit receptum; neque ab ea poſſe recedi. *Couarr. pract. quæſt. c.* 10 *n.* 2. vbi & Carolum V. ait in quibuſdam locis Hiſpaniæ rogatum, noluiſſe eiuſmodi conſuetudini derogare. *Clar. recept ſent. l.* 5. *§. fin. in prax. crim q* 37. *n.* 8. & hoc ait ab vtriuſque partis fautoribus receptum eſſe, & hanc eſſe communem opinionem.

36. Adeo vt & Epiſcopo conueniant, ſi illa fauet

37. Vt ius commune.

De cætero conueniunt hæc cum *c.* 1. *X. de off ord lege. Epiſcopale C. de Epiſ aud* quæ Epiſcopali iudicio eam reuerentiam iubet adhiberi, quæ alijs poteſtatibus. & ſcripta eſt Præfecto P. *per Iudicum quoque Officia,* inquit, *ne ſit caſſa Epiſcopalis cognitio, definitioni executio tribuatur.* Per officia, inquit: officia autem erant milites, atque apparitores. *l.* 1. *§. in officijs. C. de off præfect. P. Afric. in officio quidem tua magnitudinis, nec non pro tempore viri magnifici PP. Africa* 3, 6. *viros, per diuerſa ſcrinia & officia eſſe decreuimus. l. vnic C. de apparitoribus Comit. Orient in officio Comitis Orientis non amplius quam ſexcenti comites habeantur & in l. vltim. §. vltim D. de pignor. act. miſſus,* inquit, *ex officio annona centurio culleos ad annonam ſuſtulit.*

38. Brachium quod importatur ſignificat manum militarem, quæ non eſt penes ſcabinos, ſed Officiarium Principis.

Centurio, inquit, inſtar enim legionum, & cohortium officia erant. & catum priuilegia ſortiebantur. *l.* 4. *C. de cohort. l.* 12. Executio ergo, quam d. lex Epiſcopali iudicio vult præſtari, fit per Officia, ſeu manum militarem: per Officiarium ergo Principis, qui merum imperium habet, & gladium portat, non ſcabinos: qui decreto à Judice Eccleſiaſtico, ſeu ſententiâ competenter latâ; non habent, quod eis ſuperſit agendum.

CAPVT XIII.

De captiuorum relaxatione.

1. Iudex qui de cauſa principali cognoſcit, de carcere, cuſtodia, relaxatione ſtatuere debet.

DE apprehenſione diximus, & brachio officiarij Principalis ad illam præſtando. *De cuſtodia,* inquit Vlpianus *in l.* 1. *D. de cuſtod & exhib. reor. proconſul æſtimare ſolet vtrum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, vel fideiuſſoribus committenda, vel etiam ſibi, hoc autem vel pro criminis quod obijcitur qualitate &c. facere ſolet:* committitur ergo hoc arbitrio Iudicis, de cauſa principali cognoſcentis. *vt ibid. Bald. & DD.* qui propius per informationes præparatorias, qualitates perſonæ, & cauſæ nouit: in alijs innocentiam, vel reatum, criminis, de quo quæritur, circumſtantias; quibus ad decernendam capturam ſit motus; præteriti reatus puniendi, an futuri cauendi, magis quæſtio moueatur: præteriti pœniteat; an in propoſito obſtinatè perſiſtat: iudicem ſpernat, an obtemperare velit. vt cum pœnitentibus miſericorditer; cum contumacibus ſeuerè agatur. qui Iudici non paret. manu militari cogendus eſt. *l. qui reſtituere. D. de rei vendicat.* v. g. qui cohabitationem ſuſpectam, ſibi interdictam, intermittere non vult, excommunicari poteſt, & canonicè puniri. *c.* 2. *X. de cohabit. cler. & mulier.* coque in vincula conijciendus eſt, qui à crimine, ſcandalóue verbis prohiberi non poteſt. neque enim tolerandum &, vt Judici illudatur; crimina & ſcandala per contemptum continuentur.

2. Qui obtemperare iudici non vult manu militari cogendus eſt.

3. Vinculis coërcendus qui à ſcandalo non vult abſtinere.

Cum ergo Iudex, qui de crimine cognoſcit, de cuſtodia ſtatuere debeat; & contrariorum eadem ſit diſciplina; idem ſtatuere debet de relaxatione: ſeu an rei perſona fideiuſſoribus committenda ſit; vel etiam ſibi: an ſub fideiuſſoria vel etiam iuratoria cautione ſit dimittenda. *d. l.* 1. *D. de cuſt. & exhibit. l.* 2. *§. ſed ſi dubites. in verb. ipſe prætor. & ſtatuente prætore. D. de iudic* eiuſdem eſt Iudicis de relaxatione ſtatuere, cuius eſt de cauſa principali cognoſcere. *l nulli. C. de iudic. c.* 5. *X de iud deleg. c. acceſſorium de reg. iur. in* 6. adeoque in cauſa, quæ coram Iudice Eccleſiaſtico pendet, ad eundem duntaxat pertinet de relaxatione ſtatuere. vt diſertè alijs prohibetur. *in c. inquiſitionis. § prohibemus. de hæret. in* 6. *in verb. ſiue captos abſque dictorum Epiſcoporum licentia, vel mandato à carcere liberent.*

4. Eiuſdem Iudicis eſt de relaxatione ſtatuere, cuius de carceratione

5. Ergo Iudicis Eccleſiaſtici in cauſa coram illo agitata:

6. Non ſæcularis.

Quia etſi iuſtis ex cauſis, vt euocatio, ita & relaxatio obtineat inter Iudices inferiores, & ſuperiores; ex fundamentali ratione, & radice iuriſdictionis, quæ ex illa in ramos prognaſcitur, ſeu vt à fonte in riuulos manat, vt omnis ſæcularis iuriſdictio in inferiores à Principe deriuatur; non tamen idem obtinet reſpectu iuriſdictionis ſæcularis, aduerſus Eccleſiaſticam; quæ in ea radice non fundatur. *poteſtas noſtra,* inquit Innoc. *in c. nouit. X. De Iud. non eſt ex homine, ſed ex Deo.* Et iterum; *non humana conſtitutioni ſed diuina innititur. vt ſupra cap. proximo & l.* 1 *c.* 1. *latius eſt dictum.* ideoque in cauſam Eccleſiaſticam Judex ſæcularis porrigere non poteſt ſuam iuriſdictionem; vtpotè ſibi non ſubordinatam; & ſtatuere de relaxatione captiui, ex decreto Iudicis Eccleſiaſtici in carcerem miſſi.

7. Quamuis ſuperior ſæcularis in cauſa coram inferiore pendere ſtatuere quid, vel euocare illam poſſit.

8. Sed Eccleſiaſtica & ſæcularis non ſubordinatur.

Cæterum illis, qui ex vſu antiquo caſſationes petere ſolent, cùm Iudex Eccleſiaſticus dicitur ſæcularem iuriſdictionem vſurpaſſe, aut priuilegijs contraueniſſe; mirum non videtur pendente in Senatu huiuſmodi lite principali caſſationis, ibidem etiam proponi quæſtionem relaxationis, quæ tanquam acceſſoria ſequatur conditionem principalis; ibidemquè ſtatui ſuper eadem relaxatione: vtique tanquam acceſſoria, annexa, & quatenus dependeat ex principali radice petitæ caſſationis; & ne dum principale iudicium diſcutitur, & trahendum apparet per longos

9. Vbi de facto iudicium caſſationis proponitur, non mirum proponi & relaxationis.

terminos,

11\. terminos, tædia carceris prolongentur.

Sed vbi declaratur caſſationi locũ non eſſe; relaxatio prouiſionalis, vt acceſſoria, reuocanda eſt, ſeu cellare declaranda, & cuſtodia redintegranda.

Quare ſi definitiuè pronuntietur caſſationi locum eſſe; conſtituram etiam relaxationem: & è contrario ſi declaretur petitionem caſſationis eſſe reijciendam; conſequenter relaxationem, in radice caſſationis fundatam, illâ ſublâtâ perituram *l. à Diuo Pio. §. ſi poſt addictum. D. de re iudic. l. eos. C. de vſur in verb. principali enim actione non ſubſiſtente, ſatis ſuperuacuum eſt* &c. At verò non hæc iuris ſunt; ſed vſurpatæ conſuetudinis. *Vide quæ diximus ſup. l. 1. c. 5.*

CAPVT XIV.

De auxilio fidei orthodoxæ præſtando.

1\. Laborat grauiter Eccleſia, auxiliumque poſtulat.

PAtitur illa hodie vbique terrarum ſeu ab hoſtibus nominis chriſtiani; ſeu ab ipſis Chriſtianis, Catholicæ veritatis inimicis. implorat ergo Eccleſia opem Principum omnium orthodoxorum. Maximianus Epiſcopus Vagienſis *auxilium petijt*, inquit Auguſtinus *ad Bonifacium epiſt. 50. ab Imperatore Chriſtiano contra hoſtes Eccleſiæ, non tam ſui vlciſcendi cauſâ, quàm tuendæ Eccleſiæ ſibi creditæ. Quod ſi prætermiſiſſet, non eius fuiſſet laudanda patientia; ſed negligentia meritò culpanda. c. Maximianus.* 23. q. 3.

2\. Vt iam olim ſolita.

Quare prima etiam Eccleſiæ Concilia Principes rogarunt, vt auxiliatrices manus porrigerent Eccleſiæ, fideique orthodoxæ ab eis declaratæ. Inde non ſemel interfuere ipſi; ſed ex nutu etiam Pontificum illa conuocauere. *c. Nos ad fidem d.* 96. ac ſæpius ſubſidium attulere. *Cognoſcant*, inquit Iſidorus, *in c. Princip.* 23. *q. 5. Principes ſæculi. debere ſe rationem reddere propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt. nam ſiue augeatur pax, & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes. ſiue ſoluatur; ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit.*

3\. Ad illudque Principes tenentur.

4\. Et cenſuris adiguntur.

Quapropter Concilium Generale *in c. 3. X. de hæret. §. Moneantur.* temporales etiam Poteſtates compellit auxilium Eccleſiæ præſtare. adeo vt niſi exhibuerint, contumacium terras Catholicis officio functuris concedat occupandas. Qua in re quatenus Eccleſia nonnunquam ex facto verſata ſit, diximus ſupra *lib. 1. c. 2.* ſed, vt *ibidem* diximus, admodum circumſpectè huiuſmodi in rebus verſandum eſt: ſecundùm temporum rationem, aliquando obſecrare, aliquando increpare, aliquando etiam virgâ & baculo vti oportet. In hac tempeſtate, quæ totam Europam turbinis inſtar circumegit, Pontifices Romani continuò per literas atque Legatos Imperatorem, Reges, Principes rogarunt, monuerunt, vt ad pacem vniuerſalem animis conuenirent, vt Eccleſia à bellicis motibus quieta, diuinis obſequijs in ſolidum ſe poſſet mancipare: & iuxta votum Zachariæ, *de manu inimicorum liberata ſeruire illi.*

Sed & Concilium Tridentinum denique *ſeſſ. 25. ad fin.* non diſſimiliter omnes Principes compellat. de quo egimus. *ſup. l. 4. c. 7.* ſed quoad illius ipſius receptionem, obſeruationemque imprimis, & decreta morum: ſed hic agimus de fide ipſa ſincerè tenenda, protegenda, defendenda.

Primæ ergo Principum partes ſunt, vt fideles ipſi ſint Deo; piè illum venerentur; de religione quidem ipſi non ſtatuant, ſed ab Eccleſia, Concilijſque definita legibus iuuent, & exequantur. *diximus ſup. l. 1. c. 3. & 4. in Iudice lib. 4. c. 4.* ſubditos, ſi quà deflectant à via veritatis Catholicæ, compeſcant; cum exteris fœdera ne contrahant; auxilia ne præſtent, quæ quoquo modo in Eccleſiæ vergant detrimentum. *diximus latè in Hiatu lib.* 2. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. cum ſubditis exteriſue paciſcendo, ſi quid iniqua extorſerit neceſſitas, tolerandum; pacta quidem conuenta ſeruent. ſed vera tamen ſit neceſſitas; quæ euadi aliter ſine malo grauiori non poſſit. *diximus ſupra lib. 2. c. vlt.* 5.

Principum catholicorum ea in re officium.

Nempe, vt rectè dicimus, *quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum, c. 4 X. de reg. iur.* & vbi *duo ſunt mala, ſi periculi neceſſitas ex his vnum perpetrare compulerit, id debemus reſoluere, quod minori nexu noſcitur obligare, c. duo ſunt. diſt.* 13. ita cum periclitatur reſpublica, ſatius eſt vrere, & ſecare, quam corpus totum interire. 6.

Singulatim in rebus nimium per hæreſes turbatis.

Sed præmittit d. c. duo quòd duo illa mala ſint omnino cautiſſimè præcauenda: adeoque & Principes, pacis tempore, rempublicam debent rectè, religioſeque regere; anſam nullam ſeditionibus præbere: in belli tempeſtate militarem diſciplinam exactè ſeruare; belli neruum iuſtè intendere, æqualiter corrogare, prudenter expendere. Nam ſi ditiones propriæ, amicæque vaſtantur perinde atque hoſtiles; ciues, ſubditique expilantur; annonæ, quæ in longum tempus poſſent ſufficere, paucis horis abſumuntur, corrumpuntur, vruntur; agriculturæ deſeruntur; mercimonia pelluntur; vnde vectigalia & ſtipendia intercidunt, vt ex rapto militibus viuendum ſit; ſi nummi, antequam in ſtipendia militi numerentur ad innumeras manus tranſmittantur, & à ſingulis arrodantur; eiuſmodi rerum ex origine cauſa, non neceſſitati; ſed imperantium vitio fuerit imputanda. Quando tamen eò quacumque via deuentum eſt, vt corpus reipublicæ periclitetur, quocumque incommodo minori periculum eſt redimendum. *d. c. duo. c. non ſolum* 22. q 4. ita quidem, vt mala quæ euitari non poſſunt, tolerentur; *c. qui ſincera. c. de Iudæis. diſt.* 45. paciſcentes autem nullatenus licentiam faciant poſitiuè, aut cooperentur. Quo nomine fœdera quædam arguit *Iudicium Theologicum ſuper quæſtione, An pax, qualem deſiderant Proteſtantes, ſit ſecundùm ſe illicita? editum anno 1646. cum Vehiculo ſubſecuto.* bonam fidem exigit Concilium Generale *d. §. moneantur.* vt pro viribus debeant Principes obſequi Eccleſiæ intentioni; non in ſpeciem, & pro ratione Status, vt hodie loquuntur. quæ materia Deo inuiſa eſt. *vt diximus ſupra lib. 4. c. 1. n. 7.* 7.

Præcauere rectè regendo, ne in huiuſmodi neceſſitates incidant.

8\. Cum iam præualere ipſi non poſſunt, tolerare, pacta, quæ reos ipſos non faciunt, rectè, & ſeruare.

Id quidem primum Principibus votum eſſe debet, quod Conſtantino *apud Euſebium lib. 2.*

in vita eius c.63. vt omnium, inquit, *gentium de Numinis cultu opinionem, ad vnius habitudinis ritusque formam traducerem*: non verò religionum pluralitas admittatur, ſi fieri poteſt: neque ſibi

9. Non pro ratione status, tum damno ſuo, quicquam agere, alioquin minas diuinas timere.

accidat, quod refertur *Iudicum c. vlt. in diebus*, inquit, *illis non erat Rex in Iſrael: ſed vnuſquiſque, quod rectum ſibi videbatur hoc faciebat.* Quòd ſi rebellionum tanta vis fuerit, vt tolerare oporteat diuerſitatem religionum; in huiuſmodi pactis cauendum eſt ab eo, quod Iudæis exprobrat Auguſtinus, *tract. 4. in Ioann. temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt*: (quod hodiernis politicis nimis in more eſt) *& ſic vtrumque amiſerunt.* quod ijs ſemper timendum eſt, qui non ſincero affectu, ſed ſimulata religione id verè non agunt, quod recta fides requirat. quibus imminent illæ minæ Ieremiæ *c.48. Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter.* quomodo & Eſterem Mardochæus monet, pro cura Eccleſiæ Iudaicæ periclitantis: *Si nunc,* inquit, *ſilueris, per aliam occaſionem liberabuntur Iudæi; & tu & domus patris tui peribitis.*

Quantò magis illi, qui in ſpeciem religioſi ac catholici ſunt; temporales tamen regnorum vtilitates magis conſiderantes, quàm veræ fidei conſeruationem; ea vel domi admittunt, vel foris procurant, quæ ad illius, ſi non interitum, damnum tamen, & detrimentum non exiguum vergant. Quibus & illud exſpectandum eſt, quod Dominus Salamoni inquit, *Regum 3. c.11. Quia non cuſtodiſti pactum meum, diſrumpens ſcindam regnum tuum.* qui pacta ergo, & fœdera contrahunt contra pactum Domini, cum exteris aut in ſuis prouincijs; pactum Domini non cuſtodiunt; Eccleſiam orthodoxam non defendunt; imo domi foriſue incommodant; illas minas vereantur; ne alicunde immittatur, vnde minimè exiſtimarint, inopinatum aliquod *flagellum Dei.*

Quare nullatenus conſultores illi audiendi ſunt, qui ex ea ſchola prodeunt, cuius hæc eſt doctrina; *cum hæc* (quæ ad proſperitatem ſæcularem pertinent) *perfici non poſſunt, vti ſæpiſſimè vſu venit ſine alterius iniuria, ſi iſtius transgreſſionis inani quodam metu ab inceptis & inſtitutis abſterreatur Politicus dum occaſionem elabi patitur bene de repub. promerendi; vti eius curam deponat, omnino neceſſe eſt.* Verba ſunt Machiauelli. quot nunc ſunt eius diſcipuli, qui ſupergrediuntur magiſtrum? qui non vicinos tantum, imò orbem totum Chriſtianum turbarunt, coniurationes, rebelliones vndique excitarunt, ſed etiam Turcarum Principem, alioſque paganos, hæreticoſque in ditiones catholicorum impulerunt, vt illorum viribus vndique diſtractis, aliena ipſi poſſent faciliùs occupare: nec vllo metu ab eo inſtituto auocantur, ne Catholicæ Eccleſiæ ab hæreticis, paganiſue inuadantur, Catholici eliminentur, ſponſa Chriſti conſtupretur: quæ clamat, vociferatur, vndique implorat opem Chriſtianorum Principum; & vix à paucis impetrat. Neque enim præcogitant quod *Proverb. c. 21.* illis prædeſtinatur: *Qui obturat,* inquit, *aurem ſuam ad clamorem pauperis; & ipſe clamabit, & non exaudietur.* clamabunt illi; cùm veniet ad iudicium Deus vltionum; *& dicent montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite a facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni; quoniam venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare? Apoc. c.6.* ſanè exaudietor tunc illorum nemo, qui plangentem Eccleſiam, gementem, atque lachrymantem hîc non audierit: quantò minùs qui ipſe afflixerit, & conculcantes adiuuerit? De eo autem, qui bona fide & ſincera iuuerit, protexerit, atque defenderit; rectè intellexerimus promiſſum Dauidicum; *Pſalm. 40. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem in die mala liberabit eum Dominus.*

Atque hanc Principum opem non tantum precibus implorat Eccleſia, vt gratuitam; ſed & iure merito exigit, vt debitam quippe Imperator, Reges, Principes, dum inaugurantur, iurati ſolemniter promittunt Eccleſiæ defenſionem. minis illi diuinis terrentur, quas recitauimus; & Eccleſiæ cenſuris. *d. c. moneantur.* ſed, ſicut Dauid ſponte non agnouit delictum ſuum, at demum monente illum Nathan Propheta; ita Principes rariùs vltro in ſe deſcendunt; vitia ipſi ſua agnoſcunt, ſuggeſta à politicis conſilia rectè ab iniquitate diſcernunt: prælatorum ergo munus eſt, illis vias Domini demonſtrare, vitia detegere, Eccleſiæ, & diuino cultui noxia conſilia improbare; &, ſi moniti rectæ fidei hoſtes iuuare non deſtiterint; imò niſi perſequi bona fide illos & pro viribus ſtuduerint, ſummo Eccleſiæ Præſidi denunciare. vt ſeriò ipſi ab œcumenico Concilio iubentur. *d. §. moneantur.* & porro Epiſcopi omnes ab œcumenico itidem Concilio Lateranenſi. *c. 1. X. de treuga.* generatim præcipiuntur, *vt ad ſolum,* inquit, *Deum & ad ſalutem populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſita, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant: neque hoc alicuius amore, vel odio prætermittant. quod ſi quis in hoc opere trepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis amittat.* Conſonat c. præcipimus. *cum ſeq. diſt. 90 c. nulli. 3. q. 1.* vbi & hoc additur; *qui autem ex veſtro collegio fuerit, & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit; magis ſchiſmaticus, quam ſacerdos eſſe probabitur.* Quòd ſi Epiſcopi omnes Reges ſuos, noxia orthodoxæ fidei fœdera contrahentes, ſeu aliàs religioni Catholicæ cauſam damni dantes, monerent; arguerent; & officio *in d. §. moneantur.* vlterius ſibi iniuncto fungerentur, ſpes foret canones ex dictamine Spiritus ſancti, qui œcumenicis iſtis Concilijs præſedit, profectos fine ſuo non fore fruſtrandos. qui præcepta Eccleſiæ, in re tam graui, & ſub cenſuris indicta, neglexerint; ob immenſa damna Eccleſiæ fideique illata, neque quatenus poſſent impedita, cogitandum ſane habent, an non aliquando audituri ſint vocem illam Domini ad Cain *Geneſ 4. Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra; nunc igitur maledictus &c.*

10. Prælati inuigilare hanc in rem vt teneantur, alioquin nec ipſos à minis diuinis fore immunes.

CAP.

CAPVT XV.

Concluſio Operis, vt quiſque Iudex ſuis terminis ſe contineat; Eccleſiam reuereatur; ad quam præcipuè ſpectat in obſcuro illos terminos deſignare.

1. Cuique iuriſdictioni ſui termini relinquendi.

FInem huic de ſacra politiæque iuriſdictione tractatui daturi, refigimus illam Chriſti illationē; *Matth. c. 22. Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei; Deo.* ſumma enim iuſtitiæ eſt, ſuum cuiq; tribuere. diuina humanaq; congruè diſpertiri. qui hos terminos mouent, ſummũ crimen contrahunt. vſurpatum iudicium, mortalis reatus poſt alios plures grauiter damnant Baſſæi Flores. V. *Iudex. n. 3.* ſacrilegium eſt Cæſari tribuere, quod Dei eſt: nec Deus admittit ſacrificium de rapina diſcretæ ergo cum ſint poteſtates ſacra & ciuilis; ſuis ſingulæ limitibus circumſcriptæ; ſicut in vno corpore diuerſa membra non eundem actum habent *ad Roman 12.* ita cooperari debent omnia in corpore politico; vt neutra officium ſuum negligant, neutra alterius interturbent.

2. Qui illi?

Vos Epiſcopi, inquiebat Conſtantinus *apud Euſebium de vita illius lib. 2. c. 26. intra Eccleſiam, ego extra Eccleſiam Epiſcopus conſtitutus ſum.* Sic & Theodoricus Rex Italiæ *apud Caſſiodorum lib. 11. Var. ad Ioannem Papam* licet Arrianus; *ſum*, inquit, *iudex Palatinus; ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus: nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus. Maneto*, inquit Chryſoſtomus *de verbis Iſaiæ hom. 4. intra tuos terminos ô Rex. alij enim ſunt termini regni, alij ſacerdotij. Vos oues* inquit Gregorius *Nazianzenus orat. 17. ad ciues, nolite paſcere paſtores, neque ſupra terminos eorum eleuamini. ſatis enim eſt vobis, ſi rectè paſcamini. nolite iudicare Iudices, nec legem feratis legiſlatoribus.* quemadmodũ & rectè Seneca *lib. 2. de ira c. 31. membra ſi diſſideant, ſi alterius alimenta vicinum membrum rapiat, & oppreſſo altero præter modum excreſcat, monſtrum ex pulchro corpore naſcitur.* ne ergo ex pulchritudine corporis politici monſtrum fiat; cauendum eſt ſedulo, ne quæuis iuriſdictio alteri detrahat, quæque ſuis terminis ſit contenta.

3. N: Principes ſæculares Eccleſiaſticis ſe rebus immiſceant.

Sed quoniam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum; *Ad Galat. 5.* & quæ ſubiecta eſſe debet, imperium ambit; ad rebelles huiuſmodi motus compeſcendos iam pridem neceſſitas exegit à Synodo Romana III. decretum, ne ſe Principes rebus ſacris immiſcerent. *c. bene. diſt. 96.* ſed ſacerdotibus ea relinquantur: quæ vt res humanas dignitate præcellunt; ita & munus ſacerdotum, quorumcumque ſæcularium functiones. *quod aurũ*, inquit Ambroſius *c. 2. de dignitat ſacer. in metallis, id ſacerdotem fore ſi ad regnum compares.*

4. Eccleſiam venerentur.

propter eum vtique cuius miniſtri ſunt ſacerdotes: propter Eccleſiam, cuius ille ſponſus eſt. cuius venerationem Iſaias c. 49. proponens, *erunt*, inquit, *Reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ; vultu in terram demiſſo adorabunt te.* ex cuius ratione Concilium Matiſconenſe *can. 14.* quam eximiam ſacerdotibus reuerentiam ab inferioribus, & laicis exhibendam præſcribat, operæ pretium eſt animaduertere. Athalaricus *apud Caſſiodor. l. 8. epiſt. 24. Quid ſimile*, inquit, *rependat Deo, qui potitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compenſari poſſit idoneè: ipſi tamen gratia redditur, dum in ſeruientibus honoratur.*

5. Honor qui ſacerdotibus defertur, in Deum vergit.

Neque verò eſt quod metuant ſæculares ſibi aliquid ex honore decedere, quod defertur ſacerdoti. refertur enim non ad illius perſonam; ſed ad officium, & repræſentationem. *c. ſacerdotibus. 11. q.* *non dominabor*, inquit Gedeon, *Iudicum c. 8. neque filius meus, ſed dominabitur veſtri dominus.*

6. Gentiles etiam ea quæ maieſtatis ſunt religioni poſtpoſuerunt.

optimo ergo iure Valerius Maximus *l. 1. c. 1. omnia*, inquit, *poſt religionem ponenda ſemper noſtra Ciuitas duxit; etiam in quibus ſummæ maieſtatis conſpici decus voluit.* quapropter non dubitarunt ſacris imperia ſeruire. ceſſent igitur obſtreperæ voces, quæ Celſitudinem Principalem minui clamant, ſi quid Eccleſiæ deferatur.

7. Vnde Deus vices rependit.

non mirum igitur inquit Valerius, *ſi pro eo Imperio augendo cuſtodiendoq́ue, pertinax Deorum indulgentia ſemper excubuit.* non miror, inquam ego, ſi non ſemper excubuit pro ijs, qui poſt Celſitudinem Principalem poſuerunt religionem, & Eccleſiæ venerationem. quam fiduciam iſti populo pridem inſtillauerat Numa Pompilius, ſummus Deorum cultor cum enim quidam ei diceret; *hoſtes, ô Numa, bellum contra te comparant: at ego*, inquit, *ſacrifico.* eamq́ue fiduciam quanto magis induerent Principes & Magiſtratus veri Dei cultores, ſi religioſè ſatis colerent, eiuſque Eccleſiam in ſuis ſacerdotibus ritè reuererentur! ex aduerſo igitur eius quod ait Valerius, non miror, inquam, ego, ſi non ſemper Dei indulgentia excubuit pro ijs, qui poſt Celſitudinem Principalem poſuerunt religionem, & Eccleſiæ venerationem. Non veniat, inquit Bernardus *epiſt. 243. ad Conradum Imper. anima mea in Concilium eorum, qui dicunt vel Imperio pacem & libertatem Eccleſiarum; vel Eccleſijs libertatem, vel Imperij exaltationem nocituram.*

8. Pietas maiorum.

Redeamus igitur ad mores maiorum, ritum priſcum, venerationem antiquam Eccleſiæ. audiamus Iſocratem *orat. 1 ad Nicoclem Regem Cypri. religionem*, ait, *quam à Maioribus accepiſti conſerua, ſolemneque & pulcherrimum ſacrificium, & cultum maximum exiſtima, ſi ipſe ſis optimus, & iuſtiſſimus, maior enim ſpes eſt eiuſmodi boni aliquid à Dijs impetraturos, quam qui aras delubraque ædificant.* quantũ ergo religio maiorum detulit authoritati Eccleſiæ, prælatorũ iuriſdictioni, cleri reuerentiæ, & ritibus quibus Deũ coluere; tantundē etiam conſeruemus. vt enixiſſimè monet cohortatio Concilij *Trident. ſeſſ 25. c. 20.* & grauiter præcipit. *Videri plura poſſunt apud Chokier Vindic. lib. Eccleſ. p. 2. c. 9. Ribadiner. de Inſtit. Princ. l. 1.* Iubet hic tantum ad D. Gregorij d. c. ſacerdotibus 11. q. 1. remittere.

9. Terminorum iuriſdictionis quæſtio vt terminanda?

Enimuero vt naturaliter homines proni ſunt ad diſſentiendum; ita ſi contingat inter Eccleſiam & principatum moueri de terminis quæſtionem; non negligamus præſcriptum diuinum *Deut. 17. ſi iudicum*, inquit, *intra portas tuas videris, verba variari, ſurge & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus;* Et infrà, *& facies*

quodcumque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus,& docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſque ſententiam eorum: & infrà, de Rege ipſo, *poſtquam ſederit in ſolio regni ſui deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar a ſacerdotibus.* Hæc dicit Dominus exercituum, interroga à ſacerdotibus. *Agai c.2.* & *Malachia c.2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam,& legem requirent ex ore eius,quia Angelus domini exercituum eſt.* Adeo-

10. Deferendum canonibus. que vbi dubia iuriſdictionis quæſtio inciderit, ſi amicabiliter componi nequeat, deferendum eſt canonibus,& reſponſis egreſſis ab ijs, qui præſunt loco, quem elegit Dominus. Ita à multis reſponſum in quæſtione iuriſdictionis, deciſionē deferendam Iudici Eccleſiaſtico tanquam maiori. *Vide Dianam p.4.t.1.reſ.64.p.5.t.1.reſ.23.§.igitur.* inde à iure ei tribuuntur inhibitiones, *de quibus ſup.l.4.c.2.*

Sic & quæſtio de iure Cæſaris fuit propoſita Chriſto. ſi ergo hodie controuerſia occurrerit, quæ ſint Dei, & quæ Cæſaris; proponenda eſt Vicario Chriſti: qui interpretetur Chriſti reſponſum, quo reddenda Cæſari dixit, quæ ſunt Cæſaris: & quæ ſunt Dei; Deo. ſiquidem *non poſſe*, inquit Cyprianus *epiſt. 73.*

11. Qui interpretari debent reſponſum Chriſti. *quemquam contra Epiſcopos & ſacerdotes vſurpare ſibi aliquid, quod non ſit ſui iuris, & poteſtatis. nam & Chore, Dathan,& Abiron contra Moyſen & Aaron ſacerdotem ſacrificandi ſibi licentiam vſurpare conati ſunt; nec tamen quod illicitè auſi ſunt, impunè fecerunt, in contradictione perierunt.* Vtique hos imitantur, horum pœnæ ijs timendæ ſunt, qui callidi iuris repertores, rem magnam præſtitiſſe ſe exi-

12. Principes Eccleſiæ iuriſdictione nihil debet diminuere: ſtimant, ſi quid ex fimbria iuriſdictionis Eccleſiaſticæ exſciderint, Gallio *Act.c.18.* rectiùs noluit quæſtioni de religione ſe immiſcere, vel iudicare. Id vel maximè Principis Chriſtiani officium eſſe amplè docet Ribadinera *lib. 1. de princip. chriſtin.* vbi & *c.35. poſt alios* quam obſeruantiam debeant Principes miniſtris Eccleſiæ,& Loycxius *de pace lib.2. c. 9.* Boſius in-

13. Dei miniſtros reuereri: ter notas Eccleſiæ retulit reuerentiam à Principibus exhiberi ſolitam Dei ſacerdotibus. Eos ſacra ſcriptura nonnunquam Deos vocat. *Exod.* 22. interdum Angelos: *Malachia.* 2.

14. Qui ſal terræ ſunt & lux mundi à Chriſto dicti. ab ipſo Chriſto ſal terræ nuncupantur,& lux mundi. *Matth.* 5. ſi igitur controuerſiæ motæ fuerint inter vtramque iuriſdictionem, hoc ſale condiri, & ab hac luce illuminari æquum erit.

Addit Chriſtus; *quod ſi ſal infatuatum fuerit in*

15. Qui errores auferant. *quo ſalietur?* ſi Apoſtoli infatuati fuerint; *qui erunt,* inquit Auguſtinus *l.1.de ſerm.Dom.in monte c.6. t.4. homines per quos à vobis error auferatur? cùm vos elegerit Deus, per quos errorem auferas cæterorum.* vtique nulli. qua ratione etiam decidit c. *vnam ſanctam de maioritat. in extrauag. commun.* ſæcula-

16. Ab hac ergo luce quæſtiones iuriſdictionales elucidandæ ſunt. rem poteſtatem, ſi deuiauerit, à ſpirituali dirigendam, & corrigendam eſſe: non contrà. quod ergo Eccleſiæ Concilia,& Pontifices ex monte à Deo electo reſponderint, ſuper huiuſmodi controuerſijs; quod canones œcumenici ſanxerint; amplectendum vtique erit, & obſeruandum: quod Eccleſiæ fuerit,& Dei; ex illius reſponſo illi tribuendum: quod Cæſaris, Cæſari. Ad hoc monte *erudimini, qui iudicatis terram. pſal.2.*

17. Ex modo decidendi Chriſti; ex imagine numiſmatis. Reſpondebitur autem ſemper ad modum Chriſti. agitando ille quæſtionem inquirit, *cuius ſit imago & ſuperſcriptio?* ex eaque deciſionem protulit. erit ergo quæſtio terminorum diuini humanique iuris decidenda ab ijs, quos Chriſtus in terra voluit habere vicarios,& quidem ex imagine & ſuperſcriptione.

18. Perſonæ ergo & res quæ imaginem habent Cæſaris, relinquendæ Cæſari: quæ Dei; Deo. Quòd ſi ergo de perſonis agatur, aut rebus, quæ imaginem habeant, & ſuperſcriptionem Cæſaris; Cæſaris ſunt iuriſdictioni relinquendæ. quòd ſi de perſonis & rebus ſacris, quæ Deo dicatæ ſint, in ſortem Dei electæ, Deo Eccleſiaſticæque iuriſdictioni ſunt permittendæ: diuinam habent ſuperſcriptionem; Deo reddendæ ſunt. non licet rebus vela ſuſpendere alienis. Numiſma cenſus imaginem, & ſuperſcriptionem Cæſaris referens, Cæſari reddendum eſſe interpretatur D. Hieronymus *in Commentar. ad Matth. c.22.* nummum & tributum: & quæ ſunt Dei; decimas, primitias, oblationes, victimas, reuerentiam, & dilectionem. D. Hilarius *in Comment. ibid. ſi rebus Cæſaris incubamus,* inquit, *ſi iure poteſtatis eius vtimur, & nos tanquam mercenarios alieni patrimonij procuratione ſubijcimus; extra querelam iniuria eſt, Cæſari reddi, quod Cæſaris eſt.* & ſupra; *ſi nihil eius penes nos reſederit, conditione reddendi ei, quæ ſua ſunt, non tenebimur.* ſi nihil quis poſſideat quod imaginem referat, & ſuperſcriptionem Cæſaris; nihil illius ei reddere oportebit; nihil eum exigere: ſi iure

19. Non eum Cæſar ſuum facere velit, in quo nulla illius eſt imago, aut ſuperſcriptio neque contrà. poteſtatis eius non vtitur, ſi exemptus ſit, ſi alienus ab eius iuriſdictione; nullam illum in eum exercere, nullam eius illius agnoſcere oportebit. *Deo autem,* inquit ibidem Hilarius, *quæ ſunt eius propria, reddere nos oportere corpus, animam, voluntatem. ab eo enim hæc profecta, atque aucta retinemus.* nempe, inquit Haræus *ad d.c.22. in his tribus etiam eſt imago Dei.*

Hæc igitur regula Cæſari reddendorum, vel Deo; ſumenda eſt ex imagine & ſuperſcriptione, ſiue Dei, ſiue Cæſaris. quæ Deo ſacrata ſunt, Deo reddantur: quæ eò pertinet iuriſdictio; Dei Eccleſiæ ſeruetur. quæ perſonas & res ſæculares ſpectat; Cæſari relinquatur. quæ finem tantùm habent reipublicæ bene conſtituendæ, quietè tranquilleque ſeruandæ; Principibus dimittantur. quæ animam ſpectant, finemque ſpiritualem, atque ad cæleſtem beatitudinem diriguntur; authoritati Eccleſiæ pacificè permittantur. Fines hi atque termini ſunt ſacroſancti, Dei ordinatione,& canonicis ſanctionibus conſtituti; nullo cupiditatis ſtudio ſeu inconſideratione aliqua violandi: ſed Iudices omnes atque magiſtratus vnà cum ipſis Principibus debitam, inquit Concilium *Trident. ſeſſ.25.c.20. ſacris ſummorum Pontificum & Conciliorum conſtitutionibus obſeruantiam præſtent.* Sic Deus è machinâ, è Monte electo. *Diſcite* ergo *Iudices finium terræ, præbete aures qui continetis multitudines; Sap.6. Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.*

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM
NOTABILIORVM.

ABOLITIO Principis generalis, vt ſpectet ad clericos, & eorum bona. 97.
Abſolutio à iuramento. 67.
Academicæ nominationes vt ſpirituales ſint, neque ad ſæculares ſpectent. 104. & 105.
Accuſator clericus à laico puniri non poteſt de crimine aut calumnia. 46.
Acta Iudex examinat, cùm debet ipſe pœnam imponere degradato non tantùm exequi impoſitam. 167.
Acta ritè coram vno Iudice, fidem faciunt coram altero. 32.
Etiam in cauſis mixti fori. ibid.
Acta coram laico contra clericum non valent. ibid.
Nec fidem faciunt. ibid.
Actus agentium non operantur vltra illorum intentionem. 96.
De aduocatis. 55.
Aduocatia Eccleſiarum. 94.
Aduocatia ad protectionem, non iuriſdictionem pertinet. 56.
Aduocati Eccleſiarum vt protegant, non dominentur. 123. & 124.
Aduocatus clericus coram laico non punitur ab eo criminaliter in ciuilibus non ſuccurritur. 35.
Adulteri moniti nec abſtinentes, vt fiant publici. 67. 68. 70.
Vt agendum ex Tridentino. ibid.
De adulterijs, 68.
Mixti fori eſt. ibid.
Cùm ad diuortium agitur Eccleſiaſtici. 69.
Hodie præuentioni eſt locus. ibid.
Adultera in monaſterio detruſio non fit ſine conſenſu Epiſcopi. ibid.
Adulterorum ſeparatio non tantùm quoad domum ſed etiam ciuitatem. ibid.
Caluatio, excommunicatio, exilium. ibid.
Adulteri clerici vt puniendi? ibid.
De adulterio ſuſpectorum cognitio. ibid.
Adulteriorum qualitas ſuſpecta, publica, notoria, ſcandaloſa à quo cognoſcenda? ibid. & ſeqq.
Ædificari Eccleſiam non poteſt Princeps prohibere, niſi exequendo decreta Eccleſiæ. 51. & 52.
De ædificandis Eccleſijs ſtatutum. 101.
Ædium ſacrarum cura an mixti fori? 52.
De æquitate canonica. 78.
Seruanda in iure expreſſa, non imaginaria. ibid.
De æquitate plurium ſtatutorum rectiſſimè. 134.
Æquitas legibus contraria an in foro Eccleſiaſtico recipienda. 88. 78.
Aleatores clerici. 94.
Alienatio bonorum ad communitates ſpectantium. 116.
Aliena res legata inuito domino ab Eccleſia non arripitur, 88.
De alimentis ſpurij adulterini vbi agendum? 76.
Amortizationis nomen vnde? 9.
Amortizatorum bonorum cognitio. 121. & ſeq.
Amortizatio immunitatem ſolariam facit 145.
Ammanni vox quid? 178.
Ab angarys an clerici ſint immunes? 139.
Anglicanæ conſuetudines, de quibus D. Thomas contendit, latè enarrantur. 94.
Animalia clerici paſci debent, vt reliqua. 115.
Annata ne Romam mittantur, ſtatutum ſeruandum, ne pecunia in ſpecie mittatur, ſed per cambium. 121.
Annonaria ſtatuta clericis ſeruanda. 114. & ſeq.
Annonæ cura & taxa ad Epiſcopum pertinent. 74.
Appellatio ad Papam vt prohiberi non poßit. 150.
Appellatio ad Papam reſtringi an poßit, vt in partibus deleget? 106.
Appellationes in quibus caſibus remouentur, præſertim per Concilium Trid. 13. 14.
Appellatione non obſtante facta executio, quibus in caſibus vim inferre cenſeatur? 12.
Appellationum relatio quibus deferendum ſit, vel non, ne vis fieri dicatur. 13.
Appellationes tanquam ab abuſu iure damnata. 10.
Appellatio tanquam ab abuſu. 11.
Illius moderatio in Francia. ibid.
Appellatio regularium, & clericorum vix admittenda. 120.
Non in viſitatione & correctione. ibid.
Appellatio vbi prælati habent ſuam iuriſdictionem, ſi pronunciant vt prælati, deuoluitur ad ſuperiores Eccleſiaſticos: ſi vt temporales domini; ad temporales. 121.
Quid ſi regalia poßideantur ſine ſuperioritatis reſeruatione? ibid.
Appellatur à paribus curiæ Epiſcopi, ad ſuperiorem: curiæ dominum; ab Officiali ad metropolitanum. 43.
An appelletur à Rege vaſallo Papæ? 43.
De appennagijs & ſimilibus iuribus. 118.
In clericis ſeruantur vt laicis. ibid. & ſeq.
Ab arbitro clerico cum laico ad quem appelletur? 35.
Ab archidiacano conceſſa cura animarum authorizabilis. 94.
Niſi ſit præſcripta authoritas. ibid.
Arreſtari clericus non poteſt. 28.
Niſi modeſtè, ad fundandum iudicium, ex conſuetudine. 29.
Arreſtandi ius non poteſt conſuetudine à laico acquiri in clericum. 31.
Arma clericus manu ſua tractare non debet. 149.
Niſi grauis neceßitas & inopinatus caſus fuerit. ibid.
Arma famuli clerici iuſta de cauſa ferre tenentur, quæ non debet eſſe tanta vt in ipſis clericis. ibid.
Arma ne quis portet ſtatutum clericus ſeruat, alioquin à ſuo Iudice corrigitur. 119.

Q 3 Cum

Cum armantur clerici ex ſumma neceſſitate Epiſcoporum id iuſſu fieri debet ſub ductu militarium ſuperiorum. 149.
Armis iam abuſurus impediri, & arma auferri poſſunt a laico 119.
Vbi cognitione opus eſt, adeundus Eccleſiaſticus ibid.
Aſſaſinatus an ſine degradatione clericum laico ſubijciat? 22.
Aſſaſinatus quid? ibid.
Aſſeſſor clericus laici ei non ſubditur. 35.
An eſſe poſſit. ibidem.
De aſylo. 100.
Vide de immunitate Eccleſiæ.
De aſylo ſtatuere non poteſt ſæcularis, vel Immunitatem minuere. vt in modu relatu. 100.
Attentante clerico lite pendente, idem iudex prouidet. 39.
Si modo ritè cœptum ſit iudicium. ibid.
De auxilij inuocatione. 164.
Illud Iudices inuicem debent. ibid.
Etiam Eccleſiaſticus per cenſuras ſæculari. 165.
Præſertim aduerſus iniuſtos occultatores. ibid.
Sed vix in cauſa ciuili cum aliter executio fieri poteſt. ibid.
De auxilio fidei orthodoxæ præſtando. 181.
Laborat grauiter Eccleſia, auxiliumque poſtulat. ibid.
Vt iam olim ſolita. ibid
Ad illudque Principes tenentur. ibid
Et cenſuris adiguntur. ibid.
Principum catholicorum ea in re officium. ibid.
Singulatim in rebus nimium per hæreſes turbatis. ibid.
Præcauere rectè regendo, ne in huiuſmodi neceſſitates incidant. ibid.
Cum iam præualere ipſi non poſſint, tolerare, pacta quæ reos ipſos non faciant, rectè & ſeruare. ibid.
Non pro ratione ſtatus, cum damno fidei quicquam agere. alioquin minas diuinas timere. ibid.
Prælati inuigilare hanc in rem vt teneantur, alioquin nec ipſos à minis diuinis fore immunes. 182.
Statiſta. 181. 182.
Auxilium à quo petendum vbi alter iudicat, alter exequitur. 177.
Auxilium præſtans mandatum non debet excedere. 173. & 174.
Auxilium dare requiſitus vbi euidens eſt nullitas, illud negare poteſt non tamen acta irritare, aut irrita declarare. ibid.
De auxilij inuocatione non vertenda in ſubiectionem. 174.
Siue ſpecialiter illud ſiue generaliter imploretur. ibid.
Auxilium ſynodis præſtitum per edicta non minuit Epiſcoporum authoritatem. ibid.
Auxilio præſtito quæſtio nullitatis executionis à quo Iudice cognoſci debeat? 173.
A requirente; niſi nullitas arguatur naſci ex ijs quæ in præſtatione auxilij contingunt non exactis aut decretis requirentis. ibid.
Ne tunc quidem cum requiſitus ſit ordinarius. ibid.
Vnde, ſi cautio præſtita non ſit ideoque prouiſionalis ſententiæ executio arguatur nullitatis quis cognoſcat? ibid.
Auxilium rogatus acta non examinat, Eccleſiaſticus, non magis quàm laicus. 166.
Præmittit tamen monitionem cenſuræ. ibid.
Auxilium in cauſa hæreſis laicus præſtat vt merus duntaxat executor. ibid.
Niſi proponatur nullitas defectu iuriſdictionis, vt ſi inquiſitor non ſit 40. annorum. 167.
Auxilium petendum ab officiario non ſi abinis. 179.
Auxilium per cenſuras prudenter exigendum. 161.
Auxilium petendum à Iudice qui gladium portat ſeu brachium militare habet, & ſatellitium, non ſcabinus qui notionem tantum. 178.
In auxilijs primordia cauſæ ſunt inſpicienda. 174.
Ideoque taxa portionis congruæ in ſynodo facta & ab edictis probata per Epiſcopos augeri non vetatur ibid.
Auxilium non præſtatur cùm in ſententia error eſt intolerabilis. 170.
Auxilium potius implorando quàm excommunicando petendum. 169.
Auxilium feudatarij Eccleſiæ præſtare tenentur. ibid.
Auxilium non præſtatur cum rectè appellatum eſt, aut euidenter apparet nullitas. ibid.
Auxilium dubitans an præſtandum ſit quid agat? ibid.
Auxilium etiam inuocat delegatus. 170.
Auxilium requirens in materia hæreſis aliaque merè Eccleſiaſtica non exhibet. ibid.
Sed neque in ciuili aut mixta. ibid.
Secus ſi noua pœna imponenda ſit, v. g. degradatio ibid.
Auxilium rogatus cum euidens eſt iniquitas quid præſtare debeat? 167.
Certa eſſe debet iniquitas, non præſumpta. ibid.
Auxilium ordinario imploranti aduerſus exemptos quid præſtandum ſit vel non? ibid.
Auxilium imploranti iuriſdictio vt competere debeat in ea cauſa. 168.
Auxilium brachij ſæcularis an in ſingulas cauſas implorandum? ibid.
Ita ſolet; ſed etiam poteſt generatim. ibid.
An auxilium Eccleſiaſticus poſſit petere à militari in cauſa ciuis, aut ciuili in cauſa militis? ibid.
Poteſt; ſi ipſius ſatellites primas partes agant. ibid.
Auxilium rogatus Eccleſiaſticus non excommunicat niſi præuijs monitionibus. 170.
Auxilium non debetur decreto extraiudiciali & irrito. ibid.
Auxilium rogatus de iudicato cognoſcens non cognoſcit de cauſa. 175.
Minus executor merus, vt eſt ſæcularis imploratus ab Eccleſiaſtico. ibid.
Auxilium rogatus ſi ſententia ei iniqua videtur reſcribit imploranti. ibid.
Auxilium dari iubent edicta niſi obſtet prægnans cauſa. ibid.
Auxilium vertit in ſubiectionem qui negat Epiſcopo iuriſdictionem in carceris ſui cuſtodem, ideo quòd carceres ſint ſub ſalua-guardia Principis. ibid.
De auxilio receptioni Concilij Trident. præſtando. 171.
Vt illud à Patribus Tridentinis imploratum ſit & Pio IV. ibid.
Vt audire eos oporteat. ibid.
Vt Spiritum ſanctum, qui in illis locutus eſt. ibid.
Quid ſi quæ decreta huic vel illi loco non conueniant. ibid.
Abſint rationes ſtatus & excuſationes in peccatis 172.
Recipiendum ſeruandumque Concilium: præſtandum brachij ſæcularis auxilium. ibid.
Eoque fine Principes Eccleſiæ protectores. ibid.
Ad auxilium Eccleſiæ ſeu defenſionem generaliter vt teneantur Principes. 165.
Ad auxilium cenſuris cogi poſſunt. 166.

Auxilium inuocatur etiam aduerſus clericum. ibid.
Auxilium præſtatur tanquam ab inſtrumento. ibid.
Ideo ſæcularis imploratus exercet poteſtatem in clericum. ibid.
Auxilio an cenſuris vtatur in arbitrio eſt Iudicis ibid.
Auxilium imploratur aduerſus Papam ſimoniacè electum. ibid.
Auxilium propriè cum Eccleſiaſticus per ſe non poteſt exequi. ibid.
Auxilium ordinarij exigit delegatus aut cenſuris vtitur. ibid.
De auxilio interpellatus examinare acta implorantis non poteſt. ibid.
Auxilium dare rogatus vt non cenſeatur exequi ſed requirens. 166. & 167.
Auxilium rogatus non præſtat ſi euidens ſit nullitas, aut iniquitas manifeſta. ibid.

B.

B*Alliui vox quid?* 178.
Begina vt ſpectent ad iuriſdictionem Eccleſiæ, non tamen eximantur à ſæculari. 25.
Beginæ an immunes? 158.
Bellicis expeditionibus vt non debeat grauari clerus, niſi ad formam cap. non minus. 149.
Ad belli ſumptus vt clerus non teneatur, niſi fortè ſit inevitabilis neceſſitas neminem prætermittens. 144.
In bellicis oneribus olim Anglorum pietas. 146.
In bello quamuis clerus contribuat, forma tamen cap. non minus. ſeruanda eſt. ibid.
In bello ſacro ad cleri contributionem an aſſenſu Pontificis ſit opus? ibid.
Ad bellum contra hæreticos concurrens gaudet priuilegijs pro recuperatione terræ ſanctæ conceſſis. ibid. 147.
Ad bellum ſacrum ſpontanea contributio permiſſa. 146.
Ad bellum ſacrum cleri contributio licita ſine aſſenſu Pontificis. 147.
Ex permiſſu iuris. ibid.
Bellum contra hæreticos tam fauorabile quàm pro recuperatione terræ ſanctæ. ibid.
Ad bellum ſacrum ſolet indici decima, quadrageſima, aut pars alia redituum Eccleſiaſticorum. ibid.
Ad bellum ſacrum contribuit clerus. 145.
Eſt illud aduerſus Turcas & hæreticos. ibid.
Bellum cum hæreticis propius religionem tangit, quam quod eſt cum Turcis. ibid.
In bello vbi clerus etiã expilatur meritò contribuit. ibid.
In bellis olim contra Hunnos, Gothos, Wandalos æquitas contributionis. ibid. & ſeq.
Ad bellum contribuit Eccleſia quæ feuda poſſidet. ibid.
In bello facta à prælatis expenſa recuperanda à ſubditis. ibid.
Beneficia noua erigit Epiſcopus. 128.
Aut ſacris officijs afficit. ibid.
Beneficiorum prouiſio an mixtæ authoritatis eſſe poſſit? 54.
Beneficiorum diſpoſitio ſine aſſenſu diœceſani. 94.
Ad beneficia ne exteri promoueantur. 54.
Concedit Papa, non ſtatuit Princeps. ibid.
Ad beneficia ne exteri promoueantur, vt intelligi priuilegia debeant. 54. & ſeq.
Ad beneficiorum prouiſiones an præſcriptio valeat? ibid.
De beneficiorum minorum collationibus ordinarijs. 130.
Beneficium onerari poteſt per Epiſcopum 128. & 129.
Beneficium clerici non diœceſani vt ad collectas vocetur. 154. in fin.
Beneficia laici ne conferant. 94.
Beneficiorum pluralitas. ibid.
De beneficiorum poſſeſſorio. 103.
Bonis diminutis an diminuenda ſit taxa? 155.
Bonis diminutis etiam per culpam minuitur onus. 156.
Bonorum ſitus cur hodiè maximè inſpicitur. ibid.
Bona ad ratam quantitatem grauantur. ibid.
Bonorum clerici publicatio. 46.
Brachium executionem innuit. 177.
Brachium ſæculare an poſt appellationem præſtandum? ibid.
Brachio ſæculari cùm traditur clericus, debet tamen efficaciter intercedere tradens. 21.
Tradi tantùm debet incorrigibilis, niſi nimia ſit criminis grauitas. quæ? ibid.
Brachium ſæculare an per cenſuras exigi poſſit, aliàs negari & ſimilia? Vide in verb. Auxilium.
Brachium ſæculare vide Auxilium.
Bulla cœnæ quoad Eccleſiæ libertatem. 84.
Bulla cœnæ admittit ſupplicationes profecutas. 81. in fin.
Non prætextum ſupplicationum. 81.
Bulla cœnæ vt publicata. 81.
Bulla Pontificia an ſubreptitia an falſa per Eccleſiaſticos non laicos examinanda. 105.
De bullis Pontificijs examinandis. ibid.

C.

C*Adauer clerici ſi is mortem ſibi conſciuit ad cognitionem Eccleſiaſticam pertinet.* 25.
De cadaueribus punitorum an ſepulturâ gaudeant? 53.
De canonibus in iudicando ſequendis. 77.
Canones ſequitur Eccleſiaſticus. ibid.
Non tamen in feudis. ibid.
Canones quod non definiunt ſuppletur per leges & contrà. 71. 80. & 87.
Canones & leges quæque in ſuo foro obtinent. 79.
Cùm agitur de reſcriptorum forma, ſi preces veritate nitantur, executione delegati, pronunciatione arbitrorum, diſpenſatione reorum, ceſſione bonorum, coactione teſtium, carcere, forma teſtamenti, præſumptione matrimonij, negotij & criminibus mixti fori. 79. & ſeq.
Canones quando ſequendi præ legibus? 78.
In rebus ſpiritualibus & perſonis Eccleſiaſticis. ibid.
Electione. ibid.
Alienatione bonorum Eccleſiæ & oppigneratione. ibid.
Immunitate Eccleſiæ, peccato, iuramento, diſciplina Eccleſiæ, præſcriptione, hæredum ex delicto obligatione, materia ſpirituali, ſponſalibus repudiandis, ſoluendis. ibid.
Canones legibus præualent in materia peccati, & ſpirituali, aliàs quæque in ſuo foro. 96.
Canones damnant collectas clericorum reales & perſonales, cur illas tamen magis quam has, & minorum minus clericorum quàm maiorum? ibid.
Tum minus quarũ cauſa directè ſpectat Eccleſiam. 161.
Vt in bonis Eccleſiæ recèns quæſitis. ibid.
Vt in alijs caſibus præ alijs. ibid.
Canoniſſæ an immunes? 158.
Capitulum ſtatuta mutans ſine Epiſcopo. 94.
A capitatione exempti clerici. 141.
In captiuis redimendis iuuat Eccleſia. 150.
De captiuorum relaxatione. 180.
Cognoſcit qui de cuſtodia. ibid.
Seu de carceratione. ibid.
De carcere ſtatuens Eccleſiaſticus cognoſcit de relaxatione. ibid.

Non ſæcularis. ibid.
Quid vbi vſurpatur caſſatio? ibid.
In carcerem duci iubere poteſt Eccleſiaſticus. 176. & ſeq.
Carceris decretum an & executio Eccleſiaſtico competat? ibid.
Cardinalem offendens. 73.
Ad caritatem præueniendam an clericus mutuam pecuniam dare reipublicæ teneatur, pro annona emenda? 114. & ſeq.
De cauſis collectarum & immunitate. 143.
Sunt multiplices. ibid.
De cauſis miſerabilium perſonarum. 74.
Cellitæ fratres vota emittunt ſecundum regulam S. Auguſtini. 25.
In ceſſione bonorũ clericus per laicum vocari poteſt. 37.
De ceſſione à laico facta clerico. 108.
Prohibetur. ibid.
Ob litigium & auaritiam. ibid.
Quæ ſi ceſſent, an ceſſio ſit licita? ibid.
Illicita ab Eccleſiaſtico emendatur. ibid.
Charitatiuum ſubſidium prælatis parcis non prodigendum. 161.
Expoſita neceſſitate manifeſta, & cauſa rationabili. 162.
Moderatum ſecundum ſuam cauſam. 162.
Charta ſigillata impoſita gabella cur non licita ad clerum obligandum? 154.
De chartæ ſigillatæ onere. 153.
In choro ſeßio Principum, patronorum, dominorum, Iudicum. 124. & ſeq. an etiam vt alios inde excludant? 126.
Chriſtianitas. 3.
Chriſtianitatis forum. ibid.
Chriſtianitatis decani. ibid.
Citatio verbalis prior, an præualeat reali? 64. 65.
Citare realiter poteſt cui competit criminalis cognitio. 177.
Adeoque Index Eccleſiaſticus, cui diſtrictionem tribuit Concilium Trid. etiam contra laicos. ibid.
Citans clericum coram laico excommunicatur, & cauſam perdit lite ſaltem conteſtata. 32.
Clandeſtinè contrahentes vt puniat etiam ſæcularis. 47.
Clauium Petri poteſtas. 3.
Claues Petri ſolis presbyteris communicantur. 15. & ſeq.
Comitis nomen. 178.
Clericorum exemptio. 22.
Clerici cadauer gaudet priuilegio fori. 25.
Clericus ſtudioſus, non ſeruans præſcripta Tridentina, an priuilegio gaudeat quà ſtudioſus? 23.
Clericus non ſeruans præſcripta Tridentina, ſine monitione, fori priuilegio caret. ibid.
Clerici depoſitio, excommunicatio, traditio brachio ſæculari. 21.
Clerici à Rege vt ad conuentum ordinum vocari poßint. 33.
Clerici & monachi an poteſtate patria liberentur? 32.
Clericus graſſator nocturnus an armis ſpoliari poßit, vel alijs rebus in quibus peccat? 29.
Clericus debitor vt excommunicari non debeat. 165.
Clerici de diſtrictu dicuntur non tamen ex eo ſubiecti ſunt. 88.
Clerico iniuria verbalis facta, vt vindicanda. 22.
Clericum pulſare diuinis operantem capitale. ibid.
Qui clerici immunitate tributorum gaudeant? 157.
Clerici perſona vbi tangi non poteſt, bona apprehendi non poſſunt. 23.
Clericus fori priuilegio renunciare non poteſt. ibid.
Clerici percuſſor, 22. fautor, adiutor, mandator &c. ibid.
Clericus in fraudem gabellarum ordinatus, an ab illis eximatur? 36. in fin.
Clericus factus poſt condemnationem ſub certa pœna, quis condemnet aut declaret? 36. 37.
Clericatus probatio. 30.
Clerico facta iniuria à laico poteſt vindicari à Iudice Eccleſiaſtico, ſed ipſe clericus actor ſequitur forum rei. 24.
Clericus poſt cœptum iudicium factus, pergit ſtare coram laico. 36.
Clericus qui priuilegio fori non gaudet, coram Eccleſiaſtico tamen ſemper conueniri poteſt. 41.
Clericus qui ſoluendo non eſt quo priuilegio vtatur. ibid.
Clericus incognitus per fraudem ſe talem non declarans, tenetur ad expenſas, ſed à quo condemnandus? 23.
Clerus dum debet contribuere modus tamen ſeruandus quis? 145. 142. 146.
Clerici vt teſtentur quamuis ſint filijfamilias. 33.
Clerici vt nõ teſtentur de quæſitis intuitu Eccleſiæ. ibid.
Vt relinquere debeant legitimã filijs ſeu parentibus. ibid.
Clericus & monachus vt exhæredari non poßint. ibid.
Clerus ſine aſſenſu Pontificio regulariter non poteſt contribuere. 146.
Clerus in onus conſentiens rectè apponit condicionem, ſi Pontifex conſenſerit. 153.
Clerus ſufficientibus laicis nõ tenetur ad neceßitates etiam quæ illum reſpiciunt vt populum. 142. & 143.
Vt laicorum facultates publicæ & priuatæ examinandæ quoad adminiſtrationem an ſupputent quidem ſed diuertantur & in abuſus abſumantur vt hi latè deſcribuntur. ibid.
Cleri contributio in bellum ſacrum. 145.
De clerico negociatore. 112.
Cognationis ſpiritualis inceſtus Eccleſiaſticũ crimen. 70.
Cum moniali coitus, vt puniendus. 70. & 71. & 73.
De collectis & oneribus nouiter imponendis. 138.
Vt per canones & bullam cœnæ etiam ſupremi Principes vetent clerum grauare. ibid.
Per collectas & iura pro functionibus Eccleſiaſticis. 53.
Collectas quis imponere non poteſt, niſi ſubditis. 157.
De collegijs illicitis. 21.
Mixti fori. ibid.
Collega collegio ſubditur, quaſi ex priuato pacto. 35.
Sed non clericus laico iuriſdictionaliter. ibid.
Coloni grauamen quod in Eccleſiam redundet. 91.
Colonus Eccleſiæ ad quod forum pertineat? 27.
Colonus expelli ne poßit, niſi collectis fructis ſtatutum, clerico vt ſeruandum. 113.
Comitia cleri vt habenda ſint. 155.
De commendis vetitis. 131.
Comparere coram ſæculari non debet, ſeu exceptionem proponere clericus. 23.
Ad compromiſſum clericus cogi non poteſt. 28.
Ad compromiſſum cogens ſtatutum laudabile eſt. 29.
Ad compromiſſum clericus in patrimonio, non in rebus Eccleſiæ cogi poteſt. ibid.
Concubina clerici, vtrique iudici ſubeſt. 27.
Ita tamen ſi crimen non ſit occultum ibid. & cur? ibid.
Concubinarij moniti non diuertentes, vt pro manifeſtis habeantur. 28.
Condemnatio clerici voluntaria. 107.
Condemnatus laicus poſtea factus clericus. ibid.

Vt in conditione poſiti liberi cenſeantur vocati, in clericis recipiendum, vt in laicis. 111.
Conductor Eccleſiæ vetus, vt præferatur, ſtatutum etiam in bonis Eccleſiæ ſeruandum, ſi ob bonum publicum eſt inductum. 113.
Conductores decimarum. 56.
Conciliorum œcumenicorum conuocatio. 131. & 132.
Concilium Tridentinum vt publicatum. 81.
Concilij Tridentini receptioni vt auxilium præſtandum ſit. 171.
De concubinatu. 68.
Crimen eſt Eccleſiaſticum etiam contra laicum. ibid.
Mixti fori ex praxi. ibid.
Confeſſarij electio. 94.
Confeßio clerici coram laico non præiudicat. 31.
Ne quidem ad torturam. ibid.
Confeßionis ſigillum frangens per Eccleſiã punitur. 67.
Etiam laicus. ibid.
Sed hic pœna arbitraria. ibid.
Et pleniùs quandoque per ſæcularem. ibid.
Confirmatio non mutat ſubſtantiam, ſed ſolidat. 96.
Confiſcatio bonorum clerici cui cedat? 45.
De cognitione fidei. 59.
De cognitione rerum ſacramentalium. 46.
Congrua portio. 53.
Congrua portio parochorum. 162. 174.
Coniugati clerici an immunes à gabellis. 158.
Coniugatus clericus quatenus fori priuilegio gaudeat? 24. 27.
An in ciuilibus deſcendentibus ex crimine? ibid. in fin.
An etiam immunitate à gabellis? 24.
Coniuges prohibiti inuicem relinquere non poſſunt intermedio clerico. 112.
Communes neceßitates & vtilitates. 143.
Communes neceßitates Patriæ defenſio. ibid.
Æs alienum Principis aut reip. ex cauſa rationabili contractum. ibid.
Captiuitas Principis. 144.
Elocatio filiæ Principis, Balthens militaris filij, coronatio Impp. ibid.
Bonum publicum. 143.
Communes vtilitates aut neceßitates quæ directè aut per conſequentiam clerum tangunt vt ſunt diſtinguenda. 149.
In communi negocio communiter deliberandum per clerum & populum. ibid.
In directè clerum concernentibus ad Papam recurſus non eſt neceſſarius. 150.
Ita tamen ne magna bonorum Eccleſiæ fiat diuerſio. ibid.
Communia onera publica vt ad Eccleſiam non ſpectent. 142.
Niſi in ſubſidium neceßitatis ex cleri aſſenſu nunc Pontificis. ibid.
Niſi periculum ſit in mora. ibid.
In communibus neceßitatibus quæ directò clerum tangunt vt verſandum ſit? 150.
Communia conſtituta propter interuentum clerici non mutanda. 72.
Conſanguineos clericorum puniens ſtatutum quòd illi ſuis priuilegijs vtantur irritum. 120.
Conſenſus ordinum & in eis prælatorum. 154.
Conſuetudo an liget clericum? 93.
Conſuetudo æqua ſeruanda, vt lex, à clericis. ibid.
Conſuetudo legem vincit ſi rationabilis eſt, & legitimè præſcripta. ibid.
Non præſcripta etiam, dum præter, non contra legem eſt. ibid.
Quamuis lex ſit canonica. 94.
Conſuetudines damnatæ vt corruptelæ non præſcribuntur. ibid.
Earum ex iure exempla latè recitantur. ibid.
Conſuetudo an exemptioni cleri poßit præiudicare. 83.
Irrita eſt quæ canonibus obuiat. 83.
Quæ Eccleſiaſticæ libertati ſeu exemptioni. ibid.
Conſuetudo rationabilis non corruptela præſcribitur. ibid.
Conſuetudo aduerſus iuriſdictionem, aut libertatem Eccleſiæ non prodeſt. 23.
De conſuetudine circa immunitatem à gabellis. 160.
Conſuetudini aliquid permitti circa gabellas quoad clericos minorum ordinum. ibid.
Conſuetudines Anglicanæ contra libertatem Eccleſiæ: de quibus D. Thomas contendit. 94.
Conſuetudo contribuendi vbi res ſunt ſitæ extraneorum bona obligat. 155. & ſeq.
Conſuetudo onerandi clericos collectis perſonalibus aut realibus. 160.
Continentia cauſæ. 48.
De contributione cleri in bellum ſacrum. 145.
Contributio æquißima quæ ſecundùm omnes facultates iniungitur. 155.
Contumax ſeu parere nolens manu militari cogendus eſt. 180.
Contumax non eſt qui comparere non tenetur. 37. in fin.
De conuenticulis. 71.
Correctio omittenda, quando maiora incommoda timentur. 6.
Correus clericus laicum trahit ad ſuum iudicem. 45.
Crimina Eccleſiaſtica clericorum, quæ? 20.
Criminalis cognitio cui competit poteſt realiter citare. 177.
De criminibus mixti fori. 64.
Curatorem in litem, coram ſe pendentem, ſæcularis clerico poteſt dare. 34. 35.
An & quoad patrimonialia immobilia? ibid.
Officij cauſa clericus laico non ſubditur. ibid.

D.

De damno dato ab animalibus clerici, quis cognoſcat? 116.
Damnatis ad mortem confeßio & communio non deneganda. 48.
De decimarum cognitione. 56.
De decimis cognoſcit Eccleſiaſticus. ibid.
Quid de infeudatis, poſſeſſorio, fructibus, conductoribus? ibid. & 57.
De decimarum quota quis cognoſcat? 58.
De decimandis fructibus inſolitis. 57.
De decimarum immunitate. 58.
Decimæ an ſint laicales, quis cognoſcat? ibid.
De decimarum præſcriptione. 57.
Decimæ an ſint immunes. 140.
An decimarum conductores. ibid.
Decimæ an immunes à reparatione aggerum. ibid.
Decimarum conductor ad quod forum pertineat? 27.
De decimis à Papa Regibus conceßis, quis cognoſcat? 57.
Decretalium authoritas. 132.
Decretalis an falſa, ab Epiſcopo conſulitur Papa. 104. 105.
Declinatoriam impediens ſtatutum non extenditur ad clericos. 107.

Defectus

Defectus vel abſentia Iudicis Eccleſiaſtici, non facit laicum competentem. 38.
Defunctorum voluntates mutari an poſſint? 118.
Degradatio vltima pœnarum Eccleſiaſticarum. 20.
Poſt degradationem actualem demum incipit laici in clericum iuriſdictio 21. 22.
Degradationem non poteſt iudex ſæcularis controuertere, dum in illa fundatur illius iuriſdictio. 167.
Degradati clerici acta iudex examinat cum debet imponere pœnam, non impoſitam exequi. ibid.
Degradari clerum quomodo intelligatur? 72.
Degradari ab Epiſcopo non debet cuius acta non exhibentur. 170.
Degradatus & traditus, à ſæculari non damnandus, niſi ex noua cauſæ cognitione. 21.
Ex qua torqueri quin & abſolui poteſt. ibid. & ſeq.
Poſt delictum factus clericus, fori priuilegio gaudet. 36.
Delinquens clericus dimiſſo habitu, & iterum aſſumpto, vt priuilegio fori gaudeat. ibid
De differentijs vtriuſque iuris. 77.
Diffamantis Iudex adeundus in cauſa diffamationis, in principali Iudex diffamati. 112.
Diminutis bonis æquum eſt minui onus. 155.
Directè vel indirectè quando Eccleſia dicatur grauari? 157.
Diſciplinæ Eccleſiæ contraria conſuetudo. 92.
Diuina officia quæ, quibus diebus, ſeu miniſtris conueniant, diſcernit Epiſcopus. 128.
Diuinorum officiorum tempora nullius intuitu turbanda. 127.
In diuiſione hæreditatis an clericus coram Laico conueniri poſſit? 41.
Diuortium fieri non poteſt ſine iudicio Eccleſiæ. 49.
Diuertentes etiam per cenſuras cogendi. ibid.
De Diuortio: ſecundis nuptijs: raptatum nuptijs: vſuris. 79.
De diuortio ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit, ſemper influente ſpirituali cauſa. 98.
Diuortium facientes à quo corrigendi? 47 48.
Dominium vtile laici, cuius directum eſt apud Eccleſiam ita ſubiacet ſtatutis, vt Eccleſia non noceatur. 116.
Domini locorum defendunt Eccleſiam, & patronorum prærogatiuas imitantur. 124. 126.
Dotis cauſa vt Eccleſiaſtici fori ſit. 74. 76.
Donatio inſinuari poteſt apud vtrumque Iudicem. 39.
De donatione clerico facta à patre in fraudem fiſci. 115.
De dote quis cognoſcat? 74.
In dubio an libertas Eccleſiæ offendatur, cenſendum pro Eccleſia; non quoad pœnas Laicorum. 128.

E.

Eccleſiæ poteſtas quando ad temporalia porrigatur? 3.
Eccleſiæ libertas. Vide libertas Eccleſiæ.
Eccleſiæ libertas per Bullam cœnæ vindicatur. 84.
Neque patientia Pontificis officit. ibid.
Neque temporis antiquitas. ibid.
Eccleſia quibus in caſibus poteſtatem ſuam extendit ad temporalia? 6.
Eccleſia de temporalibus caſualiter iudicat. 2.
In Eccleſia vt duo ſint gladij. 2.
Eccleſia an poteſtatem habeat coactiuam præter excommunicationem? 6.
Eccleſia vt in Principes excommunicando, priuando, deponendo poteſtatem exercuerit, tam in Concilijs œcumenicis, quàm aliàs. 4. & ſeqq.
Eccleſiæ decretum de poteſtate in Principes. 5.
Eccleſiæ poteſtas hæc quomodo competat? ibid.
Eccleſia quam prudenter hac poteſtate vti debeat, vt precaueat incommoda. ibid.
Eccleſiæ poteſtas à Deo, non ab homine. 19.
Ad Eccleſiam ſpectat interpretari illud Chriſti, paſce oues meas, *quouſque ſe extendat.* ibid.
Adeoque quæſtiones de iuriſdictione. ibid.
Eccleſiæ decreta ſeruanda ab ijs, qui volunt eſſe de Eccleſia. ibid.
Eccleſiæ iuriſdictio per aliquorum abuſus non debet trahi ad inuidiam. ibid.
Eccleſiæ canones; & decretales ad calumniam, & inuidiam tracta, quæ? ibid.
Eccleſiæ iuriſdictio in clericos competit, etiam grauiſſimorum criminum reos. 10.
Eccleſiaſticus Iudex an familiam armatam habere poſſit? 168.
Eccleſiaſticus ſæcularem cogit ad reparandam clerico iniuriam. 23.
Eccleſiaſtica negotia, multoque magis ipſius Eccleſiæ, tractat Eccleſiaſticus. 52.
Eccleſia quando brachium imploret? 20.
Eccleſiæ Romanæ primatus. 132.
Eccleſiæ Rom. notæ in condendis legibus, creandis prælatis, Concilij conuocatione, vltima prouocatione. ibid. & ſeq.
Poteſtate clauium, ſeu vitæ & necis. 133. & ſeq.
Eccleſiæ authoritatem inuadentes vt aſſimilentur Antichriſto. 159. in fin.
Eccleſia primitiua an iudiciariam poteſtatem exercuerit vt hodie? 17.
Eandem; ſed rudius. ibid.
Non ad fidem tantùm, ſed etiam quoad politiam. ibid.
Præſertim quoad coercenda crimina. ibid.
Iure ſuo, non tantùm quaſi ex arbitrio. ibid.
Neque tantùm ex cauſa correctionis fraternæ. 18.
Etiam temporalia attingendo, vbi finis ſpiritualis exigit. ibid.
Vt exaudiendæ leges, quæ contrariari videntur. ibid.
Eccleſias ædificari, vt prohibere nõ poſſint ſæculares. 10ꝛ
Eccleſia conſecrata in nullius dominio, 123.
De Eccleſijs ædificandis aut non, cognoſcit Eccleſia. 51.
Eccleſiæ ædificandæ licentia, & forma ab Epiſcopo ſtatuenda. ibid.
Pro Eccleſiarum reparatione, vt facilior ſit executio, recurritur etiam ad Principem. 52.
Qui prouidet non iuriſdictionaliter. ibid.
Pro Eccleſia amplianda cogitur quis fundum vendere: ſed à quo Iudice? ibid.
De Eccleſiæ pollutione cognoſcit Iudex eccleſiaſticus. 53.
Punit vterque. ibid.
In Eccleſia inuentus theſaurus cuius? 123.
Eccleſia exempta à iuriſdictione ſæculari. ibid.
In Epiſcopi eſt poteſtate. ibid.
Quamuis patronos habeat. ibid.
In Eccleſia Iudices priuati. ibid.
Eccleſia ſtatuit qui honores ſingulis in templo ſint deferendi. 127. & ſeq.
In Eccleſijs prærogatiuæ conceſſionis, & cognitionis Eccleſiaſtica. 124. 125.
In Eccleſia lites agitari non debent. 50.
Nec in domibus Eccleſiarum. ibid.
Nec Iudicia ſanguinis. ibid.

In Eccleſia facta clerico iniuria vt punienda. ibid.
An academica ibi tractari poſſint? 5.
An tributorum ſolutio? ibid.
Ab Eccleſia omnis indecentia abeſſe debet. 50.
Etiam ſpectacula, & comœdia, &c. ibid.
Synodi tamē, & olim iudicia Eccleſiaſtica nō hodie. ibid.
De Eccleſiæ negocijs ſæculares leges ferre non poſſunt niſi ab Eccleſia acceptentur. 87.
Quod quandoque non ſemper eſt viſum. ibid.
Eccleſiæ authoritas in condendis legibus. 131.
Eccleſiaſtica manu arma non tractanda. 18.
Eccleſia executionem, apprehenſionem, & territorium habet. ibid.
Eccleſia iudicium non eſt ſanguinis. 20.
Eccleſia quibus pœnis vtatur? ibid.
De Eccleſiarum fabricis, ac rebus ſtatutum. 101.
Non facit ſæcularis, niſi decreta Eccleſiæ iuuando. 101.
Eccleſiaſtica res iure canonico iudicantur. 87.
Eccleſiaſticorum bonorum cognitio Eccleſiaſtica. 63.
Eccleſiaſticorum bonorum rationes. ibid.
Eccleſiæ dominium ſola emptione vt nanciſcatur; non ita transfixat. ibid.
Eccleſiaſticus ex conſenſu inter Laicos ſi pronunciet, an appellare liceat? 103. 104.
Eccleſiaſtica crimina. 20.
Eccleſiarum domini. 9. 123. & ſeqq.
Eccleſiaſticis inſtitutis contraria conſuetudo. 94.
De Eccleſiarum Dominis vt vocant perperam. 123.
Eccleſiæ bona an iure diuino ſint immunia? 136.
Eccleſia vt teneatur ad opus pium. 141.
Et quod illud? ibid.
Eccleſiæ manſus vnus debet eſſe immunis. 140.
Eccleſiæ bona ſecundùm accidentes neceſſitates non ſunt oneranda. 140. 141.
An Eccleſiæ & clerici teneantur ad gabellas, quæ imponuntur vino, cereuiſiæ, &c. 150.
Eccleſiæ bona non ſuſtinent onus variabile. 141.
Niſi non ſubſtantia, ſed quantitas ſecundùm conditionem temporis varietur. ibid.
Ad Eccleſiam ex pacto tranſit onus etiā variabile. 127.
Eccleſiæ bona Deo dicata ad humanos vſus non transferenda. 141. & 142.
Eccleſia iuuare poteſt egentem rempublicam, non exigi poteſtatiuè. ibid.
Eccleſiæ vicina domus prælati immunitate gaudet, non diſſita. 100.
Sicut Epiſcopi. ibid.
Eccleſia ne immobilia acquirat vbi aliàs reſpublica ſibi non ſufficit. 160.
Eccleſia dicitur grauari quamuis ſpecialis tantùm lædatur. 157.
Eccleſia ne vendatur aut quid opportunum fiat. 156. & 157.
Eccleſia quando dicatur grauari directè vel indirectè? ibid.
Eccleſiæ fundi vel clerici patrimonium quatenus ad authoritatem Principis ſpectare dicantur? 136.
Eccleſiæ bona non exonerantur à debito feudali, cenſuali, &c. 140.
Eccleſiæ bona debent tributum pariforme perpetuum impoſitum antequam ad Eccleſiam peruenirent. ibid.
Eccleſiæ bona ſuſtinent onus naturaliter incumbens: vt itinerum, aggerum, fontium, pontium. ibid.
Ita tamen quatenus rei neceſſitas exigit, non vt publicum vectigal, ſeu quod aliud viæ publicæ onus. ibid.
Eccleſia grauari non poteſt niſi vbi Laicorum non ſuppetunt facultates. 142.
Ea clauſula vt conditionem inferat, verificanda ſit, & quomodo? ibid.
Et facultates intelliguntur non tantùm publicæ, ſed & ſingulorum. ibid.
Et dicuntur non ſufficere quando Laici non poſſent aliàs ſe ſuſtentare ſecundùm conuenientiā ſui ſtatus. ibid.
Edicta ſuper ſynodis data Epiſcoporum authoritatem non minuunt. 174.
De non efferendis aut inferendis fructibus, aut bonis aliundè. 114.
Electionibus vt laici ſe non immiſceant. 54. 94.
Niſi ex priuilegio. 51.
Electus adminiſtrans ſine confirmatione. 94.
Electioni Principes ſe non debent immiſcere, niſi ex priuilegio. 104.
Nec ius huiuſmodi præſcribitur. ibid.
Eleemoſyna annua ſtatuto conceſſa, an poſſit auferri? 108.
Emancipari clericus vt poſſit apud vtrumq; Iudicē. 29.
De emphyteutarum Eccleſiæ dominio directo, & vtili, vt Eccleſia cognoſcat, vel ſtatuat. 41. & 116.
Emphyteutarum Dominium vtile, cuius directum eſt penes Eccleſiam, ita ſtatutis ſubiacet, vt Eccleſia non noceatur. 116.
Emphyteuta an immunis? 152.
De Epiſcoporum & prælatorum deſignatione. 103.
Nominatione, inueſtitura, ſignis. ibid.
Epiſcopi literis ſuper excommunicatione vt credendum ſit. 170.
Prouidet Epiſcopus & Inquiſitor in fidei materia. 105.
Epiſcopi mandatarius, aſſuarius, familia, an gaudeat priuilegio fori? 26. & ſeq.
Epiſcopus an habeat territorium? 179.
Epiſcopi an apparitionem, aut executionē habeant? 178.
Epiſcopi definitionem habens & iuriſdictionem. ibid.
De Epiſcoporum iuriſdictione Valentinianus perperam ſcinit. ibid.
Ad Epiſcopum vt ponderum & menſurarum cura pertineat. 74.
Ad Epiſcopum vt pertineat annonæ taxa. 74.
Præſertim vt peregrinis iuſtè vendatur. ibid.
Epiſcopus vt Iudices temporales cogat, vt Iudæis reſtitutionem vſurarum iniungant. 171.
Cum Epiſcopis reuerenter eſſe agendum. 176.
Non publicè de ijs querendum, ſed familiariter primo interpellandi ſunt. ibid.
De Epiſcopis ſi quis queratur, literæ clauſæ ad eos dantur. ibid.
Non à poteſtate ſæculari percelluntur. ibid.
Salua ſolicitudine modeſtia. ibid.
Epiſcopis Principes alijque obedire tenentur. 169.
De Epiſcoporum inſpectione in Iudices ſæculares. 175.
Per leges ei demandatur. 176.
Ita vt malè in officio verſantes poſſent coram Epiſcopo conueniri. ibid.
Epiſcopi in pace componenda ſi non pro viribus laborauerint, & mala Eccleſiæ non impedierint, vt metuere ſibi debeant. 182.
Cuius Epiſcopi vel cleri ſit opus conſenſu. 144. in fin.
Diœceſani, non cathedralis tantùm. ibid.
Epiſcopi, ſacerdotes, clerici inferiorum ordinum. 32. & ſeq.
Epiſcopi à ſacerdotibus vt diſtincti. ibid.
Eremitæ an priuilegio fori gaudeant. 25.
Eremitæ an immunes? 158.

De

De exceſſu penſionis. 122.
Executio obligati ad nu n u clerici facienda per Eccleſiaſticum. 141. 142.
De executione vltimarum voluntatum. 77.
Quatenus mixti fori? ibid.
Quid ſi nullum ſit in ea relictum pium? ibid.
Executio in bonis clerici vt fieri debeat. 41.
Excommunicatio. 13.
Excommunicationis cognitio nulla ſæcularibus iure tribuitur. 10.
Ne quidem aliquid ſuper nullitate declarando. 15. 16.
Excommunicationis nullitas ſi ſit euidens, an ſæcularis poteſtas poſſit ſe intromittere? ibid.
Excommunicari debitor vt ſoluat vix poteſt, præſertim clericus. 165.
Excommunicatus recurrens ad ſæculares magis irretitur. 10.
Excommunicatio temporales pœnas ſecum trahit. 4.
Excommunicatorum ſubditi interim à debito ſuo abſoluuntur. ibid.
Excommunicatio in quos extendatur, præter pulſantem clericum? 23.
Non impediens pulſantem cùm poſſit. ibid.
Excommunicatio quæ à clauibus dependet. 16.
Quæ in regula S. Benedicti. ibid.
Quæ Iudæorum & Gentilium. ibid.
De excommunicatione, vbi de facto tantùm quæritur; an ſæcularis cognoſcere poſſit? 17.
Executor teſtamenti clericus coram Eccleſiaſtico conueniendus. 34.
Exemptio clericorum. 22.
Exemptio cleri an ex criminibus aliquibus ceſſet? 44.
Exhæredari vt non poſſit clericus vel monachus. 33.
Expeditionibus bellicis non debet grauari clerus, niſi ad formam cap. non minus, 149.
Expenſæ bonorum communium à clerico etiam ferendæ, ſi ad collectas reipublicæ non ſpectent. 116.
De expoſititijs, vt miſerabilibus perſonis, Eccleſia ſtatuit & cognoſcit. 76.
Præſertim vbi agitur de illis alendis ex bonis pauperibus relictis. 77.
De exſpectatiuis. 130.
Exteri ne ad beneficia promoueantur, conceſſio Papæ. 54. & ſeq.
Exteri ne beneficia obtineant Papa, non Princeps, ſtatuit. 104.
In extraneos ne res alienentur ſtatutum, etiam clericus ſeruat. 113.
Extraneus vt non ſit clericus, niſi fortè alterius diſtrictus, vt melius ſit clericis incolis. ibid.
Externus clericus vt ratione beneficij collectetur. 155.
Vt ad comitia vocandus ſit. ibid.
Externus clericus in realibus vt contribuat. ibid.
Pro euictione clericus cogi non poteſt defendere, per Iudicem ſæcularem, ſed ſuum. 37.

F.

FActi matrimonialis quæſtio. 48. & 49.
Facultates non tantùm publicæ, ſed & ſingulorum inſufficientes eſſe debent antequam ad clerum veniatur. 154.
Falſâ menſurâ vtens clericus, à ſuo Iudice puniendus. 113.
Falſificatio literarum Regiarum. 72.
De falſificatione literarum apoſtolicarum. ibid.
Mixta cognitio. ibid.
Familia nuncij, inquiſitorum, vicarij Epiſcopi, an gaudeant priuilegio fori? 27.
Familia monaſtica, vel ſcholaris an gaudeat priuilegio fori? 28.
Familia conſeruatoris quoad forum ad duos reſtringitur. 26.
Familia clerici an ſit immunis à gabellis? 158.
Familia clerici, filij, vxor, concubina, ſerui &c. 26.
Familiares regularium an horum priuilegio gaudeant? 25.
De feſtorum violatione. 73.
An mixti fori? ibid.
Olim ſolius Eccleſiaſtici. ibid.
Pœna ferè pecuniaria. ibid.
Feudi Dominus & vaſallus inuicem, quantùm facere poſſunt, tantùm tenentur. 43.
Ad paria ducuntur. ibid.
Feudale iuramentum an validum ſit, cognoſcit Eccleſiaſticus. ibid. in fine
Feudum antiquum an in nouum mutari poſſit? 44.
Feudales libri non ligant clericos, vt à Papa probati. 117.
Sed vt feudalia pacta, vltro citroque obligatoria. 117.
Feudalis cognitio ad domini curiam pertinet, etiam quoad pacta non ſubſtantialia. ibid.
Ne feuda in Eccleſiam transferantur ſtatutum. ibid.
Si non odio Eccleſiæ, ſed reipublicæ amore fiat, ſeruandum, ſaluo iure quæſito. ibid.
Feudale releuium an ſoluat Prælatus? ibid.
Non ſoluens non præiudicat Eccleſiæ, ſed ſibi quoad fructus & tempus ſuum. ibid.
Feudatarij prælati an prius Regi an alijs ſuperioribus obediant? ibid.
Feudum an ſit, cognoſcit iudex rei. 42.
Feudi poſſeſſoria quæſtio coram Ordinario. ibid.
Feudi amittendi quæſtio, ex felonia clerici, à paribus cognoſcitur. ibid.
Et feudale quodcumque crimen non aliud ibid.
Felonia clerici quoad patrimonium, aut fructus beneficij. 43.
Feudum inficiatus à paribus punitur. ibid.
Feudi fines vt clericus oſtendat, etiam coram feudi domino conuenitur. ibid.
Et coram pluribus ſi plura habet. ibid.
Feudi pignoratitia coram curia. ibid.
Feudalis contractus, an ſit vſurarius, cognoſcit Eccleſiaſticus. ibid.
Feudales conſuetudines vt ligent vt receptæ conſuetudines. 116. 117.
Niſi locales aliter diſponant. ibid.
Feuda Eccleſiæ communes regulas ſequuntur. 43. in fin.
Feudalem iuriſdictionem legibus dirigere Princeps, non minuendo iura Eccleſiæ, poteſt. 44.
Aduerſus feloniam an Princeps reſtituat clericum? ibid.
Feudorum inueſtitura mutari an poſſint? 118.
Feudi poſſeſſor clericus conuenitur coram paribus curiæ. 42.
De infeudatis decimis. 56.
De fide cognoſcit Eccleſia. 59.
De fide declarata Principes vt leges ferre poſſint. ibid.
In fidei materia quæri non poteſt de publicatione prouinciali. 82.

In fidei materia vigilat Epiſcopus. 105.
Fidelitatu iuramentum, 2.
Ex fideiuſſione coram laico, an clericus ibi conueniatur? 34. *an ex fideiuſſione iudicatum ſolui?* ibid.
Ex depoſito coram laic[illegible] clericus ibi conueniatur? ibid. 35.
Ex ſequeſtro iudiciali, an clericus coram Iudice ſeculari conueniatur?
Vt filius teneatur pro patre ſtatutum, non obtinet in clerico, ſi ad egeſtatem redigeretur. 115.
Finium regundorum leges clericum an ligent? 41.
Fori priuilegio qui clerici poſt Tridentinum gaudeant? 23.
Fori priuilegio gaudet clericus, coniugatus in criminalibus. & priuatu iniurijs. 24.
Aut in criminalibus ciuiliter intentatis? ibid.
In foro Eccleſiaſtico vt ſtatuta litium ordinatoria, & alia ſeruentur. 87.
Vt condemnationes prouiſionales. 88.
Fori priuilegio caret clericus, non ſeruans præſcripta Tridentina, ſine monitione. 23.24.
Fori priuilegio an gaudeat ordinatus ſede vacante primo anno. 24. *in fin.*
Ordinatus ab alieno Epiſcopo. ibid.
Fori priuilegio an gaudeat mandatarius Epiſcopi, actuarius? &c. 26.
De fori variatione. 36.
Forum mutare non poteſt actor, poſt aditum Iudicem. 36.
De fracta pace. 71.
De fractione ſigilli confeſſionis. 67.
Franciæ Reges à Papa excommunicari vt poſſint, vt reliqui. 130. *& ſeq.*
Fratres tertij Ordinis non emittentes vota an ſpectent ad iuriſdictionem Eccleſiæ. 25.
Fraus clerici coercenda à ſuo Iudice. 115.
Fraus non præſumpta ſed vera eſſe debet. ibid.
Fraus non præſumitur in teſtantibus. 112.
Frumentum in neceſſitate publica, vt clericus vendere teneatur. 114.
Fugitiuus clericus an à Iudice ſeculari poſſit apprehendi? 28.
De funeralibus iuribus. 53.

G.

AN gabella ſit iuſta quæ imponitur vino, cereuiſiæ &c. 150. *& ſeq.*
An quæ equis, rhediſque? ibid.
Gabella vino impoſita ſurrogata oneribus ad quæ tenetur clericus ab eo ſoluenda. ibid.
Aduerſus gabellam vino impoſitam non defenditur negociator clericus. ibid.
Sed Eccleſia negatiuè ſe habet. ibid.
Non tantùm in patrimonialibus ſed etiam profectis ab Eccleſia. 151.
Sed in ijs quæ ſunt Eccleſiæ. ibid. *& ſeq.*
Gabella ſuper eſculentis & poculentis impoſita an ſit iuſta? latè examinatur. ibid.
Gabella equis voluptuarijs & rhedis impoſita an ſit iuſta? 152.
Gabella vt ſit iuſta debet ſeruare proportionem quatenus poteſt. 151.152.153.
In gabella cum omnimoda proportio haberi non poteſt recipienda quatenus poteſt. ibid. *& ſeq.*
Gabellæ emptori impoſita ſi vendat. clericus an obtineat vel contra. 157.
Gabella communis ſi alter ſit clericus an tota ſoluenda ſit ab altero. ibid.
Callicanæ Eccleſiæ libertates. 129.
Generalis locutio non comprehendit priuilegiatos. 114.
Generalis locutio comprehendit tantùm ſubditos. ibid.
Gladij duo vt in Eccleſia. 2.
Gladij duo quomodo Eccleſiæ competant? 6.
De grauamine clericorum indirecto. 156.
Grauantis animus magis quàm verba inſpicienda ſunt. ibid. *& ſeq.*
Siue diſertè exprimat clerum ſiue implicitè ibid.

H.

HAbitus religioſus prohiberi poteſt non religioſo. 26.
Hæreditas clerici defertur ex teſtamento illius, ſi iure canonico validum ſit. 110.
Hæres clericus laici vbi iudicium cœptum eſt, proſequitur. 36.
In hæreſis cauſa vt inquiſitor & Epiſcopus diſtrictum ſuum poſſint excedere. 171.
In hæreſis materia ceſſat exemptio. 105.
De hæreſi edicta, & in ea peccantes, vt à Principe puniantur. 61. 62.
In hæreſis cauſa vt Eccleſiaſticus pro reo deprecetur, & iudicem tamen cogat imponere pœnas legales ſine irregularitate. 171.
Hæreſis crimen merè Eccleſiaſticum. 59.
Circa hæreſeos cognitionem Concordata Brabantiæ. 60.
Hæreticorum damnatorum pœna, & traditio brachio ſeculari. 59.
Correctio hodierna. 60. *& ſeq.*
Hæreticorum aggrauantes circumſtantiæ, ibid.
De hæreticorum apprehenſione. ibid.
Detentione & cuſtodia. ibid.
Perſonarum & bonorum. 61.
Hæreticorum pœna Eccleſiaſtica temporalia etiam ſecum trahunt. 4.
Homicidij pœnam minuens ſtatutum, ſeu in nummariam mutans non valet. 112.
Hominia prælatorum tolerata. 104.
Honores congrui, quibus perſonis in Eccleſia deferendi? 126.
Honores ſeculares clericis non gerendi. 139.
Hoſpitalarij, qui Melitenſes gaudent priuilegio fori. 26.
An hoſpitalarij non iſtius ordinis? 26.
Hoſpitalia ſub Regia protectione. 128.
Hoſpitalium cura, & rationes. 63.

I.

IActura ſine propoſito lædendi. 90.
Iconomachi. 49.
Immunitas cognoſcit ſolus Eccleſiaſticus quouſque ſe extendat extra Eccleſiam. 50.
Immunitas violatur per violentiam, non blanditias. 94.
Immunitas à Iudice ſeruanda extracto per priuatum. ibid.

Immunitate an gaudeat clerici occiſor? 300.

Immunitate ferè gaudent, qui priuilegio fori. 157.

Immunes non ſunt clerici coniugati. 158.

Ioculatores ter moniti. ibid.

Illicitè negociantes. ibid.

Vidui vnicarum virginum vt recuperent immunitatem. ibid.

Gaudent regulares profeßi, nouitiorum perſonæ, an & res? ibid.

Immunitas cleri an ſit iuris diuini? ibid.

Conſuetudo cur manſit onerandi patrimonia clericorum. 18.

Immunitas cleri iure ciuili quàm reſtricta? 137. & *ſeq.*

Canonico amplior, ſed maxima ex bulla cœnæ. ibid.

Immunitas hodie plenior quam ex antiquis canonibus. 159. & 160.

Immunitas viarum muniendarum vt clero competat. 140.

De immunitate decimarum. 58.

Immunitatem ſolariam facit amortizatio. 145.

Immunitas militis ſuſcipiendi in clericu. 137.

Immunitas cleri etiam quoad patrimonialia. 138. *in fin.*

Immunitas cleri in poculentis etiam contra conſuetudinem. 152.

Immunitas Eccleſiaſtica an tolli poßit conſuetudine, renunciatione, pactis expreßis, aut tacitis? 8. & 9.

De immunitate Eccleſiæ. 49.

Incarceratio. 13.

De inceſtu. 69.

Puniit vterque Index. ibid.

In gradibus ſolo iure canonico prohibitis Eccleſiaſticus tantùm de iure, etſi ſecus de praxi. 70.

De incendiarijs. 71.

Mixta cognitio. ibid.

Ita tamen vt Eccleſiaſtici preuentio non excludat ſecularem. ibid.

Indirectè grauantes clerum non tantùm Domini, ſed quicumque iuriſdictionem habentes æquali cauſa excommunicantur. 156.

Siue per ſtatutum ſiue per præceptum aut de facto, grauet. ibid.

De infantibus expoſitis. 74.

De infeudatis decimis ab Eccleſia releuatis. 57.

Informatio aduerſus clericum accipi non poteſt à ſeculari. 29.

An in flagranti atrocißimo crimine deprehenſus, capi, & ſuo Iudici mox tradi, fugitiuus an poßit? ibid.

Inhibitio Eccleſiaſtici vt facienda ſeculari. 65.

De inhibitionibus Iudici ſeculari ab Eccleſiaſtico prouide faciendis. 164.

Inhibitiones fiunt in materijs priuatiuè ad Eccleſiam ſpectantibus. ibid.

Pro obſeruatione iuramenti, pro authoritate rei iudicata, repellendis excommunicatis, ſed in his quæ mixti fori valdè maturè procedendum. ibid.

De inhibitionibus quid edicta noſtratia? ibid

Inhibitus iudex vt terminum præfigat. ibid.

Imperatoris iuramentum. 2.

Imperio vacante an Papa adminiſtret? 44.

Iniuria facta clerico, vt vindicanda, verbalis ſeu realis. 22. & 23.

Iniuria clerico facta pœnas minuens ſtatutum. 111.

Non valet. ibid.

Iniuriam Cardinali faciens. 73.

Inobedientes clerici an regno pelli poßint? 34.

Inquiſitor Ordinario non præiudicat. 60.

Inquiſitor & Epiſcopus pr[illegible]dent in fidei materia. 105.

Inquiſitor vt diſtrictum ſuum poßit excedere. 171.

Inquiſitores in Belgio. 60.

De inſolitis fructibus decimandis. 57.

De inſtantia peremptione. 108.

Inſtantia perempta, an clericus factus priorem iudicem declinet? 36.

Interdicta non ſeruantes. 16.

Intentio ſtatuentis ſpectanda. 114.

Inueſtitura prælatorum vt à manu laica fieri non debeat. 103.

Ad inuentarium conficiendum clericus an à Laico citari poßit? 37.

Vt iudiciali citatione opus non ſit de iure, ſed hic ex edictis. ibid.

Inuentario perperam confecto, de fraude hæredis querens clericus, illius forum ſequitur. ibid.

Inuentarium facere tenetur clericus. 112.

Ioculatores clerici an immunes? 138.

Index iura partium ſequitur in deciſorijs, ſtylum ſuum in ordinatorijs litis. 111. *in fin.*

Index ſequens conſtitutionem non promulgatam in prouincia an vim faciat? 82.

Iudicis vtriuſque officium non prætergredi iuriſdictionis ſuæ terminos. 134.

Vt Iudex quiſque ſuis terminis ſe contineat. 183.

Qui illi? ibid.

Ne Principes rebus Eccleſiaſticis, ne Eccleſiaſtici ſecularibus ſe immiſceant. ibid.

Eccleſiam reuereantur. ibid.

Sacerdotibus vt honor debeatur. ibid.

Ex quo nihil decedit dignitati Principum. ibid.

De iudicis vtriuſque officio in condendis legibus. 133.

Iudices Romani olim ijdem iudicabant & exequebantur, hodie Officiarius Principis ſeu dynaſta exequitur, ſenatores ſeu ſcabini iudicant. 177.

Iudices hodie alij gladium portant, alij iudicant. 178.

Qui gladium portant ſcabinos iudicare iubent; quod manen *dicimus.* 178. 179.

Iudices qui gladium portant iudicata exequuntur. 178.

De iuramento, 67. 99.

Iuramenti cognitio Eccleſiaſtica. ibid.

Iuramenti forma cognitionis Eccleſiæ. 99.

De iuramenti viribus vel abſolutione. 67.

Iuramentum ſub ſuperſtitioſa formula. 99.

Ad reliquias certi ſancti. 100.

Ad iuramentum fidelitatis non tenetur clericus. 23.

Iuramentum Imperatoris, vt intelligendum. 2.

Super iuramenti obſeruatione etiam Laicus coram Eccleſiaſtico conuenitur. 67.

Iuramentum ne contractibus inſeratur rectè prohibet Princeps. 68.

Iuramentum præſtandum prout delatum eſt. 100.

Super iuramenti relaxatione rogata Eccleſia, an cognoſcat ſuper contractu? 68.

De iuramento cognoſcens aut ſtatuens Eccleſia non vult præiudicare cognitioni ſeculari. ibid.

Iuramentum relaxare non poteſt Princeps, nec irritare. 99. & *ſeq.*

Iura partium in deciſorijs, ſtylum ſuum in ordinatorijs litis Iudex ſequitur. 111. in fin.
De iure patronatus. 55.
De iure patronatus cognoſcit Eccleſiaſticus. ibid.
Et laicus non per ſe ſed acceſſoriè. ibid.
Ne quidem de priuatione 56.
De iure patronatus in poſſeſſorio. ibid.
De iure patronatus ſolus Eccleſiaſticus vt conſtituat. 104.
De iure ſepulchrorum 53.
De ſepulchris ciuiles quæſtiones ad laicum, ſacra ad Eccleſiaſticum pertinent. ibid.
De iuribus mortuarijs Eccleſiaſticus ſtatuit. ibid.
Non Princeps. ibid.
Iuriſdictio Eccleſiaſtica, & ciuilis quàm diſtincta. 1.
Illa præualet. 1.
Iuriſdictio Epiſcopis an competat, definitio, executio, apparitio? 178.
Non ex legibus, ſed à Deo. 179.
De iuriſdictionis vtriuſque concordia. 163.
Iuriſdictio vna alteram iuuare non impedire debet. ibid.
Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ fini ſubſeruit ſecularis. ibid.
Iuriſdictio Eccleſiaſtica contraria fini ſpirituali corrigit. ibid.
Etiam Principes palam peccantes. ibid.
Bella iniuſta gerentes. ibid.
Et politiciſmos. ibid.
Iuriſdictio ſecularis politicè adminiſtrans cum damno fidei vt ab Eccleſia corrigenda. ibid.
Iuriſdictionis terminos non ſeruat neceſſitas. 134.
Iuriſdictionis termini vt cognoſcendi. 184.
Deferendo canonibus; qui interpretari debent reſponſum Chriſti, reddite quæ ſunt Cæſaris &c. ibid.
Iuriſdictio cognoſcenda ex imagine & ſuperſcriptione. ibid.
Perſonæ ergo & res quæ habent imaginem Cæſaris, relinquendæ Cæſari. quæ Dei, Deo. ibid.
Neque enim Cæſar ſuum facere velit, in quo nulla eſt illius imago: neque contra. ibid.

L.

LÆſæ maieſtatis reus clericus à quo corrigendus? 45.
Legationis literæ exhibendæ. 105.
Legatum ne peti poſſit niſi facta inſinuatione ſtatutum, an clericum comprehendat? 112.
Legata res aliena. 88.
De legibus. 87.
Leges iniquas Papa corrigit. 96.
Leges quiſque ſuis tantùm ferre cenſetur. 88.
Leges vbi Eccleſiæ non ſunt noxiæ, an Principes clerum exemerint. 88.
Leges de rebus merè Eccleſiaſticis Principes ferre non poſſunt. ibid.
Leges generales clerici non poſſunt contemnere. ibid.
Præſertim ſupremorum Principum. 89.
Sed nec aliorum dum vtiles ſunt. ibid.
Leges generales à clero etiam ſeruandæ. 87.
Ita tamen ne ſint contra iura Eccleſiaſtica. ibid.
Leges Imperatorum etiam poſteriorum vt à clero ſeruandæ. ibid.
Leges iniquas Principum Papa poteſt corrigere. 107.
Leges & canones in quibus differunt, vbi aut qualiter ſequendi? 78. & ſeqq. Vide in verb. Canones.
Leges publicè vtiles, quamuis caſualiter clerico præiudicent, communiter ſeruandæ. 97.
Leges quatenus dicantur non obligare niſi receptæ. 81.
Legum præuaricator clericus à ſuo Iudice punitur. 88.
Legitimare clericum an poſſit Princeps? 97.
Legitimatio Papæ quando ad effectus politicos valeat? ibid.
Legitimatio Principis non extenditur ad effectus ſacros. ibid.
Legitimam minuens augenſque ſtatutum, in clerico obtinet, vt in laico. 111.
De literis Pontificijs examinandis, 105.
Libertati Eccleſiæ contraria conſuetudo. 94.
Libertas Eccleſiæ latè patet. 89.
Vt potiſſimùm offendatur. ibid.
Libertas templorum. 90.
Vt libertatem Eccleſiarum ſequantur clericorum habitacula. ibid.
Quid libertas Eccleſiaſtica? 91.
Priuilegia Eccleſiæ aduerſus hæc acta minuunt libertatem. ibid.
Libertas vt non lædatur ſine propoſito. 90.
Dum ſequitur per conſequentiam. 89.
Sed ſi actus eò dirigitur. 90.
De libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ. 129.
Et quales illæ? ibid.
Libertas Gallica non eſt non agnoſcere Eccleſiæ authoritatem in condendis legibus. 132.
Libertates Eccleſiæ Gallicanæ, cùm gratitudine allegandæ. 130.
Non trahendæ in diminutionem Sedis Romanæ. ibid.
Libertatem Eccleſiæ lædunt angariæ, collectæ &c. 90.
Illius iuriſdictionem vſurpare, cauſas eò ſpectantes abſtrahere, perſonas ad munera compellere, arreſtis vel repræſalijs vexare, denique prohibere laicis ne clericis neceſſaria exhibeant. 90.
Libertatem Eccleſiæ lædentes vt per Bullam cœnæ excommunicentur. ibid.
Ex propoſito tamen, non inaduertentia. ibid.
Litis pendentia neutrius Iudicis tollit iuriſdictionem, ſed deſuper excipiendum eſt. 37.
Literæ hortatoriæ Principum, an licitæ? 98.
Ius electionibus. Vide Concilium Baſilienſe.
Ludi theatrales. 95.

M.

MAgia. 72. & 73.
Magica ſigna an tollere liceat? ibid.
Exorciſmis maleficia curanda. ibid.
Magicus clericus vt puniendus? ibid.
Magiſtratuum municipalium authoritas obſcura. 177.
Eam vſus declarat. ibid. quid ille ſere hodiè? Ibid. & ſeqq.
Maioris vox quid? ibid.
Maioritatum de patrimonio clericus facit vt laicus, non de quæſitis ex beneficio. 118. in fin.
Malefactores Eccleſiæ. 49.
Maleficijs obuians ſtatutum, & puniens non reos, non tenet

teneet clericum. 119.
Maleficium maleficio tollere non licet. 72. & ſeq.
Manſus vnus Eccleſiæ debet eſſe immunis. 140.
Manus mortua. 110.
Marcgrauij vox quid? 178.
De matrimonio cognoſcere ad Eccleſiam pertinet. 46.
Ita vt nec incidenter laicus cognoſcat. ibid.
De matrimoniali cauſa inter infideles quis iudicet? 98.
Matrimonialis meri facti quæſtio ad quem pertineat? 48.
Circa matrimonij ſubſtantiam non valet ſtatutum ſecularium. 98.
Niſi iuuando decreta Eccleſiæ v. g. circa clandeſtina, aut filiorumfamilias ſine conſenſu parentum. ibid.
Circa matrimonia immodeſtia coercenda ab Epiſcopo. 48.
Circa ſubſtantiam matrimonij vel impedimenta nihil ſtatuere poſſunt Principes. 46. & ſeq.
An circa acceſſoria? 47.
Niſi iuuando intentionem Eccleſiæ. ibid.
Vt clandeſtine contrahentes puniendo. ibid.
Melitenſes gaudent priuilegio fori. 26.
A communibus regulis excepti. ibid.
Mendicatio an probiberi poſſit? 102.
An Ordinibus religioſis? ibid.
Menſura falſa. 113.
Menſura a Principe decreta clerico ſeruanda. ibid.
Mercatorum libris vt fides habeatur, etiam aduerſus clericum in rebus mercatorijs. 108. 109.
De milite hoſpitio non excipiendo per clericum. 147.
Niſi in extrema neceſſitate. 148.
Cum alij etiam priuilegiarij non ſufficiunt. ibid.
Non tantùm quoad ædes quas inhabitant, ſed & alibi ſitas ne ad tabernas diuertere oporteat. 83.
A milite excipiendo excuſantur religioſa loca. 148.
Cur à milite excipiendo excuſetur clerus? 148. & 149.
Ne a ſuis functionibus diſtrahatur, & moleſtias ab imparibus patiatur. ibid.
Militem excipi à clero quando neceſſitas cogit à ſuperiore Eccleſiaſtico diſtributio facienda eſt. 148.
Militem clericus vt excipere non tenetur, ita neque contribuere ad hoſpitij redemptionem ibid.
De milite hoſpitio excipiendo, vigilijs, murorum cuſtodia & oneribus ad communes vtilitates ſpectantibus. 147.
Militares Ordines qui gaudeant priuilegio fori? 26.
De miſerabilium perſonarum cauſis. 71.
Miſerabilium perſonarum cauſa mixti fori. ibid.
In mixtis actionibus an clericus coram laico conueniri poſſit? 40.
De mixti fori negocijs, & criminibus. 64.
Monachus factus poſt delictum, fori priuilegio gaudet. 36.
Monachus vt exhæredari non poſſit. 32.
Monachiſmus an omnia vitia tollat? ibid.
Etiam irregularitatem? ibid.
Monaſteria noua ſine licentia Epiſcopi vt ædificari non debeant. 51. & ſeq.
Monaſteriorum nouorum erectio qualiter admittenda? 113 in fin.
Monaſterij ingreſſus excludit ſubſtitutiones, niſi teſtator diſertè aliud expreſſerit. 110.
Monaſterij ingreſſus non tollit legatum viduæ. ibid.
Monaſterium ingreſſus an excludat filium alterum ſubſtitutum? ibid.
Vt monaſterium ingreſſus minus habeat, non valet ſtatutum. ibid.
Monetæ mutatio an onus mutet? 156.
Monitoriæ literæ pro rebus deperditis. 165.
Poſtulari poſſunt a ſæculari magiſtratu non imperari. ibid.
Sed ab eo cuius ciuiliter intereſt, etiam reipublicæ. ibid.
In criminalibus non obtinent. ibid.
Iuſtitiæ tribuuntur, non alicuius authoritati. ibid.
Iudicis Eccleſiaſtici arbitrio. ibid.
Etiam aliquando ex officio. ibid.
Monitoria nunquam ad minuendam iuriſdictionem ſæcularem. ibid.
Non pro re leui, ſed graui, ſingulariter exprimenda. ibid.
Monitoriarum requiſita remiſſiuè. ibid.
Monitorijs pro rebus deperditis qualiter vtendum? 15
Conceſſis vt ſæcularis ſe nequeat immiſcere. ibid.
Vt trahi non debeant ad imminutionem ſæcularis iuriſdictionis. ibid.
Vt tamen illa nonnunquam laicos trahant ad Iudicem Eccleſiaſticum ibid.
De moratorijs generalibus, à clerico non participandis. 70. & 71
Iiſdem literis reſtringi poſſunt, non antiquitus conceſſa. 108.
De mortuarijs. 53.
Munerum ſummaria diſtinctio. 137.
Munera quæ perſonalia? ibid.
Quæ patrimonialia? ibid.
In his vt ceſſent priuilegia. ibid.
Immunitas vt ad hæc non porrigatur. ibid.
De muneribus realibus 139.
De muneribus perſonalibus. ibid.
A muneribus perſonalibus immunes clerici, tam iis quæ ſordes, quam quæ honorem adiunctum habent, quam alijs. ibid.
De muneribus mixtis. 141.
An illis obligentur clerici. ibid.
De munerum differentia, & quæ clero incumbere poſſint 137.
Munera diuerſa ex rebus iudicatis vt variè ad clerum pertineant, vel non. 144. & 145.
De muneribus vectigalibus, collectis. 136.
Munus perſonæ impoſitum ratione rei, vel rei ratione perſonæ. 138.
De murorum cuſtodia 147.
In muris exſtruendis clerici non tenentur, vbi Laici ſufficiunt. 149. & 150.
Mutari an poſſint feudorum inueſtituræ. 118.
Mutatio poſſeſſoris onus mutat. 156.
Mutatio a teſtatoribus, aut donatoribus relictorum, vt Papæ authoritatem requirat. 103.
Ad mutuum an clericus teneatur in neceſſitate reipublicæ? 114.

N.

Neceſſitas non ſeruat iuriſdictionis terminos. 134.
Neceſſitas quæ moram non patitur adeundi Pontificem non

non excuſat quin poſtea adeatur. 154.
Negligentia ſæcularis Iudicis vt ſupplenda per Eccleſiaſticum. 176.
Hodie literæ iuſtitiæ vt vocant impetrantur. ibid.
Negligentia iuſtitiæ reddendæ canonibus & moribus odioſa. ibid.
Negligens iuſtitiam reddere ter monitus excommunicatur. ibid.
Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici non tollit exemptionem cleri. 38.
Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici an ſuppleri poßit per laicum? 119.
Negligentia Eccleſiaſtici, ne quidem in criminalibus, ſuppletur per laicum. 38.
Negociator clericus vt contribuat. 150.
Negociatores clerici an immunes? 158.
Negocians clericus illicitè in iſtis rebus non defenditur. 112. in fin.
Negocians licitè clericus, etiam agros Eccleſiaſticos conducens, &c. gaudet immunitate. ibid.
Pedagia non ſoluit clericus licitè negocians. ibid.
Negociatores clerici vt non defendantur in rebus, in quibus negociantur. 30.
Poſt monitionem tamen. ibid.
De negotijs mixti fori. 64.
De nominationibus academicis. 104.
Nominatus à Rege an conſequatur adminiſtrationem ante confirmationem? 55.
Super notarijs ſtatutum ne exteris fides habeatur, vt non excludat creatum à Papa vel Epiſcopo. 109.
Notarium Regium ſi lex exigat, an clericus teneatur? ibid.
Nouitiorum patrimonium an immune à gabellis? 249.
Nouitij an immunes à gabellis? 24. & 158.
Nouitiorum ſtatus vt non dicatur controuerſus. 158.
Nullitas executionis factæ auxilio brachij ſæcularis à quo Iudice cognoſci debeat. 173.

O.

OBlati an gaudeant priuilegio fori. 25.
Ab oneribus perſonalibus vt clerici immunes. 136.
Realia vt ad poſſeſſores tranſeant. 137.
De occultis non iudicat Eccleſia. 27.
De œconomia curave pauperum. 101.
Vt ad Eccleſiam ſpectet: huius decreta iuuare Principes poſſunt. 102.
Officialium ſtipendia. 73.
Officij cauſa ex priuilegio clericus laico ſubditur in Francia, ſed ſub conditionibus non ſeruatis. 35.
Officiorum diuinorum ordinatio ad Epiſcopum pertinet. 128.
Omittenda correctio quando maiora timentur incommoda. 6.
Onera. Vide munera.
Onera vt à ſupremis Principibus & alijs imponantur. 136.
De onere plauſtrorum. 153.
De oneribus ad communes vtilitates ſpectantibus. 147.
De oneribus Eccleſiaſticis. 161.
Onera prælati imponere non poſſunt vltra neceßitatem. ibid.
Quæ ſunt ordinis presbyter vſurpans. 94.
Ordinarijs incumbit publicare cenſuras aduerſus grauantes clerum. 159.
Ordinatio Eccleſiarum, officiorum, & miniſteriorum ad Epiſcopum non ad patronum pertinet. 128.
Ordines & prælati ſi adijciant conditionem ne quiſquam ſit immunis vt ea non ſufficiat. 154.
Ordines militares qui gaudeant priuilegio fori? 26.
De ordinum conſenſu, & in eis prælatorum, 153.
Ordinum & Prælatorum conſenſus vt non ſufficiat ad clerum grauandum. 154.

P.

PAcis violatores punit vterque Iudex. 71.
Pacis violatio religioni noxia, ab Eccleſiaſtico punitur. ibid.
Pacis violator clericus. 46.
Pacta Regum & Principum, quæ expreßit neceßitas, etiam quoad religionem, quatenus ſeruanda? 134.
Papæ ſubeſſe debet omnis humana creatura. 2.
Papæ obedientia quæ præſtatur, vt non ſpectat temporalia. ibid.
Papæ plenitudo poteſtatis in ſpiritualibus, vt ad temporalia extendatur, cùm neceſſaria ſit ad finem ſpiritualem: neque tamen confundatur cum temporali, aut illi deroget. 3.
Papæ iudicium nemo poteſt iudicare. 5. & 6.
Papa corrigit leges iniquas. 98.
Papæ confirmatio non extendit ſtatuta. ibid.
Non ſubijcit clericos ſæcularibus ſtatutis. ibid.
De Papæ poteſtate circa bella Regum. 106. in fin.
Miſcere ſe Papa poteſt. ſi Eccleſiæ noxia ſint. ibid.
Papatu vacante an feuda Eccleſiæ adminiſtret Imperator? 44.
Parochiali portioni contraria conſuetudo. 94.
Patria poteſtas non obeſt clerico teſtanti. 109.
Patriæ poteſtatis iura an locum habeant in clerico? 115.
Ad omnia filij tenentur, quæ ſaluo honore ordinis præſtari poſſunt. ibid.
De patrimonio clericus aliter poteſt largiri, quàm de bonis Eccleſiæ. 159.
Patrimonium clerici in multis alio iure regitur quàm bona Eccleſiæ. 139.
Patrimonium clerici an immune? 136.
Paſcua, ſyluæ, nemora, in clericis vt reliquis habenda. 116.
De patronatu cognoſcis Eccleſiaſticus. 55.
Et laicus non per ſe, ſed acceſſoriè. ibid.
Ne quidem de priuatione. 56.
Patronatus iura an locum habeant in libertum clericum? 111.
Ad omnia tenetur, quæ ſaluo honore ordinis præſtari poſſunt. ibid.
Alioquin in priſtinum ſtatum redigitur, ſeu aliàs punitur. ibid.
Dedecènt quædam maiores ordines, quæ non minores. ibid.
Patronis magnis Principibus vt obuiam eundum. 125.
Patronis & alijs qui honores deferendi. ibid.
Omnibus congrui. ibid. & 127.
Patronis honor debitus cedi vt nequeat. 126.
Patronis & alijs templum ſtruentibus, aut ornantibus, vt inſignia apponere liceat. ibid.

Eccleſiæ vbi plures ſunt Domini, cui primas deferat? ibid.
Patronatus Regij quædam habent ſingularia. 127. in fin.
Patronus, etiam Rex, non diſponit de diuinis officijs. 128.
Patronorum prærogatiua ad Eccleſiæ motionem pertinent. 123. & 124.
Patroni Eccleſiæ ſolicitudinem gerunt? ibid.
Patrono debetur honor proceſſionis & ſeſſionis. ibid.
Non tamen in choro per canones, ſed vſum. ibid.
Patronis mulieribus honores deferendi in Eccleſia. 127.
Mulieribus patronis honores deferendi, vt maritis. ibid.
An etiam ante hos ipſos? 127.
Patronatæ Eccleſiæ ordinatio, & Regiæ ad Epiſcopum pertinet. ibid
De pauperum cura. 101. in fin.
Pauper clericus non eximitur obligationi, ſed executioni, per cap. Odoardus. 112.
Pauperes in bonis moribus à quibus dirigendi? 102. in fin.
Pauperes ne mendicent, an prohiberi poſſit? ibid.
Pauperum bona curanda per Eccleſiaſticos. ibid.
Vt conſuetudo contraria inducta. ibid.
Pauperibus ſubſidium decernere ex pecunia publica vt poſſit ſæcularis. ibid.
Pauperes à ſuis quique ciuitatibus alendi. ibid.
Pauperes alendo Eccleſia ſubleuat rempublicam. 142.
De peccato contra naturam. 71.
Punit vterque Iudex. ibid.
Peccata grauiora quo diuturniora. 83.
Pelli regno an clerici inobedientes poſſint? 34.
An ſi quid contra Regem, aut rempublicam moliantur cum hæreticis aut paganis? ibid.
Penſionem habens an fori priuilegio gaudeat ſicut beneficium habens? 34.
Penſionis exceſſiua cognitio, vt creatio, ad iudicem Eccleſiaſticum pertinet. 122.
Penſionis exceſſus non habet læſionem in pretio, ſed in Epiſcopi officio, quod non corrigit laicus. ibid.
Penſio ſæcularis pretio æſtimabilis ibid.
Vt & quæ adiecta inæquali permutationi bonorum Eccleſiæ. ibid.
De peremptione inſtantiæ. 108.
In clerico æquè ac laico obtinet, ſi non noceatur Eccleſia. ibid.
Peregrini vt iuuandi. 102.
Periuria Princeps præcauere, & punire poteſt. 99.
Periurij punitio mixti fori. 67.
Periurium puniens lex ſæcularis interpretationem recipit à Principe. 68.
Perſonale onus impoſitum habito reſpectu ad facultates. 141.
Peſtis tempore an parochus per ſtatutum impediri poſſit in functione? 99.
Peſte infectis adminiſtranda ſacramenta. 48.
Peſtis cauendæ cauſa ſtatutum circa carnes, an ad clericos porrigatur? 99.
De piratis. 73.
Vterque ſuas pœnas infligit. ibid.
De plauſtrorum onere. 153.
Pœna Eccleſiaſtica. 20.
Pœnas ſtatuti laici, exequitur Eccleſiaſticus in clericum. 115. & ſeq.
Pœnæ grauantium clerum. 159.
Pœna perperam prorogantis. 31.
Politici vt ab Eccleſia corrigendi. 163.
De Pontificijs literis examinandis. 105.
Populus in re ſpirituali non teſtatur. 36.
Poſſeſſoria iudicia vt paſſim coram iudicibus regijs intententur. 32.
Immiſſus in poſſeſſionem clericus, dum durat miſſionis iudicium, coram laico ſtat, non poſtea. 40.
Poſſeſſiones ne armis vindicentur, cùm nudum factum inſpicitur, ad curam Principis pertinet, non ſi de titulo, & cauſa quæritur in ſpiritualibus. ibid.
Poſſeſſorium iudicium coniugij ad quem pertineat? 48.
De poſſeſſorio iudicio beneficiorum. 104.
De poſſeſſorio decimarum. 57.
De poſſeſſorio ſepulchrorum, ex praxi ferè cognoſcit laicus. 53.
Poſſeſſorium patronatus. 56.
Poſſeſſio vt per mores in hæredem tranſeat. 41.
Poſſeſſorem vt ſcriptus hæres conueniat. 42.
An coram Eccleſiaſtico de teſtamento cognoſcente? ibid.
Poſſeſſoris mutatio onus mutat. 156.
Poſtulare quid 161. & 162.
A poteſtate patria an clerici, an monachi liberentur? 32.
Poteſtas temporalis, vt verſetur circa ſpiritualia, protegendo, iuuando, exequendo, non diffiniendo. 7.
Poteſtas Eccleſiaſtica & ciuilis quam diſtincta. 1.
Illa præualet. 1.
Hæc ad Principem pertinet, vt res profanæ; & ſacræ ad ſacerdotes. 1.
Præbendæ vt onerari poſſint ex intentione Concilij Trid. & onera communicari alijs. 129.
Prælati imponere non poſſunt onera vltra neceſſitatem. 161.
Nec prætextu tractandi legatos, viſitationes, procurationes. ibid.
Prælati nihil inſuetum poſſunt exigere. ibid.
Onera extraordinaria, procuratio legati, decimæ Papales, charitatiuum ſubſidium, procuratio Epiſcopi viſitantis, releuatio Eccleſiæ ære alieno grauatæ. ibid.
Charitatiuum ſubſidium poſtulari, non imperari debet. ibid.
De prælaturarum prouiſionibus canonicis. 130.
Prælatorum nominatio vt Regibus Hiſpaniæ & Franciæ conceſſa. 104.
Prælatorum hominia tolerata. ibid.
Prælatis nihil ſpirituale à Principe concedi poteſt. ibid.
Sed ab illis poſſeſſio recognoſci vt poſſit. ibid.
Prælati vt ad conuentum à Rege vocati, adeſſe debeant. 33.
Prælatorum & ordinum conſenſus vt non ſufficiat ad clerum grauandum. 154.
Non præſcribitur aduerſus libertatem Eccleſiæ & quare? 83.
Præſcriptio in beneficialibus. 55.
De præſcriptione decimarum. 57.
Super præſcriptione ſtatutum non officit Eccleſiæ. 109.
Præſumere quid? 157. & 158.
De præuentione. 64. & ſeq.
Præuentio vt hodie alterius ferè actionem excludat. ibid.

Non

Non tamen ſi tota punitio à præueniente peragi non poteſt. ibid.
Præuentio etiam inferioris vt ſuperiorem impediat, & contrà. ibid.
Præuentio ex citatione ritè executa. ibid.
Si tamen à Iudice competente ſit emiſſa. 65.
Præuentionem facit quoad actorem, Iudicis aditio. ibid.
Præuentio exigit vt vtriuſque Iudicis actio ad eundem finem vergat. ibid.
Præuentio an habeat locum in punitione iniuriantis clerico. 22.
Præuentio liquida eſſe debet antequam fiat inhibitio. 65.
Et qualiter? ibid.
Vt hodie. ibid.
Principatus Eccleſiæ, & regum vt diſtinctus. 2.
Principes deponi ab Eccleſia quibus ex cauſis poſſint? 6. & 7.
Principes vt ad defenſionem Eccleſiæ teneantur. 164.
Principes vt Eccleſiam protegant defendere iurent, brachium præſtent, ſeu gladium ſuum exerant ad nutum Eccleſiæ. 7.
Principum protectio, vt non debeat verti in imperium. 7. & 174.
Principes non poſſunt iura ſacroſanctis rebus præfigere. 15. 16.
Principes interdicta ſeruari prohibentes, vt cenſuras incurrant. ibid.
An Princeps poſſit legitimare clericum? 97.
Principes politici regna augentes, religionem minuentes, vt ab Eccleſia corrigendi. 163. & ſeq.
Priuilegio non gaudens. poteſt tamen coram Eccleſiaſtico conueniri. 41.
De priuilegio Apoſtolico Papa cognoſcit. 58.
Priuilegia aduerſus Eccleſiæ libertatem. 84. 85.
An illis Papa derogare poſſit? ibid.
Quid in materia exemptionis & libertatis Eccleſiaſticæ? ibid.
Priuilegium olim clero conceſſum, non poteſt per ſtatutum auferri. 108.
Priuilegium non debitum clero noua lege an poſſit non communicari? ibid.
Priuilegiati caſus. 20. 21. qui? ibid.
De priuilegijs Principum aduerſus gabellas ſeu collectas. 153.
Probatio clericatus quomodo facienda? 30.
Probatio clericatus facienda coram iudice Eccleſiaſtico, vel literis exhibitis coram ſæculari, ſine alia cognitione. ibid.
Probatio requiſitorum in clerico à Concilio Trid. quamuis in facto conſiſtant, fieri non debet coram ſæculari. 31.
Probatio in clerico requiſitorum ex facto, conſuetudine an à laico acquiri poſſit? 31. & ſeq.
Prohibitio venationis & piſcationis. 119.
Promulgatio legum iure ciuili facienda in prouincia; an & iure canonico? 80.
Promulgatio Romæ facta plerumque ex ſtylo clauſulam habet vt vbique liget. ibid.
Non promulgatam in prouincia conſtitutionem Romanam ſi Iudex ſequatur, an vim faciat? 82.
Promulgatio Concilij Tridentini. 81.
Promulgari vt poſſint ſynodorum decreta. 82.
Promulgatio bullæ cœnæ. 81.
Promulgari ne poſſit aliquid Romæ allatum ſine examine an ſtatui poſſit? ibid.
Non tantùm in reſcriptis, ſed & legibus. ibid.
Prorogatio iuriſdictionis an per procuratorem fieri poſſit? 106. & 107.
De prorogatione iuriſdictionis. 31.
Prorogare iuriſdictionem laico clericus nequit. ibid.
Nec ſententiam validare. ibid.
Niſi vt pactum. ibid.
Ne quidem ex conſenſu Epiſcopi. ibid.
Quid de contraria can. 15. Concil. 3. Aurel. dicendum? ibid.
Protectio Concilij Trid. aut canonum an Principibus tribuat iuriſdictionem? 10.
Pſalmiſtæ vt ad chorum admittantur. 125.
Publicatio bonorum clerici. 46.
Publicatio conſtitutionis prouincialis. Vide promulgatio.
Puluis pyrius cautè habendus. 122.
Efferendus è domo clerici, etiam per iudicem Laicum, ſi abſit Eccleſiaſticus. ibid.
De quota decimarum quis cognoſcat? 58.

R.

IN reali actione an clericus coram laico conueniri poſſit? 40.
An ratione cenſuum patrimonialium? ibid.
De rebus Eccleſiarum. 63.
De rebus venalibus. 74.
Reconueniri vt poſſit clericus regulariter. 39.
Etiam in cauſa feudali. ibid.
Etiam coram delegato. ibid.
Reconuentio vt inſtar exceptionis ſit. ibid.
Recurſus ad ſæculares Iudices ab Eccleſiaſtico decreto iure damnati. 10.
Recurſus per violentiam vt non tribuat iuriſdictionem. 14.
Recurſus nullum colorem habet, vbi violentia non eſt euidens. ibid.
Do illa priùs conſtet, neque Eccleſiaſticus adſit. ibid. & ſeq.
Recurſus ad ſæculares per viam violentiæ. 11. 12.
Recurrens ad ſæculares pro tollenda excommunicatione ſecunda inuoluitur. 10.
De regalia. 55.
Regalia an ex priuilegio? 56.
Regulares an immunes? 158.
Regularium indulgentia, vt à Paulo V. reſtricta. 33.
Regum pacta ex neceſſitate inita etiam quoad religionem quatenus ſeruanda? 134.
Regum & Principum ſingularis conſideratio. 128.
Non authoritas in diuinis. ibid.
Remiſſio clerici facienda eſt decenter, & modo nullatenus iniurioſo. 30.
Remittendi ſuo ſumptu, ſeu petentis Epiſcopi, vt ex officio petere debet. ibid.
Alioquin ſi pauper eſt, ex publico. ibid.
Et per iniuriam capiens tenetur ad ſumptus. ibid.
Remiſſione petita alius proceſſus conquieſcit. ibid.
Remitti clericus debet ad ſuum Iudicem, ſecundùm diſtinctiones Tridentini, ſed ſemper regulares à ſæculari. 30.
Remitti vt debeant militares religioſi. ibid.
Renunciatio beneficij ſine authoritate ſuperioris. 94.
Renunciare priuilegio non poſſunt clerici, vt ſubdantur ſta-

ſtatuto. 96.
De reparandis Eccleſijs ſtatuit Eccleſiaſticus, etiam in laicos. 52.
Item de deſtruendis, transferendis, &c. ibid.
Ad reparandam clerico factam iniuriam Eccleſiaſticus cogit ſæcularem. 23.
Repreſalia etiam iuſtæ ad clericos non porriguntur. 29.
Repreſalia aduerſus clericum locum non habent. 28.
Res Eccleſiæ eſſe ſi negetur, actor ſequitur forum rei. 40.
An reſtituat Princeps clericum aduerſus feloniam? 44.
Retractus actiuè & paßiuè an in clerico obtineat? ibid.
Retractus actio vbi inſtituenda? ibid.

S.

SAcerdotes vt ab Epiſcopis diſtincti. 32.
De ſacramentalium rerum cognitione. 46.
De ſacramentorum adminiſtratione ſolus ſtatuit Eccleſiaſticus. 48.
Sacrarum rerum cognitio, vt ad ſæculares ſpectare non poßit. 9.
Neque rerum ad Eccleſias pertinentium. ibid.
Sacrarum rerum vindicatio coram Eccleſiaſtico. 49.
De ſacrilegio. 63.
Mixti fori. ibid.
Illius varia pœna. ibid.
Vterque imponit ſuas. ibid.
Sacrilegi. 49.
Sacrilegus eſt non tantùm auferens, ſed & detinens. ibid.
Sacroſanctis rebus Principes non poſſunt iura præfigere. 15.
Sæcularibus non competit iuriſdictio ex titulo protectionis Concilij Trid. aut canonum. 10.
Sæculares vt de rebus ſacris ſtatuere nequeant, quamuis in vtilitatem Eccleſiæ, niſi hæc acceptet. 10.
Sæculares vt rerum ſacrarum, & ad Eccleſias pertinentium cognitionem non habeant. 9.
Sæcularis poteſtas an ad perſonas, & res ſacras, & leges ſuper ijs ferendas, extendatur? 8.
Sæcularis poteſtas, vt non iudicet Papam, Epiſcopos, ſacerdotes. ibid.
Vt nulla in illas poteſtas competat. ibid.
Vt oneribus non grauent. ibid.
Ex iure diuino per canones explicato. ibid. 136.
Sæuus & enormibus ſe immiſcens clericus. 45.
Scabeni vox quid? 177. 178.
Scabini quamuis iuriſdictionem haberent, præcellit tamen Officiarius qui executionem. 179.
Magis hic Principem repræſentat penes quem eſt ius armorum non municipales cognitores. ibid.
De ſchiſmate. 63.
Iudex vterque vt cognoſcat. ibid.
Sed declaratum eſſe oportet, antequam ſæcularis puniat. ibid.
Scholaris clericus ſubeſt rectori vniuerſitatis, ſi clericus ſit, & vniuerſitas authoritate Papæ erecta. 28.
Scholaris ex priuilegio vt alios ad ſuum Iudicem trahat? ibid.
Scholaris non clerici doctor eſt pro Iudice. ibid.
An vt retinere non poteſt, ita eijcere poßit clericos prohibitas ſibi ſcientias audire volentes? ibid.
Scholaris & eius famulus an gaudeat priuilegio fori? 27.
Schulteti vox quid? 178.
Sententia intelligitur de valida. 166. 167.
Sententia non prætia irrita executio. ibid.
Sententia in qua error eſt intolerabilis non exequenda. 170. in fin.
Sepultura an alicui neganda cognoſcit Eccleſiaſticus? 53.
Sepultura ſingulis congrua, nullis eleuata in Eccleſia. 127.
Sepulchra mortuis qua loca viuis congrua. ibid.
Sequeſtratio puellæ de matrimonio litigantis. 48.
Situs vt in rebus ſpectetur. 97.
Situs bonorum cur hodiè maximè inſpicitur. 155.
Sodomia. 71. & ſeq.
Solemnitates contractuum ſtatuto præſcriptæ à clericis ſeruandæ. 112.
De ſortilegio. 72.
Mixti fori. ibid.
Varia punitio. ibid.
De ſortilegio hæreſim ſapiente, ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit. ibid.
Spiritualium cognitionum incapaces laici. 48.
Spiritualis poteſtas temporalem, non hæc illam errantem corrigere. 10. in fin.
Spiritualis finis media facit ſpiritualia. 6.
Spiritualia bona ad nullum munus vocanda, vt decima. 139.
Spolium patronatus. 56.
Sponte contribuens peccat, tamen non incurrit cenſuras. 146.
Sed prælati duntaxat conſentientes, & laici recipientes. ibid. & ſeq.
Sportula clericorum. 80.
Statiſtæ vt ab Eccleſia corrigendi. 163. 164.
De ſtatutis. 89.
Statuta non egrediuntur territorium ſtatuentium. ibid.
Statuere non poteſt Iudex ſæcularis in clericos, quos non poteſt in ius vocare. 89.
Statuentes contra libertatem Eccleſiæ excommunicati. ibid.
Statuta laicorum Eccleſiæ non noxia, generatim vt à clericis ſeruanda. 122.
Statutum grauans non comprehendere Eccleſiam vt declarare debeat ſtatuens. 93.
De ſtatuto interpretando, ne contineat clerum. 96.
Statutum impediens declinatoriam fori. 107.
Clerico non præiudicat. ibid.
Statuta de ſpiritualium poſſeßione. 92.
Statuta aduerſus immunitatem bonorum Eccleſiæ. ibid.
Contra ſtatuentes vt agendum. ibid. in fin.
Statutum ſæcularium circa matrimonij ſubſtantiam non valet. 98.
Statuta laicorum an in curijs Eccleſiaſticis obtineant? 98.
De ſtatuto ſuper ædificandis Eccleſijs. 101.
De ſtatuto ſuper exequijs mortuarijs &c. ibid.
Statuit ſæcularis quoad pompam, ſeu cauſam ſæcularem, non vlteriùs. ibid.
De ſtatutis circa forenſia iudicia. 107.

Vt

Vt æqualiter clericus & laicus in iudicio tractentur, quatenus vllum huius priuilegium minuatur, ſtatui nequit. ibid.
Statutis vt ſubdantur clerici non facit renunciatio priuilegij. 96.
De ſtatuto ne ad Papam appelletur. 105.
De ſtatuto ne priuilegijs gaudeant non ſubditi, non comprehendit clericos. 107.
De ſtatutorum plurium æquitate remiſſiuè. 134.
De ſtatuto ſuper Eccleſiarum fabricis ac rebus. 101.
Statutum clericum ſubijciens laico apud quem peccat. 107.
Statutum generaliter loquens ſi Eccleſiam grauet, cenſetur ad illam non extendi. 91.
Aliàs ſi non grauet. ibid.
Si quid dubium non ſtatuatur: quod euidens grauamen non habet vt in exemplis. ibid.
Quod per ſtatutum eſt conceſſum, vt generaliter eo mutato auferri poſſit. ibid. in fin.
Statutorum Eccleſ. libertati contrariorum exempla. 92.
Vt cogi poſſit laicus declarare ſtatutum. ibid.
Non præcipitanter. 93.
De conſuetudine. ibid.
Statutum ne forenſis audiatur, ſine fideiuſſione. 107.
In clerico non obtinet. ibid.
Statutum ne laici agant aut conueniantur coram Eccleſiaſtico. 106.
Inualidum eſt vbi competit Eccleſiæ iuriſdictio. ibid.
Quid in ciuilibus? ibid.
Statutum ſuper puluere pyrio. 122.
Statutum vt plena fides habeatur libris mercatorum. 108. 109.
Statuta ante clericatum edita, & in rem concepta an ligent clericum? 96.
Statuta in rem concepta, rem comitantur. ibid.
Stipendia officialium. 73.
Stylus fori an liget clericum? 92.
Stupratarum virginum cauſa cuius fori? 74.
Non agendo ſub nomine damnorum. nec aduerſus hæredem, niſi in conſequentiam obligationis ſpiritualis. ibid in fin.
De matrimonio actura rectè connectit cauſam dotis, & alimentorum. 75.
Quæ ſic egit contra defunctum, vt proſequatur contra hæredem. ibid.
Stuprata vbi de ſola dote agat? ibid.
Subſtitutio an per clericatum euaneſcat? 110.
Subſtitutum an excludat monaſterij ingreſſus? ibid.
A ſucceſſione monachum vel clericum excludens ſtatutum non valet. 111.
A ſucceſſione occiſi ſtatutum excludens occiſorem, clericus à ſuo iudice excluditur. 119.
Vt ſuperſtes lucretur dotem extantibus liberis, ſtatutum non alteratur interuentu clerici. 115.
Supremi Principes vt onera imponant. 136.
Supremitas Regia ſemper reſeruata. 121.
Supremorum Principum ſpecialis conſideratio. 128.
Synodi celebrari & publicari poſſunt ſine Principum venia. 82.
Quid ſi ſecus ſtatuatur? 82.

T.

Templa ad curam Epiſcoporum pertinent. 52.
In templo excitata turba, irreuerentia, mixti fori. 100. & 101.
In templo lites agitari non debent. ibid.
Temporalia caſualiter vt ad Eccleſiam pertineant. 2.
Territorium vt habet officiarius Principis præſertim in locis publicis. 179.
Territorium ex conſuetudine competens Eccleſiæ non mutandum. 180.
Teſtator clericus legibus Regijs ſe conformat. 109.
An & alijs? ibid.
Vt teſtentur clerici quamuis filijfamiliæ, 33.
Teſtamentum clerici an poteſtate ſæcularium legum ſit ſolutum? ibid.
Teſtamentum clerici cum executioni mandatum eſt, bona laicis relicta deſinunt eſſe Eccleſiaſtica, & grauari poſſunt. 110.
Teſtamentum minus tribuens in caſum ingreſſus religionis an validum ſit? ibid.
Teſtator quod expreſſè ſtatuit validum eſt, ſalua filiorum parentumve legitima. ibid.
Teſtatoris bona non capit Eccleſia, contra expreſſam eius voluntatem. ibid.
De teſtimonio clerici coram Iudice ſæculari. 31. in fin.
Teſtis clericus coram laico. 35.
Teſtis clericus coram laico delinquens, ab eo non punitur. 36.
Cognoſcit tamen de falſitate ad deciſionem cauſæ ciuilis. 36.
Teſtis clericus coram laico, iurat ante coram Eccleſiaſtico 31.
Teſtis laicus coram clerico ab eo punitur. 36.
Teutonici milites, vt Melitenſes, gaudent priuilegio fori: 16.
Theſaurus in Eccleſia inuentus cuius? 123.
Tortura. 13.
Tribunal ius mulcta, &c. 18.
Tributorum ſolutio an in Eccleſia fieri poſſit? 51.
Tabacum in Eccleſia nullatenus ſumendum. ibid.
Turba in re ſpirituali non teſtatur. 36.
Turbans iuriſdictionem laici clericus an à laico compeſcatur? 44.
Quid ſi vis fiat & ſeditio? ibid.
Turbantem diuina laicum etiam Eccleſiaſticus coercet. 100. & 101.
Turbantes iuriſdictionem vt compeſcendi. 65.
Tutor clericus coram Eccleſiaſtico conuenitur. 34.
Tutorem clerico ſæcularis non dat. ibid.

V.

Vaſalli clerici an priùs Regi an prælatis obediant? 117.
Dignitate maior adeundus eſt priùs. 118.
Vaſallus clericus an prius Papæ, an Regi obſequatur? 43.
Poni debuit in litera. 6.
Vaſallus ſacerdos Domino non reuelat, quæ nouit ex confeſſione ſacramentali. 43.
Vaſallus clericus rectiùs dicitur fidelis. ibid.
Vaſallus fines Domino oſtendere per cenſuras compellitur. 165.

Veſtigal non imponendum rebus eſui & potui neceſſarys. 143.
Nec vltra octauam partem pretij. ibid.
Venationis prohibitio modive præſcriptio, clericos tenet. 119.
Venditor quiuis non niſi à ſuo Iudice damnari poteſt, vt eat defenſum emptorem. 37.
Denunciare tamen emptor debet. ibid.
Hodie litera à Iudice ſcribuntur coram quo lis intentatur. ibid. & ſeq.
Veritati contraria conſuetudo. 94.
Veſtis clericalis cenſura. 48.
Non tam verba quàm animus grauantis inſpiciendus eſt. 156. 157.
Vidua legatum non tollit ingreſſus monaſterij. 110.
An vidui virginum recuperent immunitatem? 158.
An viduis omnibus liceat agere coram Eccleſia? 76.
De vigilijs. 147.
Vigiliarum munus perſonale. 149.
De vniuerſitatibus ſtudiorum. 103.
An corpus laicum ſit an Eccleſiaſticum? ibid.
Vniuerſitas ſtudiorum videndum quo fundata ſit. ibid.
Papa & Principis authoritate fundata, vt mixtam habeat cognitionem. ibid.
Per vim aut noctum tonſus, aut in monaſterium actus, vt reclamet apud Principem. 38.
Non tamen iudicialiter agendo, ſed proteſtando dumtaxat. ibid.
Voluntates defunctorum mutari an poſſint? 118.
De voluntaria clericorum condemnatione. 107.
Fieri illa à Laico poteſt, ex conſenſu cleri, vbi is iudicialiter ab illo condemnari poteſt. ibid.
De vſuris. 66.
Quatenus mixti fori. ibid.
Prauentio in vſuris non eſt cùm vtriuſque actio eundem finem non habet. ibid.
Vſura an ſit, ſolus cognoſcit Eccleſiaſticus. ibid.
Vſura an ſit dum quæritur ſuſpenditur alterius iudicium. ibid.
Non tamen prouiſionalis conſignatio ex ſtatuto vel conſuetudine facienda. ibid.
Vſurarij Iudæi vt à ſæculari compeſcantur cogit Eccleſiaſticus. 67.
Vſurariorum pœna per canones etiam temporales. ibid.
Vxor presbyteri græci, vel clerici latini, an gaudeat priuilegio fori? 27.

FINIS.